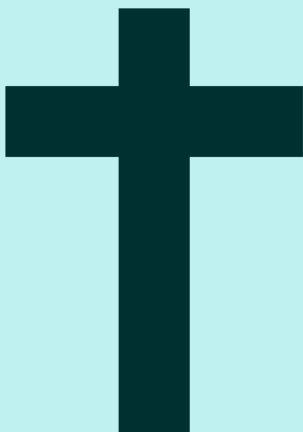

A Nãaŋmın Nɛtr
Oaala Gãn, Birfoor

Birfor, Southern: A Nãaŋmın Nɛtr Oaala Gãn, Birfoor New
Testament

A Nāaḡmun Nεtur Oaalaa Gān, Burfuor
Birifor, Southern: A Nāaḡmun Nεtur Oaalaa Gān, Burfuor
New Testament

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Birifor, Southern

Contributor: Aramaic Bible Translation, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
97b1f1fe-19fd-52d9-9481-ad2a6ade2772

Contents

Matiu	1
Maaku	39
Luka	63
Joon	101
Tömö	132
Worom	171
1 Koruntu	189
2 Koruntu	206
Galatiya	217
Efesus	223
Filipai	229
Kolose	233
1 Tesalonika	237
2 Tesalonika	241
1 Timoti	243
2 Timoti	248
Titusu	252
Filemon	254
Heburu	255
Jemesu	268
1 Pita	272
2 Pita	277
1 Joon	280
2 Joon	285
3 Joon	286
Judu	287
Yelwiisu	289

LE A MATIU NA SEB A YESU 'YER NŪ

^I A Yesu Kırıstıto sãakpãmıne nı nyã, wŭ yin a Nãa David nı Abraham bal pŭ, ^{II} Abraham le ı Isaaktı sãa, ka Isaaktı mı ı Jekŭb sãa, ka Jekŭb mı dŭŭ ı Juda sãa nı a wŭ yɛɛr, ^{III} ka Juda mı ı Pereju nı Jera sãa, ka ba ma di Tamar, nı Pereju na ı Hejoron sãa, ka Hejoron mı ı Aram sãa, ^{IV} ka Aram mı ı Aminadab sãa, ka Aminadab mı ı Nason sãa, ka Nason mı ı Salmon sãa, ^V ka Salmon mı ı Boajtı sãa, ka a wŭ ma di Worahab, ka Boajtı mı ı Obed sãa, a wŭ ma le Wŭruf, ka Obed mı ı Jesı sãa, ^{VI} ka Jesı mı ı a Nãa David sãa. David le ı a Solomon sãa, ka a wŭ ma dŭŭ ı a Yurıya pŭŭ. ^{VII} Ka a Solomon mı ı Wŭrehobom sãa, ka Wŭrehobom mı ı Abija sãa, ka Abija mı ı Asa sãa, ^{VIII} ka Asa mı ı Jehosafatı sãa, ka a Jehosafatı mı ı Jehoram sãa, ka Jehoram mı ı Yujiya sãa, ^{IX} ka Yujiya mı ı Jotam sãa, ka Jotam mı ı Ahajtı sãa, ka Ahajtı mı ı Hejukiya sãa, ^X ka Hejukiya mı ı Manase sãa, ka Manase mı ı Amŭn sãa, ka Amŭn mı ı Josiya sãa, ^{XI} ka Josiya mı ı Jekoniya sãa, nı a wŭ yɛɛr a sŭŭ 'lo ban bar a ba tɛe tı chen tı kpıɛɛ Babilon tɛe. ^{XII} Ban wa tı be a Babilon tɛe pŭ, Jekoniya le ı a Sealtıl sãa, ka Sealtıl ı Jerubabel sãa, ^{XIII} ka Jerubabel mı ı Abiud sãa, ka Abiud mı ı Eliyakim sãa, ka Eliyakim mı ı Ajor sãa, ^{XIV} ka Ajor mı ı Jadŭk sãa, ka Jadŭk mı ı Achım sãa, ka Achım mı ı Eliud sãa, ^{XV} ka Eliud mı ı Elyajar sãa, ka Elyajar mı ı Matan sãa, ka Matan mı ı Jekŭb sãa, ^{XVI} Jekŭb mı le ı a Josefo sãa na ı Mɛɛr sıɛ 'lo le ı a Yesu ma, a Yesu nyã le ı a Nı-ıraa.

^{XVII} An yi Abraham tı ta a Nãa David, a Yesu sãakpãmıne ı naa pie nı anaar, an yi Nãa David tı tãn a sŭŭ 'lo a ba dŭdŭmŭŭŭ na nyŭŭr ba chiin a Babilon wɛr pŭ ba mı ı naa pie nı anaar, an le yi a ba gbãgbaar ıfo a Babilon wɛr pŭ tı tãn a Nı-ıraa a ba mı ı pie nı anaar.

^{XVIII} Nıŭŭ le a Yesu Kırıstıto dŭŭfo yele tu. A wŭ ma Mɛɛr ņmaan na Josefo baraa tıche baa kul taa sɛɛ ɛ, ka Nãanmın Sıɛ vɛ ka wŭ tara pŭŭ. ^{XIX} A wŭ baraa Josefo na ı ntŭr jũu, ba bŭŭŭŭ ıka wŭ su wŭ vı nıyŭŭ pŭ ɛ, ka wŭ tıɛr ıka wŭ sŭŭl bar wŭ jaa jomm.

^{XX} Wŭn wa tıɛr a yele nyã maalfŭ, ka a Nãanmın malaka wa a wŭ sɛ jãn pŭ wa 'yer, "Josefo, David bie, ta joro dãbãɛ ıka fŭ de a Mɛɛr ka wŭ ı a fŭ pŭŭ ɛ, a bie na be a wŭ pŭŭm yin a Nãanmın Sıɛ kpɛŭ pŭ. ^{XXI} Wŭn dŭŭn dabile ka fŭ na bŭŭŭŭ a wŭ yuor Yesu, 'lo le na faa a wŭ nıbe yin a ba yeldebe pŭ."

^{XXII} Anyã a jaa ı naa ka a wiil a sı Soro 'yerbie wŭn dŭŭ 'yer tu a wŭ 'ye'yere pŭ ı yelmãɛ, ^{XXIII} "Nyɛ a pŭŭsarbile na tara na pŭŭ dŭŭ dabile, ban 'yŭŭn a wŭ yuor Emanuwel," (*Isaiya 7:14*) a par le, Nãanmın ben a sı sɛ.

^{XXIV} Josefo na wa jɛŭ a gŭŭŭ pŭ, wŭ un a le jaa a Nãanmın malaka na 'yer ıka wŭ ı. Ka wŭ de a Mɛɛr ka wŭ ı a wŭ pŭŭ, ^{XXV} tıche baa lŭŭ sŭŭ ɛ, tı tãn a sŭŭ 'lo wŭn dŭŭ a dabile, na wŭ 'yŭŭ a wŭ yuor Yesu.

II

^I Yesu ban wa dŭŭ Betlehɛm tɛe a Judiya paal pŭ a Nãa Herŭd sŭŭ, yɛ dɛme yin be a Jerusalem sapar wa, ^{II} na ba wa sŭŭŭ, "Nyıne le a bie be ban dŭŭ ka wŭ ı a Juu nıbe nãa? Sı nyɛ naa a wŭ ņmɛrbır a sapar ıka sı wa puor wŭ."

III A Nāa Herod na wa wō a le wo pōo sōo naa, ka Jerusalem niyōo pōor ni sōo, IV be le wo buol a Juu nibe bōorlo nibere ni a nee wiwiilbe soor buoro ūka wo bōo a jie 'lo ban na dōo a Ni-iraa. V Ka ba 'yer kō wo, "Betlehem na be Judiya, le le a Nāanmūn 'ye'yere dōo seb bin, VI 'Fōo Betlehem na be a Judiya paal pō, fōo le i jaa pōorbile a Juda kpāen dēme pō, fō pō le a kpēo sōo na yi kaara a n nibe Istral.' " (Mika 5:2)

VII Be le ka Herod sool buol a yē dēme bala soor ba a sōo 'lo a nmerbir na pur wa. VIII Be le wo tara ba chiin Betlehem ti 'yer, "Yi chen ti yōbo a bie kaa ne ne, yin wa nye wo yi lieb wa 'yer kō ma ka n ni chen ti puor wo."

IX Ban wa chel a nāa 'yer baar, ba yin lo a sōr chiine, a nmerbir 'lo ban nye a sapor de ban nie ti ara a jie 'lo a bie na be. X Ban wa nye ka a nmerbir ara nōo kpe ban yōo jaa. XI Ban kpe a yir pō, ba nyen a bie ni a wo ma Mēer, na ba gbur dumo puor wo. Be le ba tū a ba woor pō ir kōfōs na i selma, nyinyibi kāa nyūu nōo ni kānyūu ala ban bōolo sumura kō wo. XII Tiche Nāanmūn dōo kpāa ba a jān pō, ūka ba ta le lieb chen a Nāa Herod sē ε, ka ba tu jiyuo kul a ba tēe.

XIII A yē bōonbo na wa chen baar, a Nāanmūn malaka wan Josefo sē jān pō wa 'yer kō wo, "Vaa ir 'mōo a bie ni a wo ma, na fō jo chiin be Ijipiti wer pō, na fō ti be a be wa ti tān a sōo 'lo ūn na 'yer kō fō, bojūu a Herod ni a wo nibe bōoro na a bie kōfo."

XIV Ka a Josefo ir 'mōo a bie ni a wo ma a tāsōo bān jo chiin be a Ijipiti. XV Be le wo ti jāne ti tān a sōo 'lo a Nāa Herod na wa kpi. A yelst anyā i naa le ka a na i yelmāe ūka a le a sī Soro 'ye'yere na dōo 'yer ūka, "Ijipiti pō le ūn buol a n bie yin." (Hosea 11:1)

XVI A Nāa Herod na wa bōon ūka a yē dēme banyā na yi a sapor bel wo naa a suur kpe wo a wo 'yer kō a wo sojast ūka ba chen ti kō dabile jaa na be a Betlehem na ta yuom ayi bu na ba ta sere ε, yi a sōo 'lo jaa won soor bōon yi a yē bōonbo sē. XVII A le jaa a Nāanmūn 'ye'yere Jeremiya na dōo 'yer i yelmāe, XVIII "Ba wōn kōkōr be a Wurama tēe pō, kōyiel ni wuur kpāen, Wurachel le kōnō a wo bibiir 'yōo. Ba kpi na, waa le bōoro 'maalfo ε bojūu baa le chene go ε." (Jeremiya 31:15)

IX Herod na wa kpi, Nāanmūn malaka wan Josefo sē be a Ijipiti jān pō wa 'yer, XX "Vaa ir 'mōo a bie ni a wo ma na fō chiin a Istral wer pō, a bala na dōo bōoro a bie kōfo kpi naa."

XXI Josefo vaan ir 'mōo a bie ni a wo ma chiin a Istral wer pō. XXII Tiche won wa wō ūka Archelaus le di a nāa a Judiya a wo sāa kūu puor, wo joro na dābāe ūka wo le chen a be. Ka a Nāanmūn wa kpāa wo a jān pō ūka wo chen be Galilee paal pō. XXIII Be le wo chen Najaret ti kpere a be, ka a le Nāanmūn 'ye'yere na dōo 'yer i yelmāe, "Ban buol wo naa Najaret ni nre."

III

I Sōo kōo le a Joon kōsuor mōolo a Judiya mōgōo pō II 'yere, "Yi lieb a yi befō, a Nāanmūn nāalōo ta na." III Joon nyā 'yer le a Nāanmūn 'ye'yere Isaiya dōo 'yer a wo 'yer, "Kōkōr kōo le gōnō 'yere be a mōgōo pō, choor a sī Soro sōr, maal a wo sobie ka a tor." (Isaiya 40:3)

IV Nyōoma kōolo fuu le Joon ma su ti de gān a lūn a ste. Soor ni sūkāa le i a wo bōdiir. V Niyoō yin a Jerusalem ni Judiya chiine a wo sē ni a bala

na yi a Jordan man koor. ^{VI} Ba woro naa a ba yeldebe ti wo suoro ba a Nāanm̄n kōō be a Jordan man pō.

^{VII} Jōōn na wa nye a Faraseem̄ne ni a Saduseem̄ne na waara a Nāanm̄n kōō sofo jie, ka wō 'yer kō ba, "Yin waa bibiir, an n 'yer kō yi ika yi jo yi a Nāanm̄n suur na waara mō? ^{VIII} Yi v̄ē ka a yi le befo wiil ika yi heb a yi tier. ^{IX} Yi ta chene ηmara jir 'yōōn yi m̄ae ika, 'Abraham le i a si s̄āa ε.' N 'yere na korō yi ika Nāanm̄n na tōōn maal a kosibe anyāna ka a heb i a Abraham bibiir. ^X A 'lar dōol a t̄e p̄ilem gu a ηmaafō, t̄e jaa ba wa wōnō wō s̄ōn ε ban ηmaa won lob 'yōō būu pō.

^{XI} "Maa 'lō suoro yin ni kōō ka yi na heb a yi befo, tiche n̄re āsōō na tara kp̄ēō gar ma ben a n puor waara, a wō nafōōr gba ba s̄eε ika n tuo ε. 'Lō le na de a Nāanm̄n S̄te ni būu son yi. ^{XII} A ηmayielaa ben a wō n̄ūm pō, ka wō na yiel a mōi a vafō jie na wō kpaar a bie 'yōō a boor pō ti chom a sōsōōr ni būu 'lō na ba tara kp̄iinfō bar."

^{XIII} Yesu yin a be a Galilee chen a Jordan man pō, ka a Jōōn na ti so wo a kōō. ^{XIV} Jōōn ba ta bōōrō ika wō so wō ε, na wō 'yer f̄ōō le s̄eε ika fō so ma tiche ka fō le wa a n s̄ē go?

^{XV} Tiche ka Yesu 'yer kō wō, "V̄ē ka a i a le a p̄ōp̄ānyā, a v̄iel na ika si i a le jaa Nāanm̄n na bōōrō." Ka Jōōn sōō le a Yesu na 'yer.

^{XVI} A le won wa so a Yesu a kōō baar, a wō yi a kōō pō, a sōō 'lōnō le wo nye a saaju na yuo a wō nye a Nāanm̄n S̄te na kaara ηmam kaar suu wa mar a Yesu ju. ^{XVII} Ti a kōkōr yi a Nāanm̄n s̄ē a saaju 'yere, "A anyāna le i a n binōnāa ka a n 'yōō ma 'maa ni wō."

IV

^I A Nāanm̄n S̄te tara na Yesu kp̄ēn a mōgōō pō, ka a tu ti b̄eer wo kaa. ^{II} Waa di bon jaa ber l̄jaayi ni t̄āsōō gbulo l̄jaayi ε, ka kō kpe wō. ^{III} A 'yer kō wō, "Ala i f̄ōō le a Nāanm̄n Bie, 'yer kō a kosibe a nyāna ka a heb bōdiir."

^{IV} Tiche ka Yesu 'yer kō wō, "A seb a Nāanm̄n ḡān pō ika, bōdiir t̄eε kō tōō kō n̄re nyevor ε, tiche 'yerbir jaa na yi Nāanm̄n n̄eε pō." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 8:3*)

^V A b̄eer kaa sōō le tara won don a Jerusalem, ti wiil wō a puorfō jie na do gar a jaa, ^{VI} ti 'yer kō wō, "Ala i f̄ōō le a Nāanm̄n Bie, wō lo a t̄ēe. A seb ika, won v̄ēn ka a wō malakasi gu fō na ba nyōō fō ni a ba nuur ka fu gber kō ηme kōsir ε." (*Yiel Gān 91:11, 12*)

^{VII} Ka a Yesu m̄i 'yer kō wō, "A m̄i seb a Nāanm̄n ḡān pō ika, ta b̄eer a yi Nāanm̄n kaa ε." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:16*)

^{VIII} A tu le tara won don tōō ju ti wiil wō a n̄āa di jiir a jaa na be ka a wer pō, na a b̄ōv̄iels̄i le an be. ^{IX} Ka wō 'yer kō wō, "In kō fō naa anyāna a jaa, ala i fō gbur dumo puor ma."

^X Yesu 'yer kō wō, "F̄ōō Satan nyā tōō yi be. A seb a Nāanm̄n ḡān pō ika, a si Soro Nāanm̄n t̄eε le a s̄eε ika yi puoro na yi tōnō korō a 'lō t̄eε." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:13*)

^{XI} A tu bar won ti chen, tiche ka a Nāanm̄n malakasi wa s̄ōō wō.

^{XII} Yesu na wa wō ika ba nyōōn Jōōn na ba pōō, wō chen Galilee. ^{XIII} Wō yin Najaret̄i na wō ti kp̄iere be a Kapenahum a man n̄eε be Jebulun ni Naftal̄i wer pō. ^{XIV} Ka a le jaa a Nāanm̄n 'ye'yere Isaiya na dōō 'yer i yelm̄ae, ^{XV} "Jebulun wer, Naftal̄i wer, a man sor a Jordan man gōōn. Galilee

be a nyor na κριεε. ^{XVI} A nɔbe na dɔɔ be libe pɔ nyen chāa, nɔbe bala na ba dɔɔ tara nyevor Nāanmɔn pɔ ε, nyen Nāanmɔn chāa κρῆε.” (*Isaiya 9:1, 2*)

^{XVII} A sɔɔ 'lɔnɔ Yesu piel na wɔ mɔɔlɔ 'yere, “Yɪ lɛb a yɪ befɔ a saaju nāalɔɔ ta na.”

^{XVIII} Yesu na wa de a Galilee man gogoro lana, wɔ nyen yeer ayi Simon ban bɔɔlɔ Pita nɪ a wɔ yebe Andiru na lɔɔrɔ lɔyaar 'yɔɔnɔ a kɔɔ pɔ. Ba dɔɔ ɪ jānyɔɔrɔbɔ. ^{XIX} Ka wɔ 'yer kɔ ba, “Yɪ turo ma, n vɛ naa ka yɪ nyɔɔrɔ nɔbe 'yɔɔnɔ a Nāanmɔn nāalɔɔ pɔ.” ^{XX} Ka ba tɔɔ t̄ae a lɔyaarsɪ bar tɪ na ba turo wɔ.

^{XXI} Won lɛ yɪ a be chiine, wɔ lɛ nyen yeer ayi, Jemesɪ na ɪ Jebedee bidaba naa a wɔ yebe Jɔɔn ka ba be a gborɔ pɔ nɪ a ba s̄aa Jebedee, maala a ba lɔyaarsɪ ka wɔ bɔɔl ba. ^{XXII} A ba tɔɔ t̄ie a gborɔ bar nɪ a ba s̄aa tɪ turo wɔ.

^{XXIII} Yesu yɔn a Galilee wile ba a lɔɔfɔ jiiir tɪ mɔɔlɔ a Nāanmɔn nāalɔɔ 'yer nɔɔ tɪ s̄aana nɔre jaa baal. ^{XXIV} Ka a wɔ yele yaar a Siriya ka ba tara a baalsɪ ba jaa waan a wɔ s̄ɛ, bala a baalsɪ nɪ āgān ɔbɔ na nyɔɔ, bala na tara a sɔdebe, banyā baal t̄āanaa na nyɔɔ nɪ gberfɔ jaa bɔrɔ, ka wɔ s̄aa a ba baalsɪ. ^{XXV} Nɪyɔɔ yin Galilee, nɪ Dekapolisɪ, nɪ Jerusalem, nɪ Judiya nɪ a Jordan man gɔɔn wa turo wɔ.

V

I Yesu na wa nye a nɪyɔɔ, wɔ don tɔɔ ju, wɔn wa tɪ j̄ɛ baar ka a wɔ poturbo wa a wɔ s̄ɛ. II A wɔ piel wile ba 'yere, III “Popel lɛ kɔ a yɪn banyāna na ba tara bon jaa ε, tɪ bɔɔrɔ lɛ a Nāanmɔn na bɔɔrɔ. Yɪn lɛ so a saaju nāalɔɔ. IV Popel lɛ kɔ a yɪn na kɔnɔ, Nāanmɔn na 'maan a yɪ nyāa. V Popel lɛ kɔ a yɪn na siir a yɪ m̄ae. Nāanmɔn na kɔ ban bon jaa na be a wer pɔ. VI Popel lɛ kɔ banyā kɔ nɪ kɔnyūur na kpe yeltorstɪ jūu, ban tɪ naa. VII Popel lɛ kɔ yɪn banyā na kaara nɔre nɪbaal, Nāanmɔn mɪ na k̄aan a yɪ nɪbaal. VIII Popel lɛ kɔ banyā na n̄ɔ Nāanmɔn sɔre, nɪ a ba nyāa wɔ jaa, bala lɛ na nyɛ Nāanmɔn. IX Popel lɛ kɔ banyā na bɔɔrɔ nyā'maar, ban bɔɔlɔ ban Nāanmɔn bibiir. X Popel lɛ kɔ yɪn bala nɔbe na ge yeltorstɪ jūu, yɪn lɛ so a saaju nāalɔɔ.

^{XI} “Popel lɛ kɔ yɪn a sɔɔ 'lɔ nɔbe na tɔrɔ yɪ, na ba gere yɪ, tɪ ŋmara jirstɪ 'yere 'yer debe 'yɔɔnɔ yɪ, a maa jūu. ^{XII} Yɪ tara popel, a yɪ s̄ayar berma naa a saaju, lɛ nɪ wɔ ju lɛ ba dɔɔ ge a Nāanmɔn 'ye'yerbe na dɔɔ be be.

^{XIII} “Yɪ kaara fɪka nyaar a wer pɔ, t̄iche a nyaar nɔɔ wa baar, ŋmɔne ban lɛ ɪ wɔ ka wɔ lɛ n̄mɔ go? A maa lɛ tara t̄ɔnɔ kɔ bon jaa ε, ba ma kpaar bar ka nɔbe neere nɪ gbɛɛ.

^{XIV} “Yɪ kaara fɪka chāa a wer pɔ. Yir ban me tɔɔ ju k̄ɔ t̄ɔɔ sɔɔl ε. ^{XV} Nɔre maa chom f̄ātɔn de p̄ie pɔɔ ε t̄iche wɔ ma bin a kuorgbe ju kɔ chaar yɔɔ nɔre jaa a yir pɔ. ^{XVI} Lɛ nɪ wɔ ju mɪ lɛ, yɪn lɛ ɪ chāa a yɪ taaba s̄ɛ, ka ba na nyɛ a yɪ t̄ɔv̄iɛlsɪ na ba p̄ee a yɪ S̄aa Nāanmɔn na be a saaju.

^{XVII} “Yɪ ta t̄ier ɪka n wan ɪka n wa sɔɔ a nebināa bɪ, a Nāanmɔn 'ye'yerbe wiilfɔ bar ε, n ba wa ɪka n wa sɔɔ yaa bar ε, n wan ɪka n v̄ɛ ka a ɪ yelm̄ae. ^{XVIII} Yelm̄ae lɛ n 'yere kɔrɔ yɪ, ɪka a saaju nɪ a wer ba wa baar ε, a sebir bile b̄ɔ'yen gba k̄ɔ ɪr a nebināa pɔ ε, tɪ ta a le yele jaa na ɪ yelm̄ae. ^{XIX} A lɛ jūu, nɔre jaa wa sɔɔ a nebinsɪ anyāna āsɔɔ jaa tɪ wiil a wɔ taaba ka ba mɪ maala a lɛ, na ɪn a bile a saaju nāalɔɔ pɔ, t̄iche nyā jaa na maala tɪ wile bamɔne ka ba mɪ maala a lɛ, na ɪn κp̄ee a saaju nāalɔɔ pɔ. ^{XX} N 'yere na

korɔ yɪ, a yɪ yeltorsɪ ba wa tɪ gar a nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemune ɛ, yɪn ba be na wa kpe a saaju nāalõs pɔ ɛ.

XXI “Yɪ wõn ban dõɔ ‘yer kɔ a sɪ sākɔpāmune, ‘Ta kɔ nure ɛ,’ (A *Yifɔ Gān 20:13*) nure nyā na kɔ nure na nyen ‘yer tɔɔrfɔ. XXII Tiche n ‘yere na korɔ yɪ, ala ɪ fɔ nyen na yebe suur, won nyen ‘yer tɔɔrfɔ, ala ɪ fɔ tɔn yebe na nyen ‘yer tɔɔrfɔ a nɪbere niem, fõs wa ‘yer nure ɪka, jɔl nyā, na kpɛn a bũu dagel ‘lo pɔ.

XXIII “Ala wa ɪ fɔ waara nɪ naa a fɔ kɔfɔ, a Nāanmɪn bɔɔr lofɔ jie na fɔ wa tɪer tɔ ɪka fõs nɪ a yebe tara na ‘yer, XXIV bar a fɔ bon a Nāanmɪn bɔɔr lofɔ jie tɪ lieb chen tɪ ‘maal a fɔ yebe tɪ pāa wa de a fɔ bon kɔ a Nāanmɪn.

XXV “An ɪ yɪn nɪ a yɪ sān sɔɔ le chiine a ‘yer tɔɔrfɔ jie, yɪ mɔlɔ wɔ a sɔr pɔ, ka le ba le ɛ, won de yɪn ‘yõɔ a ‘yer tɔɔrɔ nũu pɔ, ka wɔ de yɪ kɔ a nɪpɔɔraa ka wɔ mɪ pɔɔ yɪ bar. XXVI Ala be a le, faa be na wa yɪ ka fõs ba wa yab a sān baar ɛ.

XXVII “Yɪ dõɔ wõ ban ‘yer ɪka ta gān nure pɔɔ bu sɪre ɛ. (A *Yifɔ Gān 20:14*) XXVIII Tiche n ‘yere na korɔ yɪ, nure nyā jaa na wa kaa pɔɔ jaa tãu tɪ bɔɔrɔ na gān wɔ, a nure ‘lo gān wɔ naa a wɔ tɪer pɔ. XXIX Ala ɪ a fɔ nũsõɔ nɪbir vɛ naa ka fɔ ɪ yelbier, ‘loo wɔ bar, a fɔ āgān lɔboor āsɔɔ na ba be be ɛ, sa naa a fɔ āgān wɔ jaa na kpe bũu pɔ. XXX Ala ɪ a fɔ nũsõɔ nũu mɪ le vɛ ka fɔ ɪ yelbier ɛ, ŋmaa wɔ ‘lo bar, a fɔ āgān lɔboor āsɔɔ na ba be be ɛ, sa naa a fɔ āgān wɔ jaa na kpe bũu pɔ.

XXXI “A mɪ dõɔ ‘yer ɪka, nure nyā jaa na tor a wɔ pɔɔ bar, wɔ kɔ wɔ a pɔɔ bar gān. (Mosesi *Gāma Na Tu Anũu 24:1*) XXXII Tiche n ‘yere na korɔ yɪ ɪka, nure nyā jaa na tor a wɔ pɔɔ bar, ala baa ɪ wɔ sɛne naa ɛ, vɛn kɔ ɪ sɛsɛne, nure nyā jaa na kul a pɔɔ ‘lo mɪ ɪn sɛsɛne.

XXXIII “Yɪ mɪ le wõn ban dõɔ ‘yer kɔ a sɪ sākɔpāmune, ‘Yɪ taa sɔɔnɔ a nɛɛ ‘lo yɪn pɔl ‘yõɔ a yɪ māe ɛ, tiche yɪ tara a le yɪn pɔl ‘yõɔ a sɪ Soro.’ XXXIV Tiche n ‘yere na korɔ yɪ, yɪ ta pɔ jaa ɛ, yɪ ta pɔn a saaju gba ɛ, bojũu Nāanmɪn jaa jie le, XXXV bu a wer ju, a wɔ gber dɔɔlfɔ jie le bu Jerusalem ɛ, bojũu be le a Nākpɛɛ kɪere. XXXVI Ta pɔn a fɔ ju ɛ, fɔ kɔ tɔɔ vɛ ka a fɔ jukool āsɔɔ pel bu sɔb ɛ. XXXVII Yɪ vɛ ka a yɪ ðɔ ɪ ðɔ ka a yɪ kai ɪ kai, bon ‘lo na gar a nɪtɔ yɪn a deer sɔɔ sɛ.

XXXVIII “Yɪ dõɔ wõ ban ‘yer ɪka nɪbir na yāan nɪbir sān, ka nyɪm mɪ yaa nyɪm sān.

(A *Yifɔ Gān 21:24*) XXXIX Tiche maa ‘yere na korɔ yɪ, ta pii a nure ‘lo na sɔɔ fɔ sɔr ɛ. Tiche nure wa ‘ma fɔ a tokpal nyā pɔ, lieb a nyā le ‘yõɔ wɔ. XL Ka nure wa bɔɔrɔ ɪka wɔ seb fɔ nāa yɪr tɪ de a fɔ fuu, kɔ wɔ a ‘lo fɔn su, na fɔ yaa a pɔɔm bon pɔɔ wɔ. XLI Nɪkpɛɛ wa fir fɔ ɪka fɔ de a wɔ tuor tɔɔ chiin niem bālāa, tɔɔ chiin tɛer jaa. XLII Kɔ nure jaa na sɔɔr fɔ, ta mɔɔ nure nyā mɪ na bɔɔrɔ ɪka wɔ pɛɛ a fɔ bon ɛ.

XLIII “Yɪ wõn ban dõɔ ‘yer ɪka, yɪ nɔ a yɪ tɔ sɔɔ tɪ ‘laar a yɪ dõsɔɔ. (Mosesi *Gāma Na Tu Ata 19:18*) XLIV Tiche maa ‘lo ‘yere na korɔ yɪ, nɔ a yɪ dõdɛme tɪ sɔɔrɔ Nāanmɪn korɔ a bala na gere yɪ, XLV ka yɪ na ɪ Nāanmɪn bibiir bojũu ‘lo le ma vɛ ka a mɔtɔɔ pur ‘yõɔ a nɪdebe nɪ a nɪsɔn tɪ na wɔ ma vɛ ka saa wa ‘yõɔ a bala na tor nɪ a bala na ba tor ɛ. XLVI Yɪn nɔ a bala na nɔ yɪ tɛɛ, bo sāyar le yɪn nyɛ? A lɔpodierbe maa mɪ ɪ a le bu? XLVII Yɪn ma puoro a bala tɛɛ na ɪ a yɪ nɪbe, bo tɔnɔ le be be? A bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, maa mɪ ɪ a le bu? XLVIII Yɪ ɪ nɪmɪn a le a yɪ sāa Nāanmɪn na be a saaju kaar.

VI

I “Yi bõonõ sõ, na yi taa moolo a yi yeltorsı a nibe niem ε, ka ba na bõon ε, yin wa ire a le, yi kõ nye säyar a yi säa Nāanmın na be a saaju sē ε.

II “A le jūu, fõu wa de bon kō nure na ba tara ε, ta vē ka nibe bõon ε, fika le a nēer ayi dēme na ma maala a lōfo yie nı a tēn pō ε, ka nibe na pēe ba ε. Yelmāe le n 'yere korō yi ıka, bala nyen a ba säyar baar. III A le jūu, fõu wa de bon kō nure na ba tara ε, ta vē ka a gubaa nūu bõon a bon 'lo a nūsõo na maala ε, IV ka nure ta bõon a bon fon maala ε, tiche a fo Säa Nāanmın na nyere yelsõolsı na kō fon a säyar.

V “Yın maa wa sōrō a Nāanmın, yi ta ma kaara a nēer ayi dēme kaar ε, ba ma nōn ıka ba puoro a lōfo yie pō, nı a tēbere pō, nı a sochara pō, ka nibe na nye ba. Yelmāe jaa le n 'yere korō yi, ıka ba nyen a ba säyar baar. VI Tiche fõu maa wa sōrō a Säa Nāanmın nyā sın ba nyere ε, kpe a fo die pō, tı pōo a pān, tı sōrō a Säa Nāanmın na nyere bon jaa, na yab fon a säyar. VII Yın maa wa sōrō a Nāanmın, yi ta ma 'yere 'yerbie ala na ba tara tōnõ ε, le le a bala na ba bõo Nāanmın ma maala, ba tıer ıka Nāanmın na wōn a ba sōrfō a ba 'yerbiyōo jūu. VIII Yi ta kaara a ba kaar ε, a yi Säa den nie bõon bon 'lo yın bōrō.

IX “Nıtō le yın ma sōrō a Nāanmın. Sı Säa na be a saaju. Sı kō naa a fo yuor tıur. X A fo nāalõu wō wa. A fo bōfo wō ı a wer pō, nıtāa le a fo bōfo na ire be a saaju. XI Kō sı a dına bōdiir ka a seen sı. XII Vē a sı yeldebe bar, nıtāa le sın ma vē kō a sı taaba yeldebe bar ba. XIII Ta sōo ka bēer kaa nyōo sı ε, faa sı yin a dēer sōo nūu pō.

XIV “Yın wa vē a yi taaba yeldebe bar ba, a yi Säa Nāanmın na be a saaju mı na vēn bar yi. XV Yın ba wa vē a yi taaba yeldebe kō ba ε, a yi Säa Nāanmın mı kõ vē a yi yeldebe kō yi ε.

XVI “Yın wa gal kō, yi ta sō a yi nin a nēer ayi dēme kaar ε, ba ma sōn a ba nin ka a ba taaba nye bõo ka ba gal kō. Yelmāe le n 'yere korō yi ıka ba nyen a ba säyar baar. XVII Yın wa gal kō, yi lor a yi nie maal a yi māe, XVIII ka nibe ta bõon yın gal kō ε, tiche a yi Säa Nāanmın nyā sın ba nyere ε, a Säa Nāanmın nyā na nyere yelsõolsı na yab yın a säyar.

XX “Yı ta bine a yi nābonsı ka a wer ju be kpolo, nı sōrō, nı na sōo bar ε, nı be nānyısı nı naa kpe ju ε. XX Tiche yi bōrō nābonsı bine a saaju, be le a kpolo nı sōrō na kõ tōo sōo bar ε, nı be a nānyısı na kõ tōo kpe ju ε. XXI A jie 'lo a fo nābonsı na be, be le a fo tıer mı ma be.

XXII “A fo nıbir le ı a fo āgān chāa. A fo nıbir wa ı a fo āgān wō jaa ma seen na chāa. XXIII Tiche a fo nıbir ba wa ı ε, a fo āgān wō jaa ma ın libe. Ala ı a chāa 'lo na be a fo pō ın libe, nye le a libe na jā.

XXIV “Nıre kõ tōo tō nıbere ayi tōmõ ε. Wōn nōn āsōo, tı 'laar āsōo, bı wōnõ a āsōo toor, tı ba wōnõ āsōo toor ε. Yi kõ tōo tō kō Nāanmın nı libie ε.

XXV “A le jūu, n 'yere na korō yi ıka, yi ta vē ka a yi nyevor yele wōnõ yi ka yi 'yere ıka, bo le yın dı, bı bo le yın nyū ε. Bı waala ıka, bo le yın su pōo a āgān ε. A nyevor ba fer gar a bōdiir ε, ka a āgān mı fer gar a bōsursı ε? XXVI Yi kaa a lubil na be a saaju. Ba maa bōr ε, bı nma ε, bı tara boor ma bin ε, tiche Nāanmın le guolo ba. Yaa fer gar a lubil bı? XXVII A yi buor sōo le na waal na wō tōo de bıbir bõ'yen pōo a wō nyevor pō?

XXVIII “Ka bo le vë ka yi tiere a bõsursi 'yõo? Yi kaa nye a mɔpuul le an ma nõo, ba maa tõ ε, bu wob fuu su ε, **XXIX** a Nāa Solomon gba ni a wɔ tɔr wɔ jaa ba dõo su fuu ka wɔ vɛle gar a mɔpuul a nyāna ε. **XXX** Ala ɪ Nāanmɔn maal a mɔpuul ka a vɛle, tɔche a maa kor ε. Nɔbe ma chom ka a di. A Nāanmɔn na ma maal a mɔpuul a nitõ, wɔ kaara a yin na ɪ a wɔ nɔbe gar a mɔpuul anyāna. A yi sɔɔfo le ba jā bon ε. **XXXI** A le jūu, yi ta waala 'yerε ɪka, bo le yin di bu nyū ε, bu bo le yin su ε? **XXXII** A bala na ba puor ε, le de a ba tier 'yõo a anyāna pɔ, a yi Sāa bõo naa ɪka yi bɔɔɔ naa a bonɔ anyāna a jaa. **XXXIII** Yi de nie bɔ a Nāanmɔn nāalõɔ ni a wɔ yeltorsɪ, tɔche a anyāna a jaa, won den pɔɔ yi. **XXXIV** A le jūu, yi ta waala a bio 'yõo ε, bio le na waala a wɔ mæe 'yõo. Bɔbir jaa tara na a wɔ yelwõnsɪ.

VII

I “Yi ta tɔɔr nɔre jaa 'yer ε, ka Nāanmɔn mɪ wa tɔɔr a yi 'yer ε. **II** Nāanmɔn na tɔɔr a yi 'yer nitāa le yin tɔɔr a yi tɔ sɔɔ 'yer. Le fon man tɔr, le mɪ le ban man kɔ fɔ.

III “Nɔmɔne a fɔ nye dabile na be a fɔ yebe nɔbir pɔ tɪ ba chele a dakpɛe na be a fɔɔ nɔbir pɔ ε? **IV** Bu nɔmɔne fon ɪ 'yer kɔ a fɔ yebe vë ka ir a dabile na be a fɔ nɔbir pɔ bar tɪ ba chele a dakpɛe na be a fɔ nɔbir pɔ ε? **V** Yin neer ayi dēme, de nie ir a dakpɛe a fɔ nɔbir pɔ bar na fɔ pāa nyere tɔɔ ir a dabile a fɔ yebe nɔbir pɔ mɪ bar.

VI “Ta de bon na ɪ cheche 'yõo baar ε, bu lob a fɔ bõvɛlɛsɪ 'yõo dor ε, ban neb na ni gbɛe tɪ leb nyɔɔ fɔ.

VII “Yi sɔɔr, Nāanmɔn na kɔ yi naa. Yi yɔbɔ, yin nye naa, yi kpoor a pān, won yuo naa. **VIII** Nɔre 'lo na sɔɔr na nye naa, ka a 'lo mɪ na yɔbɔ nye, ka a pān mɪ yuo kɔ a nɔre 'lo na kpoor.

IX “A yin na ɪ a sāmɔne, buor sɔɔ bie le na sɔɔr a wɔ sāa bõdiir, ka wɔ de kusɪr kɔ wɔ? **X** Bu ka a bie sɔɔr jān, ka wɔ de waa kɔ wɔ? **XI** Ala ɪ a yin na ɪ a yelbe-urbe bõɔn bõvɛla ma maal kɔ a yi bibiir, nɔmɔne le an ɪ ka a yi Sāa na be a saaju, kõ de bõvɛl kɔ a bala na sɔɔr wɔ ε? **XII** A le yin ma bɔɔɔ ɪka a nɔbe ba ma maala kɔɔ yi, yi mɪ ma maala a le ban bɔɔɔ kɔɔ ba, a nyā le ɪ a Nebināa ni a 'Ye'yerbe Wiilfo.

XIII “Yi tu a dõdɔr ful pɔ kpe, bojūu a dõdɔr yal sor ɪn jaa kõmõkõmõ tɪ ɪ sɔɔfo sɔr tɔche ka nɔyɔɔ turo. **XIV** A dõdɔr ɪn jaa ful ka nyevor sɔr mɪ ɪ jaa kārakāra ka nɔbe bālāa na tɔɔ tu.

XV “Yi bõɔn a jire 'ye'yerbe, ba ma bal ba mæe piir kaar tɔche ba ɪn mɔdõ be be na sɔɔnõ. **XVI** A ba wõmõ le yin bõɔn a le ban be. Ba ma por 'wõɔ gɔtɛ ju bu pɔr kõkõɔ nyaartɛ ju ɔ? **XVII** Le mɪ le tɔsõ jaa ma wõn wõsõn ka tɔdeer mɪ ma wõ wõdebe. **XVIII** Tɔsõ ba wõnõ wõdebe ε bu tɔdeer mɪ ba wõnõ wõsõn ε. **XIX** Tɛ jaa baa wa wõnõ wõsõn ε, ban nɔmaa won lob 'yõo būu pɔ. **XX** A ba wõmõ le yin de bõɔn ba.

XXI “A ba ɪ nɔre jaa na bɔɔɔ ɪka n Soro, n Soro, le na kpe a Nāanmɔn nāalõɔ pɔ ε, tɔche nɔre nyā na maala a le a n Sāa Nāanmɔn na be a saaju na bɔɔɔ. **XXII** A bɔbir 'lo daar, nɔyɔɔ na 'yer kɔ ma n Soro, n Soro, saa 'yer Nāanmɔn 'yer a fɔ yuor pɔ ε, na sɪ diin a sɔdebe ka a yi a fɔ yuor pɔ ε, na sɪ tõ ne'maa tõmõ a fɔ yuor pɔ ε? **XXIII** A daar 'lõnõ ɪn 'yer kɔ ba, n ba bõo yi ε, yi tɔɔ chen be, yin yelbe-urbe.

XXIV “A le jūu, nɔre jaa na wõ a n 'yerbie anyāna tɪ maala a le na kaara fɪka yẽ sɔɔ na mɛ a wɔ yir dɔɔl pie ju. **XXV** Saa wa naa, ka a kõo yi yaar

jilõ a yir ka a sesebe fu ηme a yir tiche waa lo ε, bojũu wo ara na kosur ju. ^{XXVI} Tiche, nure jaa na wõ a n 'yerbie anyãna ti na waa maal ε, kaara fika jol na me a wo yir dool bire ju. ^{XXVII} Saa wa naa, ka a kõo yi yaar jilõ a yir, ka a sesebe fu ηme a yir ko lo ka a wo lofo ι deer.”

^{XXVIII} Yesu na wa 'yer a 'yerbie anyãna baar nee 'maan a nuyoo ni a wo wiilfo, ^{XXIX} bojũu wo wile ban ni kpẽo gar a ba nebinãa wiwiilbe.

VIII

I Yesu na wa yi a tõo ju suu nuyoo turo wo naa, II a nuyoo na turo wo, ka daba ãsoo na tara kõkõmõ baal wa gbur dumo a wo niem ti 'yer, “N Soro fõo soo sãa na.” *(Mosesi Gãma Na Tu Ata 13:3)*

^{III} Ka Yesu tur a wo nõu suur a daba ti 'yer, “N soo naa, sa.” Ajienaa ka a daba kõkõmõ baal bar wo. ^{IV} Be le ka Yesu 'yer ko wo, taa 'yere koro nure ε, tiche chen ti wiil a fo mãe ko a Juu nibe boorloro na fo chiin a fo kofu ti ir a nee 'lo a Mosesi na dõo 'yer ka a di dãasie.

^V Yesu na wa kpe a Kapenahum a sojasi ndiere chen a wo sã ti suor wo 'yer, ^{VI} “N Soro, a n tõtõnõ le gã a yir ba tuoro ire ε, na wo wõnõ a ãgãn tuo.”

^{VII} Ka Yesu 'yer ko wo, “In wa sa naa a wo baal ko wo.”

^{VIII} Ka a sojasi ndiere 'yer, “N Soro n ba see ika fo wa a n yir ε, 'yer a 'yerbir tee, a n tõtõnõ na sa naa. ^{IX} A maa mãe tara na nibere in joro dãbãe, naa mi tara a sojasi ka ba mi be a n pilem, maa 'yer ko nyã ika wo, chen, wo ma chen naa, bu ãsoo ika, wa, wo ma wa naa, bu ka n 'yer ko a n gbãgbaa, maal nyã, wo ma maal naa.”

^X Yesu na wa wõ a nitõ, nee 'maa wo naa ka wo 'yer ko a bala na turo wo, “Yelmãe le n 'yere koro yi. A Isral nibe po gba, n ba nye a sofo nyã to ε. ^{XI} N 'yere na koro yi ika nuyoo na yin jie jaa wa na ba wa lõo din a Abraham ni a Isaaki ni a Jekob a Nãanmin nãalõo po, ^{XII} tiche a bala na so a Nãanmin nãalõo, won lob ban bar yõo a jilibe po, be le ban kõnõ ooro ni nyume.”

^{XIII} Yesu 'yer ko a sojasi ndiere, “Kulo, a ι a le ko fo, fon tara a sofo jũu.” A tõtõnõ sa naa a sõo 'lõnõ po.

^{XIV} Yesu na kpe a Pita yir, wo nyen a Pita dãe ma ãgãn na to ko gã. ^{XV} Wo suur a po nõu, ka a ãgãn tol baar a wo ir maal bõdiir ko wo.

^{XVI} A jãan suor 'lõnõ ba waan na nuyoo a sibebe na tara a Yesu sã, ka wo de a 'yerbir diin a sibebe ka a yi ti sãa a bala jaa an ooro. ^{XVII} Ka a le jaa a Nãanmin 'ye'yere Isaiya na dõo 'yer ι yelmãe, “Ika wo den a sun baalsi a jaa bar.” *(Isaiya 53:4)*

^{XVIII} Yesu na wa nye a nuyoo na ηmaa jilõ wo, ka wo 'yer ko a wo poturbo yi gõo a man gõon. ^{XIX} A nee wiwiilbe ãsoo toon ta wo ti 'yer, “Wiwile, jie jaa fon chiine in turo fo naa.”

^{XX} Ka a Yesu 'yer, “Mõbaar tara naa boor ka lubil mi tara choor tiche maa Nusaal Bie ba tara jie na bin a n ju ε.”

^{XXI} Ka a wo poturo ãsoo mi 'yer ko wo, “N Soro ko ma sor ka n kul ti ũu a n sãa baar.”

^{XXII} Tiche ka Yesu 'yer ko a daba, “Turo ma ti bar ka a kũn ũno a ba mãe kũn.”

^{XXIII} Yesu na wa kpe a gboro po a wo poturbo mi tu won kpe. ^{XXIV} Kõsebe ir a man po, ka a gboro see kõo ure na mor tiche ka a Yesu gã gur. ^{XXV} Be le ba chen ti sãt wo na ba 'yer, “St Soro faa st, a kõo dire st naa!”

XXVI Ka wɔ sʊɔr ba, “Bo lɛ so ka yɪ joro a dābāɛ? A yɪ sɔɔfɔ lɛ ba jā bon ɛ.” Ka a Yesu ir t̄an ka a sesebe na ta furo ŋmaa vʊɔr ka a k̄oɔ mɪ na ta ɔɔɔ lo jaa jomm.

XXVII Nɛɛ ‘maan a nɔbe ka ba sɔɔɔ taa, nɪ an lɛ a nyā ka a sesebe nɪ a k̄oɔ tu a wɔ nɛɛ?

XXVIII Yesu na wa ta a Gadara paal pɔ, dɔɔr ayɪ na tara sɔdebe yun a yar par tuor wɔ. Ban ɪ a nɔbebe j̄u, nɪrɛ jaa maa ‘la tu a sɔr ‘lo ɛ. XXX Ban wa nyɛ a Yesu ba ŋmen chelma tɪ ‘yerɛ, “Bo lɛ fɔ bɔɔɔ ka a sɪ s̄ɛ, f̄o Nāanmɪn Bie? Fɔ wan ɪka fɔ wa ge sɪ tɪche ka a ‘yer tɔɔrfɔ bɪbir wa ta bɪ?”

XXX Do yɔɔ mɪ d̄oɔ ara gbor ba dire. XXXI Ka a sɔdebe sɔɔr wɔ, “Ala ɪ fon d̄iɪ sɪn bar, sɔɔ ka sɪ chen tɪ kpe a dor anyā pɔ.”

XXXII Ka wɔ ‘yer kɔ ba, “Yɪ chen!” Be lɛ a sɔdebe yɪ naa kpe a dor pɔ, ka a dor a jaa jo t̄ɪgbil suu tɪ kpe a man k̄oɔ pɔ gb̄m kpi kpi. XXXIII A bala na kaara a dor jon kul, ban wa tɪ kpɪrɛ a t̄ɛ pɔ, ba man bon ‘lo jaa na ɪ a bala na tara a sɔdebe nɪ a lɛ jaa na ɪ a dor. XXXIV A t̄ɛ wɔ jaa nɔbe yun wa a Yesu s̄ɛ; ban wa nyɛ wɔ ba sɔɔr won ɪka wɔ yɪ a ba wer pɔ.

IX

I Yesu na wa kpe a gboro pɔ, wɔ ḡoɔn a man chen a wɔ m̄ɛ t̄ɛ be a Kapenahum. II Dɔɔr bamune tuon daba nɪ fɔbaa nuur nɪ a gbɛɛ na kpi waan wa kp̄ɛn wɔ gaal a Yesu niem. Yesu na wa nyɛ lɛ ban sɔɔ de wɔ, ka wɔ ‘yer kɔ a baalaa, “N bie ta joro dābāɛ ɛ, a fɔ yeldebe v̄ɛn bar.”

III Ka a nɛɛ wiwiilbe bamune pāa j̄ɛ bɔlɔ ‘ȳoɔn̄ɔ p̄ɔɔr pɔ, “A daba nyā fere na s̄oɔn̄ɔ Nāanmɪn yuor.”

IV Yesu b̄oɔn a lɛ ban t̄ɪɛr, ka wɔ sɔɔr ba, “Ŋmune lɛ yɪ t̄ɪɛrɛ d̄ɛɛr a yɪ p̄ɔɔr pɔ? V ‘Yer buor sɔɔ lɛ ɪ k̄ōm̄ōk̄ōm̄ō? N ‘yer ɪka a wɔ yeldebe v̄ɛn bar bɪ n ‘yer ɪka wɔ ir chiine? VI Tɪche p̄p̄ānyā un wiil yɪ naa ka yɪ b̄oɔn ɪka maa Nɪsaal Bie tara na kp̄ɛɔ a wer pɔ, na v̄ɛ nɪrɛ yeldebe bar.” Tɪ pāa ‘yer kɔ a gbɛɛ, “Ir ‘mɔɔ a fɔ b̄ōgānaa kulo nɪ.” VII Ka a daba vaa ir kulo. VIII A nɔbe na nyɛ a lɛ nɛɛ ‘maa ban ka ba p̄ɛɛrɛ Nāanmɪn na kɔ nɪsaal a kp̄ɛɔ nyā.

IX Yesu na wa yɪ a be chiine, wɔ nyɛn daba na di Matiu na jānɛ a l̄opoo defɔ j̄ɛ, ka wɔ ‘yer kɔ wɔ, “Ir turo ma,” ka a Matiu ir turo wɔ.

X Ka ba ‘mataa kul a wɔ yir tɪ j̄ɛ dire ka a l̄opodiɛrɛ nɪ a yelbe-ɪrbe yɔɔ wa pɔɔ ba nɪ a Yesu poturbo ka ba ‘mataa dire. XI A Faraseemune na wa nyɛ a nit̄ɔ ba sɔɔr a Yesu poturbo, “Bo lɛ so ka a yɪ wiwile ‘mataa dire nɪ a l̄opodiɛrbe nɪ a yelbe-ɪrbe?”

XII Yesu w̄on a lɛ ban ‘yer, ka wɔ ‘yer kɔ ba, “Nɪrɛ na kp̄ɛmɛ ba chiine tɪtɪlɛ j̄ɛ ɛ, tɪche baalaa lɛ ma chen. XIII Tɪche yɪ kul tɪ t̄ɪɛr a yeɛ nyā kaa, ‘N bɔɔɔ na nɔbaal a ba ɪ d̄ōn bɔɔr lofɔ ɛ.’ (Hosea 6:6) N ba wa ɪka n wa bɔɔl a bala na tor ɛ, tɪche n wan ɪka n wa bɔɔl a yelbe-ɪrbe.”

XIV Ka a j̄oɔn poturbo wa a wɔ s̄ɛ wa sɔɔɔ, “Ŋmune a sɪn nɪ a Faraseemune ma gal k̄ɔ tɪche ka a fɔ poturbo ‘lo maa gal k̄ɔ ɛ?”

XV Ka a Yesu sɔɔr ba, “Fon t̄ōɔ maal a bala ban bɔɔl a pɔɔ paalaa j̄ɛ ka ba tara pɔs̄oɔ a pɔɔ paalaa s̄rɛ na chɛnɛ be a ba s̄ɛ ɔ, ban t̄ōɔ naa? S̄oɔ waara naa ka a nɔbe na wa nyɔɔ ma chiin, a ber ala pɔ lɛ a n poturbo p̄ɔɔ na s̄oɔ ka ba gal k̄ɔ.

XVI “Nure maa nmaa fɔpaalaa se choo fɔkoraa pɔ ɛ, 'lo be ɪ a le a fɔpaalaa na tɔɔn a fɔkoraa chɪɛ. Ka a chɪɛfɔ na ɪ dɛɛɛ. XVII Bu nure ma den dābāɪn 'yɔɔ dāa wɔkoraa pɔ ɛ, 'lo be ɪ a le a dābāɪn na pur naa a wɔɔ ka a dāa kpaar ka a wɔɔ mɪ sɔɔ. Ba ma den dābāɪn 'yɔɔ a dāa wɔpaalaa pɔ, ka a ta sɔɔ ɛ.”

XVIII A Yesu na chene 'yerɛ a anyāna korɔ ba, a lɔɔfo yir ndiere wa gbur dumo a wɔ niem ti 'yer, “A n bipɔɔ le kpi ajienaa, wa lɛb a fɔ nuur sɪr wɔ ti won sa naa.” XIX Ka a Yesu ni a wɔ poturbo ir turo wɔ.

XX Ban wa de a sɔr chiine ka pɔɔ na lo sɪɛ suoro faara yuom pie ni ayi, wɔ gɔɔr a Yesu puor ti sɪr a fuu nɛɛ, XXI bojūu wɔ tɪɛr a wɔ puɔm ɪka 'lo sɪr a Yesu fuu won sa naa.

XXII Yesu na lɛb nye a pɔɔ wɔ 'yer naa, “Ta joro dābāɛ ɛ n yepɔɔ, a fɔ sɔɔfo sāa fɔ naa.” A dɛdɛɛ daa a pɔɔ jāɪ nmaa naa.

XXIII A Yesu na wa kpe a lɔɔfo ndiere yir na wɔ nye a ɪlpeɛlbe ni a niyɔɔ na pɔɔɔ gɔmɔ, XXIV ka wɔ 'yer, “Yɪ tɔɔ chen be a pɔɔbile ba kpi ɛ, wɔ gur naa.” Ka ba laara wɔ. XXV A niyɔɔ na wa yɪ a yɔɔ baar, wɔ kpɛn ti nyɔɔ a wɔ nūu, ka a pɔɔbile vaa ir. XXVI Ka a yeɛ nme yaar a paal 'lo wɔ jaa.

XXVII Yesu na wa yɪ a be chiine, jɔn ayi turo wɔ naa, na ba gboolo bɔɔɔ, “Kaa sɪ nɪbaal, David Bie.”

XXVIII Won wa kpe a yir, a jɔn wan a wɔ sɛ, ka Yesu sɔɔr ba, “Yɪ sɔɔn de ɪka ɪn tɔɔ sa a yɪ baal ɔ?” Ka ba 'yer kɔ wɔ, “ɔɔ, sɪ Soro.”

XXIX Ka wɔ sɪr a ba nibie ti 'yer, “A yɪ sɔɔfo jūu yin nyere naa.” XXX Ka a ba nibie tɔɔ yuo yuor. Tiche ka Yesu kpākpāan ba ɪka ba taa vɛ ka nure jaa bɔɔn ɛ. XXXI Tiche ba yin ti nme a wɔ yeɛ yaar a tɛɛ 'lɔnɔ wɔ jaa.

XXXII A jɔn ayi bala na wa lɛb chen baar, ba tara na daba na tara sɪdɛbe na wɔ ɪ wɔɔ waan a Yesu sɛ. XXXIII A sɪdɛbe na wa yɪ a daba pɔ baar, wɔ piel 'yerɛ, ka nɛɛr 'maa a niyɔɔ ka ba 'yerɛ, “Saa dɔɔ nye a ntɔ a Isral jaa ɛ.”

XXXIV Tiche ka a Faraseemne 'yer, “A sɪdɛbe nāa le kɔ wɔ a kpɛɔ ka wɔ dire ni a sɪdɛbe ka a yire.”

XXXV Yesu yɔn a tɛberɛ ni a tɛbil a jaa pɔ, wile a nɪbe a lɔɔfo yie pɔ, ti mɔɔɔ a Nāanmɪn nāalɔɔ 'yer nɔɔ sāana ni baal jaa bɔɔ. XXXVI Won wa nye a niyɔɔ, nɪbaal kpe wɔ naa bojūu baa bɔɔ a ba ju tɪɛr ɛ, na baa mɪ le tara sɔnɔ ɛ, fɪka piir na ba tara chɪne ɛ. XXXVII Ka wɔ 'yer kɔ a wɔ poturbo, “A puɔ berma naa tiche ka a nmanmarba ba waa ɛ, XXXVIII a le jūu yɪ sɔɔr a puɔ sɔɔ ka wɔ bar tɔtɔnbɔ ka ba wa a puɔ pɔ.”

X

I Yesu bɔɔl a wɔ poturbo pie ni ayi na wɔ kɔ ba kpɛɔ ɪka ba dii a sɪdɛbe ka a yɪ, na ba sāana ni baal jaa bɔɔ.

II A poturbo pie ni ayi na ɪ a ntɔnsɪ yoe le a anyāna, Simon ban bɔɔɔ Pita, ni a wɔ yeɛ Andiru, Jemesɪ na ɪ Jebedee bidaba, ni a wɔ yeɛ Jɔɔn. III Filip ni Batolomi, Tomasɪ ni Matiu na ɪ a lɔpodiere. Jemesɪ na ɪ Alfayatsɪ bidaba ni Tadius. IV Simon na mɔɔ nɪbir ni a wɔ wer yeɛ, ni Judas Isikariyot 'lo le wa gar 'yɔɔ a Yesu.

V A poturbo pie ni ayi banyā le a Yesu tɔɔ ni a kpāafɔ anyāna. “Yɪ ta kpe a niyɔɔ bu a Samariya tɛn pɔ ɛ, VI tiche yɪ chen a Isral nɪbe bala na bɔr a piir kaar sɛ. VII Yɪ chen ti mɔɔl a 'yer nɔɔ na yɪ 'yerɛ, a Nāanmɪn nāalɔɔ ta na. VIII Yɪ sāana a baalsɪ, na yɪ sāne a kūusɪ, na yɪ sāana a kɔkɔmɔ baalsɪ

na yin maal ba ka ba ɪ nɪsɔ̃n, na yɪ dire a sɪdɛbɛ ka a yire. Yɪ nyɛn pɔɔɔ, yɪ mɪ tɪ tɪr pɔɔɔ. ^{IX} Yɪ ta de selma ɛ buɪ diere libie 'yɔ̃ɔ̃nɔ̃ a yɪ wɔɔr pɔ ɛ, ^X buɪ 'mɔɔ wɔɔ tara a sɔr pɔ ɛ, buɪ 'mɔɔ fuustɪ ayɪ ɛ, buɪ de nafɔbɔ pɔɔ ɛ, buɪ dadiiraa ɛ, bojũu tɔ̃tɔ̃nɔ̃ jaa seen naa wɔ s̃ayar.

^{XI} “Yɪn wa kpe t̃ɛɛ jaa pɔ, yɪ sɔɔr kaa nɪrɛ 'lɔ nɪ na de yɪ, yɪ kpɪrɛɛ a wɔ 'yer na yɪ wa tɪ yɪn a be. ^{XII} Yɪn wa kpe a yir, yɪ puor a nɪbe. ^{XIII} A yir 'lɔ nɪbe wa sɔɔ de yɪ, yɪ ṽɛ ka a yɪ nyā'maar be a ba s̃ɛ, tɪche bala ba wa sɔɔ de yɪ ɛ, yɪ lɪɛb a yɪ nyā'maar. ^{XIV} Nɪrɛ jaa baa wa sɔɔ de yɪ ɛ buɪ chel a yɪ 'yer ɛ, yɪ kpoor a yɪ gbɛɛ t̃a-uul bar yɪn wa yire be a t̃ɛɛ 'lɔ buɪ a yir 'lɔ pɔ. ^{XV} Yelm̃ɛɛ lɛ n 'yere kɔɔɔ yɪ, Nāañmɪn na k̃aan a Sodom nɪbe nɪ a Gomora nɪbe nɪbaal a 'yer tɔɔrfɔ bɪbɪr gar a nɪbe bala a t̃ɛɛ 'lɔnɔ̃ pɔ. ^{XVI} Yɪ nyɛ, n tɔ̃nɔ̃ yɪ naa fɪka piir n kpe jubere pɔ kaar, yɪ ɪ ỹɛn d̃ɛmɛ waba kaar, na yɪ kaara fɪka ŋmama na ba maala d̃ɛɛr ɛ.

^{XVII} “Yɪ gu a yɪ m̃ɛɛ, ban nyɔɔr yɪn chiin tɪ kɔ a nɪberɛ na ba fɔb yɪ a ba lɔɔfɔ jɪir, ^{XVIII} ban fir yɪn chiin a paal nɪberɛ jie nɪ a ñamɪne yie a n yuor jũu, ka yɪ na di d̃aasɛ kɔ a bala na ɪ a nyor. ^{XIX} Ba la wa nyɔɔr yɪ chiin a 'yer tɔɔr fɔ jie, yɪ ta ṽɛ ka a wɔ̃nɔ̃ yɪ a lɛ yɪn tɪ 'yere ɛ nɪ a lɛ yɪn na 'yer ɛ; bon 'lɔ yɪn na 'yer Nāañmɪn na wiil yɪ naa a s̃ɔɔ 'lɔ nɔ̃. ^{XX} A ba ɪ yɪn lɛ na 'yer ɛ tɪche a yɪ S̃aa Nāañmɪn Sɪɛ na wiil yɪn a lɛ yɪn na 'yer.

^{XXI} “Yɛbe na gar 'yɔ̃ɔ yɛbɛ ka ba kɔ wɔ, ka a s̃aa mɪ gar 'yɔ̃ɔ a wɔ bie. Bibiir kɔ lɛ wɔ̃nɔ̃ a ba s̃aamɪne toor ɛ, na ba ṽɛ ka ba kɔ ba. ^{XXII} Nɪrɛ jaa na 'laar yɪ naa yɪn sɔɔ ma jũu, tɪche nɪrɛ 'lɔ na sɔɔ ara tɪ ta a baaraa, na nyɛn faafu. ^{XXIII} A t̃ɛɛ 'lɔ nɪbe wa gere yɪ, yɪ yɪ a be fɔɔ chen t̃ɛyuo; yelm̃ɛɛ lɛ n 'yere kɔɔɔ yɪ, yɪ kɔ yɔ a Isɪral t̃ɛn bar ɛ, tɪche ka a Nɪsaal Bie wa ɛ.

^{XXIV} “Jājāna ba gar a wɔ wiwile ɛ buɪ ka gbāgbaa gar a wɔ nɪkp̃ɛɛ ɛ. ^{XXV} A seen ɪka a jājāna wɔ nyetāan a wɔ wiwile, ka a gbāgbaa mɪ nyetāan a wɔ nɪkp̃ɛɛ. ɪ ba bɔɔlɔ na a yir sɔɔ Beeljebul, yod̃ɛɛr buor lɛ ban p̃aa bɔɔlɔ a yir d̃ɛmɛ!

^{XXVI} “Yɪ ta joro nɪbe d̃āb̃ɛɛ ɛ, bon jaa ba be be pɔɔ ka ba k̃ɔ yuo ɛ, buɪ bon jaa ba be be sɔɔl ka ba k̃ɔ b̃ɔɔn ɛ. ^{XXVII} Bon 'lɔ n 'yer kɔ yɪ libe pɔ yɪ 'yer wɔ ch̃aa pɔ, bon 'lɔ yɪn wɔ ka ba bɔl 'yer yɔɔ pɔɔm 'yer m̃ɔɔl wɔ a gai jur. ^{XXVIII} Yɪ ta joro a bala na kɔ a āg̃ān tɪ kɔ t̃ɔɔ kɔ a sɪɛ ɛ, tɪche yɪ joro a 'lɔ nɪ na t̃ɔɔ kɔ a sɪɛ nɪ a āg̃ān a b̃ũu dagel 'lɔ pɔ. ^{XXIX} Ba ma d̃ān tiitasɪ ayɪ kobstɪ ayɪ. Tɪche āsɔɔ kɔ lɔ t̃ɛɛ ɛ, ala baa ɪ a yɪ S̃aa Nāañmɪn bɔfɔ lɛ ɛ. ^{XXX} Nāañmɪn sɔr a yɪ jukɔɔl a jaa b̃ɔɔ. ^{XXXI} A lɛ jũu, yɪ ta joro d̃āb̃ɛɛ ɛ, yɪ tara na t̃ɔ̃nɔ̃ gar a tiitasɪ.

^{XXXII} “Nɪrɛ jaa na wa 'yer ɪka wɔ b̃ɔɔ ma naa a nɪbe niem, 'lɔ lɛ n mɪ na 'yer ɪka n b̃ɔɔ naa a n S̃aa na be a saaju niem, ^{XXXIII} tɪche nɪrɛ 'lɔ na chiir ma a nɪbe niem, 'lɔ lɛ n mɪ na chiir a n S̃aa na be a saaju niem.

^{XXXIV} “Yɪ ta tɪɛr ɪka nyā'maar lɛ n waan a wer pɔ ɛ; n ba waan nyā'maar ɛ tɪche ootaa lɛ n waan. ^{XXXV} N wan ɪka n wa ṽɛ ka 'Bie nɪ s̃aa ootaa, ka bɪpɔɔ oo a ma, pɔɔ na oo naa a wɔ bidaba pɔɔ ka a bidaba pɔɔ mɪ oo a wɔ sɪrɛ ma. ^{XXXVI} Yir d̃ɛmɛ na lɛb ɪ d̃ɔ̃d̃ɛmɛ.’ *(Mika 7:6)*

^{XXXVII} “Nɪrɛ jaa na ñɔ a wɔ s̃aa buɪ a wɔ ma gar ma wɔ k̃ɔ t̃ɔɔ ɪ a n poturo ɛ, nɪrɛ jaa mɪ na ñɔ a wɔ bie buɪ bɪpɔɔ gar ma, wɔ kɔ t̃ɔɔ ɪ a n poturo ɛ. ^{XXXVIII} Nɪrɛ 'lɔ mɪ na ba de a wɔ daa tuo turo nɪ ma ɛ, wɔ k̃ɔ t̃ɔɔ ɪ a n poturo ɛ. ^{XXXIX} Bala na bɔɔɔɔ a ba nyevɔr na bɔr wɔ naa tɪche bala mɪ na bɔr a ba nyevɔr a maa jũu na nyɛ wɔ naa.

XL “Nüre 'lo jaa na soo de yi, soon de ma, nüre 'lo jaa mi na soo de ma soon de a nüre 'lo na tō ma. ^{XLI} Nüre 'lo jaa na soo de a Nāanmūn 'ye'yere won ı Nāanmūn 'ye'yere jūu na nyen a wō sāyar. Nüre jaa mi na soo de nüre na ı nitor won ı nitor jūu na nyen a nitor sāyar. ^{XLII} Nüre 'lo jaa na ko a bōbile banyāna āsuo kō'maar ni nmele wōn ı a n poturbo jūu, yelmāe le n 'yere koro yi ıka a ninyune kō faa a wō sāyar ε.”

XI

I Yesu na wa wiil a wō poturbo pie ni ayi baar; wō yin a be chen a Juu nibe tēn ti wile na wō moolo a 'yer nōo a tēn ala na be a Galilee paal pō.

II Joon na be a nuroo die pō, ti wa wō le a Yesu Kırısto na maala, wō tōn a wō poturbo hamune ^{III} ıka ba ti soor, “Fōo le a nüre 'lo ni na wa bu, sı chele niyuo?”

IV Ka Yesu 'yer kō ba, “Yı heb kul ti 'yer kō a Joon, a le yin wō ti nyε. ^V Jōn nyere naa, ka a gbersı mi chiine, ka kōkōn mi sa, ka wōn mi wōnō jaa cheche, ka kūustı jεo, ka 'yer nōo mi ta a nōn dēme. ^{VI} Popel soo le a 'lo na ba baala ma ε.”

VII Ban wa chen baar, Yesu piel 'yere a Joon 'yer koro a niyoo, “Bo le yi dōo kpe a mōgōo pō ıka yi ti kaa? A jumur a sesebe na dōonō bu? ^{VIII} Kai, ka bo le yi chen ıka yi ti kaa? Daba na su bōvıel le yi chen ıka yi ti kaa bu? Nye a bala na ma su bōvıel ε, nāmıne yie le ba ma be. ^{IX} Tıche bo le yi chen ıka yi ti kaa? Nāanmūn 'ye'yere bu? Jo, n 'yere na koro yi ıka wō gar Nāanmūn 'ye'yere. ^X A nyā ye le seb a Nāanmūn gān pō ıka ın tō naa a n tōtōnō ka wō de a fō nie na wō ti choor a fō sor kō fō. (*Malakaı 3:1*) ^{XI} Yelmāe le n 'yere koro yi ıka bala jaa pōo na dōo ka a wer pō, ba ı kpēe gar a Joon kōsuor ε, tıche 'lo mi na ı a pōor a Nāanmūn nāalōo pō gar wō naa. ^{XII} An yi a Joon Kōsuoro sōo wa ti tān a dına a Nāanmūn Nāalōo nōonō naa ka a kpāen dēme sōo wō. ^{XIII} A Nāanmūn 'ye'yerbe ba jaa ni a nebināa dōo 'yer a Nāanmūn nāalōo 'yer ti tān a Joon sōo. ^{XIV} Ala ı yin soon de, a anyāna 'lo le ı a Elaija ni naa heb wa. ^{XV} Nüre 'lo na tara toor wō chele.

XVI “Tıche bo le ın de a dına nıbe man? Ba nyentāan bibiir na ma jāne a ba dāen jıir na ba boolo taa, ^{XVII} sı pēel a ıle ti yaa seere bāne ε, na sı kōnō kōyiel yaa nımara nıbikōo ε. ^{XVIII} A Joon na wa, waa dire ε, na waa le nyuro go ε, ka ba 'yer ıka sıdeer le wō ı. ^{XIX} Tıche ka a Nısaal Bie wa na wō ma dire ti nyuro ka ba 'yer ıka di dire ni dāburo le wō ı, na wō ı a lōpodierbe ni a yelbe-ıbe baraa. A ma wiil a le Nāanmūn na tor, bala wa nyε le a wō nıbe na kpıere ni yē.”

XX Yesu pōo sōon naa a tēn bala nıbe a be a wō ne'maa tōmō na tō, tıche ka baa soo de wō ε. ^{XXI} “Nebier ben a yın Korajın dēme sē. Nebier mi ben a yın Betısaida dēme sē. A a ı a ne'maa tōmō ala ın tō a yı jie, mi ta tōn be a le a Tıre ni a Sidon tēn pō, ban taa heb a ba tıer na ba su bōjarsı jen tāpıel pō. ^{XXII} Tıche n 'yere na koro yi ıka a 'yer tōorfō daar Nāanmūn na kāan a Tıre ni a Sidon nıbe nıbaal gar a yın. ^{XXIII} A yın Kapenahum dēme, ban 'mōo yın don saaju bu? Kai, ban suun yın a kpıısi tēe. Ala ı a ne'maa tōmō na tō a yı pō mi ta tōn a Sodom pō, a tēe anyāna naa chene na wa tō dına. ^{XXIV} Tıche n 'yere na koro yi ıka a 'yer tōorfō daar Nāanmūn na kāan Sodom nıbe nıbaal gar a yın.”

XXV A daar 'lõnõ Yesu 'yer naa, “N dān a n Sāa Nāaḡmḡn na ı a saaju nı a tēe wō jaa Soro, bojūu fō sool a yelee anyāna a yēn dēme sē tı ir wiil bibiir. **XXVI** Ɔ, n Sāa le le ı a fō pupel ka fō maal.

XXVII “N Sāa den a yelee a jaa kō, nure jaa ba bōō a Bie ε, ka a Sāa ba le ε, nure jaa mı ba bōō a Sāa ε, ka a Bie ba le ε, nı a bala a Nāaḡmḡn Bie na ir, na wiil ban a Sāa.

XXVIII “Yı wa a n sē, yın banyā na bal na yı tuo tuor ka a wōnō yı, un too yın a yı pēn. **XXIX** Yı de a n daa tuo na yı jān yı a n sē, bojūu n un jomm soō, naa siir a n māe a n nyāa pō, yın nyen pēnfō kō a yı suu. **XXX** Bojūu a n daa un kōmōkōmō, ka yın tōō tuo a tuor ala un na kō yı.”

XII

I A ba kor ε tche ka Yesu kpe a pōō sālsōō tala a Pēnfō Bıbir Daar. Kō kpēn a wō poturbo, ka ba piel fōō a bōbie ƆƆƆ. **II** A Faraseemune na wa nye a le, ba soor a Yesu, “Fō nyen le na ba tu a nebināa a fō poturbo na ure a Pēnfō Bıbir Daar Ɔ?”

III Ka a Yesu 'yer kō ba, “Yaa kar a Nāaḡmḡn gān pō nye a le a Nāa David na dōō ı nı a wō nıbe a kō na kpe ε? **IV** Wō kpēn a Nāaḡmḡn yir ka 'lo nı a wō nıbe tı de a paanōō 'lo ban ben kō Nāaḡmḡn na ba 'wōb na ba tara sōr ε, ka ala ba ı a Juu nıbe bōōrloro tēe ba le ε. **V** Bı yaa kar a Mosesı nebināa pō le a Juu nıbe bōōrloro a Pēnfō Bıbir Daar a puorfō yir pō na ma tō tı na baa bōōlo a le bier ε? **VI** Yelmāe le n 'yere kōō yı, nure kōō ben ka na gar a puorfō yir. **VII** A Nāaḡmḡn 'yer a, ‘Nıbaal le n bōōō, a ba ı dōn yın kō chom kō ma ε.’ (Hosea 6:6) Yın ta bōō a yelee nyā par, yı kō naa bōōlo nıbe na ba maal dēer ε, ıka bier le ba maal ε. **VIII** A maa Nısaal Bie ı a Pēnfō Bıbir Soro.”

IX Yesu yin a be chen a ba lōōfō yir pō, **X** tı nye daba kōō nūu na kpi. Ka ba soor wō, “A tara na sōr ıka fō sāa baal a Pēnfō Bıbir Daar Ɔ?” Ba soor a le bōōō ıka ba nye a wō pō 'yer 'yer.

XI Yesu soor naa, “Ala ı a yı āsōō tara na per ka wō lo bulo pō a Pēnfō Bıbir Daar, ḡme le fon ı? A ba ı fon ir won a bōō pō ε? **XII** A nısaal gar per. A le jūu a sı nebināa bar sōr ıka fō maal vıla kō nure a Pēnfō Bıbir Daar.”

XIII Wō 'yer kō a daba 'lo nūu na kpi, “Tur a fō nūu.” A wō tur ka a nūu wō jaa sa kaara a nūu nyā sōō kaar. **XIV** A Faraseemune yin na ba piel guoro a Yesu kofō.

XV Yesu na wa bōōn a le ban piel guoro ıka ba ı wō, wō yin a jie 'lo ka nıyōō jaa turo wō. Wō sāan a bala an ƆƆƆ. **XVI** Tı 'yer kō ba ıka ba ta 'yer a wō yelee kō nure jaa ε. **XVII** Wō maal a nıō, ka a le a Nāaḡmḡn na dōō 'yer tu a 'ye'yere Isaiya na ı yelmāe, **XVIII** “A n tōtōnō le a nyā un kaa ir, a 'lo n na nō, a 'lo a n pōō na pelō. In yōō won a n sıe, ka wō mōōl a n 'yer tōōrfō yelee kō a nıbe ba jaa. **XIX** Wō kō tara nechure bı ḡmiere chelsı bı pōōō gōmō yōō ε. **XX** Wōn siir wō māe kō a bala na siir a ba māe, tı na wō maal vıla kō a bala na ba tara sōnō ε. Wōn ara na kpēō tı tān a sōō 'lo won na vē ka a nıbe sōō de a Nāaḡmḡn yeltorsı. **XXI** A wō tuor pō le a nıbe ba jaa na tara tıertō fō jie.”

(Isaiya 42:1-4)

XXII Ba waan na daba na ı jōō tı ı wōō na tara sıdebe Yesu sē. Wō sān a daba baal, ka wō nyere tı le 'yere jaa cheche. **XXIII** Neer 'maan a nıyōō ka ba sōōō taa ıka, kaa 'lo le ı a Nāa David Bie bı?

XXIV Tiche a Faraseemune na wa wō a le ba 'yer naa, “Wo dire na sɪdebe ka a yire bojūu, a sɪdebe nāa Beeljebul le ko wo a kpɛɔ ka wo dire ni a sɪdebe.”

XXV Yesu na bɔɔn a le ban tiere, a wo 'yer ko ba, “Tɛe 'lo na nma dɛdɛme jeere taa ko kor ε. Tɛe 'lo bu yir kpɛε 'lo na nma dɛdɛme jeere taa ko ara ε.

XXVI Ala ɪ a Satan diin Satan ko yi na wo nma dɛdɛme nme le a wo nāalɔɔ na ɪ ara? **XXVII** Ala ɪ Beeljebul le ko ma a kpɛɔ ka dire ni a sɪdebe, ti a bala na ɪ a yi poturbo, bo le ba tara dire ni a sɪdebe? A le jūu bala le na ɪ a yi 'yer tɔɔrbo. **XXVIII** Ala ɪ Satan diin Satan ko yi na wo nma dɛdɛme nme le a wo nāalɔɔ na ɪ ara? Ala ɪ Nāanmɪn Sɪε le ko ma a kpɛɔ ka dire ni a sɪdebe ka a yire wiil ɪka a Nāanmɪn nāalɔɔ ta yi naa.

XXIX “Nɪmune le nɪre na tɔɔ ɪ kar kpe gādaa yir de a wo bonst, 'lo ba de nie lū a gādaa nyā ti de a wo bonst ε?”

XXX “Nɪre 'lo na ba be a n sɛ ε, tara man ni 'yer, nɪre 'lo na ba pɔɔ ma a sɪ kaal lɔɔ taa ε wo ma yɛyɛl bar. **XXXI** A le jūu n 'yere na korɔ yi ɪka nibe na nyen yelbier jaa ni 'yerdɛɛr jaa ban 'yer vɛ ko fo, tiche nɪre 'lo na 'yer 'yerdɛɛr 'yɔɔ a Nāanmɪn Sɪε ko nye yelbier vɛ ko fo ε. **XXXII** Nɪre 'lo jaa na 'yer 'yerdɛɛr 'yɔɔ a maa Nɪsaal Bie na nyen yelbier vɛ kofo, tiche nɪre 'lo na 'yer 'yerdɛɛr 'yɔɔ a Nāanmɪn Sɪε ko nye yelbier vɛ ko fo ε. Dina ni daar kɔɔ.

XXXIII “Ala ɪ tɛe viɛle na wo ma wɔn wɔviɛl, ala ɪ tɛe ɪn tɪdɛɛr wo ma wɔn wɔdebe. Tɛe jaa a wo wɔmɔ le ba ma de bɔɔn wo. **XXXIV** Yin waa bibiir! Nɪmune le yin tɔɔ 'yer 'yer viɛlst ala ɪ yi ɪn yelbe-ɪrbe? A ala na sɛε a pɔɔ le a nɛε ma 'yer. **XXXV** A nɪsɔ a yɛlsɔn ala na be a wo pɔɔm le wo ma 'yer, ka a nɪdɛɛr mɪ ma 'yer a yeldɛbe ala na be a wo pɔɔm. **XXXVI** Yelmāε jaa le n 'yere korɔ yi ɪka, a 'yer tɔɔrfɔ daar, nɪre jaa na man 'yerdɛɛr 'lo jaa bɔɔrɔ na dɔɔ yi a wo nɛε pɔ. **XXXVII** A fo 'yɛrbie le na wiil a le fon be, naa wiil a fo sɔɔnaa.”

XXXVIII Be le ka a nɛε wiwiilbe ni a Faraseemune bamune 'yer, “Wiwile, sɪ bɔɔrɔ na ɪka sɪ nye nɛ'maa tɔmɔ na ɪ jāne a fo jie.”

XXXIX Tiche ka wo 'yer ko ba, “A yin banyāna na ɪ a putudɛme ni sɛsɛnbe ti bɔɔrɔ ɪka n tɔ nɛ'maa tɔmɔ ka a na ɪ jāne, tiche yi kɔ nye āsɔɔ jaa ε ka a Nāanmɪn 'ye'yere Jona jāne ba le ε. **XL** Nɪtāa le a Jona na dɔɔ gā a jānele pɔɔm ber ata ni tāsɔɔ gbulo ata le mɪ le a Maa Nɪsaal Bie mɪ na gā a yaa pɔ ber ata ni tāsɔɔ gbulo ata. **XLI** A 'yer tɔɔrfɔ daar Ninive nibe na yin 'yɔɔ a yin dina nibe 'yer, bojūu ba lieb a ba tier a Jona na dɔɔ 'yer a Nāanmɪn 'yer ko ba, tiche yi kaa, a 'lo na gar a Jona ben ka. **XLII** A pɔɔ nāa na yin be a par a 'yer tɔɔrfɔ daar na wo wa 'yɔɔ a yin dina nibe 'yer, bojūu wo dɔɔ yi be a tɛtɛɛr wa chel a Nāa Solomon yɛ 'yer, tiche yi kaa a 'lo na gar a Solomon ben ka.

XLIII “Sɪdɛɛr wa yi nɪre pɔ, wo ma chen dālpɔɔr pɔ ti bɔɔrɔ pɛnfɔ jie 'lo baa wa nye ε, **XLIV** wo ma 'yer naa ɪn lieb kul a yir 'lo pɔ ɪn dɔɔ yi. Wo wa nyen a yir ka wo ɪ yirkpolo na wo viɛle, **XLV** ka wo chen ti bɔɔl sɪdebe ayopɔi na tara a putuo gar wo ka ba ti kpɛere a be. Ka a nɪre nyā pāa ɪ dɛɛr gar a le won dɔɔ be. Le le an kaara a yin putudɛme a dina.”

XLVI Won chene 'yere ni a nyɔɔ, a wo ma ni a wo yɛɛr wa ben yɔɔ bɔɔrɔ ɪka ba nye wo. **XLVII** Nɪre āsɔɔ 'yer ko wo, “Nye a fo ma ni a fo yɛɛr le be yɔɔ bɔɔrɔ ɪka ba nye fo.” **XLVIII** Tiche Yesu sɔɔr a nɪre 'lo na 'yer a 'yer ko wo, “An le a ɪ ma ni ba boo le ɪ a n yɛɛr?” **XLIX** Wo lieb tur a wo poturbo

nũu ti 'yer, "Nye a n ma ni a n yeer! L Nure 'lo jaa na maala a le a n Sãa na be a saaju na buoro le i a n yeer ni a n ma."

XIII

I A daar 'lõnõ Yesu yin a yir po ti jãne a man kõkoo. II A nuyoo na lão jũu wo kpẽn jẽ a gboro po, tiche ka a nuyoo ara a man kõkoo. III Sokpar le wo looro wile ni ba yelyoo, "Yi chele, kooara le yin wo bõboro borfo jie. IV Wo ti yaara na yoooro ni ka amune lo sor po, ka lubil tuur di. V A bõbie amune mi lon kosir pãn ju naa bul ti kpi bojũu tãn ba waa e. VI Tiche a mõtõo na wa nyãa, a bõbulo juol naa kpi, bojũu a ba ba nyibe e. VII Ka amune mi lo goor po 'mataa bul ka a goor nõo fãun ba. VIII Tiche amune mi lon kojõ po bul dõo jur koba, amune ljaata amune ljer ni pie. IX Nure 'lo na tara toor wo chele."

X A poturbo wan a wo sã wa soor, "Bo le so fon ma looro a sokpar koro ba?"

XI Ka wo 'yer ko ba, "Yin 'lo un vã naa ka yi bõo a Nãanmun nãalõo yelwoorõ tiche a bala na che sokpar le n looro koro ba. XII Nure 'lo jaa na tara Nãanmun tier, Nãanmun na vãn ka a nuyune bõofõ poõ 'yõo, tiche a bala jaa na ba buoro a wo bõofõ e, Nãanmun na poon a ba tier. XIII A par ni nyã un looro a sokpar koro ba, ba ma kaa naa ti maa nye e, na ba ma wo ti maa bõo a par e. XIV Bala 'lo an un yelmãe ika a le a Nãanmun 'ye'yere Isaiya na dõo 'yer ika, 'A nibe banyã na ma wõ naa ti ba kõ bõo a par e, ban ma kaa naa ti ba kõ nye e. XV A nibe banyã nyãn dar naa ka a ba tobo poõ baa wõnõ e, na ba ũu a ba nibe, ka le ba le e, ban taa kãan naa a ba nibe na ba wõn a ba tobo, na ba bõo a par, na ba lieb wa ka n sãa ba.' (Isaiya 6:9, 10) XVI Tiche yin 'lo, yi un boosõn dẽme, a yi nibe na nye, ka a yi tobo mi wõ. XVII Yelmãe le n 'yere koro yi ika Nãanmun 'ye'yerbe yoo ni nitorõ yoo ta buoro na ika ba nye bon 'lo yin nye tiche baa nye e, na ba ta wõ bon 'lo yin wõ tiche baa tõo wõ e.

XVIII "Yi pãa chele a kooara sokpa par, XIX Nure 'lo jaa na wõ a Nãanmun nãalõo 'yer ti ba bõo a par e, a dẽer soo ma wan wa ir a bon 'lo na bor a wo nyãa po, a bõbie anyã le, a ala na lo a sor po. XX Ala mi na lo a kosir pãn ju le a nure 'lo na wõ a 'yer soo de fofõo jaa ni pupel, XXI tiche a nure nyã ba ba nyibe e, na wo di kãnyir ara bãlãa, a le jũu wõm bu beer kaa wa poõ wo a 'yer jũu, a nure nyã ma lo naa. XXII A bõbie ala mi na lo a goor po, 'lo le a nure 'lo na wõ a 'yer ti nõ a wer ju nyevor yelwõnõ ni a wer ju bõboorõ fãun a 'yer ka waa dõo bie e. XXIII Tiche a bõbie ala na lo a kojõ po le a nure nyã na wõ a 'yer bõo a par, 'lo le wõ wõmõ dõo jur, amune koba, amune ljaata amune mi ljer ni pie."

XXIV Yesu le lob a sokpa ãsoo ko ba, "Nito le un de a Nãanmun nãalõo man. Nure ãsoo le bor bõbiviel a wo poõ po, XXV nure jaa na wa gã gur baar, a dõsoo wan wa bor mo i 'yõo a chi po ti na wo kul. XXVI A sõo 'lo a chi na wa ti bulo ka a mo i mi bul puro.

XXVII "A daba tõtõnõ wan wa soor wo, 'Nikpẽe, a ba i bõbiviel le fo bor a poõ po e; ti nye a mo i yi?' XXVIII Ka wo 'yer ko ba, 'Dõsoo le tõ a le.' A tõtõnõ soor wo, 'Fo buoro na ika si chen ti võ a mo i bar bu?'

XXIX "Ka wo 'yer ko ba, 'Kai, yin be võnõ a mo i, yin wa võn a chi mi bar. XXX Yi bar ka a 'mataa nõo ti tãn a nmafõ daar, un 'yer ko a nmanmarba ka ba dõo võ a mo i lũ lũ chom bar ti nma a chi 'yõo a n boor po.' "

XXXI Yesu le lob a sokpa āsɔɔ kɔ ba go, “A Nāanɔmɔn nāalɔɔ kaara naa fika kɔkɔɔ bir nɔre na de bɔr a wɔ pɔɔ pɔ. **XXXII** ʼLo le a bɔbie a jaa pɔ bɔbɔbile tɔche ʼlo wa nɔɔ, ʼlo le ma ɪ a tuur a jaa pɔ tɪkpɛɛ, ka lubil ma ʼyɔɔ choor a wɔ ju.”

XXXIII Wɔ le lob a sokpa āsɔɔ kɔ ba, “A Nāanɔmɔn nāalɔɔ kaara naa fika dābul pɔɔ na de ʼyɔɔ jɔ yɔɔ pɔ ka a ir vɔ.”

XXXIV Yesu den sokpar ʼyere kɔrɔ nɪ a nɔyɔɔ a yelsɪ anyā, wɔ maa ʼyer ʼyer kɔ ba ka waa lob sokpa ε. **XXXV** A nyā le na wiil ɪka a le a Nāanɔmɔn ʼyeʼyere na dɔɔ ʼyer ɪn yelmāe, “ɪka ɪn ma den a n nɛɛ lɔɔɔɔ nɪ sokpar naa wiil yɪ yelsɪ ala na sɔɔl a wer pielfɔ daar.” *(Yiel Gān 78:2)*

XXXVI Wɔ yin a nɔyɔɔ pɔ kpe a yir, ka a wɔ poturbo wa a wɔ sɛ wa ʼyere, wiil sɪ a mɔɪ na be a pɔɔ pɔ sokpa par.

XXXVII Ka wɔ ʼyer kɔ ba, “A nɔre ʼlo na bɔr a bɔbivɪel le a maa Nɪsaal Bie. **XXXVIII** A pɔɔ le ɪ a wer. A bɔbivɪel le a Nāanɔmɔn nāalɔɔ bibiir. A mɔɪ le a bala na ɪ a deɛr sɔɔ bibiir. **XXXIX** A dɔsɔɔ ʼlo mɪ na bɔr le ɪ a tu. A ŋmafɔ le ɪ a wer baarfɔ daar, a ŋmanɔmarba le ɪ a Nāanɔmɔn malakasi.”

XL “Le ban na chɔm a mɔɪ bɪu pɔ ka a di, le mɪ le na ɪ a wer baarfɔ daar. **XLI** A maa Nɪsaal Bie na tɔn a n malakasi ka ba wa tuur a nɪsɔn a nāalɔɔ pɔ, tɔche a bala jaa na vɛ ka a nɔbe maala yelbier nɪ yelbe-ɪrbe ba jaa ʼmataa bar. **XLII** Ka ba lob ba ʼyɔɔ bɪu dagel pɔ, be le ban kɔnɔ ɔɔɔɔ nɪ nyɔme. **XLIII** A bala na tor na chaar naa mɔtɔɔ kaar a ba Sāa nāalɔɔ pɔ. Nɔre ʼlo na tara tobo wɔ chele.”

XLIV “A Nāanɔmɔn nāalɔɔ kaara naa fika nɔre na nye nābɔnsɪ pɔɔ pɔ ʼmɔɔ sɔɔl tɔche ka a wɔ pɔɔ pel, ka wɔ tɪ da a wɔ bɔnsɪ a jaa won tara tɪ dān a puo.”

XLV “A Nāanɔmɔn nāalɔɔ le kaara naa fika nɔre na yɔɔɔɔ bɔɔɔɔ kɔsɪvɪel, **XLVI** won wa nye a āsɔɔ daa na be tuo, wɔ tɪ dān a wɔ bɔnsɪ a jaa tɪ dān.”

XLVII “A Nāanɔmɔn nāalɔɔ le nyentāan fika loyaar ban lob ʼyɔɔ man pɔ, kɔ nyɔɔr jādēdēme. **XLVIII** A loyaar na wa sɛɛ ba tɔɔn yin a gogoro ju, tɪ jāne tuur a jānsɔn ʼyɔɔ a per pɔ, tɪ lob a jādēbe bar. **XLIX** Le le an be a wer baarfɔ daar. A Nāanɔmɔn na tɔn a wɔ malakasi ka ba wa tuur a nɔdebe yin a nɔmɔn pɔ, ^Ltɪ na ba lob a nɔdebe ʼyɔɔ a bɪu dagel pɔ, be le ban kɔnɔ tɪ ɔɔɔɔ nyɔme.”

LI “Yɪ bɔɔn a yelsɪ anyā na a jaa par ɔ?” Ka ba ʼyer, “ɔɔ.”

LII Ka wɔ ʼyer kɔ ba, “A nɛɛ wile āsɔɔ jaa ban wiil ka wɔ bɔɔ a Nāanɔmɔn nāalɔɔ ye le kaara naa fika yir sɔɔ na de bɔpaalaa nɪ bɔkoro yin a wɔ boor pɔ.”

LIII Yesu na wa wiil a sokpar anyā par, wɔ yin a be. **LIV** Wɔ wan a wɔ māe paal pɔ tɪ piel wile a nɔbe a ba lɔɔfɔ jiiir, ka neer ʼmaa ba ka ba ʼyer, “Nye le a daba nyā nye a yɛ nyā nɪ a nɛʼmaa tɔmɔ a nyā? **LV** A ba ɪ a mɔmɔɪere bidaba le ε? A ba ɪ a wɔ ma le ba bɔɔɔ a Meer ε? A ba ɪ a wɔ yɛɛr nɪ Jemesɪ nɪ Josefɔ nɪ Simon nɪ Judas ε? **LVI** A ba ɪ sɪn nɪ a wɔ yepɔbɔ ba jaa le ʼmataa be a ka ε? Nyɔme le a daba nyā nye a kpɛɔ nyā?” **LVII** Tɪ na ba tor a wɔ ye le. Tɔche ka a Yesu ʼyer kɔ ba, “Nāanɔmɔn ʼyeʼyere nyere na ʼyɔɔfɔ jie jaa tɔche a wɔ māe tɛɛ nɪ a wɔ māe yir pɔ, wɔ maa nye ʼyɔɔfɔ ε.”

LVIII Ban ba sɔɔ de wɔ jɪu, waa tɔɔ tɔ nɛʼmaa tɔyɔɔ a be ε.

XIV

^I A ber ala pɔ, a Herɔd na ɪ a Galilee nāa wōn a Yesu yele ^{II} na wɔ 'yer kɔ a wɔ tɔtɔnbo, "Jɔɔn Kɔsuor le tɔɔ ir ɪ vɔr, ala le so ka wɔ tara a kpɛɔ tɔnɔ nɪ a ne'maa tɔmɔ anyāna."

^{III} A Nāa Herɔd vɛn ka ba nyɔɔ Jɔɔn lū 'yɔɔ nɪpɔɔ die pɔ a wɔ yebe Filip pɔɔ Herɔdiyas jūu. ^{IV} Bojūu Jɔɔn ma 'yere na korɔ wɔ ɪka, "A ba tara sɔr ka fɔ kul wɔ ε." ^V Herɔd ta bɔɔrɔ na a wɔ kɔ fɔ ti joro a Juu nɪbe dābāe bojūu ba sɔɔn ɪka wɔ in Nāanmɪn 'ye'yere.

^{VI} A Herɔd dɔɔfo bɪbir dāen daar, a Herɔdiyas bɪpɔɔ sɛn bāne a nyɔɔ niem, ka a Herɔd pɔɔ pel ^{VII} yɔɔ jaa ka wɔ 'yɔɔ neɛ kɔ a pɔɔbile, "Sɔɔr ma bon jaa fɔn bɔɔrɔ in kɔ fɔ naa." ^{VIII} A wɔ ma wiil wɔn a bon 'lɔ wɔn na sɔɔr, ka wɔ 'yer, "N bɔɔrɔ na ɪka fɔ 'yɔɔ a Jɔɔn Kɔsuor ju a la'yelma pɔ kɔ ma a pɔpāanyāna." ^{IX} A nāa pɔɔ sɔɔ naa, tɪche wɔn faa 'yɔɔ a neɛ a nyɔɔ niem ɪka a le a pɔɔbile na bɔɔrɔ a ɪ. ^X Wɔ tɔn ka ba ŋmaa a Jɔɔn ju a nɪpɔɔ die pɔ. ^{XI} Ba 'yɔɔn a ju a la'yelma pɔ wa kɔ a pɔɔbile, ka wɔ de kɔ a wɔ ma. ^{XII} Jɔɔn poturbo wan wa 'mɔɔ a āgān tɪ ūu tɪ na ba tɪ 'yer kɔ a Yesu.

^{XIII} A Yesu na wa wɔ a nitɔ, wɔ kpɛn a gboro chen jiyuo 'lɔ wɔ yɔ. Tɪche a nyɔɔ na wa wɔ a nitɔ ba yin a tɛn ala pɔ bɪer wɔ nɪ gbɛɛ chen a be. ^{XIV} Wɔn wa yi a gboro pɔ, wɔ nyen nyɔɔ ka nɪbaal kpe wɔ tɪche ka wɔ sāa a ba baalsɪ.

^{XV} Mɔtɔɔ na wa mɔrɔ, a poturbo wa 'yer kɔ wɔ, "A ka in mɔgɔɔ pɔ ka a sɔɔ mɪ pɔ, bar a nɪbe sɔr ka ba chen a tɛbil pɔ, tɪ da bɔdiir di."

^{XVI} Yesu 'yer kɔ ba, "A ba sɛɛ ɪka ba chen ε, yɪ kɔ ba bɔkɔɔ ka ba di."

^{XVII} Ka ba 'yer kɔ wɔ, "Paanɔɔsɪ anūu nɪ jāme ayi tɛɛ le sɪ tara."

^{XVIII} Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ de wa kɔ ma." ^{XIX} Wɔ vɛn ka a nyɔɔ banyāna jɛ tɛɛ. Wɔ den a paanɔɔsɪ anūu nɪ a jāme ayi ala dɔl kaa saaju tɪ puor Nāanmɪn yāan tɪ na wɔ ŋma de kɔ a poturbo ɪka ba de pɔ a nɪbe. Ka a poturbo de pɔ a nɪbe. ^{XX} Ba jaa din tɪ tɪche ka a poturbo wob a bɔŋmaarsɪ ala na che sɛɛ per pie nɪ ayi. ^{XXI} A bala na di tɪ tɛɛ in dɔɔr tur anūu ka pɔɔɔ nɪ bibiir ba pɔɔ ε.

^{XXII} Ajienaa le, wɔ vɛn ka a poturbo kpe a gboro gɔɔ a man gɔɔn tɪche ka wɔ vɛ ka a nɪbe yaar. ^{XXIII} Wɔn wa wel a nɪbe baar, wɔ don a tɔɔ ju ɪka wɔ tɪ sɔɔr Nāanmɪn. Jāanɔɔr na wa ta, wɔ chene na be a be a wɔ yɔ. ^{XXIV} Tɪche a kɔsebe ŋmen a gboro dādaal chiin tɛɛr ka wɔ jāan a man neɛ, bojūu a kɔsebe fɔɔ gar ba naa.

^{XXV} A wer na wa chaara wa la la la ba nyen a Yesu na chiine a kɔɔ ju waara a ba sɛ. ^{XXVI} A poturbo na wa nyɛ a Yesu na chiine a kɔɔ ju waara a ba sɛ, dābāe kpe ba naa, ka ba kɔ 'yer, "Kpīin le!"

^{XXVII} Tɪche ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ tara kānyir, maa le, yɪ ta joro dābāe ε."

^{XXVIII} Pita 'yer kɔ wɔ, "N Soro, ala ɪ fɔɔ le vɛ ka chiine a kɔɔ ju wa a fɔ sɛ."

^{XXIX} Ka wɔ 'yer wɔ, "Wa," ka Pita yi a gboro pɔ piel chiine a kɔɔ ju waara a Yesu sɛ. ^{XXX} Pita na nyɛ a sesebe na furo yɔɔ dābāe kpe wɔ naa, ka wɔ piel mɔrɔ a kɔɔ pɔ, ka wɔ bɔɔl, "N Soro, faa ma."

^{XXXI} Ajienaa le, a Yesu tur a wɔ nūu nyɔɔ wɔ tɪ 'yer, "Fɔɔ sɔɔfo na ba jā bon ε, bo so ka fɔ baala?"

XXXII Ban wa kpe a gboro pɔ baar ka a sesebe ŋmaa jaa jomm. XXXIII A bala na be a gboro pɔ gbur dumo puor wɔ ti 'yerɛ, "Yelmāe, fɔɔ lɛ ɪ a Nāanmɪn Bie."

XXXIV Ban wa gɔɔ a man baar ba chen a Genesareti wer pɔ. XXXV A tɛɛ 'lɔ dɛmɛ na wa wɔ a wɔ yeke ba 'yer lɔɔr a paal 'lɔ wɔ jaa na ba waan bala jaa an ɔɔrɔ, XXXVI na ba wa sɔɔrɔ ɪka ba sɪr a wɔ fuu nɛɛ, a bala jaa na sɪr a fuu nɛɛ sa naa.

XV

I A Faraseemɪnɛ nɪ a nɛɛ wiwiilbe bamɪnɛ na yi a Jerusalem wan a Yesu sɛ wa sɔɔr wɔ, II "Ŋmɪnɛ a fɔ poturbo ba turo a sɪ sākpaɪmɪnɛ wiilfɔ ɛ? Ba maa pɛɛ a ba nuur ti di ɛ."

III Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Ŋmɪnɛ ka yi sɔɔ a Nāanmɪn nebɪnsɪ tɪ na yi turo a yi māɛ wiilfɔ? IV Nāanmɪn 'yer naa, "Yɔɔnɔ a fɔ sāa nɪ a fɔ ma," (A *Yifɔ Gān 20:12*) ka 'Nɪrɛ jaa wa pɔ 'yɔɔ a wɔ sāa bɪ ɪ a wɔ ma, ba kɔ wɔ.' (A *Yifɔ Gān 21:17*) V Tɪche yɪn 'yer ɪka nɪrɛ 'lɔ jaa na 'yer a wɔ sāa bɪ ma ɪka, sɔɔfɔ 'lɔ jaa ɪn tara naa kɔ fɔ, n den kɔ Nāanmɪn. VI Tɪche na waa de a wɔ bɔtarsɪ 'yɔɔnɔ nɪ a a wɔ sāa ɛ, yɪn ɪ a lɛ, yi sɔɔn Nāanmɪn nɛɛ, tɪ na yi turo a yi māɛ bɪnfɔ. VII Yɪn nɛɛr ayi dɛmɛ! Isaiya 'yer yelmāe nɪ won dɔɔ 'yer ɪka, VIII 'A nɪbe banyāna den a ba nɛɛr 'yɔɔnɔ nɪ ma tɪche a ba nyān pɔ, ba tɔɔn jāan ma. IX A ba puorfɔ ba tara tɔnɔ kɔ ma ɛ, nɪsaal wiilfɔ lɛ ba wile.' " (Isaiya 29:13)

X Yesu bɔɔl a nɪyɔɔ a ba wa a wɔ sɛ, ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ chele na yi bɔɔ a par. XI A ba ɪ bon 'lɔ na ma tu a nɪsaal nɛɛ pɔ kpe lɛ ma sɔɔ wɔ ɛ, tɪche bon 'lɔ na ma yi a nɪsaal nɛɛ pɔ lɛ ma sɔɔ wɔ."

XII A poturbo wa 'yer kɔ wɔ, "Fɔ bɔɔn naa an kpe a Faraseemɪnɛ ban wɔ a 'yer nyā fon 'yer ɔ?"

XIII Ka wɔ 'yer, "Tɪɛ 'lɔ jaa a n Sāa na be a saaju na ba sel ɛ, ɪn vɔɔ won bar. XIV Yɪ bar ba, jɔn lɛ tɔɔrɔ jɔn. Jɔɔ wa tɔɔrɔ a wɔ jɔɔ tɔ sɔɔ ba jaa ma lon bɔɔ pɔ."

XV Tɪche ka Pita 'yer kɔ wɔ, "Wiil a sɔkpa nyā par kɔ sɪ."

XVI Be lɛ wɔ 'yer, "A yɪn mɪ na ɪ a n poturbo ba bɔɔ a par ɛ? XVII Yaa bɔɔ ka bon 'lɔ jaa na tu a nɛɛ pɔ kpe a pɔɔ pɔ ma tun a par bɔɔ pɔ yi bɪ? XVIII Tɪche bon 'lɔ na ma yi a nɛɛ pɔ, yɪn a tɪɛr pɔ, anyāna lɛ ma sɔɔ a nɪsaal. XIX A nɪsaal tɪɛr pɔ lɛ a tɪɛr dɛbe ma yi, nɪrɛ kɔfɔ, pɔɔdeyele, sɛsɛyele, nānyiyele, jɪr dāasɛ, nɪ a gagaryele ma be. XX A anyāna lɛ a bonɪ ala na ma sɔɔ a nɪsaal tɪche nɪrɛ na din nɪdɛbe ba sɔɔnɔ wɔ ɛ."

XI Yesu yɪn a be chen a Tire paal nɪ Sidon paal pɔ. XII Be lɛ a pɔɔ na yi a Kanaan paal pɔ yi piel ŋmiere chɛlsɪ, "N Soro kaa a n nɪbaal David Bie, a sɪdɛɛr lɛ tara a n bɪpɔɔ." XIII Tɪche a Yesu ba 'yer 'yer jaa kɔ wɔ ɛ. Ka a wɔ poturbo wa 'yer kɔ wɔ, "Dii wɔ bar, wɔ pɔɔrɔ sɪn gɔmɔ." XIV Ka wɔ 'yer, "A piir ala na bɔr a Isral nɪbe pɔ tɛɛ 'yɔɔ lɛ ba tɔ ma." XV Tɪche ka a pɔɔ wa gbur dumo a wɔ niem 'yer, "N Soro, sɔɔ ma." XVI Ka a Yesu 'yer, "A ba sɛɛ ɪka fɔ de bɪbɪir bɔɔdiir lɔb 'yɔɔ baar ɛ." XVII Ka a pɔɔ 'yer, "Jɔ, n Soro, a baar gba ma dire na a bɔɔdi pɔr pɔr ala na ma ŋmara lɔro a ba nɪkpɛɛ dakɔɔ pɪlem." XVIII Ka Yesu 'yer kɔ a pɔɔ, "Pɔɔ, a fɔ sɔɔfɔ bɛrma naa! A ɪ kɔ fɔ a lɛ fon bɔɔrɔ." A wɔ bɪpɔɔ sa naa a dɛdɛɛ daa 'lɔnɔ.

XIX Yesu na wa yi a be, wɔ den a Galilee man yal kɔkɔor 'lana, na wɔ tɪ do tɔɔ ju jānɛ. XX A nɪyɔɔ tara na a nɪbe gbɛɛ na kpi kpi, nɪ jɔn, nɪ a

gberst, ni a wõn 'matãan baalsı yoo waan a wo sã. Ba wa bin ban a wo niem a wo sãa a ba jaa baalsı. **XXXI** Nɛɛr 'maan a nibe ban wõ ka a wõn 'yere, ka a gberstı sa chiine ka a bala a gbɛɛ ni na kpi kpi mı sa ka a jõn mı nyere. Ka ba dãna a Isıral nibe Nãanmın.

XXXII Yesu bool a wo poturbo wa 'yer kò ba, "Nıbaal kpe ma naa ni a nıyoo banyãna bojuu ba ben a n sã ber ata ti ba di bon jaa ε, n ba booro ıka n vã ka ba lıeb chiine kõ ε, amune ban wa lon sor po."

XXXIII Ka a wo poturbo 'yer kò wo, "Nye le sın nye paanõo a dãlpoo nyã po tõo kãan a nıyoo banyãna?"

XXXIV Ka Yesu soor ba, "Paanõo anmune le yı tara?" Ka ba 'yer, "Ayopõı ni jãme bãlãa."

XXXV Wõ vẽn ka a nibe jãne tẽe. **XXXVI** Ka wo pãa de a paanõosı ayopõı ni a jãbãlãa ala na wo puor Nãanmın yãan, ti na wo nıma de kò a wo poturbo, ka ba de põ a nibe. **XXXVII** Ba jaa din tı, ka a poturbo wob a bõnımaar 'yoo per ayopõı. **XXXVIII** A bala na di ın door tur anaar, ka pobo ni bibiir nũu ba poo ε. **XXXIX** Wõn wa vã ka a nibe yaar baar wo kpẽn a gboro na wo chen Magadan paal po.

XVI

I A Faraseemune ni a Saduseemune wan ıka ba beer Yesu kaa na ba 'yere, "Wiil sı ne'maa tõmõ na ı jãne na yı a saaju."

II Ka wo 'yer kò ba, "Ala wa ı jãanoor le, yı ma 'yer ıka a wer chaar naa bojuu a saaju mõo naa. III Ala wa ı bibio le, yı ma 'yer ıka saa na wan a dına, a julõjuur sob naa ka saa koro. Yı ma kãan a saaju ti 'yer ıka saa na wan bı wo kõ wa ε, yı bõon a tẽe ni a saaju 'yer ma 'yer, nımune a yı kõ tõo bõo a jãnsı a dına ε? IV Yın yelbe-ırbɛ ni sãsãnbe le booro ıka n tõ ne'maa tõmõ ka yı kaa, yı kõ nye ne'maa tõmõ ka a Jona ne'maa tõmõ ba le ε." Be le wo bar ba ti chen.

V A poturbo ın ba tõo de paanõo ε, ti na ba gõo a man gõon. VI Ka Yesu 'yer kò ba, "Yı gu yı mãe a Faraseemune ni a Saduseemune dãbul po."

VII Ba piel mana koro taa, "Sın ba waan paanõo jaa le so." VIII Yesu na wa bõon wo 'yer naa, "Yın soofõ na ba jã bon ε, nımune a yı 'yere ıka yaa tara paanõo ε? IX Yaa nye bõo a par sere bı? Yaa tierto a paanõosı anũu a nibe tur anũu na di faa ti yı wob a bõnımaar 'yoo a per pie ni ayi bı? Yaa tierto a paanõosı anũu a nibe tur anũu na di faa ti yı wob a bõnımaar 'yoo a per pie ni ayi bı? X Bı a paanõosı ayopõı a nibe tur anaar na di faa ti yı wob 'yoo per ayopõı bı? XI Bo le so ka yaa tier bõo ıka a ba ı paanõo le n 'yere ε? Yı gu yı mãe a Faraseemune ni a Saduseemune dãbul ye le po."

XII Be le ba pãa tier bõon ıka a ba ı a paanõo dãbul le ε tıche ba bõon a Faraseemune ni a Saduseemune wiilfo.

XIII A Yesu na wa kpe a Sisariya Filipai paal po, wo soor a wo poturbo, "An le a nibe 'yer ıka a maa Nısaal Bie ı naa?"

XIV Ka ba 'yer, "Bamune 'yer ıka Joon Kõsuoro, ka bamune mı 'yer ıka Elaija le, ka bamune mı 'yer ıka Jeremiya bı a Nãanmın 'ye'yere ãsoo le."

XV Tıche a wo soor ba, "An le yın 'yer ıka n ı naa?"

XVI Ka Simon Pita 'yer, "Fõo le a Nı-ıraa, a Nãanmın Vor Bie."

XVII Ka Yesu 'yer kò wo, "Fõ ju nõmõ na Simon, Jona bie! A ba ı nısaal ni nıre le ir wiil fo ε, tıche a n Sãa na be a saaju le. XVIII Maa le 'yere koro fo, a fõo Pita, a par le koser pie, a fo 'yer nyãna po le, ın tu bool nibe a ba wa soo de ma ka a kpıi tẽe kõ tõo ba ε. XIX ın kò fon a saaju nãalõu pãn

bie, bon 'lo jaa fon lū ka a wer pɔ, a mun lūn a be a saaju, bon 'lo jaa fon for bar ka a wer pɔ, a mun for bar a be a saaju." ^{XX} Ka wɔ pāa kpākpāan a wɔ poturbo ɪka ba taa 'yere kɔrɔ nɔre jaa ɪka 'lo le ɪ a Nɪ-iraa ε.

^{XXI} An piel a sɔɔ 'lɔnɔ a Yesu piel 'yere kɔrɔ ba ɪka won chen Jerusalem tɪ di dɔɔye a nɔberɔ nɪ a Juu nɔbe bɔɔrlo nɔberɔ nɪ a nɛɛ wiwiilbe nuur pɔ, ka ba kɔ wɔ, ka a ber ata daar a wɔ le ir ɪ vɔr.

^{XXII} Ka Pita tɔɔ wɔ yin chɛchɛɛ na wɔ tɪ piel 'yere, "N Soro, Nāanmɔn kɔ sɔɔ ka a yele nyā ɪ fɔ ε."

^{XXIII} Tɪche a Yesu lɛb 'yer kɔ a Pita, "Tɔɔ lan ka tɪ che ma. Fɔ ɪn Satan, na fɔ ɪ gber nɛme bon kɔ ma. Faa tara Nāanmɔn bonstɪ tɛr ε, tɪche nɪsaal bonstɪ tɛr le fɔ tara."

^{XXIV} Ka a Yesu pāa 'yer kɔ a wɔ poturbo, "Ala ɪ āsɔɔ jaa bɔɔrɔ na ɪka wɔ ɪ a n poturo, wɔ 'laar a wɔ māɛ tɪ 'mɔɔ a wɔ daa tuo turo nɪ ma. ^{XXV} A nɔre 'lo na bɔɔrɔ ɪka wɔ faa a wɔ nyevɔr na bɔr wɔ naa, tɪche nɔre 'lo mɪ na bɔr a wɔ nyevɔr a maa jūu, na nye wɔ naa. ^{XXVI} Ala ɪ nɔre tara naa a wer ju bonstɪ a jaa, tɪ bɔr a wɔ nyevɔr, bo tɔnɔ le won nye? Bu bo le won de tɛɛn a wɔ nyevɔr? ^{XXVII} A maa Nɪsaal Bie na waan naa Nāanmɔn tɪr nɪ a wɔ malakastɪ wa yab nɔre jaa bon 'lo won maal. ^{XXVIII} Yelmāɛ le n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka a yɪ bamune na ara a ka kɔ kpi ε, tɪ na yɪ nye a maa Nɪsaal Bie na waara a n nāa difo jie."

XVII

^I A ber ayɔɔb daar, Yesu tara na Pita nɪ Jemesɪ nɪ a wɔ yebe Jɔɔn don tɔwɔɔ ju a ba tɛɛ. ^{II} Wɔ chil wɔ māɛ a ba niem, ka a wɔ nie nyɛle mɔtɔɔ kaar, ka a fuu pel nyɛle būu kaar. ^{III} Mosesɪ nɪ Elaija mɪ wa dūun yɪ ara a wɔ sɛ, ka ba wa 'mataa 'yere.

^{IV} Pita 'yer kɔ Yesu, "N Soro, a vɪla na ka sɪn kpɪɛɛ a ka. Ala ɪ fɔ sɔɔ naa, ɪn 'yɔɔn sɛɛr ata a ka na, ka fɔ so a āsɔɔ, ka Mosesɪ mɪ so a āsɔɔ, ka Elaija mɪ so a āsɔɔ."

^V Won chene 'yere ka a julɔjupɪla wa pɔɔ ba naa, ka Nāanmɔn kɔkɔr 'yer be a julɔjuur pɔ, "Nyā le a n Binɔnāa, a n pɔɔ pel wɔ naa, yɪ chele a wɔ 'yer."

^{VI} A poturbo na wa wɔ a nɪtɔ dābāɛ kpɛ ba naa ka ba lo kpa tɛɛ. ^{VII} Tɪche ka Yesu wa sɪr ba tɪ 'yere, "Yɪ ir, yɪ ta joro dābāɛ ε." ^{VIII} Ban wa dɔɔ kaa, baa nye nɔre jaa ka a Yesu tɛɛ ba le ε.

^{IX} Ban wa yɪ a tɔɔ ju suro, Yesu kpāa ba naa, "Yɪ taa 'yere kɔrɔ nɔre jaa a bon 'lo yɪn nye ε, tɪ tān a daar 'lo a maa Nɪsaal Bie na lɛb ir a kūu pɔ."

^X Ka a wɔ poturbo sɔɔr wɔ, "Nɔmune le a ɪ ka a nɛɛ wiwiilbe 'yer ɪka Elaija le na dɛ nie wa?"

^{XI} Ka Yesu 'yer, "Sɪre jaa le, ɪka Elaija wa naa wa choɔr a bonstɪ a jaa. ^{XII} Tɪche yelmāɛ le n 'yere kɔrɔ yɪ ɪka Elaija den nie wa ka baa bɔɔ wɔ ε, tɪche ba ɪ won a le na pel a ba pɔɔ. Le mɪ le a maa Nɪsaal Bie mɪ na di a dɔɔye a ba nuur pɔ." ^{XIII} Be le a poturbo pāa bɔɔn ɪka Jɔɔn Kɔsuoro 'yer le wɔ 'yere.

^{XIV} Yesu nɪ a wɔ poturbo na wa chen a nɔyɔɔ sɛ, daba wa gbur dumo a wɔ niem, ^{XV} tɪ 'yer, "N Soro, kaa a n bie nɪbaal, kpūgul le wɔ loro na wɔ dire dɔɔye yɔɔ, sɔɔ āsɔɔ wɔ ma lon būu pɔ bu kɔɔ pɔ. ^{XVI} N tara won waan a fɔ poturbo sɛ, tɪche baa tɔɔ sāa wɔ ε."

^{XVII} Ka a Yesu 'yer, "Yɪn dɪna nɔbe babāma dɛme, a yɪ sɔɔfɔ na ba jā bon ε, n be a yɪ sɛ naa tɪ tān dabor? N tara nɪ yɪ kānyir jā nɔmune?" Tɪ 'yer

a daba, “Tɔɔ a bie wa kɔ ma.” ^{XVIII} Yesu tãn a sɪdɛɛr ka wɔ yi a bie pɔ, a dɛdɛɛ daa ka a bie sa.

^{XIX} A poturbo wan a Yesu tɛɛ sɛ wa sɔɔr, “Nɔmɛ a ɪ ka sɪn ba tɔɔ dii a sɪdɛɛr bar ɛ?”

^{XX} Wɔ 'yer kɔ ba, “Bojũu a yɪ sɔɔfɔ ba jã bon ɛ. Yelmãɛ le n 'yere koro yɪ, yɪn tara sɔɔfɔ kɔ jã a kɔkɔɔ bir, yɪn 'yer kɔ a tɔɔ nyãna, ir a ka chen a be; wɔn ir chen. Tɪ ye le jaa kɔ ɪ kpɛɔ kɔ yɪ ɛ.” ¹

^{XXII} Ban wa lɔɔ taa a Galilee, Yesu 'yer kɔ ba, “Ban gar 'yɔɔ a maa Nɪsaal Bie ka n di dɔɔyɛ a nɔbɛ nuur pɔ. ^{XXIII} Ban kɔ maa naa, ka a ber ata daar ka n lɛb ir ɪ vɔr.” Ban wɔ a nɔtɔ, ba puor sɔɔ naa.

^{XXIV} A Yesu nɪ a wɔ poturbo na wa ta a Kapenahum, a puorfɔ yir lɔpodierbe wa 'yer a Pita, “A yɪ wiwile maa yab a puorfɔ yir lɔpoo bu?”

^{XXV} Ka wɔ 'yer, “Ɔɔ, wɔ ma yab naa.” Pita na wa ta a yir, Yesu le de nie sɔɔr Simon, “Bo le fɔ tɪɛr?” Ba boo le ma yab a lɔpoo kɔ a wer ju nãmine? A ba bibiir le bu nɪyor le ma yab? ^{XXVI} Pita na 'yer ɪka nɪyor sɛ, le Yesu 'yer kɔ wɔ, “A le a bibiir son ba mãɛ. ^{XXVII} Tɪche saa bɔɔrɔ ɪka sɪ sɔɔ a nɔbɛ banyãna puɔ ɛ, yɪ chen a man pɔ tɪ lɔb a jãpãt, yɪn wa ir a jãdɔɔ 'lo yɪ yuo a nɛɛ, yɪn nyen libir, yɪ de ya a sɪ lɔpoo. De a jãm 'lo fɔn dɔɔ nie nyɔɔ, fɔw wa haa a wɔ nɛɛ fɔn nyen libibir, de a 'lo yab a sɪ lɔpoo.”

XVIII

^I A sɔɔ 'lɔnɔ le a poturbo wa a Yesu sɛ na ba wa sɔɔr, “An le ɪ kpɛɛ gar ba jaa a Nãanmɪn nãalɔɔ pɔ?”

^{II} Wɔ bɔɔl bibile na wɔ vɛ a wɔ ara a ba pɔ, ^{III} tɪ wɔ 'yer, “Yelmãɛ le n 'yere koro yɪ, yɪn baa lɛb na yɪ kaara fɪka bibiir kaar ɛ, yɪ kɔ tɔɔ kpe a Nãanmɪn nãalɔɔ pɔ ɛ. ^{IV} A le jũu, nɪɛ 'lo na sɪr wɔ mãɛ a bibile nyãna kaar, le ɪ a kpɛɛ gar ba jaa a Nãanmɪn nãalɔɔ pɔ.

^V “Nɪɛ 'lo jaa na de a bibile nyãna a n jũu, maa le wɔ de. ^{VI} Tɪche, ala ɪ ãsɔɔ jaa mɪ vɛ naa a bɔbɪle nyãna na sɔɔ ma ɪ yelbier, a nɪnyɪnɛ 'lɔnɔ, bala 'mɔɔ nɪɛr lũ yɔɔl a wɔ nyɪɛ pɔ daa 'yɔɔ a man pɔ, ala sa.

^{VII} “Nebier le kɔ a wer, a beɛr kaa na vɛ ka ba ɪ yelbier. Beɛr kaa na wa naa, tɪche nebieɛr le kɔ a nɪɛ 'lo 'yɔɔ an tu wa! ^{VIII} Ala ɪ a fɔ nũu bu gber vɛ naa ka fɔ ɪ yelbier, nmaa wɔ lɔb bar. Fɔn tɪ kpe a nyevor pɔ nɪ nũnmaa bu gberɪmaa sãn fɔn tara a nuur nɪ a gbɛɛ a jaa ayi tɪ na fɔ tɪ kpe a wɔm jie a be a bũu na ba kpɪine ɛ. ^{IX} Ala ɪ a fɔ nɔbir mɪ vɛ naa ka fɔ ɪ yelbier, 'loo lɔb bar. Fɔn tɪ kpe a Nãanmɪn nãalɔɔ pɔ nɪ nɔbɪfɛ sa naa fɔn tara a nɔbie ayi tɪ na fɔ tɪ kpe wɔm jie.

^X “Yɪ bɔɔn sɔ na yɪ taa kaara a bɔbil banyãna ãsɔɔ pɔɔ ɛ, yelmãɛ jaa le n 'yere koro yɪ a ba malakasɪ ben a saaju ma kaara a n Sãa niem. ²

^{XII} “Bo le yɪ tɪɛr? Ala ɪ a nɪɛ ãsɔɔ tara na piir kobaa, ka bɔ'yen wa bɔr, a ba ɪ wɔn bar a kobaa forbir ala a pɛchiin baa pɔ, tɪ yɔɔrɔ bɔɔrɔ a bɔ'yen 'lo tɪ tãn a sɔɔ 'lo jaa wɔn na tɪ nyɛ wɔ bu? ^{XIII} Yelmãɛ le n 'yere koro yɪ, 'lo wa nyɛ wɔ, nɔɔ ma kpe wɔ naa gar a kobaa forbir ala na ba bɔr ɛ. ^{XIV} Le nɪ wɔ ju mɪ le ɪka a ba ɪ a yɪ Sãa saaju bɔfɔ ɪka a bɔbil banyãna ãsɔɔ wɔ bɔr ɛ.

¹ **XVII:XX** 17:20 A gãma amune pɔ, baa 'yɔɔ a pɔfɔ hɛr nɪ bɔ'yen ɛ ɪka, 21Tɪche yɪ kɔ tɔɔ a sɪdɛɛr nyã tɔ dii bar ɛ, ka ala ba ɪ Nãanmɪn soorfɔ nɪ kɔ galfo le ɛ. ² **XVIII:X** 18:10 A gãma amune pɔ, baa 'yɔɔ a pɔfɔ pie nɪ bɔ'yen ɛ ɪka, 11A maa Nɪsaal Bie wan ɪka n wa faa a bala na bɔr.

^{XV} “Ala ɪ a fo yebe āsoo ɪ fon yelbier, chen ti wiil wo a wo sōnaa fōo ni a 'lo tēe. 'Lo wa soo a wo bōrfō, yi le un yeer go. ^{XVI} Tiche 'lo ba wa soo a fo 'yer ε, tara nibō'yen bi ni nibe ayi chiin, ka a nibe ayi bi ni nibe ata di a 'yer dāasie. (Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:15) ^{XVII} 'Lo wa tor a nibe bala niem, 'yer ko a pupuorbiir, ka 'lo wa chene tor na waa tu a ba nee ε, fo maal wo fika a le fon na maal a nyuo, bi a lōpodier kaar.

^{XVIII} “Yelmāe le n 'yere koro yi, bon 'lo jaa yin lū ka a wer pō, mi lūn a saaju bon 'lo yin lor bar a wer pō a mi lor bar a saaju.

^{XIX} “Yelmāe le n 'yere koro yi, a yi nibe ayi tara soōfo soor bon jaa, a n Sāa na be a saaju na ko yi naa. ^{XX} Jie 'lo nibe ayi bi ni ata na ara ni a maa yuor, n ben a ba pō.”

^{XXI} Pita wan wa soor wo, “N Soro, ala ɪ a n tō soo ɪ man yelbier gbēe aḡmune le un vē bar wo? Gbēe ayopōi (7) bi?”

^{XXII} Ka a Yesu 'yer ko wo, “N 'yere na koro fo a ba ɪ gbēe ayopōi ε, tiche gbēe lujaata ni pie ni ayopōi gbēe ayopōi (77).”

^{XXIII} “A le jūu a Nāaḡmūn nāalōo na nyentaa fika nāa na boor ɪka 'lo ni a wo tōtōnbo ba guor a ba libie kaa. ^{XXIV} Wōn wa ti piel guoro a libie yebe ba nyooñ āsoo na di wo turo pie sān waan a wo sē, ^{XXV} wōn kō tōo yab a sān ε, a wo nɪkpēe 'yer ɪka ba da 'lo ni a wo pōo ni a bibiir ni a wo bonst a jaa yab a sān.

^{XXVI} “Ka a tōtōnō lo gbur dumo a wo niem looro nuur 'yere, ‘Tara ni ma kānyir, un yab a fo sāma a jaa.’ ^{XXVII} A nɪkpēe kāan a wo nɪbaal ti vē a wo sāma ko wo, ti bar wo.

^{XXVIII} “Tiche, a daba nyā ni wo ju na wa yi a yōo nye a wo tōtōto soo na di wo toofar kobaa sān, wo chum a daba kōkor pō ti 'yer, ‘Yab ma a sān fon di.’

^{XXIX} “Ka a tōtōnō nyā mi lo gbur dumo ti sooro, ‘Tara ni ma kānyir, ti un yab fon a sān.’

^{XXX} “Ka wo tōr, ti nyoo wo chiin ti pōo ti tān a sōo 'lo wōn yab a sān. ^{XXXI} A wo tōtōtaaba na wa nye a le wōn ɪ, ba pōo sōo naa, ka ba chen ti man a jaa ko a nɪkpēe a le jaa na ɪ. ^{XXXII} Ka a wo nɪkpēe bool wo wa soor wo, ‘Fōo tōtōputuo soo. Fon soor ma jūu le so ka n vē a sān bar fo. ^{XXXIII} Fō mi kō naa kaa a fo tōtōto soo nyā nɪbaal nɪtāa a le un kaa a fo nɪbaal ε?’ ^{XXXIV} A wo nɪkpēe suur ir naa ka wo de wo tir ɪka ba ti pōo wo go wo ti tān a daar 'lo wōn yab a sān a jaa.

^{XXXV} “Le mi le a n Sāa na be a saaju na ɪ yi mi, yin baa vē a yi yebe yelbier bar ε.”

XIX

^I Yesu na wa 'yer a anyā baar, wo yin a Galilee chen Judiya paal pō, a Jordan man gōon. ^{II} Niyoo turo wo naa, ka wo sāa a ba baalsɪ a be.

^{III} Faraseemune bamune wan a wo sē ɪka ba wa beer wo kaa, na ba soor wo, “Sor ben be ɪka daba wo bar a wo pōo yebe kōo jūu bi?”

^{IV} Ka Yesu 'yer, “Yaa kar a be a nre 'lo na maal ba a pielfo daar ‘Maal daba ni pōo’ ”, (A Pielfo Gān 1:27) ^V na wo 'yer, “A le jūu, daba na bar a wo sāa ni a wo ma, tiche ka 'lo ni a wo pōo ɪ bō'yen, ka ba jaa ayi ɪ āgān bō'yen? (A Pielfo Gān 2:24) ^{VI} Baa le chene ɪ ayi ε, tiche ba ɪ āgān bō'yen. A le jūu, bon 'lo Nāaḡmūn na 'mataa, nre wo ta oor aa ε.”

^{VII} Ka ba soor wo, “Nḡmune ka a Mosesi 'yer ɪka si ko wo pōo bar gān, ti bar wo?”

VIII Ka wō 'yer kō ba, “Bojūu a yī nyākpāen jūu le so ka a Mosesi bar a sōr ūka, yī bar a yī pōbō, tiche a pielfō daar a ba dōo be a le ε. IX A le jūu, n 'yere na korō yī, nire 'lo jaa na bar a wō pōo, ka ala ba i sēfō jūu ti kul pōo yuo, wō sōon a kul taa.”

X A wō poturbo 'yer kō wō, ala i le le a be a daba ni a wō pōo, a ba see ūka nire wō kul pōo ε.

XI Tiche ka wō 'yer kō ba, “Nire jaa kō tōo sōo a wiilfō nyā ka a bala a Nāanmūn na vē a ba bōo a par tee ba le ε. XII Bamune ben be na ba dōor ε, an i le le ba dōo ba ka be, ka bamune mi a ba taaba le maal ba ka baa dōor ε, ka bamune mi tōr a kul taa a Nāanmūn nāalōo jūu, 'lo jaa ni na tōo sōo a wiilfō nyā, wō sōo.”

XIII Nibe waan na bibiir ūka wō dōol ba a wō nūu na wō sōor Nāanmūn kō ba. Tiche a poturbo mūn 'yōo a bala na waan ba. XIV Ka a Yesu 'yer, “Yī bar a bibiir sōr ka ba wa a n sē, yī ta pii ba sōr ε, a banyā taaba le so a Nāanmūn nāalōo.” XV Wō dōol ban a wō nuur sōor Nāanmūn kō ba, ti chen.

XVI Be le ka nire āsōo wa a wō sē wa sōor, “Wiwile, bo yelvūla le in i naa nye nyevor na ba tara baarfō ε?”

XVII Ka a Yesu sōor, “Nimune a fō sōrō ma bon 'lo na i vūla? Nibō'yen tee le i nibie. Ala i fō bōorō na ūka fō nye nyevor turo a nebinsi.”

XVIII Ka daba sōor wō, “A boo?” Ka Yesu 'yer, “Ta kō nire ε, ta sē ε, ta ju ε, ta di jir dāaste ε, XIX 'yōonō a fō sāa ni a fō ma, (A Yifo Gān 20:12-16) na fō mi le nō a fō tō sōo a fō mēe kaar.” (Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:18)

XX Ka a daba 'yer kō wō, “N tu naa anyāna a jaa, bo le che ma?”

XXI Ka a Yesu 'yer kō wō, “Ala i fō bōorō na ūka fō i cheche, ti de a fō bōtarst a jaa da, na fō de a libie kō a nōn dēme, fon nyen a Nāanmūn nāalōo ti na fō wa turo ma.”

XXII A daba na wa wō a nitō, wō chiin naa pōsōo bojūu wō tara na bōtarst.

XXIII Ka Yesu 'yer kō a wō poturbo, “Yelmāe le n 'yere yī, an in kpēo tara sōo na kpe a Nāanmūn nāalōo pō. XXIV Sire jaa le n 'yere korō yī go, an in kōmōkōmō ka nyōoma na kpe kparpiī bōo pō gar tara sōo na kpe a Nāanmūn nāalōo pō.”

XXV A poturbo na wa wō a nitō, neε 'maa ba naa ka ba sōrō, “An le na pāa nye faafō?” XXVI Ka Yesu kaa ba ti 'yer, “Ala na i tuo nire sē, Nāanmūn sē ye le jaa ba i tuo ε.” XXVII A Pita 'yer kō wō, “Nye sūn bar bonst a jaa ti wa turo fō? Bo sāyar le sūn nye?” XXVIII Yesu 'yer kō ba, “Yelmāe le n 'yere korō yī, a bonst a jaa bōpaalaa hebfo daar, a maa Nisaal Bie na jāne naa a tur nāalōo dakōo ju. Ka a yūn bala mi na turo ma mi jāne a nāa dakōo pie ni ayi ju, tōorō a Isral bala pie ni ayi 'yer. XXIX Nire nyā jaa na bar a wō yir bu yeer bu yepōbō, bu sāa, bu ma, bu bibiir, bu puo a maa jūu na nyen dōoltaa gbεε kōbaa ti tara nyevor na ba tara baarfō ε. XXX Tiche a nyōo na de a nie na wa ben puor, tiche ka a puor dēme ni wa de a nie.

XX

I “Nāanmūn nāalōo nyentāan fika daba kōo na dōo ŋmaa ir bibio jaa pipi yī ūka wō ti bō nibe ka ba chen ti kō wō puo pō. II Wō sōo naa ūka wōn yab ba naa a le ban na de a bibir gbul ka wō tara ba chiin a wō puo pō.

III “A mōtōo ni le wa do bālāa wō yūn ti nye a nibe bamune na ara a daa pō na baa maala bon jaa ε. IV Ka wō 'yer kō ba, ‘Yī mi chen a n puo pō ti

un yab yin naa a le jaa na seen.' V Ka ba soɔ chen. Ti wo le yi go a mōtōo na wa virō gar ju sālsoo ni a mōtōo na wa suro a tur po na wo ti bo a nibe bamune mi. VI A jāano'maar sōo, wo le yin ti nye bamune mi na chene jē pɔɔo jaa. Ka wo soor ba, 'Bo le so a dina yin jāne ba maala bon jaa ε?' VII A ba 'yer, 'Nire jaa ba soor si kɔb ε.' Ka wo 'yer kɔ ba, 'Yi wa a si chen a n puo po a yi ti kɔ.'

VIII "Jāanoor na wa ta, a puo soɔ 'yer kɔ a nire 'lo na kaara a wo puo, 'Bool a tōtōnbo kɔ ba a ba libie, de nie piel a bala na bier wa ti tãn a bala na dōo nie wa.'

IX "A bala na wa bier wa āsoo jaa den a bibir gbul libir. X A dōo nie dēme na wa ti wa, ba tier ika ban nyen gar a le, tiche a wo kɔ āsoo jaa mi bibir gbul libir. XI Tiche ban wa de a le baar, ba vōn neer 'yōo a puo soɔ, XII na ba gōonō a puo soɔ 'yerε, 'A nibe banyāna wa bier wa ti fo yab si jātaa, ni sin na ηmaa ir ni oor wa tō lēεε ka mōtōo ηme si ti morō.'

XIII "Ka wo leb soor a ba āsoo, 'N badaba, n ba i fo dēer ε, a ba i yin le soɔ ika yin den a bibir gbul libir ε? XIV De a fo libir chiine. Maa le nō naa kɔ a puor dēme nitāa a le un kɔ yi. XV N ba tara soor na de a n libie un a le un booro bu? Bu fo tara nyuur ni a n maal vɔla?'

XVI "A le jūu, a puor dēme na wa ben niem ka a nie dēme mi wa be a puor."

XVII Yesu na wa pāa duoro a Jerusalem, wo tara na a poturbo pie ni ayi yin chēchēe na wo ti 'yer kɔ ba, XVIII "Nye, si ben duoro a Jerusalem ka ban ti de a maa Nisaal Bie 'yōo a Juu nibe boorlo nibe ni a nee wiwiilbe nuur po. XIX Ban de man kɔ a bala na ba i a Juu nibe ε, ka ba la ma, toro ma, chire nataar 'yōonō ma, na ba ge ma, ti kɔ ma, ti kɔ ma, ka a ber ata daar ka n ir i vor go."

XX Be le ka Jebedee poɔ tara a wo bibiir ayi waan a wo sē wa lo gbur dumo a wo niem na wo sooro bon kōo.

XXI Ka a Yesu soor wo, "Bo le fo booro?" Ka wo 'yer, "Vē ka a n bibiir banyā ayi ka āsoo jāne a fo nūsōo ka āsoo mi jāne a fo gobaa jie a fo nāalōo po."

XXII Ka a Yesu 'yer, "Faa bōo a bon 'lo fon sooro ε. Ban tōo nyūn a dooye ηmele 'lo un na nyūn o?" Ka ba 'yer, "Sin tōo naa."

XXIII Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yin tōo nyūn a n ηmele tiche maa kō tōo 'yer a buor soo na jāne a n nūsōo bu a n gobaa jie ε, ka a bala a n Sāa na choor kɔ tēε ba le ε."

XXIV A poturbo pie bala na wa wō a ntō, ba nyen naa a yeer ayi bala suur. XXV Ka a Yesu bool ba waan wa 'yer, "Yi bōon na ika a bala na kaara a nibe bala na ba i a Juu nibe le kaara ba bon jaa po, ka a ba nibe tōo ba. XXVI A kō tōo be a le a yi po ε, tiche nire 'lo na booro ika wo i a yi kpēε, wo i a yi tōtōnō. XXVII Nire 'lo mi na booro ika wo i a yi ndiere, wo i a yi gbāgbaa. XXVIII Nitāa le a maa Nisaal Bie na ba wa ika ba tōnō koro ma ε, tiche ka wo i a tōtōnō na wo de a n nyevor faan nyoo yelbier bar."

XXIX Yesu ni a wo poturbo na wa yire a Jeriko nyoo turo wo naa. XXX Ka a jōn ayi jāne a soor kōkoor. Ban wa wō ika Yesu le tala, ka ba gboolo, "Si Soro, David Bie wooo i, kaa a si nbaal."

XXXI Ka a nyoo 'yer ika ba bar gōmō tiche ka ba chene gboolo, "Si Soro, David Bie wooo i, kaa a si nbaal."

XXXII Yesu ara na ti bool ba sooro, "Bo le yi booro ika n maal kɔ yi?"

XXXIII Ka ba 'yer kɔ wo, "Si Soro, si booro na ika si nyere."

XXXIV Nɪbaal kpɛn a Yesu, ka wɔ sɪr a ba nɪbie, ka ba nyɛrɛ na ba turo wɔ.

XXI

I Ban wa gbɔrɔ a Jerusalem nɪ a Betefagɪ a Olive Tɪr Tɔɔ ju, Yesu tɔn a wɔ poturbo ayi, II na wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ chen a tɛbile 'lo na be a yɪ niem, yɪn tɪ nyɛn bɔɔ ban lɪ ka a bɔpɔl ara kɔɔ wɔ, yɪ for yaa waan. III Ala ɪ nɪrɛ wa sɔɔr yɪ naa, 'Nɪmɪnɛ a yɪ foro a bɔɔ?' Yɪ 'yer kɔ wɔ, 'A Sɪ Soro lɛ bɔɔrɔ yaa.' Wɔn bar sɔr ka yɪ foraa waan fɔɔ jaa."

IV A yele anyã ɪ na ka a na ɪ yelmãɛ a lɛ a Nãanɪmɪn 'ye'yere na dɔɔ 'yer na wɔ 'yere. V "'Yer kɔ a Jerusalem nɪbe, 'Nyɛ, a yɪ nãa waara na a yɪ sɛ. Wɔ sɪr wɔ mãɛ na wɔ do bɔɔ. Bɔpɔl bile lɛ wɔ do waara nɪ." (Jekariya 9:9)

VI A poturbo chen tɪ tɔ a lɛ a Yesu na 'yer ɪka ba ɪ. VII Ba waan na a bɔɔ nɪ a bɔpɔl bile na ba de a ba fɔɔr 'yɛr dɔɔl, ka wɔ do jãnɛ a bɔpɔl ju. VIII Nɪyɔɔ 'yɛr a ba fɔɔr a sɔr pɔ ka bamɪnɛ mɪ 'mɛl vai 'yɛr a sɔr pɔ. IX A nɪyɔɔ bala na be a niem nɪ a bala na turo a puor chɪlɛ na 'yere, "Yãan yooɔ, Nãa David Bie! Nãanɪmɪn wɔ sɔɔ a 'lo won tɔ! (Yiel Gãn 118:26) Yãan yooɔ, dãnfɔ wɔ ta a saaju Nãanɪmɪn."

X Wɔn wa kpɛ a Jerusalem tɛɛ pɔ, a nɪbe ba jaa ɪrɛ na yulɔbɔmm, na ba sɔrɔ, "An lɛ a nyã?"

XI Ka a nɪyɔɔ bala na turo wɔ 'yer, "Nyã lɛ ɪ a Nãanɪmɪn 'ye'yere, Yesu na yɪ a Najaretɪ na be Galilee."

XII Yesu kpɛ naa a Nãanɪmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ, na wɔ dire a bala na chiin a bonsɪ tɪ daara nɪ a bala na daara baraa, tɪ na wɔ dara a libitɛrbe tɛɛbɔlɪ nɪ a bala na daara a papar dakɔɔr lɔɔrɔ. XIII Wɔ 'yer kɔ ba, "A sɛb a Nãanɪmɪn gãn pɔ ɪka, 'A n yir na ɪ naa Nãanɪmɪn sɔɔrfɔ jie,' (Isaiya 56:7) tɪche 'Ka yɪn maal wɔ ka wɔ ɪ nãnyɪstɪ sɔɔlfɔ jie.' " (Jeremiya 7:11)

XIV Jɔn nɪ gbɔrɔ chen a be a Nãanɪmɪn puorfɔ yir ka wɔ sãa ba. XV Tɪche a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪberɛ nɪ a nɛɛ wiwiilbe na nyɛ a nɛ'maa tɔmɔ won tɔ nɪ a bibiir na ɪrɛ a gɔmɔ a Nãanɪmɪn puorfɔ yir pɔ ɪka, "Yãan yooɔ! Nãa David Bie." Ka a ba pɔɔr sɔɔ.

XVI Ba sɔɔr a Yesu, "Fɔ wɔn a lɛ a bibiir banyãna na 'yere ɔ?" Ka wɔ 'yer, "Ɔɔ, yaa dɔɔ kar ɪka, 'A bibiir nɪ bipɪlɛ negãma pɔ lɛ yɪ bɔɔrɔ pɛɛfɔ ɛ?" " (Yiel Gãn 8:2)

XVII Wɔ bar ba naa tɪ yɪ chen a Betanɪ tɛɛ pɔ tɪ gã a be.

XVIII Wɔn wa lɛb chen a tɛkpɛɛ pɔ a bibio, kɔ kpɛ wɔ naa. XIX Wɔ nyɛn kɔkɔɔ tɪɛ na ara a sɔr kɔkɔɔr, a wɔ chen tɪ ta ka wɔmɔ ba be be ɛ, tɪ wɔ ɪ va nara tɛɛ. Ka Yesu 'yer kɔ a tɛɛ, "Fɔ kɔ lɛ wɔ wɔmɔ go ɛ!" Ka a tɛ juɔl kpɪ ajiɛnaa.

XX A poturbo na wa nyɛ a tɛɛ na kpɪ, nɛɛr 'maa ba naa ka ba 'yere, "Nɪmɪnɛ lɛ a tɛɛ ɪ juɔl ajiɛnaa a lɛ?"

XXI Ka Yesu 'yer kɔ ba, "Yelmãɛ lɛ n 'yere kɔrɔ yɪ, yɪn tara sɔɔfɔ na yaa baal ɛ, a ba ɪ a lɛ na tɔ kɔ a tɛɛ nyã tɛɛ lɛ yɪn tɔ ɛ, tɪche yɪn gba 'yer kɔ a tɔɔ nyãna, 'Ir suu a man pɔ,' tɪ wɔn ir naa. XXII Yɪn wa sɔɔr bon jaa tɪ tara sɔɔfɔ, yɪn nyɛ naa."

XXIII Yesu na wa tɪ kpɛ a Nãanɪmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ na wɔ wɪlɛ, ka a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪberɛ nɪ a Juu nɪberɛ wa a wɔ sɛ a sɔɔ 'lo won wɪlɛ wa sɔɔr wɔ, "Bo kpɛɔ lɛ fɔ de tɔnɔ nɪ a anyã nɪ an lɛ kɔ fɔ a sɔr ɪka fɔ tɔnɔ nɪ a anyã?"

XXIV Ka a Yesu 'yer ko ba, "N mi na soor yin soorfɔ bõ'yen. Yin wa tɔɔ wiil ma a par, n mi na wiil yi naa a nɔre 'lo na ku ma a kpɛɔ ka tɔnɔ ni a anyāna. XXV A Jɔɔn na dɔɔ suoro a nibe a Nāanmɔn kɔɔ, Nāanmɔn le ku wo a sɔr bu nibe le ku wo a sɔr? Yi 'yer n kaa?" Ka ba piel chɔre taa, "Sin be 'yer ika Nāanmɔn le tɔ wo won soor si naa ka bo le so ka saa soɔ de wo ɛ? XXVI Tiche sin mi 'yer ika nɔre le tɔ wo a ba i ɛ, si joro naa a nibe dābāe bojūu nɔre jaa soɔ naa ika a Jɔɔn in Nāanmɔn 'ye'yere."

XXVII Be le a ba 'yer ko a Yesu, "Saa bɔɔ ɛ." Ka a Yesu mi 'yer ko ba, "N mi kɔ 'yer ko yi a nɔre 'lo na ku ma a kpɛɔ ka n tɔnɔ ni a anyāna ɛ."

XXVIII Ka a Yesu 'yer ko ba, "Nɔmɔne le yi tɔer? Daba le tara bibiir ayi, na wo chen ti 'yer ko a dɔɔ soɔ, 'N Bie chen ti tɔ a n puo tɔmɔ a dɔna.' XXIX Ka wo 'yer, 'N kɔ chen ɛ,' tiche na wo ta sɔɔ lieb a wo tɔer na wo chen. XXX A sāa le chen ti 'yer ko a ayi soɔ a le ni wo ju mi, ka wo 'yer, 'N chen naa,' ti na wo tɔr.

XXXI "A bibiir banyāna ayi, buor soɔ le tɔ a wo sāa bɔfɔ?" Ka ba 'yer, "A dɔɔ soɔ ɛ." Ka Yesu 'yer ko ba, "Yelmāe jaa le n 'yere korɔ yi a lɔpodierbe ni a pɔɔ baar na dɔɔ yin nie kpe a Nāanmɔn nāalɔɔ pɔ. XXXII Jɔɔn Kɔsuoro wan wa wile yi a yelmāe sɔr ka yaa soɔ de wo ɛ, tiche a lɔpodierbe ni a pɔɔ baar soɔn de wo, yin soɔ wa nyɛ gba yaa lieb a yi tɔer soɔ de wo ɛ.

XXXIII "Yi le chele a sokpa āsɔɔ. Daba le ku wo puo na wo. Wo wɔɔn a puo wo jaa jilɔ, na wo tuu bɔɔ ka ban ma pɔr a wɔmɔ 'yɔɔnɔ na ba neɔmer ir a kɔɔ. Wo men jie āsɔɔ na do ka nɔre na ma do jāne a be kaara a puo. Wo den a puo ko nibe ika ba kaara ti na wo yɔ chen paal yuo pɔ. XXXIV A pɔrfɔ sɔɔ na wa ta, wo tɔn a wo gbāgbaar ika ba chen a nibe bala sɛ ti pɔr a tɔe wɔmɔ.

XXXV "Tiche ka a nibe bala nyɔɔ a wo gbāgbaar nɔme a āsɔɔ, na ba ku a āsɔɔ ti na ba lɔb a āsɔɔ ni kusibe ku. XXXVI Be le wo le tɔ a gbāgbaar bamɔne ka ba ge ba a le ne ni wo ju. XXXVII A baaraa le wo tɔ a wo māe bie a ba sɛ na wo 'yer, 'Ban 'yɔɔ naa a n bie.'

XXXVIII "Tiche a pokaarba na wa nyɛ a bie, ba 'yer ko taa, 'Nyā le i a bɔdire, yi i a si ku wo ti de a bonst.' XXXIX Be le ba nyɔɔ wo ku lɔb bar a puo kɔkoor.

XL "Pɔpāanyā a puo soɔ wa wa, nɔmɔne le won i a pokaarba banyāna?"

XLI Ka ba 'yer ko wo, "Won wan wa ku a pokaarba banyā ba jaa ti de a puo ku nyor, a bala na ma soɔ ka ba pɔ a puo bonst a nmafɔ sɔɔ."

XLII Yesu 'yer ko ba, "Yaa kar a jie nyā a Nāanmɔn gān na 'yer ika a, 'A kɔsr 'lo a mumɔrbe na tɔr bar le i a kɔsr ju. A si Soro le tɔ a nitɔ ka a sob si a nibe.' (Yiel Gān 118:22, 23)

XLIII "A le jūu n 'yere na korɔ yi, Nāanmɔn na faan a wo nāalɔɔ yin a yi sɛ ku a nyor bala na soɔ wo. XLIV Nɔre nyā na lo a kɔsr nyā ju na pɔrɔr a, tiche a wo mi na ku nɔre nyā ju won lo dɔɔl."

XLV A juu nibe bɔɔrlo nibere ni a Faraseemɔne na wa wɔ a wo sokpar anyāna, ba bɔɔn naa ika bala le wo lɔɔrɔ a sokpar gbɛere ni. XLVI Ka ba bɔɔrɔ na sɔr ika ba nyɔɔ wo, ti na ba joro a nyɔɔ dābāe bojūu ba nyen ka wo i Nāanmɔn 'ye'yere.

XXII

¹ Yesu le lɔɔrɔ na sokpar korɔ a nibe na wo 'yere, ^{II} "A Nāanmɔn nāalɔɔ nyentāan fika nāa kɔɔ na maal a wo bidaba na kulo pɔɔ paalaa bɔdiir.

III Wō tōn a wō tōtōnbō ūka ba tī 'yer a bala won bōol a pōo paalaa jie, tiche a bala won bōol ka ba tōr.

IV "Wō lē tōn nīyor ūka ba tī 'yer a bala won bōol, 'Nye, n maal a pōo paalaa bōdiir baar, n kon a n nadar nī a napōl ka yeke jaa chōor baar, yī wa a pōo paalaa jie.'

V "Tiche ka ba tōr ka nyā jaa ma chen wō chenfo jie, ka āsōo mī chen a wō puo pō, ka āsōo mī chen a wō yar jie. VI Tiche ka a bala na che nyōor a wō tōtōnbō ge ba tī na ba kō ba. VII A nāa suur ir naa ka wō tō a wō sojasī ūka ba tī kō a nīkorbō bala tī chom a ba tēe.

VIII "Tī na wō pāa 'yer kō a wō tōtōnbō, 'Yeke jaa chōor baar, tiche a bala ūn bōol ba sēe ε. IX Yī yī a tēe pō tī bōol nūre jaa yīn nye ka wō wa a pōo paalaa jie.' X Lē le, a tōtōnbō yīn a tēe pō tī bōol nūre jaa ban nye, a nūmūn nī a nūdebe ka a yīr wa seen nūbe wō jaa.

XI "Tiche a nāa na wa kpe ūka wō kaa a nūbe, wō nyen daba āsōo na ba su a pōobiel fuu ε, XII Ka wō suur wō, 'N badaba, ūmūne fū ūre wa kpe a ka tī ba su a pōo paalaa fuu ε?' Ka a daba kpal a nēe.

XIII "Ka a nāa 'yer kō a wō tōtōnbō, 'Yī lū a wō gbēe naa nuur na yī lob wō bar yōo a libe pō, be lē nūbe na kōnō tī cōrō nyūme.'

XIV "Nīyōō lē ba bōol, tiche bālāa lē ban chel ir."

XV Be lē ka a Faraseemūne guor taa na ba wa bēer Yesu kaa na ba na nyōō wō a wō 'yerbie pō. XVI Be lē ba tō a ba poturbo nī a nūbe bamūne na yī a Nāa Herōd sē, na ba 'yer, "Wiwile, sī bōō naa ūka fū ūn yelmāe sōo, na fū wile Nāanmūn sōr nī yelmāe, bojūu faa kaara lē nūbe na 'yere bī oor ε. XVII 'Yer kō sī a lē fon tter. A tara na sōr ūka sī yab a lōpoo kō a Nākpēe Siisa bī sī ta yab ε?" XVIII Tiche a Yesu na bōōn a ba potūdeer jūu, ka ka wō suor ba, "Yīn nēer ayi dēme. Bo lē yī bōōr ūka yī bēer ma kaa? XIX Yī wiil ma a libir n kaa." Be lē ba de a libikur waan. XX Ka wō suor ba, "An foto nī an yuor lē be a libir pō?" XXI Ka ba 'yer, "A Nākpēe Siisa lē." Lē lē ka a Yesu 'yer kō ba, "Yī de a 'lō na ī a Nākpēe Siisa sofo na yī kō wō, na yī mī de a 'lō na ī a Nāanmūn sofo mī kō a Nāanmūn." XXII Ban wa wō a ntō, nēe 'maa ba naa ka ba bar wō tī chen jaa jomm.

XXIII A bībir 'lōnō, a Saduseemūne na 'yer ūka a kūu pō irfo ba be be ε, ba wan a Yesu sē wa suor wō, XXIV "Wiwile, Mosesī seb ūka yebe wa kpi tī bar pōo na ba tara bie ε, a wō yebe wō kul a pōokōor 'lō na wō dōō bībīir kō a wō yebe 'lō na kpi. XXV Yēer ayopōi lē dōō be a ka a sī sē ka a ba kpēe kul pōo na waa dōō bie ε, tī kpi tiche a pōokōor bar ka a yebe de kul. XXVI Ka a ayī sōo mī de a pōokōor kul baa mī dōō bie, tiche ka wō mī kpi. A lē ne nī wō ju mī lē ata tī tān a ayopōi sōo. XXVII Ba jaa na wa kul a pōokōor nyā lōor taa baar a pōokōor nyā mī baar kpi. XXVIII Bala wa ir yī a kūu pō, a nūbe banyā ayopōi an pōo, lē won ī, an ī ba jaa kul won lōor taa?"

XXIX Ka a Yesu 'yer kō ba, "Yaa nye yīn bōr, bojūu yaa bōō a Nāanmūn gāma nī a wō kpēō ε. XXX Nūbe wa ir a kūu pō, ba kō lē kul taa ε, tī ban kaara fīka malakasi na be a saaju. XXXI Tiche a kūu pō ir fō yeke, yaa kar a lē a Nāanmūn na dōō 'yer kō yī ūka, XXXII n ī naa a Abraham Nāanmūn nī a Isaaki Nāanmūn nī a Jekōb Nāanmūn ε? (A Yīfo Gān 3:6) Wō ūn Nāanmūn vor, waa ī Nāanmūn kūu ε."

XXXIII A nūbe na wa wō a ntō nēer 'maa ba naa nī a wō wiilfo.

XXXIV A Faraseemūne na wa wō ūka Yesu 'yer tōō a Saduseemūne, ba mī lōōn taa. XXXV Ka a ba āsōo na ī a nēe wiwile suor 'yerbir bōōrō ūka wō

bæer a Yesu kaa, XXXVI “Wiwile, A Mosesi nebinsi a jaa pɔ, buor le i kpɛɛ?” XXXVII Ka a Yesu ‘yer kɔ wɔ, “ ‘Nɔ a fɔ Soro Nāanmɔn ni a fɔ nyāa wɔ jaa, ni a fɔ nyevɔr wɔ jaa, ni a fɔ tier wɔ jaa.’ (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:5) XXXVIII Nyā le i a kpɛɛ ni a nedɔɔ. XXXIX A ayi sɔɔ mi ni nyā, ‘Nɔ a fɔ tɔ sɔɔ a fɔ kaar.’ (Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:18) XL A Mosesi neer a jaa ni a Nāanmɔn ‘ye’yerbe wiilfo kpākpāana na a binfo nyāna.”

XLI A Faraseemine na wa ‘mataa, Yesu sɔɔr ba naa. XLII “Nmune le yi tier a Ni-iraa yele? An bie le wɔ i?” Ka ba ‘yer kɔ wɔ, “David bie le.”

XLIII Ka a Yesu sɔɔr ba, “Nmune le ka a nāa David a Nāanmɔn Siɛ na dɔɔ kpe, a wɔ bɔɔl wɔ ika, ‘N Soro?’ Bojūu wɔ ‘yer naa ika, XLIV ‘A Soro ‘yer kɔ a n Soro, “Jāne a n nūsɔɔ jie, ka n wa de a fɔ dɔɔdɛme ka ba i a fɔ gbæ dɔɔlfo jie.” ‘ (Yiel Gān 110:1) XLV Ala i David bɔɔl won wɔ ika, ‘N Soro,’ nmune won ure wa i a wɔ bie?” XLVI An yi a daar ‘lɔnɔ chiine, nre jaa ba le haa nee ‘yer ‘yer ε bu le ‘la sɔɔr sɔɔrfo jaa go ε.

XXIII

I Yesu pāa ‘yer kɔ a nɔɔɔ bala ni a wɔ poturbo, II “A nee wiwiilbe ni a Faraseemine jāne na a Mosesi dakɔɔ ju. III A le jūu, yi maala a le ban wile ti na yi turo, ti yi ta maala a le ban maala ε, bojūu ba maa turo a le ban wile ε. IV Ba ma lūn tuor tur tuo nɔbe, ti maa sɔɔ de a ba nubir sur ε.

V “Ye le jaa ban tɔnɔ, ba ma bɔɔrɔ naa ika nɔbe ba nye ba, na ba ma lū a fɔɔr a ba jur pɔ, ti na ba ma su fuusi ban ma se bonsi ‘yɔɔ jaa vevæ.

VI Bala wa lɔɔ taa dire, a ji’yɔɔnsi jie le ba ma nɔ ika ba jāne, ni a ba lɔɔfo jiiir a jibære jiiir. VII Nre ‘lo na ba ma bɔɔrɔ ika bama puoro ba a dar pɔ, na ba ma bɔɔrɔ ika nɔbe ba bɔɔlo ba, Wiwiilbe.

VIII “Yi ta sɔɔ ka ba bɔɔlo yi, Wiwiilbe ε, ni kpɛɛ bɔ’yen tæ le yi tara. Yi jaa in yeer. IX Yi ta bɔɔl nre jaa yi, sāa a wɛr pɔ ε, bojūu yi tara na Sāa bɔ’yen na be a saaju. X Bu yi ta bɔɔl nre jaa wiwile ε, bojūu yi tara na Wiwile bɔ’yen tæ na i a Ni-iraa. XI A ‘lo na bɔɔrɔ ika wɔ i a yi kpɛɛ wɔ i a yi tɔtɔnɔ. XII Nre ‘lo na ‘mɔɔrɔ a wɔ mæ ire ni, Nāanmɔn na suun won pīlem tiche nre ‘lo mi na siir wɔ mæ Nāanmɔn na ‘mɔɔ won ka wɔ do.

XIII “Tiche nebie ben a yin nee wiwiilbe ni a Faraseemine na i a neer ayi dɛme sɛ. Yi pɔɔn a nɔbe var bar a Nāanmɔn nāalɔɔ pɔ. Yin mæ ba kpɛrɛ ε, ti na yi pɔɔ var a bala na bɔɔrɔ a kpɛfo bar. 3

XV “Nebie ben a yin nee wiwiilbe ni a Faraseemine na i a neer ayi dɛme sɛ. Yi ma yɔn jitebe ni a man pɔ na yi ti ‘yer lieb nre tier, yin wa tɔɔ wɔ ka wɔ kaara a yi kaar, yi ma lieb wɔ naa ka won di dɔɔyε a būu dagel pɔ a yi kaar.

XVI “Nebie ben a bala na i jɔn ti na ba tɔɔrɔ a jɔn, na ba ma ‘yer ika, ‘Nre ‘lo na pɔn a Nāanmɔn puorfo yir a ba i tuo ε, tiche nre ‘lo na pɔn a selma ‘lo na be a Nāanmɔn puorfo yir a lū wɔ naa.’ XVII Yi in jɔn na yi i jɔlo. Buor le i kpɛɛ, a selma bu a Nāanmɔn yir ‘lo na maal a selma ka wɔ i a cheche? XVIII Yi mi ‘yer naa, ‘Ala i nre pɔn na a Nāanmɔn bɔɔr lofo jie, a ba tuo ε, tiche ala i nre pɔn na a Nāanmɔn kɔfo ‘lo na dɔɔl a jie, a lū wɔ naa.’ XIX Yin jɔn banyā. Buor le i kpɛɛ, a kɔfo bu a Nāanmɔn bɔɔr lofo jie na ma vɛ ka wɔ i cheche? XX A le jūu, nre ‘lo jaa na pɔn a Nāanmɔn bɔɔr

3 XXIII: XIII 23:13 A gāma amune pɔ, ba ‘yɔɔ a pɔfo pie ni anaar ε ika, 14Nebie ben a yin nee wiwiilbe ni a Faraseemine na i a neer ayi dɛme sɛ. Yin le ma fɔb a pɔkɔε a ba yie na yi ma sɔɔr Nāanmɔn kor wile nɔbe. A le jūu yin le a Nāanmɔn na ge yɔɔ.

lofo jie, pɔn wɔ naa nɪ bon jaa na dɔɔl a wɔ ju. ^{XXI} Nɪrɛ 'lɔ mɪ na pɔn a Nāanmɪn yir, pɔn wɔ naa nɪ a nɪrɛ 'lɔ na jānɛ a be. ^{XXII} Nɪrɛ 'lɔ mɪ na pɔn a saaju, pɔn naa a Nāanmɪn nākɔɔ nɪ a nɪrɛ 'lɔ mɪ na jānɛ a be.

^{XXIII} “Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayi dɛmɛ sɛ̃. Yɪ ma ir a bonɪ pɔ jiiɪ pie pɔ bɔ̃'yen lɔɔn badɔsɔ gba vaar kɔ Nāanmɪn, tɪ na yɪ tɔr a Nāanmɪn nɛɛr ala na tɪrɛ bar na ɪ yelmāɛ sɔr tufo, nɪbaal kaafɔ nɪ yelmāɛ tarfɔ. A anyā le a sɛɛ ɪka yɪ turo tɪ na yɪ taa ire amɪne bara ɛ. ^{XXIV} Yɪn jɔtɔɔrɔ bɔ nyā. Yɪ ma chuor a jāajubil bar tɪ ma vɔl a nyɔɔma.

^{XXV} “Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayi dɛmɛ sɛ̃. Yɪ ma pɛɛn a ŋmanyuraa nɪ a ladiraa a yɔɔ tɪtɛ ka a pɔɔ sɛɛn bɔgar nɪ nyuur. ^{XXVI} Yɪn Faraseemɪne na ɪ jɔn. Yɪ ma dɔɔ pɛɛ a ŋmanyuraa pɔɔ tɪtɛ ka a yɔɔ mɪ pāa pɛɛ a yɔɔ ka a viɛɛ.

^{XXVII} “Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayi dɛmɛ sɛ̃. Yɪ kaara fɪka yar ban pāɛ ka a viɛɛ, tɪtɛ ka a pɔɔ pɔ tara nɪbe kɔbɔ nɪ dɛɛr jaa bɔrɔ. ^{XXVIII} Lɛ nɪ wɔ ju mɪ lɛ a yɪn a yɔɔ, yɪ ɪn nɪtor a yɪ taaba sɛ̃, tɪtɛ a yɪ pɔɔm, yɪ tara na nɛɛr ayi nɪ putuyeɛ.

^{XXIX} “Nɛbier ben a yɪn nɛɛ wiwiilbe nɪ a Faraseemɪne na ɪ a nɛɛr ayi dɛmɛ sɛ̃. Yɪ mɛn a Nāanmɪn 'yɛ'yɛrɛɛ yar, tɪ na ɔɔɔr a bala na tor yar, ^{XXX} tɪ na yɪ 'yɛr ɪka, 'Sɪn ta be be a sɪ sākɔpāmɪne sɔɔ, yɪ kɔ naa ta pɔɔ ba kɔ a Nāanmɪn 'yɛ'yɛrɛɛ ɛ.' ^{XXXI} A nɪtɔ jūu yɪ dɪn a yɪ māɛ dāasɛ ɪka yɪ ɪn a nɪbe bala na kɔ a Nāanmɪn 'yɛ'yɛrɛɛ bibiir. ^{XXXII} Yɪ baar baar a le a yɪ sākɔpāmɪne na dɔɔ ɪ.

^{XXXIII} “Yɪn waa bibiir, ŋmɪne yɪn tɪrɛ wa ɔhāɛ a būu dagel kūu. ^{XXXIV} A le jūu ɪn tɔn Nāanmɪn 'yɛ'yɛrɛɛ, yɛn dɛmɛ, nɪ a wiwiilbe, ka yɪ kɔ bamɪne yɔɔl a daa ju, yɪn pɔɔn bamɪne na yɪ fɔb ba a yɪ lɔɔfo jiiɪ, tɪ na yɪ pāa tulo yɔɔrɔ bɔɔrɔ ba a tɛn a jaa. ^{XXXV} Ka a na di yɪ a nɪbe bala na ɪ a nɪtor ba bɔɔ yɛle jaa yɪn kɔ, piel a Abel jāu sɔɔ tɪ tān a Jekariya bidaba Barakiya ban kɔ a Nāanmɪn bɔɔr lofo jie nɪ a puorfɔ jie chara pɔ. ^{XXXVI} Yelmāɛ le n 'yɛrɛ kɔrɔ yɪ, a yɪn dɪna nɪbe na nyɛn gefɔ a yɛle anyāna jūu.

^{XXXVII} “Pa yɪn Jerusalem nɪbe, a yɪn na ma kɔrɔ a Nāanmɪn 'yɛ'yɛrɛɛ na yɪ lɔɔrɔ a bala a Nāanmɪn na tɔ a yɪ sɛ̃ nɪ kɔsɪbe, nyɛ le an ma tɪrɛ ma vɔlaa jā ka n ma bɔɔrɔ ɪka n kaal a fɔ bibiir 'mataa fɪka nɔɔ na ma ūun a wɔ bil, tɪtɛ ka faa bɔɔrɔ ɪka fɔ maal a le ɛ. ^{XXXVIII} A le jūu n bar a fɔ tɛɛ kɔ fɔ ka wɔ ɪ dakpolo. ^{XXXIX} Yelmāɛ le n 'yɛrɛ kɔrɔ yɪ ɪka yɪ kɔ le nyɛ ma go ɛ, wa tɪ tān yɪn na 'yɛr ɪka, 'Nāanmɪn wɔ sɔɔ a 'lɔ won tɔ.' ” *(Yiel Gān 118:26)*

XXIV

^I Yesu na wa yɪ a Nāanmɪn puorfɔ yir pɔ na wɔ chiine, a wɔ poturbo turo wile ɪka wɔ nyɛ le ban mɛ a Nāanmɪn puorfɔ yir ka wɔ kaara. ^{II} Be le a Yesu 'yɛr kɔ ba, “Mɪ yɪ mɪ nyɛ naa anyāna a jaa? Yelmāɛ jaa le n 'yɛrɛ kɔrɔ yɪ, a kɔsɪvɛl anyāna āsɔɔ jaa kɔ le wa ɔhɛnɛ dɔɔl a wɔ tɔ ju ɛ. Ban wa dān a jaa lob.”

^{III} Yesu na wa dɔ jānɛ a Olive Tɔɔju, a poturbo wan a wɔ sɛ̃ a ba tɛɛ wa sɔɔr wɔ, “Yɛr kɔ sɪ a daar lɔnɔ a anyāna nɪ na ɪ. Bo le na ɪ a jānɛ a fɔ waa sɔɔ nɪ a wer baarfɔ daar?”

^{IV} Ka a Yesu 'yɛr kɔ ba, “Yɪ bɔɔn sɔ ka nɪrɛ jaa ta wa bel yɪ ɛ. ^V Bojūu, nɪyɔɔ na de naa maa yuor waan wa 'yɛrɛ, 'Maa le a Nɪ-iraa,’ na ban bel

niyoo. ^{VI} Yin wa wōn tam, ka ba 'yere a tam 'yer, yi ta mre ε. A le na ɪ naa, tiche a wer baarfɔ chene na be puor. ^{VII} Paal dēdēme na yin tam, ka a nāmune mɪ yi tam ka kō mɪ lo ka a tēe jiir amune dōonō. ^{VIII} A dōoye anyāna, an kaara fika a pɔɔ na ma dōoro ka a wōnō wɔ.

^{IX} “Ban pāa nyoor yin chiin na ba ti pob yi na ba kɔ yi, ka a paalsɪ a jaa 'laar yi, yin sɔɔ ma jūu. ^X Niyoo na bar a ba soofɔ, na ba gar 'yōo taa na ba 'laar taa. ^{XI} Jir ŋmarba 'ye'yerbe na wan wa 'yere bele niyoo. ^{XII} Niyoo nɪ na tɔr Nāanmɪn nεε, ba kō nō taa ε. ^{XIII} Tiche nre nyā na ara ti tān a baaraa Nāanmɪn na faa wɔ naa. ^{XIV} Ban mool a Nāanmɪn nāalōo 'yer nōo nyā a wer wɔ jaa ka a ɪ dāasɪ a paalsɪ a jaa pɔ, tiche ka a wer pāa baar.

^{XV} “Yin wa nye naa a yele 'lo a Nāanmɪn na 'laar na waara nɪ sōofɔ ka wɔ be a jicheche 'lo nitāa le a Nāanmɪn 'ye'yere Daniel na dōo 'yer. Vē ka a nyā na kara bōo a par. *(Daniel 9:27)*

^{XVI} Yin wa nye a le a nibe bala na kpere a Juda, ba jo do a tōo ju. ^{XVII} Nre jaa na be gar ju, wɔ ta suu a die pɔ ti de bon jaa ε. ^{XVIII} 'Lo mɪ na be a puo pɔ wɔ ta kul a yir ti de a wɔ fuu ε. ^{XIX} A bɪbir nyāna wa vɪε an ɪn tuo kɔ a pɔɔpɔɔr nɪ a bala na tara a bi'yensɪ. ^{XX} Yi sɔoro Nāanmɪn ka a yi jofɔ ta ɪ sāe ε, bɪ a Pēnfɔ Bɪbir Daar ε. ^{XXI} Nāanmɪn na maal a wer wa tān a pōpānyā, baa di a dōoye nyā borɔ ε, bɪ dōoye kō le wa jā wɔ go ε. ^{XXII} Ala ɪ a Nāanmɪn ba ŋmaa a ber ala bar ε, nre kō le chene go ε. Tiche a bala won chel ir jūu won ŋmaan a ber bar. ^{XXIII} A le daar nre wa 'yer yi ɪka, 'Nye a Nɪ-iraa,' bɪ 'Lo nɪ nyā,' yi ta sɔɔ de ε. ^{XXIV} Bojūu jirsɪ Nɪ-irsɪ nɪ jirsɪ 'ye'yerbe na wa naa wa tōnō ne'maa tōmō na ba bel nibe bamune ala ɪ ba tōo naa ban 'mantaa bel a bala a Nāanmɪn na chel ir. ^{XXV} Yi nye, n den nie 'yere korɔ yi.

^{XXVI} “A le jūu, bala wa 'yer kɔ yi ɪka, 'Nye 'lo nɪ nyā a dālpuo ju,' yi ta yi a be ε. 'Bala wa 'yer nye, 'lo nɪ nyā a die pɔ,' yi ta sɔɔ ε. ^{XXVII} A le a saa nyurfo na ma yi a mōtōo purfo jie na wɔ chaar 'yōo a mōtōo morfo jie, le le a maa Nisaal Bie waa mɪ na kaara. ^{XXVIII} Jie 'lo jaa bōkūu na be, be le a sɪdumo ma 'laara.

^{XXIX} “Ajienea, a ber anyāna a dōoye baarfɔ puor, 'A mōtōo na lii naa, ka a chuu mɪ kō le chaar ε, ka a ŋmerbie pɔro yire a saaju loro, ka a saaju bonst a jaa dōonō.' *(Isaiya 13:10)*

^{XXX} “A sōo 'lōnō le ban nye a maa Nisaal Bie na waara a julōjuur pɔ, ka a paalsɪ a jaa na be ka a wer pɔ kōnō. Ka ba nye a maa Nisaal Bie na yi a saaju a julōjuur pɔ, waara nɪ kpēɔ nɪ tuɪ. ^{XXXI} Wɔn tōn a wɔ malakasi ka ba pēl a ɪl kpēɔ jaa na ba bɔol a nibe bala won chel ir a wer wɔ jaa 'mataa.

^{XXXII} “Yi de a polpol tier yele jān yē. 'Lo wa tōoro a vaar, yi bōon ɪka a tol sɔɔ gbɔr naa. ^{XXXIII} A le nɪ wɔ ju mɪ le, yin wa nye a yelsɪ anyāna, yi bōon ɪka a maa Nisaal Bie waa gbɔr naa jaa yēyē. ^{XXXIV} Yelmāe le n 'yere korɔ yi ɪka, a pōpānyā nibe kō kpi baar ε, wa ti tān a yelsɪ anyāna na ɪ. ^{XXXV} A saaju nɪ a wer na wa baaraa, tiche maa 'yerbie 'lo kō wa baar ε.

^{XXXVI} “Nre jaa ba bōo a bɪbir nyā ε, bɪ a sōo ε, a malakasi mɪ gba na be a saaju ba bōo ε, bɪ a Bie ε, ka a Sāa tēε ba le bōo ε. ^{XXXVII} A le an dōo kaara a Nowa sōo, le le an mɪ na kaara a maa Nisaal Bie waa sōo. ^{XXXVIII} Bojūu sere, tiche ka a kōpaalaa wa nibe dire na, ti nyuro, ka dōor nɪ pɔbɔ kulo taa, ti tān a bɪbir 'lo a Nowa na kpe a daka bulomtum pɔ. ^{XXXIX} Baa bōon ε, ti tān a sōo 'lo a kōpaalaa na wa di ba, le mɪ le an kaara a

maa Nısaal Bie waa daar. ^{XL} Nıbe ayi na ben puo puo, ka a Nāanmın wa de a āsuo chiin ti bar a āsuo. ^{XLI} Pobo ayi na 'mantaa nıene jō ka a Nāanmın wa de a āsuo chiin ti bar a āsuo.

^{XLII} "A le jūu yi kaara sō, bojūu yaa bōo a bıbir 'lo a yi Soro ni na wa ε. ^{XLIII} Tıche yi bōon a yele anyā par, a yir soo ta bōon a sōo 'lo a nānyie na waara a tāsoo, wō kō naa gur ε, ka a nānyie wa kar kpe wō a yir ε. ^{XLIV} A le jūu, yi ni guro a yi mae, bojūu a maa Nısaal Bie na wan a sōo 'lo yin kō bōon ε.

^{XLV} "An le a nıre 'lo na ı a yē ni a yelmāe soo a wō nıkpēe na 'yōo ka wō kaara wō a yir na wō korō a tōtōnbō a ba bōdiir a sōo 'lo won 'yōo wō?

^{XLVI} An ın bōosōn kō a tōtōnō nyāna a wō nıkpēe na wa nye ka wō ıre a le. ^{XLVII} Yelmāe le n 'yere korō yin, won vėn ka wō kaara a wō bonı a jaa.

^{XLVIII} Tıche ala ı a tōtōnō nyāna ın putusoo na wō tıer a wō nyāa puo ıka, a n nıkpēe kor naa, ^{XLIX} ti piel gere a tōtōnbō bala na be a yir ti pāa ma di na wō ma puo a dānyurbo puo, ^L a wō nıkpēe na wa dūu wō naa a bıbir 'lo won ba tıer ni a sōo 'lo won ba bōon ε. ^{LI} Won ηma won gbol gbol 'yōo a neer ayi dēme puo, be le ban kōnō ti ooro nyıme.

XXV

^I "A sōo 'lōnō, a Nāanmın naalōo na kaara fıka puosarsı pie na de a ba fātıne ıka ba ti tuor a puo paalaa ni a wō sıre. ^{II} Ka a ba anūu ı jolo, tıche ka a ba anūu mi ı yē dēme. ^{III} A jolo bala den a ba fātıne tıche baa de kaa puo ε, ^{IV} tıche ka a ba anūu bala mi na ı a yē dēme, de kaa puo a ba fātıne puo. ^V A puo paalaa sıre na wa kor a waa jūu, gōo kpe ba naa ka ba gā gur.

^{VI} "A tāsoo bāın le ba ηme chelma tāna 'yere, 'A puo paalaa sıre waara, yi yi wa tuor wō yooo.'

^{VII} "A puosarsı pie banyāna vaan ır tıe tıe a ba gonı 'yōo a ba fātıne puo. ^{VIII} A jolo bala 'yer kō a yē dēme, 'Yı puo a yi kaa amıne kō sı, a sı bonı kpiıne naa.'

^{IX} "Be le ka a yē dēme bala 'yer kō ba, 'Kai, a kō ta sı ni a yın ε. Yı chen a be ban daara na yi ti da.'

^X "Tıche, ban lıeb chiıne a dafō jie, a puo paalaa sıre wa naa, ka a bala jaa na choor 'mataa kpe a puo paalaa kulfo jie, ti na ba nyoo a pān puo.

^{XI} "A jolo anūu bala mi wa bıer wa na ba mi wa kpooro a pān 'yer, 'Nıkpēe, nıkpēe, yuo a pān ka sı kpe.'

^{XII} "Tıche ka wō 'yer kō ba, 'Yelmāe jaa, n ba bōo yi ε.'

^{XIII} "A le jūu yi gu yi mae bojūu yaa bōo a bıbir bıı a sōo ε.

^{XIV} "A mi le nyentāan go fıka daba kōo na buoro yofō na wō buol a wō gbāgbaar 'mataa de a wō bonı pō ba. ^{XV} Wō kon āsuo selbie anūu, na wō kō āsuo mi selbie ayi na wō kō āsuo mi selbir bō'yen. Wō ma kon āsuo jaa man a wō fōo, ti na wō yo. ^{XVI} A 'lo na de a selbie anūu ti yar nye selbie anūu tōnō dōol. ^{XVII} A 'lo mi na de a selbie ayi ti yar mi nye selbie ayi tōnō dōol. ^{XVIII} Tıche a 'lo na de a selbir bō'yen ti tuun bōo de a wō nıkpēe selbir ūu.

^{XIX} "An wa kor bālāa ka a gbāgbaar bala nıkpēe wa wa ıka ba guor a selbie yele. ^{XX} A 'lo na de a selbie anūu waan na selbie anūu wa 'yer, 'Nıkpēe, selbie anūu le fı dōo kō ma, nye selbie anūu tōnō le n nye dōol.'

XXI “Ka a wo nukpɛɛ ‘yer kɔ wo, ‘Fɔ tɔn vɪla, gbāgbamāɛ lɛ fɔ ɪ. Fɔ tara na yelmāɛ a bɔ̃bile pɔ, ɪn ‘yɔ̃ɔ fɔn ka fɔ kaara bɔ̃yɔɔ. Wa pɔɔ ma ka sɪ ‘mataa dire a nɔɔ.’

XXII “A ‘lɔ mɪ won kɔ a selbie ayi wa ‘yer kɔ a wo nukpɛɛ, ‘Fɔ dɔɔ kɔ ma selbie ayi, nyɛ selbie ayi tɔnɔ̃ lɛ n nyɛ dɔɔl.’

XXIII “Ka a wo nukpɛɛ ‘yer kɔ wo, ‘Fɔ tɔn vɪla, gbāgbamāɛ lɛ fɔ ɪ. Fɔ tara na yelmāɛ a bɔ̃bile pɔ, ɪn ‘yɔ̃ɔ fɔn ka fɔ kaara bɔ̃yɔɔ. Wa pɔɔ ma ka sɪ ‘mataa dire a nɔɔ.’

XXIV “A ‘lɔ mɪ won kɔ a selbir bɔ̃‘yen wa ‘yer naa, ‘Nɪkpɛɛ, n bɔ̃ɔn na fɔn ɪ nɪbikɔ̃ sɔɔ na fɔ ma n̄ma a be fɔn ba bɔr ɛ, na fɔ ma wob a be fɔn maa yaar bar ɛ. XXV Ala lɛ so ka dābāɛ kpɛ ma ka de a fɔ selbir tɪ ũu bar. Nyɛ a fɔ selbir.’

XXVI “Ka a wo nukpɛɛ ‘yer kɔ wo, ‘Fɔs gbāgbaputuo nɪ koro sɔɔ nyā. Fɔn ben bɔ̃ɔn ɪka n ma n̄man a be ɪn maa bɔr ɛ, naa wob a jie ‘lɔ ɪn maa yaar bar ɛ, XXVII a ta sɛɛn ɪka fɔ ta de a n selbir tɪ yɔ̃ɔ a libie yir pɔ, ka maa ta wa lɛb wa ka n nyɛ tɔnɔ̃ dɔɔl ɛ?

XXVIII “ ‘Yɪ faa a selbir bɔ̃‘yen a wo sɛ na yɪ kɔ a n̄rɛ ‘lɔ na tara a selbie pie. XXIX Nɪrɛ ‘lɔ jaa na tara yɔɔ, ban kɔ won yɔɔ pɔɔ ka ba tara yɔɔ tɪche a n̄rɛ ‘lɔ na ba tara bon jaa ɛ, a bālāa ‘lɔ won tara gba ban faan yin a wo sɛ. XXX A gbāgbaburbur nyā ‘lɔ, yɪ de wo lɔb bar yɔ̃ɔ be lɛ ban kɔnɔ̃ tɪ ɔɔrɔ nyɛmɛ.’

XXXI “A maa Nɪsaal Bie wa wa a n tɪr pɔ, nɪ a n malakastɪ ba jaa, ɪn wa jānɛ naa, a n tɪr nāalɔ̃ɔ dakɔɔ ju. XXXII A paalsɪ a jaa na pāa lɔɔ taa a n niem, ka n pāa oor a nɪbɛ nɪtāa lɛ pɛchine na ma oor a piir nɪ a bɔ̃ɔr. XXXIII ɪn oon a piir bar a n n̄sɔ̃ɔ jie, tɪche ka a bɔ̃ɔr mɪ ara a n gɔbaa jie.

XXXIV “Ka n pāa ‘yer kɔ a bala na be a n n̄sɔ̃ɔ jie, ‘Yɪ wa, yɪn a n Sāa Nāan̄mɪn na sɔ̃ɔ. Yɪ wa kpɛ a Nāan̄mɪn nāalɔ̃ɔ pɔ, de a yɪ nābomo won chɔɔr bin gun yɪ a wer pielfɔ sɔɔ. XXXV Bojūu kɔ̃ dɔɔ kpɛ ma, ka yɪ kɔ ma ka n di, kɔnyūur dɔɔ kpɛ ma, ka yɪ kɔ ma kɔ̃ɔ ka n nyū, n dɔ̃ɔ ɪ sāan ka yɪ ir ma sāan. XXXVI N ba dɔ̃ɔ tara bɔ̃sursɪ ɛ, ka yɪ kɔ ma fuu ka n su, n dɔ̃ɔ bɪɛrɛ ka yɪ sāa ma. N dɔ̃ɔ be pɔɔfɔ die pɔ, ka yɪ wa piir ma kaa.’

XXXVII “A nɪmɪn na pāa lɛb sɔ̃ɔr wɔ, ‘Sɪ Soro, nyɛnɛ lɛ sɪ nyɛ fɔ, ka a kɔ kpɛ fɔ, ka sɪ kɔ fɔ bɔ̃diir a fɔ di, bɪ ka kɔnyūur kpɛ fɔ, ka sɪ kɔ fɔ kɔ̃ɔ a fɔ nyū? XXXVIII Sɔ̃ɔ buor lɛ sɪ nyɛ fɔ, ka fɔ ɪ sāan ka sɪ ir fɔ a sāan, bɪ ka faa tara bɔ̃sursɪ ɛ, ka sɪ kɔ fɔ fuu a fɔ su? XXXIX Sɔ̃ɔ buor lɛ sɪ nyɛ fɔ, ka fɔ bɪɛrɛ, ka sɪ tɪ piir fɔ kaa, bɪ sɔ̃ɔ buor lɛ ba nyɔɔ fɔ pɔɔ ka sɪ chen tɪ piir fɔ kaa?’

XL “A nāa na ‘yer kɔ ba, ‘Yelmāɛ lɛ n ‘yerɛ kɔrɔ yɪ, a lɛ yɪn dɔ̃ɔ maal kɔ a nɪba‘yɔ̃ɔnsɪ bala na ɪ a n sofɔ, maa lɛ yɪ maal kɔ.’

XLI “Tɪche na wɔ pāa ‘yer kɔ a bala mɪ na be a wɔ gɔbaa jie, ‘Pɔ ‘yɔ̃ɔfɔ turo yɪ naa, yɪ tɔɔ chen be na yɪ tɪ kpɛ a būu ‘lɔ a Nāan̄mɪn na gbɔɔ gun a tɪ nɪ a wɔ malakastɪ. XLII Bojūu kɔ̃ dɔ̃ɔ kpɛ ma, ka yaa kɔ ma bon jaa ka n di ɛ. Kɔnyūur dɔ̃ɔ kpɛ ma, ka yaa kɔ ma kɔ̃ɔ ka n nyū ɛ. XLIII N dɔ̃ɔ ɪ sāan, ka yaa kaa ma sāan kaa fɔ ɛ, n ba tara bon jaa na su ɛ, ka yaa kɔ ma fuu ka su ɛ, ka n bɪɛrɛ, bɪ be pɔɔfɔ die pɔ, ka yaa wa piir ma kaa ɛ.’

XLIV “Ka ba pāa mɪ lɛb sɔ̃ɔr wɔ, ‘Sɪ Soro, sɔ̃ɔ buor lɛ sɪ nyɛ fɔ, ka a kɔ kpɛ fɔ, bɪ ka a kɔnyūur kpɛ fɔ, bɪ ka fɔ ɪ sāan, bɪ ka faa tara bon jaa na su ɛ, bɪ ka fɔ bɪɛrɛ, bɪ ka fɔ be pɔɔfɔ die pɔ, ka saa kaa fɔ ɛ?’

XLV “Wɔ ‘yer kɔ ba, ‘Yelmãe le n ‘yere kɔrɔ yɪ, yɪn ba maal kɔ a nɪba’yɔɔnsɪ bala ʔsɔɔ ɛ, maa le yaa maal kɔ ɛ.”

XLVI “A nɪbe banyãna na chen a dɔɔye ‘lo na ba tara baarfɔ jie, tɪche ka a numun mɪ chen a nyevɔr na ba tara baarfɔ jie.”

XXVI

I A Yesu na wa ‘yer a anyãna a jaa baar, wɔ ‘yer kɔ a wɔ poturbo, II “Yɪ bɔɔn ɪka a chen ber ayi ka a Gɔl Bar Difɔ na ta, ka ba na de a maa Nɪsaal Bie tɪr ka ba kpa ma a daa ju.”

III A Juu nɪbe bɔɔrlo nɪbere nɪ a nɪbere lɔɔ taa a bɔɔrlo nɪkpɛɛ yir na di Kayafasi, IV na ba bɔɔrɔ vuo ban na tu nyɔɔ a Yesu na ba kɔ. V Tɪche ka ba ‘yer, a ta ɪ a Gɔl Bar Difɔ sɔɔ ɛ, ka jɛɛr taa ɪre wa ɪr a chara pɔ ɛ.

VI Yesu na wa be a Betani a Simon ‘lo na dɔɔ ɪ a kɔkɔmɔ yir, VII ban wa jɛ dire, pɔɔ kɔɔ waan na pãrtɔvɪla nɪ kãnyũ kɔɔ dafɔ na ba wɔnɔ ɛ, na wɔ kpaar dɔɔl a Yesu ju.

VIII A poturbo na wa nyɛ a le, ba nyɛn suur na ba ‘yer, “Bo le so ka wɔ sɔɔnɔ a kãnyũ nyã bar a nɪtɔ? IX Fɔn taa den a kãnyũ anyãna da libiyɔɔ de kɔ a nɔn dɛme.”

X Yesu na bɔɔn a ba tɪɛr, wɔ ‘yer kɔ ba, “Bãa ‘yɔɔ le yɪ mii ‘yɔɔ wɔ? Wɔ maal vɪla kɔ ma. XI A nɔn dɛme ‘lo, yɪn nɪ bala ben ka tɪche maa kɔ be a yɪ sɛ sɔɔ jaa ɛ. XII Wɔn kpaar a kãnyũ anyãna ‘yɔɔ ma, wɔ maal a le chɔɔr ma gun a n ũfɔ. XIII Yelmãe le n ‘yere kɔrɔ yɪ, jie jaa ban wa mɔɔl a ‘yer nɔɔ nyãna a wer wɔ jaa pɔ, ban ‘yer naa a le a pɔɔ nyã na ɪ na ba chɛne tara a wɔ tɪɛr.”

XIV A Pie Nɪ Ayi bala ʔsɔɔ ban bɔɔlɔ Judas Iskariyot chen a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪbere sɛ XV tɪ sɔɔr ba, “Bo le yɪn kɔ ma ala ɪ n de wɔn ‘yɔɔ a yɪ nuur pɔ?” Ba sɔr selbie lɪjɛr nɪ pie kɔ wɔ. XVI An yɪ a sɔɔ ‘lɔnɔ wɔ bɔɔrɔ na vuo wɔn na tu de a Yesu ‘yɔɔ a ba nuur pɔ.

XVII A bɪbɪr dɔɔ ‘lɔnɔ ɪ naa a Paanɔkɔ Lɔɔfɔ, ka a Yesu poturbo wa sɔɔr wɔ, “Nyɪne le fɔ bɔɔrɔ ɪka sɪ chen tɪ chɔɔr a Gɔl Bar nyã Difɔ bar ka sɪ tɪ di?”

XVIII Ka wɔ ‘yer kɔ ba, “Yɪ chen a tɛɛ pɔ, daba kɔɔ sɛ na yɪ tɪ ‘yer kɔ wɔ, ‘A wiwile ‘yer naa, a n sɔɔ gbur naa, ka maa nɪ a n poturbo na di a Gɔl Bar Difɔ a fɔ yir.” XIX A poturbo ɪn a le jaa a Yesu na ‘yer ɪka ba ɪ. Ka ba maal a Gɔl Bar bɔɔdiir.

XX A jãanɔɔr na wa ta, Yesu nɪ a wɔ poturbo Pie nɪ Ayi wa jɛn jil a bɔɔdiir na di. XXI Ban wa dire, wɔ ‘yer kɔ ba, “Yelmãe le n ‘yere kɔrɔ yɪ ɪka, a yɪ ʔsɔɔ na gar ‘yɔɔ ma.”

XXII Be le ka ba jaa pɔɔr sɔɔ ka ba sɔrɔ wɔ bɔ‘yɛn ‘yɛn, “An ɪn maa le ɔ, n Sorɔ?”

XXIII Ka a Yesu ‘yer, “A ‘lo ɪn ‘mataa tun ala bɔ‘yɛn pɔ le na gar ‘yɔɔ ma.

XXIV A maa Nɪsaal Bie na kpi naa nɪtãa le ban seb a Nãanmɪn gãn pɔ. Tɪche nɛbɪɛr ben a nɪre ‘lo na gar ‘yɔɔ a maa Nɪsaal Bie wɔn din dɔɔye gar nɪre jaa. Bala ta ba dɔɔ wɔ ɛ, ala sa.”

XXV Judas a ‘lo na gar ‘yɔɔ wɔ sɔɔr, “An ɪn maa le ɔ, Wiwile?” Ka a Yesu sɔɔ, “Ɔɔ, fɔɔ le.”

XXVI Ban wa dire, Yesu den a paanɔɔ puor Nãanmɪn yãan na wɔ nɪma de kɔ a wɔ poturbo, tɪ na wɔ ‘yer, “Yɪ de ‘wɔb, a maa ʔgãn le.”

XXVII Wɔ le den a nɪmele ‘lo ban nyuro nɪ, na wɔ puor Nãanmɪn yãan tɪ le de kɔ ba, “Yɪ jaa yɪ de nyũ. XXVIII A anyãna le ɪ a n jãt na ɪ a netraa ɪn

tara ni yi na tara kpɛɔ. An kpaar na a faa niyɔɔ ka yelbier vɛ kɔfo be be. **XXIX** N 'yere na kɔrɔ yi ũka, n kɔ le nyũ a dāa anyāna ε, wa ti t̃an a daar 'lɔnɔ un na 'mataa nyũn yi a dāpaalaa a n Sāa nāalɔɔ pɔ."

XXX Ban wa yiel a yiel dān Nāanm̃n, ba suun chen a Olive T̃ur T̃ɔɔ ju.

XXXI Yesu 'yer kɔ ba, "Yi jaa na jon a tāsɔɔ nyāna ti bar ma a n yɔ, a maa jūu. A seb a Nāanm̃n gān pɔ ũka, 'In ñme naa pechne kɔ ka a piir ỹyɛl.' (*Jekariya 13:7*) **XXXII** T̃iche maa wa ir a kūu pɔ, un d̃ɔɔ yin nie chen a Galilee."

XXXIII Ka a Pita 'yer kɔ wɔ, "Ala i ba jaa sɔɔn bar fɔ a fɔ jūu, maa 'lo kɔ bar fɔ ε."

XXXIV Yesu 'yer kɔ a Pita, "Yelmāe le n 'yere kɔrɔ fɔ, ũka a tāsɔɔ nyāna a nɔrd̃ɔɔ kɔ kɔ ε, t̃iche ka fɔ chiir ma gbɛε ata."

XXXV T̃iche ka a Pita 'yer kɔ wɔ ũka, "Ala i maa ni f̃ɔɔ na 'mataa kpi gba, ti n kɔ 'yer ũka n ba b̃ɔɔ fɔ ε." Ka a poturbo bala mi na che 'yer a le ñe.

XXXVI Yesu ni a wɔ poturbo chen a jie 'lo ban b̃oolo a Getsemañ, ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yi jāne a kana t̃iche ka n chen ti s̃ɔɔr Nāanm̃n." **XXXVII** Be le wɔ tara Pita ni Jebedee bibiir ayi ka a wɔ p̃ɔɔ s̃ɔɔ yɔɔ jaa ka t̃ier nyɔɔ wɔ.

XXXVIII Ka wɔ 'yer kɔ ba, "N t̃ier s̃ɔɔ naa, ti nyetāan k̃un, yi jāne a ka na gu ma."

XXXIX Wɔ chen a niem bālāa ti lo kpa t̃ee s̃ɔɔrɔ Nāanm̃n 'yere, "N Sāa ala i a tara naa ũfo k̃ɔɔ, ṽɛ ka a d̃ɔɔye ñmele nyāna pɔ ma. T̃iche a ta i le maa na b̃ɔɔrɔ ε, ti a i a le f̃ɔɔ na b̃ɔɔrɔ."

XL Wɔ l̃ieb wa a poturbo s̃ɛ wa nyɛ ka ba guro. Ka wɔ 'yer kɔ ba, "A m̃ɔ yi kɔ t̃ɔɔ j̃ɛ bālāa jaa gu ma ε? **XLI** Yi j̃ɛɔ chele, na yi s̃ɔɔrɔ Nāanm̃n ka a b̃eer kaa ta wa nyɔɔ yi ε. A ba t̃ier b̃ɔɔrɔ naa t̃iche ka a ba āgāma ba t̃ɔɔr ε."

XLII Wɔ le chen a gbɛε ayi s̃ɔɔ ti s̃ɔɔr Nāanm̃n. "N Sāa, ala i a d̃ɔɔye ñmele nyā kɔ t̃ɔɔ pɔ ma ε, ka maa ba nyũn wɔ ε, f̃ɔɔ b̃ɔfo wɔ i."

XLIII Wɔ le wan wa nyɛ ka ba chene guro, bojūu g̃ɔɔ kpɛ ba naa. **XLIV** Be le wɔ le bar ba ti chen a gbɛε ata s̃ɔɔ ti s̃ɔɔr Nāanm̃n a le ñe ni wɔ ju.

XLV Wɔ l̃ieb wa a poturbo s̃ɛ wa s̃ɔɔr ba, "Yi chene na gā guro na yi pene wɛ? Nyɛ, a s̃ɔɔ ta naa ka ban gar 'ỹɔɔ a maa Ñusaal Bie de wɔ kɔ a yelbe-urbe. **XLVI** Yi vaa ir ka si chen. Yi nyɛ a gagaraa na waara."

XLVII A Yesu na chene 'yere, ka Judas na i a wɔ poturbo Pie ni Ayi ās̃ɔɔ, ti daasāa ni ñube na yi a Juu ñube b̃ɔɔrlo ñbere s̃ɛ waara ni s̃ɔbere ni dakors̃i a wɔ s̃ɛ. **XLVIII** A Judas d̃ɔɔ man ba ũka, a 'lo won ti puor ti m̃ɔɔr a kot̃ir 'lo le, yi nyɔɔ wɔ. **XLIX** Ban wa ti ta, Judas p̃ɔɔn chen ti 'yer, "Wiwile, n puor fɔ naa," ti m̃ɔɔr a Yesu kot̃ir.

L Ka Yesu 'yer kɔ wɔ, "N badaba, t̃ɔ a le fon b̃ɔɔrɔ ũka fɔ t̃ɔ." Be le ba wa nyɔɔ a Yesu. **LI** Be le ka a Yesu poturbo ās̃ɔɔ na ara gb̃ɔr wɔ ṽɔɔ a s̃ɔɔ chen a Juu d̃eme b̃ɔɔrlo nāa gb̃agbaa toor ñmaa.

LII Be le ka a Yesu 'yer kɔ wɔ, "De a s̃ɔɔ su a s̃ɔkpa pɔ, bala na j̃eere ni a s̃ɔɔ na kp̃in a s̃ɔɔ kūu. **LIII** Fɔ t̃ier ũka n kɔ t̃ɔɔ b̃ool a n Sāa ka wɔ s̃ɔɔ ma ni a malakas̃i gbulo pie ni ayi b̃u? **LIV** T̃iche ñmune le an ũre wa i yelmāe a le a Nāanm̃n gāma na 'yer ũka a nit̃ɔ le na i?"

LVI A s̃ɔɔ 'lɔnɔ, a Yesu s̃ɔɔr a niyɔɔ bala, "A m̃ɔ ñubier le n i ka yi waan s̃ɔɔr ni dakors̃i a n nyɔɔ fɔ jie wɛ? Bibir jaa le n ma jāne wile yi a puorfɔ yir bechar pɔ, ti yaa nyɔɔ ma ε. **LVI** T̃iche a i naa a le ka a le a Nāanm̃n 'ye'yerbe na d̃ɔɔ 'yer a Nāanm̃n gāma pɔ i yelmāe." Be le ka a Yesu poturbo ba jaa bar wɔ ti jo.

LVI A bala na nyoo a Yesu, chiin wo naa a Juu nibe boorlo naa Kayafasi sē, ka a nee wiwiilbe ni a nuberē ba jaa wa lōo taa. **LVIII** Tiche ka Pita be a puor jaa turo, na wo ti kpe a boorlo naa yir bechaar po, ti lōo jāne ni a gugurbo, ika wo nye le an na baar.

LIX Ka a Juu nibe boorlo nuberē ni a 'yer toorfō nuberē pāa booro jir ηmarba ka ba na ηmaa jire 'yōo wo, ka ba na tu a be ko a Yesu. **LX** Tiche baa nye ye le jaa a wo 'yōo ε. Niyoo daan yi ηma jiryoo 'yōo wo, tiche ka a ba 'yerbie ι jirst. A baaraa nibe ayi daan yi **LXI** na ba 'yer ika, "A daba nyāna le 'yer ika, 'In tōo ηmer a Nāanmūn puorfō yir nyāna bar ti de ber ata le men wo.' "

LXII A be le ka a Juu nibe boorlo naa ir ara ti soor a Yesu, "Faa tara 'yer jaa na 'yer bu? Bo dāaste le a anyā ban dire doolo fo?" **LXIII** Tiche ka a Yesu ι jaa gbul. Be le ka a Juu nibe boorlo naa 'yer, "N sorō fo naa a Nāanmūn nyā na ι a vor niem, ika fo 'yer ko si, ala ι fōo le ι a Ni-iraa na ι a Nāanmūn Bie."

LXIV Ka a Yesu 'yer ko wo, "Ōo, a le ne fon 'yer le. Tiche yi jaa le n 'yere korō ika daar kōo, yin nyen a maa Nīsaal Bie na jāne a Kpēo Soo nūsōo jie. Yi mi na le nye ma naa ka n yi a julōjuur po waara."

LXV Ka a boorlo naa tōo a fuu chier ti 'yer, "Wō sōon Nāanmūn yuor. Bo le so sin chene booro dāasidirbe? Yi wōn wo to Nāanmūn. **LXVI** Nymne le yi tier?" Ka ba 'yer, "Wō seen kūu."

LXVII Ba chir nataar 'yōo wo a nie po, ti ma gbul nūu ηmen wo, ka bamune mi ma 'ma wo, **LXVIII** ti soor, "Ni-iraa, ala ι fo bōon ye le jaa wiil si a nire 'lo na ηme fo?"

LXIX Pita jāne naa a yōo a bechaar po. Ka a gbāgbapooibile āsoo wa a wo sē wa 'yer, "Fō mi dōo turo a Yesu na yi a Galilee."

LXX Tiche ka wo chiir a ba jaa niem ti 'yer, "N ba bōo a 'yer 'lo par fon 'yere ε."

LXXI Won wa ti ara a dōdor nee, a pōobile āsoo nye wo naa na wo 'yer ko a nibe na ara a be, "A daba nyā mi dōo turo a Yesu na yi a Najaretu."

LXXII Be le a Pita le chiir po ti 'yer ika, "N ba bōo a daba nyāna ε."

LXXIII A ba kor ε, ka a bala na ara gbūr a Pita mi 'yer, "Sre jaa le, fo ι naa a ba āsoo. A fo kōkor yin fon chāa po."

LXXIV Be le ka a Pita porō 'yōonō a wo mae ti mi porō korō ba 'yere ika, "N ba bōo a daba nyāna ε." Ka a nōraa mi tōo kō. **LXXV** Be le ka Pita tier to a le a Yesu na dōo 'yer, "Fōn chiir ma naa gbēe ata tiche ka a nōraa kō." Ka a Pita ir yi a yōo ti kō nībaal kōn.

XXVII

I A wer na wa chaar bibio, a Juu nibe boorlo nuberē ni a nuberē ba jaa lōo taa guor le ban na ι ko a Yesu. **II** Ba lū won tara chiin a paal Nākpēe Pilate sē.

III Judas na gar 'yōo wo na wa nye ika ba toor a Yesu 'yer guor a wo kofō, wo pōo sōo naa ka wo le lieb a libibie lijer ni pie na wo ti ko a Juu nibe boorlo nuberē ni a nuberē. **IV** Ti na wo 'yer, "N maal yelbier ni un gar 'yōo nre na ba maal yelbier jaa ε." Tiche ka ba 'yer, "Si baka ba le ε? Fō 'yer a ι." **V** Wō den a libie lob bar a Nāanmūn puorfō yir po, ti na wo yi ti yool miir.

VI Ka a Juu nibe boorlo nuberē wob a libie na ba 'yer ika a ba sēe ika si de yaa 'yōo a Nāanmūn puorfō yir libie po ε, bojūu a un jāu libie. **VII** Ban wa

guor taa baar, ba den a libie dān a lamter wer a jie ban ma ūno sāanba. VIII Le le so ka nibe buolo a jie nyā, “Jāi Wer,” wa tān dīna. IX A ūn yelmāe nī a le a Nāanmūn ‘ye’yere Jeremiya na dōo ‘yer, “Ba den a libibie ljer nī pie a le a Isural nibe na soo de, X na ba dān a lamter wer nītāa le a sī Soro na ‘yer.” (Jeremiya 19:1-13)

XI Yesu na wa ara a Nākpēe Pilate niem, wō suor wō naa, “Fōo le ɪ a Juu nibe nāa o?” Ka a Yesu ‘yer “Oo, a le ne fon ‘yer le.”

XII A bōorlo niberē nī a niberē na sōonō a wō yuor, waa ‘yer ‘yer jaa ε. XIII Be le a Pilate suor wō, faa ‘yere ‘yer jaa wē? Nyē le ban sōonō a fō yuor jā? XIV Tiche a Yesu ba haa nee soo wō nī a ala a jaa ban ‘yere dōolo wō ε, ka a ‘maa a Pilate nee.

XV A lōo difo sōo wa ta, ba ma ‘yer ūka a Nākpēe Pilate wō ir nire ‘lo a nibe na bōoro a pōo fō die pō bar. XVI A sōo ‘lōnō, ba pōon daputuo soo kōo nire jaa na bōo ka wō di Barabasi. XVII A le a nīyoo na wa lōo taa, Pilate suor ba naa, “An le yī bōoro ūka n yuo kō yī, Barabasi bī Yesu, a ‘lo ban buolo a Nī-iraa?” XVIII Bojūu wō bōon naa ūka a nyuur ban tara nī a Yesu le so ban nīyoo wō waan a wō sē.

XIX A Pilate na wa jāne a ‘yer tōorfo dakoo ju, a wō pōo tōn ‘yer wō, “Taa ūre wa ūre a daba ‘lōnō na ba maal bon jaa ye le jaa ε, bojūu jāa, n dīn dōoye jān pō nī a wō ye le.”

XX Tiche a bōorlo niberē nī a niberē ‘yer kō a nīyoo ūka ba suor ka wō yuo Barabasi bar, tī kō a Yesu.

XXI Ka a Nāa Pilate le bōo suor ba go, “A nibe banyā ayi, buor le yī bōoro ūka n yuo kō yī?” Ka ba ‘yer, “Barabasi.”

XXII Ka a Nāa Pilate suor ba, “Tī n ɪ ūmine nī a ‘lo yūn buolo a Nī-iraa?” Ka ba jaa ‘yer, “Kpa wō a daa ju.”

XXIII Ka wō suor ba, “Bo yelbier le wō ɪ? Bo deer le wō maal?” Tiche ka ba tāna kpēo jaa ‘yere, “Kpa wō a daa ju.”

XXIV A Pilate na wa nyē bōon ūka wō kō tōo ye le jaa ɪ ε, tiche ka a nibe wilewile jaa tī gar, ka wō de kōo pēen a wō nuur a nīyoo niem, tī na wō ‘yer, “Maa ba pōo a daba nyā kūu pō ε. Yūn sē le a be.”

XXV Be le ka a nibe ba jaa ‘mataa ‘yer, “Vē ka a wō jāi dōol a sīn nī a sī bibiir ju.”

XXVI Be le wō yuo a Barabasi kō ba. Wō vē naa ka ba fōb a Yesu tī wō de wō kō a sojasi ka ban tī kpa a daa ju.

XXVII Be le ka a sojasi tara a Yesu tī kpēn a nāa yir kpēe ‘lo pō, tī buol a ba taaba sojasi lōo taa. XXVIII Ba yaar a wō bonsi bar tī de fuu jīe su wō, XXIX na ba le de suor wob nāa jupil kaar su wō. Ba den dāgbal ‘yōo wō a nūsōo pō, na ba gbur dumo a wō niem laara wō, “Yāan yoos, Juu nibe nāa!” XXX Ba ma chir nataar ‘yōo wō tī de daa ūmen wō a ju pō. XXXI Ban wa la wō a nītō wa baar, ba yāan a fuu jie ‘lo bar tī de a wō mēe fuu su wō, na ba pāa de wō chiin ūka ba tī kpa a daa ju.

XXXII Ban wa yī a sōr pō, ba nyen daba na yī Sireni ka a wō yuor di Simon, ka ba nyoo wō fir wō ka wō tuo a Yesu daa. XXXIII Ba tī tān jie ban buolo Golgota, a par le ūka, Julaa Jie. XXXIV Ba den tātuo ‘yōo dāa pō ūka a Yesu wō nyū, tī won wa lem kaa, wō tōr bar. XXXV Ban wa kpa wō a daa ju baar, ba pō naa a wō fōor ūmen gbām bōon ala āsōo jaa nī na di, XXXVI tī na ba jāne a jie pire wō. XXXVII Ba seb a ye le ‘lo jūu ban kon wō mar a daa ju ūka, NYE A YESU, A JUU NIBE NĀA. XXXVIII Ba mī kpan nifarba ayi a dabābānsi

mɪ ju, ka ʔsɔɔ be a Yesu nʊsɔɔ jie ka ʔsɔɔ mɪ be a wɔ gubaa jie. XXXIX A bala na tala a be tɔrɔ wɔ, na ba vavire jur XL 'yerɛ, "A fɔɔ na 'yer ɪka fon ɲɛr a Nʔaɲmɪn puorfɔ yir tɪ de ber ata mɛn, faa a fɔ mʔɛ. Ala ɪ fɔ ɪ naa a Nʔaɲmɪn Bie, wa suu a daa ju."

XLI Lɛ nɪ wɔ ju mɪ lɛ a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪbɛrɛ nɪ a nɛɛ wiwiilbe nɪ a nɪbɛrɛ mɪ laara wɔ, XLII na ba 'yerɛ, "Wɔ faan nɪbɛ bamɪnɛ, tɪ wɔ kɔ tɔɔ faa a wɔ mʔɛ ɛ. 'Lɔ lɛ ɪ a Isral Nʔaa, wɔ wa suu a daa ju a pɔpʔaɲyʔna, ka sɪ sɔɔ de wɔ. XLIII Wɔ sɔɔn Nʔaɲmɪn. Vɛ ka Nʔaɲmɪn faa wɔ a pɔpʔaɲyʔna, bojɔu wɔ 'yer naa ɪka wɔ ɪn Nʔaɲmɪn Bie." XLIV Lɛ nɪ wɔ ju mɪ lɛ a nɪfarba ayi bala mɪ ban kpa gbɔr wɔ, mɪ tɔ wɔ.

XLV A mɔtɔɔ na wa ara gar ju sʔlsɔɔ, a wer wɔ jaa sob naa tɪ tʔn a mɔtɔɔ balfɔ sɔɔ. XLVI A sɔɔ 'lɔnɔ a Yesu chɪr kpɛɔ jaa na wɔ 'yer, "Eloi, Eloi, lama sabakatanɪ." A par lɛ ɪka "N Nʔaɲmɪn, n Nʔaɲmɪn, bo lɛ so fon lɛb puor 'yɔɔ ma?" *(Yiel Gʔn 22:1)*

XLVII A nɪbɛ bala na ara gbɔr wɔ, na wa wɔ a lɛ won 'yer, ka ba 'yer ɪka, "Elaija lɛ wɔ bɔɔlo."

XLVIII Ajiɛnaa ka a daba ʔsɔɔ jo chen tɪ 'mɔɔ sapɔ 'lɔr a dʔmiir amɪnɛ pɔ, na wɔ char daa pɔ, de kɔ a Yesu ɪka wɔ mɔɔr. XLIX Tɪche ka bamɪnɛ 'yer, "Yɪ bar a sɪ kaara, Elaija na wa yɔɔ wɔ naa bɪ."

L Be lɛ a Yesu chɪr kpɛɔ jaa tɪ ɲmaa a vɔɔr.

LI Ka a Nʔaɲmɪn puorfɔ yir pɔ, ban lɪ fɔbaa chɪr a saaju tɪ gbem a par. Ka a tɛɛ dʔm, ka a kɔsɪbɛ mɪ ɲɛr ɲɛr. LII A yar mɪ yuo yuor, ka a Nʔaɲmɪn nɪbɛ bamɪnɛ na dɔɔ kpi, jɛɔ. LIII Ban wa yi a ba yar pɔ a lɛ, ka a Yesu na wa ir a kɔu pɔ baar, ka ba pʔa kpe a tɛcheche pɔ, ka nɪyɔɔ jaa tɪ nyɛ ba.

LIV A sojasɪ nɪkpɛɛ nɪ a bala won ara nɪ na ba pire a Yesu, nyɛn a wer na dʔm nɪ a lɛ jaa na ɪ, ka dʔbʔɛ kpe ba, ka ba 'yer, "Yelmʔɛ jaa lɛ, a daba nyʔ ɪn a Nʔaɲmɪn Bie."

LV Pɔɔ yɔɔ mɪ dɔɔ be a be ara tɛɛr jaa kaara, bala lɛ dɔɔ tu wɔ yin a Galilee na ba sɔnɔ wɔ. LVI A pɔbɔ banyʔna pɔ lɛ Mɛɛr na yi Magdala, nɪ Mɛɛr na ɪ Jemɛsɪ nɪ Josefɔ ma, nɪ a Jebedee bibiir ma.

LVII A jʔanɔɔr na wa ta, a taraa sɔɔ kɔɔ na yɪ Arimatɪya ban bɔɔlo Josefɔ, wɔ mɪ dɔɔ ɪ a Yesu poturo. LVIII Wɔ chen a Pilate sɛ tɪ sɔɔr a Yesu ʔgʔn. Ka a Pilate bar sɔr ka ba yɔɔ a Yesu kɔ wɔ. LIX A Josefɔ yɔɔn a ʔgʔn pil fɔpɪla, LX kul tɪ ũu a wɔ mʔɛ yaa paalaa pɔ won chɪ a kɔsɪr pɔ. Wɔ bil kɔsɪr wa pɔɔ a yaa nɛɛ tɪ na wɔ kul. LXI Mɛɛr na yi Magdala nɪ a Mɛɛr ʔsɔɔ ben be jʔnɛ a yaa puor.

LXII A Chɔɔrfɔ Bɪbir ka a wer na chaar ka a ɪ a Pɛnfɔ Bɪbir lɛ, a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪbɛrɛ nɪ a Faraseamɪnɛ chen tɪ 'yer a Nʔkpɛɛ Pilate, LXIII "Nɪkpɛɛ, sɪ lɛ tɪɛr a lɛ a jir ɲmara 'lɔnɔ na dɔɔ 'yer won dɔɔ chɛnɛ, 'ɪka ber ata daar ɪn lɛ lɛb ɪr ɪ vor.' LXIV A lɛ jɔu vɛ ka ba gu a yaa tɪ tʔn a ber ata daar, ka ala ba ɪ lɛ ɛ, a wɔ poturbo na chen tɪ ju a ʔgʔn a yaa pɔ, tɪ 'yer kɔ a nɪbɛ ɪka, 'lɔ lɛ ɪr a kɔu pɔ, ka a belfɔ taa ɪ dɛɛr gar a lɛ won dɔɔ 'yer ɛ."

LXV Ka a Pilate 'yer, "Yɪ de gugurbo ka ba tɪ gu a yaa a lɛ yɪn bɔɔ." LXVI Be lɛ ba tara a gugurbo chiin ka ba tɪ bɛ a yaa bɔɔ pɔɔ, tɪ na ba 'yɔɔ a kɔsɪr jʔnɛ, tɪ 'yɔɔ ka a gugurbo ara gu.

XXVIII

I A Pěnfu Bıbir na wa baar, ka a na ı a Pěnfu divıe bio daar a wer na wa chaara wa la la la, Męer na yı a Magdala nı a Męer ąsıo yin chen ıka ba ti kaa a yaa.

II Be le ka a tęe dām kpęo jaa, ka a ı Nāaımun malaka le yi a saaju suu wa bil a kosır bar a yaa nee ti do jāne. III A wō nie nyıle saa nyırfu kaar, ka a wō bōsursı pel jaa pılpıl. IV Dābāe kpęn a bala na ara kaara, ka ba giem ara kün kaar.

V A malaka 'yer kō a pōbo, "Yı ta joro dābāe e, n bōon naa ıka a Yesu 'lo ban kpa a daa ju le yı bōoro. VI Waa be ka e. Wō ir naa ı vōr nıāa a le wōn dōo 'yer. Yı wa muul kaa a jie wōn gā. VII Yı chen fōo jaa na yı ti 'yer kō a wō poturbo, 'Wō lıeb ir a kūu pō, na wō de yı nie chiine a Galilee. Be le yın ti nye wō.' N pāa 'yer kō yı."

VIII A pōbo banyāna yin a yaa par nı dābāe jo fōo jaa nı popel chen ıka ba ti 'yer kō a wō poturbo. IX Be le ka ajienaa, ka a ı Yesu le tuor puor ba, ka ba lo kpa a wō niem nyōo a wō gbęe puor wō. X Be le a Yesu 'yer kō ba, yı ta joro dābāe e, "Yı ti 'yer kō a n yeer ıka ba chen a Galilee, be le ban ti nye ma."

XI A pōbo na wa chiine, a sojası bamıne na dōo guro a yaa kpęn a tępęe pō, ti 'yer kō a Juu nıbe bōorlo nıbere a le jaa na ı. XII A bōorlo nāa nı a wō nıbere na wa lōo taa, ba guor taa de libiyōo kō a sojası XIII ti na ba 'yer kō ba, "Yı 'yer ıka, 'A wō poturbo le wa ju a wō āgān a sōo 'lo sın chene gā guro.' XIV Ala ı a 'yer nyā wa lon a Nāa Pilate toor pō, sın maal wō naa ka a wō pōo pel a sı ir yı yin wōm pō." XV A sojası den a libie ti na ba ı a le ban 'yer ıka ba ı. A Juu nıbe ma chene na 'yer a yele nyāna a dına.

XVI A poturbo pie nı bō'yen chen a Galilee a tōo 'lo ju a Yesu na wiil ba ıka ba do. XVII Ban wa nye wō, ba gbur dumo na ba puor wō tıche ka bamıne chene baala. XVIII Ka a Yesu wa 'yer kō ba, "A n Sāa den a kpāen ala a jaa na be a saaju, nı a kpāen ala a jaa na be a wer pō kō ma. XIX A le jūu, yı yō a wer wō jaa na yı ti 'yōo paalsı ka ba wa turo ma, na yı suoro ba a Nāaımun kōo, a Sāa yuor, nı a Bie yuor, nı a Nāaımun Sıe yuor 'yōo, XX ti na yı wile ba ka ba sōo de, ti turo bon jaa ın 'yer kō yı. Yı bōon ıka ın ma ben a yı sę sōo jaa, ti tān a wer baarfō daar."

LE A MAAKI NA SEB A YESU 'YER NŌO

I Yesu Kirisito na ɪ a Nāanmɪn Bie 'yer nŋo pielfo.

II 'Ye'yere kŋo yuor na di Isaiya seb naa, "Nye, ɪn tŋ naa a n tŋtŋnŋ ka wŋ de nie ti choor a sŋr kŋ fo." (Malakai 3:1) III "Kokor tana naa a dālpŋo ju, 'Choor a sŋr kŋ a sɪ Soro na fo maal a wŋ sŋr ka wŋ tor.' " (Isaiya 40:3)

IV Le le a Joon wa, na wŋ wa suoro a nibe a Nāanmɪn kŋo be a dālpŋo ju, na wŋ mŋol 'yer, "Yɪ heb yi a yɪ tier dɛer pŋ so a Nāanmɪn kŋo, ka wŋ vɛ a yelbebe kŋ yɪ." V Ka a nibe yire a tɛn ala a jaa na be a Judiya wer pŋ, ka a bamɪne mɪ yire a Jerusalem. Ba chire naa a ba pŋor 'yere a ba yelbebe korŋ wŋ tiche ka wŋ suoro ba jaa a Nāanmɪn kŋo a Jordan man pŋ. VI Nyɔɔma kŋolŋ fuu le Joon ma su ti de gān lŋn a sɪe. Soor nɪ sɪkāa le ɪ a wŋ bŋdiir. VII Wŋ 'yer naa, "N puor sŋo ben be, na wŋ gar ma. A wŋ nafŋor mibe gba n ba sɛe ɪka n guun for ɛ. VIII Maa suoro yɪ naa nɪ a Nāanmɪn kŋo tiche 'lo na so yɪ naa nɪ a Nāanmɪn Sɪe."

IX A sŋo 'lo Yesu yɪ naa Najaretɪ na be a Galilee wer pŋ wa, ka a Joon so wŋ a Nāanmɪn kŋo a Jordan man pŋ. X A Yesu na wa yire a kŋo pŋ, wŋ nye naa a saaju na tŋo yuo ka a Nāanmɪn Sɪe wa suro fɪka papa wa kpe a Yesu pŋ. XI Tɪ a kokor yɪ a Nāanmɪn sɛ 'yere, "Fŋs le ɪ a n binŋnāa, ka a n 'yŋo ma 'maa nɪ fo."

XII Ka a Nāanmɪn Sɪe de wŋ fŋo jaa chiin a dālpŋo ju, XIII ka wŋ tɪ be be ber hjaayi ka a Satan beer wŋ kaa. 'Lo nɪ a mŋdŋn le dŋo be be, ka a malakast wa sŋnŋo wa.

XIV Joon ban wa nyŋo pŋo baar, Yesu chen naa a Galilee na wŋ tɪ mŋolo 'yere a Nāanmɪn 'yer nŋo. XV Wŋ 'yer naa, "A sŋo ta naa ka a Nāanmɪn di a wŋ nāalŋo. Yɪ heb yi a tier dɛer pŋ na yɪ sŋo de a 'yer nŋo."

XVI A le a Yesu na wa de a Galilee man lana, wŋ nye naa Simon nɪ a wŋ yebile Andiru ka ba looro loyaar, jānyŋorbŋ le ba ɪ, XVII ka wŋ bŋol ba, "Yɪ wa turo ma, ka n heb yɪ ka yɪ nyŋoro nibe 'yŋŋŋ Nāanmɪn nāalŋo pŋ." XVIII Ka ba tŋo tɛe a jāme nyŋorbŋ bar tɪ turo wŋ.

XIX Wŋn wa chen a niem bālāa, wŋ nye naa Jemesɪ nɪ Joon, Jebedee bibiir, a ba be a gboro pŋ chooro a loyaarst. XX Wŋn wa nye ba, wŋ bŋol ba naa, ka ba bar a ba sāa nɪ a gboro nɪ a bala ban yara tɪ turo a Yesu.

XXI Be le ba wa chen a Kapenahum ka a Pɛnfŋ Bɪbir wa ta, ka a Yesu chen tɪ kpe a lŋofo jie tɪ piel wile. XXII A nibe nɛer 'maa naa nɪ a wŋ wiilfo, bojŋu wŋ wile ba naa nɪ Nāanmɪn sŋr. Waa ɪ fɪka a Mosesɪ Nɛe wiwiilbe ɛ. XXIII A sɪdɛer sŋo kŋo mɪ chen tɪ kpe a ba lŋofo jie tana 'yere nɪ, XXIV "Bāa le a fŋs Yesu na yɪ a Najaretɪ bŋoro a sɪ sɛ? Fŋ wa naa ɪka fo wa sŋo sɪ bar bɪ? N bŋo naa a nɛre 'lo fon ɪ, fo ɪ naa a cheche 'lo na yɪ a Nāanmɪn sɛ!"

XXV Ka a Yesu tān wŋ, "Pŋo a fo nɛe tɪ wa yɪ a daba pŋ!" XXVI Ka a sɪdɛer daa a daba lob tɛe nɪtāa kpŋgul loro tɪ nme chelma tɪ wa yɪ a daba pŋ.

XXVII Ka a nɛer 'maa a nibe ka ba heb soro taa, "Bo le? Wiil paal bo mɪ nɪ nyā, na tara kpɛŋ le! Wŋ ma 'yer 'yer, ka a sɪdebe ma tu a wŋ nɛe." XXVIII Ka a wŋ yele yaar a Galilee wer wŋ jaa.

XXIX Ban wa yɪ a lŋofo jie, 'lo nɪ Jemesɪ nɪ Joon chen naa a Simon nɪ Andiru yir, XXX ka a āgān tŋo a Simon dāe pŋo ka ba 'yer kŋ a Yesu. XXXI Yesu

kpɛ naa a wɔ sɛ̃ tɪ nyɔɔ a wɔ nũ sɔ̃ wɔ ka wɔ ir. A āgān tɔl baar wɔ, ka wɔ ir maal bōdiir kɔ ba.

^{XXXII} A jāanɔɔr 'lɔnɔ a mōtōɔ na wa mɔr, a nɪbe waan na baalsɪ nɪ a bala a sɪdebe na tara a Yesu sɛ̃. ^{XXXIII} Ka a tɛe nɪbe ba jaa wa lɔ̃ɔ a dōdōrɔ, ^{XXXIV} ka a Yesu sāa nɪyɔɔ na tara baal jaa bɔrɔ. Wɔ mɪ dii naa a sɪdebe yɔɔ ka a yɪ, tɪ maa sɔɔ ka a sɪdebe 'yer 'yer ɛ, bojũu ba bōɔ naa a nɪrɛ 'lo won ɪ.

^{XXXV} A wer na chaara a bibio pipi tɪ chene sɔb, Yesu ir na wɔ yɪ a yir na wɔ chen a jie āsɔɔ ɪka wɔ tɪ sɔɔr Nāanmɪn. ^{XXXVI} Simon nɪ a wɔ taaba mɪ yɪn bɔɔrɔ wɔ na ba wa nyɛ wɔ, ^{XXXVII} na ba 'yer, “Nɪbe ba jaa yɔɔrɔ na bɔɔrɔ fɔ!”

^{XXXVIII} Ka a Yesu 'yer, “Yɪ ɪ ka sɪ chen jiyuo, a tɛn anyā na gbɔr, ka n tɪ mɔɔl 'yer a Nāanmɪn 'yer a be, ala 'yɔ̃ɔ lɛ n wa.” ^{XXXIX} Wɔ yɔ naa a Galilee wer wɔ jaa na wɔ 'yere a Nāanmɪn 'yer a ba lɔ̃ɔfɔ yie pɔ tɪ na wɔ dire a sɪdebe mɪ ka a yire.

^{XL} Ka a daba āsɔɔ mɪ na ɪ kōkōmō wa gbɔr dumo sɔɔr wɔ, “Fɔ̃ɔ sɔɔ, sāa ma.”

^{XLI} Ka nɪbaal kpɛ a Yesu ka wɔ tur a wɔ nũ sɪr a daba tɪ 'yer, “N sɔɔ naa. Sa!” ^{XLII} Ajienaa ka a kōkōmō sa.

^{XLIII} Yesu kpāa wɔ naa kpākpāan wɔ ɪka, ^{XLIV} “Taa ɪrɛ wa 'yere kɔrɔ nɪrɛ ɛ. Chen tɪ wiil a fɔ māe kɔ a Juu nɪbe bɔɔrɔlɔrɔ tɪ ir a nɛɛ 'lo a Mosesɪ na 'yer ka a ɪ dāasɛ.” ^{XLV} Tɪche a daba na wa yɪ wɔ piel naa na wɔ ŋme a Yesu yele yaar, ka a lɛ jũu Yesu ba lɛ tōɔ yɔɔrɔ chāa pɔ a tɛe pɔ ɛ. Wɔ ma be naa a tɛe kōkɔɔr, a nɪbe chene yire jiiir jaa waara a wɔ sɛ̃.

II

^I A anyā puor, Yesu lɛb wa a Kapenahum, ka nɪbe wō ka wɔ be naa a yir. ^{II} Nɪyɔɔ wan wa duo na ba sɛɛ a die wa tɪ yɪn a yōo. Ka wa 'yere a Nāanmɪn 'yer kɔrɔ ba. ^{III} Be lɛ ka daba āsɔɔ mɪ bɪrɛ, a wɔ nuur nɪ a wɔ gbɛɛ kpi naa, ka nɪbe anaar jɛjɛl wɔ na ba waan a Yesu sɛ̃. ^{IV} Ka ba wa ta, ka jie ba be be a ba na tu kpɛn a be a Yesu na be ɛ, a nɪyɔɔ jũu. Be lɛ ba do a gar ju na ba tɪ ŋmaa puo a jie 'lo a Yesu na ara, tɪ na ba de a daba nɪ a fɔbaa 'lo ban 'mɔɔn wɔ waan tur bar ka wɔ suu tɪ gā a Yesu niem. ^V Be lɛ a Yesu na wa nyɛ a lɛ ban sɔɔ de wɔ, wɔ 'yer kɔ a dabaala, “N bie, n vē naa fɔ yelbebe bar.”

^{VI} Ka be lɛ ka a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe bamune na be be tɪrɛ, ^{VII} “Ka nyɛ daba na ara fere na wɔ sɔ̃nɔ̃ Nāanmɪn yuor tɛɛ. An lɛ na tōɔ nɪrɛ yelbebe vē bar, ka Nāanmɪn tɛɛ ba lɛ ɛ?”

^{VIII} Ajienaa Yesu bōɔn naa a lɛ ban tɪrɛ a ba puor pɔ, ka wɔ 'yer kɔ ba, “Bāa lɛ yɪ tɪrɛ a lɛ a yɪ puor pɔ? ^{IX} Buor sɔɔ lɛ ɪ kōmōkōmō, n 'yer ɪka n vē naa wɔ yelbebe bar, bɪ, n 'yer ɪka a daba nyā wɔ ir, 'mɔɔ a wɔ bōgānaa, na wɔ kulo nɪ? ^X N bɔɔrɔ naa ɪka yɪ bōɔ ɪka a Nɪsaal Bie tara naa kpɛɔ a wer pɔ na vē nɪrɛ yelbebe kɔ wɔ.” Be lɛ wɔ 'yer kɔ a daba 'lo nuur nɪ a gbɛɛ na kpi, ^{XI} “Fɔ̃ɔ lɛ n 'yere, ir, na fɔ 'mɔɔ a bōgānaa, na fɔ kulo nɪ.” ^{XII} Be lɛ, ka wɔ vaa ir 'mɔɔ a bōgānaa yɪn a nɪbe ba jaa niem. Nɛɛr 'maa ba naa ka wa dāna Nāanmɪn 'yere, “Saa dōɔ nyɛ a lɛ ɛ.”

^{XIII} Yesu lɛb chen a man nɛɛ ka nɪyɔɔ wa a wɔ sɛ̃ ka wɔ wile ba. ^{XIV} A Yesu na wa chiine wɔ nyɛ naa a Alfayastɪ bie, Levi, ka wɔ jāne a lōpo defo jie, ka Yesu 'yer kɔ wɔ, “Ir turo ma,” ka wɔ ir turo wɔ.

XV A lõpodierbe ni a yelbetõnbo yoo turo naa a Yesu, ka 'lo ni a bamune ni a wo poturbo 'mataa dire a Levi yir. **XVI** A Mosesi Nee wiwillbe na i a Faraseemune nye a le won jãne ni a lõpodierbe ni a yelbetõnbo 'mataa dire, ka ba soor a wo poturbo, "Bãa le so a daba nyã na 'mataa dire ni a lõpodierbe ni a yelbetõnbo?"

XVII Yesu wõ naa a le ban 'yer, ka wo 'yer kò ba, "Nire na kpẽme waa chiine titule jie e. Baalaa le ma chen. N ba wa ika n wa bool a nitorso e. N wa naa ika n wa bool a yelbebe tõnbo ka ba wa lieb a tier."

XVIII Joon poturbo ni a Faraseemune nibe gal kõ, ka nibe wa soor a Yesu, "Njune le a Joon poturbo ni a Farasee poturbo ma gal kõ, tiche ka a fõo poturbo maa gal kõ e?"

XIX A Yesu 'yer kò ba, "Njune le an i ka nibe be a poo paalaa sire jie ti tõo kõ gal? Won chene be a ba sã, ba kõ tõo e. **XX** A daar 'lo ban wa de a poo paalaa sire, ban gal a kõ."

XXI "Nire maa njmaa fõpaalaa se 'yõo fõkora a pò e. 'Lo be se 'yõo a le, a fõpaalaa na tõo naa a fõkora a chier. **XXII** Nire maa de dãbãin 'yõo wõkora a pò e. 'Lo 'yõo, a wo na pur naa, ka a dãa ni a wo sõo. Wo ma 'yõo naa dãbãin wõpaalaa pò."

XXIII A Pẽnfo Bibir Daar, Yesu ni a wo poturbo kpẽn tala puo sãlsõo, ka a wo poturbo piel foro a bõbie. **XXIV** Ka a Faraseemune 'yer kò a Yesu, "Nye le a fo poturbo na ure. Bo le so ka ba tõnõ a Pẽnfo Bibir? A ba tara sor e."

XXV Ka a Yesu 'yer kò ba, "Yaa bõo a par a le yin kar kaa a Nãanjmun gãn pò a nãa David ni a wo nibe na ba dõo tara bon na di e! **XXVI** A ber ala pò Abiyata le i a Juu nibe bõorlo nìkpẽe, kõ dõo kpe ba, ka wo kpe a Nãanjmun yir, ka a Abiyata de a paanõo ala ban bin kò Nãanjmun kò wo, ka wo 'wob. A paanõo ala a Juu nibe bõorlorbo tee le ma 'wob, a ba tara sor ika niyuo wò 'wob e, tiche ka David 'wob ti de kò a bala na be a wo sã, ka ba ni 'wob."

XXVII Be le ka a Yesu 'yer kò ba, "A Pẽnfo Bibir ben be a nibe 'yõo, a ba i a nibe ben be a Pẽnfo Bibir 'yõo e. **XXVIII** Ala le so ka a Nisaal Bie i a Soro lõon a Pẽnfo Bibir gba."

III

I Sõo ãsoo go Yesu chen ti kpe a lõõfo jie, ka a daba kõo ni be be ka a wo nupel kpi. **II** Ka a nibe bamune na be be bõoro ika ba gar a Yesu, be le ba tõo gbor kaara wo. Ka won sãa naa a daba nõu baal a Pẽnfo Bibir bu. **III** Yesu 'yer kò a daba nupel na kpi, "Ir ara a si jaa nye fo."

IV Be le ka a Yesu soor ba, "Tõbuor soo le tara sor a Pẽnfo Bibir daar ika fo tõ, a fo maal vila bu deer, fo faa nyevor bu fo kò wo?" Ka ba i jaa gbulo gbulo.

V Wo kaa naa ba jaa goor ni suur, ka a wo poo sõo a ba bachelfo juu. Wo 'yer kò a daba 'lo nupel na kpi, "Tur a fo nõu." Wo tur naa ka a nupel wo jaa sa. **VI** Be le ka a Faraseemune yi chen a Herod nibe sã, a ba ti 'mataa guoro a Yesu, bõoro sor 'lo ban na tu kò wo.

VII Yesu ni a wo poturbo yin chen a man pò ka a niyoo na yi Galilee wer tu ba. **VIII** Niyooyoo ni yi naa Judiya wer, Jerusalem, Idumea wer ni a Jordan man gõon, ni a tẽn na be Tire ni Sidon wer pò, wa a wo sã bojju ba wõ naa a le jaa won tõ. **IX** A niyoo juu, Yesu 'yer kò a wo poturbo, "Yi kaa nye gboro kò ma ka n ser bãlãa." Wo 'yer naa a le bojju waa bõoro

ika a nibe ba ml pɔɔ wɔ ε. ^X A nibe yɔɔ won sãa le so, a baalsɪ dara taa buɔɔɔ ika ba sur wɔ. ^{XI} A sɪdebe na ma wa nye a Yesu ba ma da naa a nure 'lo 'yɔɔ ban be lob tɛe ti tãna 'yere ni, "Fõs le a Nãanmun Bie!" ^{XII} Tiche wɔ kpaal ban jũu, ka ba taa ure wa 'yere a nure 'lo won i ε.

^{XIII} Yesu do naa a tɔɔ ju ti buɔl a bala won buɔɔɔ ka ba do wa a wɔ sɛ. ^{XIV} A ba pɔ le wɔ kaa ir pie ni ayi, buɔlo ba nitõnsɪ, ka ba na be a wɔ sɛ, ka wɔ ma tɔ ba ka ba chen ti mɔɔl 'yer a Nãanmun 'yer, ^{XV} ti tara kpɛɔ dire ni sɪdebe ka a yire. ^{XVI} A nibe pie ni ayi bala won ir yoe le a anyã. Simon, won le kɔ wɔ yopaalaa Pita. ^{XVII} Jemesɪ, ni a wɔ yebile Jɔɔn, a ba sãa yuor le Jebedee, wɔ buɔlo ba naa Bɔɔnegasɪ, a par le sa tãna bibiir. ^{XVIII} Andiru, Filip, Batolomi, Matiu, Tomasi, Jemesɪ na i Alfayasɪ bidaba, Tadius, Simon na mɔɔ nubir ni a wɔ wer ye, ^{XIX} ni a Judas Isikariyot, 'lo le na wa de a Yesu tir.

^{XX} A Yesu na heb wa a yir, niyɔɔ wa naa wa lɔɔ go, ka 'lo ni a wɔ poturbo ba tara jaa gba na di ε. ^{XXI} Be le a wɔ yir dɛme na wa wɔ a le, ba chen naa ika ba ti ka wɔ, bojũu ba 'yer naa ika, "Burbur kpe wɔ naa."

^{XXII} Ka a Mosesɪ Nɛer wiwiilbe bamune na yi a Jerusalem mi 'yere, "A Beeljebul, le pɔb wɔ! A sɪdebe nãa le wɔ ma de dire ni a sɪdebe ka a yire."

^{XXIII} Yesu buɔl naa a nibe na na wɔ lob sɔkpar kɔ ba, "N̄mune le a Satan na i le dii a Satan? ^{XXIV} Ala i nãa ir jɛere ni a wɔ mãe nãalõ, n̄mune le won i ara? ^{XXV} Yir nibe mi ir jɛere taa, a yir 'lo nibe kɔ tɔɔ 'mataa kpe ε. ^{XXVI} Ala i a Satan ir naa na wɔ jɛere ni a wɔ mãe, wɔ mi kɔ tɔɔ ara ε, a wɔ baaraa le. ^{XXVII} Yelmãe, nure jaa kɔ tɔɔ kpe gãdaa yir ti ju a wɔ bonsɪ ka waa de nie lũ wɔ ε. 'Lo wa lũ wɔ a le wa baar, won pãa tɔɔ naa a wɔ yir bonsɪ ju. ^{XXVIII} Sire le n 'yere kɔɔ yɪ, yelɛbe ni ferfɔ a jaa nibe na fere sɔɔnɔ ni Nãanmun yuor ban nyen vɛ kɔfɔ. ^{XXIX} Tiche nure 'lo na fere ni a Nãanmun Sɪe kɔ nye vɛ kɔfɔ ε, bojũu wɔ lo naa a yeldɛr 'lo pɔ, na ba tara baarfɔ ε."

^{XXX} Ban 'yer ika wɔ tara naa a sɪdɛr le so ka wɔ 'yer a le.

^{XXXI} Be le ka a Yesu ma ni a wɔ yɛer wa. Ba ara naa a yɔɔ ti tɔ nure ka wɔ buɔl wɔ. ^{XXXII} Niyɔɔ jãne naa jilɔ a Yesu ti ba 'yer wɔ, "A fɔ ma ni a fɔ yɛer be naa a yɔɔ buɔɔ fɔ."

^{XXXIII} Ka wɔ sɔɔr ba, "An le i a n ma ni a n yɛer?"

^{XXXIV} Be le wɔ kaa a bala na jãne jilɔ wɔ ti 'yer, "Banyã le i a n ma ni a n yɛer! ^{XXXV} Nure 'lo jaa na turo a Nãanmun sɔr, 'lo le a n yebe ni a n yepɔɔ ni a n ma."

IV

^I Sɔɔ kɔɔ go, Yesu piel wile a man nɛe. A niyɔyɔɔ na wa lɔɔ jũu, wɔ kpe naa a gboro pɔ jãne, tiche ka a nibe ara kɔɔ a kɔɔ nɛe. ^{II} Sɔkpar le wɔ lɔɔɔ wile ni ba yelyɔɔ, sɔkpa ãsɔɔ ni nyã: ^{III} "Yɪ chele! Kɔɔraa le yi chen ika wɔ ti yaar a wɔ bɔbɔɔ. ^{IV} Wɔ yaar naa ka amune lo a sɔr pɔ ka a lubil wa tuur di. ^V Ka amune mi lo a jie 'lo a kɔsɪbe na waa gar a tãna, na a bul fɔɔ, a tãna na ba tɪrɛ jũu. ^{VI} Tiche a mɔtɔɔ na wa nyãa, a juɔl naa na a kpi, bojũu a ba tara nyibe ε. ^{VII} Amune mi ti lo naa gɔɔr pɔ, tiche ka a gɔɔr bul fãn naa tara, a ba tɔɔ dɔɔ ε. ^{VIII} Ka amune mi ti lo a kojɔ vɪla pɔ, na a dɔɔ yɔɔ. Ka amune dɔɔ a lijer ni pie, amune lɪjaata ka amune mi kɔbaa."

^{IX} Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Nure jaa na tara toor, wɔ chele!"

X A niyoyoo bala na wa chen ti che a nibe bala na turo wo ni a wo poturbo pie ni a ayi bala won ir, ka a ba soor wo a sokpar par. XI Be le ka wo 'yer ko ba, "Yin 'lo Nāanmin ko yi naa a Nāanmin nāalōo yelsōlaa, tiche a banyā 'lo na ba poɔ ε, a yelsi a jaa i naa sokpar ko ba. XII A le jūu, 'Ba ma kāan lēεε ti ba maa nye ε, na ba ma chel lēεε ti ba maa wō ε. Ala ba i le ε ban leb a ba tier ka Nāanmin vē ko ba." (Isaiya 6:9, 10)

XIII Ka Yesu soor ba, "Yaa bōo a sokpa nyā par ε? Nmine le yin i wa bōo sokpa jaa par? XIV Yi kaa, a kooraa le a nire 'lo na yaara a Nāanmin 'yer. XV Nibe bamine kaara naa fika a bōbie ala ban yaar ka a lo a sor po. Bala wa wō a 'yer wa baar, a Satan ma wa naa, wa de a Nāanmin 'yerbir ban bor a ba nyāa po. XVI Ala mi na lo a jie 'lo a kosibe na waa gar a tāna i naa a bala na wō a 'yer na ba ma soo de fōo jaa ni popel, XVII tiche baa tara nyibe ε, ba maa kor ε. A 'yer jūu, wōm bi gefu wa wa a ba sē, ba ma leb puor fōo jaa. XVIII A ala mi na lo a goor po i naa a bala na wō a 'yer, XIX tiche ka a āgān nyā wōm, ni a bōtarsi belfu, ni a bōboursi fān a 'yer, ka waa tōo dōo ε. XX A anyā mi na lo a kojō po i naa a bala na wō a 'yer na ba soo de na ba dōo jur, ka amine i hjer ni pie, amine hjaata, amine mi kōbaa."

XXI Wō soor ba naa, "Ba ma chom fātun na ba de laa kpa poɔ bi de su gado pīlem bi? A ba i a jie 'lo won na chaar nire jaa le ba ma dōol ε? XXII Bon jaa na poɔ ban yuo wo naa, ka ala a jaa mi na sool yi chāa po. XXIII Nire jaa na tara toor, wo chele!"

XXIV Ka wo 'yer ko ba, "Yi bōo chele sō a le yin wōnō. A le fon man tir, le mi le ban man ko fo, ti dōol gba. XXV Nire jaa na tara, Nāanmin ma vē naa ka wo nyere dōolo, nire nyā mi na ba tara ε, a bālāa ala gba won tara, Nāanmin na de naa a wo sē."

XXVI Ti le bōo 'yer ko ba, "A Nāanmin nāalōo nitō le wo kaara. Daba ma yaar a wo bōboro bar. XXVII Tāsōo ni mōtōo, ka wo gān bi wo ir naa, a bōbie ma bulaa naa nōo, tiche a wo māε gba maa bōo ε. XXVIII A bōbie ma bul naa a tēe naa to vaar ti dōo jur, bi a bie. XXIX Ala wa bi baar, wo ma chiin ni soo ti nman bojūu a nmab sōo ta naa."

XXX Ka Yesu le 'yer, "Bo le sin de man a Nāanmin nāalōo bi sokpa buor le sin lob gheb wo? XXXI Wō kaara fika a kōkōo bir, 'lo le i a bōbie a jaa po bōbile. XXXII Tiche wo ma bul i tukpēε na wo te wilberε, ka a lubil ma wa mara a wo 'maar po."

XXXIII Yesu de naa sokpayoo na nyetaa na wo 'yer a 'yer ko ba, a le an na i ka ba tōo bōo a par. XXXIV Sokpar tēε le wo ma de 'yerε ni a 'yer koro ba. Tiche ala wa i 'lo ni a wo poturbo tēε le, wo ma wiil naa a jaa par ko ba.

XXXV A daar 'lōnō jāanoor, wo 'yer ko a wo poturbo, "Yi i a si gōo chen a man gōon." XXXVI Ba bar naa a niyoyoo bala tiche ka a wo poturbo tara wo, ka ba 'matāan a gbori amine gōonō. XXXVII Ka a man kōo sekpēε 'lo ire ka a kōo kpe a gboro po ure na sēε XXXVIII tiche ka a Yesu be a gboro par gā kool wo ju guro. Ka a wo poturbo sāi wo na ba sorō wo, "Wiwile, a ba bā fo sin moro bi?"

XXXIX Be le ka wo ir tān a sesebe ni a man, "Yi nmaa voor! Yi ara a le ne!" Ka a sesebe nmaa voor ka a man ara jomm.

XL Ka wo soor a wo poturbo, "Bo le so ka yi joro a dābāε? Yi chene na ba soo ma bi?"

XLI Ka a dābāε kpe ba ka ba leb sorō taa, "An le a nyā ka a sesebe ni a man tu a wo nēε?"

V

^I Yesu ni a wɔ poturbo gɔɔ naa a man, a Gerasenti nibe wer pɔ. ^{II} Yesu na wa yi a gboro pɔ, daba na gele yi naa a yar par wa tuor wɔ. ^{III} A gɛgɛlɛa nyā kpɛrɛ naa a yar par ka nɛrɛ jaa ba be be na tɔɔ lū wɔ ni bɔjɔrsɪ gba ɛ. ^{IV} Ba ma lū naa a wɔ gbɛɛ ni a nuur tɛhe ka wɔ ŋma, tɪ kar a kue ala bar. Nɛrɛ jaa ba be be na tɔɔ wɔ ɛ. ^V Tāsɔɔ ni mɔtɔɔ, wɔ ma be naa a yar par ni a tɔn ju tāna tɪ ŋmara a wɔ māɛ ni kosibe.

^{VI} Wɔn wa nyɛ a Yesu na be tɛɛr, wɔ jo naa tɪ lo gbur dumo a wɔ niem, ^{VII} tɪ na wɔ ŋme chelma 'yerɛ, “Bo fɔ bɔɔrɔ ɪka fɔ ɪ ma? Fɔ ɪ naa a Nāanmɪn nyā na gar a jaa Bie pɔn Nāanmɪn ɪka fɔ kɔ ge ma ɛ.” ^{VIII} Bojūu Yesu dɔɔ 'yerɛ korɔ wɔ ɪka, “A fū sɪdɛɛr wa yi a daba pɔ.”

^{IX} Be ɛ ka Yesu sɔɔr wɔ, “Bāa a fɔ yuor di?” Ka wɔ 'yer, “Sɪyɔɔ, bojūu sɪ waa naa.” ^X Ka wɔ sɔɔr a Yesu yāyāabile ɪka wɔ ta dii wɔ bar a jie 'lo ɛ.

^{XI} Doyɔɔ mɪ ara na gbɔr a tɔɔ, dire. ^{XII} Ka a sɪdɛbe sɔɔr a Yesu, “Ir sɪ 'yɔɔ a dor ala pɔ na fɔ sɔɔ ka sɪ tɪ kpe a ba pɔ.” ^{XIII} Wɔ sɔɔ naa ka a sɪdɛbe yi tɪ kpe a dor ala. A ɪ naa dor tur ayi (2,000) ka a jaa tɪgbil suu tɪ kpe a man pɔ gbɔm kpi kpi.

^{XIV} A bala na kaara a dor jon kul a tɛɛ pɔ ni a tɛbil ala na gbɔr tɪ 'yer a le na ɪ. Ka a nibe yi chen ɪka ba tɪ kaa. ^{XV} Ba wa naa a Yesu sɛ wa nyɛ a daba 'lo na dɔɔ tara a sɪdɛyɔɔ gele ka wɔ chɪ su bonsɪ jānɛ, ka a dābāɛ kpe ba. ^{XVI} A bala na nyɛ 'yer kɔ a nibe a le na ɪ a daba na dɔɔ tara a sɪdɛbe ni a dor 'yer, ^{XVII} ka a nibe piel sɔɔrɔ a Yesu ka wɔ yi a ba wer pɔ.

^{XVIII} Yesu na wa kpɛrɛ a gboro pɔ ka a daba 'lo 'yɔɔ a sɪdɛbe na yi sɔɔr wɔ ɪka wɔ ɪ a ba 'mataa chen. ^{XIX} Ka a Yesu ba sɔɔ ɛ, tɪ 'yer wɔ, “Kul a fɔ yir dɛme sɛ tɪ 'yer kɔ ba a le a Soro na ɪ kɔ fɔ, ni a le won jo a fɔ nɪbaal.” ^{XX} A daba chen na wɔ tɪ piel 'yerɛ a le a Yesu na maal kɔ wɔ a wer 'lo pɔ ban bɔɔlo a Dekapolisɪ. Ka a nɛɛr 'maa a nibe.

^{XXI} Yesu na wa gɔɔ a man gɔɔn go, nɪyɔyɔɔ lɔɔ naa na ba jilɔ wɔ. Wɔ chɛnɛ na ara a man nɛɛ, ^{XXII} ka a ba lɔɔfɔ jie nɪkpɛɛ āsɔɔ ban bɔɔlo Jairusɪ wa a be. Wɔn wa nyɛ a Yesu, ^{XXIII} wɔ gbur dumo a Yesu niem tɪ sɔɔr wɔ, “Yāyāabile, a n bipɔɔbile le ɪ baal ɪrɛ na kpi. Wa dɔɔl wɔ a fɔ nūu ka wɔ sa ta kpi ɛ.” ^{XXIV} Ka a Yesu ni a daba 'mataa chiine. Nɪyɔyɔɔ turo naa dara taa tɛrɛ wɔ.

^{XXV} Pɔɔ kɔɔ mɪ ben be lo sɪɛ suoro faara yuomo pie ni ayi. ^{XXVI} Wɔ bal di dɔɔyɛ yɔɔ a titulbe jie na wɔ sɔɔ bon jaa won tara tɪ ba sa ɛ. Ka a baal tɔɔnɔ wɔ. ^{XXVII} Wɔn wa wɔ a Yesu yele, wɔ tu naa a puor tɪ sur a wɔ fuu, ^{XXVIII} bojūu wɔ 'yer kɔ a wɔ māɛ. “Maa tɔɔ sur a wɔ fuu gba, ɪn sa naa, na n pɛn.” ^{XXIX} Wɔn wa sur a Yesu fuu nɛɛ wa baar, a jāɪ ŋmaa naa a dɛdɛɛ daa ka wɔ bɔɔn ɪka a wɔ wɔɔr baar naa.

^{XXX} Ka a Yesu mɪ bɔɔn a fɔɔ 'lɔnɔ a kpɛɔ na yi a wɔ sɛ. Ka a wɔ lɛb a nɪyɔɔ bala pɔ sɔɔr, “An le sur a n fuu?”

^{XXXI} Ka a wɔ poturbo 'yer, “Nyɛ a le a nɪyɔyɔɔ banyā na dara taa tɛrɛ fɔ, tɛhe a fɔ sɔɔr a sɔɔ 'lo na sur fɔ!”

^{XXXII} Tɛhe ka a Yesu chɛnɛ kaara gɔɔrɔ ɪka wɔ nyɛ a nɛrɛ 'lo na sur wɔ. ^{XXXIII} Ka a pɔɔ na bɔɔn a le na ɪ, dābāɛ kpe wɔ naa ka wɔ mɪrɛ na wɔ wa gbur dumo a Yesu niem tɪ 'yer a le jaa na ɪ. ^{XXXIV} Ka a Yesu 'yer kɔ wɔ, “N yɛpɔɔ, fɔn sɔɔ ma jūu, fɔ sa naa. Kulo ni āgān 'maar, a fɔ dɔɔyɛ baar naa.”

XXXV A Yesu ba 'yer baar ε, tiche nibe kōo yi a Jairusi yir wa 'yer wō, “A fō bie kpi naa. Bāa 'yōo fō dōonō a wiwile go?”

XXXVI Yesu ba chele a le ban 'yere ε, ti na wō 'yer kō a daba, “Taa joro dābāe ε. Sōo ma de.”

XXXVII Yesu ba sōo ka nire jaa tu wō ε, ka Pita ni Jemesi ni a wō yebile Joon tee ba le ε. XXXVIII Ban wa ta a Jairusi yir, Yesu nye naa a nibe na kōnō ηmiere chelsi. XXXIX Ka wō kpe ti sōor ba, “Bāa le yi kōnō ηmiere ni a chelsi a le? A bie ba kpi ε. Wō gur naa.” XL A ba laara tōro ni wō. Wō dii naa a nibe ba jaa bar ka ba yi ti wō tara a bie sāa ni a ma ni a wō poturbo bala won 'mataa chiin, a ba kpe a jie 'lo a bikūu na be. XLI Ka wō ti nyoo a pōobile nūu ti 'yer, “Talita kum!” A par le a Yesu nibe kōkōr pō, “Pōobile, ir!” XLII Ka wō vaa ir chiine. Yuomo pie ni ayi bie le. Ka a ye 'maa ba neε. XLIII Yesu kpaal ba naa jūu ka ba taa vē ka a nire jaa wō naa ε. Ti 'yer ūka ba kō a pōobile bōdiir ka wō di.

VI

I Yesu yi naa a be ka a wō poturbo tu wō ka a ba 'mataa kul a Najareti na i a wō tēe. II Ka a Pēnfō Bibir wa ta, ka wō kpe be a ba lōofō jie ti piel wile, ka a nyoo bala na wō neer 'maa. Ka ba soro, “Nyine le a daba nyā nye a bōofō nyā? Yē buor le a nyā won tara na wō gba tōnō ni a ne'maa tōmō?” III A ba i a mumiere le ε? A ba i a Mēer bie le ε, a wō yebil i Jemesi ni Josei ni Judas ni Simon ε? Ka a wō yepobo mi be ka a si sē ε?”

IV Ka a Yesu 'yer kō ba, “Nāanmūn 'ye'yere nyere na 'yōofō jie jaa, tiche a wō māe tēe ni a wō yir dēme ni a wō nibe sē le waa nyere 'yōofō ε.” V Waa tōo tō ne'maa tōmō yoo a be ε, ti wō dōol a wō nūu baalsi bālāa a ba sa. VI Yesu neε 'maa wō naa bojūu baa sōo de wō ε. Wō yon goor a tēn na wō wile. VII Wō bōol naa a wō poturbo Pie ni Ayi bala won dōo ir, ka ba wa a wō sē ka wō tō ba ayir yir, na wō kō ba kpēo ka ba tōo sudebe.

VIII Wō 'yer kō ba, “Yi ta de bon jaa ε, yi tara dadiirsi tee. Yi ta tara bōdiir ε, bu woor ε, bu yōo libie a yi sur gāma pō ε. IX Yi āsōo jaa wō su nafōbo ni fuu bō'yen tee. X Yir jaa pō yin wa kpe, yi be a be ti ta a sōo 'lo yin wa yi a tēe 'lo pō. XI Tēe jaa pō yin wa kpe ka baa de yi ε, bu sōo a 'yer ε, yin wa yire yi kpoor a yi gbēe tā-uul ka a di a ba dēer dāaste.”

XII Ba yin chen ti moolo 'yere a Nāanmūn 'yer ūka a nibe ba lieb ba tier. XIII Ba diin a sudebe ka a yi, ti 'lu baalsi kāa ka ba sa.

XIV A nāa Herōd mi wō naa a anyā, bojūu nire jaa wō naa a Yesu yuor. Ka a bamune 'yere, “A Joon 'lo na i a kōsuoro, 'lo le tōo yi a yaa pō, ala le so ka wō tōnō a ne'maa tōmō a le.”

XV Ka a banyā mi 'yere, “Elaija le.” Ka a bamune mi chene 'yere, “Wō i naa a Nāanmūn 'ye'yere āsōo nitāa a bala na dōo be be a kōro jaa.”

XVI Tiche a Herōd na wa wō, wō 'yer naa, “A Joon 'lo un vē ka ba ηmaa a wō ju le, yi.”

XVII A Herōd māe le dōo vē ka ba nyoo a Joon waan, wa lū 'yōo a pōofō die pō. Wō i naa a nitō, a wō yebile Filip pōo Herōdiyas won de jūu. XVIII Joon 'yer kō a Herōd, “A ba tara sor ūka fō de a fō yebil vor pōo kul ε.” XIX Ka a Herōdiyas tara ni a Joon jeer bōoro ūka wō kō wō, tiche waa tōo ε. XX A Herōd bōo naa a Joon na i ntsō ni cheche, na wō joro a Joon dābāe, na wō gu wō tara. A Herōd wa wō a Joon 'yer a ma sōb won nubir, tiche wō ma bōoro naa ūka wō chele a wō 'yer.

XXI Tiche sɔr wa yuon kɔ a Herɔdiyas a sɔɔ 'lo a nāa na wa maala a wɔ dɔɔfɔ bɪbir yele. A wɔ dɔɔfɔ bɪbir nyāna daar, wɔ buol naa a nɪbere bala na turo a wɔ puor, nɪ a sojasɪ nɪbere, nɪ a nɪbere na be a Galilee pɔ. XXII A Herɔdiyas bipɔɔ wa kpe naa, na wɔ se a bāne ka a pel a nāa Herɔd nɪ a wɔ nɪbere bala ba jaa puɔ. Ka wɔ 'yer kɔ a pɔɔbile, "Sɔɔr ma bon jaa fon buɔrɔ, ɪn kɔ fɔ naa." XXIII Be le wɔ pɔl kɔ a pɔɔbile, "Bon jaa fon sɔɔr ala ɪ a n nāalɔɔ ɪmaa gba le, n na kɔ fɔ naa."

XXIV Ka wɔ yi chen tɪ sɔɔr a wɔ ma, "Bo le ɪn sɔɔr?" Ka a wɔ ma 'yer wɔ, "Tɪ sɔɔr a Joɔn Kɔsuor ju."

XXV Ka a pɔɔbile yi pɔɔ fɔɔ le kpe a nāa sɛ tɪ 'yer, "N buɔrɔ naa ɪka fɔ 'yɔɔ a Joɔn Kɔsuor ju a la'yelma pɔ kɔ ma a pɔpānyā."

XXVI A nāa puɔ sɔɔ naa, tiche a nɪbe bala won buol na won pɔl kɔ a pɔɔbile jūu, waa buɔrɔ ɪka wɔ tɔr ε. XXVII Ka wɔ tɔ a nɪkɔrɔ āsɔɔ a dɛdɛe daa ɪka wɔ chen tɪ ɪmaa a Joɔn ju waan. A daba chen tɪ ɪmaa a Joɔn ju a pɔɔfɔ die pɔ XXVIII 'yɔɔ a la'yelma pɔ waan, wa kɔ a pɔɔbile ka wɔ de kɔ a wɔ ma. XXIX A Joɔn poturbo na wɔ a le, ba chen tɪ 'mɔɔ wɔ na ba ũu.

XXX A Yesu ntɔnsɪ lɪɛb wa lɔɔ taa a wɔ sɛ, na ba wa man a le jaa ban tɔ tɪ wiil a nɪbe, na ba kɔ a Yesu. XXXI A nɪbe yɔɔ na waara tɪ chiine jūu, jaa gba ba be be a ban di ε. Be le ka Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ wa a sɪn tɛɛ chen a jie 'lo a nɪbe na ba be ε, a yɪ tɪ jāne pɛn."

XXXII Ba kpe naa a gboro bala tɛɛ chen a jie 'lɔnɔ. XXXIII Tiche a nɪbe na wa nye ban chiine ba bɔɔ ba naa. A ba yi a tɛn a jaa de nie jon gbɛɛ tɪ ara a be. XXXIV A Yesu na wa tɪ ta, na wɔ nye a nɪyɔɔ a ba ɪrɛ nɪbaal a wɔ sɛ, ban kaara fɪka piir na ba tara chɛne jūu, wɔ piel wile ba yelyɔɔ.

XXXV Mɔtɔɔ na wa mɔrɔ a wɔ poturbo wa naa wa 'yer kɔ a Yesu, "A ka ɪ naa mɔgɔɔ, tɪ a mɔtɔɔ mɪ mɔrɔ; XXXVI wel a nɪbe bar a ba chen a por nɪ a tɛn na gbɔr tɪ bɔ bɔdiir da di."

XXXVII Ka be le a Yesu 'yer sɔɔ ba, "Yɪn māɛ yɪ kɔ ba bɔkɔɔ a ba di." Ka a poturbo 'yer ɪka, "Nyɪne le sɪn nye a libie anyāna? Nɪbɔ'yen ɪmersɪ aniin sāyar gba! Nɪmɪne le sɪn ɪ kɔ ba jaa bɔdiir?"

XXXVIII A be le a Yesu sɔɔr ba, "Paanɔɔsɪ anɪmɪne le yɪ tara? Yɪ chen tɪ kaa." Be le ba chen tɪ kaa tɪ wa 'yer kɔ wɔ, "Paanɔɔsɪ anūu, nɪ jāme ayi."

XXXIX A Yesu 'yer kɔ a poturbo a ba ɪ a nɪbe ba jaa a ba jɛ gbulsɪ a mɔ'yɔlɔ ju. XL Be le a nɪbe jāne jāne, a gbulsɪ gbulsɪ. Bamune jāne naa kɔɔr kɔɔr, ka bamune mɪ jāne lɪjaayi nɪ piir. XLI A Yesu de naa a paanɔɔsɪ anūu nɪ a jāme ayi ala na wɔ kaa saaju tɪ dɔl puor Nāanɪmɪn yāan. Wɔ de naa a paanɔɔsɪ ɪma ɪma tɪ de kɔ a wɔ poturbo tɪ 'yer, "Yɪ de pɔ a nɪbe." Tɪ le de a jāme ayi ala mɪ ɪma pɔ a nɪbe. XLII A nɪbe ba jaa din, na ba tɪ, XLIII tiche ka a poturbo wob a bɔɪmaara 'yɔɔ per pie nɪ ayi. XLIV A nɪbe bala na dɔɔ di a bɔdiir ala, dɔɔr tɛɛ ɪ naa tur anūu.

XLV Ajienna, ka a Yesu 'yɔɔ a wɔ poturbo a ba kpe a gboro na ba de nie chiine a Betisaida tɪ wɔ na wel a nɪbe bar. XLVI Won wa bar ba wa baar, wɔ do naa a tɔɔ ju ɪka wɔ tɪ puor.

XLVII A wer na wa sɔɔrɔ, a gboro be naa a man sālsɔɔ, tiche ka wɔ be a weyɔɔ, 'lo tɛɛ. XLVIII Wɔ nye naa a wɔ poturbo ka ba mɔnɔ a gboro faara bojūu a sɛsɛbe furo na tuoro ba. A wer na wa gbɔrɔ a chaarfɔ, wɔ yin chiine a kɔɔ ju waara a ba sɛ, ta buɔrɔ ɪka wɔ po ba. XLIX Ban wa nye won chiine a kɔɔ ju a le, ba tɪɛr ɪka kpɪin le, na ba ɪme chɛlst, L bojūu ba jaa nye wɔ naa ka dābāɛ kpe ba. Ajienna, ka a Yesu tān, "Yɪ nyɔɔ nyāa! Maa

le! Yı taa joro dābāe ε.” ^{LI} Tı pāa kpe a gboro pɔ ka a sesebe ηmaa vɔɔr. Ka a neer 'maa ba yɔɔ jaa. ^{LII} Baa dɔɔ bɔɔ a paanɔɔsı ala par ε, bojūu a ba ju ba wɔnɔ nyaar ε.

^{LIII} Ban wa gɔɔ a man do lū a gboro a Genesaretı gɔɔn, ^{LIV} tı tɔɔ yi a gboro pɔ, nıbe nye naa a Yesu bɔɔ. ^{LV} A nıbe jon yɔ a wɛr 'lo wɔ jaa na ba tuo a ba baalsı nı sɔn chiin jie jaa ban wɔ ıka wɔ be naa. ^{LVI} Jie jaa won chen, tɛkpɛε pɔ bu, tɛbile pɔ bu, ka a tɛe kɔkoor lɛεε, ba ma gaal naa a ba baalsı a chāa pɔ. Ba ma sɔɔrɔ naa a Yesu ıka wɔ sɔɔ ka ba sɔr a wɔ fuu neε gba, bala jaa na sɔr, ma sa naa.

VII

^I A Faraseemune nı a Mosesı Neε wiwiilbe bamune yi naa a Jerusalem wa lɔɔ a Yesu sɛ, ^{II} na ba nye a wɔ poturbo ka ba dire nı nūdebe. Ka a le wiil ıka baa pɛε a ba nuur a, “Puorfo pɛεfo 'lo ε.” ^{III} A Faraseemune nı a juu nıbe ba maa di ka bala ba pɛε a ba puorfo pɛεfo 'lo ε, na ba turo a le a ba nıbere na bin. ^{IV} Bala wa yi daa wa, ba maa di ka bala ba pɛε a pɛεfo 'lo ε. Ban turo a ba bin yɔɔ ala jūu, ba ma pɛen a ηmama, dɔɔr nı a kulaar. ^V Ala le so ka a Faraseemune nı a Mosesı Neε wiwiilbe sɔɔr a Yesu, “Bo le so ka a fo poturbo ba turo a le a sı nıbere na bin ε, na baa pɛε a ba nuur ε tı dire nı nūdebe!”

^{VI} Ka a Yesu 'yer, “Sıre jaa le a Isaiya dɔɔ 'yer a yın neer ayi dɛme 'yer na wɔ seb. Nāanmın 'yer naa, 'A yın nıbe banyāna 'yɔɔnɔ ma naa nı a yı neε, tıche ka a yı potter jāa a n sɛ. ^{VII} Pɔɔ le yı puoro ma, bojūu yı wile naa nısaal nebınsı tı tter ıka maa neε le.” (*Isaiya 29:13*) ^{VIII} Yı bar naa a Nāanmın Neε tı turo a le a yı nıbere na bin.

^{IX} “A ba ı ka yı de yɛ bar a Nāanmın Neε tufɔ tı turo a le a yın māe na bin ε. ^X Mosesı 'yer naa a Nāanmın gān pɔ, “Yɔɔnɔ a fo sāa nı a fo ma.” (*A Yifo Gān 20:12*) Na wɔ mı le 'yer, 'Isɔɔ jaa wa pɔ 'yɔɔ a wɔ sāa bu a wɔ ma, ba kɔ wɔ.” (*A Yifo Gān 21:17*) ^{XI} Tıche ka yın 'yer ıka a sɛε na, nure wa 'yer kɔ a wɔ sāa bu a wɔ ma, 'Bon jaa ın naa kɔ fo, n den kɔ Nāanmın.’ ^{XII} Yı maa le vɛ ka wɔ maal bon jaa kɔ a wɔ sāa bu a wɔ ma ε. ^{XIII} Yın ıre a nıtɔ jūu, ka yı kaara a Nāanmın Neε pɔɔɔ tı turo a le yın māe na bin. Yelyɔɔ mı ben be yın ıre nı nyetaa a nıtɔ.”

^{XIV} A Yesu le bɔɔ bɔɔl a nıyɔɔ ka ba heb wa a wɔ sɛ. Ka wɔ 'yer, “Yı āsɔɔ jaa wɔ chel wɔ ın 'yere tı na yı bɔɔ a par. ^{XV} Bon jaa ba be ka a yɔɔ ka nıre na de di ka a bɔnyıne vɛ ka wɔ deε ε, tıche bon 'lo na yı a nıre potter pɔ le na vɛ ka wɔ deε.” ¹

^{XVII} Sɔɔ 'lo won wa bar a nıyɔɔ bala tı kpe a yır, a wɔ poturbo sɔɔr wɔ naa a sɔkpa par. ^{XVIII} Ka a Yesu sɔɔr ba, “Yı mı ı naa a nıbe bala na ba bɔɔ a par bu? Yaa bɔɔ ıka bon jaa ba be be ka nıre na de di na wɔ deε ε, ^{XIX} bojūu wɔ maa kpe a wɔ tter pɔ ε, tıche pɔɔm le wɔ ma suu na wɔ tı yi.” Yesu 'yer a nıtɔ na wɔ wiil ıka a bɔdiir a jaa sɛen difo.

^{XX} Na wɔ mı le 'yer ıka, “Bon nyā na yı a nıre potter pɔ le ma tɔɔ vɛ ka wɔ deε. ^{XXI} Ala na ma yı a nıre potter pɔ le, tter debe, nı a sɛsɛyele, nı a nānyuur, nı nıre kɔfo, nı sɛfo, ^{XXII} nı a nyuur, nı a putuo, nı jire, nı kakaba, nı bɔbier, nı yosɔɔ, nı pɔlyele nı a jolyele. ^{XXIII} A yeldebe anyāna a jaa le ma yı a nıre potter pɔ, vɛ ka wɔ deε.”

¹ VII:XXV 7:15 A gāma amune pɔ, baa 'yɔɔ a pɔfo pie nı ayɔɔb ε ıka, 16 Nıre jaa na tara toor, wɔ chele.

XXIV Be le ka a Yesu yi a be na wo chen a Tire wer po. Wo ti kpe naa a yir asoo po, ti waa booro ɔka nure jaa wo boo ka wo ben be e. Tiche wo ko too sool e. XXV Ala a po na tara wo bipoo ka a sɔdeɛ tara, ajienaa won wo wo a Yesu 'yer, wo wan wa lo gbur dumo a wo niem. XXVI A po ba doo ɔ a Juu nure e, na wo doo yi be a Siriya Fonisiya paal po. Wo soor naa a Yesu ɔka, wo dii a sɔdeɛ bar a wo bipoo po.

XXVII Ka a Yesu 'yer, "Bar ka a bibiir di a le ban booro, taa de a bibiir boodiir ko baar e."

XXVIII Ka a po mu 'yer, "Sire le, n Soro, tiche a baar mu ma dire naa a bo por por ala a bibiir na ma dire, tiche ka a loro a tee."

XXIX Ka a Yesu 'yer ko wo, "A nitoo fon 'yer juu, kulo. A sɔdeɛ bar naa a fo bipoo."

XXX Wo kul ti nye a bie na ga a gado ju, ti a sɔdeɛ yi.

XXXI Yesu le yi naa a Tire wer po, na wo tu a Sidon suu a Galilee man po, na wo ti chen a Dekapolist paal po. XXXII Be le ka nibe bamune waan daba na ɔ wo, na waa tooonoo 'yere so e. Ba soor a Yesu ka wo sur a daba ni a wo nuu na wo saa wo.

XXXIII Ka Yesu tara a daba yin chehche, na wo de a wo nubie su a daba toboor po, be le wo chir nataar ti sur a daba jalbir. XXXIV Na wo dol kaa a saaju ti voor na wo 'yer ko a daba, "Efata!", a par le a Yesu nibe kokor po, yuo. XXXV Ajienaa ka a daba tobo yuo ka a jalbir lieb ka wo piel 'yere jaa cheche.

XXXVI Yesu kpaal ban juu ɔka ba taa ure wa 'yere koro nure jaa e. Tiche a le won kpaa ba le le ba mu 'yere sooro ni a jie wo jaa. XXXVII A nibe nee 'maan yoo jaa ka ba 'yere, "Wo un yeke jaa so. Wo gba ma ve naa ka wo wonoo, ti jalbir lieb 'yere cheche."

VIII

I A soo lonoo po, nyoo le loon taa go a Yesu se, ti baa tara bon na di e. Yesu bool a wo poturbo ka ba wa a wo se ka wo 'yer, II "A nibe banya ure naa nubaal, bojoo ber ata ni nya ban be a n se, baa le tara bon na di e. III Maa mu bar ba ka ba kulo ni a ko, ban ti lon sor po, bojoo bamune yin tee."

IV Ka a wo poturbo 'yer, "Tiche nyine le a kanaa a mogoo po nure na nye boodiir ko ba?"

V Ka a Yesu soor ba, "Paanooɔi anjune le yi tara?" Ka ba 'yer, "Paanooɔi ayopoi."

VI Wo 'yer naa a nibe, ka ba jane tee, ti na wo de a paanooɔi ayopoi ala puor Naaɔmɔn yaan, ti nja nja de ko a wo poturbo ka ba de po a nibe.

VII Ba tara naa a jabil amune, ka wo de a ala mu puor Naaɔmɔn yaan, ti 'yer ɔka a poturbo ba de po a nibe. VIII Ba di naa tu ti che. Ka a wo poturbo wob a boɔmaara ala ban di faa 'yoo per ayopoi. IX Ba ɔ naa tur anaar. Ka wo bar ba a sor. X Ajienaa, lo ni a wo poturbo mantaa kpe a gboro po, na ba chen a Dalmanuta paal po.

XI Be le a Faraseemine wa sooro wo yelsoorɔ, booro ɔka ba beer wo kaa, na ba 'yer ɔka wo wii ba jane ko ka ba boo ɔka wo yin a Naaɔmɔn se. XII Ka wo voor le faa ti 'yer, "Bo le so ka a yin poopyanya nibe booro jane ɔka yi nye? Yelmee le n 'yere koro yi, yi ko nye jane jaa e." XIII Wo bar ba naa ti kpe a gboro goonoo a man goon.

XIV A wɔ poturbo iin naa ba tara paanɔɔ ɛ, ti tara bɔ'yeren tɛɛ a gboro pɔ.
 XV Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yi bɔɔn a Faraseemune paanɔɔ dābɪl ni a Herɔd paanɔɔ dābɪl mi."

XVI Ka a wɔ poturbo guor taa 'yere, "Sin ba tara a paanɔɔ le so."

XVII Yesu na bɔɔn a le ban 'yere, wɔ sɔɔr ba naa, "Bāa 'yɔɔ le yi 'yere ika yaa tara paanɔɔ ɛ? Yaa bɔɔ a par sere ɛ? A yi nyāa kpɛme na mi? XVIII Yi tara na nibie ti ba nyere ɛ, na yi tara tobo ti ba wɔnɔ ɛ. Yi iin bi? XIX A paanɔɔsi anūu in dɔɔ de nma kɔ a dɔɔr tur anūu, per anmune le yi wob a bɔnmaar na che 'yɔɔ?" Ka ba 'yer, "Per pie ni ayi." XX Ka a Yesu le bɔɔ 'yer, "In le de a paanɔɔsi ayopɔi na n nma kɔ a nibe tur anaar, per anmune le yi le wob 'yɔɔ?" Ka ba 'yer, "Per ayopɔi." XXI Ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yaa bɔɔ a par sere ɛ?"

XXII Ba wa ta na a Betisaida tɛɛ pɔ, ka a nibe bamune tara jɔɔ waan a Yesu sɛ wa sɔɔr wɔ, ka wɔ sɪr a jɔɔ ka wɔ nyere. XXIII Yesu nyɔɔ naa a jɔɔ nūu ti tɔɔ wɔ yin a tɛɛ cheche. Wɔ ti chir nataar 'yɔɔ a daba nibie pɔ ti dɔɔl wɔ a nūu ti sɔɔr wɔ, "Fɔ nyen bon bi?"

XXIV Ka a daba dɔɔ kaa ti 'yer, "N nyen nibe na kaara tur kaar na ba vire yɔɔɔ."

XXV Ka a Yesu le de a wɔ nuur pɔɔ a daba nibie, ka a wɔ nibie yuo, ka wɔ nyere pāa nye bomo a jaa cheche. XXVI Ka a Yesu 'yer kɔ wɔ, "Kulo, ta le kpɛ a tɛɛ pɔ ɛ."

XXVII Yesu ni a wɔ poturbo chen naa a tɛn ala naa gbɔr Sisariya Filipai. A sɔr pɔ ban be chiine, a Yesu sɔɔr ba naa, "An le a nibe 'yere ika n i naa?"

XXVIII Ka ba 'yer, "Bamune 'yer naa ika fɔɔ le a Jɔɔn 'lo na dɔɔ suoro a nibe a Nāanmɪn kɔɔ. Ka bamune mi 'yer ika Elaija. Ka a bamune mi chene 'yere ika fɔ i naa Nāanmɪn 'ye'yere āsɔɔ na dɔɔ be be."

XXIX Ka a Yesu sɔɔr ba, "Tiche an le yi mi 'yer ika n i naa?" Ka a Pita 'yer, "Fɔɔ le a Ni-iraa, a Nāanmɪn na tɔ ika fɔ faa a wɔ nibe."

XXX Ka a Yesu kpāa ba, "Yi taa ure wa 'yere a n 'yer kɔɔ nure jaa ɛ."

XXXI Yesu piel wile ba na wɔ 'yere ika a Nisaal Bie na din dɔɔye yele yɔɔ pɔ, ka a juu nibere, ni a ba bɔɔrlo nibere ni a Mosesi Nɛɛ wiwɪlbe tɔr wɔ bar, na ba kɔ wɔ. Tiche a ber ata daar won ir naa a kūu pɔ i vor. XXXII Wɔ 'yer naa anyā chāa pɔ, ka a Pita tara wɔ yin chɛchɛɛ ti piel mi 'yɔɔ wɔ.

XXXIII Tiche ka a Yesu lieb kaa a wɔ poturbo ti mi mi 'yɔɔ a Pita 'yere, "Tɔɔ chen be, Satan! A fɔ tier in nure tier, waa i Nāanmɪn tier ɛ."

XXXIV Be le wɔ bɔɔl a nyɔɔ ni a poturbo ka ba wa a wɔ sɛ, ka wɔ 'yer kɔ ba, "Nure 'lo jaa na bɔɔrɔ ika wɔ turo ma, a ninyine na 'laara a wɔ māɛ ti de a daa na i dɔɔye ni kūu, ti turo ma. XXXV Nure 'lo jaa na bɔɔrɔ a wɔ nyevɔr, a wɔ nyevɔr na bɔr na, ti nure 'lo na sɔɔ a wɔ nyevɔr bɔrfɔ a maa ni a 'yer nɔɔ nyā jūu, na faa wɔ naa. XXXVI Ala i nure tara naa a wer nyā boni a jaa ti a wɔ sɛ wɛ, bo tɔnɔ le be be? XXXVII Bi bo le nure na de tɛɛn a wɔ sɛ? XXXVIII Ala i nure mi nyɛ naa a maa ni a n 'yerbie ka a i vā yele a nibe banyā na tɔr Nāanmɪn bar, ni a putudɛme sɛ, a Nisaal Bie mi na kaa naa a ninyine 'lo ka wɔ i vī sɔɔ a sɔɔ 'lo won wa lieb wa ni a wɔ Sāa tur 'matāan a malaka chechesi."

IX

I Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yelmāɛ le n 'yere kɔɔ yi, bamune ara naa a kana na ba kɔ kpi ɛ, tiche na ba nye a Nāanmɪn nāalɔɔ na na wa ni kpɛɔ."

II A ber ayoub puor, Yesu tara naa Pita ni Jemesi ni Joon tee na wo de ba nie ka ba 'mataa do tōwōo kōo ju. Be le wo ti chil a ba niem. III A wo fuu pel nyile gar bōpula jaa nure na maal a ka a wer po. IV Ka a Elaija ni a Mosesi, wa daa yi a ba sē. Ka bala ni a Yesu 'mataa 'yere.

V Ka a Pita 'yer ko a Yesu, "Wiwile, a see naa sun be a ka. Soō, ka si maal seer ata: fōō āsoō, Mosesi āsoō, Elaija mi āsoō." VI Pita ba bōō ηmune wo na 'yer ε, bojūu dābāε kpe ba naa.

VII Ka a julōjuur wa poō ba, ti kōkōr 'yer a be a julōjuur po, "N binōnāa le a nyāna. Yi chele a wo 'yer."

VIII Ajienaa ban ika ba kaa, baa le nye nure jaa ε, ti nye a Yesu tee.

IX Ban wa yi a tōō ju suro, ka a Yesu kpāa ba ika ba taa wa 'yere a le ban nye koro nure jaa ε, wa ti tātā a le a Nīsaal Bie na ir yi a wo kūu po. X Baa 'yer ko nure jaa ε, ti 'yere na ba soro taa a kūu po irfo par.

XI Ka ba suor wo, "Bo le so ka a Mosesi Nee wiwiilbe 'yer ika Elaija le na de nie wa?"

XII Ka a Yesu 'yer, "Sire jaa le a Elaija de nie wa choor a yele jaa. Ti ba mi seb ika a Nīsaal Bie na din dooye yoo ka ba tor wo bar. XIII Tiche n 'yere na koro yi ika a Elaija wa naa ka ba i a le jaa ban booro ko wo nitāa a le ban seb a Nāanmin gān po."

XIV Ban wa ta a poturbo ηmaa bala sē, ba nyen nyoo na ara jilō ba ka a bala ni a Mosesi Nee wiwiilbe chure taa. XV Ka nbe na wa nye a Yesu na waara, ka ba nee 'maa ka ba jo tuor puor wo.

XVI Ka a Yesu suor a wo poturbo, "Bo le yi chure taa a le?"

XVII Ka nure āsoō 'yer a be a nyoo po, "Wiwile, n bidaba le sīdeer nyoo ka wo maa tōō 'yer ε, ka n waan a fo sē. XVIII 'Lo wa ir wo, wo ma daa won lob tēe ka wo furo a natafuul ti ooro a nyime ti taa. Ka n wa suor a fo poturbo ika ba dii a sīdeer nyāna bar, ka baa tōō ε."

IX Ka a Yesu 'yer, "Aa, a yin nbe banyā na ba tara sofo ε, n be a yi sē kor ta ηmune? N tara kānyir ηmune ko yi? Waan a bie wa ko ma."

XX Ka ba waan a bie. A sie na wa nye a Yesu, wo ir taa a bie ka wo lo tēe, mire ti bile ti furo a natafuul.

XXI Be le a Yesu suor a bie sāa, "Sōō buor le a piel wo a nitō?" Ka a sāa 'yer, "A bibile daar jaa le a piel wo. XXII Wo ma daa won lob būu po bu kōō po booro ika wo kpi. Ala i fon tōō i yele kōō, kaa a si nbaal ti na fo sōō si."

XXIII Ka a Yesu mi 'yer, "Bo le so ka a fo 'yer ika ala i un tōō naa? Yele jaa un kōmōkōmō ko a bala na soō de ma."

XXIV Ajienaa le a bie sāa chur, "N soōn de fo! Sōō ma, a n sofo ba berma ε!"

XXV Yesu na wa nye a nyoo na joro lōōnō taa a jie, wo tātā a sīdeer, "Fōō sīdeer na ma vē ka nbe i wōn, wa yi a bie po na fo taa le ure wa kperε a wo po go ε!"

XXVI Ka a sie ηme chelma ti dōōnō a bie yoo ti yi, ka a bie gā kaara fika kūu. Ka a nbe 'yer, "Wo kpi naa!" XXVII Tiche ka a Yesu nyoo a wo nūu tōō, ka wo ir ara.

XXVIII Yesu na wa kpe a yir 'lo ni a wo poturbo tee, ka ba suor wo, "Bāa le so ka sin ba tōō a sīdeer nyā dii bar ε?"

XXIX Ka a Yesu 'yer, "Nāanmin suorfo tee le na vē a fo dii a sie nyā ka wo yi."

XXX Ba yin a jie 'lo ti tu a Galilee tal. Yesu ba b̄oɔɔ ɪka n̄re jaa w̄o b̄oɔ a jie ban be ε, XXXI boj̄u w̄o wile naa a w̄o poturbo, “Ban de naa a N̄isaal Bie k̄o a n̄be, ka ba k̄o w̄o. Ka a ber ata daar won ir naa, na w̄o tara nyev̄or.” XXXII Tiche baa b̄oɔ a par a le won 'yere ε, ti joro d̄āb̄ae ɪka ba s̄or w̄o.

XXXIII Yesu ni a w̄o poturbo wa ta na a Kapenahum. Ban wa kpe a yir, a Yesu s̄or ba naa, “B̄aa 'ȳo le yi chure taa a s̄or p̄o a le?” XXXIV Ka ba ɪ jaa gbulo, boj̄u a s̄or p̄o ba chure na taa ɪka an le ɪ a kp̄e.

XXXV Yesu na wa jāne w̄o b̄ool naa a w̄o poturbo Pie ni Ayi na w̄o 'yer k̄o ba, “A yi ās̄oo wa b̄oɔɔ ɪka w̄o de nie, a n̄nyine 'lo w̄o ɪ a yi jaa bile, na w̄o ɪ a yi jaa t̄ōt̄ōn̄.”

XXXVI Yesu v̄e naa ka bibile k̄o ir ara a ba jaa s̄als̄oo. W̄o 'm̄oon a bie ti 'yer k̄o ba, XXXVII “N̄ire 'lo jaa na de a bibiir banyāna taaba a n̄ j̄u, maa le w̄o de. N̄ire 'lo jaa mi na de ma, a ba ɪ maa le w̄o de ε, tiche a n̄re 'lo na t̄ō ma le w̄o de.”

XXXVIII Ka a J̄oon 'yer k̄o w̄o, “Wiwile, si nye naa n̄re ās̄oo mi na de a fo yuor na w̄o dire ni a s̄idebe ka a yire. Ka si 'yer ɪka w̄o bar boj̄u waa ɪ a si ās̄oo ε.”

XXXIX Ka a Yesu 'yer k̄o ba, “Yi ta dii w̄o bar ε. N̄ire 'lo jaa na de a n̄ yuor t̄ōn̄ ni ne'maa t̄ōm̄ō k̄o 'yer ma 'yerd̄eer go ε. XL N̄ire jaa na ba j̄eer ni si ε, p̄oo si naa. XLI Yelm̄ae le n̄ 'yere k̄oɔ yi, n̄re 'lo jaa na k̄o yi k̄o'maar ni ηmele, yin ɪ a maa sofo j̄u, a n̄nyine k̄o wa faa a w̄o s̄ayar ε.

XLII “Ala ɪ ās̄oo jaa mi v̄e naa a b̄obil banyāna ās̄oo na s̄oo ma ɪ yelbier, a n̄nyine 'l̄ōn̄, bala 'm̄oo n̄er l̄u ȳool a w̄o nyie p̄o daa 'ȳo a man p̄o, ala sa. XLIII Ala ɪ a fo n̄u v̄e naa ka fo ɪ yelbier, ηmaa bar. Fon ti kpe nyev̄or p̄o ni n̄n̄maa sa naa fon tara a nuur a jaa ayi ti ti kpe a w̄om jie a be a b̄u na ba kp̄ine ε. 2 XLV Ala ɪ a fo gber mi v̄e naa ka fo ɪ yelbier, ηmaa bar fon ti kpe nyev̄or p̄o ni gberηmaa sa naa fon tara a gb̄e a jaa ayi ti ti kpe a w̄om jie. 3 XLVII Ala ɪ a fo n̄bir mi v̄e naa ka fo ɪ yelbier, 'loo bar. Fon ti kpe N̄ān̄m̄in n̄āl̄ōs̄ p̄o ni n̄bifte sa naa fon tara a n̄bie ayi ti ti kpe a w̄om jie. XLVIII Be le a 'Bufulo ba kp̄ire ε, ka a b̄u mi ba kp̄ine ε.’ (Isaiya 66:24) XLIX D̄ooɔye difo na lieb n̄re jaa n̄t̄āa le nyaar na ma w̄o b̄ōdiir ka a n̄m̄ō.

L “Nyaar ɪ naa, tiche a n̄ō wa baar, ban le b̄ool won nyaar o? Yi ɪ nyaar, na yi tara nyā'maar ko taa.”

X

I Yesu p̄aa yin a jie 'lo na wa chen a Judiya paal, na w̄o ti ḡō a Jordan man. N̄ȳoo le wa naa a w̄o s̄ē go, ka w̄o wile ba n̄t̄āa a le won ma wile ba.

II A Faraseemune bamune wa naa ɪka ba wa b̄eer w̄o kaa, na ba s̄or w̄o, “S̄or ben be ka daba na t̄or a w̄o p̄oo bar bu?”

III Ka a Yesu mi s̄or ba, “N̄mune le a Mosesi d̄ōo 'yer?”

IV Ka ba 'yer, “Mosesi bar s̄or ɪka daba w̄o seb d̄āaste ḡan ti na w̄o t̄or a w̄o p̄oo bar.”

V Ka a Yesu 'yer k̄o ba, “A yi nyākp̄aen j̄u le so ka w̄o seb a le. VI Tiche a wer pielfo, N̄ān̄m̄in maal daba ni p̄oo. (A Pielfo Ḡan 1:27) VII A le j̄u,

2 IX:XLIII 9:43 A ḡama amune p̄o, baa 'ȳo a p̄fo l̄jaayi ni anaar ε ɪka, 44 Be le a 'Bufulo ba kp̄ire ε, ka a b̄u mi ba kp̄ine ε.’ 3 IX:XLV 9:45 A ḡama amune p̄o, baa 'ȳo a p̄fo l̄jaayi ni ayooɔ ε ɪka, 46 Be le a 'Bufulo ba kp̄ire ε, ka a b̄u mi ba kp̄ine ε.’

daba na bar a wō sāa nī a wō ma tiche ka 'lō nī a wō pōō ī bō'yen, ^{VIII} ka ba jaa ayi ī āgān bō'yen. (A Pielfō Gān 2:24) Baa le ī ayi ε, tī ī bō'yen. ^{IX} A le jūu, bon 'lō jaa Nāanmūn na 'mataa, nire wō ta nyōō wel ε."

^X Ban wa heb kul a yir, a Yesu poturbo sōor wō naa a 'yer nyā go. ^{XI} Ka wō 'yer kō ba, "Daba jaa na tōr wō pōō bar tī kul pōō yuo, wō maal yelbier. ^{XII} Le mī le, pōō wa tōr a wō sre bar tī kul dayuo wō mī maal yelbier."

^{XIII} Nībe dōō waara nī a ba bibiir ūka Yesu wō dōol ba a wō nūu, tiche ka a wō poturbo mīi 'yōō ba. ^{XIV} Yesu na wa nye a le a wō poturbo na ī, wō nyen suur na wō 'yer kō ba, "Yī bar a bibiir ka ba wa a n sē, na yī ta ŋmaa ba sōr ε. A ba nyāna taaba le so a Nāanmūn nāalōō. ^{XV} Yelmāe le n 'yere kōrō yī, nire jaa na ba sōō de a Nāanmūn nāalōō nītāa a bibile ε, wō kō tōō kpe be ε." ^{XVI} Be le wō 'mōōr a bibiir, tī dōol ba nuur na wō sōōr Nāanmūn 'yōō ba.

^{XVII} Yesu na wa de a sōr chiine, daba jon var gbur dumo a Yesu niem tī sōōr wō, "Wiwiilmāe, bo le īn maal, naa nye nyevōr na ba tara baarfō ε?"

^{XVIII} Ka a Yesu 'yer kō wō, "Bāa 'yōō le fō bōol ma numāe? Nire jaa ba ī māe ε, ka Nāanmūn tee ba le ε. ^{XIX} Fō bōō naa a Nāanmūn Nee. Taa kō nire ε. Taa sēne ε. Taa juro ε. Taa dire dāasjiri ε. Taa fōlō ε. 'Yōōnō a fō sāa nī a fō ma." (A Yifō Gān 20:12-16)

^{XX} Ka wō 'yer, "Wiwile, n bile sōō jaa le n turo a Nee anyāna wa tān a dūna."

^{XXI} Yesu kaa naa a daba nī nōfo, tī 'yer kō wō, "A che fon yelbō'yen. Kul tī da a fō bonī a jaa de pō nōn dēme, ala le fon tara bōmāe a Nāanmūn sē. Tī na fō pāa wa turo ma."

^{XXII} A 'yer nyā vē naa ka a daba sō nie na wō kul posōō, bojūu tara sōō le wō ī.

^{XXIII} Be le ka a Yesu kaa gōōr na wō 'yer kō a wō poturbo, "A tara sōō kpefō a Nāanmūn nāalōō pō īn kpeō!"

^{XXIV} A 'yerbie anyāna vē naa ka ba neer 'maa, tiche ka wō le 'yer go, "Bibiir, a īn kpeō kō nire jaa na na kpe a Nāanmūn nāalōō pō! ^{XXV} An īn kōmōkōmō, nyōōma na na kpe kparpīi bōō gar tara sōō na na kpe a Nāanmūn nāalōō pō."

^{XXVI} Ka a poturbo pāa ī chīcham, tī heb sōō taa, "An le na pāa tōō nye faafō?"

^{XXVII} Ka a Yesu kaa ba tī 'yer, "Nire sē 'lō, a īn tuo, tiche Nāanmūn sē ba le ε. Nāanmūn sē ye le jaa ba ī tuo ε."

^{XXVIII} Be le Pita 'yer kō wō, "Nye, sūn bar bon jaa tī wa turo fō!"

^{XXIX} Ka Yesu 'yer, "Yelmāe le n 'yere kōrō yī, nire 'lō jaa na bar a wō yir bī yee, bī yepōō bī a wō sāa bī a wō ma, bī bibiir bī wer, tī 'la maa nī a 'yer nōō nyā jūu, ^{XXX} wōn nyen yōō a dūna. Wōn nyen yie, yee, yepōō, mamūne, bibiir nī wer dōol gbēe kōbaa, nī a gefō! Tī a sōō 'lō na waara, ka wō nye nyevōr na ba tara baarfō ε. ^{XXXI} Tiche a nīyōō bala na de nie na wa ben puor, ka a nīyōō bala na be a puor mī wa de a nie."

^{XXXII} Ba dōō de a sōr duoro a Jerusalem ka Yesu de a nie, tī a wō poturbo neer 'maa ka bala mī na turo joro dābāe. Wō tōō naa a Pie Nī Ayi yin chēchē 'yer kō ba a len na wa a wō sē. ^{XXXIII} Yesu 'yer naa, "Sūn chiine a Jerusalem tēe pō, be le ban tī de a Nīsaal Bie kō a Jūu nībe bōōrlo nībere nī a Mosesī Nee wiwiilbe, ka ba ūka wō sēen kūu, na ba nyōō wō kō a nībe na ba ī a Jūu nībe ε. ^{XXXIV} A banyāna na la wō naa, na ba chir nataar 'yōō wō, na ba fōb wō tī kō wō. Ka a ber ata daar wōn ir naa a kūu pō ī vōr."

XXXV Be le a Jebedee bibiir Jemesi ni Joon too gbor a Yesu na ba 'yer, "Wiwile, si buoro na uka si soor fu yele koo ka fu maal ko si."

XXXVI Ka a Yesu soor ba, "Baa le yi buoro uka n maal ko yi?"

XXXVII Ka ba 'yer, "Ve ka a si asoo jane a fu nusoo loor, ka 'yen mi jane a fu guba loor a fu naaloo po."

XXXVIII Ka a Yesu 'yer ko ba, "Yaa booo a bon yin sooro e. Yin too nyun a dooye nmele 'lo in wa nyun, bu kpe a dooye 'lo po in wa kpe a Nnaanmun koo sofo kaar o?"

XXXIX Ka a ba 'yer, "Oo." Ka a Yesu 'yer, "Yin nyun a nmele 'lo in na nyun, na yi so a koo 'lo in na so, XL tiche a n nusoo loor ni a n guba loor 'lo n ba tara sor uka n ko yi e. Nnaanmun tee le tara sor uka wo de a jiri anyana ko a bala won choor."

XLI A poturbo pie bala na che na wa wo a yele, ba nyen suur 'yoo a Jemesi ni a Joon. XLII Ka a Yesu buol ba jaa 'mataa ti na wo 'yer ko ba, "Yi boon naa a bala na i a namune a bala na ba i a Juu nibe e, ma fire naa a nibe, ka a niberi ma wile a ba kpaen. XLIII A ba i le le a yi se e. Nire 'lo jaa na buoro uka wo i a yi nikpee, wo i a yi jaa tottono, XLIV ka a 'lo mi na buoro uka wo i a ndiere, wo i a yi jaa gbagbaa. XLV A Nisaal Bie mi gba ba wa, uka ba wa tonoo koroo wo e, tiche wo wa naa uka wo wa too ko ba, na wo de a wo nyevor lie faan nyoo."

XLVI Ba paa wa naa a Jeriko. Ban wa kpe a Jeriko ti yire, nyoo turo naa Yesu ni a wo poturbo, ka a joo koo ban buolo Batimayus, Timeyus bidaba, jane a sor kookoor sooro bomo. XLVII Won wa wo ka a Yesu na yi a Najareti le, ka wo piel gboolo, "Yesu, David Bie, kaa n nbaal!"

XLVIII Ka a nibe bamune uka wo poo a nee, tiche ka wo paa chene mal gboolo, "David Bie, kaa n nbaal!"

XLIX Be le a Yesu tee ara ti 'yer, "Yi buol wo." Ka ba buol a joo 'yer wo, "Maa nya! Ir ara, wo buolo fu naa." L Ka wo vaa ir lob a fobaa bar ti wa a Yesu se.

LI Ka a Yesu soor wo, "Baa fu buoro uka n maal ko fu?" Ka wo 'yer, "Wiwile, n buoro naa uka n nyere." LII Ka a Yesu 'yer, "Chiine! Fo sa naa, fon soo ma juu." Ajienaa, wo nyere naa, na wo turo a Yesu ka ba de a sor.

XI

I A le ban wa gboro a Jerusalem, ba ta naa a ten ayi, Betefagi ni Betani na be a Olive too par, ka Yesu to wo poturbo ayi. II Wo 'yer ko ba, "Yi chen a tebile 'lo na be a yi niem, Yin wa kperie a tee po, yin nyen bobile nire jaa na ba do wo sere e, ban lu. Yi for waan. III Ka nre wa soor yi uka baa le yi ire a le, yi 'yer wo uka, a yi Soro le buoro wo, ti won heb waan foo."

IV Ba chen ti nye a bobile ban lu a yoo doodoor nee. Ban wa foro, V nibe bamune na ara a be soor ba naa, "Baa le yi foro a bobile ire ni?" VI Ka ba 'yer a le a Yesu na uka ba 'yer, ka a nibe bar ba. VII Be le ba waan a bobile wa ko a Yesu, na ba de a ba foor 'yier dool a bobile ju, ka wo do jane. VIII Nyoo na buoro uka ba 'yoo a Yesu juu, ba den foor 'yier a sor po, ka bamune mi kar vai a por po wa 'yier a sor po. IX Ka a bala na be a niem ni a bala na be a puor, paa chile gonoo 'yere, "Yaan yooo! Nnaanmun wo soo a 'lo won too! (Yiel Gan 118:25, 26) X Nnaanmun wo soo a si saa David naaloo na waara! Yaan yooo! Si dan Nnaanmun yoo jaa!"

^{XI} Yesu na wa ta a Jerusalem, wɔ chɛn tɪ kpe a Nāanmɪn Puorfɔ Yir kaa a bomo a jaa. A wɛr na sɔɔrɔ jūu, 'lɔ nɪ a wɔ poturbo pie nɪ ayi yin chɛn a Betanɪ.

^{XII} A wɛr na wa chaar ka a Yesu nɪ a wɔ poturbo lɛb yi a Betanɪ waara a Jerusalem, kɔ kpe naa a Yesu. ^{XIII} Be lɛ wɔ nye a kɔkɔɔ tɛ na tɔ vaar ara a niem, ka wɔ chɛn ɪka wɔ tɪ kaa wɔmɔ ben be bɪ. Wɔ chɛn tɪ ta ka a ɪ wɔmɔ ba be be ε, vaar tɛɛ lɛ, bojūu a ba ɪ a wɔmɔ sɔɔ lɛ ε. ^{XIV} Ka a Yesu 'yer kɔ a tɛ, "Nɪrɛ jaa kɔ lɛ wa pɔr a fɔ wɔmɔ di ε." A wɔ poturbo wɔ naa a lɛ wɔn 'yer.

^{XV} Ban wa ta a Jerusalem, Yesu chɛn tɪ kpe a Nāanmɪn Puorfɔ Yir bechaar pɔ dire a nɪbe bala na chiin a bonɪ tɪ daara nɪ a bala na daara. Wɔ daa naa libitɛɛrbe tɛɛbɔlɪ lɛb kpa, tɪ da a bala mɪ na daara a papasɪ dakɔr lɔb. ^{XVI} Waa sɔɔ ka a nɪrɛ jaa tuo bon jaa tun a bechaar 'lɔ pɔ ε. ^{XVII} Be lɛ ka wɔ pāa wile ba na na wɔ 'yer, "A Nāanmɪn 'yer naa a wɔ gān pɔ, 'N yir ɪ naa a yir a nɪbɔrɔ ba jaa na wa puor ma,' (*Isaiya 56:7*) tɪche ka a yun 'lɔ maal wɔ a nɪfarba jie." (*Jeremiya 7:11*)

^{XVIII} Ka a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪberɛ nɪ a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe nɪ wa wɔ a nɪtɔ bɔɔrɔ sɔr 'lɔ ban tu kɔ wɔ, tɪ na ba joro wɔ dābāɛ bojūu a nɪwɔɔ nɛɛr 'maa ba naa a wɔ wiilfɔ pɔ.

^{XIX} A jāanɔɔr na wa ta, Yesu nɪ a wɔ poturo lɛb chɛn a Betanɪ.

^{XX} A wɛr na wa chaar bibio ka ba lɛb chiine a Jerusalem, ba nye naa ka ɪ a kɔkɔtɛ na kpi lɔɔn a nɪbe. ^{XXI} Be lɛ ka a Pita tɛr a lɛ a Yesu na 'yer kɔ a tɛ, na wɔ 'yer kɔ wɔ, "Wiwile, nye a tɛ 'lɔ fon pɔ 'yɔɔ! Wɔ kpi naa!"

^{XXII} Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ sɔɔ de Nāanmɪn. ^{XXIII} Sɪrɛ lɛ n 'yere kɔrɔ yɪ, ala ɪ yɪ āsɔɔ sɔɔ naa de Nāanmɪn na waa baala a wɔ tɛr pɔ ε, 'lɔ gba na tɔɔ 'yer kɔ a tɔɔ nyāna, 'Ir tɪ lo a man pɔ,' a Nāanmɪn na sɔɔ naa ka a lɛ ɪ. ^{XXIV} Ala lɛ n 'yere kɔrɔ yɪ, fɔɔ puor Nāanmɪn sɔɔr bon jaa tɪ sɔɔ ɪka, wɔn in kɔ fɔ, wɔn ɪ naa. ^{XXV} Fɔɔ wa ɪka fɔ puor, tɪ tara nɪrɛ nɪ 'yer, vɛ kɔ a nɪnyɛ. A fɔ Sāa na be a saaju mɪ na vɛ naa a fɔ yelbier kɔ fɔ." ⁴

^{XXVII} Ba lɛ wa naa a Jerusalem go, ka a Yesu tɪ kpe yɔɔrɔ a Nāanmɪn Puorfɔ Yir bechaar pɔ. A Juu nɪbe bɔɔrlo nɪberɛ nɪ a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe nɪ a nɪberɛ wa naa a wɔ sɛ. ^{XXVIII} Ba wa sɔɔr wɔ naa, "An lɛ kɔ fɔ a sɔr ka fɔ tɔnɔ nɪ a anyā? Fɔ tara naa a sɔr ɪka fɔ tɔnɔ nɪ a anyā ɔ?"

^{XXIX} Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "N sɔɔr yɪ sɔɔrfɔ bɔ'yen. Yɪn wa tɔɔ wiil ma a par, n mɪ na wiil yɪ naa a nɪrɛ 'lɔ na kɔ ma a sɔr ka n tɔnɔ nɪ a anyā. ^{XXX} Jɔɔn na dɔɔ suoro a nɪbe a Nāanmɪn kɔɔ, Nāanmɪn lɛ kɔ wɔ a sɔr bɪ, nɪbe lɛ kɔ wɔ a sɔr? Yɪ 'yer n kaa!"

^{XXXI} A ba lɛb chɛrɛ taa, "Sɪn be 'yer ɪka Nāanmɪn lɛ tɔ wɔ, wɔn sɔɔr sɪ naa, ka bɔ lɛ sɔ ka saa sɔɔ wɔ ε? ^{XXXII} Tɪche sɪn mɪ 'yer ɪka nɪrɛ lɛ tɔ wɔ, a ba ɪ ε." Ba joro naa a nɪbe dābāɛ, bojūu nɪrɛ jaa sɔɔ naa ɪka a Jɔɔn in Nāanmɪn 'ye'yere.

^{XXXIII} Lɛ lɛ ba 'yer kɔ a Yesu, "Saa bɔɔ ε." Ka a Yesu mɪ 'yer kɔ ba, "N mɪ kɔ 'yer kɔ yɪ a nɪrɛ 'lɔ na kɔ ma a sɔr ka n tɔnɔ nɪ a anyāna ε."

XII

¹ Ka a Yesu lɛ piel 'yere kɔrɔ ba nɪ sokpa. Wɔ 'yer naa, "Daba lɛ kɔ wɔ puo na wɔ bɔr tɪwɔnsɪ. Wɔ wɔɔ naa a puo wɔ jaa jilɔ, na wɔ tuu bɔɔ ka

⁴ **XI:XXV** 11:25 A gāma amune pɔ, baa 'yɔɔ a pɔfɔ lɛr nɪ ayɔɔb ε ɪka, 26 Ala ɪ fɔɔ ba wa vɛ kɔ a fɔ tɔ sɔɔ ε, a fɔ Sāa mɪ na be a saaju mɪ kɔ vɛ a fɔ maal deer kɔ fɔ ε.

ban ma p̄or a w̄m̄ō 'ȳōō na ba neŋmer ir a k̄ōo. W̄o men jie ās̄oo na do ka n̄re na ma do j̄ē a be kaara a puo. W̄o de naa a puo na w̄o k̄o n̄be ūka ba kaara t̄i na w̄o ȳo chen paal yuo p̄o. ^{II} A w̄ōf̄o s̄ōo wa ta naa ka w̄o t̄ō a w̄o gb̄āgbaa ās̄oo ūka w̄o chen a n̄be bala s̄ē t̄i de a w̄m̄ō amine. ^{III} T̄iche ka ba nȳoo w̄o ŋme bar ka w̄o kul n̄jaal. ^{IV} Be le w̄o le t̄ō a gb̄āgbaa ās̄oo ka ba le ŋme w̄o a ju puo t̄i 'ȳōō w̄o v̄i. ^V W̄o le t̄ōn ās̄oo ka ba k̄o a 'l̄o. Ka w̄o le b̄ōō t̄ō bamine, ka ba p̄ob bamine t̄i k̄o a bamine.

^{VI} "W̄o chen n̄b̄ō'yen won na t̄ō, 'l̄o le a w̄o bib̄ō'yen won n̄ō. 'L̄o le w̄o wa t̄ō a baaraa jaa na w̄o 'yer, 'Ban 'ȳōō naa a n̄ bie.'

^{VII} "T̄iche a pokaarba na wa nye a bie, ba 'yer k̄o taa, 'A nyā le ū a b̄ōdire! Ȳi ū a s̄i k̄o w̄o, t̄i che ka a bonst̄i ū a s̄i sofo.' ^{VIII} Be le ba nȳoo w̄o k̄o l̄ob bar a puo k̄ōkoor.

^{IX} "Ŋmine le ȳi t̄ier ūka a puo s̄oo na ū naa? W̄on wan wa k̄o a pokaarba banyāna ba jaa t̄i de a puo k̄o n̄yor! ^X Yaa kar a jie nyā a Nāan̄m̄in gān p̄o ē? W̄o 'yer ūka, 'A k̄os̄r 'l̄o a m̄im̄erbe na t̄or bar le ū a k̄os̄r ju. ^{XI} A s̄i Soro le t̄ō a n̄t̄ō ka s̄ob s̄i a n̄bie.' " *(Yiel Gān 118:22, 23)*

^{XII} Be le a Juu n̄ber̄e b̄ooō s̄or ūka ba nȳoo a Yesu, boj̄ūu ba b̄ōō naa ūka bala le w̄o l̄ob a sokpa gb̄eb. T̄iche ba joro naa a n̄ȳoo bala d̄āb̄āe, na ba bar w̄o t̄i heb chen.

^{XIII} Ba le t̄ō naa a Faraseem̄ine bamine n̄i n̄be bamine na ȳi a n̄āa Her̄od s̄ē, ka ba wa ber̄ Yesu nee nȳoo w̄o, a w̄o 'yerbie p̄o. ^{XIV} Ba wa na wa 'yer k̄o w̄o, "Wiwile, s̄i b̄ōō naa ūka f̄o in yelm̄āe s̄oo. N̄be 'yerbie maa t̄ōō a f̄o pot̄er heb ē, boj̄ūu f̄o maa chele a le n̄re jaa na be ē. T̄iche f̄o wile na a Nāan̄m̄in s̄or n̄i yelm̄āe. A tara naa s̄or ūka s̄i yab a l̄ōpo k̄o a n̄ākp̄ē Siisa b̄i? ^{XV} S̄i yab b̄i s̄i ta yab ē?" T̄iche ka a Yesu b̄ōōn a ba neber̄ yele ban waan, na w̄o s̄oor ba, "Bo le ȳi b̄ooō ūka ȳi beer ma kaa? Ȳi de a libir ās̄oo waan ka n̄ kaa." ^{XVI} Be le ba de a libir kur ās̄oo waan, ka w̄o s̄oor ba, "An foto n̄i a yuor le be a libir p̄o?" Ka ba 'yer, "Siisa le."

^{XVII} Le le ka Yesu 'yer k̄o ba, "Ȳi de a 'l̄o na ū a Siisa sofo na ȳi yab w̄o, na ȳi m̄i de a 'l̄o na ū a Nāan̄m̄in sofo na ȳi m̄i k̄o a Nāan̄m̄in." Ka ba faa t̄i nȳoo a neer ara n̄i.

^{XVIII} A n̄be bamine ban b̄ooō a Saduseem̄ine na 'yer ūka k̄ūu p̄o irf̄o ba be be ē, m̄i wa naa wa s̄oor w̄o, ^{XIX} "Wiwile, Moses̄i seb̄ k̄o s̄i ūka n̄re yebe wa kpi t̄i bar p̄oo na ba tara bie ē, a w̄o yebe w̄o kul a p̄ooōōō 'l̄o na w̄o d̄oo bibiir k̄o a w̄o yebe 'l̄o na kpi. ^{XX} Yeer ayop̄ōi le d̄ōō be be, ka ba kp̄ē kul p̄oo kpi t̄i che bar, waa tara bie ē. ^{XXI} Ka a w̄o turo de a p̄ooōōō kul, baa m̄i d̄oo bie ē, t̄iche ka w̄o m̄i kpi. A le ne n̄i w̄o ju m̄i le a turo ata s̄oo. ^{XXII} Yelm̄āe jaa a yeer ayop̄ōi banyāna ba jaa kulnaa a p̄oo 'l̄ōn̄ō, t̄i waa d̄oo bie ē, a baaraa jaa ka a p̄oo m̄i kpi. ^{XXIII} Bala wa ir ȳi a k̄ūu p̄o, an p̄oo le won ū, an ū ba jaa kul won l̄oor taa?"

^{XXIV} Ka a Yesu 'yer, "Yaa nye ȳin b̄or, boj̄ūu yaa b̄ōō a Nāan̄m̄in sebe n̄i a w̄o kp̄ēō ē. ^{XXV} N̄be wa ir a k̄ūu p̄o ba k̄ō le kul taa ē, t̄i ban kaara naa f̄ika a malakasi, baa kulo taa ē. ^{XXVI} A k̄ūu p̄o irf̄o yebe ȳi kar a Moses̄i gān p̄o a s̄ōō 'l̄o won nye a t̄ibile na 'l̄ure b̄ūu, ka a Nāan̄m̄in 'yer k̄o w̄o, 'N ū naa a Abraham̄ Nāan̄m̄in n̄i a Isaaki Nāan̄m̄in n̄i a Jek̄ob Nāan̄m̄in.' *(A Yif̄o Gān 3:6)* ^{XXVII} W̄o ū naa vor Nāan̄m̄in, waa ū k̄ūn Nāan̄m̄in ē. Ȳi tul naa."

^{XXVIII} A Moses̄i nee wile ās̄oo wa ara na chel a le a Yesu n̄i a n̄be na 'mataa 'yere. Ka w̄o nye ka a Yesu 'yer n̄ōm̄ō. Ka w̄o m̄i s̄oor a Yesu, "A Nāan̄m̄in neer a jaa p̄o, buor s̄oo le ū kp̄ē?"

XXIX Ka Yesu 'yer kɔ wɔ, "A 'lo na ɪ kpɛɛ gar a jaa nɪ nyā, 'A Isral nɪbe, yɪ chele! A sɪ Soro Nāanmɪn, wɔ ɪ naa Soro bɔ'yen tɛɛ. **XXX** Nɔ a fɔ Soro Nāanmɪn nɪ a fɔ nyāa, nɪ a fɔ nyevɔr wɔ jaa, nɪ a fɔ tɪer wɔ jaa, nɪ a fɔ kpɛɔ wɔ jaa." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 6:4, 5*) **XXXI** A 'lo na tu nɪ nyā, 'Nɔ a fɔ tɔ sɔɔ ntāa le fon nɔ a fɔ māɛ.' (*Mosesɪ Gāma Na Tu Ata 19:18*) Nɛɛ jaa ba be be ɪ kpɛ gar a anyā ɛ."

XXXII Ka a daba 'yer, "Wiwile, fɔ 'yer yelmāɛ, a le fon 'yer ɪka Nāanmɪn bɔ'yen tɛɛ le be be, ka āsɔɔ jaa ba le be be pɔɔ wɔ ɛ. **XXXIII** A fɔ nɔ wɔ nɪ a fɔ nyāa, nɪ a fɔ tɪer wɔ jaa, nɪ a fɔ kpɛɔ wɔ jaa, na fɔ le nɔ a fɔ tɔ sɔɔ ntāa a fɔ māɛ, a ye le anyāna tufɔ un gar dɔn fon kɔ chom kɔ Nāanmɪn nɪ bɔɔrlorsɪ a jaa."

XXXIV Yesu na nyɛ a le a daba na 'yer nɪ yɛ ka wɔ 'yer kɔ wɔ, "Faa jāa nɪ a Nāanmɪn nāalɔɔ ɛ." An yɪ a be chiine nɪɛ jaa ba le 'la sɔɔr wɔ sɔɔrfɔ gɔ ɛ.

XXXV A le a Yesu na wile a Puorfɔ Yir bɛchaar pɔ, wɔ sɔɔr naa a nɪbe, "Nɪmɪn le a ta ka a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe 'yer ɪka David bie le a Nɪ-iraa? **XXXVI** A ba ɪ a David māɛ pɔ le a Nāanmɪn Sɪɛ, ka wɔ 'yer ɪka, 'A n Soro Nāanmɪn 'yer kɔ a n Soro nyā won ɪr, "Jāne a n nūsɔɔ loor ka n wa de a fɔ dɔdɛme bin a fɔ gbɛɛ pɪlem." ' (*Yiel Gān 110:1*) **XXXVII** Ala ɪ David māɛ bɔɔl wɔ naa a wɔ Soro, nɪmɪn le won le ɪ a wɔ bie tɛɛ?" Ka a nɪɔɔ bala ara chele wɔ nɪ pɔpɛl.

XXXVIII Yesu wile naa tɪ na wɔ kpāa ba, "Yɪ gu yɪ māɛ a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe sɛ, ba ma su naa a fuu vɛɛsɪ ala yɔɔɔɔ ɪka ba puor ba a dar pɔ. **XXXIX** Bala be wa kpe a lɔɔfɔ jie, a niem le ba ma jāne. **XL** Ba mɪ ma fɔlɔ naa a pɔɔkɔɛ, na ba mɪ ma puor Nāanmɪn kor, bɔɔɔɔ ɪka nɪbe ba kaara ba. A nɪbe banyāna 'yer tɔɔrfɔ na kpɛme naa."

XLI Yesu jɛn gbɔr a jie ban 'yɔɔnɔ a libie a Nāanmɪn Puorfɔ Yir pɔ, na wa kaara a le a nɪɔɔɔ na 'yɔɔnɔ a ba libie. Taraa dɛme yɔɔ jaa lɔɔɔɔ naa yɔɔ. **XLII** Be le ka a pɔɔkɔnɔɔ sɔɔ mɪ be be na wɔ mɪ waan libikue ayi na ɪ kobo wa 'yɔɔ a libie pɔ.

XLIII Ka Yesu bɔɔl a wɔ poturbo ka ba tɔɔ gbɔr wɔ ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yelmāɛ le n 'yerɛ kɔɔɔ yɪ, a pɔɔkɔnɔɔ sɔɔ nyā lob gar ba jaa. **XLIV** A tara dɛme ma 'yɔɔn tɪ che a libiyɔɔ amɪnɛ, tɪche a pɔɔkɔnɔɔ sɔɔ nyā 'lo, a jaa le wɔ de 'yɔɔ. Waa le tara bon jaa gɔ ɛ."

XIII

I Yesu na wa yire a Nāanmɪn Puorfɔ Yir pɔ, a wɔ poturo āsɔɔ 'yer kɔ wɔ, "Wiwile, nyɛ a kɔsɪbe ban men a yir kpɛɛ nyā ka wɔ kaara ka!"

II Ka a Yesu 'yer sɔɔ wɔ, "Mɪ fɔ nyɛ naa a le ban mɛ a yir kpɛɛ nyāna? A kɔsɪvɛl anyāna 'yen jaa kɔ le wa chɛnɛ dɔɔl wɔ tɔ ju ɛ. Ban dān a jaa lob."

III Yesu na wa jāne a Olive Tɪr Tɔɔ ju, a Nāanmɪn Puorfɔ Yir nidaa, Pita nɪ Jemesɪ nɪ Jɔɔn nɪ Andiru sɔɔr wɔ naa a ba tɛɛ, **IV** "'Yer kɔ sɪ a daar 'lo a anyā na ɪ. Bɔ le na ɪ a jāne sɛɛ tɪ che ka a wa ɪ?"

V Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Yɪ bɔɔn ka nɪɛ jaa ta wa bel yɪ ɛ! **VI** Nɪɔɔɔ na de naa maa yuor waan wa 'yerɛ, 'Maa le a Yesu,' na ba wa be le nɪɔɔɔ. **VII** Yɪn wa wɔn tam, ka ba 'yerɛ a tam 'yer, yɪ taa mɪɛ ɛ. A le na ɪ naa, tɪche a wɛr baarfɔ chɛnɛ na be puor. **VIII** Nɪbɔr dɛdɛme na yɪn tam, ka a nānɪnɛ mɪ yɪ tam. Ka a tɛgān dɔɔnɔ jɪir yɔɔ, ka kɔ mɪ lo. A dɔɔyɛ anyāna le ɪ a pielfɔ.

IX “Yi bõon, ika ban ma nyoor yun chiin a 'yer toofo jie, na ba le pob yi, a lofo jiiir. A maa yun soo juu, ban tara yun chiin a tee nuberu ni a namune jie, ika ba ti too a yi 'yer, ti yun tu naa a be 'yer a Naaŋmun 'yer nõo ko ba. X A 'yer nõo nyã na den nie ta a nuberu ba jaa. XI Bala wa nyoor yi chiin a 'yer toofo jie, yi ta vë ka tier nyoo yi a le yun ti 'yer e. Le jaa a Naaŋmun na wiil yi a 'yer toofo soo, 'yer wo. A ba i yun le 'yer e, tiche a 'yergie yi naa a Naaŋmun Sie se.

XII “Yebe na gar 'yoo yebe, ka ba ko wo, ka a saa mi gar 'yoo bie, ka ba ko wo. Bibiir kõ le wõnõ a ba saamune toor e, na ba vë ka ba ko a ba saamune. XIII Nire jaa na 'laar yi naa, yun soo ma juu, ti 'lo na soo ti ta a baaraa, na nyen Naaŋmun faafu.

XIV “Yin nye naa a yele 'lo a Naaŋmun na 'laar (Daniel 9:2) na be a jie 'lo an ba see e, na wo soo a jie, na wo vë ka a wo suur dire. A fõo nyã na kara bõo a par. Yin wa nye a le, nibe na be a Judiya ba jo do a too ju. XV Nire jaa na be gar ju, ta suu a die po ti de bon jaa e. XVI 'Lo mi na be a puo po, ta le chen ti de a wo fõbaa e. XVII A bibir nyãna an in tuo ko a pootoor ni a bala na tara a bi'yensu. XVIII Yi sooro Naaŋmun ka a ta wa i uon e. XIX A ber ala po, nibe na din dooye yoo. Naaŋmun na maal a wer baa di a dooye nyã boru e, ti ba mi kõ le wa di wo go e. XX Ala i a Naaŋmun ba ŋmaa a ber ala bar e, nire jaa kõ che e. Tiche a bala won chel ir juu, wo ŋmaan bar. XXI A soo 'lõnõ, nire wa 'yer ko yi ika yi nye a Ni-iraa a ka, bu kasen le wo be, yi taa sooro e. XXII Bojuu a jire Ni-iraa ni a jire 'ye'yerbe na wa na wa tõnõ a le a nibe na ba dõo nye e, na ba maala yelbere fika Naaŋmun le ko ba a kpõo. Na ba sooro ika ba bel a bala a Naaŋmun na chel ir, ala i ban too naa. XXIII Yi bõon! N den nie 'yer ko yi.

XXIV “Tiche a dooye nyã baarfo soo, 'Mõtõo na lii naa, ka a ŋmeraa kõ mi le chaar e, XXV Ka a ŋmerbie poro yire a saaju loro, ti a saaju wo jaa dõonõ.' (Isaiya 13:10)

XXVI “A soo 'lõnõ, ban nyen a Nisaal Bie na waara a julõjuur po, ni kpõo ni tir. XXVII Won tõ naa a wo malakası, ka ba wa loo taa a bala won chel ir a wer wo jaa, ti yin a mõtõo purfo jie ti to a morfo jie.

XXVIII “Yi de a polpol tye yele jãn yẽ. 'Lo wa toooro a vaar yi bõon ika a tol soo gbor naa. XXIX A le mi ni wo ju le, yin wa nye a le n 'yer ko yi na ure, yi bõon ika a soo gbor naa jaa yeyẽ. XXX N 'yere naa yelmãe koro yi, ika a põpãanyã nibe kõ kpi baar e, ti yi nye a yele anyãna ka a i. XXXI A saaju ni a wer na wa baar naa tiche maa 'yergie dõo kõ wa baar e.

XXXII “Nire jaa ba bõo a bibir nyã e, bu a soo e, a malakası gba na be a saaju ba bõo e, a Bie mi ba bõo e, a Sãa tee le bõo. XXXIII Yi gu yi mãe vula! Yi kaar sõ! Yaa bõo a soo e. XXXIV An kaar naa fika yir soo na wa yooro ti de a wo yir 'yoo a wo tõtõnbo nuur po, na wo ko asoo jaa ni wo tõmõ, ti mi 'yer ko a dõdor guro ko wo kaara. XXXV A le juu yi kaara ti guro wo, bojuu yaa bõo a soo 'lo a yir soo na na heb wa e. Amune kõo a wa i jãanoor, bu tãsoo bãun, bu noru na kõnõ, bu bibio pipi. XXXVI Yi ta wa vë ka wo wa dũu yi a yi be gõo po e. XXXVII A le n 'yer ko yi, nire jaa le n 'yer ko yi kaar sõ!”

XIV

I A chen ber ayi ka ban di a Gõl Bar Difo ni a Paanõkõo Lõofo, ka a Juu nibe boorlo nuberu ni a Mosesi Nee wiwiilbe booro vuo 'lo ban na tu sool

nyoo a Yesu ko. II Tiche ka ba 'yer, "A ta i a lōofō sōo ε, ka a jεer taa ir a chara pō ε."

III Yesu na wa be a Betani a Simon 'lo na dōo i a kōkōn yir, ka ba 'mataa dire, pōo kōo wa waan na pārtovila ni kānyūu kōo dafō na ba wōnō ε. A pōo kpūr naa a pārtōo nyīe ti kpaar a kānyūu ala dōol a Yesu ju.

IV Ka a nibe bala na be be nye suur ti 'yere korō taa, "Bo le so ka wō sōo a kānyūu nyā bar a nītō? V Wōn taa den da nībō'yen yuon gbul sāyar libie na wō de kō nōn dēme." Ti mii 'yōo a pōo.

VI Ka a Yesu 'yer ko ba, "Yi bar wō! Bāa 'yōo le yi mii 'yōo wō? Wō maal vīla kō ma. VII A nōn dēme 'lo, yin ni bala ben ka. Yin tōo sōo ba sōo 'lo jaa yin bōoro, tiche maa kō be a yi sē sōo jaa ε. VIII Wō i naa a le wōn tōo. Wō kpaar a kānyūu 'yōo ma ti che ka n ba kpi sere ε, na wō chōor ma guro ni a n ūufō. IX Yelmāe le n 'yere korō yi, jie jaa ban wa 'yer a 'yer nōo nyāna a wer wō jaa pō, ban 'yer naa a le a pōo nyā na i na ba chene tara a wō tier."

X A Pie ni Ayi bala wōn kaa ir āsōo ban bōolo a Judas Isikariyot chen a juu nibe bōoro nibe sē ti 'yer ba ika wō bōoro na ika wō de a Yesu 'yōo a ba nuur pō. XI Ban wa wō a le wōn 'yer ka a nōmō ba, ka ba 'yer ika ban kō wōn libie. Ka a Judas pāa bōoro vuo 'lo wōn na tu de a Yesu ko ba.

XII A bībir dōo 'lōnō i naa a Paanōkōo Lōofō, ka ban na kō a pele na ba di a Gōl Bar Difo, Yesu poturbo suor wō naa, "Nyine le fō bōoro ika si chen ti chōor a Gōl Bar nyā bōdiir a fō ti di?"

XIII Wō tō naa a wō poturbo ayi, na wō 'yer ko ba, "Yi chen a tēe pō, daba na tuo kōo ni dōo na tuor yi naa. Yi turo wō. XIV A yir 'lo pō wōn wa ti kpe, yi suor a yir sōo, 'A Wiwile ika si wa suor fō, "Nyine le a 'lo ni a wō poturbo na wa 'mataa di a Gōl Bar Difo?" ' XV Wōn wiil yi naa bōorie ban chōor. Yi maal a bōdiir a be."

XVI Ba yin chen a tēe ti nye a le jaa a Yesu na 'yer ko ba. Ka ba maal a Gōl Bar bōdiir.

XVII Jāanōor na wa ta, Yesu ni a wō poturbo Pie ni Ayi wa naa. XVIII Ban wa dire, wō 'yer ko ba, "Yelmāe le n 'yere korō yi, a yi āsōo na ti gar 'yōo ma; āsōo sin 'mataa dire ni a labō'yen pō."

XIX Be le ka ba jaa pōo sōo ka ba soro wa bō'yen 'yen, "Maa le o?"

XX Ka a Yesu 'yer, "A yi Pie ni Ayi āsōo le! A yi āsōo sin 'mataa tūno a labō'yen pō le. XXI A Nīsaal Bie na kpi naa nītāa le ban seb a Nāanmūn gān pō. Tiche a nire 'lo na gar 'yōo a Nīsaal Bie na din dōoye gar nire jaa! Ka bala ta ba dōo wō ε, ala sa."

XXII Ban wa dire ka a Yesu de a paanōo puor Nāanmūn yāan, ti ηmaa de kō a wō poturbo, na wō 'yer, "Yi de, a n āgān le."

XXIII Wō le den a ηmele 'lo ban nyuro ni, na wō puor Nāanmūn yāan ti le de kō ba, ka ba jaa nyū. XXIV Be le a Yesu 'yer ko ba, "N jāi le a anyā na vē a Nāanmūn netraa na tara kpēo, an chir naa, na a faa nyoo. XXV Yelmāe le n 'yere korō yi, n kō le nyū a dāa anyāna ε, wa ti tān a daar 'lo un na nyū a bōpaalaa a Nāanmūn nāalōo pō."

XXVI Ban wa yiel yiel dān Nāanmūn, ba suun chen a Olive Tur Tōo ju.

XXVII Yesu 'yer ko ba, "Yi jaa na jon ti bar ma, nītāa le a Nāanmūn na 'yer a wō gān pō, In ηme naa pechine kō ka a piir yēyel. (Jekariya 13:7)

XXVIII Tiche maa wa ir a kūu pō, un de yin nie chen a Galilee."

XXIX Ka a Pita che nyāa 'yer, "Ala ɪ gba, ba jaa soon bar fo ti maa 'lo kō bar fo ε."

XXX Yesu 'yer kō a Pita, "Yelmāe le n 'yere korō fo, duna tāsōo, a nordōo kō kō gbēe ayi sere ε, ti fo 'yer gbēe ata ɪka faa bōo ma ε."

XXXI Tiche ka a Pita 'yer kpēo jaa ɪka, "Maa ni fōo na 'mantaa kpi gba, ti n kō 'yer ɪka n ba bōo fo ε." Ka a bala mi na che 'yer a le ne.

XXXII Yesu ni a wō poturbo chen naa a jie 'lo ban bōolo Getsemani, ka wō 'yer kō ba, "Yi jāne a kana, ti ka n chen ti puor Nāanmun." **XXXIII** Be le wō tara Pita ni Jemesi ni Joon 'mataa chiin ka a wō puo sōo yoo jaa, ka tier nyoo wō yoo. **XXXIV** Ka wō 'yer kō ba, "N tier sōo naa, ti nyetāan kūu. Yi jāne a kana gu ma ti na yi taa guro ε."

XXXV Wō chen naa a niem bālāa ti lo kpa tēe suorō Nāanmun ɪka ala ɪ a tara naa ɪfo kōo, wō vē ka a sōo nyāna po wō. **XXXVI** Wō 'yer naa, "N Sāa, yele jaa ba gar a fo maalfō ε. De a dooye ηmele nyāna bar a n sē, tiche a ta tu maa bōfo ε, a tu a le fōo na bōoro."

XXXVII Wō lieb chen a poturbo sē ti nye ka a ɪ ba gur naa. Ka wō 'yer kō a Simon Pita, "Simon, fo guro naa o? A fo kō le tōo jē bālāa gu ma ε? **XXXVIII** Yi jē gu chele, na yi suorō Nāanmun ka a beerkaa ta wa tōo yi ε. A yi tier 'lo bōoro naa tiche ka a yi āgāma ba toor ε."

XXXIX Wō le chen naa ti puor a Nāanmun a le ne ni wō ju. **XL** Wō lieb wa nye ba go ka a ɪ ba gur naa bojūu gōo kpe ba naa. Baa bōo ηmune ban le 'yer kō a Yesu ε.

XLI Wō lieb wa a ba sē a gbēe ata sōo wa suor ba, "Yi chene na gā guro na yi pēne o? A sēe naa! A sōo ta naa. Nye, ba gar 'yōo a Nisaal Bie kō a yelbe-irbe! **XLII** Yi vaa ir, ka si chen a ba sē. Nye, a n gagaraa na waara!"

XLIII Yesu na chene 'yere le ka Judas na ɪ a wō poturo pie ni ayi āsoo ti daasāa, ni nibe na tara sobere ni dakorsi waara ni a Yesu nyoofo jie. A Juu nibe bōorlo niberε ni a Mosesi Nee wiwiilbe ni a niberε le tō ba.

XLIV Judas dōo wiil a nibe mana ɪka, "A 'lo un na ti puor mōor a kotir yi nyoo a 'lo, na yi bōo tara wō chiin." **XLV** Ban wa ta, Judas pōon chen a Yesu sē ti 'yer, "Wiwile!" Ti puor wō ni mōorfo. **XLVI** Ka a bala won chiin nyoo a Yesu. **XLVII** Be le ka a bala āsoo na ara gbor a Yesu vōo a wō soo chen a Juu nibe bōorlo nāa gbāgbaa toor ηmaa.

XLVIII Ka a Yesu suor ba, "A mō nubier le n ɪ ka yi waan sobere, ni dakorsi a n nyoofo jie o? **XLIX** Bubar jaa le n ma dōo be a yi sē, na n wile yi a Puorfo Yir pō, ti yaa nyoo ma ε. Tiche a ɪ naa a le ɪka a tu a le a Nāanmun gān na 'yer." **L** Be le a Yesu poturbo ba jaa bar wō ti jo.

LI Polbile kōo mi na vaar fōbaa tēe turo ni a Yesu, ba nyoo wō naa. **LII** Ka wō mur a fōbaa 'yōo ba ti jon sal'mōor.

LIII Be le ba chiin a Yesu a Juu nibe bōorlo nāa yir, ka a Juu nibe bōorlo niberε ba jaa ni a niberε 'matāan a Mosesi Nee wiwiilbe, na ɪ a 'yer toorfo niberε, wa lōo taa. **LIV** Pita mi turo naa a puor jaa na wō wa ti kpe a bōorlo nāa yir bechaar pō, na wō 'mataa jāne ni a bala na kara a Puorfo Yir uoro būu.

LV Ka a Juu nibe bōorlo niberε ni a 'yer toorfo niberε na che bōoro yele kōo na wiil ɪka Yesu seen kūu, ti baa nye ε. **LVI** Niyoo mi ηman jirsti 'yōo wō, tiche a ba 'yerie ηma taa poe.

LVII Ka a bamune mi ir ηmaa jire 'yer ɪka, **LVIII** "A ba sē, wō 'yer naa ɪka, 'A Puorfo Yir nyāna a nire nūu na me, un ηmer wō naa ti na n de ber ata

men 'lo na ba ɪ nɪrɛ nũ bõmɛraa ɛ.' " LIX Tiche a ba 'yer mɪ ba ɪ bõ'yen ɛ.

LX Be le ka a Juu nɛbe bõorlo nãa ir ara tɪ sɔɔr a Yesu, "Faa 'yere 'yer sɔɔrɔ ba bu? Bo dãastɛstɛ lɛ anyãna ban dire dɔɔlo fɔ. A ɪn yelmãe ɔ?" LXI Tiche ka a Yesu ɪ jaa gbul, waa 'yer sɔɔ wɔ ɛ. Ka a bõorlo nãa lɛ sɔɔr wɔ go, "Fõɔ lɛ ɪ a Nãanmɪn 'lo sɪn 'Yõɔnõ Bie na ɪ a Nɪ-iraa ɔ?"

LXII Ka a Yesu 'yer, "Maa lɛ. Yɪn nyɛ naa a Nɪsaal Bie na jãne a Tõɔfɔ Sɔɔ nũsõɔ loor. Yɪ mɪ na lɛ nyɛn wɔn waara a julõjuur pɔ."

LXIII Ka a bõorlo nãa tɔɔ a fuu chɪɛr nɪ suur, tɪ sɔɔr, "Bãa lɛ sɪn lɛ bɔɔrɔ nɪrɛ ɪka wɔ lɛ 'yer a wɔ 'yer go? LXIV Yɪn mãe wõ naa a lɛ won fere. Nɪmɪnɛ lɛ yɪ tɪɛr?" Ka ba jaa 'yer ɪka wɔ sɛɛn kũu. LXV Be lɛ a bamɪnɛ piel chɪrɛ nataar 'yõɔnõ wɔ, ka a bamɪnɛ mɪ pɔɔ a wɔ nɪbie tɪ nɪmɛ wɔ, tɪ sɔɔr wɔ, "Wiil sɪ a nɪrɛ 'lo na nɪmɛ fɔ." Ka a bala mɪ na guro a Puorfɔ Yir mɪ nɪmɛ wɔ.

LXVI Pita jãne naa a be a bechaar pɔ, ka a bõorlo nãa gbãgbapɔɔbile ãsɔɔ wa wa. LXVII Wɔn wa nyɛ a Pita na uoro a bũu, wɔ kaa wɔ naa lɛɛɛ tɪ 'yer, "Fɔ mɪ dõɔ turo a Yesu na yɪ a Najaretɪ."

LXVIII Ka a Pita chɪr tɪ 'yer, "N ba bõɔ a lɛ fon 'yere par ɛ." Tɪ na wɔ tɔɔ chen tɪ ara a dõdɔr nɛɛ.

LXIX A pɔɔbile na wa nyɛ a Pita a be, wɔ lɛ 'yer kɔ a nɛbe na ara a be, "A nyã mɪ ɪ naa a ba ãsɔɔ." LXX Ka a Pita lɛ chɪr go. A ba kor ɛ, tɪ a bala na ara gbɔr a Pita mɪ 'yer, "Sɪrɛ jaa lɛ, fɔ ɪ naa a ba ãsɔɔ, bojũu Galilee lɛ fɔ mɪ yɪ."

LXXI Ka a Pita pɔɔr 'yõɔnõ a wɔ mãe, tɪ pɔɔr kɔrɔ ba 'yere ɪka, "N ba bõɔ a daba nyã 'yer yɪn 'yer ɛ."

LXXII Ajienaa lɛ ka a nɔraa mɪ tõɔ kõ a gbɛɛ ayi sɔɔ. Ka a Pita pãa tɪɛrto a lɛ a Yesu na dõɔ 'yer kɔ wɔ, "Fɔn chɪr ma naa gbɛɛ ata, tɪ ka a nɔrdõɔ kõ gbɛɛ ayi." Pita na wa tɪɛr bõɔn a lɛ, ka wɔ kõ yɔɔ jaa.

XV

I A wer na wa chaar bibio, a Juu nɛbe bõorlo nɛberɛ nɪ a Mosesɪ Nɛɛ wiwiilbe nɪ a nɛberɛ ba jaa nɪ a 'yer tɔɔrfɔ nɛberɛ na che, lõɔn guor taa lũ a Yesu tara wɔ chiin tɪ kɔ a nãa Pilate.

II Ka a Pilate sɔɔr wɔ, "Fõɔ lɛ ɪ a Juu nɛbe nãa ɔ?" Ka a Yesu 'yer, "Ɔɔ, a ɪn a lɛ fon 'yer." III Ka a bõorlo nɛberɛ sõɔnõ a Yesu yuor. IV Be lɛ a Pilate sɔɔr a Yesu, "Faa 'yere 'yer jaa ɛ, nyɛ lɛ ban sõɔnõ fɔ a yuor jã!"

V Tiche Yesu ba haa nɛɛ ɛ, ka a 'maa a Pilate nɛɛ.

VI A mɪ ɪ naa a ba tõmõ lɛ ka bala wa lõɔ taa dire a Gõl Bar Difo, a ba nãa ma ir nɪrɛ 'lo a nɛbe na bɔɔrɔ a pɔɔfɔ die pɔ bar. VII Barabasɪ mɪ dõɔ pɔɔ a nɛbe bamɪnɛ pɔ, na dõɔ ir jɛɛr nɪ a paal nɪkpɛɛ na ba kɔ nɛbe, ka ba nyɔɔr ba pɔɔ. VIII Nɪyɔɔ wa naa a Pilate sɛ wa sɔɔr wɔ ɪka, wɔ ɪ kɔ ba a lɛ won ma ɪ.

IX Ka a Pilate sɔɔr ba, "Yɪ bɔɔrɔ naa ɪka n ir a Juu nɛbe nãa kɔ yɪ bu?" X Pilate bõɔn naa ɪka a nyuur ban tara nɪ a Yesu lɛ vɛ ban nyɔɔ wɔ waan a wɔ sɛ. XI Tiche ka a bõorlo nɛberɛ dõ a nɛbe toor ɪka, ba 'yer ɪka, wɔ yuo a Barabasɪ bar.

XII Ka a Pilate sɔɔr ba go, "Tɪ n ɪ nɪmɪnɛ nɪ a 'lo yɪn bɔɔlo a Juu nɛbe nãa?" XIII Ka ba tãn, "Kpa wɔ a daa ju!"

XIV Be lɛ ka a Pilate sɔɔr ba, "Bãa wɔ ɪ? Bo tõdɛɛr lɛ wɔ tõ?" Tiche ka ba tãna kpɛɔ jaa, "Kpa wɔ a daa ju!"

XV Pilate na booro ũka wo pel a nibe poɔ jũu, wo yuo naa a Barabasi ko ba. Wo vɛ naa ka ba fɔb a Yesu yoo jaa, ti de wo ku a sojasi ũka, ba ti kpa wo a daa ju, ka wo kpi.

XVI Be le a sojasi tara a Yesu kpɛn a nãa yir kpɛɛ 'lo po, ti bool a ba taaba sojasi lɔo taa. **XVII** Ba den fuu jie nãa fuu kaar su wo, na ba le de goor vil nãa jupil kaar su wo. **XVIII** Ti pãa piel laara wo, "Yãan yooo, Juu nibe nãa!" **XIX** Ti ma de daa nmen wo a jũu ti chure nataar 'yɔonɔ wo. Ba gbur dumo a wo niem puoro wo. **XX** Ban wa la wo a nɛtɔ wa baar, ba yaa naa a fuu 'lɔnɔ bar, ti de a wo mãe fuu su wo, na ba pãa de wo chiin ũka ba ti kpa wo a daa ju.

XXI A sor po, ba nyen Simon na yi Sireni tɛe po, Aleksanda ni Worofos sãa le. Mɔo po le wo yi tala, ka ba nyoo wo fir ka wo de a Yesu daa tuo. **XXII** Ba chiin naa a Yesu ti tãn a be ban boolo a Yesu nibe kɔkor po, Gɔlgota. A par le ũka, Julaa Jie. **XXIII** Ka ba pãa de tãt koo 'yoo a dãa po, ũka wo nyũ, ti wo tɔr. **XXIV** Be le ba kpa wo a daa ju. Ba pɔ naa a wo foor na ba nme gbãm bɔo a ala ãsoo jaa na na de.

XXV Bibipol le ba kpa wo. **XXVI** Ba seb naa a yele 'lo jũu ban kon wo mar a daa jũu ũka, "A JUU NIBE NÃA." **XXVII** Ba mi kpan nãnyisi ayi a dabãbãnsi mi ju, ka ãsoo be a Yesu nũsɔo loor ka a ãsoo mi be a wo guba loor. **XXIX** A bala na tala a be a wo kpafo jie tɔro wo, vavire a ba jur 'yerɛ, "Wooo, a fɔo nyã na 'yer ũka fon sɔo naa a Nãanjmun Puorfo Yir nyã bar ti me wo a ber ata, **XXX** wa suu a daa ju, na fo faa a fo mãe!"

XXXI Le ni wo ju le, a Juu nibe booro nibeɛ ni a Mosesi Nɛɛ wiwiille mi laara wo, na ba 'yerɛ koro taa, "Nyɛ, wo faan bamune, ti wo kɔ tɔo a wo mãe faa e! **XXXII** Vɛ a 'lo na 'yer ũka, 'lo le i a Ni-iraa, na wo i a Isural nibe nãa, suu a daa ju a si kaa, ti na si pãa sɔo." A bala mi ban kpa gbɔr wo, le le ba mi to wo.

XXXIII A mɔtɔo na wa ara a gar ju sãlsɔo, a wer wo jaa sob naa wa ti tãn a mɔtɔo balfɔ sɔo. **XXXIV** A sɔo 'lɔnɔ po le, ka a Yesu chur bool, "Eloi, eloi, lama sabakatanu." A par le a Yesu nibe kɔkor po ũka, "N Nãanjmun, n Nãanjmun, bo le so ka fo heb puor 'yoo ma?"

XXXV A bala na ara gbɔr a be wɔ na ba 'yer, "Yi chele! Elaija le wo boolo."

XXXVI Ka a daba ãsoo jo chen ti 'moo sapo 'lor a dãmiir amune po, na wo chab daa tur a Yesu ũka wo moor, ti na wo le 'yer, "Yi vɛ a si kaara, Elaija na wa yoo wo naa bi."

XXXVII Be le a Yesu chur ti nmaa a voor.

XXXVIII Ka a Juu Nibe Puorfo Yir po, ban lã a fɔbaa var a die chur a saaju ti gbem a par.

XXXIX A sojasi nɛkpɛɛ na ara a be a Yesu niem na wɔ a wo churfo, ti nye a le mi won nmaa a voor, wo 'yer naa, "Yelmãe jaa, a daba nyã i naa a Nãanjmun Bie."

XL A pɔbo bamune lɔon Meer na yi Magdala tɛe po, ni Salome, ni a Meer na i a Jemesi bile, ni Josefi ma mi ara na tɛer jaa ti kaar wo. **XLI** A Galilee po, a pɔbo banyãna le turo wo, na ba sɔnɔ wo. Ka a pɔbo bamune mi na matãan wo wa a Jerusalem, mi be be.

XLII A daar 'lo i naa a ba Choorfo Bɔbir ban na choor a ba mãe, bojũu a mɔtɔo wa moor, a Pɛnfo Bɔbir piel naa. A jãanoor na wa tara **XLIII** a Josefo

5 XV:XXVII 15:27 A gãma amune po, baa 'yoo a pɔfo lɔer ni aniin e ũka, 28 A seb a Nãanjmun gãn po ũka, "Ba sor won 'yoo a tɔdebe dɛme po." (Isaiya 53:12)

na yi a Arimatya tēe pō, na ɪ a nɪkpɛɛ ʔsɔɔ ban 'yɔɔnɔ, tɪ mɪ dɔɔ chele a Nāanmɪn Nāalɔɔ, nyɔɔn nyāa chen a Pilate sɛ, tɪ sɔɔr a Yesu āgān ɪka wɔ ũu. ^{XLIV} Pilate na wa wɔ ɪka a Yesu kpi naa, a 'maa won nɛɛ. Be le wɔ bɔɔl a sojasi nɪkpɛɛ ka wɔ wa, ka wɔ sɔɔr wɔ, "A Yesu kpin bɪɪ?" ^{XLV} Ka a sojasi nɪkpɛɛ 'yer, "Ɔɔ, wɔ kpi naa." Ka a Pilate sɔɔ ɪka a Josefu wɔ tɪ yɔɔ a Yesu āgān. ^{XLVI} Josefu dān fɔbaa na wɔ tɪ yɔɔ a Yesu āgān vil wɔ chiin tɪ ũu, a yaa ban chɪ kɔsɪr pɔ. Ba bil kɔsɪr wa pɔɔ a yaa nɛɛ. ^{XLVII} A Mɛɛr na yi a Magdala, nɪ a Mɛɛr na ɪ a Josest ma, nyɛ naa a jie 'lo ban ũu wɔ.

XVI

^I A Pɛnfɔ Bɪbir na wa baar, Mɛɛr na yi a Magdala, nɪ Salome, nɪ a Mɛɛr na ɪ a Jemest ma, ba dān a kānyūur ala ɪka ba chiin tɪ je a Yesu āgān. ^{II} A Pɛnfɔ divɪɛ bio daar, bibio mɔtɔɔ na pur baar, ba chen naa a yaa par. ^{III} A kɔsɪr na pɔɔ a yaa nɛɛ ba gbɔr ɛ, ka ba sɔɔr taa, "An le na tɪ bil a kɔsɪr bar sɪ a yaa nɛɛ?" ^{IV} Tɪche ban dɔɔ kaa a ba nidaa, a kɔsɪr 'lo bil yi a yaa nɛɛ. ^V Ban tɪ kpɛrɛ a yaa pɔ, ba nyɛn polbile na su fuu pɪla jānɛ nɪ a nɪsɔɔ loor, ka pɪla ɔɔ ba.

^{VI} A polbile 'yer kɔ ba, "Yɪ ta vɛ ka yɪ pɪla ɔɔrɔ ɛ. Yɪ bɔɔrɔ naa a Yesu 'lo na yi a Najaretɪ ban kpa a daa ju. Wɔ ir naa ɪ vor! Waa be a ka ɛ! Yɪ nyɛ a jie 'lo ban gaal wɔ. ^{VII} Yɪ lɛb kul tɪ 'yer a wɔ poturbo nɪ a Pita ɪka, wɔ de yɪn nie chiine a Galilee, be le yɪn tɪ nyɛ wɔ, nɪtāa a le won dɔɔ 'yer kɔ yɪ."

^{VIII} Chícham kpe ba naa ka ba nɛɛ 'maa, ka ba jo yi a yaa par. Baa 'yer 'yer kɔ nɪrɛ jaa ɛ, bojūu dābāɛ kpe ba naa.

^{IX} A Pɛnfɔ divɪɛ bio daar bibio, Yesu na wa ir a kūu pɔ, wɔ den nie dūu a Mɛɛr na yi a Magdala, a 'lo pɔ won dɔɔ dii a sɪdebe ayopɔi bar ka a yi. ^X A Mɛɛr chen tɪ 'yer kɔ a bala na dɔɔ be a Yesu sɛ, a bala a nie na sɔɔ ka baa kɔnɔ. ^{XI} Ban wa wɔ ka wɔ 'yer ɪka a Yesu ir naa kūu pɔ ɪ vor, ka wɔ nyɛ wɔ, baa sɔɔ de ɛ.

^{XII} A anyā puor le, a Yesu lɛb nɪyuo na wɔ dūu a ba ayi na de sɔr chiine a tēe ʔsɔɔ pɔ. ^{XIII} Ba lɛb chen a Jerusalem tɪ 'yer kɔ a ba taaba, tɪche baa sɔɔ ɛ.

^{XIV} A ba kor ɛ, tɪ a Yesu le dūu a Pie nɪ Bɔ'yen na 'mataa dire. Wɔ miin 'yɔɔ ba a ba ba sɔɔfɔ pɔ, nɪ a ba nyākpāɛn jūu, bojūu baa sɔɔ de a bala na nyɛ won ir a kūu pɔ 'yer.

^{XV} Wɔ 'yer kɔ ba, "Yɪ yɔ a wer wɔ jaa, na yɪ mɔɔl 'yer a 'yer nɔɔ nyā kɔ a nɪbɔrɔ ba jaa. ^{XVI} Nɪrɛ 'lo jaa na sɔɔ de a 'yer nɔɔ nyā, ka ba so wɔ a Nāanmɪn kɔɔ, won nyɛn a Nāanmɪn faafɔ, tɪche nɪrɛ 'lo jaa na ba sɔɔ de a 'yer nɔɔ nyā ɛ, a nɪnyɛn na we naa. ^{XVII} A jānsɪ anyā na turo naa bala na sɔɔ. Ban de naa n yuor diin sɪdebe ka a yi, na ba le bɔɔ 'yerbɔlsɪ 'yerfɔ. ^{XVIII} Ban ma 'mɔɔr waba. Bala wa nyū bon na tara lɔɔ, tɪ a kɔ ɪ ba yele ɛ. Baalaa ban dɔɔl a ba nūu, won sa naa."

^{XIX} A Soro Yesu na wa 'yer a nɪtɔ kɔ a wɔ poturbo, Nāanmɪn vɛ naa ka wɔ do a saaju tɪ jānɛ a wɔ nɪsɔɔ loor. ^{XX} Be le ka a poturbo yi chen tɪ mɔɔlo a 'yer nɔɔ jie jaa. Be le ka a Soro 'mataa tɔnɔ nɪ ba, ka a wɔ nɛ'maa tɔmɔ anyā ban tɔnɔ wiil ɪka a wɔ 'yer nɔɔ ɪn yelmāɛ.

LE A LUKA NA SEB A YESU 'YER NŌO

I Nītāa le a n̄yoo na mō man a le na ɪ a sɪ ber anyā pɔ, II a le un yelmāe, ba dōo be be na ba nyen nubir a pielfo, na ba ɪ a 'yer nyā gbāgbaar. III A le jūu n baraa Teofilusi, n m̄ mōn v̄ter a 'yer tɪ t̄an a pielfo nyɛ ka a ɪ yelmāe le, ka n b̄ooɔ ɪka n seb a le na tu taa kɔ fɔ. IV Ka fɔ na tōo b̄oo ɪka a le ban wiil fɔ un yelmāe.

V A Judiya Nāa Herod s̄oo, a Juu n̄be b̄oorloro ās̄oo ben be ban b̄oolo Jekariya wɔ p̄oo naa a Abija gbul pɔ ka a wɔ p̄oo yuor di Elijabeti na yi a Aaron b̄ooɔ pɔ. VI Ba jaa ayi yele tor Nāan̄m̄n s̄e ka ba turo a le a Nāan̄m̄n n̄eɛ na 'yer na baa tara chefo ε. VII Tɪche baa tara bie ε, bojūu a Elijabeti abbaa ka 'lo naa s̄re jaa nyōo.

VIII A m̄ l̄oor wa ta a Jekariya ka w̄n t̄o a b̄oor lofo t̄om̄ kɔ Nāan̄m̄n. IX Gbām le ba gba ir wɔ n̄tāa le a ba b̄oorlo t̄om̄ na be, ka won ma kpe a puorfo yir tɪ chom a t̄at nyūu v̄la ala. X Ka a s̄oo na wa ta ɪka wɔ chom a t̄at nyūu v̄la anyāna, a n̄be ara naa a yōo puoro.

XI Be le a Nāan̄m̄n malaka wa dūu wɔ be a t̄at nyūu v̄la chomfo jie a n̄s̄oo jie. XII Jekariya na wa nyɛ wɔ a le, p̄la oo wɔ naa ka dābāe kpe wɔ. XIII Tɪche ka a malaka 'yer kɔ wɔ, “Jekariya ta joro dābāe ε, Nāan̄m̄n w̄n a fɔ s̄oorfo, a fɔ p̄oo Elijabeti na d̄oon dabile ka fɔ 'yōo a wɔ yuor J̄oon. XIV A wɔ yele na un n̄oo kpe fɔ ka fɔ ch̄le ka n̄yoo m̄ ch̄le a wɔ d̄oofo jūu. XV An ɪ won un kp̄e a Nāan̄m̄n niem, wɔ k̄o nyū dāa ban 'yōo dābil ε, bojūu Nāan̄m̄n Siɛ na s̄e won be a ma p̄oom. XVI Won lieb naa a Isral n̄be yoo jie waan a ba Nāan̄m̄n s̄e. XVII Won den a sɪ Soro nie nɪ a s̄re nɪ a kp̄e 'lo na d̄oo be a Elaija 'yōo, na wɔ lieb s̄aam̄ne ka ba tara a ba bibiir t̄er. Ka bawōnsɪ m̄ nyɛ ȳe na ba maala yeltorsɪ na wɔ v̄e ka n̄be m̄ ch̄oor ba m̄ae gun a sɪ Soro.”

XVIII Ka a Jekariya s̄oor a malaka, “N̄m̄ne un ɪre wa s̄oo a n̄t̄o fon 'yer? Maa nɪ n p̄oo jaa kor naa.” XIX Ka a malaka 'yer kɔ wɔ, “Maa le a Gabirel na ma ara a Nāan̄m̄n niem, 'lo le t̄o ma nɪ a 'yer nyā ɪka n wa 'yer a 'yer n̄oo nyā kɔ fɔ. XX A le jūu fon un w̄oo fɔ k̄o le t̄oo 'yer 'yer ε, wa t̄an a b̄ibir 'lo a anyāna na ɪ bojūu faa s̄oo de a 'yer ala na wa ɪ a s̄oo 'lo na s̄e ε.”

XXI A n̄be bala na be a yōo chele a Jekariya w̄n kor a le a Nāan̄m̄n puorfo yir, ka ch̄icham kpe ba. XXII Be le ka wɔ wa yi tɪ wɔ k̄o le t̄oo 'yer 'yer ε, ka a n̄be b̄oon ɪka wɔ nyen nyefo k̄oo bojūu nuur kaalfɔ le wɔ mana nɪ ba tɪ k̄o t̄oo 'yer ε.

XXIII A le a puorfo b̄obie na wa baar be a Nāan̄m̄n puorfo yir, wɔ lieb kul a wɔ yir. XXIV A anyā puor le ka wɔ p̄oo Elijabeti tara p̄oo na wɔ s̄ool ηmersɪ anūu. XXV Na wɔ p̄aa 'yere, “Nyɛ le a Nāan̄m̄n na maal ma, a wɔ maal v̄la b̄ibir v̄ie naa ka wɔ ir ma a v̄i yin a n̄be niem bar.”

XXVI Elijabeti p̄oo na wa ta ηmersɪ ayooɔb, Nāan̄m̄n t̄o naa a Gabirel a t̄ee na be a Galilee paal pɔ ban b̄oolo Najaretɪ, XXVII be le p̄ooarbile k̄oo be, ka daba ban b̄oolo Josefo na ɪ a Nāa David yōo ηmaa baraa na kul ka a p̄oobile yuor di M̄eɛr. XXVIII A malaka chen a wɔ s̄e tɪ 'yer, “N puorfo naa, fɔ un n̄'yōo naa, Nāan̄m̄n ben a fɔ s̄e.”

XXIX Ka dābāe nyoo a M̄eɛr nɪ a puorfo nyā b̄ooɔ, na wɔ s̄oo wɔ m̄ae a puorfo nyā par. XXX Tɪche ka a malaka 'yer kɔ wɔ, “Ta joro dābāe ε, fɔ un

n' yōo naa Nāanmın niem. XXXI Fon tara na pɔɔ dɔɔ dabile, na fu 'yōo a wɔ yuor Yesu. XXXII Won ın kpɛɛ, ka ba bɔɔlɔ wɔ a Nāanmın na be a Saaju Bie. A sɪ Soro Nāanmın na den a wɔ s̄aa David n̄aal̄ɔ kɔ wɔ. XXXIII 'Lɔ le na di a Jekɔb yir n̄aa jaa kpo kpo, a wɔ n̄aa kɔ wa baar ɛ." XXXIV Ka a Mɛer s̄ɔɔr a malaka, "N ba ta daba sere ɛ, ti ɲm̄ɪnɛ ın ırɛ wa dɔɔ a bie?"

XXXV Ka a malaka 'yer kɔ wɔ, "Nāanmın S̄ɛ na wa kpe fu naa, ka a Nāanmın kp̄ɛɔ wa ger pɔɔ fu a bicheche 'lɔ fon na dɔɔ, ban bɔɔlɔ wɔn Nāanmın Bie. XXXVI Nyɛ a fu yɛbɛ Elijabɛtɪ gba na ı a pɔɔ abbaa na wɔ nyōɔ ti wɔ tara na pɔɔ na dɔɔ bie, chuur ayɔɔb nı nyā won gal. XXXVII Yele jaa ba ı tuo Nāanmın s̄ɛ ɛ." XXXVIII Be le a Mɛer 'yer, "Nyɛ, Nāanmın gb̄agbaa le n ı, a ı a le kɔ ma fon 'yer?" Ka a malaka bar wɔ ti chen.

XXXIX A s̄ɔɔ 'lɔn̄ɔ le a Mɛer pɔɔ yi do a t̄ɔɔ ju a Judiya t̄ɛɛ pɔ. XL Wɔ ti kpe naa a Jekariya yir na wɔ puor a Elijabɛtɪ. XLI Elijabɛtɪ na w̄ɔ a Mɛer puorfɔ ka a bie ɔɔ l̄ɛb be a wɔ pɔɔm ka a Nāanmın S̄ɛ s̄ɛɛ a Elijabɛtɪ. XLII Ka wɔ ɲme chelma 'yɛɛ, "Nāanmın s̄ɔɔ fon gar a pɔbɔ ba jaa, na wɔ m̄ı s̄ɔɔ a bie 'lɔ na be a fu pɔɔm. XLIII Tıche nyɛ 'yōɔfɔ na kaara, ka a n Soro ma wa a n s̄ɛ? XLIV ın wa w̄ɔ a fu puorfɔ a bie na ḡa a n pɔɔm ɔɔn l̄ɛb nı pɔpɛl. XLV Pɔpɛl s̄ɔɔ le fɔ ı an ı fu s̄ɔɔn de a le a n Soro na t̄ɔ, ka ba wa 'yer fu ıka an ı naa a le."

XLVI Ka a Mɛer 'yer, "N pɛɛn Nāanmın nı a pɔɔ wɔ jaa. XLVII A n s̄ɛɛ ch̄ɪɛ naa a Nāanmın na ı a n Fafaara 'yōɔ. XLVIII An ı wɔ t̄ɛɛɔ a wɔ gb̄agbapɔɔbɪɛ m̄aɛ siirfɔ. An yi duna chiine, a dɔɔ tu taa ba jaa na bɔɔlɔ ma naa bɔɔs̄ɔn s̄ɔɔ. XLIX An ı a T̄ɔɔfɔ S̄ɔɔ le maal a le kɔ ma. A wɔ yuor ın cheche. L A wɔ n̄ıbaal be naa a bala na joro wɔ d̄āb̄aɛ s̄ɛ, yi a yɔn ti t̄ān a yɔn suulsı. LI A wɔ n̄ıu t̄ɔn t̄ɔbɛɛɛ, wɔ ȳɛɛɛ naa a bala na b̄ɔɔɔɔ a yuor a ba t̄ɛɛ pɔ bar. LII Wɔ d̄ɔɔn n̄am̄ɪnɛ a ba n̄aa dak̄ɔɔɔr jur bar, tıche na wɔ 'm̄ɔɔɔr a bala na siir a ba m̄aɛ ka ba do saaju. LIII Wɔ kɔ naa a k̄ɔ d̄ɛm̄e b̄ɔs̄ɔn, ti d̄ıi a tara d̄ɛm̄e bar n̄ıjaalsı. LIV-LV Wɔ s̄ɔn a wɔ gb̄agbaa Isral ti t̄ɛɛɔ ıka wɔ kaa Abraham nı a wɔ yɔn n̄ıbaal b̄ıɔɔɔr jaa, n̄ıt̄aa le won d̄ɔɔ 'yer kɔ a s̄ı s̄am̄ɪnɛ."

LVI Mɛer j̄ānɛ na a Elijabɛtɪ s̄ɛ ɲm̄ɛɛɛɛ ata ti l̄ɛb kul a wɔ t̄ɛɛ.

LVII Elijabɛtɪ d̄ɔɔfɔ b̄ıɔɔɔr wa v̄ıɛ naa ka wɔ d̄ɔɔ dabile. LVIII Ka a bala na kp̄ıɛɛɛ gb̄ɔɔr a Elijabɛtɪ nı a wɔ yir d̄ɛm̄e na w̄ɔ le a Nāanmın na maal v̄ıɛɛ kɔ wɔ ba pɔɔ m̄ı pɛl naa a wɔ kaar.

LIX A ber an̄ıın daar ba wa naa ıka ba wa ɲmaa a bie yuor, na ba ta b̄ɔɔɔɔ ıka ba de a s̄aa yuor 'yōɔ wɔ b̄ɔɔlɔ a Jekariya. LX Tıche ka a ma ba s̄ɔɔ ɛ, ti 'yer, "A bie yuor din ɔɔn." LXI A ba 'yer kɔ wɔ, "Fu bal n̄ıɛ jaa ba di a yuor nyā ɛ."

LXII Tı na ba p̄aa 'lur s̄ɔɔr a s̄aa a yobuor won b̄ɔɔɔɔ ıka ba 'yōɔ a bie. LXIII Ka wɔ man ba ıka ba kɔ wɔ bon ka wɔ seb, won ben wa de a bon na wɔ seb, "A bie yuor din ɔɔn." Ka n̄ɛɛr 'maa ba jaa. LXIV Ajienaa le a Jekariya n̄ɛɛ m̄ı 'laa ka a j̄ālb̄ıɔɔr bal ka wɔ t̄ɔɔ 'yɛɛ na wɔ p̄ɛɛɛ Nāanmın. LXV Ka d̄āb̄aɛ kpe a bala jaa na gb̄ɔɔr a be ka n̄ıbɛ 'yɛɛ ka a yaar de a Judiya t̄ɛn ala na be a t̄ɔn ju. LXVI N̄ıɛ jaa na w̄ɔ a n̄ıt̄ɔ a ma 'maa won n̄ɛɛ ka wɔ ma s̄ɔɔr, "N̄m̄ɪnɛ le a bie nyā na wa kaara?" Boj̄u a Soro n̄ıu d̄ɔɔl naa a bie.

LXVII Jekariya na ı a s̄aa, Nāanmın S̄ɛ s̄ɛɛ wɔ naa ka wɔ 'yɛɛɛ, LXVIII "P̄ɛɛfɔ wɔ ta a Isral Nāanmın, boj̄u wɔ wa naa wa faa a wɔ n̄ıbɛ. LXIX Wɔ kɔ s̄ın ḡādaa ıka wɔ faa s̄ı na yi a wɔ gb̄agbaa N̄aa David yir,

LXX nūtāa le won dōo tu a wo 'ye'yerbe cheche bala sē a kōr jaa ka ba 'yer, LXXI ūka wo faa sɪ a sɪ dōdēme sē, na wo faa sɪ a bala na laar sɪ nuur pɔ. LXXII Wɔ maal a ntō ūka wo wiil nūbaal kɔ a sɪ sāmune, na wo le tɛr a wo netir cheche 'lo, LXXIII a le won pɔ kɔ a sɪ sākpa Abraham. LXXIV Wɔ pɔn 'yer ūka, won faa sɪ naa a sɪ dōdēme nuur pɔ, ka sɪ puoro wo kō le joro dābāe ε, LXXV na sɪ cheche nɪ ntorsɪ a wo niem a ber a jaa. LXXVI A fōo na ɪ a n bie ban bɔɔlo fo naa a saaju Nāanmɪn 'ye'yerε, an ɪ fōo le na de a sɪ Soro nie chɔɔr a wo sɔr, LXXVII na fo vē ka wo nibe bōo a faafu sɔr, na ba nye yelbier vē kofu. LXXVIII Nāanmɪn na tara nɪ sɪ nūbaal jūu, wo vē naa ka a fafaara pur chaar 'yōo sɪ yi a saaju, LXXIX na wo chaar 'yōo a bala na kpɛrε a libe pɔ, tɪ be a kūu gāagiel pīlem, na wo wiil a sɪ gbεε ka a de nyā'maar sɔr."

LXXX A bie nōo naa ka a sɛ kpēo be a wo sē. Mɔgōo pɔ le wo kpɛrε tɪ tān a bɪbir 'lo won na wiil a wo māe kɔ a Isral nibe.

II

I A ber ala pɔ, a paal Nākpēε Siisa Agustus 'yer naa ūka ba sɔr a nibe ba jaa na be a Worom paal pɔ. II A sɔrfu nyā le ɪ a sordōo ban sɔr a nibe ka a Kiriniyus mɪ ɪ a Siriya nāa. III Nɪrε jaa kul a wo māe tēε ka ban tɪ sɔr wo.

IV Ala le so ka a Josefɔ mɪ na yi a Najaretɪ tēε na be a Galilee wɛr pɔ, na wo chen a Judiya wɛr pɔ, a Nāa David tēε ban bɔɔlo a Betlehem, bojūu a Nāa David yir le wo yi tɪ le ɪ a wo bal nɪrε. V Josefɔ tara na a Mɛer na tara a pɔo won bɔɔrɔ a kulfo 'mataa chiin ka ban tɪ sɔr ba. VI A le ban be a Betlehem ka a Mɛer bie dɔɔfo daar ta. VII Ka wo dɔo a pɔɔsarbɛε ka wo ɪ dabɛle a wo vil wo a fɔbaa gaal a dōn mɔɔr 'wɔfo jie bojūu baa nye jie na kpe a sānba kpɛfo jie ε.

VIII Pechiinbe mɪ dōo gbɔr a tēε na ba gān a ba piir be a mōo pɔ kaara. IX Ka a Nāanmɪn malaka yi a saaju wa a ba sē, ka Nāanmɪn tɪr chaar pɔo ba, ka dābāε kpε ba. X Tɪche a malaka 'yer kɔ ba, "Yɪ ta joro dābāε ε, 'yer nōo le n waan a yi sē, an ɪn chulfo kpēε kɔ a nibe ba jaa. XI A dɪna tāsɔo ba dɔo naa a Fafaara a yi 'yōo a Nāa David tēε pɔ. Wɔ ɪ naa a sɪ Soro nɪ a Nɪ-iraa. XII Jānε yɪn na de bōon wo nɪ nyā. Yɪn nye naa a bɪpɪla ban vil a fɔbaa gaal wo a dōn mɔɔr 'wɔfo jie."

XIII Ajienaa a saaju malakasɪ yɔo wa naa wa 'matāan a malaka 'lo a ba dāna a Nāanmɪn 'yerε nɪ, XIV "Tɪr wo ta a Nāanmɪn na be a saaju, ka nyā'maar mɪ be a nibe bala na pele a wo pɔo a wɛr pɔ."

XV A malakasɪ na wa bar ba tɪ lɛb do a saaju, ka a pechiinbe 'yerε koro taa, "Yɪ ɪ a sɪ chen a Betlehem tēε pɔ, tɪ kaa a yelnyne na ɪ ka a Nāanmɪn tō 'yer sɪ." XVI Be le ba pɔo chen tɪ nye a Mɛer nɪ a Josefɔ nɪ a bɪpɪla na gā a dōn mɔɔr 'wɔfo jie. XVII A le ban wa nye wo, ba 'yer naa a le a malaka na 'yer kɔ ba a bɪbile ye. XVIII A bala ba jaa na wō a le a pechiinbe na 'yer a bie 'yer kɔ ba, ka nɛer 'maa ba jaa. XIX Tɪche ka a Mɛer 'yōo a anyāna a wo pɔom tara tɛrε. XX A pechiinbe lɛb chen a piir jie tɪ dāna Nāanmɪn na ba pɛrε wo a ala a jaa ban wō tɪ nye a le a malaka na 'yer kɔ ba.

XXI A ber aniin na wa ta, ba ŋmaa won a yuor tɪ 'yōo wo a yuor Yesu, a yuor nyā le a malaka 'yer kɔ a Mɛer tɪ ka wo wa tara a pɔo. XXII Mɛer na wa baar a padɔɔr a le a Mosesɪ nɛε na 'yer, Josefɔ nɪ a Mɛer den a bie chiin a Jerusalem na tɪ kɔ a Nāanmɪn. XXIII Nūtāa le a Soro na 'yer, "Yɪ de dabil dōo jaa kɔ a Soro." (A Yifo Gān 13:2, 12) XXIV Ba den a

bɔɔrlo bomo ala a Soro na 'yer ɪka, “N̄mama ayi bu papa pɔlo ayi ti pol a ba m̄aē.” *(Mosesi Ḡama Na Tu Ata 12:8)*

^{XXV} Daba k̄ɔɔ d̄ɔɔ be a Jerusalem ban bɔɔlo Simeon na wɔ ɪ n̄itor na waa baala N̄aan̄m̄in ε. Wɔ m̄i d̄ɔɔ chele a Isral n̄ibe faafɔ b̄ibir ka a N̄aan̄m̄in Siε be a wɔ s̄ē. ^{XXVI} A N̄aan̄m̄in Siε 'yer kɔ wɔ ɪka won nye naa a Ni-iraa 'lo a Soro na t̄ɔ ni n̄ibir ti k̄pi. ^{XXVII} A N̄aan̄m̄in Siε v̄ēn ka Simeon chen be a N̄aan̄m̄in puorfɔ yir bechaar pɔ, ka a ɪ a Josefɔ ni a M̄eεr m̄i waan naa a ba bie Yesu a be na wa ir a n̄eε. ^{XXVIII} Ka a Simeon de a bie 'ȳɔɔ a wɔ n̄ūu pɔ ti puor N̄aan̄m̄in ȳān 'yere, ^{XXIX} “T̄ɔɔn̄ɔ s̄ɔɔ, n̄it̄āa le fon tir a f̄ɔ n̄eε kɔ a maa na ɪ a f̄ɔ gb̄āgbaa, fon t̄ɔɔ bar ma s̄ɔr ni nȳā'maar. ^{XXX} Boj̄ūu n̄ n̄ibir nye naa a fafaara, ^{XXXI} 'lo fon ch̄ɔɔr ka n̄ure jaa nye wɔ. ^{XXXII} Won ɪn ch̄āa wiil a n̄ibe bala na ba ɪ a Juu n̄ibe ε, ti na wɔ ɪ tur kɔ a f̄ɔ n̄ibe Isral.”

^{XXXIII} Ka a Yesu s̄āa ni a ma n̄eε 'maa a le a Simeon na 'yer a wɔ yele. ^{XXXIV} Ka a Simeon p̄āa 'yer nevila 'ȳɔɔ ba, ti 'yer kɔ a M̄eεr na ɪ a ma, “A bie nȳāna le N̄aan̄m̄in kɔ a Isral n̄ibe, ka ba ȳɔɔ na n̄me gber lo ti ir, na wɔ ɪ j̄āne ka ban 'yere k̄pere ni wɔ. ^{XXXV} N̄ibe ȳɔɔ p̄ɔt̄ter na ḡān ch̄āa pɔ, ka a f̄ɔɔ m̄i p̄ɔɔ s̄ɔɔ f̄ika s̄ɔɔ ban ch̄ɔr f̄ɔ.”

^{XXXVI} Pɔɔ na ɪ a N̄aan̄m̄in 'ye'yere ben be ban bɔɔlo Ana na wɔ ɪ Fanuwel bie na wɔ ɪ Aserɪ bal n̄ure, na wɔ ɪ pɔɔ nȳɔɔ. Wɔ kul sire maal yuomo ayop̄ɔi. ^{XXXVII} Ka a sire k̄pi ti wɔ ɪ a p̄ɔɔk̄ɔɔr maal yuomo l̄jaanaar ni anaar (84). Waa gala a N̄aan̄m̄in puorfɔ yir ε, t̄iche wɔ ma ben be na wɔ ma gal b̄ɔ̄diir ti s̄ɔɔrɔ N̄aan̄m̄in t̄ās̄ɔɔ ni a m̄ɔ̄t̄ɔɔ. ^{XXXVIII} A s̄ɔɔ 'l̄ɔn̄ɔ le wɔ wa a ba s̄ē ti d̄ān N̄aan̄m̄in ti na wɔ 'yer a bie 'yer kɔ a bala jaa na chele a Jerusalem faafɔ b̄ibir.

^{XXXIX} A le a Josefɔ ni a M̄eεr na wa ir a n̄eε maal a le a Soro na bin, ba l̄ieb kul a Najareti na ɪ a ba t̄ēe na be a Galilee wer pɔ. ^{XL} Be le a bie ti n̄ɔ̄n̄ɔ ni f̄ɔɔ na wɔ s̄eεn ȳē ka a N̄aan̄m̄in w̄āefɔ be a wɔ s̄ē.

^{XLI} Yuon jaa a s̄āa naa ma ma chen a Jerusalem ti l̄ɔɔ na ba di a Ḡɔl Bar Difɔ. ^{XLII} Yesu na wa nye yuomo pie ni ayi ba tara won don a Difɔ nȳā jie n̄it̄āa le ban ma ɪre. ^{XLIII} A Ḡɔl Bar Difɔ ber na wa baar, ba l̄ieb kulo a ba t̄ēe t̄iche a Yesu bar a Jerusalem ka baa b̄ɔɔn ε. ^{XLIV} Ba t̄ier ɪka wɔ taa pɔɔ a ba n̄ibe kulo ni ti chen b̄ibir b̄ɔ'yen baa nye wɔ ε, na ba p̄āa ȳɔɔrɔ b̄ɔɔrɔ wɔ a ba n̄ibe ni a ba n̄ib̄ɔ̄n̄s̄i ni a ba barm̄ine s̄ē. ^{XLV} Ban ba wa nye wɔ ε, ba l̄ieb chen a Jerusalem a wɔ b̄ɔfɔ jie. ^{XLVI} A ber ata daar le a ba ti nye wɔ a be a N̄aan̄m̄in puorfɔ yir bechaar pɔ, ka wɔ j̄āne a wiwiilbe chara pɔ chele a le ban 'yere na wɔ s̄ɔrɔ ba s̄ɔrf̄ɔst̄. ^{XLVII} N̄ure jaa na w̄ɔ a le won ire a 'ȳers̄i par a ch̄ɔ ch̄ɔ n̄eε 'maa ba naa. ^{XLVIII} A s̄āa ni a ma na wa nye wɔ a ba n̄eε m̄i 'maa ba naa ka a ma s̄ɔr, “Pa n̄ bie, bo le f̄ɔ maal s̄i a n̄it̄ɔ, ka maa ni a f̄ɔ s̄āa ȳɔɔbɔ f̄ɔ l̄ēεε wa faa?”

^{XLIX} Ka Yesu s̄ɔr a ma, “B̄āa 'ȳɔɔ le ȳi ȳɔɔrɔ b̄ɔɔrɔ ma? Yaa b̄ɔɔ ɪka ɪn be naa a n̄ S̄āa yir ε?” ^L T̄iche baa b̄ɔɔ a anȳāna won 'yer kɔ ba par ε.

^{LI} A wɔ ir pɔɔ ba, a ba p̄āa kul a Najareti a wɔ ti w̄ɔn̄ɔ a ba toor, t̄iche ka a ma 'ȳɔɔ a 'yer anȳāna a jaa a wɔ p̄ɔɔm. ^{LII} Ka a Yesu n̄ɔ̄n̄ɔ ni ȳē ni a k̄p̄ēε ka wɔ yele n̄ɔ̄m̄ɔ a N̄aan̄m̄in s̄ē ni a n̄ibe s̄ē.

III

¹ Yuon pie ni an̄ūu le a Tiberiyus Siisa di a n̄ākp̄ēε ka a Pontius Pilate m̄i ɪ a Judiya paal n̄īkp̄ēε ka a Herɔd m̄i di a Galilee n̄āa ka a wɔ yebe Filip

mı ı a Ituriya nı a Turakonıttıs nāa. Ka a Lisaniyası mı di a Abilenı nāa. **II** Anası nı Kayafası bala le ı a Juu nıbe boorlo nıbere. Ka a Nāanımın de a wō 'yer kō a Jekariya bidaba Joon be a mōgōō pō. **III** Wō yon a tēn ala a jaa na jilō a Jordan man na wō 'yere korō a nıbe, "Yı lıeb a yı tter na yı so a Nāanımın kōō, ka Nāanımın vē a yı yeldebe kō yı." **IV** Nıtāa le a Isaiya na seb a wō gān pō, "Nıre 'yere naa be a mōgōō pō, 'Yı chōor a sı Soro sōr, na yı maal a wō sōr ka wō tor. **V** Na yı 'mor a kolısi, na yı nımer a tōn nı a gbēgbēnsı ka a jātaa. Yı maal a sōgōrsı a jaa ka a tor, na yı maal a sōr nyara nyara ka wō sal. **VI** Nısaal borō ba jaa na nyen Nāanımın faafō." *(Isaiya 40:3-5)*

VII Ka a nıyōō bala na waara a Joon sē a Nāanımın kōō sofo 'yōō, ka wō sōor ba, "Yın waa bibiir, an le 'yer kō yı ıka yı jo yı a Nāanımın suur na waara a yı sē? **VIII** Yı vē ka yı befō wiil ıka yı lıeb a yı tter. Yı ta cheñe 'yere korō a yı māe ıka, Abraham le ı a sı sāa, n 'yere na korō yı ıka Nāanımın na tōon maal a kusıbe anyāna a ba lıeb ı a Abraham bibiir. **IX** A 'lar dōol a tıe nyıbe ju, tıe jaa ba wa wōnō wō sōn ε, ban nımaa won lob 'yōō būu pō."

X Ka a nıyōō bala sōor wō, "Nımıne sın pāa ı?" **XI** Ka Joon 'yer kō ba, "Tsoō jaa na tara fuusı ayı, wō ır āsōō kō a wō tō sōō na ba tara ε, nyā mı na tara bōdiir wō ı a le." **XII** Lōpodierbe mı wan a Joon sē ıka wō so ba a Nāanımın kōō, na ba mı sōor wō, "Wiwile sı mı ı nımıne?" **XIII** Ka wō 'yer kō ba, "Yı ta ma de dōol a le ban ıka yı de ε." **XIV** Sojası bamıne mı wan wa sōor wō, "Sın mı, sı ı nımıne?" Ka wō 'yer kō ba, "Yı ta fıır nıre de libir ε, yı ta mı nımaa jir kara dōol nıre ε, na yı vē ka a yı sāyar seen yı."

XV Ka a nıbe mı na dōō 'yōō toor chele, pāa tıere ıka a Joon le tōō ı a Nı-ıraa. **XVI** A Joon 'yer kō ba, "Maa 'lō kōō le n suoro yı, tıche nıre āsōō na gar ma na wa naa, a wō nafōor mıbe gba, n ba see ıka n for ε. 'Lō le na de Nāanımın Sıe nı būu son yı. **XVII** A nımayıtel naa ben a wō nūu pō, a wō na yıel a mōı a vafō jie na wō kpaar a bie 'yōō a boor pō tı chım a sōsōor nı būu 'lō na ba tara kpıınfō bar." **XVIII** Joon kpāa ban nı yelyōō na wō 'yer a Nāanımın 'yer kō ba.

XIX Tıche a nāa Herōd na de a wō yebe pōō Herōdiyas kul, Joon 'yer wō naa ıka a ba tara sōr ka wō kul wō ε, tı 'yer wō a debe amıne won ı. **XX** Herōd le maal deer won vē ka ba nyōō Joon tı 'yōō a pōōfo die pō.

XXI Ban ba nyōō a Joon pōō sere ε, wō so naa a nıbe a Nāanımın kōō na wō mı so a Yesu a Nāanımın kōō. Ka a Yesu sōorō Nāanımın ka a saaju yuo. **XXII** Ka a Nāanımın Sıe de papa āgān suu wa 'mar a Yesu ju, tı a kōkōr yı be a saaju 'yer, "Fōō le ı a n Bidanōnaa ka fı ye le pel a n pōō."

XXIII Yesu nyen yuon lıjer nı pie tı piel a wō tōmō, ka nıbe tter ıka wō ı naa a Josefo bidaba, na ı a Heli bidaba, **XXIV** Matati bidaba, Levi bidaba, Melki bidaba, Janai bidaba, Josefo bidaba, **XXV** Matatiyası bidaba, Amosı bidaba, Nahum bidaba, Esili bidaba, Nagai bidaba, **XXVI** Maat bidaba, Matatiyası bidaba, Semeyin bidaba, Josekı bidaba, Joda bidaba, **XXVII** Joanan bidaba, Aresa bidaba, Jerubabel bidaba, Sealtıel bidaba, Neri bidaba, **XXVIII** Melki bidaba, Adi bidaba, Kosam bidaba, Elmadam bidaba, Eri bidaba, **XXIX** Josua bidaba, Eliyeja bidaba, Jorim bidaba, Matati bidaba, Levi bidaba, **XXX** Simeon bidaba, Juda bidaba, Josefo bidaba, Jonam bidaba, Eliyakim bidaba, **XXXI** Melea bidaba, Mena bidaba, Matata bidaba, Natan bidaba, David bidaba, **XXXII** Jesı bidaba, Obed bidaba, Boaji bidaba, Salmon

bidaba, Nason bidaba, XXXIII Aminadab bidaba, Aram bidaba, Hejeron bidaba, Pereji bidaba, Juda bidaba, XXXIV Jekob bidaba, Isaaki bidaba, Abraham bidaba, Tera bidaba, Nahor bidaba, XXXV Serugu bidaba, Weru bidaba, Peleg bidaba, Eber bidaba, Sela bidaba, XXXVI Kainan bidaba, Afakadi bidaba, Sem bidaba, Nowa bidaba, Lameki bidaba, XXXVII Metusela bidaba, Enok bidaba, Jared bidaba, Mahalaleel bidaba, Kenan bidaba, XXXVIII Enos bidaba, Seti bidaba, Adama bidaba, Nāanjmun bidaba.

IV

I Nāanjmun Sɛ sɛɛn a Yesu na wɔ lɛb wɔ yin a Jordan man jie kpɛn wɔ a mɔgɔɔ pɔ. II Be lɛ a tɪ bɛɛr wɔ kaa ber lɪjaayi, waa di bon jaa a ber anyāna pɔ ɛ, ka a kɔ kpɛ wɔ. III A tɪ 'yer kɔ wɔ, "Ala ɪ fɔɔ lɛ a Nāanjmun Bie, 'yer kɔ a kɔsɪbe anyāna, ka a lɛb bɔdiir." IV Ka a Yesu 'yer kɔ wɔ ɪka, a seb a Nāanjmun gān pɔ ɪka, "Bɔdiir tɛɛ kɔ tɔɔ kɔ nɪrɛ nyevɔr ɛ." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 8:3*)

V A tɪ lɛ tara won don tɔɔ ju tɪ wiil wɔ a nāa di jiiir a jaa na be ka a wɛr pɔ VI tɪ 'yer, "In kɔ fɔ naa anyāna a jaa fɔɔ nɪ a ba nāyele, maa lɛ ba de a ba fɔɔ kɔ, ka n mɪ na de kɔ nɪrɛ 'lɔ jaa in bɔɔrɔ. VII Ala ɪ, fɔ gbur dumo puor ma fɔɔ lɛ so." VIII Ka Yesu 'yer wɔ, "A seb a Nāanjmun gān pɔ ɪka, Nāanjmun tɛɛ lɛ a sɛɛ ɪka fɔ puor, na fɔ tɔnɔ kɔrɔ a 'lɔ tɛɛ." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:13*)

IX A tɪ lɛ tara won chiin a Jerusalem ka wɔ tɪ do a puorfɔ yir jie 'lɔ na do na wɔ 'yer kɔ a Yesu, "Ala ɪ fɔɔ lɛ a Nāanjmun Bie ɔɔ lɔ a tɛɛ, X bojūu a seb a Nāanjmun gān pɔ ɪka, 'Nāanjmun na vɛ naa ka a wɔ malakasi wa gu fɔ taa lɛɛ, XI na ba nyɔɔ fɔ nɪ a ba nuur ka a fɔ gber kɔ nɛm kɔsɪr ɛ.' " (*Yiel Gān 91:11, 12*) XII Ka a Yesu 'yer kɔ a tɪ, a mɪ seb a Nāanjmun gān pɔ ɪka, "Ta bɛɛr a fɔ Nāanjmun kaa ɛ." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:16*) XIII A tɪ na wa baar a bɛɛr kaa anyāna wɔ bar won tɪ chen, tɪ lɛ guro nɪ sɔɔ kɔɔ won lɛ wa nyɛ jie.

XIV Yesu lɛb kul a Galilee nɪ a Nāanjmun Sɛ kpɛɔ ka a wɔ yele yaar a wer 'lɔ wɔ jaa. XV Wɔ tɪ wile naa a nɪbe a ba lɔɔfɔ jiiir ka a nɪrɛ jaa pɛɛrɛ wɔ.

XVI Yesu lɛb chen a Najareti be won nɔɔ, a Pɛnfɔ Bɪbir Daar wɔ tɪ kpɛn a ba lɔɔfɔ yir an ɪ lɛ lɛ wɔ ma ɪrɛ na wɔ ir ara na won kar gān. XVII Ka ba de Isaiya gān kɔ wɔ, ka wɔ nyɔɔ 'yɪr a jie 'lɔ ban sɛb, XVIII "Nāanjmun Sɛ be naa a n 'yɔɔ, bojūu wɔ ir ma naa ɪka n tɪ 'yer a 'yer nɔɔ kɔ a nɔn dɛme, naa mɪ tɪ 'yer kɔ gbāgbaar ka ban so ba māɛ, naa 'yer kɔ jɔn ka ba yuo, naa 'yer faa a bala ban gere, XIX naa 'yer a Nāanjmun maal yila yuon kɔ ba."

(*Isaiya 61:1, 2*) XX Be lɛ wɔ pilɔ a gān de kɔ a tɔtɔnɔ tɪ jānɛ, ka a nɪbe ba jaa na be a lɔɔfɔ yir kpa a nɪbie 'yɔɔ wɔ. XXI Ka wɔ piel 'yɛrɛ kɔrɔ ba, "Dɪna a lɛ yɪn wɔ a Nāanjmun gān pɔ, a ɪ naa a lɛ." XXII Ba jaa 'yɛrɛ naa a wɔ sɔ 'yer ka ba nɛɛr 'maa a 'yer vielsɪ na yire a wɔ nɛɛ pɔ ka ba sɔrɔ taa, "A ba ɪ a Josefo bidaba lɛ a nyā ɛ?"

XXIII Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "Sɪrɛ jaa lɛ, yɪn sɔɔr ma naa nɪ a sɔkpa nyā, 'Titile, tul a fɔ māɛ, maal a ala fun maal a Kapenahum ka a fɔ tɛɛ." " XXIV A wɔ 'yer kɔ ba, "Yelmāɛ lɛ n 'yɛrɛ kɔrɔ yɪ ɪka, ba maa de Nāanjmun 'yɛ'yɛrɛ a wɔ māɛ tɛɛ pɔ ɛ. XXV Yelmāɛ lɛ n 'yɛrɛ kɔrɔ yɪ ɪka pɔɔkɔyɔɔ ben a Isral nɪbe wer pɔ a Elaija sɔɔ, a war būu 'lɔ na dɔɔ nɛmaa a yuom ata nɪ nɛmɛrɪ ayɔɔb a wer wɔ jaa. XXVI Tɪche Nāanjmun ba tɔ a Elaija a pɔɔkɔɛ

ba nyā āsɔɔ jaa sɛ ɛ, ti tō wɔ a pɔɔkɔɔr na be a Jarefat na be a Sidon wer pɔ. **XXVII** A Nāanmɔn 'ye'yere Elisa sɔɔ, kɔkɔn mɔ ben a Isural nibe wer pɔ ti āsɔɔ jaa ba sa ɛ, ka Naaman na yi a Siriya wer pɔ ba le ɛ."

XXVIII A nɔyɔɔ bala na be a lɔɔfo yir 'lo pɔ, ka suur kpe ba jaa. **XXIX** Ba ir da wɔ yin a tɛe pɔ don a tɔɔ 'lo ju a ba tɛe na me bɔɔrɔ ũka ba daa wɔ lob a tɔɔ koro pɔ. **XXX** Tiche ka wɔ fɔɔl yi a nɔyɔɔ bala salsɔɔ a le na wɔ chen.

XXXI Be le wɔ suu chen a Kapenahum na be a Galilee wer pɔ, ka a Pɛnfɔ Bɔbir Daar ka wɔ piel wile a nibe. **XXXII** Ka a wɔ wiilfo 'maa ba nee bojũ a wɔ 'yer tara na kpɛɔ.

XXXIII Daba mɔ ben a be a lɔɔfo yir na tara a dɛer sɔɔ, ka a sɔdɛer be a wɔ 'yɔɔ, a wɔ nɔme chelma sɔɔr, **XXXIV** "Ai, a fɔɔ Yesu na yi a Najareti, bo fɔ bɔɔrɔ ka a sɔ sɛ? Fɔ wa naa ũka fɔ wa sɔɔ sɔ bar bɔ? N bɔɔ naa a nɔnyɔne fɔn ɪ, fɔ ɪ naa a Nāanmɔn nɔcheche 'lo."

XXXV Ka Yesu tɔn wɔ, "Pɔɔ a nee ti wa yi a daba 'yɔɔ." A sɔdɛer daan a daba lob a nibe niem ti na wɔ yi a daba 'yɔɔ ti waa 'yɔɔ wɔ baal ɛ. **XXXVI** Ka a neer 'maa a nibe ka ba sɔrɔ taa, "Willbuor mɔ nɔ nyā? Wɔ den kpɛɔ nɔ tɔɔfo 'yer kɔ a sɔdɛbe ka a yi." **XXXVII** Ka a wɔ ye le yaar de a tɛn ala na jilɔ a be.

XXXVIII Yesu yi naa a lɔɔfo yir na wɔ chen a Simon yir. Ka āgān tɔ a Simon dāe ma ka ba sɔɔr a Yesu ũka wɔ sɔɔ wɔ. **XXXIX** Ka wɔ guun ger a pɔɔ na wɔ tɔn a āgān tɔl ka wɔ bar a pɔɔ, ka wɔ sa na wɔ ir maal bɔdiir kɔ ba.

XL A mɔtɔɔ na wa mɔrɔ nibe waan naa ba baalsɔ a Yesu sɛ, ka wɔ dɔɔl ba a wɔ nũu na wɔ sāa baal jaa bɔrɔ ban waan. **XLI** Sɔdɛbe yin a nɔyɔɔ 'yɔɔ tāna 'yere, "Fɔ ũn Nāanmɔn Bie." Tiche ka a Yesu tɔn ba ka ba ta 'yere ɛ, an ɪ ba bɔɔn naa ũka 'lo le ɪ a Nɪ-iraa.

XLII A wer na wa chaar Yesu yin ti jāne a jie āsɔɔ wɔ yɔ, ka a nibe yɔbɔ wɔ ti nye a jie wɔn be ba le bɔɔrɔ ũka wɔ bar ba ti chen ɛ. **XLIII** Tiche ka wɔ 'yer kɔ ba, "A sɛe naa ũka n 'yer a Nāanmɔn nāalɔɔ 'yer kɔ a tɛn anyā mɔ bojũ a le 'yɔɔ le a Nāanmɔn tɔ ma." **XLIV** Tɔ na wɔ chene 'yere a Nāanmɔn 'yer be a a ba lɔɔfo yie a Juu nibe tɛe pɔ.

V

I Bɔbir āsɔɔ Yesu be naa a Genesareti man nee, ka nɔyɔɔ ara jilɔ wɔ chele a Nāanmɔn 'yer. **II** Wɔ nyen gborstɔ ayi a gogoro nee a jānyɔɔrɔbɔ na bar ti suu pɛere a ba lɔyaarsɔ. **III** Ka wɔ kpe a gboro āsɔɔ pɔ na ɪ Simon bon ti sɔɔr wɔ ũka wɔ daa wɔ ka wɔ jāan a gogoro bālāa. Wɔ pāa jāne naa a gboro pɔ ti wile a nibe.

IV Wɔn wa baar a 'yer ka wɔ 'yer a Simon, "Daa a gboro chiin a kɔdie pɔ na fɔ ti lob a fɔ lɔyaar." **V** Ka a Simon 'yer, "Kpākpāana, tāsɔɔ jaa le sɔ lob lɛɛe ti saa nyɔɔ bon ɛ, tiche fɔn 'yer go, ũn lobaa." **VI** Ban wa lob, ba nyɔɔr jāyɔɔ ka a lɔyaarsɔ ɪre na chɪer. **VII** Ka ba 'lɔr a ba taaba na be a gboro āsɔɔ pɔ, ka ba wa sɔɔ ba. Ba wa naa ka a gborstɔ a jaa ayi wa sɛe ka ba ɪre na mɔr.

VIII Simon Pita na wa nye a le, wɔ lon kpa a Yesu niem ti 'yer, "N Soro ser chen ti bar ma yelbe-ɪre le n ɪ." **IX** A jāyɔɔ anyā ban nyɔɔr jũu, 'lo nɔ a wɔ taaba neer 'maa naa. **X** Le le a Jemesɔ nɔ jɔɔn na ɪ a Jebedee bibiir na ɪ a Siman taaba. Ka Yesu 'yer kɔ a Simon, "Ta joro dābāe ɛ, an yi duna chiine fɔn nyɔɔrɔ na nibe 'yɔɔnɔ Nāanmɔn nāalɔɔ pɔ." **XI** Be le ba tɔɔ a gborstɔ waan a gogoro nee wa bar bomɔ a jaa ti turo a Yesu.

XII Yesu na wa be a tēe āsɔɔ pɔ, daba kɔ̄kɔ̄mɔ̄ baal na de a āgān wɔ jaa nyen a Yesu na wɔ lo kpa tēe a Yesu niem ti sɔɔr wɔ, “N Soro, fɔ̄s sɔɔ, sāa ma.” **XIII** Ka Yesu tur a wɔ nūu sɔɔr a daba ti ‘yer, “N sɔɔ naa sa.” Ajienaa ka a kɔ̄kɔ̄mɔ̄ baal bar wɔ. **XIV** Be le a Yesu ‘yer ko wɔ, “Taa ‘yere korɔ nɔre ε, ti chen ti wiil a fu māe ɔka a Juu nɔbe bɔɔrloro na fu ir a nɛε ‘lo a Mosesɩ na dɔɔ ‘yer ka a di dāaste ɩka fu in nɩsɔ̄.” **XV** Tiche ka a wɔ yele chene nɔme yaar a jie wɔ jaa ka a nɔyɔɔ wa chele a wɔ ‘yer ka wɔ sāa a ba baalsɩ. **XVI** Tiche wɔ ma chene na tɔɔ wɔ māe yin chēchē ti sɔɔrɔ Nāanɔmɩn.

XVII Bɔbir āsɔɔ Yesu na wile ka a ɩ a Faraseemɩne nɩ a Mosesɩ Nɛε wiwiilbe na yi a Galilee tēbil a jaa nɩ a Judiya ka bamɩne yi a Jerusalem ni ben be jāne. Ka a Soro kɔ a Yesu kpɛɔ ɩka wɔ sāan baalsɩ. **XVIII** Dɔɔr bamɩne tuon nɔre nɩ sɔɔ a nuur nɩ a gbɛε na kpi waan bɔɔrɔ ɩka ba kpɛn wɔ ti gaal a Yesu niem. **XIX** Ban ba wa nyere sɔr a nɔyɔɔ jūu, ba don naa gar ju ti yuo bɔɔ tur bar ka wɔ suun a sɔɔ a nɔbe sālɔɔɔ ti gā a Yesu niem.

XX Yesu na nye a le ban sɔɔ de, ka wɔ ‘yer kɔ a baalaa, “N baraa, a fu yeldebe vɛn bar.” **XXI** Ka a nɛε wiwiilbe nɩ a Faraseemɩne pāa jē tɛre, “An le a nyā na jāne fere sɔɔnɔ a Nāanɔmɩn yuor a nɩtɔ̄? An le na tɔɔ nɔre yelbier vɛ bar ka Nāanɔmɩn tɛε ba le ε?”

XXII Yesu bɔɔn a le ban tɛre ka wɔ sɔɔr ba, “Bo le yi tɛre a anyā a le a yi pɔɔm? **XXIII** ‘Yer buor le ɩ kɔ̄mɔ̄kɔ̄mɔ̄? N ‘yer ɩka a wɔ yeldebe vɛn bar bu nɩ ‘yer ɩka wɔ ir chiine? **XXIV** Tiche nɩtɔ̄ le yin bɔɔ ɩka a maa Nɩsaal Bie tara na kpɛɔ a wɛr pɔ na vɛ yeldebe bar.” Ka wɔ ‘yer kɔ a dagbere, “Fɔ̄s le n ‘yere nɩ ir ‘mɔɔ a fu sɔɔ kulo nɩ.” **XXV** Ajienaa ka wɔ vaa ir ara a ba niem, ‘mɔɔ a wɔ bɔ̄gānaa pɛere Nāanɔmɩn kulo nɩ. **XXVI** Ka nɔre jaa nɛε ‘maa ka ba dāna Nāanɔmɩn. Ka dābāe kpe ba ka ba ‘yere, “Sɩ nyen yelkal bala dɩna.”

XXVII A anyā puor Yesu yin ti nye lɔpodiere ban bɔɔlɔ Levi na jāne diere wɔ lɔposɩ, ka wɔ bɔɔl wɔ, “Ir turo ma.” **XXVIII** Ka a Levi vaa ir bar bomo a jaa ti turo wɔ. **XXIX** Levi maal bɔ̄diir kɔ a Yesu a be a wɔ yir na wɔ bɔɔl a taaba lɔpodierbe nɩ nɔyɔɔ ka ba wa ‘mataa dire. **XXX** Tiche a Faraseemɩne nɩ a Mosesɩ Nɛε wiwiilbe hūhūnɔ nɩ a yele nyā sɔrɔ a Yesu poturbo, “Bo le so ka yi ‘mataa dire nɩ a lɔpodierbe nɩ a tɔ̄debe tɔ̄nɔbɔ?” **XXXI** Ka Yesu ‘yer kɔ ba, “A ba ɩ nɔre na kpɛme le chiine titile jie ε, tiche baalaa le ma chen. **XXXII** N ba wa ɩka n wa bɔɔl a nɩtorsɩ ε, n wa naa ɩka n wa bɔɔl a tɔ̄debe tɔ̄nɔbɔ ka ba wa lieb tɛr.”

XXXIII Ka ba le sɔɔr a Yesu, “Nɔmɩne a ɩ ka Joɔn poturbo nɩ a Faraseemɩne poturbo ma jɛn kɔ sɔɔrɔ Nāanɔmɩn, tiche ka a fɔ̄s poturbo ma tɔɔ kpal a dib nɩ a nyūfɔ a le a tɔ̄tɔ̄?” **XXXIV** Ka a Yesu sɔɔr ba, “Fɔn tɔɔ maal a bala ban bɔɔl a pɔɔ paalaa jie ka ba jɛn kɔ a pɔɔ paalaa sire na chene be a ba sɛ ɔ? **XXXV** Tiche bɔbir kɔɔ na wa vɛe naa ka a pɔɔ paalaa sire yi a ba sɛ, a ber ala pɔ ‘lo ban jɛn nɩ kɔ.”

XXXVI Sokpa nyā le wɔ lob kɔ ba, “Nɔre maa nɔmaa fɔpaalaa se choo fokoraa pɔ ε, ‘lo be ɩ a le a fɔpaalaa na chɩeraa a fokoraa, bɔpaalaa nɩ bɔkoraa kɔ tɔɔ ‘mataa ε. **XXXVII** Nɔre maa ‘yɔɔ dābāun a dāa wɔkoraa pɔ ε, ‘lo be ɩ a le a dābāun na pur naa a wɔɔ ka a dāa kpaar ka a wɔɔ mɩ sɔɔ. **XXXVIII** Ba ma den dābāun ‘yɔɔ a dāa wɔpaalaa pɔ. **XXXIX** Nɔre wa nyū a dāgaa wɔ maa le bɔɔrɔ a dābāun ε, wɔ ma ‘yer ɩka a dāgaa in gar a dābāun.”

VI

^I A Pēnfō Bɪbir āsɔɔ daar, Yesu nɪ a wɔ poturbo kpēn tala a puo sālsɔɔ, ka a wɔ poturbo piel fɔrɔ a bōbie na ba ŋmɛne nɪ a nuur ɔɔrɔ. ^{II} Ka a Farasee bamune sɔɔr ba, “Bo lɛ yɪ ɪrɛ a lɛ na ba tara sɔr a Pēnfō Bɪbir Daar ɛ?”

^{III} Ka a Yesu 'yer kɔ ba, “Yaa kar a Nāaŋmɪn gān pɔ nyɛ a lɛ a David na dɔɔ ɪ nɪ a wɔ nɪbɛ a kɔ na kpe ba ɛ?” ^{IV} Wɔ kpēn a Nāaŋmɪn yir tɪ de a paanɔɔ ala ban bin kɔ Nāaŋmɪn na wɔ 'wɔb an ba tara sɔr ɛ, ka a Nāaŋmɪn bɔɔrlorbo tɛɛ ba lɛ ɛ. Tɪ de amune mɪ kɔ a wɔ nɪbɛ.” ^V Ka a Yesu pāa 'yer kɔ ba, “Maa Nɪsaal Bie lɛ ɪ a Pēnfō Bɪbir Soro.”

^{VI} A Pēnfō Bɪbir Daar āsɔɔ, wɔ ben a ba lɔɔfɔ yir na wɔ wile, ka a daba āsɔɔ be be a nūsɔɔ na kpi. ^{VII} A Faraseemune nɪ a nɛɛ wiwiilbe bɔɔrɔ sɔr na gar 'yɔɔ a Yesu, lɛ lɛ ba tɔɔ gbɔr kaara wɔ ɪka ba kaa ala ɪ won sāan a baal a Pēnfō Bɪbir ɔ. ^{VIII} Tɪche Yesu bɔɔn a lɛ ban tɪrɛ na wɔ 'yer kɔ a daba 'lɔ nūu na kpi, “Ir ara ka nɪrɛ jaa nyɛ fɔ.” Ka a daba ir ara. ^{IX} Ka a Yesu pāa 'yer kɔ ba, “N sɔɔr yɪ kaa, bo lɛ sɛɛ ɪka a maal a Pēnfō Bɪbir Daar, fɔ maal vɪla bɪ fɔ maal dɛɛr? Fɔ kɔ nɪrɛ bɪ fɔ faa nɪrɛ, bɪ fɔ sɔɔ bar?” ^X Wɔ kāan ba jaa gɔɔr tɪ 'yer a daba, “Tur a fɔ nūu.” A wɔ tur ka a nūu wɔ jaa sa. ^{XI} Tɪche ka a suur kpe ba ka ba guoro taa a lɛ ban na ɪ a Yesu.

^{XII} A ber ala āsɔɔ pɔ, Yesu don a tɔɔ ju Nāaŋmɪn sɔɔrfɔ jie, wɔ sɔɔr Nāaŋmɪn a tāsɔɔ 'lɔ wɔ jaa. ^{XIII} A wer na wa chaar a bibio, wɔ bɔɔl naa a poturbo ka ba wa a wɔ sɛ, ka wɔ ir a ba pɔ pie nɪ ayɪ bɔɔlɔ ba nɪtɔnsɪ. ^{XIV} A bala won ir lɛ, Simon won lɛ kɔ yopaalaa Pita, nɪ a wɔ yebe Andiru, Jemesɪ, Jɔɔn, Filip, Batolomi, ^{XV} Matiu, Tomasi, Jemesɪ na ɪ Alfayasi bidaba, Simon na mɔɔ nɪbir nɪ a wɔ wer ye, ^{XVI} Jemesɪ bidaba Judas, nɪ a Judas Isikariyot 'lɔ lɛ wa ɪ a gagaraa.

^{XVII} Yesu tara ban suun ka ba tɪ ara a jie 'lɔ na jātaa, kaa poturbo yɔɔ be be, ka a nɪyɔɔ mɪ yɪ Judiya, Jerusalem, ka bamune mɪ yɪ a Tɪrɛ tɛɛ nɪ a Sidon tɛɛ na be a man koor. ^{XVIII} Ba wa naa ɪka ba wa chɛl a wɔ 'yer tɪ wɔ sāa a ba baalsɪ. Wɔ sāan a bala ba jaa na tara a sɪdɛbɛ. ^{XIX} Ka a nɪyɔɔ bala dɔɔnɔ taa bɔɔrɔ a Yesu surfɔ bojūu kpɛɔ yirɛ naa a wɔ pɔ sāana a ba jaa baalsɪ.

^{XX} Yesu kaara naa a wɔ poturbo tɪ 'yer, “Popel lɛ kɔ a yɪn banyāna na ɪ a nɔn dɛmɛ. Yɪn lɛ so a Nāaŋmɪn nāalɔɔ. ^{XXI} Popel lɛ kɔ a yɪn a kɔ na kpe pɔpāanyā yɪn lɛ na wa tɪ. Popel lɛ kɔ a yɪn na kɔnɔ a pɔpāanyā, yɪn wa laara naa. ^{XXII} Popel lɛ kɔ yɪ a nɪbɛ na wa 'laar yɪ, na ba oo yɪ bar, tɪ torɔ yɪ na ba sɔɔnɔ a yɪ yuor fɪka bɔdɛɛr a maa Nɪsaal Bie jūu. ^{XXIII} A bɪbir nyā wa vɪɛ yɪ chɛl nɪ popel, bojūu a yɪ sāyar waa naa na be a saaju. Lɛ lɛ a ba sākpaṃmune dɔɔ maal a Nāaŋmɪn 'ye'yerbe. ^{XXIV} Nebier pɔɔn a yɪn na ɪ a tara dɛmɛ, yɪn 'lɔ nyɛn a yɪ 'maalfɔ. ^{XXV} Nebier kpēn a yɪn na tɪ a pɔpāanyā kɔ na kpe yɪ naa. Nebier kpēn a yɪn na laara a pɔpāanyā, yɪn lɛ nɪbaal na wa kpe a yɪ kɔnɔ. ^{XXVI} Nebier kpēn a yɪn nɪbɛ jaa na bɔɔlɔ yɪ yo sɔ, lɛ lɛ a ba sākpaṃmune mɪ dɔɔ bɔɔlɔ a jir 'ye'yerbe a yosɔn.

^{XXVII} “Tɪche n 'yerɛ na korɔ a yɪn na chɛlɛ a n 'yer, yɪ nɔ a yɪ dɔdɔmɔsɪ na yɪ maal vɪla kɔ a bala na 'laar yɪ. ^{XXVIII} Yɪ 'yer nevɪla 'yɔɔ a bala na pɔ 'yɔɔ yɪ, na yɪ sɔɔrɔ Nāaŋmɪn korɔ a bala na gere yɪ. ^{XXIX} Nɪrɛ wa 'ma fɔ tokpal pɔ, lɛ lɛb a bō'yen ka wɔ lɛ 'ma, nɪrɛ wa de a fɔ fuu kpɛɛ ta mɔɔ wɔ a fuu bile ɛ. ^{XXX} Nɪrɛ jaa wa sɔɔr fɔ bon de kɔ wɔ, nɪrɛ wa de a fɔ

bon taa le wa sorɔ wo go ε. **XXXI** A le yin bɔɔrɔ ũka a nɩbe ba maal kɔ yɩ, yɩ mɩ maal a le kɔ ba.

XXXII “Ala ɩ yɩ nɔ̄ naa a bala na nɔ̄ yɩ, yobuor le yɩ nye? A yelbetɔ̄nɔ̄ gba mɩ nɔ̄n a bala na nɔ̄ ba. **XXXIII** Ala ɩ yɩ maala na vɩla korɔ a bala na maal na a vɩla, yobuor le yin nye? A yelbetɔ̄nɔ̄ gba mɩ ɩre naa a le. **XXXIV** Ka ala ɩ fɔ pɛen a bala fon tier ũka ban wa yab fɔ naa, yobuor le yin wa nye? A yelbetɔ̄nɔ̄ ma pɛen a ba taaba tiere ũka ban wa yab a jaa. **XXXV** Tiche yɩ nɔ̄ a yɩ dɔ̄dɔ̄mɔ̄sɩ na yɩ maal vɩla kɔ ba, yɩ pɛe ba na yɩ taa chele ũka ba le wa yab yɩ ε. Ala le a yɩ s̄ayar na waa, ka yɩ na ɩ a saaju N̄aanmɩn bibiir, bojũu 'lo le maala vɩla korɔ a nɩhayasɩ nɩ putudɛme. **XXXVI** Yɩ ɩ nɩbibaal dɛme nɩtaa le a yɩ S̄aa na ɩ a nɩbibaal sorɔ.

XXXVII “Yɩ ta tɔɔr nɩre 'yer ε, ka N̄aanmɩn mɩ wa tɔɔr a yɩ 'yer ε. Yɩ ta 'yɔ̄ɔ nɩre 'yer ε, ka N̄aanmɩn mɩ ta 'yɔ̄ɔ yɩ 'yer ε. Yɩ v̄e kɔ nɩre ka N̄aanmɩn mɩ v̄e kɔ yɩ. **XXXVIII** Yɩ de tɩr, N̄aanmɩn mɩn kɔ yɩ naa, man vɩla tɩ dib 'yɔ̄ɔ tɩ ye yeε ka a yaara, an kpaar dɔ̄ɔl a yɩ gbεε ju. A bon 'lo yin man tɩr, 'lo mɩ le a N̄aanmɩn na man kɔ yɩ.”

XXXIX Sokpa nȳa le a Yesu le lob kɔ ba, “J̄ɔ̄ɔ na t̄ɔ̄ɔn j̄ɔ̄ɔ tɔɔ? Ba jaa ayi k̄ɔ lo bɔɔ pɔ ε? **XL** Nɩre na j̄ana wɔ k̄ɔ t̄ɔ̄ɔ gar a wɔ wiwile ε, tɩ 'lo wa j̄an baar won t̄ɔ̄ɔ kaara a wɔ wiwile kaar.

XLI “N̄mɩne a fɔ kaara a dabile na be a fɔ yebe nɩbir pɔ, tɩ ba chele a dakp̄εε na be a f̄ɔɔ nɩbir pɔ ε? **XLII** Bu N̄mɩne a ɩ ka fɔ 'yer kɔ a fɔ yebe, n yebe v̄e ka n ɩr a a dabile bar a fɔ nɩbir pɔ, tɩ ba ire a dakp̄εε na be a f̄ɔɔ nɩbir pɔ ε? F̄ɔ̄ɔ nɩbele nȳa, de nie ɩr a dakp̄εε a fɔ nɩbir pɔ bar na fɔ p̄aa nɩere t̄ɔ̄ɔ ɩr a dabile a fɔ yebe nɩbir pɔ bar.

XLIII “Tɩs̄ɔ ba w̄ɔnɔ̄ bidεbe ε, bu tɩdɛr mɩ ba w̄ɔnɔ̄ bisɔ̄n ε. **XLIV** Tɩε jaa a wɔ w̄ɔmɔ̄ le ba ma de b̄ɔ̄ɔn wɔ. Ba maa pɔr k̄ɔk̄ɔɔ gotte ju ε, bu pɔr 'w̄ɔ̄rɔ tamiir tɩε ju ε. **XLV** Nɩs̄ɔ a yels̄ɔ ala na be a wɔ p̄ɔ̄m le wɔ ma 'yerε, ka a nɩdɛr mɩ ma 'yerε a yeldebe ala na be a wɔ p̄ɔ̄m. Ala na s̄εε a p̄ɔ̄ le a n̄εε ma 'yerε.

XLVI “N̄mɩne a yɩ b̄ɔ̄ɔlɔ ma ũka Sorɔ, tɩ na yaa turo a le ɩn 'yer ε? **XLVII** Nɩre jaa na wa a n s̄ε na wɔ w̄ɔ a n 'yer tɩ maala, ɩn wiil yɩ naa a le won be. **XLVIII** Wɔ kaara fika nɩre na mɩere yir na wɔ tuu a dachin par kparaa bɔɔ tɩ p̄ɔ̄ɔn kɔsɩr na m̄ε a dachin dɔ̄ɔl. K̄ɔ̄ɔ wa yaar yɩ jil̄ɔ a yir, ka a k̄ɔ̄s̄ebe n̄miere a yir tɩ waa dam ε, bojũu ba m̄ε won s̄ɔ. **XLIX** Tiche nɩre 'lo na w̄ɔ a n 'yer tɩ na waa maala ε, wɔ kaara fika nɩre na m̄ε yir dɔ̄ɔl a t̄an m̄ɔ̄r ju, waa tuu tɩ m̄ε ε. A k̄ɔ̄s̄ebe wa yin n̄me a dachin, ka a dachin wɔ jaa lo n̄mer.”

VII

^I A le a nɩbe na w̄ɔ a 'yerɩ anȳana a Yesu na 'yer kɔ ba baar wɔ chen a Kapenahum. ^{II} Be le a soja nɩdiere gb̄agbaa won n̄ɔ̄ yɔ̄ɔ jaa biere ɩre na n̄maa v̄ɔ̄r. ^{III} Soja nɩdiere na w̄ɔ a Yesu yebe, wɔ t̄ɔ̄n a Juu nɩbe nɩdiere bamɩne ka ba tɩ sorɔ a Yesu ka wɔ wa s̄aa a wɔ gb̄agbaa. ^{IV} Ba wan a Yesu s̄ε wa sorɔ wɔ ȳaȳaabɩle 'yerε, “A daba nȳa s̄εε naa ũka fɔ tɩ s̄ɔ̄ wɔ, ^V bojũu wɔ n̄ɔ̄n a sɩ nɩbe na v̄e ka ba m̄ε a sɩ l̄ɔ̄fɔ jie.”

^{VI} Yesu pɔɔ ba naa ka ba 'mataa chiine tɩ gb̄ɔ̄rɔ a daba yir, ka wɔ t̄ɔ̄ a wɔ barmine ka ba tuor 'yer a Yesu ũka. “N Sorɔ, ta bal a fɔ m̄aε ε, bojũu n ba s̄εε ka fon wa kpe a n yir ε. ^{VII} Ala le so gba maa m̄aε na ba 'la wa a fɔ s̄ε ε. Tiche 'yer bir t̄εε an s̄aan a n gb̄agbaa. ^{VIII} Bojũu maa m̄aε tara

na nuberē un joro dābāē, naa mī tara a sojasī ka ba mī be a n pīlem. Maa 'yer kō āsōo ūka wō, chen wō ma chen naa, bī āsōo ūka wō wa, wō ma wa naa. N ma 'yer kō a n gbāgbaa, maal anyā, ka wō ma maal."

X A le a Yesu na wō a nūtō a daba nyā na ba i a Juu nure na 'yer, ka ne'maa wō, ka wō lieb 'yer kō a nuyōo bala. "A Isral nūbe pō gba, n ba nye a soōfō nyā borō ε." **X** Ka a wō barmine bala won tō lieb kpe a yir ti nye ka a gbāgbaa sa.

XI Ala le a wer chaar ka Yesu nī a wō poturbo 'matāan nuyōo na turo wō ka ba 'mantaa chen a tēe ban boōlo Nain. **XII** Won wa gbōr a tēe dōdōr kpieraa ba tuon kūu wa yin na i a pōo bidabō'yen ti wō i pōokōor. Ka a tēe 'lō nūbe yōo mī pōo wō. **XIII** A le a Soro na wa nye a pōo, nūbaal kpe wō naa ka wō 'yer kō a pōo, "Ta kōnō ε." **XIV** Tī na wō chen ti sur a kūu ban tuo, ka a bala na tuo a ba ara. Ka a Yesu 'yer, "Pōlbile, fōō le n 'yere nī ir." **XV** Ka a kūu vaa ir jāne ti piel na wō 'yere ka Yesu de wō kō a ma. **XVI** Dābāē kpēn ba jaa ka ba pēere Nāanmun 'yere nī, "Nāanmun 'ye'yerkpēē āsōo le yī sī, Nāanmun wan ūka wō wa sōo a wō nūbe." **XVII** Ka a Yesu yele nme jaar a Judiya paal wō jaa nī a tēn ala na gbōr.

XVIII Jōon poturbo ti mī a yelee anyā a jaa kō wō, ka wō boōl a ba ayi **XIX** na wō tō ba a Soro sē ka ba ti soor wō kaa, "Fōō i a 'lō na wa bī sī chele nuyōo?" **XX** Ka a nūbe bala wa a Yesu sē wa 'yer, "A Jōon kōsuor le tō sī a fō sē ūka sī wa soor fō kaa, fōō le i a 'lō na wa bī sī chele nuyōo?"

XXI A sōo 'lōnō mī le Yesu sāa baalsī, bala na tara a sudebe na wō yuon jōn nūbie. **XXII** Ka wō 'yer kō a bala a Jōon na tō, "Yī lieb kul ti man kō a Jōon a le yin nye ti wō, jōn nyere naa ka gbersī chine ka kōkōn sa, ka wōn wōnō, ka kūustī ir i vōe, ka a 'yer nōo mī ta a nōn dēme. **XXIII** Popel sōo le a 'lō a n yelee na ba bār wō lob ε."

XXIV A bala a Jōon na tō na wa chen baar, Yesu piel 'yere a Jōon 'yer koro a nuyōo bala, "Bo le yī dōo kpe a mōgōo pō a kaafō jie? A jumur a sesebe na dōōnō bī? **XXV** Ala ba i le ε, bo yī chen ti nye? Daba na su bōriēl o? Kai, a bala na surō a bōsōn, na ba dire a bōsōn nāa yir le ba ma be. **XXVI** Tiche bo le yī ti nye? Nāanmun 'ye'yere o. Jō, n 'yere na koro yī ūka wō gar Nāanmun 'ye'yere. **XXVII** A anyā yelee le seb a Nāanmun gān pō ūka, 'In tō naa a n tōtōnō ka wō de a fō nie na wō ti chōor a fō sōr kō fō.' (*Malakai 3:1*) **XXVIII** N 'yere na koro yī ūka bala pōo na dōo ka a wer pō ba i kpēē gar a Jōon ε, tiche 'lō mī na i jaa pōor a Nāanmun nāalōō pō gar wō naa."

XXIX Ka a nūbe ba jaa lōon a lōpodierbe gba na wō a le a Yesu na 'yer, ba sōo naa ūka Nāanmun yelee tor naa, na ba sōo ka a Jōon so ba a Nāanmun kōo. **XXX** Tiche a Faraseemine nī a bala na bōo a Mosesī Nēē, bala māē tor naa a le a Nāanmun na booro, bojūu baa sōo ka a Jōon so ba a Nāanmun kōo ε.

XXXI Ka a Yesu 'yer kō ba, "Ba boo le un de a dīna nūbe naa man? Bo le ba nyetāan? **XXXII** Ba nyetāan bibiir na jāne daa pō boōlo taa, 'Sī pēele naa a laa 'lir ti yaa sēere bāne ε, na sī kōnō kōyiel ti yaa n̄mara nūbikōo ε.' **XXXIII** A Jōon kōsuor na wa, waa dire bōdiir ε, waa nyuro dāa ε, ka yī 'yer ūka sūdeer le wō tara. **XXXIV** Ka a maa Nīsaal Bie wa na n dire na n nyuro ka yī le 'yer, 'Wō dire na ba gala ε, na wō nyuro dāa, na wō i a lōpodierbe nī a tōdētōnbō baraa.' **XXXV** Tiche a yē ma wiil a le won tor a wō bibiir pō."

XXXVI A Farasee nure āsōo boōl a Yesu ūka wō wa di bōdiir a wō yir, ka wō chen a Farasee nure 'lō yir ti jāne a bōdiir difō jie. **XXXVII** Pōo ben a tēe

po na wo tōnō tōdebe, won wa wō ūka a Yesu ben a Farasee yir, wo den a kānyūvula na see pārtobile na wo chiin. XXXVIII Wō ti kpēn naa na wo ara a Yesu gbɛɛ par kōnō. Wō soor a nibikōō 'maan a Yesu gbɛɛ ti nyoo a jukool fiɛl bar, ti moor a gbɛɛ ti kpaar a kānyūvula ala 'yōō a Yesu gbɛɛ po. XXXIX Ka a Farasee nɛrɛ 'lo na buol wo ka wo ti dire, na nye a le ka wo tier, "Ala ɪ a daba nyāna ta un Nāanmɪn 'ye'yerɛ won taa bōon naa a poō nyāna to soo na sɛrɛ wo, wo tōnō na tōdebe."

XL Ka a Yesu 'yer soo wo, "Simon, n tara na 'yer na soor fo." Ka a Simon 'yer, "Wiwile, soor ma." XLI Ka a Yesu 'yer, "Nɪbe ayi kōō le ti pɛɛ nɛrɛ āsɔō libie, āsɔō pɛɛn kōōr anūu (500) ka āsɔō mɪ pɛɛ lɪjaayi nɪ pie (50). XLII A nɪbe ayi banyāna āsɔō jaa ba tara a libie na yab wo ɛ, ka a 'lo na so a libie 'yer, 'Yɪ ta le yab go ɛ, a sān baar naa.' Buor soo le na nō wo yoo?" XLIII Ka a Simon 'yer, "N tier ūka a 'lo sān na waa le." Ka a Yesu 'yer, "Sɪrɛ fo 'yer."

XLIV Yesu lɛb tor a poō ti pāa 'yer kō a Simon, "Fō nyen a poō nyāna? In wa kpe a fō yir, faa kō ma kōō ūka n pɛɛ gbɛɛ ɛ, tɪche a poō pɛɛn a n gbɛɛ nɪ a wo nibikōō ti de a wo jukool fiɛl bar. XLV Faa soor ma kpāen ɛ, tɪche a sōō 'lo jaa un wa kpe a poō nyā ba bar ma kpāen soorfō ɛ. XLVI Faa pur kāa 'yōō ma a ju po ɛ, tɪche a poō kpaar a kānyūvula 'yōō ma a gbɛɛ po. XLVII A le jūu n 'yere na korō fō ūka a wo tōdebe ala a jaa vɛn kō wo, bojūu a wo nōfō waa naa. Tɪche a 'lo Nāanmɪn na vɛ jaa pūor kō a wo nōfō mɪ un jaa pūor."

XLVIII A Yesu pāa 'yer kō a poō, "A fō yeldebe vɛn bar." XLIX Ka a bala na lōō jɛn wo 'yere korō taa, "An le anyā, na wo mɪ ma vɛ nɛrɛ yeldeɛr bar?" L A Yesu 'yer kō a poō, "A fō soofō faa fō naa, chiine nɪ nyā'maar."

VIII

I A anyāna puor, Yesu yon a tēbere nɪ a tēbil 'yere a Nāanmɪn nāalōō 'yer korō ba ka a wo nutōnst Pie nɪ Ayi poō wo. II Ka a poōo bamune mɪ puo wo, bala le wo dōō dii a sɪdebe ka a yi na wo sāa a ba baalsɪ, āsɔō le ba buolō Mɛɛr na yi a Magdala 'lo le wo dii a sɪdebe ayopōi ka a yi, III Joana le a āsɔō na ɪ a Kuja na kaara a Herod yir poō, Susana le a āsɔō nɪ a poōo bamune. Banyāna le de a ba bomo sōnō nɪ a Yesu nɪ a wo poturbo.

IV Nɪyoo yin tɛn tɛn waara a Yesu sɛ, a nɪyoo banyāna na wa duo, sokpa nyā le wo lob kō ba, V "Kooraa le yin wo bōborō borfō jie. Wō ti yaara naa yooō nɪ ka amune ti lo sɔr po, ka ba nɛ neb ka lubil wa tuur di. VI Ka amune mɪ ti lo kōsɪr pān ju naa bul ti kpi bojūu tān ba be be ɛ. VII Ka amune mɪ lo gōor po 'mataa bul ka a gōor nōō fān ba. VIII Tɪche ka amune mɪ lo a kōjō po bul dōō jur kōōkōōr naa gar a le won bor." Yesu na wa 'yer a nɪtō baar, wo 'yer kpɛō jaa, "Nɪrɛ 'lo na tara tuor wōnō nɪ wo chele."

IX Ka a wo poturbo soor wo a sokpa nyā par. X A wo 'yer kō ba, "Yin 'lo, n vɛ naa ka yɪ bōō a Nāanmɪn nāalōō yelsōolsɪ, tɪche a bala na che, sokpar le n 'yere korō ba, 'Ba ma kaa naa ti maa nye ɛ, na ba ma wōnō ti ba bōō a par ɛ.'

(Isaiya 6:9)

XI "A sokpa par nɪ nyā. Nāanmɪn 'yer le ɪ a bōbie. XII A ala na lo a sɔr po un a bala na wō a Nāanmɪn 'yer, tɪche ka a tu wa ir naa a ba nyāa po, ka ba ta soo de nye faafō ɛ. XIII Ala mɪ na lo a kōsɪr pān ju un a bala na wō a 'yer den popel, tɪche baa tara nyibe ɛ. Ba soon ara bālāa tɪche beer kaa wa wa ba ma lo naa. XIV A bōbie ala na lo a gōor po un a bala na wō a 'yer, tɪche ka a āgān nyā volaa nɪ bōtarɪ nɪ a bōbōorsɪ fān ba ka baa

tõõ dõõ bie ε. ^{XV} Tiche a bõbie ala na lo a kojõ põ, ın a bala na wõ a 'yer na ba sõõ den nyāa ara nı pupel, ka a kányir vë ka ba dõõ jur.

^{XVI} "Nıre jaa maa chõm fātın de laa kpa põõ ε, bıı de su gado pılem ε. Tiche wõ ma den dõõl a dõõlfõ jie ka a bala na kptere nye a chāa.

^{XVII} Bojũu bon jaa ba be na sõõl ka ba kõ nye wõ ε, bıı bon jaa ba be be sõõl ka ba kõ bõõn ε, bıı kõ yi chāa põ ε. ^{XVIII} A le jũu, yı bõõnõ sõ a le yın chele. Nıre 'lo na bõõ a par Nāanmın na le kõ won dõõl, nıre 'lo mı na ba bõõ a par ε, Nāanmın na den a bālāa 'lo won tter ıka wõ bõõn a par."

^{XIX} Yesu ma nı a wõ yeer wan ıka ba wa nye wõ, tiche a nıyõõ jũu ba kõ tõõ kpe ε. ^{XX} Ka nıre āsõõ 'yer wõ, "A fõ ma nı a fõ yeer le be a yõõ bõõrõ ıka ba nye fõ." ^{XXI} A Yesu 'yer, "N ma nı a n yeer le a bala na wõ a Nāanmın 'yer na ba turo."

^{XXII} Bıbir āsõõ le a Yesu 'yer kõ a wõ poturbo, "Yı ı a sı gõõ a kasen a manyal gõõn." Be le ba kpe a gboro na ba gõõnõ. ^{XXIII} Ban gõõnõ tı wõ gā gur. Ka a kõsekpëe ire a man põ ka a kõõ õõõõ kptere a gboro põ, ka ba ıre na mõr. ^{XXIV} Ka a poturbo tı sāt wõ 'yere, "Kpākpaana, a kõõ na di sı naa." Ka a Yesu ir tān a sesebe nı a kõõ na õõõõ, ka a sesebe ımaaa vıur ka a kõõ mı lo jaa jomm.... ^{XXV} Tı pāa sõõr a wõ poturbo, "Nyıne a yı sõõfõ be?" Ka ba mı de dābāe sõõr nı taa, "Nı an le anyā, na 'yer ka a sesebe nı kõõ tu a wõ neε?"

^{XXVI} Ba yın a Galilee gõõn na ba gõõ a Gerasenı gõõn. ^{XXVII} Yesu na wa yire a gogoro ju wõ tuor daba na tara sıdebe na wõ gele yi a tēe 'lo põ. Bojũu a kor won yi a yir na wõ maa su fuu ε, tı na wõ gāna a yar par. ^{XXVIII} Wõn wa nye a Yesu wõ ımen chelma tı lo a Yesu niem na wõ tāna 'yere nı, "Bo le fõ bõõrõ ka a n sē, a fõõ na ı a saaju Nāanmın Bie? N sõõrõ fı naa, ta ge ma ε." ^{XXIX} Bojũu Yesu dõõ 'yer kõ a sıdeer ıka wõ yı a daba 'yõõ. Gbεe yõõ jaa le a ma ir a daba ka ba ma gbar a nuur nı a gbεe nı bõjõrsı kaara wõ, tı wõ ma kar a bõjõrsı bar ka a sıdeer ma dii wõ bar be a mõgõõ põ wõ yõ.

^{XXX} Ka a Yesu sõõr wõ, "A fõ yuor le di bo?" Ka wõ 'yer, "Nıyõõ." Bojũu sıdeyõõ le kpe wõ. ^{XXXI} Ka a sıdebe sõõrõ a Yesu ıka wõ ta dii ba 'yõõ be a bõõ fulom 'lo põ ε.

^{XXXII} Doyõõ mı dõõ ara be a tõõ kõkoor dire, ka a sıdebe sõõr a Yesu ıka wõ sõõ ka ba yı tı kpe a dor ala põ, ka wõ sõõ kõ ba sõr. ^{XXXIII} A sıdebe yın a daba põ tı kpe a dor põ, ka a fıgbıl suu tı kpe a man kõõ põ tı gbõm kpi kpi.

^{XXXIV} A bala na kaara a dor na wa nye a le na ı, ba jon kul a tēe põ, nı a tēbil ala na gbõr tı 'yer a le na ı. ^{XXXV} Ka a nıbe yi chen ıka ba tı kaa a le na ı. Ba chen a Yesu sē tı nye a dagēgelaa a sıdebe na yı tı che bar ka wõ chı na wõ su a fuu jāne a Yesu gbεe par, ka a dābāe kpe ba. ^{XXXVI} A nıbe bala na dõõ nye a le an ı ka a gēgelaa sa pāa mana kõrõ a nıbe. ^{XXXVII} Ka a Gerasenı paal nıbe ba jaa sõõrõ a Yesu ıka wõ yı a be, bojũu dābāe kpe ba naa. Le le wõ kpe a gboro yı a be chen.

^{XXXVIII} Ka a daba 'lo põ a sıdebe na yı sõõr a Yesu ıka ba 'mataa chen, tiche a Yesu heb wõ bar tı 'yer kõ wõ, ^{XXXIX} "Lıeb kul a fõ yir tı man a le a Nāanmın na ı kõ fõ." Le le ka a daba kul a tēe põ tı mana kõrõ a nıbe a le a Yesu na ı kõ wõ.

^{XL} Yesu na wa lıeb wa, a nıyõõ tuor de wõ, bojũu ba dõõ chele wõ. ^{XLI} Ka daba ban bõõõ Jaurıstı na ı a lõõfõ yir nıdier, wa gbur dumo a Yesu niem

suoro wo yāayāabule ūka wo wa a wo yir, ^{XLII} bojūu a wo bipoo bō'yen tēe na nye yuom pie ni ayi le kpire. Yesu na de a sor chiine ka a niyoo mul poo wo. ^{XLIII} Ka poo mi be be na lo ste suoro faara yuom pie ni ayi, nure jaa ba tōo wo sāa ε. ^{XLIV} A wo turo a puor ti sur a Yesu fuu nēe ka a jān jmaa ajienaa.

^{XLV} Ka a Yesu suor, "An le sur ma?" Ka ba jaa chiir ūka baa sur wo ε, tiche ka a Pita 'yer, "N Soro, a nibe waa naa na dara taa tier fo." ^{XLVI} Tiche ka a Yesu 'yer, "Nure kōo le sur ma na wo sa ka n bōon." ^{XLVII} A poo na wa nye ka i wo kōo le tōo sool ε, wo mire naa wa lo gā a Yesu niem. A niyoo bala niem ti na wo 'yer a le jūu won sur wo na wo sa ajienaa. ^{XLVIII} Ka a Yesu 'yer ko wo, "N bipoo, a fo soofu sa fo naa, kulo ni nyā'maar."

^{XLIX} Yesu na chene 'yere, nure kōo yin a lōofu ndier Jairusi yir wa 'yere, "A fo bipoo kpi naa ta le fire a wiwile go ε." ^L Yesu na wō a le ka wo 'yer ko a Jairusi, "Ta joro dābāe ε. Soa ma de. Won sa naa."

^{LI} Won wa ta a Jairusi yir waa soa ka niyuo kpe be ε, ti tara Pita, Joon ni Jemesi ni a bi sāa ni a ma kpēn. ^{LII} Ka a niyoo bala na kōnō ηmiere a chelisi, Yesu 'yer ko ba, "Yi bar a kōn waa kpi ε, wo gur naa." ^{LIII} Ka ba laara wo ban bōon ūka a bie kpi naa.

^{LIV} Tiche ka a Yesu nyoo a bie nūu ti 'yer, "N bie, ir." ^{LV} Ka wo ste heb wa kpe ka wo vaa ir. Ka a Yesu pāa 'yer, yi ko wo bōkōo ka wo di. ^{LVI} Ka a sāa naa ma nyoo nēe, tiche ka a Yesu kpākpāan ba ūka ba taa ire wa 'yere koro nure jaa a le na i ε.

IX

^I Yesu na wa bool a wo ntōnsi pie ni ayi lōo taa, wo ko ban kpēo ni tōofu ka ban diin sudebe ka a yi ti sāa baalsi. ^{II} Wo tō ba naa ka ba chen ti 'yer a Nāanmūn nāalōu 'yer ti sāa baal. ^{III} Wo 'yer ko ba, "Yi taa tara bon jaa chiine ε. Yi ta de dāgbal ε, bu woo ε, bu bōdiir ε, bu libie ε, bu de fuusi ayi ε. ^{IV} Yir jaa po yin ti kpe, yi jāne a be ti tān a daar 'lo yin na yi a tēe 'lo po. ^V Ala i nibe ba wa de yi ε, yi yi a tēe 'lo po, ti yin wa yire yi pī pī a yi gbēe tā-uul ka a di a ba dāasie." ^{VI} Be le ba yi luoro a tēn tēn 'yere a 'yer nōo nyā sāa na ni a nibe baalsi a jie wo jaa.

^{VII} A Nāa Herod na wō a nitō na ire, ka tier nyoo wo, bojūu bamune 'yere naa ūka Joon le tōo ir i vor. ^{VIII} Ka bamune mi 'yere ūka a Elaija le tōo yi, ka bamune mi chene 'yere ūka a Nāanmūn 'ye'yere āsoo le tōo ir i vor. ^{IX} Tiche ka a Herod 'yer, "N ηmaan Joon ju, ti an 'yer le a nyā un wōnō?" Na wo muoro ūka wo nye a Yesu.

^X A nitōnsi heb wa na ba wa man ko a Yesu a le ban tō. Ka wo pāa tara a bala tēe ka ba 'mataa chen a tēe ban boolo Betsaida. ^{XI} Tiche ka a niyoo chene bōon na ba bier chen a jie. Wo de ba naa na wo 'yer a Nāanmūn nāalōu 'yer ko ba, ti sāa a bala na buoro a sāafu.

^{XII} Mōtōo na wa muoro, a nitōnsi pie ni ayi ti 'yer ko wo, "Wel a nibe bar a ba chen a tēbil anyā ni a por anyā na gbōr na ba ti bō gaa jie ni bōdiir di bojūu a ka un mōgōo." ^{XIII} Ka wo 'yer soa ba, "Yin le na ko ba bōkōo ka ba di." Ka ba 'yer, "Paanōosi anūu ni jābie ayi tēe le si tara, ka a ba i si chen ti da bōdiir wa ko a niyoo ba nyāna ε?" ^{XIV} A niyoo bala, door tēe un tur anūu (5,000). Tiche ka wo 'yer ko a poturbo, "Yi ηma a nibe ka ba jāne jāne gbulsi lijaayi ni pie pie."

XV A poturbo un a le ka nure jaa jê tõe. **XVI** Yesu den a paanõõs a nũ nũ a jãme ayi ala dõl kaa saaju ti puor Nãanmũn yãan, ti na wõ ñma ñma, de kõ a poturbo ika ba de põ a nibe. **XVII** Ba jaa din tũ, ka a poturbo wob a bõñmaar ala na che sɛɛ pɛr pie nũ ayi.

XVIII Daar kõõ le a Yesu tɛɛ wa sõõrõ Nãanmũn ka wõ poturbo be be ka wõ sõõr ba, “An le a nibe 'yere ika n i naa?” **XIX** Ka ba 'yer, “Bamune 'yer ika fõ un a Jõõn 'lo na dõõ suoro a nibe a Nãanmũn kõõ, ka bamune mi 'yer ika Elaija le, ka bamune mi 'yer ika a Nãanmũn 'ye'yere ãsõõ kõõ le lueb wa.” **XX** Ka wõ sõõr ba, “Tiche yin mi, an le yi 'yer ika n i naa?” Ka a Pita 'yer, “Fõ i naa a Ni-iraa yi a Nãanmũn sê.”

XXI Ka a Yesu kpãkpãan ba ika ba taa 'yere kõrõ nure jaa ɛ. **XXII** Tũ na wõ 'yer, “A maa Nisaal Bie na din dõõye yõõ ka a nibeɛ nũ a bõõrlo nibeɛ nũ a Mosesi nɛɛ wiwiilbe tõr ma bar, ka ba kõ ma, ka a ber ata daar ka n ir i vor.”

XXIII Be le wõ 'yer kõ ba jaa, “Ala i nure na turo ma naa, wõ 'laar a wõ mãe ti tuo a wõ daa turo nũ ma. **XXIV** Bojũũ nure 'lo jaa na bõõrõ ika wõ faa a wõ nyevõr a wõ nyevõr na bõr naa, tiche nure 'lo jaa na lob a wõ nyevõr bar a maa jũũ na faa wõ naa. **XXV** Ala i nure tara naa a wer wõ jaa bonstũ ti bõr bu ka a wõ ste we, bo tõnõ wõ nye? **XXVI** Ala i nure nye naa maa nũ a n 'yer ka a i vĩ yele a wõ sê, a maa Nisaal Bie mi na kaa naa nunyine ka wõ i vĩ sõõ maa wa lueb waara nũ a n tũr nũ a Sãa tũr nũ a malaka cheche bala. **XXVII** Yelmãe le n 'yere kõrõ yi ika a yi bamune gba ara naa kana kõ kpi ɛ, ti na ban nye a Nãanmũn nãalõõ.”

XXVIII Yesu na 'yer a 'yerie anyãna baar a maal ber aniin ti wõ tara Pita, Jõõn nũ Jemesi don a tõõ ju Nãanmũn sõõrfõ jie. **XXIX** Won ti sõõrõ a Nãanmũn ka a nie lueb, ka a fuu pel nyile bũũ 'liraa kaar. **XXX** Ka a dõõr ayi, Mosesi nũ Elaija wa naa a wõ sê. **XXXI** Ba wa yin naa a saaju tũr 'yere nũ a Yesu. Ba 'mantaa 'yere a kũũ a Yesu na ti kpi a Jerusalem 'yer. **XXXII** Gõõ kpẽn a Pita nũ a wõ taaba, tiche ban wa jõõ ir ba nyen a wõ tũr nũ a dõõr ayi bala a ba ara a wõ sê. **XXXIII** A dõõr bala na lueb chiine ka Pita 'yer, “N Soro, a sɛen ka sũn kpĩere a ka. Bar a si 'yõõ sɛer ata, fõõ so ãsõõ, Mosesi ãsõõ Elaija mi ãsõõ.” Waa bõõ a le won 'yere ɛ.

XXXIV Won chene 'yere a julõjuur wa põõn ba jaa ka a dãbãe kpe a Pita, Jõõn nũ Jemesi. **XXXV** Ka a kõkõr yi be a julõjuur põ 'yere, “Nyã le i a n Bie in ir, yi chele a wõ 'yer.” **XXXVI** A kõkõr na wa 'yer baar, ba nyen a Yesu tɛɛ na ara. Ka a poturbo ba 'la man kõ nure a le ban nye ɛ.

XXXVII A wer na wa chaar, ba yin a tõõ ju suu, a ntyõõ wa lõõ a wõ sê. **XXXVIII** Ka a daba bõõl be a ntyõõ bala põ, “Wiwile, n sõõrõ fõ naa, kaa a n bidaba, 'lo tɛɛ le i a n bie. **XXXIX** Ste kõõ le tara wõ, ma ire wõ ba gala ɛ. Wõ maa ñmen a chelma ti tãanaa ti furo a natafuul a nɛɛ põ. Wõ maa bara wõ ɛ, na wõ bõõrõ a wõ sõõfõ. **XL** N sõõr a fõ poturbo ika ba dii a ste nyã bar tiche baa tõõ ɛ.”

XLI Ka a Yesu 'yer, “Yin babãma dẽme na ba tara sõõfõ ɛ, n be a yi sê naa tara yi nũ kãnyir ti tãn dabor?” Tũ 'yer a daba, “Tõõ a bie wa kõ ma!”

XLII A bie na chene waara ka a sidɛer ir a bie tãa lob a tõe, tiche ka a a Yesu tãn a sidɛer na wõ sãa a bie de kõ a sãa. **XLIII** Nibe ba jaa ne'maa naa ban nye a Nãanmũn kpẽõ. A nibe na chene kpĩere a le a Yesu na i, ti wõ 'yer kõ a poturbo, **XLIV** “Yi chele a le in 'yere kõrõ yi, ban gar naa maa

Nısaal Bie 'yõo a nıbe nuur pɔ." XLV Tıche baa bõo a anyãna won 'yer par ε, a lii ba naa, ka ba bõo faa, tı joro dābāe ba 'la sɔor wɔ ε.

XLVI Nεchıre ir naa a Yesu poturbo pɔ ıka a ba buor sɔɔ le na ı a ba kpεε. XLVII Yesu na bõo a ba tıer, wɔ tɔɔn bibile wa lan a wɔ lõboor. XLVIII Tı pãa 'yer kɔ ba, "Nıre jaa na de a bibile nyãna a maa jũu maa le wɔ de. Nıre jaa mı na de ma wɔ mı den a 'lo na tõ ma. Bojũu nıre 'lo na ı a yı jaa bile, 'lo le ı kpεε gar yı jaa."

XLIX Ka a Jɔɔn 'yer, "N Soro, sı nyen nıre na de a fɔ yuor dire nı a sıdebe ka a yıre, ka sı 'yer wɔ ıka wɔ ta ıre a le ε, bojũu waa ı a sı āsɔɔ ε." L Ka a Yesu 'yer, "Yı ta ηmaa wɔ sɔr ε, bojũu nıre 'lo na ba kperε yı ε, wɔ puɔ yı naa."

LI Le a sõo na wa gbɔrɔ ka Yesu na heb do a saaju, wɔ ηmen nyãa a Jerusalem chenfo. LII Wɔ den nie tõ nıbe ka ba de nie chen a Samariya tēbile āsɔɔ pɔ, na ban tı choor a jie bar wɔ. LIII Tıche a tēe 'lo nıbe ba sɔɔ de wɔ ε, bojũu Jerusalem le wɔ chiine. LIV Ka a wɔ poturbo Jemesı nı Jɔɔn na wa nye a le, ka ba sɔor a Yesu, "Sı Soro, fɔ bɔɔrɔ naa ıka sı bɔɔl bũu ka ayi saaju suu wa di ba bı?" LV Tıche ka a Yesu heb tãn ba ıka ba ta ı a le ε. LVI Tı na ba chen tēyuo pɔ.

LVII A sɔr ban chenε de chiine ka daba āsɔɔ 'yer kɔ a Yesu, "Jie jaa fon chiine ın turo fɔ naa!" LVIII Ka a Yesu 'yer, "Mɔbaar tara naa bɔɔr ka a lubil mı tara choor, tıche maa Nısaal Bie ba tara jie na bin a n ju ε."

LIX Wɔ 'yer kɔ a daba āsɔɔ, "Turo ma." Tıche ka a daba 'yer, "N Soro, bar ma sɔr ka n kul tı ũu a n sãa baar." LX Ka a Yesu 'yer kɔ a daba, "Bar ka a kũn ũno ba mãe kũn tıche fõɔ 'lo, chen tı mɔɔlo a Nãanmın nãalõɔ 'yer."

LXI Ka āsɔɔ mı 'yer, "N Soro, ın turo fɔ naa tı bar ma sɔr ka n kul tı 'yer a n yir dēme." LXII Ka a Yesu 'yer, "Nıre na nyɔɔ niin kuur tı heb kaara a puor ba sɛen a Nãanmın nãalõɔ tɔmõ ε."

X

I A nyã puor Yesu le ir naa nıbe lijaata nı pie nı ayi (72) bamıne go, na wɔ tõ ba ayir yir ka ba de nie chen a tēn nı a jıir ala a jaa won na yɔ.

II Wɔ 'yer kɔ ba, "A puo ber ma naa, tıche ka a bala na ηmara ba waa ε, a le jũu yı sɔɔr a puo sɔɔ ka wɔ waan tõtõnbɔ wa 'yõo a puo pɔ. III Yı chen, yı kaara na fıka piir ın tõnõ ka yın tı kpe gbõgborosı pɔ. IV Yı taa de libie ε, bı wɔɔ ε, bı na fɔɔr ε, na yı puor nıre taa wa jaa a sɔr pɔ ε.

V "Yı jaa pɔ yın wa kpe, yı de nie 'yer, 'Nyã'maar wɔ be a yir nyã pɔ.' VI Ala ı nyã'maar sɔɔ ben a yir pɔ, a yı nyã'maar na be naa a wɔ sē, ala ba ı le ε, an heb wa a yı sē. VII Yı jãne a yir nyıne pɔ dire na yı nyuro bon jaa ban wa kɔ yı, tõtõnõ sãyar sɛen wɔ naa. Yı taa lɔɔrɔ yie yɔɔrɔ nı ε. VIII Tēe jaa pɔ yın wa kpe, ka ba de yı, yı dire bon jaa ban kɔ yı. IX Yı sãana a baalsı bala na be be tı na yı 'yer kɔ ba, 'A Nãanmın nãalõɔ gbɔr yı naa.' X Tıche tēe jaa pɔ yın wa kpe, ka baa de yı ε, yı yı de a tēe sãlsɔɔ tı 'yer, XI 'A yı tēe tã-uul gba na mar a sı gbεε, sı kpoor 'yõo yı. Yı bõɔn a nyãna ıka a Nãanmın nãalõɔ gbɔr naa.' XII N 'yer kɔ yı ıka a Nãanmın 'yer tɔɔrfɔ bıbir, Sodom na sa naa a tēe lɔnõ.

XIII "Nebier ben a yın Korajın dēme sē, nebir mı ben a yın Betısaıda dēme mı sē. A ne'maa tɔmõ ala ın tõ a yı jie, ala ı a mı ta tɔn a le a Tire nı Sidon tēe pɔ, ban taa sun bõjarsı jēn tãpıel pɔ heb ba tıer. XIV Tıche a

'yer tɔɔrfɔ daar, a Tire nɪ a Sidon na sa yɪ naa. ^{XV} A yɪn Kapenahum dēme, ban 'mɔɔ yɪn don saaju bu? Kai, ban suun yɪ naa kp̄isi tēe. ^{XVI} Nɪre 'lo na chele a yɪn na ɪ a n poturbo na chel naa a n 'yer, nɪre 'lo na tɔɔ yɪ mɪ tɔɔ ma naa. Tɪche nɪre 'lo na tɔɔ ma mɪ tɔɔ naa a 'lo na tɔɔ ma."

^{XVII} A nɪbe lɪjaata nɪ pie nɪ ayi bala won tɔ lɪeb wa a wɔ sɛ chɪle 'yere, "Sɪ Soro, a fɔ yuor j̄u a sɪdebe tu naa a sɪ nɛɛ na be yire a nɪbe pɔ." ^{XVIII} Ka Yesu 'yer sɪre jaa le, "N nyen Satan na yɪ saaju lo fɪka saa na nyur. ^{XIX} N kɔ yɪn kp̄ɛɔ ka yɪn nɛere waba nɪ lɔn na yɪ tɔɔ a yɪ dɔdɔmɔ Satan, bon jaa kɔ ɪ yɪ ɛ. ^{XX} Yɪ ta chɪle a sɪdebe na tu a yɪ nɛɛ ɛ, tɪche yɪ chɪle a yɪ yuor sɛb bin be a saaju."

^{XXI} A daar 'lɔnɔ le a Nāanmɪn Sɪe nɔɔ kpe a Yesu ka wɔ 'yer, "N dān a f̄oɔ n Sāa na ɪ a saaju nɪ a tēe Soro, boj̄u f̄oɔ le sɔɔl a ye le anyāna bar ka a bala na ɪ a yē dēme nɪ a bala na jān ba bɔɔ ɛ, tɪ na fɔ de wiil kɔ bibiir. ɔɔ, n Sāa le le nɔmɔ fɔ ka fɔ maal. ^{XXII} Maa le a n Sāa kɔ a ye le a jaa, nɪre jaa ba bɔɔ a Bie ka a Sāa ba le ɛ. Nɪre jaa mɪ ba bɔɔ a Sāa ka a Bie ba le ɛ, tɪche a bala a maa Nāanmɪn Bie na ɪr, na wiil naa a sāa kɔ ba. Ka ba bɔɔ le a Nāanmɪn na be." ^{XXIII} Tɪ pāa lɪeb 'yer kɔ a wɔ poturbo tɛɛ, "Pɔpel dēme le a bala nɪbir na nye a anyā yɪn nye. ^{XXIV} Boj̄u n 'yere na koro yɪ ɪka a Nāanmɪn 'ye'yerbe nɪ a nāmune dɔɔ buɔɔ ɪka ba nye a anyā yɪn nye, tɪ ba nye ɛ, na ba ta wɔ a anyā yɪn wɔ tɪ ba ɪ."

^{XXV} Nɪre āsɔɔ na bɔɔ a Mosesɪ Nɛɛ buɔɔ naa ɪka wɔ bɛɛr a Yesu kaa na wɔ ɪr sɔɔr, "Wiwile, n̄mune le ɪn ɪ naa nye nyevor kpo kpo?" ^{XXVI} Ka a Yesu sɔɔr wɔ, "Bo ba sɛb a Nāanmɪn gān pɔ bin? N̄mune fɔ ma kar?" ^{XXVII} Ka a daba 'yer, "Nɔ a fɔ Nāanmɪn nɪ a fɔ nyāa wɔ jaa, nɪ a fɔ nyevor wɔ jaa, nɪ a fɔ kp̄ɛɔ wɔ jaa, nɪ a fɔ tɪɛr wɔ jaa. (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 6:5*) Na fɔ nɔ a fɔ tɔ sɔɔ nɪtāa a fɔ māɛ." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Ata 19:18*) ^{XXVIII} Be le a Yesu 'yer, "Fɔ 'yer vɪla, tɪ ɪre a le, fɔn ben be kpo kpo." ^{XXIX} Tɪche won ba ɪre a le ɛ, tɪ buɔɔ ɪka wɔ sɔɔl a wɔ māɛ bar j̄u, wɔ sɔɔr naa Yesu, "Nɪbuor le ɪ a n tɔ sɔɔ?"

^{XXX} Ka a Yesu 'yer, "Daba kɔɔ le dɔɔ yɪ Jerusalem chiine Jeriko ka a nānyɪstɪ tɪ var wɔ be a sɔɔr pɔ. Ba yaar naa fuustɪ tɪ n̄me n̄me wɔ, ka wɔ wɔɔ che bālāa naa kpi, ka ba bar wɔ tɪ chen. ^{XXXI} A juu nɪbe buɔɔloro āsɔɔ mɪ de a sɔɔr 'lɔnɔ, won tɪ nye a daba, wɔ gɔl bar tɪ chen. ^{XXXII} Ka a Nāanmɪn Puorfɔ yir tɔtɔnbo nɪre āsɔɔ mɪ waara wa nye, na wɔ mɪ gɔl tu jiyuo chen. ^{XXXIII} Tɪche ka a nɪre āsɔɔ na ɪ a Samariya nɪre mɪ tu a sɔɔr 'lo a daba na gā, won wa nye wɔ, nɪbaal kpe wɔ naa. ^{XXXIV} Ka wɔ tɔɔ ta a daba pɔr dāa pɛɛn a natɛ bar, tɪ maal kāa fɔ, tɪ de fɔbaa lū pɔɔ. Na wɔ 'mɔɔ a daba dɔɔl a wɔ bɔɔ ju chiin a sāanba gaa jie tɪ gān. ^{XXXV} Wer na wa chaar, wɔ den a kpāna libikue ayi kɔ a nɪre 'lo na kaara a sāanba tɪ 'yer, 'Kaara wɔ, maa wa lɪeb gɔr, ala ba wa ta ɛ, ɪn le yab kɔ fɔ.' " ^{XXXVI} Ka a Yesu sɔɔr a daba, "A nɪbe ata banyāna, buor sɔɔ le ɪ a daba nyā, a nānyɪstɪ na n̄me tɔ sɔɔ?" ^{XXXVII} A wɔ 'yer, "Nɪre 'lo na kaa a wɔ nɪbaal." Ka a Yesu 'yer, "Mɪ chen tɪ maal a le nɛ."

^{XXXVIII} Yesu nɪ a wɔ poturbo na chiine ba vɪen kpe tēbile kɔɔ pɔ, ka pɔɔ ban buɔɔl Mata ka wɔ de ba na ɪr ba sāan. ^{XXXIX} A Mata tara na yebe ban buɔɔl Mɛɛr, ka 'lo jāne a Soro gbɛɛ par chele a le won 'yere. ^{XL} Tɪche ka a Mata wɔ yɔ sɔsoro nɪ a tɔmɔ, na wɔ wa tɔɔ ta a Yesu sɛ 'yer, "N Soro, a ba bā fɔ a n yebe na bar a tɔmɔ 'yɔɔ ma ka n sɔsoro nɪ ɛ? 'Yer wɔ ka wɔ ɪr wa sɔɔ ma." ^{XLI} Ka a Soro 'yer, "Mata, Mata fɔ firɛ na fɔ māɛ ka suur

koro fɔ. **XLII** Tiche yelbõ'yen tɛɛ lɛ fɛr, Mɛɛr ir naa a bõsõ nure na kõ tõo faa wɔ yin a wɔ sɛ ɛ."

XI

I Bɔbir ɛsɔɔ Yesu ben a jie kɔɔ na wɔ sɔɔɔ Nãanmɔn, won wa sɔɔɔ baar, ka a wɔ poturbo ɛsɔɔ 'yer kɔ wɔ, "Sɔ Soro, wiil sɔ a Nãanmɔn sɔɔrfɔ, nɔtãa lɛ a Joɔn na wiil a wɔ poturbo." **II** A wɔ 'yer kɔ ba, "Yɔn ma wa sɔɔɔ a Nãanmɔn yɔ 'yer, Sɔ Sãa, sɔ kɔ naa a fɔ yuor tɔr. A fɔ nãalõɔ wɔ wa. **III** Na fɔ kɔ sɔ a sɔ bɔbir jaa bõdiir. **IV** Vɛ a sɔ maal dɛbɛ bar, bojũu sɔ mɔ vɛn kɔ a bala jaa na maal sɔ a dɛɛr. Ta sɔɔ ka bɛɛr kaa nyɔɔ sɔ ɛ."

V Be lɛ wɔ pãa 'yer kɔ ba. "Ala ɔ a yɔ ɛsɔɔ tara na baraa na wɔ wa ir chen a wɔ sɛ tãsɔɔ bãun tɔ 'yer, 'Pɛɛ ma jɔ nɔ njele, **VI** bojũu n baraa ɛsɔɔ lɛ wa suu a tãsɔɔ nyãna tɔ n ba tara bon na maal kɔ wɔ ɛ.' **VII** Ka wɔ gã be a die pɔ tɔ 'yer, 'Ta dõɔnõ ma ɛ, a pãn pɔɔ naa ka maa naa bibiir be gã, n kõ lɛ tõo ir kɔ fɔ bon go ɛ.' **VIII** N 'yere na koro yɔ, a wɔ baraa na ba sɔɔ ir kɔ wɔ a jɔ ɛ, tiche won chene ara kpãkpãana, won wa ir kɔ wɔ jã a lɛ won bɔɔɔɔ.

IX "Lɛ lɛ n 'yere koro yɔ, yɔ sɔɔr, Nãanmɔn na kɔ yɔ naa. Yɔ kaa yɔn nye naa, yɔ kpoor a pãn won yuo naa. **X** Nure 'lɔ na sɔɔr, won nye naa, ka a 'lɔ mɔ na kaara nye, ka a pãn mɔ yuo kɔ a 'lɔ na kpoor. **XI** A yɔn na ɔ a sãamune, buor sɔɔ bie lɛ na sɔɔr wɔ jãm ka wɔ de waa kɔ wɔ. **XII** Bu sɔɔr najel ka wɔ de lõɔ kɔ wɔ? **XIII** Ala ɔ a yɔn gba na ɔ nɔdɛbɛ bõɔn vɔla ma ɔ kɔ a yɔ bibiir, njele lɛ an ɔ ka yɔ Sãa na be a saaju kõ de a Sɛ kɔ a bala na sɔɔr wɔ ɛ?"

XIV Yesu dire naa a sɔdɛɛr na be daba yõɔ vɛ ka wɔ ɔ wõo. A sɔdɛɛr na wa yɔ a daba 'yõɔ, ka wɔ tõo 'yere, ka nɛ'maa a nɔbe. **XV** Tiche ka a bamune 'yere, "A sɔdɛbɛ nãa Beeljebul lɛ wɔ de dire nɔ a sɔdɛbɛ." **XVI** Ka a bamune mɔ bɛɛr wɔ kaara na ba bɔɔɔɔr jãne na yɔ saaju.

XVII Yesu bõɔn a lɛ ban tiere na wɔ 'yer kɔ ba, "Nãa jaa na jeere nɔ a wɔ mãe a wɔ nãa na sõɔ naa. Yir nɔbe mɔ na ir jeere taa kõ tõo 'mataa kpe ɛ. **XVIII** Lɛ mɔ lɛ, ala ɔ a Satan lɛb jeere nɔ a wɔ mãe, njele a wɔ nãalõɔ na ɔ ara? N 'yer naa nɔtõ bojũu yɔ 'yer ɔka a Beeljebul lɛ n de dire nɔ a sɔdɛbɛ. **XIX** Ala ɔ a Beeljebul lɛ n tara dire nɔ a sɔdɛbɛ, tɔ a bala na ɔ a yɔ poturbo ho lɛ ba tara dire nɔ a sɔdɛbɛ? A lɛ jũu, bala lɛ na ɔ a yɔ 'yer tɔɔɔɔɔ. **XX** Tiche ala ɔ Nãanmɔn kpɛɔ lɛ n dire nɔ a sɔdɛbɛ ka a yire wiil yɔn ɔka a Nãanmɔn nãalõɔ wa naa a yɔ sɛ.

XXI "Gãdaa na gu a wɔ yir nɔ jeer bomo, a wɔ bonstɔ maa dam ɛ. **XXII** Tiche ala ɔ nure ɛsɔɔ wa wa naa na wɔ kpɛme gar wɔ, won faan a wɔ jeer bomo ala won dɛl tɔ de a wɔ bonstɔ põn nɔbe.

XXIII "Nure 'lɔ na ba be a n sɛ ɛ, wɔ tara man nɔ 'yer, nure 'lɔ na ba pɔɔ ma a sɔ kaala lõɔnõ taa ɛ, wɔ ma yɛyel bar.

XXIV "Sɔdɛɛr ban wa dii bar ka wɔ yɔ nure pɔ, wɔ ma chen dal pɔɔ ju tɔ bɔɔɔ pɛnfɔ jie, na waa nye ɛ, na wɔ pãa wa 'yer, 'In lɛb kul a nure 'lɔ pɔ un yɔ tɔ che bar.' **XXV** Won wa lɛb wa, wɔ nyen a nure 'lɔ na kaara yir kaar ban pɔr tɔ chɔɔr wɔ sõ. **XXVI** Ka wɔ pãa tɔ bɔ sɔr ayopõi na tara putuo gar wɔ ka ba chen tɔ kpɛre a be. Ka a daba pãa ɔ dɛɛr gar a lɛ won dõɔ be."

XXVII A nyãna lɛ a Yesu 'yere ka a pɔɔ njele chelma be a nyɔɔ pɔ tɔ 'yer, "Popel lɛ kɔ a fɔ ma 'lɔ na dɔɔ fɔ, nɔ a wɔ bir fon 'yen." **XXVIII** Ka a Yesu

'yer, "Le ba le ε, a bala na wō a Nāanmīn 'yer na ba turo, bala le ι a popel dēme."

XXIX A nibe na waara 'yōōnō ka Yesu 'yer, "A dīna nibe banyāna in putudēme ti bōōro ne'maa tōmō ka a na ι jāne, tiche ba kō nye āsōo jaa ε, ka a Jona jāne ba le ε. XXX Bojūu, le a Jona na dōo ι jāne kō a Ninive dēme, le mī le a maa Nīsaal Bie na ι a jāne kō a dīna nibe. XXXI A Siba Pōo Nāa na yin a 'yer tōōrfo daar na wō wa 'yōo a yin dīna nibe 'yer, bojūu wō dōo yi be a tēteer wa chel a Nāa Solomon yē 'yer, tiche yi kaa a 'lo na gar a Solomon ben ka. XXXII A 'yer tōōrfo daar Ninive nibe na ir 'yōo a yin dīna nibe 'yer, bojūu ba līb ba tier a Jona na dōo 'yer a Nāanmīn 'yer kō ba, yi kaa a 'lo na gar a Jona ben ka.

XXXIII "Nire jaa ba be na chom fātūn na wō sōol bar ε, bu de laa kpa pōo ε. Wō ma dōol bar a dōol fo jie, ka a bala na kpiere nye a chāa. XXXIV A fo nūbir in a āgān fātūn. A fo nūbie wa ι, a fo āgān wō jaa ma sēen nī chāa. Tiche ala ba wa ι ε, a fo āgān wō jaa ma un libe. XXXV Yi kaara sō ka a chāa 'lo na be a yi pō, taa līb libe ε, XXXVI A le jūu, ala ι a chāa sēen a fo āgān wō jaa ka a libe bālāa jaa ba be be ε, wō jaa na in chāa nītāa le a fātūn na ma chaar fo a wō chāa."

XXXVII Yesu na wa 'yer baar, Farasee nire āsōo bool wō naa ka wō ti di bōdiir, le le wō chen ti kpe jāne a bōdiir par. XXXVIII Tiche ka a Farasee nire joro a Yesu ka a ι waa pēe a ba pēefo ε, ka nēe 'maa wō. XXXIX Be le a Soro pāa 'yer kō wō, "Faa nye, a yin Faraseemine ma pēer naa a ŋmama nī a laar dūkur, tiche ka a yi pōo sēen fōlfo nī putuo. XL Jolo banyā, a ba ι a 'lo na maal a yōo 'lo le mī maal a pōo ε? XLI Tiche a ala na be a laa pōom, yi de kō a nōn dēme ka a bonstī a jaa pāa vīele kō yi.

XLII "Nebier ben a yin Faraseemine sē, bojūu bōbile jaa yin da lōon badōo gba vaar, yi ma ir a da ŋmaa ti na yi iin vīla maalfō nī Nāanmīn nōfo bar. Ala le yin taa ire na yi ta iin a ala na de nie bar ba maal ε. XLIII Nebier ben a yin Faraseemine sē, bojūu yi nō naa a nūbere jaa jie a yi lōfo yie pō na yi mī nō a daa pō puorfo. XLIV Nebier ben a yi sē, bojūu yi kaara naa fika yar nibe na ba bōo ε, ti do yōōro."

XLV Ka a Mosesī Nēe wiwile āsōo 'yer, "Wiwile, a anyāna fon 'yer, sī jaa le fo 'mataa tōro." XLVI Be le a Yesu 'yer wō, "A yin Mosesī Nēe wiwiilbe nebie ben a yi sē, bojūu yi ma tuon nibe tuor na tire ti na yi maa ir a yi nūbir gba tē 'yōo ba ε. XLVII Nebier ben a yi sē, bojūu a Nāanmīn 'ye'yerbe bala a yi sāmune na kō, yin le me a ba yar. XLVIII A le yin maal din dāasīe ūka a yi sāmune le. Bala le kō a Nāanmīn 'ye'yerbe ka yi mī me a ba yar. XLIX A nītō jūu le a Nāanmīn na ι yē sōo 'yer, 'N tōn a n 'ye'yerbe nī a n nūtōnsī a ba sē, ka ban ir bamune kō ti ge bamune.' L A le jūu, yele tuon a yin dīna nibe. A Nāanmīn 'ye'yerbe bala ban kō a kōr jaa, yin le na yab a ba sān. LI Piel a Abel jāi sōo ti tān a Jekariya ban kō a Nāanmīn bōōr lofo jie nī a puorfo jie chara pō. Jō, n 'yere na kōro yi ūka a yin dīna nibe le na yab a jaa sān. LII Nebier ben a yin Mosesī Nēe wiwiilbe sē, bojūu yin le tara a bōōfo pān bir, yin māe ba kpiere ε, ti pōo var a bala na bōōro a kpefo."

LIII Yesu yin a be won 'yer a anyāna, ka a Faraseemine nī a Mosesī Nēe wiwiilbe kpākpāana wō nī suur soro nī wō 'yer yōo. LIV Na ba bōōro ūka wō 'yer 'yer līb nyōo wō māe.

XII

I A sɔɔ 'lɔnɔ pɔ le, a nyɔɔ turo turo tire taa na ba nɛɛɛ taa, ka Yesu piel kp̄aana a wɔ poturbo na wɔ 'yɛɛ, "Yi gu yi m̄aɛ a Faraseemune d̄abul pɔ, ala le ɪ a ba nɛɛɛ ayi. II Bon jaa ba be be na pɔɔ naa kɔ wa yuo ɛ, bu sɔɔl ka ba kɔ bɔɔn ɛ. III Ala yin 'yer libe pɔ, na yin ch̄aa pɔ, ka ba wɔ naa, ka a ala yin bɔl 'yer be a die pɔ, ban mɔɔl 'yer be a gar ju.

IV "N 'yɛɛ na korɔ a yin na ɪ a n barmune ɪka, yi ta joro a bala na kɔ a yi āgān ɛ, ti na ba kɔ le tɔɔ yele jaa ɪ ɛ. V Tiche ɪn wiil yi naa a 'lo yin na joro. Yi joro a 'lo na tɔɔ kɔ yi, ti le tɔɔ lɔb yi 'yɔɔ a doɔye jie. ɔɔ, 'lo le n 'yɛɛ ɪka yi joro. VI A ba ɪ kɔbɪ ayi le ba ma dān tiitasɪ anūu ɛ? Tiche Nāanm̄un maa iin a ba bɔ'yen bar ɛ. VII Sɪɛ jaa, Nāanm̄un sɔɔ a yi jukɔɔl a jaa bɔɔ, yi ta joro d̄āb̄aɛ ɛ, yi gar tiita yɔɔ.

VIII "N 'yɛɛ na korɔ yi ɪka, nɛɛ 'lo jaa na wa 'yer ch̄a a nɔbe niem, ɪka wɔ bɔɔ naa a maa Nɪsaal Bie, 'lo le n m̄i na 'yer ch̄a ɪka, n bɔɔ wɔ naa a Nāanm̄un malakasi niem. IX Tiche 'lo m̄i na chiir ma a nɔbe niem, 'lo le n m̄i na chiir a Nāanm̄un malakasi niem. X Nɛɛ jaa na 'yer 'yer kp̄n a maa Nɪsaal Bie na chene na nyɛ v̄ɛ kɔ fɔ, tiche nɛɛ 'lo na 'yer 'yerdeɛɛ 'yɔɔ a Nāanm̄un Sɪɛ kɔ nyɛ v̄ɛ kɔ fɔ ɛ. XI Bala wa nyɔɔɔ yi chiin a lɔɔfɔ yie nɔbere nɪ a kp̄aen d̄eme s̄ɛ, yi ta v̄ɛ ka a ɪ yi tier a le yin na ti 'yer faa yi m̄aɛ ɛ, bu ɪ a le yin na 'yer ɛ. XII Bojūu a daar 'lɔnɔ Nāanm̄un Sɪɛ na wiil yi naa a le yin na 'yer."

XIII Ka nɛɛ kɔɔ na be a nyɔɔ bala pɔ 'yer kɔ wɔ, "Wiwile 'yer a n yebe ka wɔ ɪ a sɪ p̄ɔ a kp̄i bonstɪ." XIV A Yesu 'yer wɔ, "Daba, an 'yɔɔ ma ɪka n ɪ 'yer tɔɔɔ naa p̄nɔ yi kp̄i bomo?" XV Ti na wɔ 'yer kɔ ba, "Yi kaara s̄ɔ, na yi gu yi m̄aɛ a b̄oyɔɔ bɔfɔ pɔ, nɛɛ b̄oyɔɔ ba korɔ wɔ nyevɔɔ ɛ." XVI Be le wɔ lɔb a sukpa nȳa kɔ ba, "Dan̄a kɔɔ le d̄ɔɔ be be, na wɔ kɔ che yɔɔ jaa a wɔ puo pɔ. XVII Na wɔ piel tiɛɛ ɪka n̄mune le won ɪ, 'In ba tara jie na bin a bonstɪ ɛ?' XVIII Nit̄ɔ le ɪn ɪ, 'In n̄mɛ a bobo anyāna bar, ti naa m̄e b̄ɔbere naa su a chi 'yɔɔn a bonstɪ a be. XIX Ti p̄a 'yer kɔ n m̄aɛ, āgān, penɛ, n tara na b̄oyɔɔ ɪn bin kɔ n m̄aɛ yuon kɔ bɔɔ sɔɔ ɛ. In dire naa, na n nyuro, na n chule.' XX Tiche ka a Nāanm̄un 'yer kɔ wɔ, 'Jɔl nȳa, fon kp̄in a t̄asɔɔ nyāna, ti a bonstɪ ala fon bin kɔ a fɔ m̄aɛ, an le na de?' XXI Nit̄ɔ le an be nɛɛ jaa na bin bonstɪ kɔ a wɔ m̄aɛ, ti ba ɪ tara sɔɔ Nāanm̄un s̄ɛ ɛ."

XXII Kaa Yesu p̄a 'yer kɔ a wɔ poturbo, "A le jūu, n 'yɛɛ na korɔ yi ɪka, yi ta waala a yi nyevɔɔ 'yɔɔ ɛ, 'yɛɛ ɪka bo le yin di ɛ. Bu waala ɪka bo le yin su pɔɔ a āgān ɛ. XXIII A nyevɔɔ gar naa a b̄ɔdiir, ka a āgān m̄i gar a fɔɔɔ. XXIV Yi kaa a gagasi, ba maa b̄ɔɔ ɛ, bu n̄ma ɛ, bu tara boor ma bin ɛ, tiche Nāanm̄un le guolo ba. Yin, yi gar a lubil. XXV A yi buor sɔɔ le na waal na wɔ wa de bubir b̄ɔ'yen pɔɔ a wɔ nyevɔɔ pɔ? XXVI Ala ɪ yi kɔ tɔɔ a yelbile nyāna ɪ ɛ, n̄mune a yi tiɛɛ a ala na che?"

XXVII "Yi kaa nyɛ a le a bonstɪ puul na ma n̄ɔɔ. Ba maa t̄ɔ ɛ, bu wob fuu su ɛ, tiche a n̄a Solomon gba nɪ a wɔ b̄ɔtarɪ ba d̄ɔɔ su fuu ka wɔ v̄iɛɛ gar naa ɛ. XXVIII Ala ɪ nit̄ɔ le a Nāanm̄un ma p̄aɛ a bonstɪ puul a m̄ɔɔ pɔ ka a v̄iɛɛ a d̄ina tiche ka a wer chaar ka a būu di, wɔ kɔ p̄aɛ a yin gar a le ɛ? Yin sɔɔfɔ na ba jā bon ɛ. XXIX Yi ta ɪr nyāna 'yɔɔ a ala yin na di bi nyū pɔ ɛ, yi ta v̄ɛ ka a yi p̄ila sɔɔɔ ɛ. XXX Nɛɛ jaa, ala puor le ba turo, tiche a yi S̄aa bɔɔ naa ɪka yi b̄ɔɔɔ naa a bonstɪ anyāna. XXXI Yi de nie bɔ a Nāanm̄un n̄aal̄ɔ, ka anyāna a jaa won den pɔɔ yi.

XXXII “Yin piir na ba jā bon ε, yī ta joro dābāe ε, bojūu a yī Sāa pɔɔ pɛl naa wɔn kɔ yī a wɔ nāalōɔ. XXXIII Yī da a yī bonɔ de a libie pō nōn dēme, yin tara naa a libie wɔɔr ala na ba sōɔnō ε. Ka a yī bōtarsī be a saaju, naa kō wur ε. Nānyie kō gbɔr be ε, kpolo ba be be na mɔɔ ε. XXXIV Bojūu, a jie a yī bōtarsī na be, be le a yī nyāa mī ma gā.

XXXV “Yī chɔɔr yī mǎe gu tī chom a yī fātɪnsī ka a lɪrɛ. XXXVI Yī kaara fika tōtōnbɔ na chele a ba nɪkpɛɛ ka wɔn yī a pɔɔ kulfu jie wa. ‘Lɔ wa kpoo a pān ban yuo wɔn a pān ajiēnaa ka wɔ kpe. XXXVII An ɪn bɔɔsōn kɔ a tōtōnbɔ banyāna a ba nɪkpɛɛ na wa nye ba ka ba chene jē gu wɔ. Yelmǎe le n ‘yerɛ korɔ yī ɪka wɔn chɔɔr naa a wɔ mǎe ka ba ‘mataa jāne a bōdiir jie ka wɔ pō ba a bōdiir. XXXVIII An ɪn bɔɔsōn kɔ a tōtōnbɔ bala a ba nɪkpɛɛ na wa nye ban chɔɔr, ala ɪ gba ka tāsoɔ pōn le bu, ka nɔrsī kōnō naa. XXXIX Tiche yī bōɔ a par, ɪka ala ɪ a yir sɔɔ bōɔ naa a sōɔ ‘lɔ a nānyie na waara, wɔ kō sɔɔ ka a nānyie kar a pān tī kpe a yir ε. XL A yin mī yī chɔɔr gu, bojūu a maa Nisaal Bie na lɛb wa a sōɔ ‘lɔ yin ba le tiere ma ε.”

XLI Ka a Pita sɔɔr wɔ, “N Soro, sɪn le fɔ lob a sɔkpa nyā kɔ bu nɪrɛ jaa le?” XLII Ka a Yesu ‘yer, “An le pāa ɪ a yelmǎe nɪ a yē sɔɔ, a wɔ nɪkpɛɛ na ‘yōɔ ka wɔ kaara wɔ a yir, na wɔ korɔ a tōtōnbɔ a ba bōdiir a sōɔ ‘lɔ na sɛɛ? XLIII An ɪn bɔɔsōn kɔ a tōtōnō nyāna a wɔ nɪkpɛɛ na wa nye wɔn ɪrɛ a le. XLIV Yelmǎe le n ‘yerɛ korɔ yī ɪka, wɔn vɛn ka wɔ kaara a wɔ bonɔ a jaa. XLV Tiche ala ɪ a tōtōnō nyāna tier a wɔ nyāa pɔ ɪka, a n nɪkpɛɛ kor a waa, tī piel pɔɔrɔ a tōtōnbɔ bala na be a yir, tī pāa ma di na wɔ nyū buu. XLVI A tōtōnō nyāna, a wɔ nɪkpɛɛ na wa dūu wɔ naa a bɪbir ‘lɔ wɔn ba tiere nɪ a sōɔ ‘lɔ wɔn ba bōɔ ε. Wɔn ŋma wɔn jaa gbɔl gbɔl, tī lob wɔ ‘yōɔ a bala na ba sɔɔ de pɔ ε. XLVII A tōtōnō ‘lɔ na bōɔ le a wɔ nɪkpɛɛ na bɔɔrɔ tī na waa chɔɔr tōn a le a nɪkpɛɛ na bɔɔrɔ ε, wɔn nyen ŋmefɔ yɔɔ. XLVIII Tiche a ‘lɔ na ba bōɔ ε, tī maal bɔr ban ŋme wɔn jaa bālāa. Nɪrɛ ‘lɔ ban kɔ yɔɔ ban bɔɔrɔ na yɔɔ yī a wɔ sē, fūɔ nūu pɔ ban ‘yōɔ yɔɔ, fūɔ le ban sɔɔr yɔɔ.

XLIX “Būu le n waan ɪka n wa ‘yōɔ a wɛr pɔ, ɪn taa bɔɔrɔ naa ala ɪ a ben ta ‘lɪrɛ. L Tiche n chene tara yele ɪn na ɪ Nāanmɪn kōɔ sofɔ kaar ka a ɪ ma tier tī tān ɪn na wa baar. LI Yī maa tāan nebō‘yen ye le n waan a wɛr pɔ bu? Kai, n ‘yer kɔ yī, tiche ootaa le n waan. LII An yī a dɪna nɪbe anūu na kpɪrɛ yir na ŋman jiiir ayi. Ka ata jɛere nɪ a ayi ka ayi mī jɛere nɪ a ata. LIII Ban ooro nɪ taa, sāa na oon bie ka a bie mī oo a sāa, ka a ma oo a bipɔɔ ka a bipɔɔ mī oo a ma. Pɔɔ na oo naa a wɔ bidaba pɔɔ, ka a bidaba pɔɔ mī oo a wɔ sɪrɛ ma.”

LIV Ka a Yesu ‘yer kɔ a nɪyɔɔ bala, “Yin wa nye julōjuur na ire a mōtōɔ mɔrfɔ jie yī ma ‘yer ɪka saa na wa naa, ka a ma ɪ a le. LV Yin wa nye sɛsɛbe mī na furo duoro jūu, yī ma ‘yer ɪka tɔl na wa naa. Ka a ma ɪ a le. LVI A yin nɛɛr ayi dēme banyāna. Yī bōɔn a tēe nɪ a saaju ‘yer ma ‘yer, ŋmɪne a yī kō tōɔ a dɪna ‘yer ‘yer ε?

LVII “Bo le so ka yin mǎe kō tōɔ tɔɔr a le na tor ε? LVIII An ɪ a yin nɪ a yī sǎn sɔɔ le ‘mataa chiine, yī mɔlɔ wɔ a sɔr pɔ, ka le ba le ε, wɔn de yin ‘yōɔ a ‘yer tɔɔrɔ nūu pɔ, ka wɔ de yī kɔ a nɪpɔɔrɔ ka wɔ mī pɔɔ yī bar. LIX N ‘yerɛ na korɔ yī ɪka, ala be ɪ a le, faa be na wa yī ka faa yab a fɔ sǎn baar ε.”

XIII

^I Nibe bamune mi ben be a sōo 'lōnō, na ba pāa mana korō a Yesu a le a paal nikpēe Pilate na dōo kō a Galilee dōor bamune, a sōo 'lo ban be a bōor lofo jie. ^{II} A Yesu 'yer kō ba, "Yi tier ika bala le maal dēer gar a Galilee nibe ba jaa, ala le so ban di a dōoye nyā bui? ^{III} A ba i le le ε, tiche n 'yere na korō yi ika yin ba wa lieb a yi tier ε, yi mi na we naa. ^{IV} Bui a nibe pie ni aniin (18) bala a jiwōo 'lo na kar lo kō a Siloam, yi tier ika bala le maal yeldēer gar a bala jaa na kpiere a Jerusalem bui? ^V N 'yere na korō yi ika le ba le ε, tiche yin mi baa lieb a yi tier ε, yi mi na we naa."

^{VI} A sokpa nyā le Yesu pāa lob kō ba, "Daba kōo le tara kōkōtie a wō puo pō, a wō wa chen ika wō ti kaa a tie wōn bui, tiche a tie ba wō ε. ^{VII} Be le wō 'yer kō a nire 'lo won vē ka wō kaara a puo, 'Bojūu, yuom ata ni nyā in yō ka, ma bōoro a wōmō ika ni pōr ti ma wa bō faa. Nmaa wō lob, ηmune an i ka wō pii a wēr aor i?' ^{VIII} Ka a 'lo na kaara a puo 'yer, 'Nikpēe, bar wō ka n tuu jilō 'yōo puor ka yuon waara, ^{IX} 'lo wa wō go, ti 'lo ba wa wō ε, ka n ηmaa wō lob."

^X A Pēnfō Bibir Daar Yesu ben a lōofu yir āsōo pō wile ba, ^{XI} be le a pōo be a sīdebe na maal ka wō kab gōmō yuom pie ni aniin (18), wō maa tōo dōl ε. ^{XII} Yesu na nye a pōo a le, wō bōol wō naa ka wō wa a wō sē, ka wō 'yer kō wō, "Pōo, a fō baal bar fō naa." ^{XIII} Ti na wō pāa de a wō nūu dōol a pōo, ka a pōo dōl ajienaa na wō pēere a Nāanmūn. ^{XIV} Tiche ka a suur kpe a lōofu yir nidier Yesu na sāa a baalaa a Pēnfō Bibir Daar jūu, ka wō 'yer kō a nibe, "Bibie ayōob ben be ka nire na de tōn tōmō, yi ma wa ka wō sāana yi a ber ala pō, yi ta ma waara a Pēnfō Daar ε." ^{XV} Ka a Soro 'yer kō wō, "Yin nēer ayi dēme banyāna, a yi buor sōo le maa yuo a wō niin bui a wō bon chiin ti 'yōo kōo a Pēnfō Bibir ε? ^{XVI} Ka a pōo nyāna na i a Abraham bipōo, a ti na lū yuom pie ni aniin (18), a ba sēe ika wō for a Pēnfō Bibir Daar bui?" ^{XVII} Wōn wa 'yer a nitō ka a vī kpe a bala jaa na bere wō a nēe, tiche ka a nibe chule a tōvtele ala won tō.

^{XVIII} A Yesu pāa 'yer, "Bo le a Nāanmūn nāalōo nyetāan? Bo le in de man? ^{XIX} Wō kaara fika kōkōo bir nire na de bōr a puo pō ka wō bul na wō i tie, ka a lubil wa 'yōo choor a wilsu ju."

^{XX} Wō le sōor ban go, "Bo le in de a Nāanmūn nāalōo man? ^{XXI} Wō kaara fika dābil pōo na de 'yōo jō yōo pō ka a ir vō."

^{XXII} Yesu wile naa nibe be a tēbere ni a tēbil ala pō ti na won chen Jerusalem. ^{XXIII} Be le a nire āsōo sōor wō, "N Soro, nibe bālāa tēe le na nye faafu bui?" Ka wō 'yer kō ba, ^{XXIV} "Yi mō tu a dōdō bile pō kpe, n 'yere na korō yi ika niyōo le na mōoro bōoro ika ba kpe ti kō tōo kpe ε. ^{XXV} A yir sōo na wa ir pōo a pān var yi bar be a yōo, ka yi ara kpooro sōoro, 'Nikpēe, yuo si a pān.' Tiche ka wō 'yer kō yi, 'N ba bōo yi ε, bui a jie yin yi ε.' ^{XXVI} Ka yi pāa 'yere, 'Sin ni fōo jaa 'mantaa di ti nyū, a fō wiil si be a tō tēe sālsōo.' ^{XXVII} Tiche ka won 'yer, 'N ba bōo yi ε, bui a jie yin yi ε, yi tōo yi ti che ma a yin na tōnō a debe.'

^{XXVIII} "Be le yin kōnō ooro a nyume, yin wa nye a Abraham, Isaaki ni Jakob ni a Nāanmūn 'ye'yerbe ba jaa be a Nāanmūn nāalōo pō, tiche ka a yin 'lo be a yōo. ^{XXIX} Nibe na yin a mōtōo purfo jie, a morfo jie, a jūu ni a par na ba wa jāne dire be a Nāanmūn nāalōo pō. ^{XXX} Sire jaa, nibe ben puor ti na ban wa de nie, ka a bala mi na be a niem mi wa be a puor."

XXXI A sōo 'lōnō pō le a Faraseemune bamune wa a Yesu sē wa 'yer kō wō, "Yi a ka chen jiyuo. A Herōd bōōō na a fō kōfō." **XXXII** Ka a Yesu 'yer kō ba, "Yi chen ti 'yer a mōbaa 'lōnō, un dii naa a sīdebe ka a yi ka n sāa a nūbe baalsi a dūna ni bio ka a dayere daar ka n baar a n tōmō. **XXXIII** Lē jaa an i, un chene na chiine a dūna ni bio ni a dayere. Sire jaa le, Nāanmūn 'ye'yerē kō kpi ka Jerusalem ba le ε.

XXXIV "Gboo yin Jerusalem dēme, yin le ma kōō a Nāanmūn 'ye'yerbe ti bōōō a bala Nāanmūn na tō a yi sē ni kosibe. N ma bōōō naa ika n kaal a fō bibiir 'mataa nitāa le nōō na ma kaal a wō bil 'mataa a wō pure pō, ti yi maa sōō ε. **XXXV** Yi nye, a yi yir na lieb dakpolo, ti ka n 'yere kōō yi ika yi kō le nye ma go ε, ti tān a daar 'lō yin na 'yer, 'Nāanmūn wō sōō a 'lō won tō!' " *(Yiel Gān 118:26)*

XIV

I A Pēnfō Būbir āsōō daar, Yesu chen a Faraseemune nūdiere āsōō yir difō jie ka ba jōō wō. **II** Be le ka daba kōō na tara a baal vō naa ara a wō niem. **III** Ka a Yesu sōō a Faraseemune ni a Mosesi neē bōōnbo, "A tara na sōr ka fon sāa nūre na biere a Pēnfō Būbir bu a ba tara sōr ε?" **IV** Tiche ka ba i jaa gbulo, ka Yesu de a nūu dōōl a daba sāa a wō baal ti bar wō sōr. **V** Ti na wō pāa sōō ba, "Ala i a yi āsōō bie bu a wō nadar lon bulo pō a Pēnfō Būbir, wō kō chen ti ir wō fōōō jaa bu?" **VI** Baa le tara 'yer na 'yer ε.

VII Yesu nyen a nūbe bala ban bōōl ika ba wa di, ka ba tuur a nūbere jaa jiiir jāne, ka wō lob a sōkpa nyā kō ba, **VIII** "Nūre wa bōōl fō pōō kulfo jie, fōō wa chen ta ti jāne a nūbere jaa jie ε, amune wō bōōl nūre na gar fō ka won wa. **IX** Ala wa i a le, won wa 'yer fō naa, 'Ir, ka a daba nyā jāne a fō jaa jie.' **VI** le fon ir ti jāne ni a puor. **X** Tiche bala wa bōōl fō, ti jāne a puor, ka a 'lō na bōōl fō wa 'yer, 'N badaba wa jāne ka a niem, be le fon pāa vō a fō taaba niem.' **XI** Bojūu, nūre jaa na 'mōōō wō māe saaju, Nāanmūn na siir wō naa, 'lō mi na siir a wō māe, Nāanmūn na 'mōō won saaju."

XII Ka Yesu pāa 'yer kō a 'lō na bōōl wō, "Fōō wa bōōl nūre ika wō wa di, taa wa bōōō a fō barmune, bu a fō yēē, bu a fō bal nūbe, bu a fō tō dēme bala na i tara dēme ε. Ala i fō un a le, ban bōōl fon daar kōō ti yaa a sān. **XIII** Tiche fōō wa bōōō nūbe ika ba wa di, bōōl a nōn dēme, ni a gbersi, ni a nūbaalsi, ni a jōn. **XIV** Fōō le Nāanmūn na sōō. Ban ba tara bon na yab fō ε, fōō le na nye sāyar a le a nitōnsi na wa ir a kūu pō i vō ε."

XV Ka a bala na lōō dire āsōō na wō a nitō, na wō 'yer kō a Yesu, "An un bōōōn kō a 'lō na wa jāne a Nāanmūn nāalōō pō dire." **XVI** Be le a Yesu lob a sōkpa nyā, "Nūkpēē kōō le dōō chōōō na wō bōōō nūyōō ika ba wa di. **XVII** A sōō na wa ta, wō tōn a wō tōtōnō ika wō chen ti 'yer a bala won bōōl ika wō maal ye le a jaa baar. **XVIII** Tiche ka a ba āsōō jaa 'yer ika ba kō nye jie ε. Ka a 'lō ban dōō ta ka wō 'yer, 'N dān popaalaa naa chiine ika n ti kaa, n kō tōō ti ε.' **XIX** Ka a āsōō mi 'yer, 'N dān narkōōrsi pie naa jāna n kō tōō ti ε.' **XX** Ka a āsōō mi 'yer, 'Pōō le n de n kō tōō ti be ε.'

XI "A tōtōnō lieb wa 'yer a nitō kō a wō nūkpēē, ka a suur kpe a nūkpēē ka wō 'yer kō a tōtōnō, 'Lieb chen fōōō jaa a tēē sālsōō ni a kōōrsi pō, na fō ti bōōl a nōn dēme, a gbersi, jōn ni a nūbaalsi waan.' **XXII** Ka a tōtōnō wa 'yer, 'Nūkpēē, n i naa a le fon 'yer ika n i, tiche ka a jie chene be be.' **XXIII** Be le a nūkpēē pāa le 'yer kō a tōtōnō, 'Yi chen a sōi pō, ni a seer pō ti

buol nibe waan ka n yir wa see. **XXIV** N 'yere na koro yi ika asoo jaa ko le maa e.' "

XXV Yesu ni a nyoo 'mantaa chiine, ka wo lieb kaa ba ti 'yer, **XXVI** "Ala i nure na wa naa a n se, na waa laar a wo saa ni a wo ma, ni a wo po, a wo bibiir, a wo yeer ni a wo yepobo 'mataan a wo mae nyevor e, wo ko too i a n poturo e. **XXVII** Nure 'lo ni na ba de a wo daa tuo turo ni ma e, wo ko too i a n poturo e.

XXVIII "Ala i a yi asoo buoro na yir kpee mefu, a ba i won den nie jane guor kaa ala i wo tara naa a libie na too men baar e? **XXIX** Na wo taa kpar a yir ti ba too baar e, ka a wo taaba nye laara wo **XXX** 'yere, 'Jaal piel a mefu ti na waa baar e.' **XXXI** Bu nabuor le buoro ika wo ti jeb a wo naa to soo na waa de nie jane kaa ika won too de a wo nibe turo pie (10,000) ti jeb a 'lo na waara ni a wo nibe turo ljer (20,000) o? **XXXII** Ala i wo ko too e, won ton nibe ka ba chen ti 'maal a naa 'lo na chene be a teer. **XXXIII** Le ni le, a yi asoo jaa baa bar a wo bonso a jaa e, wo ko too i a n poturo e.

XXXIV "Nyaar i naa, tiche a wo noo wa baar, nmune ban le i wo ka wo le nomo go? **XXXV** Wa vrel ko a tapuor tana e, ban lob bar. Nure 'lo na tara toor wono, ve ka wo wo naa."

XV

I A lopodierbe ni a todetonbo lon taa na chel a Yesu 'yer. **II** Tiche ka a Faraseemune ni a Mosesi nee wiwilbe huhuno 'yere, "A daba nya diere naa todetonbo ka ba 'mataa dire."

III A Yesu pa lob a sokpa nya ko ba, **IV** "Ala i a yi asoo tara na piir kobaa ka a boyen wa bor, a ba i won bar a kobaa forbir ala a pechiin baa po, ti yoro buoro a boyen 'lo ti tan a soo 'lo jaa won wa ti nye wo bu? **V** 'Lo wa nye a per noo ma kpe wo naa ka wo 'moo dool bo ju **VI** kulo ni a yir, ti pa buolo a wo barmune ni a wo taaba loo taa ti 'yer, 'Yi poo ma chule, bojiu n nye naa a n per 'lo na bor.' **VII** N 'yere na koro yi ika a le ne ni wo ju ni le, chul kpee na ben a saaju a todetonbo boyen na lieb a wo tier gar a kobaa forbir bala na ba tara tier lieb fu e.

VIII "Bu poo buor le tara libie pie ka asoo bor, wo ko chum buu den saar pur a die wo jaa na wo wa ti nye wo bu? **IX** 'Lo wa nye wo, wo ma buol a wo barmune ni a wo taaba loo taa ti 'yer, 'Yi poo ma chule, n nye naa a n libir na bor.' **X** Le ne ni wo ju ni le n 'yere koro yi ika, noo ni na kpe naa a Naañmun malakas ala i a todetonbo boyen lieb a wo tier."

XI Yesu chene na 'yere koro ba, "Daba le tara wo dabil ayi. **XII** Ka a bile soo wa 'yer ko a saa, 'N saa, po a fu kpai bomo ir a n bon ko ma.' Ka a saa de a wo kpai bomo po ba. **XIII** A ba kor e, ka a bile 'lo loo taa a wo bonso a jaa yi chiin teyuo po, na wo ti bubur a bonso soo a jaa bar. **XIV** Won wa soo a jaa baar, ka a ko lo a tee 'lo po, ka a wom piel kpe wo. **XV** Wo chen a tee 'lo po nure asoo yir ti bo tomoo, ka a nure 'lo ma to wo ka wo chen a puo po ti 'yoo a wo dor bojiir. **XVI** A jo pebe ala ma ure won volaa ka wo buoro ika wo 'wob ti, tiche nure jaa maa ko wo bon e.

XVII "Ka a ye wa wo ka wo 'yer, 'N saa tara na todetonbo a nmune a ba ma di bojiir faa, tiche ka a maa wa kpire ni ko ka? **XVIII** In lieb kul a n saa se naa ti 'yer wo, n maal deer Naañmun se ni a fo se. **XIX** N ba le chene see ka ban buol ma a fo bie e, maal ma ka n i a fo todetonbo asoo.' **XX** Le wo ir kulo a saa se. Tiche won chene be a ndaa waara, a saa nye wo naa ka nbaal

kpe wɔ ka wɔ jotuor a bie kɔr ti puor wɔ. ^{XXI} Ka a bidaba 'yer kɔ wɔ, 'N s̄aa, n maal deer N̄aan̄m̄un s̄e n̄i a fɔ s̄e, n ba le seen ka ban bɔɔl ma a fɔ bie go ε. ^{XXII} Tiche ka a s̄aa 'yer kɔ a gb̄agbaa, 'Yi pɔɔ fɔɔ ti de fuu nȳa na viɛɛ wa su wɔ, na yi de b̄ɔbile 'yɔɔ wɔ a nubir pɔ, na yi de nafɔɔ wa su wɔ. ^{XXIII} Yi ti kaa nele na 'wɔr na yi waan wa kɔ ka si 'wɔb ti chule. ^{XXIV} Bojūu a n bidaba nȳana d̄ɔɔ kpi ti le ir i vor; wɔ d̄ɔɔ bɔr ti si le nye wɔ.' Ka ba piel chule.

^{XXV} "Tiche ka a bidakp̄eε 'lo be a puo pɔ, na wɔ wa ir waara, wɔn wa gbɔɔ a yir wɔ wɔn b̄ane n̄i chelsi. ^{XXVI} Be le wɔ bɔɔl a gb̄agbaa āsɔɔ na wɔ s̄oor a yelnyine na be be. ^{XXVII} Ka a gb̄agbaa 'yer kɔ wɔ, 'A fɔ yebile le wa ka a fɔ s̄aa i a ba kɔ nel'wɔr jaa, bojūu wɔ nyen a wɔ bie na l̄eb wa n̄i l̄aafte ti chene kp̄eme.' ^{XXVIII} A suur kpe a yekarma ka wɔ je, waa kpe ε. Ka a s̄aa yi 'maala wɔ ũka wɔ kpe. ^{XXIX} Tiche ka wɔ 'yer kɔ a s̄aa, 'Nye le ɔn wɔnɔ a fɔ toor naa t̄ɔnɔ kɔrɔ fɔ a yuom anȳana a jaa, n ba ḡɔɔ fɔ n̄eε jaa ε. Tiche faa m̄i wa kɔ ma bule gba ũka, n̄i m̄i kɔ ka maa n̄i a n barmune m̄i 'mataa di ti chule ε. ^{XXX} Tiche a fɔ bibawɔno nȳana na de a fɔ bon̄si yin ka a 'lo n̄i a pɔɔ baar ti 'mataa s̄ɔɔ bar, ti l̄eb wa a yir ka fɔ ir kɔ nel'wɔr kɔ wɔ.' ^{XXXI} Ka a s̄aa 'yer, 'F̄ɔɔ 'lo, fɔ ben a n s̄e, ka a bomo a jaa ɔn tara i a fɔ bon̄si. ^{XXXII} Tiche a s̄eε naa ka s̄un d̄aene na si chule bojūu a fɔ yebile nȳana d̄ɔɔ kpi ti le i vor go, na wɔ d̄ɔɔ bɔr ti si le nye wɔ.' "

XVI

^I Yesu 'yer kɔ a wɔ poturbo ũka, "Taraa s̄ɔɔ k̄ɔɔ le d̄ɔɔ be be, na wɔ tara n̄re na kaara wɔ a bon̄si, na wɔ p̄ɔp̄ɔɔ bara. ^{II} Ka wɔ bɔɔl wɔ waan wa s̄oor, 'N wɔn ban 'yere a fɔ 'yer yɔɔrɔ n̄i, man a le fon t̄ɔ kɔ ma, bojūu fɔ k̄ɔ le t̄ɔɔ t̄ɔ a t̄ɔm̄ɔ ε.' ^{III} Ka a t̄ɔt̄ɔn̄ɔ 'yer kɔ a wɔ m̄ae, 'N̄mune le ɔn p̄aa i a p̄ɔp̄aa nȳa? A n nukp̄eε faa man a t̄ɔm̄ɔ, n m̄i ba le kp̄eme na t̄ɔɔ kɔ ε, a m̄i na ɔn v̄i ɔn na s̄oorɔ. ^{IV} N b̄ɔɔ le ɔn na i maa ba le wa tara t̄ɔm̄ɔ ε, tiche ka n̄ibe chene de ma a ba yie.' ^V Be le wɔ bɔɔl a wɔ nukp̄eε s̄ama d̄eme ba jaa na wɔ s̄oor a 'lo na de nie, 'A n̄mune le fɔ di a n nukp̄eε s̄an?' ^{VI} Ka wɔ 'yer, 'K̄alaar kobaa (100) le n di a s̄an.' Ka a 'lo na kaara a bon̄si 'yer, 'De a ḡan nȳana jen fɔɔ jaa na fɔ seb l̄ijaayi n̄i pie (50).' ^{VII} Ti na wɔ le s̄oor a ayi s̄oo, 'A n̄mune fɔ m̄i di a n nukp̄eε s̄an?' Ka wɔ 'yer, 'Chi b̄ɔr kobaa (100) s̄an le n di.' Ka wɔ 'yer, 'De a fɔ ḡan na fɔ seb l̄jaa naar 'yɔɔ (80).' ^{VIII} Ka a nukp̄eε d̄an a t̄ɔt̄ɔn̄ɔ nȳana na ba tara yelm̄ae ε, bojūu wɔ tier n̄idaar. A wer nȳa n̄ibe tara na ȳe a ba taaba jie gar a ch̄aa n̄ibe.

^{IX} "N 'yer na kɔrɔ yi ũka, yi de a wer nȳa b̄ɔtar̄si na yi n̄man barmune ala wa baar, N̄aan̄m̄un na de yin kp̄en a yir kpo kpo 'lo pɔ. ^X N̄re 'lo jaa na tara yelm̄ae n̄i a b̄ɔbile, wɔn tara naa yelm̄ae n̄i a b̄ɔyɔɔ. N̄re 'lo jaa m̄i na ba tara yelm̄ae n̄i a b̄ɔbile ε, wɔ k̄ɔ m̄i tara yelm̄ae n̄i a b̄ɔyɔɔ ε. ^{XI} Ala i yaa tara yelm̄ae n̄i a wer b̄ɔtar̄si ε, an le na s̄oo de a yelm̄ae bomo kɔ yi? ^{XII} Ala i yaa tara yelm̄ae n̄i n̄re k̄ɔɔ bon ε, an le na kɔ yi a yi bon? ^{XIII} Gb̄agbaa k̄ɔ t̄ɔɔ t̄ɔ kɔ n̄ibere ayi ε, wɔn n̄ɔn āsɔɔ ti 'laar āsɔɔ, b̄u wɔn wɔnɔ na āsɔɔ toor ti ba wɔnɔ āsɔɔ toor ε. Yi k̄ɔ t̄ɔɔ t̄ɔ kɔ N̄aan̄m̄un n̄i libie ε."

^{XIV} A Faraseemune na n̄ɔ libie na w̄ɔ a le a Yesu na 'yer, ka ba laara wɔ. ^{XV} A Yesu 'yer kɔ ba, "Yi ma maal yi m̄ae n̄itor̄si a n̄ibe niem, tiche N̄aan̄m̄un b̄ɔɔn a yi tier. Bon 'lo n̄ibe na 'yɔɔnɔ ɔn N̄aan̄m̄un b̄ɔchiiraa.

XVI “A Mosesi NEE ni a Nāan̄m̄n ‘ye’yerbe ‘yer wa t̄n a J̄ōn s̄ō. An yi a s̄ō ‘lo w̄o jaa, ba ‘yer naa a Nāan̄m̄n n̄aal̄ō ‘yer s̄on ka a ās̄ō jaa m̄ōō w̄o s̄ō, ɪka w̄o kp̄e. **XVII** An ɪn k̄ōm̄ōk̄ōm̄ō k̄o a saaju ni a t̄e ka a po tal, gar a NEE ‘yer bir na yi lo. **XVIII** N̄r̄e jaa na dii a w̄o p̄ō bar ti kul p̄ō yuo, w̄o maal d̄ēr; ka a daba ‘lo mi na kul a p̄ō a s̄r̄e na dii bar; mi maal d̄ēr.

XIX “Tara s̄ō k̄ō̄ le d̄ō̄ be be, na w̄o ma su kpar̄s̄i ni fuu p̄r̄el na w̄o dire b̄ō̄n̄ō̄n b̄ibir jaa. **XX** Ka a s̄ōs̄ōō k̄ō̄ yuor na di Lajarus̄i mi be be na ɪ natnara ma jā̄ne a tara s̄ō d̄ō̄d̄ōr n̄ē. **XXI** Na w̄o ma b̄ōōō ɪka w̄o n̄ȳe a b̄ō̄di p̄ōr p̄ōr ala a tara s̄ō na dire ka a ŋ̄mara loro, ka a baar gba ma wa len̄e a w̄o nat̄e. **XXII** A s̄ōs̄ōō nyā̄na wa kpi naa, ka a malakas̄i wa de w̄o chiine ti bin a Abraham s̄ē. Ka a tara s̄ō ‘lo mi wa kpi ka ba ūu w̄o.

XXIII “A be a kp̄iis̄i t̄e, ka a ɪ d̄ōoye jie le, ka w̄o gb̄ā nȳe Abraham t̄ēr jaa ka a Lajarus̄i jā̄ne a w̄o l̄ōboor. **XXIV** Be le w̄o b̄ōol, ‘N s̄āa Abraham, kaa n n̄ibaal ti na f̄o t̄ō a Lajarus̄i ka w̄o ‘me k̄ō̄ ni nubir wa ‘maan ma jā̄lbir; boj̄ūu a w̄ōn̄ō ma naa ka a b̄ūu p̄o.’ **XXV** T̄iche ka a Abraham ‘yer; ‘N bie, t̄ier kaa fon d̄ō̄ be a w̄er p̄o dire n̄ō̄, t̄iche ka a Lajarus̄i mi dire d̄ōoye, p̄ō̄p̄ānyā̄, w̄o mi dire naa a n̄ō̄ t̄iche ka f̄o mi dire a d̄ōoye. **XXVI** A nyā̄ gba ba ɪ yēle ε, a b̄ōo kp̄ē nyā̄ na be a s̄i chara p̄o, ka a bala na b̄ōōo ɪka ba yi a ka ti a yi s̄ē k̄ō̄ t̄ō̄ ε, ās̄ō jaa k̄ō̄ t̄ō̄ yi a be ti mi wa a s̄i s̄ē ε.’

XXVII “Ka w̄o lob n̄ūu ‘yer; ‘Yā̄ayā̄aab̄il̄e le n s̄ōōō, n s̄āa, t̄ō a Lajarus̄i ka w̄o kul a be a s̄āa yir; **XXVIII** n tara na ȳēr an̄ūu w̄o ti kp̄āa ba ka ba taa ɪ̄r̄e mi wa wa a d̄ōoye nyā̄ p̄o ε.’ **XXIX** Ka Abraham ‘yer; ‘Mosesi ni a Nāan̄m̄n ‘ye’yerbe a le ban s̄eb bin ben a ba s̄ē, ba chēle a ala ban ‘yer̄e.’ **XXX** Ka w̄o ‘yer; ‘Kai n s̄āa Abraham, ala ɪ n̄r̄e le ir a k̄ūu p̄o ti ‘yer k̄o ba ban l̄ieb a ba t̄ier.’ **XXXI** Ka a Abraham ‘yer k̄o w̄o, ‘Ala ɪ ba k̄ō̄ ch̄el a le a Mosesi ni a Nāan̄m̄n ‘ye’yerbe na ‘yer l̄ieb a ba t̄ier ε, n̄r̄e s̄ōo ir k̄ūu p̄o ti ‘yer an ɪn p̄ōo.’ ”

XVII

I Yesu ‘yer k̄o a w̄o poturbo, “Yels̄i ala na v̄ē ka n̄r̄e ɪ bier ben be na wa, t̄iche n̄r̄e ‘lo jie an tu wa ben p̄o’ȳō̄o f̄o p̄o. **II** A n̄nȳn̄e ‘l̄ōn̄ō, bala ‘m̄ōo n̄r̄e l̄ū ȳōol a nȳe p̄o daa lob a man k̄ō̄o p̄o, ala sa won na v̄ē ka a b̄ō̄bil banyā̄na ās̄ōo ɪ bier. **III** Ȳi guro ȳi m̄ā̄e, ala ɪ f̄o yēbe maal fon d̄ēr ḡō̄ w̄o, ‘lo wa de a b̄ōrf̄o v̄ē k̄o w̄o. **IV** Ala ɪ a b̄ibir b̄ō̄’yen p̄o le w̄o maal f̄o d̄ēr gb̄ē ayop̄ō̄i ti mi l̄ieb wa a gb̄ē ayop̄ō̄i wa de b̄ōrf̄o, v̄ē k̄o w̄o.”

V Ka a n̄t̄ō̄ns̄i ‘yer; “S̄i Soro, p̄ōo s̄i s̄ōfō.” **VI** Ka a Soro ‘yer k̄o ba, “Ȳn tara s̄ōfō jaa p̄ōr f̄ika k̄ō̄k̄ō̄o b̄ir; ȳn t̄ō̄o ‘yer k̄o a t̄ukp̄ē nyā̄na, ‘V̄ō̄o ti ba man p̄o, ka w̄o tu a le ȳn ‘yer.’

VII “Ala ɪ a ȳi ās̄ōo tara na gb̄āgb̄aa ka w̄o k̄ōōo bu ŋ̄maara piir; ‘lo wa yi a t̄ō̄m̄ō̄o jie wa, fon ‘yer w̄o naa ɪka w̄o wa jā̄ne di o? **VIII** A ba ɪ fon ‘yer w̄o naa, ‘Maal a b̄ō̄diir f̄ōo na f̄o ch̄ōōr a f̄o m̄ā̄e wa ara gu ma, ka n di ti nȳū baar ka f̄o mi p̄āa di ti nȳū ε.’ **IX** W̄on puor naa a gb̄āgb̄aa nyā̄na won ‘ȳō̄o ka w̄o maal bi? **X** A ȳn mi le le, ȳn wa maal ala a jaa Nāan̄m̄n na ‘ȳō̄o ȳi, ȳn ‘yer naa, ‘Saa seen ε, gb̄āgb̄aar le s̄i ɪ na s̄i maal a le na ɪ a s̄i t̄ō̄m̄ō̄o.’ ”

XI Yesu den a s̄ōr chiine a Jerusalem, w̄o kp̄ēn a Samariya ni a Galilee chara p̄o. **XII** Na w̄o chiine kp̄e a t̄ēbile ās̄ōo p̄o, ka a k̄ō̄k̄ō̄n pie tuor w̄o a be. Ba ara na t̄ēr jaa **XIII** ti gb̄ōolo b̄ōol̄o, “N̄ɪkp̄ē̄ Yesu, kaa s̄i n̄ibaal.”

XIV Won nye ba a le, na wo 'yer ko ba, "Yi chen ti wiil a yi mæe ko a Juu nibe boorlorbo." Ban chen a le, ka a i ba sa naa. ^{XV} A ba asoo na nye ka a i wo sa naa, wo heb wa de nekpæe na wo peere ni Naaŋmun. ^{XVI} Wo lon kpa a Yesu gbæe par ti puor wo, Samariya le wo yi. ^{XVII} Ka a Yesu soor, "A ba i pie le sa e? Ka nyne a pie forbir be? ^{XVIII} Isoo jaa ba heb wa ika wo wa puor Naaŋmun yaan ka a saan nya ba le e." ^{XIX} Ti paa 'yer ko wo, "Ir kulo, a fo sofo sa fo naa."

^{XX} A Faraseemune le soor naa Yesu ika dabor le a Naaŋmun naaloo na wa, ka a Yesu 'yer, "Naaŋmun naaloo ko wa ka ba boon e. ^{XXI} Bu ka nibe 'yer, yi nye wo ka, bu yi nye wo kasen, bojuu Naaŋmun naaloo ben a yi po."

^{XXII} Ti paa 'yer ko a poturbo, "Soo koo waara na a yin wa booro ika yi nye a maa Nisaal Bie ni nibir, tiche yi ko nye ma e. ^{XXIII} Nibe na 'yer yi naa, 'Kasen le wo be,' bu 'Ka le wo be.' Yi taa ure wa joro turo ba chiine be e. ^{XXIV} A maa Nisaal Bie bibir na kaara naa fika a saa na ma nyur a saaju yi a looboo nya ti ghem a looboo asoo. ^{XXV} Tiche in den nie di dooye yele yoo jaa po, ka a dina nibe tor ma.

^{XXVI} "Le an doo kaara a Nowa soo, le mi le an kaara a maa Nisaal Bie soo. ^{XXVII} Nibe dire naa na ba nyuro ka door ni pobo kulo taa, ti tan a bibir 'lo a Nowa na kpe a gbor kpæe po, ka a koo paal wa soo ba jaa bar.

^{XXVIII} "Le mi le a kaara a Loti soo, nibe dire naa, na ba nyuro, na ba daara heb daara, na ba boro na ba mere ni yie. ^{XXIX} Tiche a bibir 'lo a Loti ni wa yi a Sodom buu ni kustlirsti yin saaju lo po a nibe ka ba jaa kpi. ^{XXX} Le le a maa Nisaal Bie bibir mi na kaara.

^{XXXI} "A bibir 'lonoo, nre na be a wo gar ju, ka a wo bonst be a die po, wo ko suu ti de e. Le mi le nre na be puo po ko kul ti de bon e. ^{XXXII} Yi tier a Loti po. ^{XXXIII} Isoo jaa na booro ika wo faa a wa nyevor na bor wo naa, nre 'lo na lob a wo nyevor bar, won tara wo naa.

^{XXXIV} "N 'yere na koro yi ika a tasoo 'lonoo, nibe ayi na gan gaa jie, ka a Naaŋmun wa de bo'yen ti che bo'yen bar. ^{XXXV} Ka a pobo ayi nene jo, ka a Naaŋmun de bo'yen ti che bo'yen bar. ^{XXXVI} Door ayi mi na ben puo po, ka a Naaŋmun wa de asoo ti che bo'yen bar." ^{XXXVII} Ka ba soor wo, "Si Soro, nyne?" Ka wo 'yer, "Jie bokuu na be, be le sidumosi ma loro."

XVIII

^I Yesu paa lob sokpa ko a wo poturbo na wo wiil ba a le ban na sooro Naaŋmun taa baala e. ^{II} Wo 'yer naa, "A tee koo po, 'yer tooro koo doo be be, waa joro Naaŋmun dabæe e, waa mi kaara nre nibaal e. ^{III} Ka a pooboo koo mi be a tee po, na wo ma waara a wo se wa 'yere, "Yer faa ma a n san soo se." ^{IV} Bojuu, gbæe anmune jaa le wo ma tor, ti wa 'yer ko wo mæe, 'N gba ba joro Naaŋmun dabæe e, bu kaara nre nibaal le. ^V Tiche bojuu, a pooboo nyana na yoro doonoo ma, in toor a wo 'yer ko wo ka wo ta yoro bala ma e.' "

^{VI} Ka a Soro 'yer, "Yi nye le a 'yer toor filefile nya na 'yer. ^{VII} Naaŋmun mi ko 'yer faa a wo ni-irsti na konoo koro wo motoo ni tasoo jaa e? Bu won here ban bara? ^{VIII} N 'yere na koro yi ika Naaŋmun na toor a ba 'yer foo jaa ko ba. A maa Nisaal Bie wa heb wa a wer po, in nyen nibe ka ba tara sofo o?"

^{IX} Yesu le lob sokpa de man a nɔbe bamune na tɛr ɪka ba un nɔtorsɪ tɪ kaara a ba taaba pɔrɔ. ^X “Nɔbe ayi le dɔɔ do a Nāanmɪn puorfɔ yir ɪka ba tɪ sɔɔr Nāanmɪn. ɪsɔɔ un Farasee nɔrɛ, ka a āsɔɔ mɪ ɪ lɔpodiere. ^{XI} Ka a Farasee nɔrɛ 'lo ir ara, tɪ sɔɔrɔ a Nāanmɪn 'yerɛ nɪ, 'Nāanmɪn n puor fon yāan, nɪ un ba kaara a nɔbe bamune kaar ɛ, nɪfarba, tɔdetɔnbɔ, sɛsɛnbe, bɪ a lɔpodiere nyā kaar gba ɛ. ^{XII} Maa 'lo, n ma gal kɔ gbɛɛ ayi daa jaa pɔ, n bonsɪ pie jaa pɔ, n ma ir naa a bɔ'yen.’ ^{XIII} Tɪche ka a lɔpodiere 'lo mɪ ara tɛɛr jaa na wɔ 'wor nuur, waa 'la dɔɔ kaa saaju ɛ, tɪ na wɔ 'yer, 'Nāanmɪn kaa n nɪbaal, yelbe-ɪrɛ le n ɪ.’ ^{XIV} A lɔpodiere nyā ye le tor naa a Nāanmɪn sɛ, ka wɔ lɛb kul gar, a Farasee nɔrɛ 'lo. Bojɔu nɔrɛ jaa na 'mɔɔrɔ wɔ māɛ saaju, Nāanmɪn na siir wɔ naa, tɪ nɔrɛ nyā mɪ na siir a wɔ māɛ, Nāanmɪn na 'mɔɔ won saaju.”

^{XV} Nɔbe dɔɔ waara nɪ bibibil a Yesu sɛ ɪka wɔ sɪr ba, ka a poturbo na nyɛ a le na ba mɪi 'yɔɔ ba. ^{XVI} Tɪche ka a Yesu bɔɔl a bibiir ka ba wa a wɔ sɛ, ka wɔ 'yer, “Yɪ bar a bibiir sɔr ka ba wa a n sɛ, na yɪ ta ŋmaa ba sɔr ɛ, bojɔu banyāna taaba le so a Nāanmɪn nāalɔɔ. ^{XVII} Yelmāɛ le n 'yerɛ kɔrɔ yɪ, āsɔɔ jaa ba wa de a Nāanmɪn nāalɔɔ nɪtāa a bibibile nyāna kaar ɛ, wɔ kɔ tɔɔ kpɛ be ɛ.”

^{XVIII} A nɔdiere kɔɔ sɔɔr a Yesu, “Wiwiilsɔ, bo le un ɪ naa nyɛ nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ?” ^{XIX} Ka a Yesu sɔɔr wɔ, “Bāa 'yɔɔ le fɔ bɔɔl ma nɪsɔ? Nɔrɛ jaa ba ɪ nɪsɔ ka Nāanmɪn tɛɛ ba le ɛ. ^{XX} Fɔ bɔɔ naa a Nāanmɪn Nɛɛ. Taa sɛne ɛ, taa kɔrɔ nɔrɛ ɛ, taa juro ɛ, taa ŋmaa jir kara 'yɔɔ nɔrɛ ɛ, na fɔ 'yɔɔnɔ a fɔ sāa nɪ a fɔ ma.” (A *Yifo Gān 20:12-16*) ^{XXI} Ka a daba 'yer, “A anyāna a jaa le n turo a n bile sɔɔ wa tān dɪna.” ^{XXII} Yesu na wɔ a nɪtɔ ka wɔ 'yer kɔ wɔ, “A che fon yelbɔ'yen, tɪ da a fɔ bonsɪ a jaa, de pɔ nɔn dɛme ka a fɔ tara homo be a saaju, tɪ na fɔ pāa wa turo ma.”

^{XXIII} A daba na wɔ a nɪtɔ wɔ pɔɔ sɔɔ naa, bojɔu tara sɔɔ le wɔ ɪ. ^{XXIV} Yesu kaa won tɪ 'yer, “An un kpɛɔ a tara sɔɔ na kpɛ Nāanmɪn nāalɔɔ pɔ. ^{XXV} Sɪrɛ jaa le, an un kɔmɔkɔmɔ nyɔɔma na kpɛ kparpɪi bɔɔ pɔ, gar tara sɔɔ na kpɛ Nāanmɪn nāalɔɔ pɔ.”

^{XXVI} Ka a bala na wɔ a nɪtɔ sɔɔr a Yesu, “An le na pāa nyɛ faafɔ?” ^{XXVII} Ka a Yesu 'yer, “Ala na ɪ tuo nɔrɛ sɛ, Nāanmɪn sɛ ye le jaa ba ɪ tuo ɛ.” ^{XXVIII} A Pita 'yer kɔ wɔ, “Sɪn bar bonsɪ a jaa, tɪ wa turo fɔ.” ^{XXIX} Ka a Yesu 'yer kɔ ba, “Yelmāɛ le n 'yerɛ kɔrɔ yɪ, nɔrɛ na bar a wɔ yir, bɪ pɔɔ, bɪ yɛɛr, bɪ a wɔ sāa naa ma, bɪ bibiir a Nāanmɪn nāalɔɔ jɔu, ^{XXX} won nyɛn dɔɔl taa a dɪna nɪ daar kɔɔ na wa lɔɔn nyevɔr na ba tara baarfɔ ɛ.”

^{XXXI} Yesu tɔɔn a Pie nɪ Ayi yin chɛchɛɛ, tɪ 'yer kɔ ba, “Sɪ ben duoro a Jerusalem, ala a jaa a Nāanmɪn 'yɛ'yɛrbe na sɛb 'yer a maa Nɪsaal Bie 'yer, an tɪ ɪ naa. ^{XXXII} Ban tɪ nyɔɔ man kɔ a nɔbe bala na ba ɪ a Juu nɔbe ɛ, ka ba la ma, tɔrɔ ma, na ba chir nataar 'yɔɔ ma, na ba ge ma, tɪ kɔ ma. ^{XXXIII} Ka a ber ata daar ka n ir ɪ vɔr go.” ^{XXXIV} A poturbo ba bɔɔ a anyāna won 'yer par bālāa jaa ɛ. A liin ba jaa, baa bɔɔ a ala won 'yerɛ ɛ.

^{XXXV} Yesu na wa gbɔrɔ a Jeriko, jɔɔ jɛn be a sɔr kɔkɔor na wɔ sɔɔrɔ. ^{XXXVI} Won wa wɔ a nɪyɔɔ na chiine tala, a wɔ sɔrɔ, ɪka bo le ɪrɛ. ^{XXXVII} Ka ba 'yer kɔ wɔ, “Yesu na yɪ Najaretɪ le tala.” ^{XXXVIII} A wɔ gbɔlo, “Yesu, David Bidaba, kaa a n nɪbaal.” ^{XXXIX} Ka a bala na de a nie tān wɔ 'yerɛ pɔɔ a nɛɛ, tɪche ka wɔ chene gbɔlo bɔɔlɔ, “Yesu, David Bidaba, kaa n nɪbaal.”

XL Ka Yesu tee ara ti 'yer ika ba tara a daba waan. Le a jōo na wa gbor a Yesu ka wo soor wo, ^{XLI} "Bo le fu boro ika n i ko fo?" Ka a jōo 'yer, "N Soro n boro naa ika n nyere." ^{XLII} Ka a Yesu 'yer, "Nyere a fu soofu sa fu naa." ^{XLIII} Ajienaa ka a i wo nyere naa, na wo dana Nāanjmūn turo ni a Yesu. A nibe ba jaa na wa nye a le, ba mi dana naa a Nāanjmūn.

XIX

I Yesu kpēn a Jeriko tēe pō tala. II Ka a daba kōo be be ban boolo Jakiyas, 'lo le i a lōpodierbe nūkpēe na wo i tara soo. III Wo boro naa ika wo nye Yesu ni nibir, tiche ka a nibe waa, a wo kō tōo nye wo ε, bojūu niymaa le wo i. IV Be le wo de nie jo chen ti do kōkōo tēe ju ika wo nye a Yesu an i a be le wo tu tala.

V Yesu na wa ta a tēe pīlem, wo dōon bool wo, "Jakiyas wa suu fōo, a fo yir le un gā dūna." VI Ka a Jakiyas suu fōo jaa na wo tuor de a Yesu ni popel. VII A nibe ba jaa nyen a le na ba piel hūhūnō 'yere, "Wo ben na ti kpe a yelbe-ire nyāna sāan." VIII Tiche ka a Jakiyas ir ara ti 'yer ko a Yesu, "Nye n Soro, un pō naa a n bōtaru nyaa, naa ko a nōn dēme, ala i n mi fōl nure jaa bon, un yab a le dōol gbēe anaar." IX A Yesu 'yer ko wo, "Dūna faafu wan a yir nyā pō, bojūu a daba nyā mi un a Abraham bie. X Bojūu a maa Nīsaal Bie wa naa ika n wa bō na n faa a bala na bōr."

XI Ban chele a anyāna ka wo lob sokpa ko ba, bojūu ba gboro naa a Jerusalem ka nibe tter ika a Nāanjmūn nāalōo na tōon daa yi ajienaa. XII Wo 'yer ko ba, "Nābie āsoo le ir na chen a tēteer āsoo ka ba ti su wo nāa, ka wo lēb wa. XIII Na wo bool a wo gbāgbaar pie na wo de a selbie pie na wo ko ba ti 'yer, 'Yi de a libie anyāna tōnō ni, wa tān a sōo 'lo un na lēb wa.' XIV Tiche ka a wo tēe dēme 'laar wo, ir nibe tō won chen baar ka ba ti 'yer ika, 'Baa boro a daba nyā ika wo wa i a ba nāa ε.'

XV "Wo din a nāa na wo lēb wa a wo tēe, wo wa tōn bool a wo gbāgbaar bala won ko a libie ka ba wa a wo soor kaa a le ban tōn a libie. XVI A 'lo na de nie wa 'yer naa, 'Nūkpēe, a fo libir dōon pie dōol.' XVII Ka a nūkpēe 'yer, 'Fo maal vūa fon ben tara yelmāe ni a bōbile nyā, un vē naa ka fo kaara tēn pie.' XVIII A ayi soo wa 'yer, 'Nūkpēe, a fo libir mi dōon anūu dōol.' XIX Ka a wo nūkpēe 'yer, 'Mi kaara tēn anūu.'

XX "Ka ata soo mi wa 'yer, 'Nūkpēe nye a fo libir un lū 'yōo fōbaa pō bin. XXI N joro fon dābāe, bojūu a fo yele kpēme naa. Fo ma den a jie 'lo fon ba bin ε, na fo nyaa a jie 'lo fon ba bōr ε.' XXII Ka a wo nūkpēe 'yer, 'A fo nēe 'yerbie le un de tōor a fo 'yer, gbāgbader le fo i. Fōo māe bōon naa ika a n yeke kpēme naa, ma de a be un ba bin ε, na n ma nyara a jie 'lo un ba bōr ε. XXIII Bo le so ka faa de a n libir ti 'yōo a be a libie binfu jie ε, un ben ta wa, n kō naa de ka bon dōol ε?' XXIV Ti pāa 'yer ko a bala na ara a be, 'Yi faa a libir 'lo a wo sē, na yi ko a 'lo na tara a libie pie.' XXV Ka ba 'yer, 'Nūkpēe, pie le wo tara.' XXVI Wo 'yer naa, 'N 'yere yi naa ika nure 'lo na tara won le nyen dōol, tiche nure 'lo na ba tara ε, ti tara bālāa ban den a bālāa ala. XXVII Tiche a n dōdēme bala na ba boro ma ika n i a ba nāa ε, yi nyoo ba waan wa ko a ka a n niem.' ' XXVIII Yesu na 'yer a anyāna baar wo de ban nie ka ba duoro a Jerusalem.

XXIX A le won wa gboro a Betefagi ni a Betanu, tōo ben be ka ba boolo Olive Tur Tōo, wo tō naa a wo poturbo ayi ti 'yer ko ba. XXX "Yi chen a tēbile 'lo a yi niem, yin wa kpere a tēe pō yin nyen bōpōbile ban lū, baa

do wo jaa sere ε, yi for wo waan. ^{XXXI} Ala ι nure wa soor yi naa, 'N̄mune a yi foro a b̄p̄olbile?' Yi 'yer wo, 'A s̄i Soro le booro wo.' " ^{XXXII} A bala won t̄o chen ti nye a le ne won 'yer ba. ^{XXXIII} Ban wa foro a b̄p̄olbile, a b̄p̄olbile d̄eme soor ba naa, "N̄mune a yi foro a b̄p̄olbile?" ^{XXXIV} A ba 'yer, "A s̄i Soro le booro wo." ^{XXXV} Ba waan naa a b̄p̄olbile wa ko a Yesu, na ba 'yer a ba foor dool a b̄p̄olbile ju, ti nyoo a Yesu ka wo do j̄ane. ^{XXXVI} A le won chiine, le mi le a n̄be 'yere a foor den a sor.

^{XXXVII} Won chen wa gboro a jie a sor na suu a Olive Tur T̄oo ju, a nyoo bala na turo wo piel chile ni nekp̄e na ba peere N̄aan̄mun a ne'maa t̄om̄o ala a jaa ban nye j̄uu. ^{XXXVIII} "N̄aan̄mun wo s̄oo a n̄aa 'lo won t̄o! (*Yiel Ḡan 118:26*) Nyā'maar ben a saaju, ka a tur be a saaju jaa saaju." ^{XXXIX} Ka a Faraseemune na be a nyoo bala po, 'yer ko a Yesu, "Wiwile t̄an a fo poturbo a ba bar a ḡon." ^{XL} A Yesu 'yer ko ba, "Ala ι ba bar a ḡon, kosibe na pooro naa ḡom̄o."

^{XLI} Yesu na wa tara a Jerusalem na wo nye a t̄ee wo k̄on ko wo, ^{XLII} ti 'yer, "Ala ι a f̄oo, f̄oo gba ta b̄oo a bon 'lo a dina b̄ibir ni taa waan nyā'maar, t̄iche a sool naa a fo s̄e. ^{XLIII} A b̄ibir na wa vie yi naa, ka a yi d̄o d̄eme wa j̄il̄o yi goor goor a jie wo jaa. ^{XLIV} Ban neb yin ηmer ni a yi bibiir ni a yi t̄ee ba k̄o wa bar kosir ka wo dool wo to ju ε, boj̄uu yaa tier to a s̄oo a N̄aan̄mun na waara a yi s̄e ε."

^{XLV} Wo p̄aa ti kpe naa a N̄aan̄mun puorfo yir bechaar po na wo piel dire a bala na daara bara. ^{XLVI} Na wo 'yer ko ba, "A seb a N̄aan̄mun ḡan po ika, 'A n yir na ι naa a puorfo jie,' (*Isaiya 56:7*) t̄iche ka a yin maal wo a 'n̄anyiis̄ soolfu jie.'" (*Jeremiya 7:11*) ^{XLVII} B̄ibir jaa le wo wile ba be a N̄aan̄mun puorfo yir, t̄iche ka a Juu n̄be booro n̄bere ni a Mosesi N̄ee wiwiilbe ni a n̄bere booro a wo kofu. ^{XLVIII} T̄iche baa b̄oo le ban na ι ε, boj̄uu n̄be ba jaa 'ȳoon toor chele a wo 'yer.

XX

^I A b̄ibir āsoo Yesu ben a N̄aan̄mun puorfo yir bechaar po, wile a n̄be 'yere a N̄aan̄mun 'yer n̄oo koro ba. Ka a Juu n̄be booro n̄bere ni a Mosesi N̄ee wiwiilbe ni a n̄bere wa a wo s̄e. ^{II} Na ba soor wo, "'Yer ko s̄i a jie fon nye a sor maala ni a anyāna, an ko fo a sor nyā?" ^{III} Ka a Yesu mi 'yer, "N tara na soorfo na soor yi. ^{IV} A Joon na d̄oo suoro a n̄be a N̄aan̄mun k̄oo an le 'ȳoo wo, N̄aan̄mun le 'ȳoo bu n̄re le 'ȳoo wo?" ^V A ba lieb guor taa 'yere, "Ala ι si ben 'yer ika N̄aan̄mun le 'ȳoo wo, won lieb soor si, ηmne a saa soo de wo ε? ^{VI} T̄iche sin mi 'yer ika n̄re le 'ȳoo wo, a n̄be ba jaa na lob sin ni kosibe, boj̄uu ba jaa soon de ika N̄aan̄mun 'ye'yere le wo ι." ^{VII} Be le a ba 'yer, "Saa b̄oo a jie an yi ε." ^{VIII} A Yesu mi 'yer ko ba, "N mi k̄o 'yer ko yi a jie in nye a sor maala ni a anyāna ε."

^{IX} Yesu chene na 'yere ni a n̄be na wo lob a sokpa nyā ko ba, "Daba le bor a t̄iw̄on̄si de ko t̄ōt̄ōn̄bo a ba kaara, ti yo chen teer na wo ti kor be jaa. ^X Ka a tur w̄om̄o moof̄o s̄oo wa ta ka wo ir a t̄ōt̄ōn̄o āsoo t̄o a bala na kaara wo a puo ka ba por a w̄om̄o amune tur. T̄iche ka a n̄be bala ηme wo bar ka wo kul n̄ujaal. ^{XI} Ka wo le t̄o a t̄ōt̄ōn̄o āsoo go, t̄iche a 'lo mi ba le ηme ηme naa ti tu tu wo bar, ka wo mi lieb kul a n̄ujaala. ^{XII} Ka wo le maal t̄o a ata soo ka ba ηme a 'lo 'ȳoo baal 'moo lob bar a ȳoo.

XIII “A puo sɔɔ pãa 'yer, 'Ŋmune le ɩn ɩ? In tɔn a n bidanɔnaa amune sɛ ban jo won vɩ.” XIV Tiche a tɔtɔnbo na wa nye a bidaba na waara a ba guor taa 'yer, 'Nyã le ɩ a bɔdire, yɩ ɩ a sɩ kɔ wɔ bar tɩ de a bonst.’ XV Na ba nyɔɔ wɔ vu yin a puo kɔkɔor na ba tɩ kɔ wɔ. Bo le a puo sɔɔ na wa ɩ a nɛbe banyãna? XVI Won wa kɔ naa a nɛbe banyãna bar, tɩ de a puo kɔ nyor.” Le a nɛbe na wa wɔ a 'yerbir nyã a ba 'yer, “A kɔ tɔɔ ɩ a le ɛ.”

XVII Ka a Yesu kaa ba a le a tãu tɩ sɔɔr, “Ala ɩ a kɔ ɩ a le ɛ, a par nɩ bo an seb a Nãanmun gãn pɔ ɩka, ‘A kɔsɩr 'lo a mumɛrbe na tɔr le ɩ a kɔsɩr ju?’ (Yiel Gãn 118:22) XVIII Tsɔɔ jaa wa lo a kɔsɩr nyã ju na kar kara, tiche 'lo mɩ wa lo dib ãsɔɔ won pɔpɔr wɔ naa.” XIX Ka a Mosesɩ nɛɛ wiwiilbe nɩ a Juu nɛbe bɔɔrlo nɛbere kaara sɔr 'lo ban na tu nyɔɔ wɔ fɔɔ, bojũu ba bɔɔn naa ɩka bala le wɔ lɔb a sokpa gbeb, tiche na ba joro a nɛbe dãbãɛ.

XX Ba jɔrɔ naa Yesu, na ba ir nɛbe tɔ ka ba tɩ maala fɩka nɩsɔn tɩ jɔrɔ wɔ. Ba bɔɔrɔ naa ɩka ba wɔ a wɔ nɛɛ 'yerbie de nyɔɔn wɔ 'yɔɔ kpɛɔ sɔɔ nũu pɔ, na ɩ a paal nɩkpɛɛ. XXI A nɛber nɛbe banyãna sɔɔr wɔ naa, “Wiwile sɩ bɔɔ naa ɩka fɩ ma 'yer naa na fɩ wiil a le na tɔr, faa 'yɔɔnɔ nɛbe gar taa ɛ, tiche na fɩ wile a nɛbe Nãanmun sɔr nɩ yelmãɛ. XXII Sor ben be a sɩn yab a lɔpo kɔ a Nãkpɛɛ Siisa bɩ sɔr ba be be ɛ?” XXIII Yesu nyen a ba yɛ na wɔ 'yer kɔ ba, XXIV “Yɩ wiil ma a libikur. An ju ŋmaa nɩ a wɔ yuor le be be?” XXV A ba 'yer, “A Nãkpɛɛ Siisa le.” A wɔ 'yer kɔ ba. “Yɩ kɔ a Nãkpɛɛ Siisa a ala na ɩ a Nãkpɛɛ Siisa bon na yɩ mɩ de a ala na ɩ a Nãanmun bon mɩ kɔ a Nãanmun.” XXVI Ba ber won a nɛɛ faa a anyãna won 'yer a chãsara, ka nɛɛr 'maa ba nɩ a 'yer nyãna won 'yer, a ba ɩ gbulo gbulo.

XXVII A Saduseemune na 'yer ɩka a kũu pɔ irfɔ ba be be ɛ, bamune wan a Yesu sɛ wa sɔɔr wɔ. XXVIII “Wiwile, Mosesɩ seb 'yɔɔ a wɔ gãn pɔ kɔ sɩ ɩka, ala ɩ daba kul pɔɔ na wɔ wa kpi, tiche ka a pɔɔ ba dɔɔ bie ɛ, a yebe wɔ de a pɔɔ kɔɔr kul na wɔ dɔɔ bie kɔ a yebe. XXIX Yɛɛr ayopɔi le dɔɔ be be, ka a ba kpɛɛ kul pɔɔ na wɔ kpi, tɩ baa dɔɔ bie ɛ. XXX Ka a wɔ turo XXXI nɩ a ata sɔɔ mɩ kul a pɔɔ, tɩ kpɩ, le a yɛɛr ayopɔi bala mɩ, kul a pɔɔ tɩ kpɩ baa dɔɔ bie ɛ. XXXII A baaraa jaa ka a pɔɔ mɩ kpɩ. XXXIII An be a le, bala wa ir a kũu pɔ, buor sɔɔ pɔɔ le won ɩ, an ɩ ba jaa ayopɔi kul wɔ naa?”

XXXIV A Yesu 'yer kɔ ba, “Nɛbe na be ka a wer pɔ, kulo nɩ taa. XXXV Tiche a bala na sɛɛn na ir a kũu pɔ a bɩbir 'lo, bala ba kulo taa ɛ. XXXVI Bala kɔ le kpɩ go ɛ, nɩtãa le a malakastɩ na ba kpire ɛ. Ba ɩ naa Nãanmun bibiir an ɩ bala le ɩ a kũu pɔ irfɔ bibiir. XXXVII A kũu pɔ irfɔ, Mosesɩ mɩ wiil sɩ naa ɩka a ɩn yelmãɛ a le won seb a wɔ gãn pɔ, a Nãanmun na 'yere nɩ wɔ a tubile na 'lire a bũu, ka wɔ seb ɩka Nãanmun bɔɔl wɔ mãɛ, Abraham, Isaaktɩ nɩ a Jekɔb Nãanmun. (A Yifɔ Gãn 3:6) XXXVIII Waa ɩ kũn Nãanmun ɛ, tiche wɔ ɩn a vɔɛ Nãanmun a wɔ 'yɔɔ le ba jaa ɩ vɔɛ.”

XXXIX Ka a Mosesɩ nɛɛ wiwiilbe bamune 'yer, “Wiwile, fo 'yer vɩla.” XL Nɩre jaa ba le 'la sɔɔr wɔ go ɛ.

XLI Yesu pãa sɔɔr ba naa, “Ŋmune le a ɩ ka a nɛbe 'yere ɩka a Kɩrɩsɩto ɩn a Nãa David Bidaba? XLII A Nãa David mãɛ 'yer a wɔ yiel gãn pɔ, ‘A n Soro Nãanmun 'yer kɔ a n Soro nyã won ir, “Jãne a n nũsɔɔ jie, XLIII ka n wa de a fɔ dɔdɛme bin a fɔ gbee pɩlem.” ’ (Yiel Gãn 110:1) XLIV A Nãa David bɔɔl wɔ naa a wɔ Soro, ŋmune won le ɩre wa ɩ a wɔ bie?”

XLV A nɛbe na chele a le won 'yere, ka Yesu 'yer kɔ a poturbo. XLVI “Yɩ gu yɩ mãɛ a Mosesɩ nɛɛ wiwiilbe 'yɔɔ. Ba nɔ naa fuu vɛɛstɩ sufɔ, na ba nɔ ɩka ba puoro ba a dar pɔ. A ba lɔɔfɔ yie a niem le ba ma jãne na ba jãne

a jibere jie bala wa lɔɔ dire. ^{XLVII} Bala le ma folo a pɔɔ kɔe yie na ba ma suor Nāanmɔn kor buɔɔ ɪka a nibe ba kaara ba. Ban nyen ge deɛr.”

XXI

^I Yesu dɔɔn kaa nye a tara dɛme na 'yɔɔnɔ a ba libie be a Nāanmɔn puorfo yir. ^{II} Wɔ nyen pɔɔ kɔɔr nɔɔ sɔɔ mɪ na 'yɔɔ kɔbsɪ ayi. ^{III} A Yesu 'yer kɔ ba, “Yelmāe le n 'yere kɔɔr yɪ ɪka a pɔɔ kɔɔr nɔɔ sɔɔ nyā 'yɔɔn gar ba jaa. ^{IV} A nibe banyāna ma ir 'yɔɔ tɪ che a libie amine, tɪche a pɔɔ nyā bon jaa won tara le wɔ de 'yɔɔ.”

^V A Yesu poturbo bamine 'yere na a le ban maal a Nāanmɔn puorfo yir nɪ a kɔsr vielsɪ, nɪ a kɔfɔsɪ ban kɔ Nāanmɔn. Tɪche ka Yesu 'yer kɔ ba, ^{VI} “A kɔsɪbe anyāna yɪn nye a kana, sɔɔ waara naa, āsɔɔ jaa kɔ dɔɔl a wɔ tɔ ju ɛ, a jaa na wel gā tɛe.” ^{VII} Ka ba suor wɔ, “Wiwile, dabor le an ɪ? Bo le na ɪ a jāne ala wa buɔɔ a ɪfo?”

^{VIII} A wɔ 'yer kɔ ba, “Yɪ gu yɪ māe ka nɪre taa bel yɪ ɛ. Bojūu nɪyɔɔ le na de a n yuor waan wa 'yere ɪka, ‘Maa le ba ɪ,’ ka a ɪ, ‘Sɔɔ gbɔr naa.’ Yɪ taa turo ba ɛ. ^{IX} Yɪn wa wɔ jɛer nɪ faa taa, yɪ ta vɛ ka dābāe kpe yɪ ɛ. A anyāna le na de nie wa, tɪche a ba ɪ a baarfɔ le ɛ.” ^X Tɪ pāa 'yer kɔ ba, “Nibe na ir tɪ jɛer nɪ a tɛe āsɔɔ nibe, ka a nāmune mɪ ir jɛere taa. ^{XI} A tɛe na mɪr naa a jie wɔ jaa ka a kɔ lo ka a baal debe de jɪir a jaa ka a dābāe nɪ jāne yɪ saaju.

^{XII} “Sere tɪche ka anyāna na wa ɪ ban ge yɪ naa, na ba nyɔɔr yɪ chiin a lɔɔfo jɪir na ba fir yɪ chiin tɪ pɔɔ. Ban fir yɪn chiin a nāmune yie nɪ a paal nɪbere jie a n yuor jūu. ^{XIII} A anyāna na kɔ yɪn sɔr ka yɪ di a n dāaste kɔ ba. ^{XIV} Tɪche yɪ ta ɪ ka a ɪ yɪ tɪere a le yɪn na tɪ 'yer faa yɪ māe ɛ. ^{XV} Bojūu maa le na kɔ yɪ a 'yer nɪ a yɛ ka a yɪ sāma dɛme kɔ tɔɔ nyɛ jie chɪr yɪ ɛ. ^{XVI} A yɪ sāmune nɪ a yɪ mamune, yɛer nɪ a yɪ bal nibe nɪ a yɪ barmine na gar 'yɔɔ yɪ ka ba kɔ a yɪ bamune. ^{XVII} Nibe ba jaa na 'laar yɪ naa a maa jūu. ^{XVIII} Tɪche a yɪ jukɔɔlbir kɔ wa wɛ ɛ. ^{XIX} Yɪn chene sɔɔ Nāanmɔn nɪ yelmāe yɪn faan yɪ māe.

^{XX} “Yɪn wa nye a sojastɪ a ba wa ŋmaa jilɔ a Jerusalem, yɪ bɔɔ ɪka a wɔ wɛlfo gbɔr jaa yɛyɛ. ^{XXI} Ka a bala na pāa be a Jɔdiya ba joro duoro a tɔn jur. A bala mɪ na be a a Jerusalem tɛe pɔ, yɪ joro yire, ka a bala mɪ na be a tɛe kɔkɔor ba ta le kpe a tɛe pɔ go ɛ. ^{XXII} A sɔɔ nyāna le a Nāanmɔn na kpāa a Isural nibe, a kpāafɔ nyā na ɪn a le ban seb a Nāanmɔn gān pɔ. ^{XXIII} A bɪbir nyā na ɪn wɔm kɔ a pɔɔ pɔɔr nɪ a bɪpile dɛme, dɔɔye kpeɛ na ben a wer pɔ, bojūu Nāanmɔn suur le dire a wɔ nibe. ^{XXIV} Sɔkpɛɛ le ban kɔn ba, tɪ nyɔɔr ba nɪpɔɔrsɪ kaar kɔ a paalsɪ. Ka a bala na ba ɪ a Juu nibe na neere naa a Jerusalem wa tɪ tān a sɔɔ 'lɔ a Nāanmɔn na 'yɔɔ kɔ ba.

^{XXV} “Yɪn nyen jānsɪ a mɔtɔɔ pɔ, ŋmera pɔ nɪ a ŋmerbie pɔ. Tuo na pɔɔn nɪbuɔɔ jaa na be ka wer ju, ka dābāe kpe a nibe, a man kpɛɛ kɔɔ na kara na a buɔɔ. ^{XXVI} Dābāe nyā na vɛ naa ka a nibe pel, bojūu ba bɔɔn naa a dɔɔye nyā na waara a wer pɔ, a saaju bomo a jaa na dɔɔnɔ naa. ^{XXVII} A daar 'lɔnɔ le ban nye a maa Nɪsaal Bie na yɪ a julɔjuur pɔ, waara nɪ a kpɛɔ na a tɪr kpɛɛ. ^{XXVIII} A yele anyāna wa ɪre, yɪ ir ara tɪ jɛer a yɪ jur, bojūu a yɪ faafɔ gbɔrɔ naa.”

^{XXIX} Sokpa nyā le a Yesu lɔb kɔ ba, na wa 'yer, “Yɪ kaa a pɔlpɔl tɪe nɪ a tɪr a jaa. ^{XXX} Yɪn wa nye ka a tuɔɔr a vaar yɪ ma bɔɔn naa ɪka tɔl tara

naa. **XXXI** A le mi le, yin wa nye a yelst anyāna ka a ire, yi bōon ũka a Nāanmūn nāalōu gbor naa.

XXXII “Yelmāe jaa le n 'yere korō yi ũka nīsaal jaa kō kpi baar ε, tiche ka a yelst anyāna ι ε. **XXXIII** A saaju nī a tēe, a jaa na wa baaraa, tiche a maa 'yerbie kō wa baar ε.

XXXIV “Yi guro yi mēe, ka a yi nyāa taa pōo ε, nī dāa kuolfo nī a āgān nyā bōbōorsī ka a bībir nyā taa wa dūu yi fika chebaa na tēb ε. **XXXV** Bojūu a le na ι un na wa, pōon nīre jaa na be ka a wer nyā pō. **XXXVI** Yi kaara na yi sōōō Nāanmūn, na yi tōō jo yi a ala a jaa na wa wa ι pō, na yin tōō ara a maa Nīsaal Bie niem.”

XXXVII A Yesu ma wile naa a nūbe be a Nāanmūn puorfō yir, tiche ka a tāsōō ka wō ma do a tōō 'lō ban bōōō a Olive Tur Tōō tī gā a be. **XXXVIII** Ka a nūbe ma chene nmaa ir a bibio wa be a Nāanmūn puorfō yir ũka ba wa chel a wō 'yer.

XXII

I A Paanōkōo Lōōfō ban bōōō a Gōl Bar Difo gborō naa. **II** Ka a Juu nūbe bōōōro nūbere nī a Mosesī Nēe wiwiilbe bōōōrō sōr 'lō ban na tu nyōō a Yesu jaa jom, bojūu ba joro naa a nūbe dābāe. **III** Ka a Satan pāa kpe a Judas na yi a Isukariyot na ι a nūtōnsī pie nī ayi āsōō. **IV** Wō ir chen a bōōōro nūbere nī a Nāanmūn puorfō yir gugurbo sē, ka ba tī man taa le wōn na ι, ka ba nyōō a Yesu. **V** Ba pōō pel naa ka ba sōō ũka ban kō wō naa libie. **VI** Judas sōō naa na wō kaara bōōōrō sōr 'lō wōn na nyōō a Yesu kō ba ka a nyōō ba be be ε.

VII A Paanōkōo bībir vīe naa, ka ban kō a Gōl Bar Difo per. **VIII** Yesu tōn a Pita nī jōōn na wō 'yer, “Yi chen tī chōōr jie ka sī chen tī di a Gōl Bar Difo.” **IX** Ka ba sōōr wō, “Nyīne le fō bōōōrō ũka sī chen tī chōōr?” **X** A wō 'yer, “Yin wa tī kpe a tēe pō, yin tuor daba na tuo kōō nī yuor yi turo wō tī kpēn a yir 'lō pō wōn kpe. **XI** Na yi tī 'yer a yir sōō, a wiwile le 'yer ũka sī wa sōōr fō kaa, ka nyīne le a sāanba die be, ka 'lō naa wō poturbo na wa di a Gōl Bar Difo? **XII** Wōn wiil yin bōōōpīe dikpēe ban chōōr yi maal a bōōōdiir a be.” **XIII** Ba chen tī nye a le ne a Yesu na 'yer na ba chōōr a bōōōdiir a be.

XIV A sōō na wa ta Yesu nī a wō nūtōnsī wa jāne naa a bōōōdiir par. **XV** Be le wō 'yer kō ba, “N bōōōrō na yōō jaa ũka n 'mataa din yi a Gōl Bar nyā bōōōdiir tī na n di a dōōye. **XVI** Bojūu n 'yere na korō yi ũka n kō le di yaa go ε, wa tī tān ye le jaa na maal baar a Nāanmūn nāalōu pō.” **XVII** Wōn wa de a dāa naa nmele wō puor Nāanmūn yāan tī 'yer kō a wō nūtōnsī, “Yi de a anyā nyū lōōr taa. **XVIII** Bojūu n 'yere na korō yi ũka n kō le nyū a dāa anyāna go ε, tī tān a Nāanmūn nāalōu waa daar.”

XIX Wō le den a paanōō puor Nāanmūn yāan tī na wō nma de kō ba tī 'yer, “A maa āgān le a nyāna n diere korō yi, yi maala a nūtō tīere nī ma.” **XX** Le nī wō ju le ban wa di baar wō den a nmele tī 'yer, “A nmele nyā ũn a netr paalaa na ι a maa jāi na kpaar a yi jūu.

XXI “Tiche a 'lō na garō 'yōō ma le n 'mataa dire nī a bōōōdiir. **XXII** A maa Nīsaal Bie na chen naa nūtāa le a Nāanmūn na bin, tiche nebier ben a nīre 'lō na garō 'yōō ma.” **XXIII** A ba piel sōōō taa ũka a ba buor sōō le na pāa tō a nūtō.

XXIV Ka nechure mī ir a nūtōnsī pō, a ba chire taa bōōōrō ũka ba bōō buor sōō le na ι a ba jaa nīkpēe. **XXV** A Yesu 'yer kō ba, “A bala na ba ι a Juu

nibe nāmune ε, ma fire naa a nibe, ka a bala m̄ na wile a ba kpāen b̄oɔlo ba m̄ae, n̄s̄on̄bo. ^{XXVI} Tiche yin 'lo a ba ɪ le le ε, a 'lo na ɪ a yɪ kp̄εε, 'lo le na ɪ a yɪ jaa bibile, a 'lo na kaara yɪ, 'lo le na t̄on̄ɔ̄ kor̄o yɪ. ^{XXVII} Nibuor s̄oɔ le ɪ kp̄εε, a 'lo na jāne a b̄ōdiir par, b̄u ɪ a 'lo na p̄on̄ɔ̄? A ba ɪ a 'lo na jāne a b̄ōdiir par ε? Tiche a maa na ɪ a yɪ n̄kp̄εε ben a yɪ s̄ε, ɪ a yɪ b̄ō p̄on̄ɔ̄.

^{XXVIII} “Yin le ɪ a nibe bala na chene ara gu ma a n w̄om̄ p̄o. ^{XXIX} N k̄o yin a n̄ālōw̄ nit̄āa le a n S̄āa na k̄o ma a n̄ālōw̄. ^{XXX} Ka maa n̄ yin l̄ōɔ di t̄u nyū be a n n̄ālōw̄ p̄o, na yɪ jāne a n̄āa dak̄oɔ ju t̄oɔɔ a Is̄ural bals̄i pie n̄i ayi 'yer.

^{XXXI} “Simon, Simon, a Satan s̄oɔɔr s̄oɔr N̄āan̄m̄un s̄ē ɪka w̄o yiel yɪ chi kaar. ^{XXXII} Tiche a f̄ōo Pita n̄ s̄oɔr N̄āan̄m̄un k̄o f̄u ɪka, a f̄u s̄oɔfo ta b̄ōbor ε, a f̄ōo wa l̄eb puor, f̄u 'ȳōɔ a f̄u taaba ākp̄āen.” ^{XXXIII} Tiche ka a Simon 'yer, “N Soro, n ch̄oɔr naa ɪka maa n̄i f̄ōo le na l̄ōɔ kpe a p̄ofo die p̄o, na s̄i 'mataa kpi.” ^{XXXIV} A Yesu 'yer, “A f̄ōo Pita, sere ka a noraa k̄o a d̄ina fon chur gb̄ee ata ɪka faa b̄ōɔ ma ε.”

^{XXXV} Be le a Yesu p̄āa s̄oɔr ba, “In d̄ōɔ t̄ō yɪ a n̄ūjaala, yaa tara libie ε, b̄u w̄oɔ n̄i naf̄oɔr ε, yɪ d̄ōɔ b̄o bon faa b̄u?” A ba 'yer ɪka baa b̄o bon jaa faa ε. ^{XXXVI} A w̄o 'yer k̄o ba, “Tiche p̄ōp̄āanȳā, f̄ōo nȳā na tara libie de, f̄ōo nȳā m̄i na tara w̄o de, f̄ōo nȳā na ba wa tara s̄okp̄εε ε, de a f̄u fuu da na f̄u d̄ān a s̄okp̄εε. ^{XXXVII} A seb a N̄āan̄m̄un ḡān p̄o ɪka, 'Ba s̄oɔr won 'ȳōɔ a t̄ōdebe d̄eme p̄o.” (*Isaiya 53:12*) N 'yere na kor̄o yɪ ɪka maa le ban maal a le ne, ɔ̄o, a le ban seb a n ye le a gb̄oɔ na taf̄o.” ^{XXXVIII} Ka a poturbo 'yer, “S̄i Soro nye s̄obere ayi.” A w̄o 'yer, “A s̄εε naa.”

^{XXXIX} Yesu yin duoro a Olive Tur T̄ōɔ ju, nit̄āa le won ma ure ka a w̄o poturbo turo w̄o. ^{XL} Won wa ta a jie w̄o 'yer k̄o ba, “Yi s̄oɔɔ N̄āan̄m̄un na yɪ taa lo a beer kaa p̄o ε.” ^{XLI} W̄o t̄oɔn̄ jāa ba b̄ālāa f̄ika k̄us̄r f̄on na lob ka w̄o ta, na w̄o gb̄or d̄umo s̄oɔɔr N̄āan̄m̄un 'yere, ^{XLII} “N S̄āa, ala ɪ f̄o b̄oɔɔ naa, de a d̄oɔye n̄mele nȳāna bar ma, a ɪ a f̄o b̄ofo a ta ɪ a maa b̄ofo ε.” ^{XLIII} Be le a malaka yi be a saaju wa a w̄o s̄ē wa 'ȳōɔ w̄o ākp̄ε̄o. ^{XLIV} A n̄ibaal na kpe w̄o a le, ka w̄o s̄oɔɔr N̄āan̄m̄un kp̄ε̄o jaa ka a nȳie h̄āna w̄o loro t̄ēe f̄ika jāi. ^{XLV} Won wa ir a N̄āan̄m̄un s̄oɔrfo jie l̄eb chen t̄i nye ka a w̄o poturbo ḡā gur n̄i pos̄ōɔ. ^{XLVI} Ka w̄o s̄oɔr ba, “N̄m̄une a yɪ ḡā guro? Yi ir s̄oɔɔr N̄āan̄m̄un na yɪ taa lo a beer kaa p̄o ε.”

^{XLVII} Won chene 'yere a le ka a ɪ a nȳoɔ daan s̄āa, ka a 'lo ban b̄oɔlo a Judas a Pie N̄i Ayi ās̄oɔ le de ba a nie. W̄o t̄oɔn̄ ta a Yesu puor w̄o. ^{XLVIII} Tiche ka a Yesu s̄oɔr w̄o, “Judas, f̄u ben de puorfo gar̄o 'ȳōɔ a maa N̄isaal Bie?” ^{XLIX} Yesu poturbo na nye a le na ure ka ba s̄oɔr w̄o, “S̄i Soro, s̄i ch̄iere n̄i a s̄obere b̄u?” ^L Ka a ba ās̄oɔ che a Juu nibe b̄oɔrlo n̄kp̄εε gb̄āgb̄aa n̄ūs̄oɔ toor n̄maa. ^{LI} Tiche ka a Yesu 'yer, “Yi ta le maal a le ε.” T̄i na w̄o s̄ur a daba toor ka w̄o choo. ^{LII} A Yesu p̄āa s̄oɔr a Juu nibe b̄oɔrlo n̄ibere n̄i a N̄āan̄m̄un puorfo yir gugurbo n̄ibere n̄i a Juu nibe n̄idierbe, “A m̄ō n̄ubier le n̄i ka yɪ waan s̄obere n̄i dak̄ors̄i a n nȳoɔfo jie b̄u? ^{LIII} Maa n̄i yin le be be b̄ibir jaa be a N̄āan̄m̄un puorfo yir bechaar p̄o, yaa nȳoɔ ma ε, tiche a yɪ b̄ibir vie naa ka a libe m̄i di n̄āa.”

^{LIV} Ba nȳoɔ naa Yesu, na ba chiine a b̄oɔrlo n̄āa yir, ka a Pita m̄i be a puor na w̄o turo. ^{LV} Ban t̄i ta ba gb̄oɔn̄ b̄ū be a bechaar s̄āls̄oɔ 'mataa jāne ka a Pita m̄i t̄i p̄oɔ ba ka ba 'mataa jāne. ^{LVI} Ka a gb̄āgb̄ap̄oɔbile nye w̄o a b̄ū na chaar na w̄o kaara w̄o jaa t̄āu t̄i wa 'yer, “A daba nȳā m̄i in a w̄o poturo ās̄oɔ.” ^{LVII} Tiche ka a Pita chiir 'yer, “P̄oɔ, n ba b̄ōɔ w̄o ε.”

LVIII A ba kor ε ka a nɔrɛ āsɔɔ nye wɔ na wɔ 'yer, "Fɔ mɩ ɩn a ba āsɔɔ." Ka a Pita 'yer, "Daba, n ba ɩ a ba āsɔɔ ε." **LIX** A ba le kor ε, ka a nɔrɛ āsɔɔ mɩ 'yer, "A ba ɩ baal ε, a daba nyā ɩn a ba āsɔɔ bojūu Galilee le wɔ yi." **LX** Ka a Pita 'yer, "Daba, n ba bɔɔ a ala fon 'yere ε." Ka a nɔraa mɩ tɔɔ kɔ a le nɛ. **LXI** Ka a Yesu lieb na wɔ kaa a Pita, a wɔ tɔɔ tier tɔ a le a Yesu na 'yer kɔ wɔ ɩka, "Sere tiche ka a nɔraa kɔ a duna fon chiir man gbɛɛ ata." **LXII** Ka a Pita ir yi a yɔn na wɔ ti kɔ nubaal kɔn.

LXIII A dɔɔr bala na nyɔɔ a Yesu, piel na ba ure wɔ laara ti nɔmiere wɔ.

LXIV Ba pɔɔ wɔ naa nɔbie ti sɔɔr, "Bɔɔ na fɔ 'yer kɔ sɩ a nɔnyɩnɛ na nɔme fɔ?" **LXV** Ba le den 'yerbidɛbe yɔɔ tɔ ton wɔ.

LXVI A wer na wa chaar, a Juu nɔbe nɔdierbe nɩ a ba bɔɔrlo nɔberɛ, nɩ a Mosesɩ Nɛɛ wiwiilbe lɔɔn taa, ka ba tara a Yesu waan a be. **LXVII** A ba sɔɔr wɔ, "Ala ɩ fɔɔ le a Nɩ-iraa 'lo, 'yer kɔ sɩ." Ka a Yesu 'yer, "Maa 'yer, yi kɔ sɔɔ ε. **LXVIII** Ala ɩ n sɔɔr yɩn 'yer yi kɔ haa ma nɛɛ ε. **LXIX** Tiche an yi a duna chiine, a maa Nɩsaal Bie na jānɛ naa Nāanɔmɩn kpɛɔ sɔɔ nɩsɔɔ jie." **LXX** Ka ba sɔɔr wɔ, "Fɔɔ le ɩ a Nāanɔmɩn Bie ɔ?" Kaa a Yesu 'yer, "Yɩn le 'yer ɩka le n ɩ." **LXXI** Ka ba pāa 'yere korɔ taa, "Bāa 'yɔɔ le sɩ le bɔɔrɔ dāasɛ go? Sɩ wɔn yi a wɔ māɛ nɛɛ pɔ."

XXIII

I Be le a nyɔɔ bala pāa tara a Yesu chiin a be a paal nɩkpɛɛ Pilate sɛ.

II Na ba ti piel 'yere a 'yerɩ anyāna dɔɔlo wɔ, "Sɩ nyen a daba nyāna ka wɔ 'yɔɔnɔ a nɔbe 'yer, a ba ta yab a lɔpo kɔ a Nāa Siisa ε, na wɔ le 'yer ɩka 'lo le ɩ a Nɩ-iraa na ɩ a nāa." **III** Ka a Pilate sɔɔr a Yesu, "Fɔɔ le ɩ a Juu nɔbe nāa ɔ?" Ka a Yesu 'yer, "ɔɔ, fɔɔ baa 'yer." **IV** Ka a Pilate pāa 'yer kɔ a bɔɔrlo nɔberɛ nɩ a nɔbe, "N ba nye chefo jaa a daba nyā jie ε." **V** Tiche ka a nɔbe tor ti chene 'yere, "Wiilfo nyāna le wɔ tara dɔɔnɔ nɩ a nɔbe be a Judiya. Galilee le wɔ piel a yele nyāna be wa tān a ka."

VI Pilate na wɔ a nɩtɔ ka wɔ sɔɔr, Galilee le a daba yi bu? **VII** Wɔn wa bɔɔn ka a Herɔd paal nɩre le, wɔ vɛ naa ka ba tara wɔ chiin ti kɔ a Herɔd, ka ɩ a Jerusalem le wɔ mɩ be a sɔɔ 'lɔnɔ. **VIII** Herɔd na wa nye a Yesu, wɔ pɔɔ pel naa, bojūu a kor won wɔ a Yesu yele na wɔ bɔɔrɔ a wɔ nyefo, ka wɔ tɔ a nɛ'maa tɔmɔ. **IX** Na wɔ sɔɔr a Yesu sɔɔr yɔɔ ti waa haa wɔ nɛɛ ε. **X** Ka a Juu nɔbe bɔɔrlo nɔberɛ nɩ a Mosesɩ Nɛɛ wiwiilbe na ara a be 'yere 'yer kpāɛn dɔɔlo wɔ. **XI** Herɔd nɩ a wɔ sojast maal a Yesu dɛɛr na ba ure wɔ laara. Ba su wɔ naa a nāa fuu ti lieb wɔ chiin a Pilate sɛ. **XII** Herɔd nɩ a Pilate dɔɔ tara taa nɩ 'yer, ti a daar 'lɔnɔ le ba maal a 'yer.

XIII Be le a Pilate bɔɔl a bɔɔrlo nɔberɛ, nɩ a tɛɛ nɔberɛ, nɩ a nɔbe ba jaa lɔɔ taa. **XIV** Na wɔ 'yer kɔ ba, "Yɩn le waan a daba nyāna a n sɛ wa 'yer ɩka wɔ sɔɔnɔ naa a nɔbe. N vier naa a wɔ 'yer a yi jaa niem ka a ala yɩn 'yer dɔɔl wɔ ba ɩ yelmāɛ ε. **XV** Herɔd mɩ ba nye yele jaa a wɔ jie ε, ala le so ka wɔ le lieb wɔ wa kɔ sɩ, yɩn māɛ nye naa won ba maal yele jaa na sɛɛn kɩu ε. **XVI** A le jūu ɩn vɛ naa ka ba fɔb wɔ tiche kaa n bar wɔ." **1**

XVIII Ka ba jaa nɔme chel daa 'yere, "Nmaa daba nyā ju ti na fɔ yuo a Barabasɩ na fɔ kɔ sɩ." **XIX** Ba pɔɔ naa a Barabasɩ, bojūu 'yer dɔɔ lo be a tɛɛ pɔ, ka wɔ kɔ nɩre. **XX** Pilate na bɔɔrɔ ɩka wɔ bar a Yesu wɔ le 'yer

1 **XXIII:XVI** 23:16 A gāma amune pɔ baa 'yɔɔ a pɔfo pie nɩ ayopɔi ε ɩka, 17 Bala wa dire a Göl Bar Difo yuon jaa a Pilate ma ir nɩre a pɔfo die pɔ kɔ ba.

ko a nibe go. ^{XXI} Tiche ka ba chene ηmiere a chelsi 'yere, "Kpa wo a daa ju, kpa wo a daa ju." ^{XXII} Gbee ata le wo soor ba, "Bo? Baa deer le wo i? Maa ba nye deer jaa won seen kuu ε. A le juu un ven ka ba fob wo ti bar wo." ^{XXIII} Tiche ka ba chene tana booro ika wo kpa wo a daa ju, ka a ba gomō wa too wo. ^{XXIV} Le le a Pilate 'yer ika won i naa a le ban 'yer. ^{XXV} A Barabasi 'lo na dōo dam a tee na wo kon nire ka ba nyoo wo pōo, wo yuo won bar ti ko ba a Yesu.

^{XXVI} A le ban chiine a Yesu, ba nyoon daba yuor na di Simon, Sireni le wo yi na wo yi a yoo ti kpere a tee po. Ba fir won de a Yesu daa tuo wo ka wo turo ni wo. ^{XXVII} Ntyoo turo wo naa lōon pobo, bala le kōnō waala koro wo. ^{XXVIII} Ka a Yesu lieb 'yer ko ba, "Jerusalem pōobil, yi ta kōnō koro ma ε, yi kōnō koro a yi mae ni a yi bibiir. ^{XXIX} Bojuu bibir kōo na wa vie naa ka yi 'yer, 'Popel le ko a pobo bala na ab ni pōo 'lo jaa na ba dōo bie ε, bu bire ala jaa na ba 'yen kaa ε.' ^{XXX} 'A ban paa 'yere koro a tōbere, "Yi lo pōo si, na yi uu si." ' (*Hosea 10:8*) ^{XXXI} Ala i nibe maala naa a nitōnō ko a tie na chene i a 'maar, ηmine ban i wo 'lo wa ko?"

^{XXXII} Dōor ayi na maal deer, ka ba nyoor ba 'matāan a Yesu chiine a kofō jie. ^{XXXIII} Ba chiin ban ti tān a jie ban boolo Julaa, be le ba kpa āsoo jaa a wo daa ju, ka a nidebe ayi bala ka a āsoo be a Yesu nūsōo jie, tiche ka a āsoo mi be a wo gobaa jie. ^{XXXIV} Be le a Yesu 'yer, "N Sāa, vē ko ba, baa bōo a le ban ire ε." Gbām le ba gba na ba pōn a wo fuusi.

^{XXXV} Ka a nibe ara kaara wo, ka a Juu nibe nibere ara kpere wo na ba 'yere, "Wo ma faan bamune, vē a wo faa a wo mae ala i 'lo le i a Ni-iraa 'lo a Nāanmun na ir." ^{XXXVI} Ka a sojasi mi wa ire wo laara, na ba de a dāmiir ko wo. ^{XXXVII} Ti na ba 'yere, "Ala i fōo le i a Juu nibe nāa, faa a fō mae." ^{XXXVIII} Ba seb sebie mar be a wo ju po ka a 'yer, "Nyāna le i a Juu Nibe Nāa".

^{XXXIX} A nidebe bala ban lōo kpan wo, āsoo turo won 'yere, "A ba i fōo le i a Ni-iraa ε? Faa a fō mae ti mi faa si." ^{XL} Tiche ka a wo to soo 'lo gōnō wo 'yere, "Faa joro Nāanmun dābāe ε, an i a kuu 'lo le fō mi kpire. ^{XLI} Sin gefo seen si naa, si nyen a le na see sin maal, tiche a daba nyā 'lo ba maal deer jaa ε." ^{XLII} Ti paa 'yer ko a Yesu, "Tier to ma fōo wa kpe a fu nālōo po." ^{XLIII} Ka a Yesu 'yer, "Yelmāe le n 'yere koro fō, dina maa ni fōo le a Nāanmun tēvila po."

^{XLIV} A mōtōo dōo gboro a garju sālsōo tiche ka a chāa i jaa gbeb, ka a mōtōo wa ti vir. ^{XLV} A mōtōo ba le chaar go ε, ka a fōbaa 'lo ban lū var a Nāanmun puorfo yir die po 'mar ayi. ^{XLVI} Be le a Yesu tān kpēo jaa 'yer, "N Sāa, fō nūu po le n de a n sie 'yōo." Won wa 'yer a nitō baar, ti soor a wo soor baaraa. ^{XLVII} A sojasi nūkpēe na nye a le na i wo dān Nāanmun ti 'yer, "Sire jaa a daba nyā un nitor." ^{XLVIII} Ka a nibe ba jaa na lōo taa a be nyen a le na i ka ba lieb posōo, na ba waala kulo. ^{XLIX} Tiche a wo nūbōonsi poun a pobo bala na tu wo yi a Galilee ara teer ti kaara a le na ire.

^L Daba āsoo mi ben be ban boolo Josefo, wo pōo naa a nibere po, na wo i nūsō ni nitor. ^{LI} Wo tōr naa a le ban 'yer ni a le ban ire. Wo yi naa a Judiya paal po tee ban boolo Arimatiya, wo mi dōo chele a Nāanmun nālōo. ^{LII} 'Lo le chen a Pilate sē ti soor a Yesu āgān ika wo uu. ^{LIII} Na wo paa yoo a kuu suun ti vil wo a fopula pōo ti uu wo a yaa ban chi kosir po, ban ba uu nire sere ε. ^{LIV} A daar 'lōnō le ba mi chooro ka a Pēnfō Bibir na piel. ^{LV} A pobo bala ni a Yesu na 'mataa yi a Galilee wa, ba tu naa a Josefo

ti nye a yaa ni a le ban ũu a Yesu. ^{LVI} Ti na ba pãa lieb kul ti choor a tãu ni a kãnyũu vula na ti fo a Yesu ãgãn, tiche a Pẽnfo Bũbir jũu, baa dam ε, ba pẽn naa a le a Mosesi NEE na 'yer.

XXIV

^I A Pẽnfo Bũbir divie bio bibio, a pobo den a kãnyũur vula ala ban choor chiin a be a yaa par. ^{II} Ba ti nyen ka a kosir bil yi a yaa nee pɔ. ^{III} Ka ba kpe tiche baa nye a Yesu ãgãn ε. ^{IV} A ba ara bẽne a le ne ka a door ayi wa dũu ba ka a ba bõsursi pel saa nyurfɔ kaar. ^V Ka a dãbãe kpe a pobo, ka ba kpa kpa jur a tẽe, tiche ka a door suor ba, “Bo so ka yi bõoro a vor a kũust po? ^{VI} Waa be ka ε. Wɔ ir naa. Yi tier a le won 'yer kɔ yi a sɔo 'lo won be a yi sɛ, be a Galilee. ^{VII} ‘Ban nyoo naa a maa Nisaal Bie 'yɔo a ndeɛbe nuur pɔ, ka ba kɔ ma a daa ju, tiche a ber ata daar, ka n le ir i vor.’ ^{VIII} Be le ba pãa tier to a wɔ 'yerbie.

^{IX} Ban wa yi a yaa par kul, ba ti man a anyãna kɔ a Pie Ni Bõ'yen ni nire jaa. ^X Meer na yi Magdala, ni Joana ni a Jemest ma Meer ni a bamune na pɔo ba le man a anyãna kɔ a nutõnst. ^{XI} Tiche baa sɔo de a pobo 'yer ε, bojũu a ba 'yer nyentãan jire. ^{XII} An be a le ka Pita vaa ir jo chen a yaa par, na wɔ ti guun muul kaa na wɔ nye a fopɔla na for gã wɔ yɔ, ka wɔ lieb yi ti bẽne a le na i.

^{XIII} A daar 'lõnɔ a wɔ poturbo ayi chiine naa a tẽbile ãsɔo ban boolo Emayusi na ba jãan a Jerusalem ε. ^{XIV} Ka ba pãa 'yere koro taa a le jaa na i. ^{XV} A le ban 'yere na ba mana a anyãna koro taa, ka a Yesu mãe wa pɔo ba a ba 'mataa chiine. ^{XVI} Tiche ka a lu ba a baa bõo wɔ ε. ^{XVII} Ka wɔ suor ba, “Bo le yi chiine mana koro taa a le mɔ?” Ka a nũbaal kpe ba a ba tee ara. ^{XVIII} Ka ba ãsɔo yuor na di Kileopasi suor wɔ, “Fõo tee le i sãan be a Jerusalem na faa bõo le na i a be a ber ayi anyãna ε?”

^{XIX} A wɔ suor, “Bo yele?” Ka ba 'yer, “A Yesu na yi a Najareti, Nãanmɔn 'ye'yere le wɔ i, ka a wɔ 'yer ni a wɔ maalfɔ kpẽme a Nãanmɔn ni a nibe niem. ^{XX} A boorlo nibeɛ ni a si nibeɛ nyoo won tir ika ba kɔ, ka ba kpa wɔ a daa ju. ^{XXI} Tiche 'lo le sin mi tere ika won faan a Istral nibe. A ala na i deer jaa ni nyã, ber ata ni nyã a le na i. ^{XXII} A si pobo bamune le wa 'maa si nee, a bibio nyãna le ba chen a yaa par, ^{XXIII} tiche baa ti nye a wɔ ãgãn ε. Na ba wa 'yer kɔ si ika ba nyen malakasi ka ba 'yer ika wɔ ir i vor. ^{XXIV} Ka a si taaba bamune pãa mi chen a yaa par ti nye ka i a le ne a pobo na 'yer le, tiche a 'lo mãe baa nye wɔ ε.”

^{XXV} Ka wɔ 'yer kɔ ba, “Nmune le yi faa tier le, na yaa tɔo tier to na yi sɔo de a le a Nãanmɔn 'ye'yerbe na 'yer ε? ^{XXVI} A ba i a Ni-iraa na din a dooye anyãna ti na wɔ pãa kpe a wɔ tir pɔ ε?” ^{XXVII} Wɔ piel naa Mosesi ni a le a Nãanmɔn 'ye'yerbe ba jaa, na wɔ pãa wiil ba a par a le a Nãanmɔn gãn na 'yer a wɔ mãe 'yer.

^{XXVIII} A le ban wa tara a tẽe 'lo pɔ ban chiine, a Yesu po naa fika teeɛ won chiine. ^{XXIX} Tiche ka ba suor wɔ yãayãabule 'yere, “Lieb kpe wa gã a si sɛ, bojũu mɔtɔo 'mor baar.” Ka wɔ lieb kpe na gã a ba sɛ. ^{XXX} Be le a ba ti 'mataa jãne a bõdiir par na di, ka wɔ de a paanõo na puor Nãanmɔn yãan, ti piel ñmara põnɔ ba. ^{XXXI} Ka a ba nibe pãa yuo, ka ba bõon ika a Yesu le, ti wɔ boɔ a ba niem. ^{XXXII} Ka ba 'yere koro taa, “Ala le so won 'yere ni si a sor pɔ ka a nõo kpe si a le, won wiil si a le na seb a Nãanmɔn gãn pɔ.” ^{XXXIII} Be le ba vaa ir fo jaa lieb chen a Jerusalem ti nye a Pie Ni

Bõ'yen ni a Yesu poturbo bamune na lõo taa. **XXXIV** Na ba 'yer kɔ ba, "Sɪɾe jaa le a sɪ Soro ir ɪ vor, na wɔ ir a wɔ m̄æ wiil a Simon." **XXXV** A ba ayi bala p̄aa man a le na ɪ a sɔr pɔ ni a le ban de b̄oɔn ɪka a Yesu le won wa n̄ma a paanõo.

XXXVI A anyāna ban chene 'yerɛ ka a Yesu m̄æ wa ara a ba s̄ɛ tɪ 'yer kɔ ba, "Nyā'maar wɔ be a yɪ s̄ɛ." **XXXVII** Ka a d̄āb̄æ kpe ba a ba mii a le a gbe gbe, tɛɾ ɪka kp̄iin le ba nye. **XXXVIII** A wɔ sɔɾ ba, "Bo le so ka a d̄āb̄æ kpe yɪ a le, a ni bo le so ka yɪ baala a le? **XXXIX** Yɪ kaa nye a n nuur ni a gbɛɛ, maa m̄æ le, yɪ sɪɾ ma kaa, kp̄iin ba le ɛ. Kp̄iin maa tara āgān n̄n ni kɔɔɾ nitāa le yɪn nye ma ɪn tara ɛ." **XL** Wɔn 'yer a nitõ baar, wɔ wiil ban a wɔ nuur ni a wɔ gbɛɛ. **XLI** Tɪche baa chene sɔɔ de sere ɛ, n̄õ kpe ba naa ka a n̄ɛɾ 'maa ba, ka wɔ sɔɾ ba, "Yaa tara bon na kɔ ma ka n di ɛ?" **XLII** Be le ba kɔ wɔ j̄ān̄maa ban w̄õ, **XLIII** ka wɔ 'wɔb be a ba niem.

XLIV Wɔ p̄aa 'yer kɔ ba, "A anyāna le n 'yerɛ kɔɔ yɪ ɪn d̄õ chene be a yɪ s̄ɛ. Yele a jaa na seb a Mosesɪ n̄ɛɛ pɔ, ni a ala na seb a Nāan̄mɪn 'yɛ'yɛɾbe gān pɔ, ni a yiel gān pɔ, a n j̄ūu na ɪ naa le." **XLV** Be le wɔ p̄aa yuo a ba tɛɾ ka ba t̄õ b̄õ a Nāan̄mɪn 'yer ala na seb a wɔ gān pɔ. **XLVI** Wɔ 'yer kɔ ba, "A anyāna le seb a Nāan̄mɪn gān pɔ, a Ni-iraa na d̄in d̄ooye na wɔ kpi na wɔ le ir ɪ vor a ber ata daar. **XLVII** Ban den a wɔ yuor m̄ɔɔl kɔ n̄ɪb̄oɔ ba jaa, ka āsɔɔ jaa wa l̄ɛb a wɔ tɛɾ, Nāan̄mɪn na v̄ɛ naa a wɔ yeldɛɛr bar, Jerusalem le an piel. **XLVIII** Yɪn le ɪ a anyāna d̄āasɪɛ d̄ɛme. **XLIX** A maa na tɪ t̄õ naa a 'lɔ a n Sāa na tɪɾ a n̄ɛɛ kɔ yɪ, tɪche yɪ chene j̄āne a Jerusalem, ka a kp̄ẽɔ 'lɔ wa yɪ a saaju wa pɔɔ yɪ."

L Wɔ tara ban yɪn tɪ gbɔɔɔ ni a Betanɪ na wɔ tur a nuur saaju sɔɔɾ Nāan̄mɪn 'yõɔ ba. **LI** A le won sɔɔɾ a Nāan̄mɪn kɔ ba, wɔ bar ba naa ka Nāan̄mɪn 'm̄ɔɔ wɔ don be a saaju. **LII** A ba p̄aa gbɔɔɔ dumo puor wɔ tɪ l̄ɛb pɔpɛl kul a Jerusalem. **LIII** Bɪbɪr jaa le ba ma chen be a Nāan̄mɪn puorfo yir tɪ d̄āna a Nāan̄mɪn.

LE A JOON NA SEB A YESU 'YER NŪO

^I A pielfo daar a 'lo ban boolo a 'Yer ben be, ka a 'Yer be a Nāanmūn sē, ka a 'Yer ɪ Nāanmūn. ^{II} Wō dōo be a Nāanmūn sē a pielfo daar. ^{III} A 'Yer nyā le Nāanmūn maal bomo a jaa. Bon jaa ba maal ka a ba tu a 'Yer nyā pō e. ^{IV} A wō pō le nyevor be, a wō nyevor nyā le korō bomo a jaa chāa. ^V A chāa nyā le chaara a libe pō, ka libe ba tōo wō kpīin e.

^{VI} Nāanmūn tōn daba na di Joon. ^{VII} 'Lo le wa di a dāaste na wō 'yer a chāa nyā 'yer, ka a nure jaa na tu a wō sē soo de a chāa. ^{VIII} Joon ba ɪ a chāa e, ti wō wa naa ɪka wō wa 'yer a chāa 'yer. ^{IX} A yelmāe chāa nyā le chaara 'yōōnō nure jaa na waara a wer pō.

^X A 'yer dōo be a wer pō, ka a Nāanmūn gba maal a wer tu a wō 'yōo, tiche āsōo jaa ba bōo wō e. ^{XI} Wō wa naa a wō māe paal pō, tiche a wō māe nibe ba de wō e. ^{XII} Tiche nibe bamune de wō naa, na ba soo de a wō yuor, ka wō kō ba sōr ka ba ɪ Nāanmūn bibiir. ^{XIII} Baa ɪ Nāanmūn bibiir nure dōofō kaar e, bu nure bōfo pō e, tiche Nāanmūn māe le maal ba a wō bibiir.

^{XIV} A 'yer wa ɪ naa nure na wō jāne a sɪ sē. Sɪ nye naa a wō tur, a tur nyā na ɪ a Sāa Bidabō'yen tee. 'Lo le yi a Sāa sē wa, na wō tara wāefo nɪ yelmāe.

^{XV} Joon 'yer a wō 'yer, na wō tāna 'yere, “Nyā le n 'yer yi ɪka won wa naa, 'lo na be a n puor waara gar ma naa, bojūu wō dōo be be ti ba wa dōo ma.” ^{XVI} A wāefo sēe wō naa, ka a wō maal vɪla lōor sɪ jaa bō'yen 'yen dōolo taa waara a sɪ sē. ^{XVII} Bojūu, Mosesɪ le dōo waan a nee, tiche Yesu Kɪrɪsɪto mɪ le waan a wāefo nɪ yelmāe. ^{XVIII} Nɪbō'yen jaa ba nye Nāanmūn e, tiche a Bidabō'yen tee 'lo na be a Sāa lōboor le wiil sɪ a le Nāanmūn na be.

^{XIX} A nɪbere na be a Jerusalem tōn a Juu nibe boorlorbo nɪ a Juu nibe puorfo jie sōsōnbō ka ba ti soor Joon, nɪbuor le wō ɪ, ^{XX} Ka a Joon 'yer ba, “N ba ɪ a Nāanmūn Nɪ-iraa 'lo won tō ɪka wō wa faa a wō nibe e.”

^{XXI} Ka ba le soor wō ɪka 'lo le ɪ a Elaija bu? Ka wō 'yer, “N ba ɪ wō e.” Ka ba le soor wō ka 'lo le a Nāanmūn 'ye'yere o? Ka wō ɪka, “Kai.”

^{XXII} Ka ba soor wō, “Tɪ an le fō pāa ɪ? A sɪn tɪ 'yer kō a bala na tō sɪ, 'yer sɪ a nure 'lo fōn ɪ.”

^{XXIII} Joon den a le a Isaiya na dōo seb na wō 'yer, “Maa le a kōkōr 'lo na tāna a dālpōo pō, ɪka yi chōor a Soro sōr.” *(Isaiya 40:3)*

^{XXIV} A Faraseemune tōn nibe bamune a Joon sē. ^{XXV} Ba wa soor wō naa, “Ala ɪ fōo baa ɪ a Nāanmūn Nɪ-iraa e, bu a Elaija e, bu a Nāanmūn 'ye'yere āsōo e, ŋmune a fō suoro a nibe a Nāanmūn kōo?”

^{XXVI} Be le a Joon 'yer ba, “Maa den kōo suoro nɪ a nibe, tiche nure kōo ben a yi pō, yɪn ba bōo e. ^{XXVII} An ɪ maa le de nie wa gba, n ba sēe ɪka n for a wō nafōbō mibe gba e.”

^{XXVIII} Joon be naa a mōtōo puorfo jie suoro a nibe a Nāanmūn kōo, a Jordan man gōon na be a Betanɪ, be le wō 'yer a 'yer anyāna.

^{XXIX} Wer na wa chaar, Joon nyen a Yesu na tor wō waara ka wō 'yer, “Nye a Nāanmūn Peraabile, 'lo le na de a wer nibe yeldebe bar. ^{XXX} Wō ɪ naa a 'lo ɪn 'yer ɪka, 'nure āsōo na wa naa, wō gar ma naa, bojūu 'lo dōo be be

ti ba wa dõo ma.' ^{XXXI} Maa ba bõo a nynyne won i ε, ti naa wa suoro yi ni kõo ka bala jaa na be a Isiral na nye wõ."

^{XXXII} A Joon dāaste ni nyā, "N ben be nye a Nāanmīn Sīe na yi saaju fika ŋmam, wa 'mar wõ, ka a Sīe be a wõ 'yõo. ^{XXXIII} N ba dõo bõo a nynyne won i ε. A 'lo na tõ ma ika n wa suoro a nibe a Nāanmīn kõo 'yer kō ma, 'A nure 'lo 'yõo fon wa nye a Sīe na suu wa 'mar na waa yi ε, 'lo le na suoro a nibe ni a Sīe.' ^{XXXIV} N nyen a anyā na i, 'yere kōro yi ika 'lo le a Nāanmīn Bidabõ'yen."

^{XXXV} A wer na chaar go, Joon ara na a be ni a wõ poturbo ayi. ^{XXXVI} Be le wõ nye Yesu na tala, ka wõ 'yer, "Yi nye a Nāanmīn Peraabile."

^{XXXVII} A Joon poturbo ayi bala na wõ a le won 'yer, ka ba turo a Yesu chiine. ^{XXXVIII} Yesu na wa heb nye ba, wõ suor ba naa, "Bo yi bōoro?" Ka ba 'yer, "Wiwile nyne fō kpiere?"

^{XXXIX} Ka a Yesu 'yer, "Yi wa bõo a jie." Ba jāne naa a wõ sē, bojūu mōtõo bal baar a daar 'lõnõ.

^{XL} A nibe ayi bala na wõ a le Joon na 'yer ka ba turo a Yesu, āsoo le Andiru na i a Simon Pita yebe. ^{XLI} Le a Andiru na de nie i le, wõ bō naa a wõ yebe Simon 'yer wõ, "Si nyen a Nū-iraa 'lo na wa faa a wõ nibe ban bōolo a Kūristo." ^{XLII} Andiru tara naa a yebe waan a Yesu sē. Yesu na wa nye wõ, ka wõ 'yer, "Joon bidaba Simon, ban bōolo fō naa Sīfasi." A wõ par le Pita.

^{XLIII} A ber anaar daar, Yesu chiine naa a Galilee, be le wõ nye Filip na wõ bōol wõ ika wõ wa turo wõ.

^{XLIV} A Filip yin Betsaida, Andiru ni Pita tēe. ^{XLV} Filip mī chen ti nye Natanel 'yer kō wõ, "Si nyen a 'lo a Mosesi ni a Nāanmīn 'ye'yerbe na seb a wõ yele, 'lo le i a Yesu na yi a Najareti, Josefō bidaba."

^{XLVI} Be le a Natanel suor wõ, "Yelsõ na tōo yi a Najareti tēe o?" Ka a Filip 'yer, "Wa kaa."

^{XLVII} Yesu na wa nye a Natanel na tor wõ waara, wõ 'yer naa, "Yi nye a si sāakpā Isiral yõo na ba tara belfō ε."

^{XLVIII} Ka a Natanel suor a Yesu, "Nmine fō ure wa bõo ma?" Ka a Yesu 'yer, "Filip na wa bōolo fō, ka n nye fō naa a kōkõo tīe pīlem."

^{XLIX} Be le a Natanel 'yer, "Wiwile, fō in Nāanmīn Bie ni a Isiral Nāa."

^L Ka a Yesu 'yer soo wõ, "Fō soo ma naa, bojūu in 'yer ika n nye fō naa a kōkõo tīe pīlem o? Fōn nyen yelbere ka a gar le. ^{LI} Na wõ 'yer, sire jaa le n 'yere kōro fō ika fon nyen saaju na yuo ka a Nāanmīn malakasi suro ti duoro a maa Nīsaal Bie 'yõo."

II

^I A ber a nyā puor, Yesu ma Mēer be naa a pōo ban kulo a tēe na be a Galilee paal pō, ka ba bōolo Keena. ^{II} Ba bōol Yesu ni a wõ poturbo ka ba mī be be a pōo kulfō jie. ^{III} A dāa na wa baar, Mēer 'yer kō Yesu, "A nibe dāa baar naa."

^{IV} Ka a Yesu 'yer, "N ma, n sōo ba ta ε, ta wiil ma a le in na i ε."

^V Mēer heb 'yer kō a tōtōnbō, "Yi i le Jaa a Yesu na wa 'yer ika yi i."

^{VI} Kōsīe dōor ayōob ben be, be le a nibe ma ño a kōo pēe a ba māe le a ba puorfō na ika ba i. Yoi anaar bu anūu le ma sēe āsoo jaa.

^{VII} Yesu 'yer a tōtōnbō ika ba ño kōo sēe a dōor.

VIII An wa see ka wo 'yer ko ba, "Yi paa ðo a koo amune ko a nikpɛɛ 'lo na kaara a pɔɔ paalaa yelee." Ka a tɔtɔnbo ɪ a le a Yesu na 'yer ba. IX Ka a nikpɛɛ 'lo na wa nyū a koo ala na lieb ɪ dāa, waa bɔɔ a jie a dāa na yi ε. A tɔtɔnbo 'lo bɔɔ naa. Be le wo bɔɔl a pɔɔ paalaa sire yin chɛchɛɛ, X na wo 'yer, "Nibe ma den nie waan a dānɔɔ, bala wa nyū tɪ baar, ka ba paa waan a ala na ba bɔɔ nɔmɔ ε. Tiche fɔɔ 'lo bin a dānɔɔ bar wa ta a baaraa."

XI A ne'maa yelee nyā le de nie Yesu na ɪ a Keena na be a Galilee paal pɔ. Be le Yesu wiil a wo tur, ka a wo poturbo sɔɔ de wo.

XII A nyā puor, 'lo naa ma nɪ a wo yebil naa poturbo 'mantaa chen Kapenahum ɪka ba tɪ jɛ bālāa.

XIII A kɔ le kor ε, ka a Juu nibe Gōl Bar Difo ta, Yesu don a Jerusalem. XIV Be le wo tɪ nye nibe na daara niin, piir nɪ papar, a Juu nibe puorfo yir bechaar pɔ. Wɔ nyen bamune mɪ na jɛn teebolsɪ teere libie. XV Wɔ den miir maal kpaara diin ba bar a puorfo yir bechaar pɔ, nɪ a ba piir nɪ a niin. Wɔ tɪɛ naa a libiteerbe teebolsɪ lob ka a libie yɛyɛl. XVI Yesu 'yer ko a bala na daara a papar, "Yi yin a papar a ka, na yi ta maal ma a Sāa yir daa difo jie ε."

XVII Ka a poturbo paa tier tɔ le a Nāanmɪn gān na 'yer, "Le ɪn nɔ a fo yir 'moro man fika būu." *(Yiel Gān 69:9)*

XVIII A Juu nibe paa sɔɔr a Yesu, "Jāne buor le fon maal wiil sɪ ka a ɪ fo tara na sɔr fon maal a le?"

XIX Ka Yesu 'yer, "Yi nmer a puorfo yir nyāna, tɪ ka n de ber ata men wo go."

XX Ka a nibe 'yer, "Yuom lɪjaayi nɪ ayɔɔb le ba de men a puorfo yir nyā, nɪmune fɔɔ na ɪ de ber ata tee men wo?" XXI Tiche a puorfo yir nyā a Yesu na 'yere, ɪ naa a wo āgān le wo 'yere. XXII Yesu na wa ir a kuu pɔ, ka a wo poturbo tier yuo a le won 'yer, na ba paa sɔɔ de le a Nāanmɪn gān na 'yer nɪ le mɪ a Yesu na 'yer.

XXIII A be a Jerusalem a Gōl Bar Difo na wa ta, nɪyɔɔ sɔɔn de a wo yuor, bojūu ba nyen a ne'maa tɔmɔ won tɔ. XXIV Tiche Yesu na bɔɔ nure jaa tier, waa sɔɔ de wo māe ko ba ε. XXV A ba ɪ nure le na 'yer wo le nibe na be ε, bojūu wo bɔɔn nure jaa tier.

III

I Daba dɔɔ be be a Faraseemune pɔ, ka a wo yuor di Nikodimasɪ, wo mɪ ɪ naa a Juu nibe ndiere āsɔɔ. II Wɔ dɔɔ chen a Yesu sɛ tāsɔɔ na wo tɪ 'yer, "Wiwile, sɪ bɔɔn naa ɪka Nāanmɪn le tɔ fo ɪka, fo wa wiil sɪ. Fo kɔ naa tɔɔ a ne'maa tɔmɔ anyāna tɔ ε, ka Nāanmɪn ba be a fo sɛ ε."

III Ka a Yesu haa 'yer, "Yelmāe le n 'yere korɔ fo, fɔɔ ba nye dɔɔ paalaa ε, fo kɔ tɔɔ kpe a Nāanmɪn nāalɔɔ pɔ ε."

IV A Nikodimasɪ sɔɔr wo, "Nɪmune le ban le ɪ dɔɔ nikoraa gbɛɛ ayi? Wo kɔ le tɔɔ kpe a wo ma pɔɔ pɔ ka wo le bɔɔ dɔɔ wo go ε."

V Ka a Yesu 'yer, "Yelmāe le n 'yere korɔ fo, fɔɔ na kpe a Nāanmɪn nāalɔɔ pɔ, ka baa dɔɔ wo nɪ a kɔɔ nɪ a sɪε ε. VI A 'lo a nure na dɔɔ ɪ naa nure bie, Nāanmɪn sɪε mɪ le na tɔɔ nure lieb ka wo ɪ Nāanmɪn bie. VII Ta ɪ a nee 'maa fo ɪn 'yer ɪka a see naa ka ba dɔɔfo dɔɔ paalaa ε. VIII Nāanmɪn sɪε tee le ture a nyevɔr paalaa. A sɪε kaar naa sesebe na furo chiine jie 'lo

won booro, fon tōon wō a doon, tiche fo kō tōo bōo a jie won yi ε, bu a jie won chiine ε.”

IX Ka a Nikodimasi soor wo, “N̄m̄ne an i wa i a le?”

X Ka a Yesu haa 'yer, “N̄m̄ne fo i a Isural n̄be wiwile ti ba bōo a anyāna ε? **XI** Yelmāe le n 'yere kōro fo, si 'yere naa ala sin bōo, na si di a ala sin 'yere dāaste, tiche yi āsoo jaa ba de a le sin 'yer ε. **XII** Ala i yaa soo de a wer nyā bonst 'yer ε, n̄m̄ne yin ire wa soo de ala i, n 'yer naa saaju bonst 'yer? **XIII** N̄re ba do saaju jaa ε, ka a N̄saal Bie na yi a be wa tee ba le ε. **XIV** A N̄saal Bie na 'm̄oon saaju n̄tāa le a Mosesi na maal a kur jie 'm̄oo a m̄ogōo p̄o. **XV** Ka n̄re 'lo jaa na pāa soo de a N̄saal Bie na tara na nyevor 'lo na ba tara baarfō ε, Nāan̄m̄n sē.”

XVI “Nāan̄m̄n nō naa a n̄be na be ka a wer p̄o yoo jaa, na wo de a wo Bidabō'yen tee ko si, n̄re jaa wa soo de wo, wo kō we ε, ti tara a nyevor 'lo na ba tara baarfō ε, Nāan̄m̄n sē. **XVII** Bojūu, Nāan̄m̄n ba tō a wo Bidabō'yen nyā a wer p̄o ika wo wa soo a n̄be ε, tiche wo wa naa ika wo wa faa ba. **XVIII** N̄re 'lo jaa na wa soo de a Nāan̄m̄n Bidabō'yen nyā, wo kō soo wo ε, tiche n̄re 'lo jaa na ba wa soo de wo ε, won soo won bar, bojūu waa soo de a Nāan̄m̄n Bidabō'yen tee nyā yuor ε. **XIX** A baaraa ni nyā, chāa wan ka a wer p̄o, tiche a n̄be n̄n libe gar a chāa, bojūu a ba maalfō in bier. **XX** A n̄be bala na ire a bier 'laar chāa, ba kō soo yi chāa p̄o ε, bojūu a chāa na wiil naa a le ban be. **XXI** Tiche āsoo jaa na be be ni yelmāe ma wan chāa p̄o, bojūu ba booro naa ika a ba taaba ba bōo ika Nāan̄m̄n le maala a le ban maala.”

XXII A nyā puor, Yesu ni a wo poturbo 'mantaa chen Judiya be le wo jēn ba bālāa, na wo suoro n̄be a Nāan̄m̄n kōo. **XXIII** Joon mi dōo suoro a n̄be a Nāan̄m̄n kōo be a Aion, a be ba jāa naa Salim ε, bojūu kōo dōo be be yoo. N̄be dōo chiine a wo sē ka wo suoro ba a Nāan̄m̄n kōo. **XXIV** Baa na nyoo a Joon p̄oo sere ε. **XXV** Joon poturbo bamune ni a Juu n̄re āsoo chure ni taa ni a āgān p̄eefo yele. **XXVI** Ba chen a Joon sē ti 'yer, “Wiwile, fo 'yer a daba 'lo sē fon dōo be a Jordan man gōon. Wo suoro na n̄be a Nāan̄m̄n kōo ka n̄re jaa chiine a wo sē.”

XXVII Ka Joon haa 'yer, “N̄re jaa kō tōo i bon jaa ε, ka Nāan̄m̄n na be a saaju baa soo ε. **XXVIII** Yin māe chene na tier a n̄m̄ne in dōo 'yer yi ika n ba i a N̄i-iraa ε. Tiche wo tō ma naa ka n de a wo nie. **XXIX** A 'lo na kulo a p̄o, 'lo le i a p̄o soo. A wo bibiele p̄oo ma pel naa won ara a be wōnō a p̄oo soo kōkōr. Ala le so ka a n̄ p̄oo mi pel. **XXX** A sere naa ika Yesu wo do, tiche ka maa suu.

XXXI “Nāan̄m̄n Bie nyā le yi a saaju, 'lo le gar ba jaa, n̄re na yi ka a tēe in a tēe tōor na wo mā 'yere a tēe bomo 'yer. A 'lo na yi a saaju wa gar a bomo a jaa. **XXXII** Wo mā 'yer naa a le won nye ni a le won wō ti āsoo jaa maa soo de wo ε. **XXXIII** N̄re 'lo jaa na wa soo de, a wiil naa ika Nāan̄m̄n i naa yelmāe soo. **XXXIV** Bojūu, Nāan̄m̄n tō naa a wo Bie ka wo wa 'yer a wo 'yer. Nāan̄m̄n vē naa ka a wo Ste sere wo. **XXXV** A Sāa nō naa Bie na wo de yele a jaa 'yōo a wo nūu p̄o. **XXXVI** N̄re jaa na soo de a Bie tara na nyevor 'lo na ba tara baarfō ε, Nāan̄m̄n sē, tiche n̄re 'lo na tōr wo, ba tara a nyevor nyā ε, ti Nāan̄m̄n suur be a wo sē.”

IV

I Yesu bõon naa ıka a Faraseemune wõ naa won nyere nıbe suoro ba a Nāanmın kõo, ka a bala na turo wõ gar a bala na turo a Joon. II Tıche Yesu poturbo le dõo suoro a nıbe a Nāanmın kõo, a ba ı Yesu mæe le ε. III Yesu bar naa Judiya ti lieb chiine a Galilee go.

IV Ka a ı Samariya le a see ıka wõ tu. V A sör 'lo won tu ti yi naa a Saika tēe pō, na wõ gbør a wer 'lo a Jekob na dõo de kō a wõ bidaba Josefō a kōr jaa. VI A lo-õo a Jekob na dõo tuu chene na be be, ka a Yesu jē gbør a lo-õo bojūu wõ chen bal. Mõtõtuo sõo le. VII Ka a Samariya pōo suu a lo-õo pō kōo õofō jie. Ka a Yesu sōor wõ, "Pōo yāayāabile, õo a kōo kō ma ka n nyū." VIII A Yesu poturbo mı kpēn a tēe pō ıka ba ti da hōdiir.

IX Ka a Samariya pōo 'yer, "Fõo Juu nıre, maa mı Samariya pōo, taa ı nımune ka fō ıka n kō fō kōo ka fō nyū," sın nı Juu nıbe na ba mōoro taa būu ε?"

X A Yesu 'yer wõ, "Faa bõo a bon a Nāanmın na bōoro ıka wõ kō fō ε. Faa mı bõo a nıre 'lo na sōoro fō a kōo ıka wõ nyū ε, fõo ta bõo, fon taa sōor man a kōo 'lo na koro nyevor."

XI A pōo 'yer, "Nıkpēε, faa tara bõ-õonaa ε, ka a lo-õo mı yulõ, nyıne le fon nyε a kōo ala na koro a nyevor? XII A sı sākpa Jekob le tuu a lo-õo nyāna kō sı, ka wõ yon nı a wõ dõn nyuro. Fõo berma gar a Jekob bı?"

XIII Ka Yesu 'yer, "İsuo jaa na nyū a kōo nyāna, kōnyūur na kpe wõn go. XIV Tıche āsuo jaa na nyū a kōo ala ın na kō wõ, kōnyūur kō le kpe wõ go ε. A kōo ala ın na kō wõ kaara kōbulaa na yire, naa koro nyevor na ba tara baarfō ε."

XV Ka a pōo 'yer, "Nıkpēε yāayāabile, kō ma a kōo ala ka n nyū, ka a kōnyūur ta le nyoo ma ka n suu a lo-õo nyā pō go ε."

XVI A Yesu 'yer wõ, "Kul ti tara a fō sire waan."

XVII Ka a pōo 'yer, "N ma tara sire ε." A Yesu 'yer, "Yelmæ fō 'yer ıka faa tara sire ε. XVIII Fō dõo kul sirbe anūu, ti a daba 'lo sē fon be a pōpānyā ba ı a fō sire ε."

XIX Ka a pōo 'yer, "Nıkpēε n nyε naa a fō ı Nāanmın 'ye'yere. XX A sı sākpaımune, a tōo nyā ju le ba ma do ti puor a Nāanmın tıche a yın Juu nıbe 'yer ıka Jerusalem tεε le ı a puorfō jie."

XXI Ka a Yesu 'yer kō wõ, "Pōo sōo de ma, sõo waara an kō ı a tōo nyā ju bı Jerusalem yın do ti puor a Sāa Nāanmın go ε. XXII A yın Samariya nıbe ba bõo a 'lo yın puoro ε, a sın Juu nıbe bõo naa a Nāanmın 'lo sın puoro. Bojūu a sı jie le Nāanmın na tu faa nıbe. XXIII Tıche a sõo waara, wõ gōr ta baar, a bala na puoro a Nāanmın sire jaa, a sıe na wiil ba naa ka ba puor a Sāa Nāanmın nı yelmæ. Ba nyāna puorfō le a Sāa Nāanmın bōoro. XXIV Nāanmın ın sıe, bala na puoro wõ a sıe pō won wiil ba naa ka ba puor wõ nı yelmæ pō."

XXV Ka a pōo 'yer, "N bõo naa ıka a Nı-ıraa na wa naa, a 'lo sın na bōolo a Kırısto. 'Lo wa wa, wõn wiil sı naa yele a jaa par."

XXVI Ka a Yesu 'yer kō a pōo, "Maa le a nıre 'lo nı fõo na 'yere a pōpānyā."

XXVII Ka a ı a poturbo mı tōo ta nyε won 'yere nı a pōo ka a nεer 'maa ba. Tıche ba āsuo jaa ba 'la sōor wõ bo le wõ bōoro bı bāa 'yõo le wõ 'yere nı a pōo ε.

XXVIII A jie le a pɔɔ bar a yuor ti jo kul a tēe pɔ ti 'yer kɔ a nɔbe, XXIX “Yi wa nye daba na 'yer ma ala a jaa n na dɔɔ maal. Kaa 'lo le i a Nɔ-iraa naa 'lo bi?” XXX Nɔre jaa na be a tēe pɔ yin chen na ti kaa a Yesu.

XXXI An wa ure a le ka a poturbo sɔɔr a Yesu. “Wiwile yāayāabile, di bōdiir.”

XXXII Tiche ka a Yesu 'yer kɔ ba, “N tara na bōdiir yin ba bōɔ a yele ε.”

XXXIII Ka wɔ poturbo piel sɔɔr taa, “Nɔre kōɔ le tōɔ waan bon kōɔ wa kɔ wɔ ka wɔ di bi?”

XXXIV A Yesu 'yer, “N bōdiir le ka n i a le Nāanmɔn na bɔɔrɔ, 'lo le tō ma, ka n baar a tōmō 'lo won kɔ ma ika n tō. XXXV Yin 'lo 'yer naa ika a chen nmerɔ anaar ka a nɔmab ta, maa 'yer kɔ yi ika, yi kaa yin nyen a por bonɔ na mōɔ sɛɛ nɔmab. XXXVI Pōpāanyā gba, a tōtōnɔ bala na nɔmara nyere naa a ba sāyar, ban lōɔnō a bōnmarɔ waara ni nyevɔr na ba tara baarfɔ ε Nāanmɔn sɛ. Ka a bala na bɔr a bōbie ni a nɔmanmarba pāa 'mataa chile. XXXVII A sokpa na i yelmāɛ ika, bamune le bɔr ka bamune ni nɔma. XXXVIII Maa tōnō yi naa ika, yi chen ti nɔma a puo 'lo pɔ a bamune na tō hān.”

XXXIX Nɔyɔɔ na yi a Samariya tēe pɔ sɔɔn de Yesu, bojūu a pɔɔ 'yer kɔ ba ika, “A daba nyā 'yer naa a le jaa n na dɔɔ maal.” XL Ba wan wa sɔɔr wɔ ika wɔ jāne a ba tēe, ka wɔ jē be ber ayi. XLI A Samariya tēe dēme yɔɔ jie ni le sɔɔn de Yesu bojūu ba won a le won 'yer.

XLII Be a ba 'yer kɔ a pɔɔ, “A ba i le fon 'yer kɔ si jūu si sɔɔ de a Yesu ε, sin māɛ wō naa a le won 'yer kɔ si, ka si bōɔ ika 'lo le na faa a wer nɔbe.”

XLIII A ber ayi na po, wɔ yin a be na wɔ chen Galilee. XLIV Yesu 'yer naa, “Nāanmɔn 'ye'yerbe nyere na 'yōɔfɔ jie jaa, tiche a ba tēe dēme ba 'yōɔnō ba ε.” XLV Won wa ta a Galilee, a nɔbe de won nuur ayi a be, bojūu ba ni dōɔ chen a Jerusalem a Gōl Bar Difɔ jie ti nye a le jaa won maal.

XLVI Yesu na wa be a Galilee, wɔ lieb chen a Keena tēe pɔ be won dōɔ lieb a kōɔ ka a i a dāa. Nɔkpɛɛ kōɔ ben Kapenahum ka a wɔ bie bɔre. XLVII Won wa wō ika a Yesu yin a Galilee wa a Judiya, wɔ chen ti sɔɔr wɔ ika wɔ sāa a wɔ bie na kpire.

XLVIII Ka a Yesu 'yer kɔ a nɔkpɛɛ, “Yin baa nye jāne ni ne'maa yele ε, yi kō sɔɔ de ε.”

XLIX Ka a daba 'yer, “Nɔkpɛɛ, yāayāabile, wa ka a n bie ta kpi ε.”

L A Yesu pāa 'yer, “A fɔ bie sa naa, kulo a yir.” A daba sɔɔn de a le a Yesu na 'yer na wɔ lieb kulo a yir. LI Ka a tōtōnɔ na yi a nɔkpɛɛ yir tuor wɔ a sɔr pɔ 'yer, “A fɔ bie sa naa.” LII A wɔ sɔɔr ba a sōɔ buor a bie na sa, ka ba 'yer, “Jāa mōtōɔ na vurō le a āgān tul bar wɔ.”

LIII Ka a bie sāa tier tɔ an i a mōtōɔ vur naa a jāa, a Yesu na 'yer, “A fɔ bie sa naa.” A daba naa bala ba jaa na be a wɔ yir sɔɔn de a Yesu.

LIV A ne'maa yelsi ayi le anyā Yesu na tō won yi a Judiya na wɔ chen a Galilee.

V

I A anyā puor, a Juu nɔbe tara na lōɔ di ka a Yesu chen a be a Jerusalem. II A tēe pɔ, gbatarbile ben be ka a jēbersi anūu be be. A jie gbɔr a be ban bɔɔlɔ a piir dōdɔr, ka a Juu nɔbe kɔkɔr pɔ a ba bɔɔlɔ Betesda. III A jēbersi ala pɔ baal bɔrsi ben be, jōn, bamune gbɛɛ na kpi kpi ni gbɛrsi ka ba gā

koo a kōo. ¹ V A gbatarbile l'ōnō koor mī le nūbaala na be yuom hjer nī pie nī aniin (38) na wō gā a be. ^{VI} Yesu na wa nye a daba, wō bōon naa won gber kor, ka wō sōor wō, "Fō bōoro naa ūka fō sa bī?"

^{VII} Ka a daba 'yer, "Nīkṗē, n ba tara nure na 'moo ma 'yōo a kōo pō 'lo wa dōonō ε, n ma mōoro naa ūka n kṗe, tiche ka a nure ma dōo ma nie kṗe."

^{VIII} A Yesu pāa 'yer wō, "'Moo a fō bōgānaa chiine." ^{IX} Ajienaa ka a daba sa, na wō 'moo a sōo chiine. A Pēnfō Būbir daar le a anyāna ι. ^X A Juu nūbere na wa nye a daba na tuo a sōo, ka ba 'yer kō wō, "Pēnfō Būbir le, nure jaa ba tara sōr ūka wō tuo a wō sōo a Pēnfō Būbir ε."

^{XI} Tiche ka wō 'yer, "A daba 'lo na sa ma le 'yer kō ma ūka n 'moo a sōo chiine."

^{XII} Ka ba sōor wō, "Nūbuor le 'yer fō ūka fō 'moo a sōo tuo chiine?"

^{XIII} A daba ba dōo bōo a Yesu a nūbuor won ι ε, Yesu kṗēn a nūyōo bala pō.

^{XIV} A nyā puor, a Yesu nyen a daba a Nāanmūn puorfō yir pō na wō 'yer wō, "Fō pāa sān pōpāanyā, taa wa ure yeldēer go ε, ka amune wa pōo fō gar a le ε." ^{XV} Ka a daba chen tī 'yer kō a Juu nūbere, Yesu le ι a nure 'lo na sa ma.

^{XVI} Ba piel bōoro sōi na ι Yesu ye le bojūu wō ma tōnō naa a anyāna a Pēnfō Būbir Daar. ^{XVII} Ka a Yesu 'yer ba, "N Sāa ba vē anyāna tōfo ε, ala le so ka n mī tōnō." ^{XVIII} A nūbere tara na ye le ayi ban bōoro ūka ba kōn Yesu. Wō sōo naa a Pēnfō Būbir ye le, tiche a dēer 'lo jaa le won 'yer ūka Nāanmūn ι naa a wō Sāa, na wō de a wō māe ka 'lo nī Nāanmūn ι bō'yen.

^{XIX} A Yesu 'yer kō a nūbe, "Yelmāe le n 'yere kōro yī ūka a Bie kō tōo maal bon jaa ε. Won tōo ι a le tēe won nye a Sāa na maala, bojūu a Bie ma maal naa a le nē won nye a Sāa na maala. ^{XX} A Sāa nūn a Bie na wō wiil wō a ye le a jaa won maal. A Sāa gba na wiil won yelbere ka yī nēer 'maa. ^{XXI} A le a Sāa na ma sāt a kūu na wō kō wō nyevor, le le a Bie mī na kō a āsōo jaa won bōoro a nyevor. ^{XXII} A Sāa gba ba tōoro nure jaa 'yer ε, tiche wō ūka a Bie wō tōor nure jaa 'yer. ^{XXIII} A Sāa bōoro naa ūka ba 'yōonō a Bie nūtāa le ban 'yōonō wō. Isoo jaa wa tōr ba 'yōo a Bie ε, le mī le wō tōr, ba 'yōo a Sāa na tō wō ε.

^{XXIV} "Yelmāe le n 'yere kōro yī ūka, āsōo jaa na wō a le un na 'yer tī sōo de a 'lo na tō ma, tara na nyevor 'lo na ba tara baarfō ε, Nāanmūn sē. Ba kō 'yōo wō 'yer ε. Wō yin kūu pō, tī kṗe nyevor pō. ^{XXV} Yelmāe le n 'yere kōro yī ūka, sōo waara, wō ben ta ka a kūn na wō a Nāanmūn Bie kōkōr. A bala na wō naa, n ir tara nyevor. ^{XXVI} Bojūu a Sāa tara na kṗēo kōro nyevor. Wō den a kṗēo 'lo kō a Bie ka wō mī tara nyevor. ^{XXVII} Wō kō won sōr ūka wō tōor nure jaa 'yer, bojūu wō ι naa Nīsaal Bie.

^{XXVIII} "Yī ta vē ka a 'maa yī nēe ε. A sōo na wa naa, ka a kūn wō a Nīsaal Bie kōkōr, ^{XXIX} na ba yire a ba yar pō. Isoo jaa na maal vūla, na yin kṗe nyevor pō, ka a āsōo jaa mī na maal dēer na yin kṗe sōofō pō. ^{XXX} N kō tōo maal bon jaa nī maa māe kṗēo ε. 'Lo le 'yer ma a le un na tōoro ka a n tōorfō tara sōr bojūu n turo naa a wō nēe, a ba ι n ure na le un bōoro ε.

¹ **V:III** 5:3 A gāma pō baa 'yōo a pōfo anaar ε ūka, 4 A Nāanmūn malaka ma wan sōo jaa wa dōonō a kōo, ka nure 'lo jaa na de nie kṗe a kōo pō, ma sa naa ala ι wō tara na baal jaa boro.

XXXI “Maa 'yere 'yõõnõ a n m̄æ, s̄or jaa ba be be na wiil ıka yelm̄æ le ε.
XXXII Nıre k̄õ ben be na 'yere 'yõõnõ ma, ka n mı bõõ ıka a le won 'yere
ın yelm̄æ.

XXXIII “Yı t̄õn nıbe a Joon s̄ẽ ka w̄o tı 'yer ba a yelm̄æ. XXXIV N ba dıel le
nıbe na 'yere a n 'yer ε, tıche n 'yere yı naa anyāna ka yı na t̄õ nye faaf̄o.
XXXV Joon d̄õ ı fıka f̄atın na chaar ȳõ ka yı p̄õ pel, a yı chıl a chāa nyā
p̄õ bālāa.

XXXVI “Bon k̄õ na tıre gar a le a Joon na d̄õ 'yer a n 'yer, naa t̄õm̄õ ala
a Sāa na k̄o ma ıka n t̄õ. A anyāna a jaa 'yere na kor̄o ma, naa wiil ıka
a Sāa le t̄õ ma. XXXVII A Sāa mı na t̄õ ma 'yere na kor̄o ma, tıche yaa w̄o
a w̄o k̄ok̄or bı nye a w̄o nie jaa ε. XXXVIII Yaa s̄õ a w̄o 'yer ε, bojūu yı
t̄or na yaa s̄õ de a 'lõ won t̄õ ε. XXXIX Yı ma ch̄ẽp̄ẽ naa a Nāanmın gāma,
bojūu yı tıer naa ıka be le yı nye nyevor na ba tara baarf̄o ε. Maa 'yer
le a gāma anyāna 'yere. XL Tıche yı t̄or naa na wa a n s̄ẽ wa nye nyevor
'lõ na ba tara baarf̄o ε Nāanmın s̄ẽ.

XLI “N baka ba be nıre p̄eef̄o p̄õ ε. XLII Tıche n b̄õõn naa ıka a yı ās̄õ jaa
ba n̄õ Nāanmın ε. XLIII Maa waan naa a n Sāa yuor, ka yaa de ma ε. Tıche
yın den nıbe na waan ba m̄æ yuor. XLIV N̄mıne yın ıre wa s̄õ? Yın na
b̄õõõ ıka a yı barmıne ba p̄eere yı, ka yı baka ba be a p̄eef̄o 'lõ a Nāanmın
t̄e na k̄o yı ε.

XLV “Tıche, yı taa tıer ıka ın 'yõõ yın 'yer a Sāa niem ε. Yı den a yı tıer
d̄õõl Mosesı, 'lõ nı w̄o ju le na 'yõõ yı 'yer. XLVI Maa 'yer le a Mosesı na d̄õ
s̄eb, ala ı yın ta s̄õ w̄o, yın taa s̄õ ma naa. XLVII Tıche yın ba s̄õ a le a
Mosesı na d̄õ s̄eb ε, n̄mıne yın ıre wa s̄õ a le ın 'yer?”

VI

I A anyā puor, Yesu ḡõõ naa a Galilee man ḡõõn be ban b̄õõõ a Tiberiyas.
II Nıyõõ tu won chen ban nye won t̄õ ne'maa t̄õm̄õ na w̄o s̄āa baalsı. III Ka
a Yesu p̄āa do a t̄õõ ju, na w̄o tı jāne nı a w̄o poturbo. IV Ka a Juu nıbe Gõl
Bar Dıf̄o mı gb̄or.

V Yesu na wa nye a nıyõõ ka ba waara a w̄o s̄ẽ, w̄o soor Filip, “Nyıne le
sın nye b̄õdiir k̄o a nıbe banyāna?” VI W̄o soor a nıt̄õ ıka w̄o beer a Filip
kaa, tı b̄õõn a le won na ı.

VII Ka a Filip 'yer, “Faa b̄õõ ka an den n̄mersı aniin s̄āyar a fon d̄ān
paanõõ jaa p̄õõr k̄o a nıbe banyāna ε?”

VIII Andıru na ı a Simon Pıta yebe, a Yesu poturo ās̄õ le, ka w̄o 'yer.
IX “Dabile ben ka na w̄o tara a chi j̄õn paanõõ anūu nı jāme ayı, tı bo an
maal a nıyõõ banyāna?”

X M̄õõr p̄õõn a t̄ee w̄o jaa, ka a Yesu 'yer k̄o a poturbo ka ba ı a nıbe
jāne jāne. A nıbe bala d̄õõ ı tur anūu (5,000). XI Yesu den a paanõõ 'yõõ a
w̄o nūu p̄õ tı puor Nāanmın yāan, tı de a paanõõ p̄õ a nıbe, na w̄o le de
a jāme mı p̄õ ba.

XII Ka a nıbe dı le ban b̄õõõ, ka a Yesu 'yer k̄o a poturbo ıka ba wob a
b̄õnmaara ala na che, ka a bon jaa ta we ε. XIII Le le ba wob a ala na che
'yõõ per pie nı ayı a chi paanõõ anūu ala.

XIV A nıbe na wa nye a anyā baar le a Yesu na t̄õ a ne'maa t̄õm̄õ, ba piel
'yere, “A nyā le t̄õõ ı a Nāanmın 'ye'yere 'lõ na wa a wer p̄õ.” XV Yesu na
wa b̄õõn ıka ba b̄õõõ naa na fıır w̄o ka w̄o ı a ba nāa, w̄o don a t̄õõ ju w̄o
yõ.

XVI A jāanšor 'lōnō, a Yesu poturbo heb suu a man pō. **XVII** Na ba ti kpe a gboro pō piel gōonō a Kapenahum. A jāano'maar 'lōnō Yesu ba wa a ba sē sere ε. **XVIII** A sesekpēε furo na ka a kōō dādaala. **XIX** Ka a poturbo na wa mō kpe sōō jaa, ba nyen a Yesu na chiine a kōō ju waara a gboro par ka dābāε kpe ba. **XX** Tiche ka wō 'yer kō ba, "Maa le, yi ta joro dābāε ε." **XXI** Ka ba ta ika ba de wō 'yōō a gboro pō, ti ajienaa ka a gboro mī ta a gogoro neε a jie 'lo ban chiine.

XXII A wer na wa chaar, a nyōō bala na jāne a man gōon bōon na ika gboro bō'yen tεε le dōō be be. Ka Yesu naa poturbo ba 'mataa kpe wō ε, tiche bala tεε le chiine. **XXIII** Ka gboi amune na yi Tiberiyas wa ara gbōr a be a Yesu na dōō puor Nāanmūn yāan ti ka a nibe di a bōdiir. **XXIV** A nibe na wa nyε ka a Yesu bu a wō poturbo ba be be ε, ba kpēn a gboi ala chiine a Kapenahum na ti bō a Yesu.

XXV Ban wa ti nye wō a manyal gōon, ba sōor wō naa, "Wiwile, dabor fō wa ka?"

XXVI Ka a Yesu 'yer, "Yelmāε le n 'yere kōrō yi, yi yōōrō na bōōrō ma a ba i a ne 'maa tōmō yin nye in tō ε, tiche a bōdiir yin di ti jūu. **XXVII** Yi ta tōnō bōōrō bōdiir anyā na sōō ε, ti yi tōnō bōōrō bōdiir anyā na kō yi nyevōr 'lo na ba tara baarfō ε, ala le a maa Nīsaal Bie na kō yi. Bojūu 'lo le a Sāa Nāanmūn kō sōr ika wō i a le."

XXVIII Be le ba sōor wō, "Bāa le sin na i na si tō a le a Nāanmūn na bōōrō?"

XXIX Ka a Yesu 'yer, "Nāanmūn tōmō nī nyā ika yi sōō de a 'lo won tō."

XXX Le le ba sōor wō, "Ne'maa tōbuor le fon tō ka si nye ti sōō de fō? Bō le fon i? **XXXI** A si sākāpāmīne dīn a maana a mōgōō pō nūāa le an seb. Wō kō ba naa a bōdiir na yi saaju ka ba di." (A Yifo Gān 16:4)

XXXII Ka a Yesu 'yer kō ba, "Yelmāε le n 'yere kōrō yi ika, a ba i Mosesi le dōō kō yi a bōdiir ala na yi a saaju ε, tiche a n Sāa le dōō kō yi a yelmāε bōdiir ala na yi a saaju. **XXXIII** A Nāanmūn bōdiir i naa a 'lo na yi a saaju wa, na wō wa kōrō a wer nibe nyevōr."

XXXIV Ka ba 'yer, "Nīkpēε, an yi a dīna ti chiine, kōrō si a bōdiir ala."

XXXV Be a Yesu pāa 'yer, "Maa le a bōdiir ala na kōrō nyevōr, 'lo jaa na wa n sē kō le chiin kō ε. 'Lo jaa mī na sōō de ma, kōnyūur kō le kpe wō ε.

XXXVI Tiche a le n na 'yer kō yi, yi nye ma naa ti yaa sōō de ma ε. **XXXVII** Bala ba jaa a Sāa na kō ma, ban wan a n sē. Isoō jaa mī wa wa a n sē, n kō dii wō bar ε. **XXXVIII** Bojūu, n ba yi a saaju wa ika n wa i a n bōfō ε, ti n wa naa ika n wa i a Sāa bōfō. 'Lo le tō ma. **XXXIX** A nyā le i a 'lo na tō ma bōfō, ka n taa ure wa vε ka bala jaa won kō ma bōr ε, tiche ka n sāt ba, ka ba ir i vōε a ber baaraa daar. **XL** Bojūu, a n Sāa bōfō nī nyā ika, nire jaa na kaa a Bie na wō sōō de wō, ban tara naa a nyevōr 'lo na ba tara baarfō ε, ka n sāt ba, ka ba ir i vōε a ber baaraa daar."

XLI Ka a Juu nibe piel hūhūnō bojūu a Yesu 'yer ika, 'lo le i a bōdiir 'lo na yi a saaju wa. **XLII** Ka ba 'yere, "A ba i a Yesu le a nyā ε, a Josefō bidaba, a wō sāa nī a wō ma sin bōō ε? Nīmīne wō ure wa 'yer ika saaju le n yi wa?"

XLIII Ka a Yesu 'yer ba, "Yi bar a hūhūfō. **XLIV** Nire jaa kō tōō wa a n sē ε, ka a Sāa na tō ma baa tōō wō waan ε, ka n sāt wō ka wō ir i vōr a ber baaraa daar. **XLV** A Nāanmūn 'ye'yerbe āsōō dōō seb, 'Nāanmūn na wiil ba jaa.' (Isaiya 54:13) Isoō jaa na chele a Sāa sē, na wō jān yi a wō sē, na wa naa a n sē. **XLVI** Nire jaa ba nye a Sāa ε, a nire 'lo na yi a Nāanmūn sē, 'lo

teε le nye a Sāa. ^{XLVII} Yelmāe le n 'yere korɔ yi, nure 'lo na soɔ de ma tara na nyevor 'lo na ba tara baarfɔ ε, Nāan̄m̄n sē. ^{XLVIII} Maa le ɪ a bōdiir ala na tara nyevor. ^{XLIX} A yi sāakpāmune dōɔ di a maana a mɔgōɔ pɔ ti chene kpi. ^L Tiche a bōdiir 'lo na yi a saaju wa nɪ nyā, 'lo le nure na di na wɔ kō kpi ε. ^{LI} Maa le ɪ a nyevor bōdiir 'lo na yi a saaju wa. Ala ɪ nure di naa a bōdiir nyāna, won ben be jaa kpo kpo. A bōdiir nyā ɪ naa a n āgān ɪn de korɔ a nbe na be a wer pɔ, ka ba na nye nyevor."

^{LII} Ka a Juu nbe piel chure taa nɪ suur na ba 'yere, "N̄mune le a daba nyāna na ire wa kɔ si a wɔ āgān ka si 'wɔb?"

^{LIII} A Yesu 'yer kɔ ba, "Yelmāe le n 'yere korɔ yi. Yɪn baa 'wɔb a Nɪsaal Bie āgān na yi nyū a wɔ jāi ε, yaa tara nyevor ε. ^{LIV} Nure 'lo jaa na 'wɔb a n āgān na wɔ nyū a n jāi tara na a nyevor 'lo na ba tara baarfɔ ε, ti ka n sāi wɔ a wɔ ir ɪ vor a ber baaraa daar. ^{LV} A n āgān ɪ naa bōdimāe, ka n jāi mɪ ɪ bōnyūmāe. ^{LVI} Nure 'lo jaa na 'wɔb a n āgān na wɔ nyū a n jāi, be naa a n 'yōɔ ka n mɪ be a wɔ 'yōɔ. ^{LVII} Nɪtāa le a Sāa na ɪ a nyevor soɔ na tō ma ka n be be a Sāa jūu, nure 'lo mɪ na 'wɔb ma mɪ na ben be a maa jūu. ^{LVIII} A bōdiir nyā le yi a saaju wa. Si sāakpāmune dōɔ di a maana ti kpi, tiche nure 'lo na di a bōdiir nyā na ben be kpo kpo." ^{LIX} Yesu na dōɔ wile ba a Juu nbe lōɔfo yir a Kapenahum ala le wɔ 'yer a nyāna.

^{LX} Yesu poturbo yɔɔ na wa wɔ a le won 'yer, ka ba 'yer, "A fo wiilfo nyā kpeɛ na kpe, an le na tōɔ de?"

^{LXI} Yesu na bōɔn a le a poturbo na hūhūnō, ka wɔ soor ba, "A nɪtō che yɪn bu? ^{LXII} N̄mune an pāa kaara, yɪn wa nye a Nɪsaal Bie na duoro a jie 'lo won dōɔ be? ^{LXIII} 'Lo na korɔ a nure nyevor ɪ naa Nāan̄m̄n Siε. Nure māe fōɔ kō tōɔ maal bon jaa ε. A 'yer ala ɪn 'yer yi, ɪ naa Nāan̄m̄n Siε 'yer, naa ɪ Nyevor. ^{LXIV} Tiche a yi bamune ba soɔ ε." Bojūu, Yesu bōɔn naa a pielfɔ a 'lo na ba soɔ de wɔ ε, nɪ a 'lo na gar 'yōɔ wɔ. ^{LXV} Be le wɔ 'yer, "Nɪtō le so ka n 'yer ɪka āsɔɔ jaa kō tōɔ wa a n sē ε, ka a Sāa baa waan wɔ ε."

^{LXVI} An yi a daar 'lōnō a poturbo yɔɔ n̄maan yi na baa le turo wɔ go ε.

^{LXVII} Ka a Yesu soor a Pie Nɪ Ayi bala, "A yɪn mɪ, yɪ buɔɔɔ naa ɪka yi n̄maa yi bu?"

^{LXVIII} Be a Simon Pita 'yer, "N Soro, an sē le sɪn chen? An ɪ fōɔ teε le tara a nyevor 'lo na ba tara baarfɔ ε. ^{LXIX} Si soɔn de na si bōɔ ɪka fu ɪ naa a cheche soɔ 'lo a Nāan̄m̄n na tō."

^{LXX} Ka a Yesu haa 'yer, "A ba ɪ maa le ir a yi Pie Nɪ Ayi ε? Tiche ka a yi āsɔɔ ɪ Satan tɔɔɔ." ^{LXXI} Wɔ 'yere naa a Judas na ɪ a Pie Nɪ Ayi āsɔɔ na wa gar 'yōɔ wɔ. Wɔ ɪ naa a Simon bidaba na yi Isikariyot.

VII

^I A anyā puor, Yesu yi naa Judiya ti yɔɔɔɔ a Galilee paal pɔ, bojūu a Juu nbe buɔɔɔ naa a wɔ kɔfo. ^{II} Tiche a Juu nbe seer pɔ lōɔ di bɪbir na wa gbɔɔɔ, ^{III} a Yesu yebil 'yer wɔ naa, "Yi a ka chen a Judiya ka a fo poturbo mɪ ti nye a fo ne 'maa tōmō. ^{IV} Nure jaa na buɔɔɔ ɪka ba buɔɔɔ a wɔ yuor ba soɔɔ ε. Fɔn maala a nyāna, wiil a fo māe ka nbe jaa nye fo." ^V Bojūu a wɔ māe yebil ba soɔ de wɔ gba ε.

^{VI} A le jūu, a Yesu 'yer ba, "A n bɪbir ba vɪε ε, yɪn bɪbir vɪε naa. ^{VII} A wer nbe kō tōɔ 'laar yi ε, tiche ba 'laar ma naa bojūu n 'yer ba naa ɪka a

le ban ure in deer. ^{VIII} Yin, yi chiine a lōo di jie. Maa ba chiine a lōo di jie sere ε, bojūu n bɪbir ba vie ε." ^{IX} Wō 'yer naa le ti chene jāne a Galilee.

^X A wō yebil na wa chen a lōo di jie baar ka wō mɪ ir sool chen. ^{XI} A lōo di jie le a Juu nɪbe joro wō ti sorɔ taa, "Nyine le a daba 'lōnō be?"

^{XII} A nɪyoo bala bōlo na 'yere kōro taa, "A Yesu in nɪsō." Ka bamune mɪ 'yere, "Nɪbele le wō ɪ." ^{XIII} Tiche baa 'lara 'yere ka a yire chāa pō ε, bojūu ba joro naa a Juu nɪbere dābāe.

^{XIV} A lōofu na wa pō jātaa, Yesu don kpe a Juu nɪbe puorfɔ jie na wō ti piel wile. ^{XV} Ka a neer 'maa a Juu nɪbere ka ba sorɔ taa, "Ŋmune a daba nyā ure wa bōo a nitō won ba jān ε?"

^{XVI} A Yesu 'yer kō ba, "A wiilfo nyā ba yi a n sē ε, a yi naa a nure 'lo na tō ma sē. ^{XVII} Nure 'lo na kaa ir ɪka won ɪ naa Nāanmɪn bɔfɔ, won bōo naa ɪka a wiilfo nyā yin Nāanmɪn sē bu n māe le n wile. ^{XVIII} Nure 'lo na 'yere a wō māe 'yer, bōoro na 'yōofɔ koro a wō māe. Tiche nure 'lo na tōnō bōoro 'yōofɔ koro a 'lo na tō wō, a nɪnyine in yelmāe soɔ ka a belfɔ ba be a wō jie ε. ^{XX} Mosesɪ baa dōo bin a Nee kɔ yi ε? Tɪ yi āsɔo jaa ba tōo tu ε. Bō 'yōo le yi bōoro ɪka yi kō ma?"

^{XX} Ka a nɪyoo bala 'yer, "Sɪdeer le fɔ tara, an bōoro fɔ kofɔ?"

^{XXI} A Yesu 'yer kō ba, "Gbēbō'yen tee le n be tō, tiche ka a be 'maa yi a nee a nitō? ^{XXII} Mosesɪ le dōo wiil yi a yoor ŋmaafɔ an ba ɪ 'lo sē le a dōo yi ε, ti yi a sāakpāmune sē, ka ba ma ŋmaa yoor a Pēnfɔ Bɪbir Daar. ^{XXIII} Ala ɪ yin tōo ŋmaa bibile yoor a Pēnfɔ Bɪbir Daar ti ka a Mosesɪ nee 'lo won bin ba sōo ε, bō le so ka yi nye suur 'yōo ma nure in sa a Pēnfɔ Bɪbir Daar? ^{XXIV} Yi ta bōnō tōor ε, ti yi tōoro a le na tor."

^{XXV} Nɪbe bamune na yi Jerusalem piel sorɔ taa, "A ba ɪ a daba nyā le ba bōoro a kufɔ ε, ^{XXVI} nye won ara 'yere chāa pō, ka baa 'yere 'yer ε? A nɪbere bōon naa ɪka 'lo le a Nɪ-iraa bu? ^{XXVII} Tiche sin bōo naa a jie 'lo a daba nyāna na yi. A Nɪ-iraa 'lo wa wa, nure jaa kō bōo a jie won na yi ε."

^{XXVIII} Yesu chene na wile a be a Nāanmɪn puorfɔ yir bechaar pō, na wō tāna 'yere, "Ōo yi bōo ma naa, na yi le bōo a jie 'lo n na yi. N ba be ka nɪ n māe kpēo ε, tiche a nure 'lo na tō ma in yelmāe soɔ, yin ba bōo ε. ^{XXIX} Tiche maa bōo wō naa, wō sē le n yi, 'lo le tō ma."

^{XXX} A anyā le ba ta bōoro a wō nyoofo, tiche nure jaa ba lɛb wō nūu sɪr wō ε, bojūu a wō bɪbir ba vie ε. ^{XXXI} A nɪyoo bala pō, bamune chene na soɔ de wō na ba 'yere, "A Nɪ-iraa 'lo wa wa, won tōn ne'maa tōmō gar a daba nyā bu?"

^{XXXII} Faraseemune wōn a le a nɪyoo bala na bōlo 'yere a Yesu 'yer, ka a bala naa Juu nɪbe bōorlo nɪbere tō a puorfɔ yir kakaarba ka ba ti nyoo wō waan.

^{XXXIII} Be a Yesu 'yer kō ba, "N be naa yi sē bālāa, ti naa pāa le lɛb chen a 'lo na tō ma sē. ^{XXXIV} Yin wa yoorɔ na bōoro ma, tiche yi kō nye ma ε, a be n na be yi kō tōo wa be ε."

^{XXXV} Ka a Juu nɪbe pāa sorɔ taa, "Nyine le a daba nyā na pāa chen ka sɪ kō nye wō ε? Won chen naa be a sɪ nɪbe na yaar jer a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ti wile ba bu? ^{XXXVI} Ŋmune le wō 'yer ɪka, yin wa yoorɔ na bōoro ma ti yi kō nye ma ε, a be n na be yi kō tōo wa be ε."

^{XXXVII} A bɪbir baaraa daar na ɪ a lōo di bɪbir kpēe, Yesu ir ara ti tān 'yer, "Kōnyūr wa kpe nure, wō wa a n sē wa nyū. ^{XXXVIII} Nure 'lo jaa na soɔ de ma nitāa le a Nāanmɪn gān na 'yer, nyevor kōo na joro na yire a wō 'yōo."

XXXIX Nāaŋmun Sɪe 'yer le wō dōo 'yere, a bala na sōo de wō ka won kō ba. A Sɪe ba dōo wa ε, an ɪ a Yesu ba nyɛ a tɪr sere ε.

XL A nɪbe na wa wō a le won 'yer, ka bamine 'yer, "A daba nyā ɪn Nāaŋmun 'ye'yere yelmāe."

XLI Ka bamine mɪ 'yere, "A nyā le ɪ a Nāaŋmun Nɪ-iraa." Ka bamine mɪ 'yer, "Ŋmine le a Nɪ-iraa 'lo na ɪre wa yi Galilee? XLII Nāaŋmun gān ba 'yer ɪka David yōo le won ɪ na wō yi Betlehem, a tēe 'lo a David na dōo kpɛre ε?" XLIII Ka a nɪbe ŋma dē dē a Yesu juu. XLIV Bamine mɪ ta bōoro na ɪka ba nyōo wō tiche nɪre jaa ba 'la sɪr wō nɪ wō nūu ε.

XLV A puorfō yir gugurbo lɛb chen a Farasee nɪ a Juu nɪbe bōoro nɪbere sē, ka ba sōor ba, "Ŋmine wō ɪ ka yaa waan wō ε?" XLVI Ka a bala ban tō, ka ba 'yer, "Nɪre jaa ba 'yer 'yer a daba nyā kaar ε."

XLVII Ka a Faraseemine sōor ba, "Wō mɪ ben bel yɪ wɛ? XLVIII Yɪ nyen a Faraseemine nɪ a nɪbere ka ba sōo de wō? XLIX Kai, tiche a nyōo ba nyāna ba bōo a Nāaŋmun nɛε ε, ba ben pō 'yōofō pō gba."

L Nikodimasi na dōo chen a Yesu sē mɪ ɪ naa a ba āsōo sōor ba, LI "A nɛε ba kō sɪ sōr ɪka sɪ 'yōo nɪre ye le ka saa wō a le won 'yer bɪ maala ε?"

LII Ka ba sōor wō, "Fō mɪ yin Galilee bɪ? Jōor kaa, a la ɪ fō nyen Nāaŋmun 'ye'yere na yi Galilee."

LIII Ka ba jaa yaar kul a ba yie.

VIII

I Tiche ka a Yesu mɪ do a Olive Tɪr Tōo ju. II Wer na wa chaar bibio pipi, Yesu lɛb wa kpɛ a Nāaŋmun puorfō yir bechaar pō, be le a nɪbe ŋmaa jilō wō tɪ wō jāne wile ba. III Be le a Mosesɪ Nɛε wiwiilbe, nɪ a Faraseemine wa 'mataa waan pōo ban nyōo na gān daba. Ba vɛn ka a pōo ir ara a ba jaa niem, IV tɪ ba 'yer kō a Yesu, "Wiwile, a pōo nyāna le gān daba ka sɪ nyōo. V A Mosesɪ Nɛε 'lo 'yer ɪka sɪ lob wō nɪ kusɛ ko." VI Ba 'yer naa a le bōoro ɪka ba bɛr Yesu kaa na ba tōo nyɛ 'yer, 'yer a wō ye le. Tiche ka a Yesu guun de a nubir sere nɪ a tēe. VII Tɪ ba chene soro wō, ka wō dōl 'yer kō ba, "Ala ɪ a yɪ āsōo jaa ben ka ba maal dɛr ε, a nɪnyɪne wō de nie lob a pōo nɪ a kusɪr." VIII Tɪ na wō le guun sere a tēe go.

IX A anyāna ban wō, ba piel yire bō'yen 'yen, a danyōn le de nie. A wa tɪ che naa a Yesu nɪ a pōo tɛε na ara a be. X Yesu dōl ir sōor a pōo, "Nye ba be? Isōo jaa ba 'yōo fō ye le ε?"

XI Ka a pōo 'yer, "Kai nɪkpɛε." Ka Yesu mɪ pāa 'yer wō, "Maa mɪ kō 'yōo fō ye le ε, chiine, taa le wa maala yeldɛr go ε."

XII Yesu le bōo 'yer kō a nɪbe na wō 'yer, "Maa le a wer nyā chāa, nɪre 'lo jaa na turo ma kō le chen libe pō ε, tɪ won tara na nyevor na ɪ chāa."

XIII Ka a Faraseemine chɪre wō 'yere, "Fō bōoro na yuor 'yōonō fō māe, ka a fō yobō ɪ pōro."

XIV Ka a Yesu 'yer, "Ala ɪ n bōoro naa yuor 'yōonō a n māe, a n yobō tara na sōr. Bojūu n bōo naa jie ɪn yi wa, naa le bōo a jie ɪn chiine. Tiche yɪn, yaa bōo a jie ɪn yi wa ε, yaa le bōo a jie ɪn chiine ε. XV Yɪ den nɪsaaɪ tɪersɪ tōoro nɪ 'yer, maa ba tōoro nɪre jaa 'yer ε. XVI Tiche ala ɪ n tōor naa 'yer, a le ɪn na tōor na tor naa bojūu n ba ɪ n yō ε, a Sāa na tō ma pōo ma naa. XVII A seb a yɪ nɛer pō ɪka, nɪbe ayi 'yer ɪn yelmāe. XVIII N 'yere na 'yōonō a n māe, ka a Sāa mɪ na tō ma 'yere 'yōonō ma."

XIX Ka ba soor wo, “Nyine a fo Sãa be?” Ka Yesu 'yer “Yaa bõo ma ε, bu a n Sãa ε, ala ι yi ta bõo ma naa, yin taa bõo naa n Sãa mι.” **XX** Yesu 'yer naa a 'yer nyã won wile ba a puorfɔ yir bechaar pɔ gbɔr a libie lob fo jie. Tɪ nre jaa ba nyɔɔ wo ε, an ι a wo bɪbir ba vie ε.

XXI Yesu 'yer kɔ ba go, “N chiine na, yin wa yɔɔrɔ na bɔɔrɔ ma tɪ na yi kpɪn a yi yelbier. Jie in chiine, yi kɔ tɔɔ wa be ε.”

XXII Ka a Juu nɪbe pãa sɔrɔ taa, “Wɔn kɔn wo mãe bu? Ala le so won 'yer ɪka, ‘A jie in chiine yi kɔ tɔɔ wa be ε.’ ”

XXIII Tɪche ka a Yesu chene 'yere, “Yin yin ka t̄ee, maa yin saaju. A wer nyã pɔ le yi yi, maa mɪ ba yi a wer nyã pɔ ε. **XXIV** N 'yer kɔ yi ɪka yin kpɪn naa yi yelbier, ala ι yaa sɔɔ de ma nɪ a le in 'yer ɪka n ι naa ε, sɪre jaa le, yin kpɪn naa yi yelbier.”

XXV Ka a nɪbe soor wo, “An fo ι?” A Yesu 'yer ba, “N ι naa a 'lo in 'yer kɔ yi a kɔr jaa. **XXVI** N tara na yɔɔ in taa 'yer tɔɔr a yi 'yer, t̄che a 'lo na t̄o ma in yelmãe sɔɔ, ala in wɔ yi a wo s̄e le n 'yere kɔrɔ a wer nɪbe.”

XXVII Baa bõo a par ɪka a wo Sãa 'yer le wo d̄ɔɔ 'yere ε. **XXVIII** Be a Yesu 'yer, “Yin wa 'mɔɔ a Nɪsaal Bie a saaju yin bõo naa a nre 'lo in ι, na yi mɪ bõo ɪka n ba ure ye le nɪ maa kp̄ε ε, t̄che n 'yere naa a le a Sãa na wil ma. **XXIX** A 'lo na t̄o ma be naa n s̄e, waa bar ma n yɔ ε, bojũu n ma ure naa le na pele a wo pɔɔ.” **XXX** Wɔn 'yere a le tɪ nɪyɔɔ sɔɔn de wo.

XXXI Yesu 'yer kɔ a Juu nɪbe bala na sɔɔ de wo, “Ala ι yi sɔɔn turo a le in wiil yi, yin ι naa a n poturbo yelmãe. **XXXII** Yin bõon a yelmãe, ka a yelmãe for yi bar ka yi so yi mãe.”

XXXIII Ka ba 'yer, “Sɪn ι naa Abraham yɔn, na saa ι nre jaa gbãgbaar ε, ηmɪne le fo 'yer ɪka ban for sɪn bar ka sɪ so sɪ mãe?”

XXXIV A Yesu 'yer kɔ ba, “Yelmãe le n 'yere kɔrɔ yi, nre jaa na maal d̄eer in a d̄eer gbãgbaa. **XXXV** Gbãgbaa maa be a yir kor ε, a bie 'lo ma ben be kor. **XXXVI** Ala wa ι a Bie for fɔn bar, fɔn son fo mɪ sɪre jaa. **XXXVII** N bõon na yin ι Abraham yɔn tɪ bɔɔrɔ ɪka yi kɔ ma, bojũu yaa sɔɔ a n 'yer ε. **XXXVIII** Maa 'yere yi naa a le in nye a n Sãa s̄e, ka yin mɪ ure a le yin wɔ a yi sãa s̄e.”

XXXIX Ka ba 'yer, “Abraham le ι a sɪ sãa.” Be a Yesu 'yer, “Ala ι Abraham bibiir le yi ta ι, yin taa maal a le a Abraham na d̄ɔɔ maal. **XL** Yi ben bɔɔrɔ ɪka yi kɔ ma a nre na 'yer yi a yelmãe in wɔ a Nãanmɪn s̄e. Abraham ba d̄ɔɔ maal le ε. **XLI** Yi ure naa a le a yi sãa mãe na d̄ɔɔ ι.” Ka ba 'yer, “Saa ι s̄es̄e bibiir ε, sɪn Sãa t̄ee sɪn tara le Nãanmɪn.”

XLII Ka a Yesu 'yer kɔ ba, “Ala ι Nãanmɪn le ta ι a yi Sãa, yin taa n̄o ma naa. Nãanmɪn s̄e le n yi naa be be ka a p̄pãnyã. N ba waan a n mãe yuor ε, 'lo le t̄o ma. **XLIII** Bo le so ka a le in 'yer ba chaar kɔ yi ε? Bojũu yaa t̄ɔɔ wɔ a le in 'yer ε. **XLIV** A yi sãa in tɪ, a yi bɔɔrɔ ɪka yi maal a le won bɔɔrɔ. An yi a pielfɔ jaa nɪkɔrɔ le wo ι, waa tara yelmãe ε, yelmãe bālãa jaa ba be a wo 'yɔɔ ε. 'Lo wa ηmaara a jire, le wo be, jir ηmara le wo ι, na wo ι a jie a jaa sãa. **XLV** Tɪche maa na 'yere a yelmãe yaa sɔɔ de ma ε. **XLVI** A yi ãsɔ na 'yer ɪka wo nyen in maal d̄eer ɔ? Ala ι yelmãe le n 'yere, bo le so ka yaa sɔɔ de ma ε? **XLVII** Nre 'lo na ι Nãanmɪn tɔɔr wɔnɔ naa a le won 'yere. Yin ba ι a Nãanmɪn tɔɔr ε, yaa wɔnɔ a le won 'yere ε.”

XLVIII Ka a Juu nɪbe 'yer, “Yelmãe le sɪ 'yere ɪka Samariya le fo yi na fo tara a sɪd̄eer.”

XLIX A Yesu 'yer, "Maa ba sɔdeer ε, tiche n 'yɔɔnɔ̃ naa a n Sāa, tɪ yɪn ba 'yɔɔnɔ̃ ma ε. L N ba bɔɔrɔ tɪr kɔrɔ a n mǎe ε, tiche nɪrɛ kɔɔ bɔɔrɔ naa a le. Lɔ Le ɪ a 'yer tɔɔrɔ. LI Yelmǎe le n 'yere kɔrɔ yɪ, ala ɪ nɪrɛ turo naa maa 'yer, wɔ kɔ̃ le bɔɔ kɔ̃u ε."

LII A anyāna le ka a Juu nɪbe pāa 'yere, "Pöpāanyā, sɪ bɔɔn naa fon tara a sɔdeer. Abraham kpi naa, ka a Nāanmɪn 'ye'yerbe kpi, tiche ka fɔ 'yer ɪka ala ɪ nɪrɛ turo naa a fɔ 'yer wɔ kɔ̃ bɔɔ kɔ̃u ε. LIII Fɔs berma gar a sɪ sāa Abraham bɪ? Wɔ kpi naa, ka a Nāanmɪn 'ye'yerbe mɪ kpi. An fɔ tɪr ɪka fɔ pāa ɪ naa?"

LIV Ka a Yesu 'yer, "Ala ɪ n ben 'yɔɔnɔ̃ a n mǎe tɪr, a n tɪr na ɪn pɔrɔ. A n Sāa 'lɔ yɪn 'yere ɪka a yɪ Nāanmɪn le, 'lɔ le kɔrɔ ma a tɪr. LV Yun ba bɔɔ wɔ gba ε, maa bɔɔ wɔ naa. Ala ɪ n 'yer naa ɪka n ba bɔɔ wɔ ε, ɪn ɪ naa jɪr ŋmara a yɪ kaar. Tiche maa bɔɔ wɔ naa, naa turo a wɔ 'yer bie. LVI A yɪ sāa Abraham dɔɔ chɪle tɪr ɪka won taa nyɛ naa a n bɪbir. Wɔ nyɛn ka nɔɔ nyɔɔ wɔ."

LVII Ka a Juu nɪbe sɔɔr wɔ, "Faa ta yuom hjaayi nɪ pie (50) sere ε, tɪ na fɔ nyɛ Abraham?"

LVIII Ka a Yesu 'yer, "Yelmǎe le n 'yere kɔrɔ yɪ, sere tɪ ba wa dɔɔ Abraham, ka maa dɔɔ be be." LIX A nyāna, ka ba wob kɔsɪbe ɪka ba lɔb wɔ kɔ, tiche ka a Yesu sɔɔl fɔɔl na wɔ yɪ a be a ba puorfɔ yɪr pɔ.

IX

I Yesu na chiine a le, wɔ nyɛn daba ban dɔɔ ka wɔ ɪ jɔɔ. II Ka a poturbo sɔɔr wɔ, "Wiwile, an le maal deer, a dajɔɔ bɪ a wɔ sāa naa ma le maal deer, a dajɔɔ bɪ a wɔ sāa naa ma le maal a deer dɔɔn wɔ, ka wɔ ɪ a jɔɔ?"

III A Yesu 'yer kɔ ba, "A daba nyā ba maal deer ε, a wɔ sāa naa ma mɪ ba maal deer ε, tiche a ɪn a le ka Nāanmɪn tɔmɔ̃ na tɔ a wɔ 'yɔɔ. IV An chene ɪ mɔtɔɔ, sɪn tɔ naa a 'lɔ na tɔ ma tɔmɔ̃. Wer na sɔb naa ka nɪrɛ kɔ̃ le tɔɔ tɔmɔ̃ tɔ ε. V In chene be a wer pɔ, maa le a wer chāa."

VI Wɔn wa 'yer a le baar, wɔ chir nataar bun tǎn a tēe na wɔ be a daba nɪbie. VII Tɪ na wɔ 'yer kɔ a daba, "Chen, tɪ pɛɛ a Siloam kɔɔ pɔ." A Siloam par le, Tɔfɔ. Wɔ chen tɪ pɛɛ nyere wa a yɪr.

VIII Ka a nɪbɔɔnsɪ bala na dɔɔ ma nyɛ wɔ na sɔɔrɔ, ka ba sɔrɔ taa, "A ba ɪ a daba nyāna le ma sɔɔrɔ ε?" IX Bamune 'yer ɪka 'lɔ le, ka bamune mɪ 'yer, "Nɪnyetaa le." Tiche ka wɔ 'yer, "Maa le."

X Ka ba sɔɔr wɔ, "Ŋmɪne a nɪbie ɪrɛ wa yuo fɔ?"

XI Ka a daba 'yer kɔ ba. "Daba ban bɔɔlɔ Yesu le bu tǎn be ma a nɪbie tɪ 'yer ma ɪka n chen a Siloam tɪ pɛɛ. Le le n chen tɪ pɛɛ naa nyere."

XII Ka ba sɔɔr wɔ, "Nyɪne le wɔ be?" Ka wɔ 'yer, "N ba bɔɔ ε."

XIII Be le ba tara a daba 'lɔ na dɔɔ ɪ a jɔɔ chiin a Faraseemune sɛ. XIV A bɪbir 'lɔ a Yesu na dɔɔ bu a tǎn na wɔ yuon a daba nɪbie ɪn a Pɛnfɔ Bɪbir Daar. XV Ka Faraseemune sɔɔr a daba le won ɪrɛ wa nyere. Ka wɔ 'yer, "Tǎn le wɔ be ma a nɪbie ka n pɛɛ be nyere."

XVI Ka a Faraseemune bamune 'yer, "A daba nyā ba yɪ Nāanmɪn sɛ ε, waa sɔnɔ̃ a Pɛnfɔ Bɪbir ε." Tiche ka a bamune mɪ sɔɔr, "Ŋmɪne le yelbe-ɪrɛ na tɔɔ tɔ a nɛ'maa yele nyā?" Na ba ŋma jɪir ayi.

XVII Ka ba heb sɔɔr a daba, "Bo fɔ tara na 'yer a wɔ 'yer? Fɔ nɪbie ba le wɔ yuo." Ka a daba 'yer, "Nāanmɪn 'ye'yere le wɔ ɪ."

XVIII Ka a Juu nɔberɛ ba soɔ de ε ɪka a daba dɔɔ jɔɔ ti wa nyere ε, ka ba buɔl a s̄aa naa ma. **XIX** Ba soɔr ba naa, “A yi bie le a nyā ɔ? A nyā le yi dɔɔ ka wɔ ɪ a jɔɔ? Ka ŋmune wɔ ure wa nyere?”

XX Ka a s̄aa naa ma 'yer, “Sɪ bɔɔn naa ɪka sɪ bie le, a sɪ dɔɔ wɔ ka wɔ ɪ jɔɔ. **XXI** Tɪche le won ure wa nyere a pɔp̄ānyā saa bɔɔ ε, bu nure 'lo na yuo wɔ a nɔbie saa bɔɔ ε. Waa ɪ bibile ε, yi soɔr wɔ, won 'yer kɔ wɔ m̄āε.” **XXII** A s̄aa naa ma 'yer naa nɪɔ bojūu ba joro naa a Juu nɔbe d̄āb̄āε, ba den nie 'yer ɪka nure jaa wa 'yer ɪka a Yesu le a Nɪ-iraa 'lo, ka ban dii won bar a ba lɔɔfɔ jie. **XXIII** Ala le so ka a s̄aa naa ma 'yer, “Waa ɪ bibile ε, yi soɔr wɔ.”

XXIV A Faraseemune le buɔl naa a daba 'lo na dɔɔ ɪ a jɔɔ a gbε ayi soɔ 'yer wɔ, “Yer yelm̄āε kɔ Nāanɔmɪn, sɪn bɔɔn naa a daba nyā na ɪ yelbe-ure.”

XXV Ka a daba 'yer, “Ala ɪ wɔ ɪn yelbe-ure bu waa ɪ ε, n ba bɔɔ ε, yelbɔ'yen ɪn bɔɔ nɪ nyā. N dɔɔ ɪ jɔɔ tɪche pɔp̄ānyā, n nyere naa.”

XXVI Be le ba soɔr wɔ, “Bo le wɔ ɪ fo? Ŋmune le wɔ ɪ yuo fo a nɔbie?”

XXVII Ka a daba 'yer, “N ba dɔɔ 'yer ti yaa chele ε. Bo yi buɔrɔ ɪka yi le wɔ ka a ɪ go? Yi buɔrɔ naa ɪka yi mɪ lɛb a wɔ poturbo bu?”

XXVIII A ba tɔrɔ wɔ 'yerε, “Fɔɔ le ɪ a wɔ poturo, sɪn ɪ naa Mosesɪ poturbo.

XXIX Sɪ bɔɔn na ɪka Nāanɔmɪn 'yer 'yer kɔ Mosesɪ, tɪche a daba 'lo saa bɔɔ jie won yi gba ε.”

XXX Ka a daba 'yer, “A 'maa man nεε yɪn ba bɔɔ jie won yi ε, ti yuo ma a nɔbie. **XXXI** Sɪ bɔɔ naa ɪka Nāanɔmɪn ba chele a yelbe-urbe ε. Wɔ ma chele naa a bala na joro wɔ ti maala a le won buɔrɔ. **XXXII** Nure jaa ba dɔɔ wɔ ɪka ba yuon nure ban lɔɔ dɔɔn jɔɔ ε. **XXXIII** Ala ɪ a daba nyā ba ta yi Nāanɔmɪn s̄ε ε, wɔ kɔ naa tɔɔ bon jaa maal ε.”

XXXIV Ka a Juu nɔberɛ 'yer kɔ a daba, “A fɔɔ, yelbier pɔ le ba dɔɔ fo, ŋmune fɔn ure wa wiil sɪ,” ti dii wɔ bar a ba pɔ.

XXXV Yesu na wɔ ɪka ba dii naa a daba bar, wɔ bo won wa nye wɔ, na wɔ soɔr wɔ, “Fɔ soɔn de a Nisaal Bie ɔ?”

XXXVI Ka a daba soɔr wɔ, “Nɪkp̄εε an le, wiil ma ka n soɔ de wɔ.”

XXXVII A Yesu 'yer, “Fɔ nye wɔ naa pɔp̄ānyā, s̄re jaa, 'lo le 'yerε nɪ fo.”

XXXVIII Ka a daba p̄āa 'yer, “N Soro n soɔn de,” ti gbur dumo puor wɔ.

XXXIX Be le a Yesu 'yer, “Yer tɔɔrfɔ jie le n wa ka a wer pɔ. Jɔn na nyere naa ka nɔbinyere mɪ lɛb ɪ jɔn.”

XL Ka a Faraseemune hamune na be a wɔ s̄ε wɔ a le na ba soɔr, “Bo ya! A sɪn mɪ ɪn a jɔn ɔ?”

XLI A Yesu 'yer ba, “Ala ɪ yi ta ɪn jɔn, yi kɔ naa tara chefo a d̄εer pɔ ε. Tɪche, yɪn ben 'yer ɪka yi nyere naa, yi chene na be a yi d̄εer pɔ.”

X

I Ka a Yesu 'yer, “Yelm̄āε le n 'yerε kɔrɔ yi, nure 'lo jaa na maa tu a piir jɔɔ d̄ɔd̄ɔr nεε ti do a dachin kpe, ɪn n̄ānyie nɪ nɪfara. **II** Nure 'lo na tu a d̄ɔd̄ɔr nεε kpe 'lo le ɪ a pechine. **III** A d̄ɔd̄ɔguro ma yuon a p̄ān kɔ a pechine, ka a piir chele a wɔ kɔkɔr. Wɔ maa buɔl naa a wɔ piir yoe, na wɔ ŋmaa ba yɪn. **IV** 'Lo wa ŋmaa a wɔ piir a jaa ka a yi, wɔ ma den nie ka a turo wɔ, bojūu ba bɔɔ naa a wɔ kɔkɔr. **V** Tɪche ba kɔ wa tu s̄āan jaa ε, ban jon yi a wɔ s̄ε bojūu baa bɔɔ s̄āan kɔkɔr ε.” **VI** Yesu lob a sukpa nyā tɪche baa bɔɔ a par a le won 'yerε ba ε.

^{VII} A le jūu le a Yesu 'yer ba go, "Yelmāe le n 'yere korō yī, maa le a piir dōdor nee. ^{VIII} A bala ba jaa na dōo ma nie wa in nānyisi nī nifarba, tiche a piir ba chele ba e. ^X Maa le a dōdor, nure jaa na tu ma kpe, won nyen faafu. Won ma kpēn tī yī na wō nyere bōdiir. ^X Nānyie ma wa naa ūka wō wa ju, na wō kō, tī sōo bar. Maa wa naa ka ban nye nyevor, na ba nye wō tī pōn bar.

^{XI} "Maa le a pechiin sō, a pechiin sō sōon kpi a wō piir 'yōo. ^{XII} A pechine 'lo ban yara, waa so a piir e. 'Lo wa nye gbōgboro na waara, wō ma teen a piir bar tī jo, ka a gbōgboro yēyel a piir tī nyōor amune. ^{XIII} Wō ma jon a le an ū libie tōmō le wō tōnō, a piir yeke ba bā wō e.

^{XIV} "Maa ū naa a pechiin sō, n bōo naa a n piir, ka n piir mī bōo ma. ^{XV} Nūtāa le a Sāa na bōo ma ka n mī bōo a Sāa, in sōon kpi a piir 'yōo.

^{XVI} N tara na piir amune na ba be a jōo nyā pō e, in waan ba naa, ka ba mī wa chele a n kōkōr, ka ba ū pegbul bō'yen na ba tara pechiin bō'yen. ^{XVII} A n Sāa na nō ma par nī nyā, n sōo naa na kpi tī le ir ū vor go. ^{XVIII} Nure baa faara wō e, tiche maa māe le sōo na kpi. N tara na kpēo na bar a nyevor naa le tara kpēo na de wō go. A nyā le a n Sāa 'yer ma ūka n ū."

^{XIX} A 'yer nyā le vē ka a Juu nibe ηma dē dē. ^{XX} Ka a ba yōo 'yere ūka, "Sīdeer le wō tara, na wō gele, bo 'yōo yī chele a le won 'yere?" ^{XXI} Tiche ka a bamune 'yere, "A nyāna ba ū nure na tara sīdeer 'yer e, a sīdeer na tōon yuo jōo nibe o?"

^{XXII} A ū naa uon ka ba maala a ba puorfō yir Pōlfo lōo di be a Jerusalem. ^{XXIII} Ka Yesu be be a Nāanmīn puorfō yir bechaar āsōo pō, na wō yōoro a be ban bōolo a Solomon Jēber. ^{XXIV} Be a Juu niberē bamune ηmaa jilō wō soro, "A baalfō nyā fon 'yōo si, dabor an wa baar? Ala ū fōo le ū a Nī-iraa 'lo, 'yer kō si chāa pō."

^{XXV} Ka a Yesu 'yer, "N dōo 'yer yī, yin le ba sōo de e. A ne'maa tōmō in tō nī a n Sāa yuor, 'yer naa n 'yer. ^{XXVI} Tiche yin le ba sōo de e, bojūu yaa ū a n piir e. ^{XXVII} A n piir ma chele naa a n kōkōr, n bōo ba naa ka ba ma turo ma. ^{XXVIII} N kō ban nyevor na ba tara baarfō e. Ba kō we e, nure jaa kō tōo ba 'loo faa a n nūu pō e. ^{XXIX} A n Sāa 'lo na de ba kō ma, wō gar bomo a jaa. Nure jaa kō tōo ba 'loo faa a n Sāa nūu pō e. ^{XXX} Maa naa n Sāa jaa in bō'yen."

^{XXXI} Ka a Juu niberē wob kostbe ūka ba lob wō go. ^{XXXII} Tiche ka a Yesu sōor ba, "N tōn ne'maa tōyōo yī a Sāa sē, buor sōo 'yōo yī pāa be lōoro ma?"

^{XXXIII} Ka ba 'yer, "Saa lōoro fō a anyā āsōo jaa 'yōo e, tī fon fere sōonō a Nāanmīn yuor, tī mī ū nisaal."

^{XXXIV} A Yesu 'yer ba, "A ba seb a yī Nee pō ūka, 'N 'yer naa ūka, yī in ηmume e?" (*Yiel Gān 82:6*) ^{XXXV} Ala ū Nāanmīn bōol naa a bala a wō 'yer, na wa a ba sē, ηmume, Nāanmīn seer ba be na wa sōo e. ^{XXXVI} Nīmune le a 'lo a Sāa na kaa ir a wō bōfō pō, na wō tō ka a wer pō. Bo le so ka yaa bara ma e, bojūu n 'yer ūka Nāanmīn Bie le n ū? ^{XXXVII} Yī taa sōo de ma e, ala ū n ba maala a le a Sāa na maala e. ^{XXXVIII} Tiche ala ū n tō naa, yin gba ba sōo de ma e, yī sōo de a ne'maa tōmō, yin bōon a par ūka a Sāa ben a n 'yōo ka n mī be a Sāa 'yōo." ^{XXXIX} Ka ba le bōoro a wō nyōofō go, tī che ka wō fuol yī.

^{XL} Be le a Yesu lieb gōo a Jordan man gōon, a jie 'lo a Joon na dōo suoro a nibe a Nāanmīn kōo na wō jē a be, ^{XLI} ka nuyōo wa a wō sē wa 'yere,

"Joon gba ba dɔɔ tɔ ne 'maa tɔmɔ ɛ, a ala a jaa won 'yer a daba nyā 'yer, in yelmāɛ." XLII Be le a nyɔɔ sɔɔ de wɔ.

XI

I Daba ban boɔlo Lajarusi dɔɔ biere, wɔ in Mɛer ni Mata yedaba na ba kɔiere a Betani tɛe pɔ. II A Mɛer nyā na dɔɔ kpaar a kānyūu 'yɔɔ a Yesu ti de a wɔ jukɔol fiel, a wɔ yedaba Lajarusi le a nyā na biere. III Ka a yepɔbo tɔ 'yer a Yesu, "Si Soro, a fɔ baraa biere naa."

IV Yesu na wɔ a le, a wɔ 'yer, "A baal nyā ba ɪ kūu baal ɛ, ti an wiil Nāanjmɪn tɪur ti mɪ vɛ ka Nāanjmɪn Bie yuor yi." V Yesu nɔn Mata ni a wɔ yebɛ ni a ba yedaba Lajarusi. VI Tiche won wɔ a Lajarusi baal ti na wɔ chene jāne a be won be ber ayi.

VII Ti pāa 'yer kɔ a wɔ poturbo, "Yi ɪ a si lieb chen a Judiya."

VIII Tiche ka a poturbo 'yer, "Wiwile, daar yɛ yɛ nyāna ba le a Juu nibere ta boɔɔ ɪka ba lob fɔ ɛ, tiche a fɔ le chiine a be go?"

IX Ka a Yesu 'yer kɔ ba, "A ba ɪ a bɪbir tara na a wɔ mɔtɔɔ chaarfɔ sɔɔ ɛ? Nɪre wa chiine a mɔtɔɔ wɔ maa nme gber ɛ, wɔ nye naa a mɔtɔɔ chāa. X Bojūu ala ɪ tāsɔɔ le wɔ chiine, won nmen gber, bojūu waa tara chāa ɛ."

XI Won wa 'yer a le baar, wɔ 'yer kɔ ba, "A si baraa Lajarusi gur naa, tiche in chen ti sāt wɔ."

XII Ka a wɔ poturbo 'yer, "Si Soro, ala ɪ wɔ gur naa, won ir naa." XIII Yesu 'lo 'yer naa ɪka wɔ kpi naa, tiche ka a poturbo 'lo tier ɪka a gɔɔ sɔɔ le wɔ 'yere.

XIV Ala le so a Yesu pāa 'yer ka a chaar ɪka, "Lajarusi kpi naa. XV A yi jūu, a nɔmɔ ma naa in ba be be ɛ, ka yi na sɔɔ de ma. Tiche, yi ɪ a si chen a wɔ sɛ."

XVI A wɔ poturo āsɔɔ ban boɔlo Tomasi na ba le boɔlo wɔ Naa 'yer kɔ a bala na che, "Yi ɪ a si 'mataa chiin wɔ mɪ ti kpi."

XVII Yesu na wa ta a be, wɔ nyen ka a ɪ ba ūu naa Lajarusi maal ber anaar. XVIII Betani ni a Jerusalem mɪ ba jāa ɛ. XIX Ka a Juu nibɛ yɔɔ chen ɪka ba ti puor a Mata ni a Mɛer a ba yedaba kuor. XX Mata na wa wɔ ɪka Yesu waara naa, wɔ yin ti tuor wɔ, tiche kaa Mɛer 'lo jāne a yir.

XXI Be le a Mata 'yer kɔ a Yesu, "N Soro, fɔɔ ta dɔɔ be ka, a n yedaba kɔ naa kpi ɛ. XXII Tiche n bɔɔ naa pɔpāanyā gba ɪka, bon jaa fon suor a Nāanjmɪn sɛ, won kɔ fɔ naa."

XXIII A Yesu 'yer kɔ wɔ, "A fɔ yedaba na ir naa a kūu pɔ ɪ vor."

XXIV Be le a Mata 'yer kɔ a Yesu, "N bɔɔn na won na ir a kūn irfɔ daar, a ber baaraa sɔɔ."

XXV A Yesu 'yer kɔ wɔ, "Maa le ɪ a kūu pɔ irfɔ, ni nyevor, nɪre 'lo na sɔɔ de ma, 'lo kpi gba, ti won tara na nyevor. XXVI Nɪre 'lo na ba kpi ɛ, ti na wɔ sɔɔ de ma, kɔ le kpi ɛ, fɔ sɔɔ naa a le ɔ?"

XXVII Ka a Mata 'yer, "Jɔ, n Soro, n sɔɔn de ɪka fɔɔ le ɪ a Ni-iraa na ɪ Nāanjmɪn Bie, 'lon na wa ka a wer pɔ."

XXVIII Won wa 'yer a le baar wɔ lieb kul ti bɔl 'yer kɔ a yebile Mɛer, "A wiwile ben ka ti sorɔ fɔ." XXIX A Mɛer na wa wɔ a le, ka wɔ vaa ir chen a Yesu sɛ. XXX Yesu ba kpe a tɛe pɔ sere ɛ, ti chene ara a be a Mata na tuor wɔ. XXXI A Juu nibɛ bala na wa a kuor puorfɔ jie be a Mɛer sɛ a yir, na nye a le won vaa ir yire, ka ba turo wɔ tier ɪka a yaa par le wɔ chiine a kɔn jie.

XXXII Mээр na ti ta a jie nye a Yesu a be, wo gbur dumo a Yesu niem ti 'yer, "N Soro, fõo ta dõo be ka, a n yedaba kõ naa kpi ε."

XXXIII Yesu na nye a le won kõnõ ka a Juu nibe bala na biel wo mi kõnõ, nıbaal kpe wo naa ka a suur nyoo wo. XXXIV A wo soor ba, "Nyine yi uu wo?" Ka ba 'yer, "N Soro, wa nye a jie."

XXXV Ka Yesu kõ.

XXXVI Ka a Juu nibe pãa 'yere koro taa, "Nye le won nõ a Lajarusı."

XXXVII Tiche ka bamine pãa 'yer, "Won dõo yuo a jõo nıbie, kaa i wo kõ naa tõo vë ka a Lajarusı ta kpi bu?"

XXXVIII Ka nıbaal kpe a Yesu, ka wo too ta a yaa par. Kosır bõo le, ka ba 'moo a kosır asoo poo a nee. XXXIX A Yesu 'yer, "Yi bil a kosır bar." Tiche a Mata an i a wo yedaba le kpi, ka wo 'yer, "N Soro, won nyuro naa, ber anaar ni dina ban uu wo."

XL Ka Yesu 'yer, "N ba 'yer fo ıka fõo soo de, fon nyen Nãanjmun tur ε?"

XLI Be le ba bil a kosır bar, a Yesu kaa saaju ti 'yer, "N Sãa, fo son puorfo, fon wõ a n soorfo. XLII N bõon naa fon wõnõ a n soorfo, tiche n 'yer naa ka a na soõ a nibe banyãna na ara a ka, a ba soo de ıka, fõo le tõ ma."

XLIII Yesu na 'yer a nitõ wo bool kpẽo jaa, "Lajarusı, wa yi." XLIV Ka a kũu yi, ka a gbẽe naa nuur ban vil a fõriel poo ka a fõbaa mi poo a ju. A Yesu 'yer ko ba, "Yi yaar a kũu foor bar wo ka wo chen."

XLV Ala le so ka a Juu nibe bala na wa ıka ba wa puor a Mээр, nyen a le a Yesu na i, a ba soo wo. XLVI Tiche ka a bamine chen a Faraseemine sã ti man a le a Yesu na maal. XLVII Be le a Faraseemine ni a boorlo nıbere bool taa lõofo na ba 'yer, "Nımine sun i, a daba nyã na ben tõnõ a ne'maa tõmõ a nitõ? XLVIII Ala i sun be bar wo ka wo maala le, nıre jaa na soon a wo ye, a Worom nibe wa wõ a ye le ban wa wel si naa a jisõ ni a tõe bar."

XLIX Ka a ba asoo ban boolo Kayafası na i a boorlo nukpẽe a yuon 'lõnõ 'yer, "Yaa tara tier jaa ε. L Yaa bõo ıka a sɛɛ naa ka nıbõ'yen na kpi ko a nyoo gar a nyoo ba jaa na we ε."

LI A nyã ba yi a wo mãe sã ka wo 'yer ε, tiche won i a boorlo nukpẽe a yuon 'lo, ala le wo de nie dõo 'yer ıka a Yesu na kpin ko a Juu nıboro ba jaa. LII A ba i bala tɛɛ ε, tiche ka wo lõo taa a Nãanjmun bibiir bala na yẽyel na wo maal ba a ba i bõ'yen. LIII An yi a daar 'lõnõ ba booro na sor na ko a Yesu.

LIV A le juu Yesu ba le yoooro chãa po a Juu nibe jie ε, ti chen jiyuo na gbor a mogoõo na wo ti kpiere a tẽbile ban boolo Eferem, be le wo ti 'mataa jãn a wo poturbo.

LV A Juu nibe Gõl Bar Difo gbor naa, ka ba yoo yi a tẽbil do a Jerusalem ti polo a ba mãe chele ni a bibir. LVI Ba kaara na booro a Yesu a be a Nãanjmun puorfo yir, soro taa, "Nımine yi tier, won wa naa a lõofo jie bu?" LVII Tiche ka a boorlo nıbere ni a Faraseemine 'yer, "Nıre jaa wa bõo a jie a Yesu na be, wo 'yer ka ba ti nyoo wo."

XII

I A chen ber ayooõ ka a Gõl Bar Difo bibir ta. Yesu chen a Betanı na i a Lajarusı 'lo na kpi ka wo sãı kpiere. II Ba maal bõdiir ko wo a be, ka a Mata põnõ a bõdiir. Lajarusı poo naa a nibe bala na lõo jãn Yesu a bõdiir jie. III Be le Mээр de kãnyũu vıla daa na i tuo wa por 'yõo a Yesu gbẽe po, ti heb a jukool fiele ni ka a nyũu de a yir wo jaa.

IV Tiche a wō poturo āsuo ban boolo Judas na yi a Isikariyot, 'lo le na wa gar 'yōo a Yesu suor, **V** “Bo le so ka baa da a kānyūu nyāna ε, a libie na tān nire yuon gbul sāyar na ba de kō nōn dēme ε?” **VI** A nōn dēme yele ba bā wō ε, bojūu nānyie le wō i an i 'lo le tara a ba libie wōo, na wō ma juro a ala ban 'yōo a be sōnō ni wō māe.

VII A Yesu 'yer, “Bar a pōo jaa jomm, wō bin a kānyūu nyāna gun a n ūfō bībir. **VIII** A nōn dēme na ben a yi sē bībir jaa, tiche maa kō be a yi sē bībir jaa ε.”

IX A Juu yōo jie na wō ūka Yesu be naa a Betanī, ba wa naa a ba i a 'lo tee 'yōo ε, tiche ba booro na ūka ba nye a Lajarusi 'lo won sāt a kūu pō, ka wō ir i vor. **X** A le 'yōo, a boorlo nūbere mī guoro ni taa ūka ba mīn kō naa a Lajarusi. **XI** A wō jūu le a Juu nūbe yōo jie tōr a ba nūbere wiilfō ti sooro a Yesu.

XII Wer na wa chaar, a niyōo bala na wa a Gōl Bar Difō jie, wō naa ūka Yesu ben a sōr pō waara a Jerusalem. **XIII** Ba 'mel be vai yi tuoro ni wō pāa chule gōnō, “Yāan yooo, Nāanmīn wō sōs a 'lo won tō. (*Yiel Gān 118:25, 26*) Nāanmīn wō sōs a 'lo na i a Isral nāa.” **XIV** Yesu nyen a bōpōl na wō do jāne nitāa le an seb a Nāanmīn gān pō, **XV** “A yin Jerusalem nūbe, yi ta joro dābāe ε, Yi nye a yi nāa na do bōpōl waara ni.” (*Jekariya 9:9*)

XVI A wō poturbo ba dōo bōo a anyāna a jaa par ε, ti a Yesu na wa ir i vor, ba tter yuo ūka anyāna le ba dōo seb a Nāanmīn gān pō a wō 'yōo ka ba mī maal a le kō wō.

XVII A niyōo bala na dōo be a wō sē na ba nye a le won bool a Lajarusi ka wō yi a yaa pō i vor, ba chene na mana koro a nūbe. **XVIII** Ala le so ka a niyōo yi tuoro wō, bojūu ba wō naa ūka wō tōn ne'maa tōmō. **XIX** Be le ka a Faraseemine pāa 'yere koro taa, “Yi nye, saa le tuoro bon jaa maala ε. Nye, a nūbe ba jāa ben turo wō.”

XX A nūbe bamune mī na ba i a Juu nūbe ε, puo naa bala na do a puorfō jie a Jerusalem a Gōl Bar Difō sōo. **XXI** Ba chen a Filip na yi a Betsaida na be a Galilee wer pō sē ti 'yer, “Nīkpēε, si booro naa ūka si nye a Yesu.” **XXII** Filip chen ti 'yer kō Andiru ka ba 'mataa chen ti 'yer a Yesu.

XXIII A Yesu 'yer ba, “A sōo ta naa ka Nāanmīn na kō a Nīsaal Bie tūr. **XXIV** Yelmāe le n 'yere koro yi, chibir baa ūu tēe ε, won chene na i a chibir bō'yen. Tiche 'lo wa lo tēe kpi, wō ma doon chibiyōo. **XXV** Nire 'lo na nō a wō nyevor na bor wō naa, tiche 'lo na 'laar a wō nyevor a wer nyā pō, won tara na a nyevor 'lo na ba tara baarfō ε. **XXVI** Ala i āsuo jaa booro naa ūka wō sōo ma tō, wō turo ma, jie jaa in be a nure 'lo na sōnō ma tōnō mī na ben be. Ka a n Sāa 'yōonō a 'lo na sōnō ma tōnō.”

XXVII “Pōpāanyā, n puo sōo naa, ti n 'yer bo? N 'yer ūka a Sāa wō faa ma a sōo nyāna pō bu? Kai, a sōo nyāna 'yōo le n wa. **XXVIII** Sāa, kō a fū yuor tūr.” Be le a kōkōr pāa 'yer yi saaju, “N dōo kō wō a tūr, in le kō wō naa a tūr go.” **XXIX** Ka a niyōo bala na ara a be wō naa na ba 'yer, saa le tāna, ka bamune mī 'yer malaka āsuo le 'yere ni wō.

XXX A Yesu 'yer ba, “A ba i maa 'yōo le a kōkōr 'yer ε, ti yin 'yōo le. **XXXI** Pōpāanyā a sōo ta naa ka a wer nyā 'yer na tuor. Pōpāanyā, ban ir naa wer nyā nāa Satan bar. **XXXII** Tiche maa, bala wa 'mōo ma a saaju, in tuon nūbe ba jaa waan a n sē.” **XXXIII** Wō 'yer a le na wō wiil kūu 'lo to won na kpi.

XXXIV Ka a nuyɔɔ bala 'yer, "Sɪ wõn yi a Nεε pɔ ɪka, a Nɪ-iraa naa 'lɔ na ben be kpo kpo, tɪ n̄m̄ne a ɪ a fɔ 'yer ɪka ban 'mooɔn a Nɪsaal Bie a saaju? An le a Nɪsaal Bie 'lɔ?"

XXXV A Yesu pãa 'yer ba, "Ber bālãa le a chãa na be a yɪ sɛ, yɪ chiine a chãa pɔ wɔn chene be ka a libe taa pɔɔ yɪ ε. Nɪre na be libe pɔ ba bõɔ a jie wɔn chiine ε. XXXVI Yɪ sɔɔ de a chãa, yɪn chene tara wɔ na yɪ t̄ɔɔ ɪ a chãa bibiir." Yesu na wa 'yer a le baar, wɔ yin chen a baa nyε wɔ ε.

XXXVII Yesu gba, wɔn t̄ɔ a ne'maa t̄ɔm̄ɔ a ba sɛ, tɪ baa chene sɔɔ de wɔ ε. XXXVIII Ka a Isaiya 'yer ɪ yelmãe. Le wɔn 'yer a k̄ɔr jaa, "Sɪ Soro an le sɔɔ de a sɪ 'yer, an le a Soro mɪ wiil a wɔ kp̄ɛɔ?" *(Isaiya 53:1)*

XXXIX Ban ba t̄ɔɔɔ sɔɔɔɔ ε, boj̄uu a Isaiya 'yer jie ãsɔɔ, XL "Wɔ j̄ɔɔn a ba n̄bie bar. Na wɔ pɔɔ a ba t̄er bar, baa le nyere ε. Ba k̄ɔ mɪ le bõɔ a par a ba t̄er pɔ ε, na ba l̄eb wa a n sɛ ka n sãa ba ε." *(Isaiya 6:10)* XLI Isaiya 'yer naa n̄t̄ɔ, boj̄uu wɔ d̄ɔɔ nyε a Yesu t̄ur na wɔ 'yere a wɔ 'yer.

XLII An sɔɔ be a le tɪ n̄bere yɔɔ bamine sɔɔn de wɔ. Tɪche a Faraseemine d̄ãbãe j̄uu baa 'lara 'yere ε, ka ba taa dii ba bar a ba l̄ɔfɔ jie ε. XLIII Boj̄uu ba n̄n n̄re p̄efɔ gar Nãanj̄mɪn p̄efɔ.

XLIV Be le a Yesu 'yer kp̄ɛɔ jaa, "N̄re 'lɔ na sɔɔ de ma a ba ɪ maa t̄ε le wɔ sɔɔ de ε, tɪche wɔ sɔɔn de a 'lɔ na t̄ɔ ma. XLV N̄re 'lɔ na nyε ma mɪ nyen a 'lɔ na t̄ɔ ma. XLVI N wan a wer pɔ n̄tãa chãa, ka n̄re 'lɔ na sɔɔ de ma k̄ɔ le be libe pɔ ε.

XLVII "A n̄re 'lɔ na w̄ɔ a n 'yer, tɪ na waa tu ε, n k̄ɔ t̄ɔɔr a wɔ 'yer ε. N ba wa ɪka n wa t̄ɔɔr a wer 'yer ε, tɪ n wa faa wɔ. XLVIII A 'yer t̄ɔɔɔ ben be, n̄re 'lɔ na t̄ɔr ma na waa de a n 'yer bie ε, a 'yer 'l̄õn̄ɔ nɪ wɔ ju un 'yer le na 'ȳɔɔ waa a 'yer a ber baaraa daar. XLIX N ba 'yere n m̄ãe 'yer ε, tɪche n 'yer naa a le a Sãa na t̄ɔ ma 'yer ma ɪka n 'yer. L N bõɔ naa ɪka a wɔ 'yer k̄ɔɔ na nyevor na ba tara baarfɔ ε. Ala le so ka n 'yer yɪ a le ne a Sãa na 'yer."

XIII

I A k̄ɔ le kor ε, tɪ a Gõl Bar Difɔ ta, Yesu b̄ɔɔn naa ɪka a wɔ b̄bir v̄ie naa ka won yi ka a wer nyã pɔ l̄eb chen a Sãa sɛ. Wɔ n̄õ naa bala na ɪ a wɔ t̄ɔɔr a wer nyã pɔ, wɔ n̄õ ban tɪ tãn a wɔ k̄uu.

II Ba p̄õn a jãan̄ɔɔr b̄diir, ka a ɪ tɪ de nie kpe Judas na ɪ Simon na yi Isɪkariyot bidaba ka wɔ tɪ gar 'ȳɔɔ a Yesu. III Yesu b̄ɔɔn naa ɪka a Sãa den bomo a jaa 'ȳɔɔ a wɔ n̄uu pɔ, an ɪ a Nãanj̄mɪn sɛ le wɔ yi na wɔ le l̄eb chiine a wɔ sɛ. IV Be le wɔ bar a b̄diir tɪ ir na wɔ yaa a fuu bar tɪ de fɔftelaa sɛ a s̄ie pɔ. V Na wɔ p̄ɔr k̄õɔ 'ȳɔɔ la'yelma pɔ piel p̄ere a wɔ poturbo gb̄ε tɪ ma fiel a fɔftelaa 'lɔ wɔn sɛ a s̄ie pɔ bar.

VI Wɔn wa ta a Simon Pita ka wɔ 'yer, "N Soro, f̄ɔɔ le na p̄ε a maa gb̄ε ɔ?"

VII A Yesu 'yer wɔ, "Faa bõɔ a le un ɪre a p̄p̄ãanyã ε, tɪche fun wa b̄ɔɔn daar k̄õɔ."

VIII Ka a Pita 'yer, "Kai, faa be na wa p̄ε a n gb̄ε ε." A Yesu 'yer kɔ wɔ, "Maa ba p̄ε a fɔ gb̄ε ε, saa le be taa ε."

IX Ka Simon Pita pãa 'yer, "N Soro ala be le, a ta ɪ a gb̄ε t̄ε ε, p̄ε a nuur nɪ a ju mɪ."

X A Yesu 'yer, "Nire na so kōo baar gbɛɛ tɛɛ lɛ wɔ ma wa pɛɛ, a wɔ āgān wɔ jaa yi naa. A yɪn mɪ yi naa an ba ɪ yɪ jaa lɛ ɛ." XI Yesu bōon a lɔn na gar 'yōo wɔ, ala lɛ so ka wɔ 'yer ɪka a ba ɪ ba jaa lɛ yi ɛ.

XII Wɔn wa pɛɛ a ba jaa gbɛɛ baar, wɔ lɛ den a fuu su ti jānɛ nɪ a wɔ jie, ti sɔɔr ba, "Yɪ bōon a nitō in ɪ par ɔ? XIII Yɪ ma bɔɔl ma naa Wiwile bɪ Soro, yelmāɛ yɪ 'yer an ɪ a lɛ n ɪ. XIV Ala ɪ maa na ɪ a yɪ Soro nɪ a yɪ Wiwile pɛɛn a yɪ gbɛɛ, yɪ mɪ pɛɛɛ taa gbɛɛ. XV N maal wiil yɪ ɪka yɪ maala a lɛ in ɪ kɔ yɪ. XVI Yelmāɛ lɛ n 'yere kɔɔ yɪ ɪka, gbāgbaa ba ɪ kpɛɛ gar a wɔ soro ɛ. Tōtōnō mɪ ba ɪ kpɛɛ gar a 'lɔ na tō wɔ ɛ. XVII Pōpānyā yɪn bōo a anyāna, an in sōɔfo ala ɪ yɪ ɪre yaa naa.

XVIII "Yɪ jaa ba lɛ n 'yere ɛ, n bōo naa a bala in ir. Tiche lɛ an seb a Nāanmɪn gān pɔ na ɪ naa a lɛ an seb, 'A 'lɔ in lōo dire nɪ na lɛb ɪ ma bier." (Yiel Gān 41:9)

XIX "N 'yer yɪn a pōpānyā tiche ka a ba ta sere ɛ, ala wa ta ka yɪ sɔɔ de ma ɪka Maa lɛ. XX Yelmāɛ lɛ n 'yere kɔɔ yɪ, nire 'lɔ na sɔɔ de a 'lɔ in tō, maa lɛ wɔ sɔɔ de. Nire 'lɔ mɪ na sɔɔ de ma mɪ sɔɔn de a 'lɔ na tō ma."

XXI Yesu na 'yer a nitō baar a wɔ pɔɔ sōo naa ka wɔ 'yer kɔ ba, "Yelmāɛ lɛ n 'yere kɔɔ yɪ, a yɪ āsɔɔ na ti gar 'yōo ma."

XXII Ka a poturbo kaara taa bɔɔɔ ɪka ba bōo a buor sɔɔ wɔn 'yere. XXIII A Yesu poturo āsɔɔ wɔn nō na jē gbɛb wɔ, XXIV 'lɔ lɛ a Simon Pita 'lur 'yer, "Sɔɔr wɔ kaa, an lɛ wɔ 'yere?"

XXV Ka a poturo 'lɔ dɪɛl a Yesu ti sɔɔr wɔ, "N Soro, an lɛ fɔ 'yere?"

XXVI A Yesu 'yer, "A 'lɔ in na ŋmaa a paanōo suun a jɪɛr kɔ, 'lɔ lɛ." Wɔ ŋmaa naa a paanōo suun a jɪɛr de kɔ a Judas na yɪ Iskariyot na ɪ Simon jɛ. XXVII Judas na 'wɔb a paanōo baar ka Satan kpe wɔ. Ka Yesu 'yer wɔ, "A lɛ fon bɔɔɔ ɪka fɔ maal, pɔɔ fɔo maal." XXVIII Tiche a bala na be a bōdiir jie, āsɔɔ jaa ba bōo a par a lɛ Yesu na 'yer kɔ wɔ ɛ. XXIX An ɪ a Judas lɛ tara a ba libie wɔɔ, ka bamune tɪɛr ɪka Yesu tōo 'yere wɔ ɪka wɔ da bon kōo waan a ba wa maal a lōo di jie bɪ wɔ kɔ nōn dɛme bon kōo. XXX A lɛ a Judas na wa de a paanōo baar wɔ yi naa, tāsɔɔ mɪ lɛ.

XXXI Wɔn wa yi baar, Yesu 'yer naa, "Pōpānyā maa Nɪsaal Bie nyen tɪɛr ka Nāanmɪn mɪ nye tɪɛr tu a wɔ 'yōo. XXXII Ala ɪ Nāanmɪn nyen tɪɛr tu a wɔ 'yōo, Nāanmɪn na kɔ naa a Bie tɪɛr, wɔn maal na lɛ ajienaa.

XXXIII "N bibiir, n kō lɛ be a yɪ sē kor ɛ. Yɪn wa yɔɔɔ na bɔɔɔ ma ti a lɛ in 'yer kɔ a Juu nɛbɛ, lɛ mɪ lɛ n 'yer kɔ yɪ a pōpānyā. A jie 'lɔ in chiine yɪ kō tōo wa be ɛ.

XXXIV "Bin paalaa lɛ n kɔɔ yɪ, yɪ nō taa nitāa lɛ in nō yɪ. Yɪ mɪ nō taa. XXXV Yɪn wa nō taa, nɛbɛ ba jaa na bōon naa ɪka yɪn lɛ ɪ a n poturbo."

XXXVI Ka a Simon Pita sɔɔr wɔ, "N Soro, nyne fɔ chiine?" A Yesu 'yer, "A jie in chiine, fɔ kō tōo tu a pōpānyā ɛ, tiche daar kōo fon tu naa."

XXXVII Ka a Pita sɔɔr wɔ, "N Soro, bo lɛ so ka n kō tōo tu fɔ a pōpānyā ɛ? In sɔɔn kpi a fɔ jūu?"

XXXVIII A Yesu 'yer wɔ, "Fon sɔɔn kpi kɔ ma? Yelmāɛ lɛ n 'yere kɔɔ fɔ ɪka nɔraa kō kō sere ɛ, ti fɔ chiir gbɛɛ ata ɪka faa bōo ma ɛ."

XIV

I Yesu 'yer kɔ a poturbo, "Yɪ ta vē ka a yɪ potɪɛr vavire ɛ, yɪ sɔɔ de Nāanmɪn na yɪ mɪ sɔɔ de ma. II De yɔɔ be na a n Sāa yir, ala ba ta ɪ lɛ ɛ, n kō naa 'yer kɔ yɪ ɛ. N chiine naa na ti chɔɔr a jie kɔ yɪ. III Maa wa chen ti

choor a jie baar, un lieb wa de yi ka yi ti be a n sē, ka yi mi ti be a jie 'lo un be. ^{IV} Yi bōon a jie 'lo un chiine sor.”

^V Ka Tomasi suor wō, “N Soro, sin ba bōo a jie fon chiine ε, ηmune sin ure wa bōo a sor?”

^{VI} A Yesu 'yer, “Maa le a sor, a yelmāe, ni a nyevor. Nure jaa kō tōo chen a Sāa sē, na waa tu a n jie ε. ^{VII} Ala i yi bōo ma naa, yin bōon a Sāa mi. An be yi a dina yi bōo wō naa, na yi nye wō mi.”

^{VIII} Ka Filip 'yer, “N Soro, wiil si a Sāa a le na see si naa.”

^{IX} A Yesu 'yer, “Filip, a mō faa bōo ma o, a kōr jaa un be a yi sē? Nure 'lo jaa na nye ma nyen a Sāa. ηmune fo 'yer ika n wiil yi a Sāa? ^X Faa soo de ika n ben a Sāa 'yōo ka a Sāa mi be a n 'yōo ε? A 'yerbie ala un 'yer kō yi a ba i maa māe 'yer ε, ti a Sāa na be a n 'yōo le tōnō a wō tōmō. ^{XI} Yi soo de a le un 'yer ika n be naa a Sāa 'yōo ka a Sāa mi be a n 'yōo, bu yi soo de a ne'maa tōmō ala. ^{XII} Yelmāe le n 'yere koro yi, nure 'lo jaa na soo de ma, won tōnō naa a tōmō ala un tōnō. Won tōn tōbere gar anyāna, bojūu n chiine naa a Sāa sē. ^{XIII} Bon jaa yin de a yuor suor, un maal won kō yi, ka a Sāa nye tur tu a Bie 'yōo. ^{XIV} Yi de a n yuor suor ma bon jaa, un maal wō naa.

^{XV} “Ala i yi nō ma naa, yin tu naa a le un 'yer. ^{XVI} Ka n suor a Sāa ka wō kō yi a Sōnō āsoo, ka wō be a yi sē jaa kpo kpo. ^{XVII} A yelmāe Siε 'lo, a wer nibe na kō tōo de wō ε, bojūu baa nye wō ε, bu bōo wō ε. Tiche yin 'lo bōo wō naa an i wō kpiere naa a yi sē, na won be a yi 'yōo. ^{XVIII} N kō bar yi nitāa kpiur ε, un lieb wa a yi sē. ^{XIX} A chen bālāa a wer nibe kō le nye ma go ε, tiche yin 'lo na nye ma naa. Bojūu un tara na nyevor ka yin mi na a nyevor. ^{XX} A bibir 'lo wa vie, yin bōo ika n be naa a n Sāa 'yōo, ka yi mi be a n 'yōo, ka n mi be a yi 'yōo. ^{XXI} Nure 'lo jaa na de a n 'yer na wō turo, 'lo le i nure 'lo na nō ma. 'Lo jaa mi na nō ma, a n Sāa mi na nō wō naa, ka maa mi nō a nnyine, naa wiil wō a n māe.”

^{XXII} Be le ka a Judas, a ba i a Judas 'lo na yi a Isikariyot ε, 'lo le 'yer, “Tiche, n Soro bo le so ka fo wiil a fo māe kō si, ti na faa wile a fo māe koro a wer nibe ε.”

^{XXIII} A Yesu 'yer, “Ala i āsoo jaa nō ma naa, won turo naa a n wiilfo. A n Sāa na nō wō naa, ka si wa be a wō sē. ^{XXIV} Nure 'lo na ba nō ma ε, wō kō tōo tu a n wiilfo ε. A 'yerbie anyāna yin wō ba i maa māe 'yer ε, a yin a Sāa na tō ma sē.

^{XXV} “A anyāna a jaa le n 'yer kō yi, un chene be a yi sē. ^{XXVI} Tiche a Sōnō 'lo na i a Nāanjmin Siε, 'lo le a Sāa na tōn a n yuor. Won wiil yi naa a yele a jaa, na wō mi joo yi ala a jaa un dōo 'yer yi. ^{XXVII} Nyā'maar pō le n bar yi, a maa māe nyā'maar le n bar kō yi. N ba kō yi nitāa le a wer nibe na ma kō ε. Yi ta vē ka yi tier vavire ε, ka yi joro dābāe ε.

^{XXVIII} “Yi wōn a le un 'yer ika n chiine naa ti un lieb wa a yi sē. Ala i yi ta nō ma naa, yi pōo naa pel naa un chiine a Sāa sē an i a n Sāa le berma gar ma. ^{XXIX} N den nie 'yere koro yi, tiche ka a na wa i, ala wa i, yin soon de. ^{XXX} Maa ni yin kō le 'yer kor ε, bojūu a wer nyā nāa Satan waara naa, ti waa tara kpēo a n 'yōo ε. ^{XXXI} Tiche a wer nibe na bōon ika n nō naa n Sāa naa maal a le ne a n Sāa na 'yōo ma. Yi ir a si chen.”

XV

I A Yesu 'yer, "Maa le i a tiwōn sō ka a n Sāa mi i a tikaara. II Wō ma ḡman a wilsti ala na be a n 'yōo ti ba wōnō ε. A wilsti ala mi na wōnō, wō ma chōor 'mel bar ka a wō yōo. III Yūn 'lo, a 'yer un 'yer kō yi chōor yi naa. IV Yi mar a n 'yōo, ka n mi mar a yi 'yōo. Wile jaa kō wō wōmō a wō māe ε, ka waa mar a tiwōna 'yōo ε. Yūn mi kō tōo wōmō wō ε. Yūn mi kō tōo wōmō wō ε, ka yaa mar a n 'yōo ε.

V "Maa le i a tte, yūn mi le a wilsti, ala i nure be naa a n 'yōo ka n mi be a wō 'yōo, wōn wōn wōmō yōo. Maa ba be a yi sē ε, yi kō tōo bon jaa i ε. VI Ala i āsoo jaa ba be a n 'yōo ε, wō nyentāan a wile ban lōb bar ka wō kō. Ba ma wob a wilbie anyāna lōb 'yōo būu pō ka a di. VII Ala i yi be naa a n 'yōo, ka a n 'yer be a yi 'yōo, yi suor bon jaa yūn bōoro, yūn nye naa. VIII A nyā le i a n Sāa tūr yūn wa wōnō wōmō yōo, a mi ni wiil naa ika yi i naa n poturbo.

IX "Le a Sāa na nō ma, le mi le n nō yi. Yi ara a n nōfo pō. X Ala i yi tu naa a le un 'yer, yūn be naa a n nōfo pō, nitāa le un tu a n Sāa 'yer naa be a wō nōfo pō. XI A anyāna le n 'yer kō yi ka n pōpel be a yi sē, ka a yi chilfo mi sēε. XII A n 'yer un kōro yi ni nyā. Yi nō taa nitāa le un nō yi. XIII A nōfo 'lo na gar a nōfo a jaa le nure na soo kpi kō a wō barmine. XIV Yūn le i a n barmine ala i yi ure naa a le un 'yer. XV N ba le bōolo yi gbāgbaar go ε, bojūu tōtōnō ba bōo le a wō nukpēε na ure ε. N bōolo yi naa n barmine, bojūu n 'yer yūn a le jaa un wō yi a n Sāa sē. XVI Yūn baa ir ma ε, tiche maa le ir yi ika yi ti wō wōmō, a wōmō ala na kō sōo ε. A Sāa na pāa kō yi naa bon jaa yūn suor a n yuor pō. XVII A nyāna le n 'yer ika, yi nō taa.

XVIII "Ala wa i a wer nibe 'laar yi naa, yi bōo ika ba dōo de nie 'laar ma. XIX Ala i yi ta i naa a wer nibe, a wer nibe naa nō yi naa nitāa a wō bon. Yaa i a wer nyā tōor ε. Tiche an i n oo yūn ir a wer nibe pō, ala le so a ba 'laar yi. XX Yi tter to a 'yer 'lo un 'yer kō yi. Gbāgbaa ba i kpēε gar a wō soro ε. Ala i ba ge ma naa, ba mi na ge yi naa. Ala i ba tu naa a n wiilfo, ba mi a n tu naa a yi wiilfo mi. XXI Ban maal yi naa a nitōnō a n yuor jūu, bojūu baa bōo a nure 'lo na tō ma ε. XXII Ala i n ba ta wa 'yer 'yer kō ba ε, ba kō naa tara yeldēε ε, pōpānyā baa tara a ba yeldēε lēb tunfo jie ε. XXIII A 'lo na 'laar ma mi 'laara a n Sāa mi. XXIV Maa ta ba tōtōmō na ba sōo nure jaa na ba i ε, ba kō naa tara yeldēε ε. Tiche pōpānyā ba nyen a ne'maa tōmō un tō, ti chene 'laar ma mi a n Sāa. XXV Tiche a anyā i naa ka a i yelmāe a le an seb a Nēε pō, 'Ba 'laar man pōro.' (Yiel Gān 35:19)

XXVI "A Sōnō na wa na, a 'lo na yi a Sāa sē. A yelmāe Ste 'lo wō yin a Sāa sē, wōn 'yer yi naa a n 'yer. XXVII Yi mi na 'yer naa a n 'yer bojūu yi ben a n sē a pielfo jaa."

XVI

I A Yesu 'yer, "A anyāna a jaa le n 'yere kōro yi, ka yi taa bar yi a soofō pō ε. II Ban dii yūn bar a ba lōofō jie. Būbir kōo na vie naa, ka ba kō yi ti tter ika Nāaḡmūn tōmō le ba tō. III Ban i naa anyāna, bojūu baa bōo a Sāa ε, bu a maa ε. IV N 'yere yi naa anyāna ka a būbir wa vie yūn tter to, ika n dōo kpāa yi. N ba dōo 'yer kō yi ε, bojūu n be naa a yi sē.

V "Pōpānyā n chiine naa a 'lo na tō ma sē, tiche a āsoo jaa ba suor ma a jie un chiine ε. VI A anyāna un 'yer kō yi jūu le a yi pōor sōo o? VII Tiche yelmāe le n 'yere kōro yi ika, a yi jūu a sēε naa ika n chen. Maa ba chen

ε, a Sõnõ kõ wa a yī sē ε, tiche maa chen ın tō won ka wō wa a yī sē. VIII 'Lō wa wa, won wiil a wer nibe a ba bōō ıka ba bōr naa, le a yeldēer nı yeltorsı na be, nı le won na tōor a ba 'yer. IX Won vē naa a ba bōō a ba yeldēer ban ba sōō de ma ε. X Ba bōr naa nı a yeltorsı, bojūu n chiine naa a Sāa sē, yī kō le nye ma go ε. XI Ba mı bōr naa nı a 'yer tōorfō yele, bojūu a wer nyā nāa Satan 'yer tōor naa.

XII "N chene na tara 'yer yoo nı taa 'yer yī tiche a pōpānyā, yī kō tōō bōō a par ε. XIII Tiche a yelmāe Ste 'lō wa wa, won wiil yī naa a yelmāe wō jaa par. Wō kō 'yer a wō māe 'yere ε, tı won 'yer naa a le tēe won wō, na wō le 'yer yī a ala na wa. XIV Won waan na tıur wa kō ma, na wō vē ka yī bōō a ala na ı a n bon. XV Ala a jaa a Sāa na so ı naa a n bon. Ala le so ka n 'yer ıka a Ste na vē naa ka yī bōō a ala na ı a n bon.

XVI "A chen bālāa yī kō nye ma go ε, ka a pāa le ı bālāa ka yī nye ma go."

XVII Ka a poturbo bamune sorō taa, "A par nı bo won 'yer ε ıka, 'A chen bālāa yī kō le nye ma go ε, ka a pāa le ı bālāa ka yī le nye wō go, nı won le 'yer ıka, n chiine naa a Sāa sē?" " XVIII Ba chene na sorō taa, "A chen bālāa par nı bo? 'Sāa bōō a par a le, ' won 'yere ε."

XIX Yesu bōon naa ban bōorō ıka ba sōor wō ka wō 'yer kō ba, "Yı sorō nı taa a le ın 'yer ıka, 'A chen bālāa yī kō nye ma go ε, ka a le ı bālāa ka yī nye ma go'? XX Yelmāe le n 'yere kōrō yī ıka yın kōnō na ka yī pōor sōō, tiche ka a wer nibe chile. Yı pōor na sōō naa, tiche ka a yī pōsōō na lieb popel. XXI Pōō wa dōorō āgān ma chire wō naa ka a dōorō wō bojūu a wō dōorfō bıbir vıe naa. Tiche 'lō wō dōō baar, wō ma ının naa a wō dōoye bojūu wō dōon nıre a wer pō. XXII Le nı wō ju le a yın mı, yı pōor na sōō naa a pōpānyā, tiche ın le wa nye yın go ka yī pōul pel, ka a nıre jaa kō tōō faa wō ε. XXIII A bıbir 'lō wa vıe, yī kō le sōor ma bon go ε. Yelmāe le n 'yere kōrō yī ıka, a n Sāa na kō yın bon jaa yın sōor a n yuor pō. XXIV An wa ta a pōpānyā, yaa de a n yuor sōor bon gba ε. Yı sōor, yın nye naa, ka yī popel na sēe.

XXV "Sokpar le n lōorō 'yere nı yī a anyāna, a bıbir wa vıe, n kō le lob sokpar go ε, tiche ın 'yer yī naa a n Sāa 'yer chāa pō. XXVI A bıbir 'lōnō, yın sōor naa nı a n yuor. N ba 'yere ıka maa le na sōor a Sāa kō yī ε. XXVII An ı a Sāa nō yī naa bojūu yī nō ma naa na yī sōō de ıka a Nāanmun sē le n yī. XXVIII A Sāa sē le n yī wa ka a wer pō, pōpānyā n le bara naa a wer tı lieb chiine a Sāa sē."

XXIX Ka a Yesu poturbo pāa 'yer kō wō, "Pōpānyā fō pāa 'yer ka a chaar faa le lōorō sokpar go ε. XXX Pōpānyā sı nyen ıka fō bōon yele a jaa, na faa le bōorō ıka nıre wō sōor fō sōorfōstı ε. Ala le so ka sı sōō de ıka Nāanmun sē le fō yī."

XXXI Ka a Yesu sōor ba, "Yı pāa sōon de a pōpānyā o? XXXII Tiche bıbir kōō na wa vıe naa, wō ben ta, ka yī jaa na yēyel ka āsōō jaa kul a wō yır tı che ma bar a n yō. Tı n ba ı a n yō ε, a n Sāa be naa n sē.

XXXIII "N 'yer yī naa anyāna ka yī na tara nyā'maar an ı yī ben a n 'yōō. A wer nyā pō yın din dōoye, tiche yī nyōō nyāa, bojūu n tōōn a wer."

XVII

I A Yesu na wa 'yer a anyāna baar, wō kāan saaju tı 'yer, "N Sāa, a bıbir vıe naa, kō a fō Bie a tıur ka a fō Bie mı kō fō a tıur. II Bojūu, fōō le kō wō

sor ka wo tōo a nibe ba jaa na wo ko ba a nyevor 'lo na ba tara baarfɔ ε, a bala ba jaa fon de ko wo. ^{III} A nyevor 'lo na ba tara baarfɔ ni nyā, ka ban bōo a fōo Nāanjmun tɛɛ, na ɪ yelmāe sɔɔ, ni a Yesu 'lo fon tō. ^{IV} N waan na tur wa ko fo a ka a wer pɔ, naa baar a tōmō ala fon ko ma ɪka n tō. ^V Pōpāanyā, n Sāa ko ma a tur a fo niem, a tur 'lo ɪn dōo tara tiche na fo wa maal a wer.

^{VI} "N wiil fon ko a bala fon de ko ma ka a wer pɔ, fōo le dōo so ba ti na fo wa de ba ko ma, ba tu naa a fo 'yer. ^{VII} Pōpāanyā ba bōo naa ɪka bon jaa ɪn tara yin a fo sē. ^{VIII} Bojūu, a 'yer ala fon ko ma, n 'yer ko ba, ka ba sɔɔ de. Ba bōon yelmāe jaa ɪka fōo sē le n yi naa wa, na ba sɔɔ de ɪka fōo le tō ma. ^{IX} Bala 'yōo le n sɔɔɔ fo, n ba sɔɔɔ fo korɔ a wer nibe ε, tiche a bala fon ko ma an ɪ fōo le so ba. ^X Bon jaa ɪn tara ɪ naa ɪ fo sofo, ka bon jaa fon mi na tara ɪ a n sofo. N nyen tur yi a ba jie. ^{XI} Maa kō le be ka a wer pɔ go ε, tiche bala 'lo chene na be ka a wer pɔ, n waara a fo sē. Sāa sō, gu ba ni a fo yuor kpɛɔ 'lo pɔ, a yuor 'lo fon ko ma ka ban ɪ bō'yen, nitāa le maa ni fōo na ɪ bō'yen. ^{XII} ɪn be a ba sē, n gu ban naa kpɛɔ 'lo fon ko ma. ɪsɔɔ jaa ba bɔr ε, ala ba ɪ a 'lo tɛɛ an sɛɛ ɪka wo bɔr ka a le na seb a Nāanjmun gān pɔ na ɪ yelmāe.

^{XIII} "N waara naa a fo sē a pōpāanyā, tiche ɪn chene be ka a wer pɔ le n 'yere a anyāna ka ban tara a n popel wo jaa. ^{XIV} N ko ban a fo 'yer, ala le so ka a wer nibe 'laar ba, baa le chene pɔɔ ba go ε, nitāa maa na ba pɔɔ ba ε. ^{XV} N ba sɔɔɔ fo ɪka fo ir ba yin ka a wer pɔ ε, tiche fo guro ba a deer sɔɔ 'yōo. ^{XVI} Baa le pɔɔ a wer nibe pɔ ε, nitāa n mi na ba pɔɔ ba ε. ^{XVII} Oo ba ni a fo yelmāe, a fo 'yer ɪn yelmāe. ^{XVIII} Nitāa le fon tō ma a wer nibe sē, le le n mi tō ba a wer nibe sē. ^{XIX} A ba 'yōo le n oo a n mae ko fo, ka ba mi na oo a ba mae sire jaa ko fo.

^{XX} "A ba ɪ bala tɛɛ 'yōo le n sɔɔrfɔ ε, n mi sɔɔɔ na korɔ a bala na wa sɔɔ de ma tu a ba 'yōo. ^{XXI} N sɔɔɔ fo naa ɪka fo vɛ ka ba jaa ɪ bō'yen. N Sāa, nitāa le fon be a n 'yōo, ka n mi be a fo 'yōo. Ba mi be a si 'yōo ka a wer nibe na sɔɔ de ɪka fōo le tō ma. ^{XXII} N ko ban a tur 'lōnō ni wo ju fon ko ma, ka ba na ɪ bō'yen nitāa maa ni fōo na ɪ bō'yen. ^{XXIII} N ben a ba 'yōo, ka fo mi be a n 'yōo. Ka ba jaa mi na 'mataa ɪ bō'yen ka a wer nibe bōo ɪka fōo le tō ma na fo nō ba gba nitāa a le fon nō ma.

^{XXIV} "N Sāa, n bɔɔɔ naa ɪka a bala fon ko ma, ba mi be a jie 'lo ɪn na be, na ba nye a n tur. A tur 'lo fon de nie ko ma, bojūu fo nō ma naa ti na fo wa maal a wer.

^{XXV} "N Sāa, a fo ye le tor naa, ti a wer nibe ba bōo fo ε, maa bōo fo naa, ka a n poturbo mi bōo ɪka fōo le tō ma. ^{XXVI} N vɛn ka ba bōo fo, ɪn chene na maal ba ka ba bōonō fo pɔɔɔ ka a nōfo 'lo fon nō ma na be a ba 'yōo ka n mi be a ba 'yōo."

XVIII

^I Yesu na sɔɔr a Sāa a nitō baar, 'lo naa poturbo gōo naa a Kidirɔn kola gōon. 'Lo ni a wo poturbo chen a jie a kaa tur na be.

^{II} Judas na gar 'yōo wo mi bōon a jie nyā, bojūu Yesu naa wo poturbo ba gala a be lōfofɔ ε. ^{III} Be le Judas tara a Worom sojasi, ni a puorfɔ die gugurbo bala a bɔɔrlo nɔbere ni a Faraseemune na tō chiin a jie 'lo. Ba tara na būsɔ, fātɪnst ɪn jeer bomo.

^{IV} Yesu na bōo le na waara a wo sē, wo tuor sɔɔr ba, "An yi bɔɔɔ?"

^V Ka ba 'yer, "Yesu na yi Najaretu le si booro." Ka a Yesu 'yer, "Maa le." Ka a Judas 'lo na gar 'yõo wo lõon ba ara. ^{VI} Yesu na wa 'yer ika, "Maa le." Ba heb puor lo lo tõe.

^{VII} Wo le suor ban go, "An le yi booro?" A ba 'yer, "Yesu na yi Najaretu."

^{VIII} A Yesu 'yer, "N ba 'yer yi ika 'Maa le.' Ala i maa le yi booro, yi i ka a nibe banyã chiine." ^{IX} Yesu 'yer a nitõ ka a le won dõo 'yer i yelmãe ika, "A bala fon ko ma, n ba vë ka äsõo jaa bor e."

^X Be le a Simon Pita na tara sõi na wo võo chen a boorlo nıkpõe gbãgbaa nũsõo toor ñmaa. A gbãgbaa yuor din Malkusı.

^{XI} A Yesu 'yer kõi a Pita, "Su a sõi a sokpa põi, n ta nyũn a dooye ñmele 'lo a Sãa na kõi ma bu?"

^{XII} Ka a sojasi nı a ba nıkpõe 'matãan a gugurbo bala ban tõi, nyõo a Yesu na ba lü. ^{XIII} Ba den nie tara wo chiin Anası sõi, wo i naa a Kayafası dãe na wo mı i boorlo nãa a yuon 'lõnõ. ^{XIV} A Kayafası nyãna le dõo 'yer kõi a Juu nibe ika a un sõi, ka nıbõ'yen na kpi kõi a nibe.

^{XV} Simon Pita nı a poturo äsõo turo naa a Yesu, bojũu a poturo nyã bõõn a boorlo nãa ala le so ka wo tu a Yesu kpe a boorlo nãa bechaar põi. ^{XVI} Tiche ka a Pita 'lo ara a yõo dõdõr nee. A poturo nyã a boorlo nãa na bõõ, yin wa 'yer a poobile 'lo na kaara a dõdõr nee ti tara a Pita kpẽn.

^{XVII} Ka a poobile 'lo na kaara a dõdõr nee, suor a Pita, "A fõõ, faa mı i a daba nyã poturo äsõo e?" Ka a Pita 'yer, "N ba i a wo poturo äsõo e."

^{XVIII} Oor kõi naa ka a gbãgbaa nı a gugurbo bala gbõõ saalaa bũu ara uoro ka a Pita mı ti ara uoro.

^{XIX} A boorlo nãa suor naa a Yesu, ba boo le i a wo poturbo nı bo le wo ma wile?

^{XX} A Yesu 'yer kõi wo, "Chãa põi le n ma 'yere a n 'yer kõi a nibe. N ma wile ba naa a ba lõõfo jie nı a ba Nãanmun puorfo jiir, be le a Juu nibe ba jaa ma lõõ. N ba sõi 'yer 'yer jaa e. ^{XXI} Bo le so ka fõ sõi ma a le? Suor a bala na wõ a n 'yer, ba bõõn a le un 'yer."

^{XXII} Yesu na 'yer a nitõ ka a guguro äsõo na ara gbõr wo 'ma wo ti 'yer, "Le le a see ika fõ 'yer kõi a boorlo nãa o?"

^{XXIII} A Yesu 'yer, "Ala i a le un 'yer n bor naa, wiil a n borfo jie. Tiche ala i yelmãe le n mı 'yer, bo 'yõõ fõ 'ma ma?" ^{XXIV} Wo chene na lü tiche ka a Anası vë a ba tara wo chiin a boorlo nãa Kayafası sõi.

^{XXV} A Simon Pita na chene ara uoro a bũu, ba suor wo naa, "A fõõ, fõ i naa a daba nyã poturo äsõo o?" Ka Pita chiir 'yer, "N ba i a wo poturo äsõo e."

^{XXVI} A boorlo nãa gbãgbaa äsõo, wo nıre äsõo toor le a 'lo a Pita na dõo che ñmaa 'yer, "A ba i n nye fõ naa fon be a wo sõi a kãa tur jie 'lo e?"

^{XXVII} Ka a Pita le chiir, ka a nõraa mı tõi kõi ajienaa.

^{XXVIII} Be le ba tara a Yesu yin a Kayafası yir bibio pipi na ba chiin a Worom nıkpõe yir. A Juu nibe mãe ba kpe be e, bojũu baa booro ika ba sõi ba mãe na ba kõi tõi di a Gõl Bar Difõ e. ^{XXIX} Le le a Pilate yi a yõo ti suor ba, "Bo yelbier yi ika a daba nyã i naa?"

^{XXX} Ka ba 'yer, "'Lo ba ta maal yelbier e, si kõi naa tara wo waan a fõ sõi e."

^{XXXI} Ka Pilate 'yer kõi ba, "Yin mãe, yi de wo ti tõi a wo 'yer, a le a yin mãe nee na 'yer bin." Tiche ka a Juu nibe 'yer, "Saa tara sõi na kõi nıre e."

^{XXXII} A un a le a Yesu na dõo 'yer wiil a kũu 'lo tõi won na kpi.

^{XXXIII} Pilate heb kpe ti bool a Yesu suor, "Fõõ le i a Juu nibe nãa bu?"

XXXIV A Yesu soor wo, "Fõo le tier a le bu nibe le 'yer a n 'yer ko fo?"

XXXV Ka a Pilate 'yer, "Fõ tier ika n un Juu nire bu? A fo mæe nibe ni a boorlo nibere baa nyoo fo waan a n sê, bo fõo i?"

XXXVI A Yesu 'yer, "A n nãalõo ba yi ka a wer pɔ ε, ala i a wer pɔ le wo dõo yi, a n poturbo naa jeb faa ma ka a Juu nibere ta nyoo ma ε. Tiche a n nãalõo ba yi a ka ε."

XXXVII Ka a Pilate pãa soor wo, "Ka ala i a le, nãa le fo i we?" Ka Yesu 'yer, "Fõ 'yer vila fon 'yer ika nãa le n i, ala 'yõo le ba dõo ma ka n wa ka a wer pɔ, naa wa 'yer a yelmæe 'yer. Nire 'lo jaa na i yelmæe soo chele naa le un 'yere."

XXXVIII Ka Pilate soor wo, "Bo le i a yelmæe?" Won soor a nitõ baar, wo yin a yõo a Juu nibere sê ti 'yer, "N ba nye yelsõnaa jaa a wo 'yõo ε.

XXXIX Tiche a yi binfo le ika n ma ir nire a pɔofu die pɔ ko yi a Gõl Bar Difõ daar. Yi booro naa ika n yuo a yi nãa ko yi bu?"

XL A ba tâna 'yere, "Kai, saa booro wo ε, Barabasi le si booro." Tiche a Barabasi mi un nikoro.

XIX

I Pilate vë naa ka ba nyoo a Yesu chiin ti fob. II Ka a sojasi de goor wob jupil su a Yesu, ti mi de fuu jã ile ile na ba su wo. III Ti pãa ma toõ ta a wo sê 'yere, "Si puor fo naa Juu nibe nãa," ti ma 'ma 'ma wo.

IV Pilate le yin wa a Juu nibere sê go wa 'yer ko ba, "Yi nye, un vën ka ba yi waan wo, ka yin mæe nye ika, n ba nye yelbier jaa a wo 'yõo ε." V Ban wa yin a Yesu, wo sun a goor jupil ni a fuu jã ile ile 'lo, ka a Pilate 'yer ko ba, "Yi nye a daba."

VI A boorlo nibere ni a puorfo yir gugurbo, ban wa nye a Yesu, ka ba tâna 'yere, "Kpa wo a daa ju. Kpa wo a daa ju." Tiche ka a Pilate 'yer ko ba, "Yin, yi de wo ti kpa wo a daa ju, maa 'lo n ba nye yelbier jaa a wo 'yõo ε."

VII Tiche ka a Juu nibere 'yer, "Si tara na nee, sun 'yer, ka a nee 'lo ika wo seen kũu, bojũu wo boolo naa wo mæe Nãanmun Bie."

VIII Pilate na wõ a nitõ ka dãbãe gba kpe wo. IX Ka wo heb kpe na wo ti soor a Yesu, "Nyine fo yi?" Tiche Yesu ba haa nee soo wo ε. X A Pilate soor wo, "Faa haar ma nee ε? Faa bõo ika n tara na sor na vë ka ba ko fo, naa le tara sor na faar fo bar ε?"

XI Be le a Yesu 'yer wo, "Faa tara kpẽo bãlãa jaa a n jie ε, ala i Nãanmun ba de yin saaju ko fo ε. A le jũu nire 'lo na nyoo ma wa ko fo, wo lon yelder pɔ gar fo."

XII An yi a be chiine, ka Pilate pãa mouro ika wo faar a Yesu, tiche ka a Juu nibere tâna 'yere, "Fõo vë ka a daba nyã chen, faa i a Siisa baraa go ε. Nire jaa na ika nãa le wo i, wo jeere ni naa a Siisa."

XIII Pilate na wõ a nitõ, wo yin naa Yesu ti jãne ni a 'yer toorfo dakoo ju, a jie ban boolo Kospãn. Ka a Juu nibere mi boolo a jie Gabata. XIV A Gõl Bar Difõ bãnsi daar mõtõtuo sõo, Pilate 'yer ko a Juu nibere, "Yi nye a yi nãa."

XV Tiche ka ba tâna 'yere, "Kõ wo. Kõ wo. Kpa wo yool a daa ju." Ka a Pilate soor ba, "N kpa a yi nãa?" A ba 'yere, "Saa tara nãa jaa ka nãa Siisa ba le ε."

XVI Ka Pilate vë a ba nyoo a Yesu chiin na ti kpa ka a sojasi tara wo.

XVII Yesu yin tuo a wɔ mǎe daa chiin a jie 'lo ban boɔlo a Julaa Jie. Tiche ka a Juu nibe mi boɔlo a jie, Gologota. **XVIII** Be le ba kpa wɔ 'matāan nibe ayi, ka bala be a lōbobo tiche ka a Yesu be a sǎsɔɔ.

XIX Pilate seb sebie 'mar a daa ju ũka, YESU NA YI NAJARETI, A JUU NIBE NĀA. **XX** Kɔkɔe ata le wɔ seb, a Juu nibe kɔkɔr, Worom nibe kɔkɔr ni a Greek dēme kɔkɔr. Ka a Juu nibe yɔɔ kar a sebie bojūu a jie ban kpa wɔ ba jāan a yir ε. **XXI** Ka a boɔrlo niberε 'yer kɔ a Pilate, "Ta seb ũka a Juu nibe nāa ε, fon taa seb ũka a daba nyā 'yer ũka 'lo le ι a Juu nibe nāa."

XXII Ka a Pilate 'yer, "A le in seb n seb baar."

XXIII A sojast na wa kpa a Yesu baar, ba pōn a wɔ fuusti jir anaar ka āsɔɔ jaa 'mɔɔ wɔ bon. A wa chen a fuu wōo 'lo na ba tara neε ε, bōbō'yen le ba wob yin a saaju ti baar a gbεε pɔ.

XXIV Ka ba 'yerε korɔ taa, "Yi ta ι a si chier a fuu nyā ε, yi ι a si gba gbām kaa an le na di?" Ba in a le ka a ala na seb a Nāanmɔn gān pɔ na ι yelmāe, "Ba pōn a n fuur ti de a n fuu gbān gbām." (*Yiel Gān 22:18*) Le le a sojast ι.

XXV Yesu ma ni a wɔ ma yebe, Klopast pɔɔ Mēer ni a Mēer 'lo mi na yi a Magdala ara naa be a wɔ daa par. **XXVI** A Yesu na nye a wɔ ma na ara, ka a poturo 'lo won nō mi ara gbɔr wɔ, ka wɔ 'yer kɔ a ma, "A fɔ bie le a 'lo." **XXVII** Na wɔ mi 'yer kɔ a poturo 'lo mi, "A fɔ ma le." Ala le so ka a poturo 'lo tara a Yesu ma kul a wɔ yir.

XXVIII Yesu bōɔn naa pōpānyā ũka ye le a jaa pāa baar naa ka a le na seb a Nāanmɔn gān pɔ, na ι yelmāe, ka wɔ 'yer, "Kōnyūr kpε ma naa." **XXIX** Dɔɔ ben be ka a dāmiir sεε ka ba de sapɔ 'lor ir chab urbanyūu daa pɔ tur a Yesu. **XXX** Won wa moor a dāmiir ala baar, ka wɔ 'yer, "A baar naa," ti sur a ju na wɔ nmaa a vɔɔr.

XXXI A bɔbir chiiraa Chɔɔrfɔ Bɔbir Daar le ka a wer na chaar ι Bɔbir Kpēε, ala le so ka a Juu nibe ba boɔrɔ ũka a kūn a chεne be a daar jur ε. Ba soor a Pilate ũka wɔ vē ka ba kar a ba gbεε ti yɔɔ ba. **XXXII** Be le a sojast chen ti kar a bala ban lōɔ kpan a Yesu gbεε. **XXXIII** Tiche ban wa ta a Yesu sē, ba nyen ka a ι wɔ kpi naa ka baa kar a wɔ gbεε ε. **XXXIV** Ka a sojast āsɔɔ de a pīi wōo 'lo chɔr a Yesu lōboor ka jān ni kōɔ yi ajienaa. **XXXV** A nure 'lo na nye a anyāna le di a dāastε, ka wɔ dāastε ι yelmāe. Won bōɔ naa ũka a le won 'yer in yelmāe, ka yi mi na sɔɔ de. **XXXVI** A anyāna ι naa ka a le na seb a Nāanmɔn gān pɔ ι yelmāe ũka, "A wɔ korɔ kō kab ε." (*A Yifo Gān 12:46*) **XXXVII** Ka ba le seb a Nāanmɔn gān jie āsɔɔ ũka, "Ban kaa naa a 'lo ban chɔr." (*Jekariya 12:10*)

XXXVIII A Josefo na yi Arimatya, ι naa a Yesu poturo, ti a Juu niberε dābāε jūu, waa dōɔ vē ka ba bōɔn ε. 'Lo le soor a Yesu a Pilate sē. Pilate sɔɔ naa ka wɔ ti yɔɔ a Yesu. **XXXIX** A 'lo ni a Nikodimas ι nyā na dōɔ chen a Yesu sē a tāsɔɔ pɔɔ wɔ naa, na wɔ mi waan a kānyūr ala ban boɔlo sumura ni alost. An tǎn nūgbulo lijaata ni pie ni a nūu (75). **XL** A ba jaa ayi den a Yesu vil wɔ a fɔpila ti je wɔ a kānyūu ala tu a le a Juu nibe na ma ι ti ũu a nure. **XLI** A jie 'lo ban kpa a Yesu, pobile ben be, ka yaa paalaa mi ban ba ũu nure jaa ε, mi be be. **XLII** Bojūu an ι a bɔbir chiiraa Chɔɔrfɔ Bɔbir Daar le, tiche ka a yaa mi gbɔr a be jūu, ba ũun a Yesu a be.

XX

I A daa gbul bɔbir dɔɔ daar wer na chaara wa la la la, Mɛer na yi a Magdala chen naa a yaa par ti nye ka ɪ a kosɪr 'lo ban pɔɔ a yaa yuo naa. II Wɔ jon chen a Simon Pita nɪ a poturo 'lo a Yesu na nɔ sɛ ti 'yer, "Ba ir naa a Soro ɔgɔn a yaa pɔ, ka saa bɔɔ a jie ban bin wɔ ɛ."

III Ka a Pita nɪ a poturo yi na chen a yaa par. IV Ba jaa 'mantaa joro, tɪche ka a poturo 'lo jo vɪɛ a Pita bar ti de nie ta a yaa par. V Na wɔ muul nye a fɔpɪla 'lo na gɔ, ti waa kpe ɛ. VI Be le ka a Pita na turo a puor mɪ ta, na wɔ kpe a yaa pɔ, na wɔ nye a fɔpɪla mɪ na gɔ. VII Ka a fɔ-ũu naa 'lo ban vil a Yesu ju mɪ pil yi a fɔpɪla pɔ gɔ wɔ yɔ. VIII A poturo 'lo na dɔɔ de nie ta a yaa par mɪ pɔa kpe, na wɔ nye a le ti sɔɔ de. IX Baa na bɔɔ a par sere ɛ, ɪka le a Nɔanmɪn gɔn na 'yer ɪka a Yesu na ir naa a kɔu pɔ, ɪ vɔr ɛ.

X A poturbo ayi bala lɛɛb kul a ba taaba sɛ. XI Tɪche ka a Mɛer ara a yaa par kɔnɔ. Wɔ kɔn wa muul kaa a yaa pɔ, XII na wɔ nye a malakasi ayi na su fuu pɪɛl be a yaa pɔ, ka a ɔsɔɔ jɔnɛ a ju jie, ka a ɔsɔɔ mɪ jɔnɛ a gbɛɛ jie, a jie ban dɔɔ gaal a Yesu.

XIII Ka ba sɔɔr wɔ, "Pɔɔ, bɔa 'yɔɔ le fɔ kɔnɔ?" A wɔ 'yer ba, "Ba ir naa a n Soro, ka n ba bɔɔ a jie ban bin wɔ ɛ." XIV A nitɔ won 'yer, ti lɛɛb nye a Yesu na ara, tɪche waa bɔɔ ɪka 'lo le ɛ.

XV Ka Yesu sɔɔr wɔ, "Pɔɔ, bɔa 'yɔɔ le fɔ kɔnɔ? An le fɔ bɔɔrɔ?" Mɛer tɪɛr naa ɪka a jikaara le, ti 'yer, "Nɪkpɛɛ, ala ɪ fɔɔ le ir wɔ, wiil ma a jie fɔn bin, ka n chen ti 'mɔɔ wɔ."

XVI A Yesu bɔɔl, "Mɛer!" Ka wɔ lɛɛb 'yer nɪ a Juu nɪɛ kɔkɔr, "Woroboni." A par le, Wiwile.

XVII A Yesu 'yer, "Ta gɔɔ ma ɛ, n ba chen a n Sɔa sɛ sere ɛ. Chen a n poturbo sɛ ti 'yer ba, n lɛɛb chiine a n Sɔa Nɔanmɪn mɪ na ɪ a yɪ Sɔa Nɔanmɪn sɛ."

XVIII Ka a Mɛer na yi a Magdala chen a poturbo sɛ ti 'yer, "N nyen a Soro," na wɔ mɪ man a ala a Yesu na 'yer kɔ wɔ.

XIX A daa gbul bɔbir dɔɔ daar jɔanɔɔr, a poturbo lɔɔn taa a die pɔ, ti kpɔl a pɔma a Juu nɪɛ dɔbɛɛ jɔu. A Yesu ti kpe ara a ba sɛ ti puor ba 'yer, "Nyɔ'maar wɔ be a yɪ sɛ." XX Won 'yer a nitɔ, wɔ wiil ba naa a nuur nɪ a lɔboor. Nɔɔ kpɛn a poturbo ban nye a Soro.

XXI Yesu le 'yer kɔ ba go, "Nyɔ'maar wɔ be a yɪ sɛ, le a Sɔa na tɔ ma, le le n mɪ tɔnɔ yɪ." XXII Ti pɔa vɔɔr 'yɔɔ ba ti 'yer, "Yɪ de a Nɔanmɪn Sɪɛ."

XXIII Ala ɪ yɪ vɛn nɪɛ yeldɛɛr bar, Nɔanmɪn mɪ na vɛn bar wɔ. Ala ɪ yaa mɪ wa vɛn bar ɛ, Nɔanmɪn mɪ kɔ vɛ bar ɛ.

XXIV Tomasi ban le bɔɔlɔ Naa na ɪ a Poturo Pie Nɪ Ayi ɔsɔɔ ba dɔɔ be be a Yesu na wa ɛ. XXV Ka a poturbo bala na be be nye a Yesu 'yer kɔ wɔ, "Sɪ nyen a Soro," ti wɔ 'yer, "Maa ba nye a natɛ a wɔ nɔu pɔ ɛ, naa de a n nubir tɔ a kpafɔ jie ɛ, naa mɪ le de nɔu tɔ a lɔboor bɔɔ pɔ ɛ, n kɔ sɔɔ de jaa ɛ."

XXVI A ber aniin daar, a wɔ poturbo ba jaa le lɔɔn taa a yir pɔ, ka a Tomasi mɪ be be. A pɔma kpɔl naa, tɪche ka a Yesu wa ara a ba sɛ puor ba ti 'yer, "Nyɔ'maar wɔ be a yɪ sɛ." XXVII Ti pɔa 'yer kɔ a Tomasi, "Tur a fɔ nubir a ka, nye a n nuur na fɔ tur a fɔ nɔu su a n lɔboor bɔɔ pɔ, na fɔ bar a baal ti sɔɔ de."

XXVIII Ka a Tomasi 'yer, "N Soro nɪ n Nɔanmɪn."

XXIX A Yesu pɔa sɔɔr wɔ, "Fɔn nye ma jɔu le fɔ sɔɔ de ɔ? Popɛl dɛme le a bala na ba nye ɛ, ti sɔɔ de."

XXX Yesu tön ne'maa tö yoo a wo poturbo niem, ban ba seb 'yöo a gän nyä po ε. **XXXI** Tiche a anyäna seb naa ka yin soo de ika, a Yesu le a Ni-iraa, na i a Näänmun Bie. Yün soo de jüu, yün tara naa nyevor yin a wo yuor po.

XXI

I A anyä puor, Yesu le ir wo mäe wiil ko a wo poturbo be a Tiberiyas man po. Nütö le a tu. **II** Simon Pita, Toması ban buolo Naa, Natanıel na yi Keena na be a Galilee paal po, Jebedee bibiir ayi puon a poturbo ayi bamıne 'mantaa. **III** Ka a Simon Pita 'yer ko ba, "Maa chiine naa jame nyoorfo jie." Ka ba mı 'yer, "Sın 'mantaa chen!" Ba yin kpe a gboro chen, tiche a täsoo 'lönö baa nyoo bon ε.

IV Bibio pipi Yesu ben a gogoro ju ara, tiche a poturbo ba böo ika 'lo le ε.

V Ka wo buol ba soor, "Barmıne, yaa nyoo jam ε?" Ka ba 'yer "Kai."

VI A Yesu 'yer ba, "Yi lob a loyaar 'yöo a gboro nüsöo jie, yün nyoor amıne." Ban lob a loyaar 'yöo, baa le töönö töoro ε, bojüu wo nyoor jäyoo.

VII Ka a poturo 'lo a Yesu na nö 'yer ko a Simon Pita, "A sı Soro le." A le a Pita na wö ika, "A sı Soro le," wo sun a fuu won döo yaa bar na wo oo lon a köo po. **VIII** Ka a poturbo ba nyä na che turo ni a gboro töoro a loyaar na seen a jame. Baa jään a gogoro ε, an un gbεε köor ata (300). **IX** Ban wa do a gogoro ju, ba nyen saalaa büu jame na be be ni paanöo.

X A Yesu 'yer ko ba, "Yi ir a jame ala yün nyoor a pöpäanyä amıne waan."

XI Ka a Simon Pita kpe a gboro po, ti too a loyaar na seen a jäbere don a gogoro ju. A un jame köbaa İjaayi ni pie ni ata (153), an i a yoo a le, tiche a loyaar ba chier ε. **XII** A Yesu 'yer ko ba, "Yi wa suor neε." Ti a poturbo äsoo jaa ba 'la soor wo ika, "An le fu i?" Ba jaa böön naa ika a Soro le. **XIII** Yesu ir a paanöo na wo ko ba, ti le ir a jame mı ko ba. **XIV** A nyä le i gbεε ata Yesu na ir a wo mäe wiil a poturbo won ir a küu po i vor.

XV Ban di baar ka Yesu soor a Simon Pita, "Simon, Joon bie, fo nö man gar a banyäna o?" Ka wo 'yer, "Öo, n Soro, fo böo naa un nö fo." A Yesu 'yer wo, "Koro a n pelsi a bödiir."

XVI Yesu le soor go, "Simon, Joon bie, fo nö man sire jaa?" Ka wo 'yer, "Öo, n Soro, fo böön naa un nö fo." Ka a Yesu 'yer ko wo, "Böo kaara ma a piir."

XVII Yesu le soor won gbεε ata, "Simon Joon bie, fo nö ma naa?" Ka a Pita puo söo bojüu gbεε ata ni nyä a Yesu na soor wo, ika wo, "Nö wo naa?" Ti 'yer, "N Soro fo böön yele a jaa, fo böo naa un nö fo." A Yesu 'yer ko wo, "Koro ma a piir bödiir. **XVIII** Yelmäe le n 'yere koro fo, a fu polbile daar fo mäe ma sun fo fuusi na fo chiin jie 'lo jaa fon booro. Tiche föo wa kor baar, fo ma jän a nuur ka nre köo su fo a fuu ti too fo chiin a jie 'lo fon ba booro ε." **XIX** Yesu 'yer a nütö na wo wiil a küu 'lo to Pita na wa kpi 'yöo Näänmun yuor tur. Ti päa 'yer ko a Pita, "Turo ma."

XX Pita heb nye a poturo 'lo a Yesu na nö ka wo turo ba. A poturo nyä le döo diel a Yesu le ban dire a di baaraa, na döo soor a Yesu, "N Soro, an le na gar 'yöo fo?" **XXI** Pita na nye won turo ba, ka wo soor, "N Soro, ti nyä mı?"

XXII A Yesu 'yer, "Maa nö ika wo be be ti tän un na heb wa, a i bo a fu soro? Föo turo ma." **XXIII** A anyäna jüu le a poturbo 'yer yuoro ni ika a

poturo 'lo kō kpi ε. Tiche Yesu ba 'yer ɪka wɔ kō kpi ε, wɔ 'yer ɪka, “Maa nō ɪka wɔ be be ti tãn un na lɛb wa, a ɪ bo a fɔ sɔrɔ?”

^{XXIV} A poturo nyãna le di a anyãna dãasɛ na wɔ sɛb bin, ka si bõn a wɔ dãasɛ na ɪ yelmãε.

^{XXV} Yesu tōn tōyɔɔ mi, ala ɪ a jaa ta sɛb bõ'yen 'yen, a wɛr wɔ jaa kō naa tara jie bin a ala na sɛb ε.

A NITÖNSI TÖMÕ GÄN

^I Teofilus t a n gän dõo 'lo pö, n seb a ala a jaa a Yesu na dõo piel maal t t na wö wiil a nbe. ^{II} Yesu tu naa a Näänmun Ste pö na wö wiil a nitönsi bala won ir le ban na ure t t a Näänmun de wö don a saaju. ^{III} A wö döoye difo puor, wö wiil wö mäe kō a nbe banyāna, ka a chaar ba nie ika wö ir naa na wö i vor. A ber ljaayi daar le wö wa düu ba, na wö 'yer a Näänmun nālõs 'yer.

^{IV} Won wa lõon ba ka ba 'mataa dire, ka wö kpäkpāan ba n t a 'yer bir nyā, "Yi taa ure wa yire a Jerusalem ε, yi chele a kōfō 'lo a n Sāa na pōl ka n 'yer kō yi. ^V Jõon 'lo, kōõ le wö de son a nbe, tiche yin 'lo, a kō le kor ε, Näänmun na so yi naa n t a wö Ste."

^{VI} Ba le wa lõon naa a Yesu go, na ba suor wö, "S t Soro, a sōo nyāna pö le fon lheb a Isiral nālõs kō ba bu?" ^{VII} A wö 'yer kō ba, "A ba i yi 'yer ε, ika yi bõo a sōo bu a b b i r a Sāa na bin a wö kpõo pö ε. ^{VIII} Tiche yin nyen kpõo a Näänmun Ste wa wa a yi sē, ka yi i a n dāaste dēme, a Jerusalem, n t a Judiya paal wö jaa, n t a Samariya paal t t t ān a wer tēfo jie." ^{IX} A anyāna le wö 'yer baar t t duoro a saaju a le ne a ba n b i r u ka a julõjuur t t pöo wö.

^X Ka ba chene dōl kaara a saaju a le ne won duoro, be le a döor ayi na su fuu piel wa düu ba a le ne ara a ba sē. ^{XI} Na ba suor ba, "Galilee döor, bāa le so a yi kaara a saaju a le mō? A Yesu nyāna n t wö ju yin nye na duoro a saaju, na lheb a le ne n t wö ju wa, n t āa a le ne yin nye won duoro a saaju."

^{XII} A ba yi a tōo ban bōolo a Olive Tur Tōo lheb kul a Jerusalem na ba jāan a tēe ε, a fon tōo chen a Pēnfō B b i r Daar. ^{XIII} Ban wa ta, ba don a bōoye pö, be le ba dõo lõo taa. Ka a bala na dõo be be le Pita, Jõon, Jemes t n t Andiru. Filip, Tomas t, Batolomi n t Matiu n t Alfayast bidaba Jemes t n t Simon na mōo n b i r n t a wö wer yele, n t a Jemes t bidaba Judas. ^{XIV} A banyāna ba jaa le lõo taa n t nebõ'yen suor a Näänmun, ka a pōbō bamine pōo ba ka a Yesu yeer n t a wö ma Meer m t be be.

^{XV} B b i r āsōo le a wö poturbo wa lõo taa na ba i nbe kōbaa döol ljer. Ka Pita ir ara a ba pö ^{XVI} t t 'yer, "Yeer, a sēe naa ka s t n maal a le a Näänmun Ste na dõo tu a Nāa David nee pö, a wö 'yer na wö seb bin a kōr jaa n t āa le a Judas nyā na dõo de a nbe nie a ba wa nyōo a Yesu. ^{XVII} Wö dõo i a s t āsōo na wö pōo s t a tōmõ nyā pö."

^{XVIII} Judas putuyar won nye le ika wö dān wer, be le wö chor ju pur ka a nyaba a jaa yi. ^{XIX} Nure jaa na be ka a Jerusalem le wō a 'yer nyā na ba bōolo a jie a ba kōkōr pö ika, Akeldama. A par le, Jāt Wer.

^{XX} Ka a Pita 'yer, "N t tō le a Nāa David seb a wö yiel gän pö, 'A wö jie wö lheb dālpōo, ka a nure jaa taa kpere be ε,' (Yiel Gän 69:25) ka, 'A nure āsōo, wö de a wö jie.'

^{XXI} "A le jūu, nyuo le s t n ir ka a nnyune i a 'lo na dõo pōo s t 'mataa suor n t a Yesu. ^{XXII} Piel a Jõon Näänmun kōo sofō sōo wa t ān a sōo nyā a Yesu na yi a s t sē do a saaju. A nure 'lo le na pōo s t dire a wö kūu pö irfō dāaste."

XXIII Be le ba tier 'yõo nibe ayi. Josefo ban boolo Basabasi na ba le boolo wo Justusi ni Matiyasi. **XXIV** Na ba pãa sooro Nãanmın 'yere, "Sı Soro, fõo le bõo nure jaa potter, wil sı a nibe ayi banyãna ãsoo fon na ir. **XXV** Ka won de a ntõnsı tõmõ jie a Judas na bar, tı chen a jie won po." **XXVI** A ba pãa gba gbãm ka a gbãbie tı ir Matiyasi a wo puo a ntõnsı pie ni bõ'yen po.

II

I A Pentikosi na wa ta, ba jaa ben a jibõ'yen. **II** Ajienaa le ka a damfo na kaara fika sesekpẽe na furo yi a saaju wa see a die 'lo po ban jãne. **III** Be le ba nye bũu 'lraa na ñmara jaa porpor doolo ãsoo jaa bõ'yen 'yeni. **IV** Ka ba jaa seen a Nãanmın Sıe na ba piel 'yere kòkoyor le a Sıe na kò ba.

V A Juu nibe na joro a Nãanmın dãbãe na ba yi a tẽn tẽn wa kpıere a be a Jerusalem. **VI** Ban wa wõ a gõmõ nyã, a nıyoõ ba nyãna ba jaa wa lõon taa na ba ı chıcham, bojũu ãsoo ma wõn ban 'yere a wo kòkòr. **VII** Ka a ı yel dũu naa, na a 'maa ba jaa nee ka ba sorò taa, "A ba ı Galilee dẽme le a banyãna na 'yere e? **VIII** Tı ñmune a ı ka a sı ãsoo jaa wõnõ ban 'yere ni a sı kòkòr? **IX** Parti dẽme, Mede dẽme, ni a Elam dẽme. Bamune mı yin Mesopotamiya, Judiya, Kapadosiya ni Pontus ni Asıya. **X** Ka bamune mı yi Fırgıya, ni Pamfliya, ni İjipiti, ni a Libiya dẽme na gbor a Sırenı wer ni a sãanba na yi a Worom, **XI** a Juu nibe mãe ni a bala na lieb a Juu nibe, bamune yin Kırete ni a Arabıya dẽme. Sı wõn ban de a sı mãe kòkòr 'yere ni a Nãanmın tobere won tõ."

XII Ka a anyãna sob ba nıbir ka ba neer 'maa a ba sorò taa, "A anyãna par ni bo?" **XIII** Tıche ka a bamune kperere 'yere, "Dãa le maal ba a le ne."

XIV Ka a Pita ni a Pie Ni Bõ'yen pãa ir ara ka wo 'yer kpẽo jaa kò a nibe, "Juu nibe ni nure jaa na kpıere ka a Jerusalem, yi vẽ ka n wiil yi a par. Yi chele a le ın na 'yer. **XV** A nibe banyãna ba nyũ dãa e, nitãa a le yın tier e, a chene na ı bibi'maar. **XVI** Nitõnõ le a Nãanmın 'ye'yere Joel dõo 'yer, **XVII** 'Nãanmın 'yer ıka a ber baaraa daar, won kpaaraa a wo Sıe 'yõo a nibe ba jaa. Ka a yi dabil ni a pòobil 'yere a 'yersı ala a Nãanmın na kò ba, ka a yi dabil nyere nyefosı, ka a yi danyõn mı jãna jãnsı. **XVIII** A bala gba na ı a n gbãgbadoor ni a pòbo, ba jaa po le ın kpaar a n Sıe 'yõo ba a ber ala po, ka ba 'yere a n 'yer. **XIX** In wiil ban yelfersı na yi saaju ka a jãnsı mı be ka a tẽe, jãt, bũu ni juor na den jie wo jaa. **XX** Ka a mõtõo lieb lıi ka a ñmera mı lieb jãt kaar tıche ka a sı Soro bıbir 'lon na chaar pãa wa. **XXI** Be le nure jaa na pãa boolo a sı Soro yuor na nyen faafõ." (*Joel 2:28-32*)

XXII "Isıral nibe yi chele ka, A Yesu nyã na yi a Najareti 'lo le a Nãanmın ir kò yi, na wo de wo tẽn a ne'maa tõmõ, ni tõfersı, ni jãnsı tõmõ a yi po, ka yi mãe bõon. **XXIII** Ba nyooõn a daba nyãna 'yõo a yi nuur po nitãa le a Nãanmın na dõo tu a wo bofo ni a wo bõofo po, de nie 'yer bin, ka a putudẽme sõo yi ka yi kpa wo a daa ju a wo kpi. **XXIV** Tıche ka a Nãanmın sãt wo a kũu po, na wo faa wo a kũu wõm po, bojũu a kũu ba tara kpẽo na nyoo wo taa le e.

XXV "A Nãa David dõo 'yer a wo 'yer, 'Bıbir jaa le n nyere a n Soro, bojũu wo ben a n nũsõo jie, n kõ wa loo gber e. **XXVI** Ala le so ka n puo pel ka n jãlbir chile, ka a n ãgãn mı tara tier tãfo jie. **XXVII** Bojũu fo kõ wa bar ma

be a yaa pɔ ɛ, bu ka fɔ bar a fɔ Cheche Sɔɔ 'lɔ ka wɔ pɔɔ ɛ. ^{XXVIII} Fɔ wiil man a nyevɔr sɔr, fɔn vɛn ka nɔɔ kpɛ ma a fɔ niem.' (*Yiel Gån 16:8-11*)

^{XXIX} "N yɛɛr, n 'yer chãa pɔ kɔ yɪ ɪka a sɪ sãakpã David kpi naa a ba ũu, a wɔ yaa le anyãna na be ka dɪna. ^{XXX} Tɪche wɔ dɔɔ 'yer a le a Nãanmɪn na tur nɛɛ kɔ wɔ ɪka, wɔn vɛ naa ka 'lɔ David yɔɔ jãne a wɔ nãa dakɔɔ ju. ^{XXXI} David den nie nye a le na be a wɔ niem, ala le so ka wɔ 'yer a Kɪrɪstɔ kɪu pɔ ɪfɔ 'yer, na wɔ 'yer ɪka wɔ kũ gã be a yaa pɔ ɛ, bu ka a wɔ ágãn pɔɔ ɛ.

^{XXXII} "Nãanmɪn sãt naa a Yesu nyãna ka wɔ ir ɪ vor, sɪn le ɪ a anyãna a jaa dãasɛ dɛme. ^{XXXIII} 'Lɔ le wɔ 'mɔɔ don bin a wɔ nɪsɔɔ jie, ka a Sãa kɔ a Yesu a wɔ Sɪɛ 'lɔ wɔn tur a nɛɛ kɔ wɔ. A Sɪɛ nyã le wɔ kpaar 'yɔɔ sɪ ka yɪ nye tɪ be wɔnɔ. ^{XXXIV} David ba dɔɔ do a saaju ɛ, tɪ wɔ 'yer naa, 'A Soro 'yer kɔ a n Soro, "Jãne a n nɪsɔɔ jie, ^{XXXV} ka n wa de a fɔ dɔdɛme ka ba ɪ a fɔ gbɛɛ dɔɔlfɔ jie." (*Yiel Gån 110:1*)

^{XXXVI} "A le jũu, vɛ ka a Isral nɪbe ba jaa bɔɔ sɪre jaa ɪka Nãanmɪn maal naa Yesu nyã yɪn kpa a daa ju ka wɔ ɪ a sɪ Soro nɪ a Nɪ-iraa."

^{XXXVII} A nɪbe na wɔ a nɪtɔ, ka a ŋmara ba a nyãn, ka ba sɔɔr a Pita nɪ a nɪtɔnsɪ, "N yɛɛr, ŋmɪne sɪn ɪ?" ^{XXXVIII} Ka a Pita 'yer kɔ ba, "Yɪ lɪɛb a yɪ tɪɛr, ka ba de a Yesu yuor son yɪ a Nãanmɪn kɔɔ, ka a yɪ yelbier baar. Ka a Nãanmɪn kɔ yɪ a wɔ Sɪɛ. ^{XXXIX} Yɪn nɪ a yɪ bibiir le a Nãanmɪn tur a wɔ nɛɛ kɔ, yɪn nɪ a bala ba jaa na be a tɛɛr, nɪ a bala ba jaa a sɪ Soro Nãanmɪn na wa bɔɔl." ^{XL} Pita den 'yer yɔɔ kpãan ba, na wɔ kpãkpãan ba 'yerɛ, "Yɪ faa yɪ mãɛ yɪn a dɪna nɪfɪlɛfɪlɛtɪ pɔ."

^{XLI} Ka a bala na sɔɔ de a wɔ 'yer, ba so naa a Nãanmɪn kɔɔ, ka nɪbe tur ata (3,000) pɔɔ ba a daar 'lɔnɔ. ^{XLII} Ba den ba mãɛ kɔ a nɪtɔnsɪ wiilfɔ, na ba tara nebɔ'yen lɔɔ dire, na ba lɔɔ puoro a Nãanmɪn. ^{XLIII} Dãbãɛ kpɛn nɪre jaa a le ban nye ka a nɪtɔnsɪ tɔ a tɔfɛrsɪ nɪ a nɛ'maa tɔmɔ. ^{XLIV} A bala na sɔɔ de, ba jaa lɔɔn taa jɪbɔ'yen na ba sɔnɔ taa. ^{XLV} Na ba daara a ba bɔtarsɪ na ba ma pɔ ir kɔ taa le jaa ãsɔɔ na bɔɔrɔ. ^{XLVI} Bɪbir jaa le ba ma lɔɔnɔ taa be a Nãanmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ, na ba yɔɔrɔ taa yie ŋmara a paanɔɔ dire nɪ pɔpɛl nɪ pɔtɪɛr bɔ'yen. ^{XLVII} Ba pɛɛre naa Nãanmɪn ka a nɪbe ba jaa mɪ ara a ba puor. A sɪ Soro ma vɛ naa ka a bala na nye faafɔ, pɔɔ ba bɪbir jaa.

III

^I Bɪbir ãsɔɔ Pita nɪ Jɔɔn duoro naa a Nãanmɪn puorfɔ yir kpɛɛ pɔ, a puorfɔ jie mɔtɔɔ na gɔr. ^{II} Ka a daba ban lɔɔ dɔɔn a wɔ gbɛɛ, a ba ma tuo wɔ tɪ bin a be a Nãanmɪn puorfɔ yir dɔdɔr nɛɛ 'lɔ ban bɔɔlɔ, Vɪla. Be le ba ma tuo wɔ tɪ bin bɪbir jaa a wɔ ma sɔɔrɔ a bala na kpɪɛre a Nãanmɪn yir bechaar pɔ libie.

^{III} Wɔn wa nye a Pita nɪ a Jɔɔn na kpɪɛre, a wɔ sɔɔrɔ ba a libir. ^{IV} Ka a Pita nɪ a Jɔɔn kaara wɔ a le a tãu, ka a Pita wa 'yer, "Kaara sɪ." ^V Ka a daba tɔɔ fur a nɪbir a le chir chir chir 'yɔɔ ba tɛre ɪka wɔn nyɛn bon. ^{VI} A Pita pãa 'yer, "N ba tara libir bu, selma korɔ fɔ ɛ, tɪche a 'lɔ un tara le un kɔ fɔ. Yesu Kɪrɪstɔ na yɪ a Najaretɪ yuor pɔ, ir chiine." ^{VII} Tɪ na wɔ nyɔɔ a daba nɪsɔɔ sɔɔ wɔ ka wɔ ir ka a ɪ a gbɛpɛle nɪ a nakɔɔtɛ kpɛme naa. ^{VIII} Ka a daba ɔɔ chɔr a gbɛɛ na wɔ piel chiine, na wɔ pãa tu ba kpɛn be a Nãanmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ. Be le wɔ tɪ ɔɔrɔ yɔɔrɔ na wɔ pɛɛre a Nãanmɪn.

IX A nibe ba jaa na wa nye wö, a le won chiine peere a Nāanmün, **X** ba bõo wö naa an i 'lo le ma jāne soro libie be a Nāanmün puorfo yir dõdõr 'lo ban bõolo a, Vıla. Ka a i ba chicham naa 'maa ba nee a le na i.

XI An i a daba chene na pöö a Pita ni a Joön ka a nibe neer 'maa a ba jo wa titaa a be ban bõolo a Solomon Bechaar pö.

XII Pita na nye a le ka wö 'yer kó a nibe, "Isral dõor woi, bāa le so ka a neer 'maa yi a le mō? Bāa le yi fur a nibir 'yõo si fika sün mæe kpõo bu sün mæe maal vıla le si maal a daba nyā ka wö chiine? **XIII** A Nāanmün nyā na i a Abraham, Isaaki ni a Jekob Nāanmün ni a si sākpaamine Nāanmün le 'yõo a wö tõtõnõ Yesu yuor. Yin le nyoo wö tur ika ba kó wö, ka a Pilate nme nyāa na bar wö ti yi 'yer ika yaa bõo wö e. **XIV** Yi 'yer naa ika yaa bõo a cheche soo ni a yelmæe soo e, ti na yi soro ka ba yuo a nikoro kó yi. **XV** Yin le kó a nyevor soo, tiche ka a Nāanmün sāt wö a kũu pö. Sün le nye anyāna ni nibir. **XVI** A daba nyāna ni a sün na 'mataa soo a Yesu le sa a daba nyāna baal yin nye na yi bõo, sire jaa sün soo de a Yesu yuor le wö sa, a daba nyāna yin ben nye.

XVII "Pöpānyā, yeer, n bõo naa ika ba bõo fu le vë ka yi tõ a le ne a yi nbera na dõo tõ. **XVIII** Tiche Nāanmün i naa a le won dõo vë ka a wö 'ye'yerbe 'yer ika, a wö Ni-iraa na din dõoye. **XIX** Yi pāa lieb a yi tier, na yi lieb wa a Nāanmün sē, ka wö fiel a yi yeldebe bar. A ākpõo paalaa yin na nye na yin a si Soro sē, **XX** ka wö gba na tõ a Yesu Kirsito 'lo won dõo ir bin kó yi. **XXI** Won chene na jāne be a saaju, ti tån a sõo 'lo Nāanmün na 'mataa a bonsi a jaa nitāa le won tur a nee a kór jaa tu, a wö 'ye'yerbe chechesi sē. **XXII** Bojũu Mosesi dõo 'yer, 'A Soro Nāanmün na ir 'ye'yer a n kaar ka wö i a yi mæe nire, a yi chele a ala a jaa won na 'yere koro yi. **XXIII** Isro jaa ba wa chele a le won na 'yere e, ban ir wö nũu bar a wö nibe pö.' *(Mosesi Gāma Na Tu Anũu 18:15, 18, 19)*

XXIV "Sire jaa, a Nāanmün 'ye'yerbe ba jaa na yi a Samuwel sõo ni 'yer naa a bibie anyāna 'yer. **XXV** Yin le i a Nāanmün 'ye'yerbe banyāna bibiiri na a neturaa 'lo a Nāanmün na tara ni a si sāmune. Wö 'yer kó a Abraham, 'An tu naa a fo yon pö, ka a nibe ba jaa na be ka a tēe na nye sõufu.' *(A Pielfo Gān 22:18)* **XXVI** Nāanmün na wa ir a wö tõtõnõ, yin sē le wö de nie tõ wö ka wö ti sõo yi na wö lieb a yi āsõo jaa yin a wö putusor pö."

IV

I A le a Pita ni a Joön na chene 'yere ni a nibe, a Juu nibe bõorlorbo ni a puorfo yir ndiere 'matāan a Saduseemune wan a ba sē. **II** Ba wa nyen suur, bojũu ba wile naa a nibe ika Yesu jũu nire jaa na ir naa kũu pö. **III** Be le ba nyoo a Pita ni a Joön na ba 'yõo ba pöofu die pö bar ka wer na chaar, bojũu mõtõo mor baar. **IV** Tiche a bala na wõ a le a Pita na 'yer a Yesu 'yer na ba sõo de na in dõor tur anũu (5,000).

V A wer na wa chaar, a ba ndierbe ni a ba nbera 'matāan a Mosesi nee wiwiilbe lõon taa be a Jerusalem. **VI** Ka Anasi na i a Juu nibe bõorlo nikpõe ni Kayafasi, Joön ni Aleksanda 'matāan a Juu nibe bõorlo nikpõe nibe bamune. **VII** A ba ti yuo a Pita ni a Joön waan a ba wa soro ba, "Kpõo buor ni yobuor le yi de tõtõnõ ni a anyāna?"

VIII Ka a Pita na seen a Nāanmün Ste 'yer kó ba, "A yin ndierbe ni a yin nbera, **IX** ala i yi ben bõol si duna ika si wa man a maal vıla nyā na vë ka a gbera sa. **X** Yi pāa bõo ika yaa, a yin ni nire jaa na be a Isral, ika a Yesu Kirsito nyā na yi a Najareti yuor pö, a 'lo yin kó a daa ju, tiche ka a

Nāaḡmun sāt wō a kūu pō, ka wō ı vor, le sa a daba nyāna na ben ara a kana. ^{XI} Wō ı naa 'A kōsr 'lo a yın mımıerbe na tor bar, 'lo le wa ı a kōsr ju.' (*Yiel Gān 118:22*) ^{XII} Fafaara jaa ba le be be ε, bojūu yuor jaa ba le be ka a tēe pō, na tōō nıre faa ε."

^{XIII} Ban nye a le a Pita nı a Joōn na ba joro dābāe ε, tı mı bōōn ban ba jān gān chen tēer ε, ka ne'maa ba. Ka ba tıertō ban dōō be a Yesu sē. ^{XIV} Tıche ba mı nyen a daba 'lo na sa 'mataa ara nı ba, baa le tara 'yer na 'yer ε.

^{XV} Le le ba 'yer ba a ba yi chēchē, tı ba pāa guoro taa 'yere, ^{XVI} "Nımıne le sın ı a nıbe banyāna? Nıre jaa na be ka a Jerusalem bōōn naa a ne'maa tōmō ban tō a sı kō tōō chiir ε. ^{XVII} Tıche ala ı sın pōō naa a yele nyāna sor ka nıre kō le wō naa ε, yı ı a sı fuu ba ka ba taa ıre wa pōō a yuor nyāna kōō nıre jaa ε." ^{XVIII} Be le ba bōōl ba a ba kpe ka ba kpākpān ba ıka, ba taa ıre wa 'yere bı wile nı a Yesu yuor go ε.

^{XIX} Tıche ka a Pita nı a Joōn 'yer kō ba, "Yın māe yı pe kaa, a seen Nāaḡmun sē ka sın tu a yı nee gar a Nāaḡmun bı? ^{XX} Bojūu sın 'lo kō tōō bar a 'yer sın nyen nıbir tı wō 'yerfō ε."

^{XXI} Le le ba vuur ba tı bar ba a ba chen. Baa bōō kpāa buor le ban kpāa ba ε, bojūu a nıbe ba jaa peere naa Nāaḡmun a le na ı. ^{XXII} Bojūu a daba nyāna na sa a ne'maa safō nyāna kor gar yuomo lıjaayi (40).

^{XXIII} Ban wa bar a Pita nı a Joōn, ba chen a ba taaba sē tı man ala a jaa a bōōrlo nıbere nı a nıbere na 'yer kō ba.

^{XXIV} A ba taaba na wō a nıtōnō, ba jaa 'mantaa nı nebō'yen puor Nāaḡmun na ba 'yere, "Tōōnō Sōō, fōō le maal a saaju nı a tēe nı a man kpēe nı bon jaa na be a pō. ^{XXV} Fōō le dōō vē ka a fō Sıe haa a fō gbāgbaa na ı a sı sāa David nee ka wō 'yer, 'Bo le so ka a paalsı nye suur, ka a nıbe ḡmara a dōōl porst? ^{XXVI} A wer nāmıne tōōō naa gbechile, ka a nıbere mı lōō taa jeere nı a Soro nı a fō Nı-ıraa.' (*Yiel Gān 2:1, 2*)

^{XXVII} Sıre jaa le a Herōd nı a Pontius Pilate lōō taa nı a bala na ba ı a Juu nıbe ε, nı a Juu nıbe a tēe nyāna pō, na ba jeb a fō tōtōcheche Yesu, a 'lo fon ır. ^{XXVIII} Ba maal naa a le fon kaa ır na ı a fō potıer, nı a fō kpēō, nı a fō bōfo fon dōō de nie choōr tı a wa ı.

^{XXIX} "Pōpānyā sı Soro, kaa le ban fuu sı, tı na fō sōō a fō gbāgbaar a sı mōōl a fō 'yer nı 'lafō. ^{XXX} Tur a fō nūu sāan baalsı, na fō tō ne'maa tōmō nı a fō tōtōcheche Yesu yuor."

^{XXXI} Ban wa puor baar, a jie 'lo ban lōō taa damaa. Ka ba jaa seen a Nāaḡmun Sıe, na ba 'yere a Nāaḡmun 'yer nı 'lafō.

^{XXXII} Ka a bala na sōō de, ba jaa tara na tıer bō'yen nı nyābō'yen. İsoō jaa maa 'yer ıka a wō bonst ı naa a 'lo tēe bon ε, ba ma pōn bon jaa ban tara. ^{XXXIII} A nıtōnsı den kpēō mana nı a sı Soro Yesu kūu pō ırfō 'yer, ka a Nāaḡmun wāefō be a ba jaa sē. ^{XXXIV} Ba āsōō jaa ba dōō faa bon ε, sōō jaa le a bala na tara por nı yie ma da na ba ma waan a libie, ^{XXXV} wa bin a nıtōnsı sē, ka ba ma pō ır kō āsōō jaa le an seen wō.

^{XXXVI} Josefo na yi Sipurusı na wō ı a Levi bal nıre, kaa a nıtōnsı bōōlo wō Banabası. A par le nıre na 'yōōnō ākpāen. ^{XXXVII} Wō dān a wō puo, na wō de a libie waan wa bin a nıtōnsı sē.

V

^I Ka a daba äsɔɔ na be be di Ananias ka a wɔ pɔɔ mɪ di Safira. Ba mɪ den a ba pɔbile da. ^{II} Wɔ ir naa libie amine bin ka a pɔɔ bɔɔn, tɪche na wɔ chiin a ŋmaa tɪ bin a nɪtɔnsɪ sɛ.

^{III} Ka a Pita sɔɔr a Ananias, “Bo le so ka a Satan sɛɛ fɔ a nyāa a fɔ ŋmaa jir kara yɔɔ a Nāanmɪn Sɪɛ, na fɔ ir a libie amine a le fɔn da a puo bin?” ^{IV} A ba ɪ fɔw le so na fɔ de da ɛ? Fɔn wa da baar a ba ɪ fɔw le so a libie ɛ? Bo le ɪ a fɔ tɪer a fɔ maal a nɪtɔ? Nɪrɛ ba le fɔ ŋmaa a jir nyā ‘yɔɔ ɛ, tɪche Nāanmɪn le.” ^V Ananias na wɔ a nɪtɔnɔ na wɔ lo kpi a jie. Ka a dābāɛ kpe a bala jaa na wɔ naa. ^{VI} Ka a pɔlbil ir a ba pɔ ‘mɔɔ a kɪu lɪ tuo yin tɪ ũu.

^{VII} An wa kor bālāa ka a wɔ pɔɔ mɪ wa bɔn dɔɔl ba bɔɔ a le na ɪ ɛ, ^{VIII} ka a Pita sɔɔr a pɔɔ, “A libie a jaa le a anyāna a fɔw nɪ a Ananias na da a puo nye ɔ? ‘Yer kɔ ma.” A wɔ ‘yer, “Ɔɔ, le le.” ^{IX} A Pita ‘yer kɔ wɔ, “Ŋmɪne le a ɪ a yɪ guor taa ɪka yɪ bɛɛr a sɪ Soro Sɪɛ kaa? Nye a nɪbe bala a dɔdɔr nɛɛ bala le tuo a fɔ sɪrɛ yin tɪ ũu, ba mɪn tuo fɔn yin.” ^X Ajiɛnaa ka a ɪ wɔ mɪ lon kpi be a Pita niem. A pɔlbil bala na ben wa kpe nye ka a ɪ wɔ kpi naa, ka ba tuo wɔ yin tɪ ũu lan a sɪrɛ.

^{XI} Ka a dābāɛ kpe a pupuorbiir ba jaa nɪ nɪrɛ jaa na wɔ naa.

^{XII} A nɪtɔnsɪ tɔn nɛ'maa tɔ yɔɔ a nɪbe sɔɔ. Ka a bala na sɔɔ de, ba jaa tara na nɛbɔ'yen ma lɔɔ taa a be a Solomon Bechaar pɔ. ^{XIII} Nɪrɛ jaa kpire ba naa, tɪ äsɔɔ jaa maa 'la lɔɔn ba ɛ. ^{XIV} Tɪche nɪyɔɔ jaa chɛnɛ na waara, ka dɔɔr nɪ pɔbɔ na sɔɔ de a sɪ Soro pɔɔrɔ ‘yɔɔnɔ. ^{XV} A le vɛ naa ka a nɪbe yin a ba baalsɪ tɪ gaal ba a gadɔr jɪ nɪ a sɔn pɔ a sɔr kɔkɔor chɛle nɪ a Pita, ɪka 'lo wa tala a wɔ gāagiel wɔ pɔɔ ba. ^{XVI} Nɪyɔɔ yin a tɛbil ala na jilɔ a Jerusalem waan a ba baalsɪ wa lɔɔn 'matāan a bala a sɪdɛbe na tara, ka ba jaa sa.

^{XVII} Ka a nyuur kpe a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪkpɛɛ nɪ a wɔ taaba bala na pɔɔ a Saduseemɛ gbul pɔ. ^{XVIII} A ba nyɔɔr a nɪtɔnsɪ ‘yɔɔ pɔɔfɔ die pɔ bar. ^{XIX} Tɪche a tāsɔɔ a sɪ Soro tɔ naa a wɔ malaka ka wɔ wa yuo a pɔɔfɔ die pān na wɔ tɔɔ ba yin ^{XX} tɪ ‘yer, “Yɪ chɛn a Nāanmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ na yɪ tɪ ‘yer a nyɛvɔr paalaa nyā ‘yer kɔ a nɪbe.”

^{XXI} A wɛr na wa chaar ba kpɛn be a Nāanmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ, nɪtāa le a malaka na ‘yer ba tɪ piel wile a nɪbe. A Juu nɪbe bɔɔrlo nɪkpɛɛ nɪ a wɔ taaba mɪ wa lɔɔn taa na ba bɔɔl a Juu nɪbe nɪdierbe ba jaa lɔɔ taa na ba na guor a ‘yer, na ba pāa tɔ ɪka ba chɛn a pɔɔfɔ die pɔ tɪ yuo a nɪtɔnsɪ waan. ^{XXII} Tɪche ban wa tɪ ta a pɔɔfɔ die pɔ baa nye nɪrɛ jaa ɛ. A ba lɛb chɛn tɪ mana kɔrɔ ba, ^{XXIII} “Sɪ chɛn tɪ nye a pɔɔfɔ die dɔdɔr nɛɛ, tɪche sun wa yuo a pān nɪrɛ jaa ba be be a die pɔ ɛ.” ^{XXIV} Ban wa wɔ a anyāna ban man ka a Nāanmɪn puorfɔ yir guguro nɪkpɛɛ nɪ a Juu nɪbe bɔɔrlo nāmɛnɛ ka a ɪ ba chɪcham, a ba baala baa bɔɔ len na ɪ ɛ.

^{XXV} Ka a nɪrɛ äsɔɔ wa ‘yer kɔ ba, “Yɪ nye a nɪbe bala yin nyɔɔr pɔɔ, ba ben be a Nāanmɪn puorfɔ yir bechaar pɔ wile a nɪbe.” ^{XXVI} Ka a Nāanmɪn puorfɔ yir guguro nɪkpɛɛ tara a wɔ tɔtɔnbɔ chiin tɪ tara a nɪtɔnsɪ jaa jom waan. Baa tɪ fir ba ɛ, bojũu ba joro na dābāɛ ɪka a nɪbe na lob ban nɪ kɔsɪbe.

^{XXVII} Ban wa waan ba, ba vɛn ka ba ara a nɪbɛrɛ niem, ka a Juu nɪbe bɔɔrlo nɪkpɛɛ na sɔɔr ba ‘yer, ^{XXVIII} “Saa kpākɔpāan yɪ jaa ‘yer ɪka, yɪ taa le ɪrɛ wa pɔrɔ a yuor nyāna wile nɪ nɪrɛ jaa go ɛ? Tɪche a yɪ chɛnɛ tɔr tɪ sɛɛ

a Jerusalem ni a yi wiilfo nyāna, na yi buoro ũka yi de a daba nyāna jāi yeke dool st.” ^{XXIX} Ka a Pita ni a nitõnsi bala na che 'yer, “Sin tun Nāanmūn nee gar nisaal. ^{XXX} A si saakpāmune Nāanmūn le sūi a Yesu a kūu pō, a 'lo yin yool a daa ju ka wō kpi. ^{XXXI} Nāanmūn 'moo won don bin be a wō nūsōo jie, ka wō i Nāa ni Fafaara ũka wō kō a Isiral nibe sōr ka ba lieb ba tier, na ba nye vē kōfo. ^{XXXII} Sin le i a anyāna dāasie dēme ni a Nāanmūn Sie 'lo won de kō a bala na ta a wō nee.” ^{XXXIII} Ban wa wō a anyāna, ba suur ir naa ka ba buoro a ba kōfo.

^{XXXIV} Tiche ka a Farasee āsōo ban buolo Gamaliel na i a Mosesi Nee wiwile, nire jaa 'yōōnō wō naa, ka wō ir ara a nidierbe pō ti 'yer ũka, ba vē ka a door bala yi yōo bālāa. ^{XXXV} Ti na wō pāa 'yer kō ba, “Isiral door, yi bōōnō sō a le yin buoro ũka yi maal a nibe banyāna. ^{XXXVI} Sōo kōo le a Tiudasi dōo ir 'yer gādaa 'yer ũka nukpēe le wō i ka a door kōor anaar (400) ir turo wō. Ba kō wō naa ka a nibe bala yēyel ka a jaa i pōro. ^{XXXVII} Ala puor le ka a Judas na yi a Galilee a nibe sōrfō yuon ir niyoo ka ba turo wō. Ba mi kō wō naa ka a bala jaa na turo wō mi būbur. ^{XXXVIII} A le jūu, maa na 'yer yi naa ũka yi ir nūu, tiche a nibe ba nyā bar. Yi bar ba a ba chiine. Ala i a le ban maala in nire le bin an in pōro. ^{XXXIX} Tiche ala i Nāanmūn sē le a yi, yaa be jaa na wa tōo űmaa a nibe banyāna sōr e, yin wa bōon naa ka a i Nāanmūn māe le yi jeere ni.” ^{XL} A nuberē tu naa a le a Gamaliel na 'yer, ti na ba buol a nitõnsi fōb ba ti kpākpāan ba ũka ba taa le ire wa 'yere 'yer pōro ni a Yesu yuor go e, ti bar ba a ba chen.

^{XLI} A nitõnsi na wa yi a nuberē banyāna niem, ba chile naa, bojūu ba seen naa a dooye ni a vā difo a Yesu yuor jūu. ^{XLII} Bibir jaa le ba ma be a be a Nāanmūn puorfo yir bechaar pō wile a nibe na ba mi yōoro a yie ba gala e, na ba wile a nibe ti 'yere a 'yer nōo ũka a Yesu le i a Ni-iraa.

VI

^I A ber ala pō, a poturbo na waara pōoro a bala ban doo a paal yuo pō, ka baa tōoro 'yere a Juu kōkōr e, hūhūnō na 'yōōnō a bala na i a Juu nibe, bojūu a ba pōokōe maa nye a bibir jaa bōdiir ban ma pō e.

^{II} Be le a nitõnsi pie ni ayi buol a poturbo ba jaa lōo taa wa 'yer, “A ba tara sōr ka sin bar a Nāanmūn 'yer 'yerfo ti pōnō bōdiir e. ^{III} A le jūu yere, yi kaa a yi pō na yi ir door ayopōi, bala yin bōo ka ba seen a Nāanmūn Sie ti mi tara yē, ka sin de a tōmō nyā kō ba. ^{IV} Tiche a sin 'lo mōo nibir ni a Nāanmūn sōrfō ni a wō 'yer.”

^V A 'yer nyā pel ba jaa na duo a be pōo, ka ba ir a nibe banyāna. Siteven a Nāanmūn Sie na see ka wō mi tara soofō, ni Filip, ni Porokorusi, ni Nukanor, ni Timon, ni Pamenasi, ni Nikolasi na yi Antiok na wō lieb kpe a Juu nibe puorfo pō. ^{VI} A nibe banyāna le ba ir waan a nitõnsi sē, ka ba dool ba nuur sōr Nāanmūn kō ba.

^{VII} Ka a Nāanmūn 'yer yaar, ka a poturbo mi na be a Jerusalem pōoro 'yōōnō. A Juu nibe buorlorbo yoo jie mi soon de a 'yer.

^{VIII} Nāanmūn wāefo ben a Siteven sē ka wō tara kpēo tōnō ni a ne'maa tōyoo a nibe sē.

^{IX} A nibe bamune na yi a ba lōofō jie a ba buol ba, Māe Sorbo, ni a Juu nibe bamune na yi a Sireni ni a Aleksandiriya, ka bamune mi yi a Silisiya ni Asiya. A nibe banyāna le piel a nechure na ba chire ni a Siteven. ^X Tiche baa tōoro wō e, a yē 'lo a Nāanmūn Sie na kō wō a wō 'yere ni.

^{XI} A ba pãa sool tõ nibe bamune ka ba nmaa jir 'yer ıka, "Sun le wõ a Sıteven na fere 'yere 'yerdeer 'yõõõ a Mosesı nı a Nãanmın."

^{XII} Tı tã a nibe nı a nıbere nı a Mosesı nee wiwiilbe 'yõõ ka ba nyõõ a Sıteven chiın a ba 'yer tãorbõ sê. ^{XIII} Be le ba waan jir nmarba ka ba wa 'yer, "A daba nyãna ba gala 'yer debe won 'yere 'yõõõ a Nãanmın puorfõ yir cheche nyãna ε, nı a Mosesı nee won bin ε. ^{XIV} Sun mãe le wõ won 'yer ıka a Yesu na yi a Najareti na nmer a jie nyãna, tı na wõ lieb a binfo ala a Mosesı na dõõ bin kã st."

^{XV} Ka a bala jaa na jãne a be a 'yer tãorfõ jie, kãan a Sıteven nie ka wõ kaara fıka a malaka nie.

VII

^I Be le ka a Juu nibe bõorlo nıkpêe soor wõ, "Sıre le a anyãna ban 'yer bıı?" ^{II} Ka a Sıteven haa 'yer, "Yeer nı sãamune, yı chele. A Nãanmın tur soõ dõõ yi a sı sãa Abraham le won dõõ chene be a Mesopotamiya wer pã sere ti wa chen a Haran. ^{III} A Nãanmın 'yer kã wõ, 'Yi a fı tãe na fı bar a fı nibe tı na fı chen wer yuo pã in na wiil fı.'" *(A Piefõ Gãn 12:1)*

^{IV} "A wõ yi a Chaldea wer pã na wõ chen tı jãne a Haran wer pã. A wõ sãa na wa kpi baar le a Nãanmın waan wõ a kana yın ben kpiere. ^V Nãanmın ba kã wõ bon jaa a kana ε, waa kã wõ jibile jaa gba ε, bıı gber nefõ jie ε. Tıche Nãanmın tur nee kã wõ ıka 'lo nı a wõ yõn le na so a jie, tı waa tara bie gba ε. ^{VI} Nıtõ le a Nãanmın 'yer kã a Abraham, 'A fı yõn na ı naa sãanba paal sãan pã, na ba ı gbãgbaar ka ba ge ba yuom kãõr anaar (400). ^{VII} Tıche Nãanmın 'yer naa, ıka won yaa naa a sãn a paal 'lo na maal ba a gbãgbaar. A anyã puor le ban wa puor ma a jie nyãna.'" *(A Piefõ Gãn 15:13, 14)* ^{VIII} Nãanmın tur nee kã a Abraham a yõõ nmaaafõ yele. Abraham na wa dõõ a Isaaki, wõ nmaa won a yõõ a ber anıın daar. Ka a Isaaki mı dõõ a Jekõb, ka a Jekõb mı dõõ a sı sãamune pie nı ayı.

^{IX} "A sı sãamune banyãna na tara nı a ba yebile Josefõ nı nyuur jũu, na ba nyõõ wõ da kã a Ijipiti dẽme. Tıche ka a Nãanmın be a wõ sê. ^X Na wõ faa wõ yın a wõ wõm a jaa pã. Wõ kã naa a Josefõ yẽ na wõ soõ wõ a wõ nye 'yõõfõ a Faaro na ı a Ijipiti nãa niem, na wõ maal wõ ka wõ ı a Ijipiti nı a nãa jie wõ jaa nıkpêe.

^{XI} "Ka a kõ lo Ijipiti nı a Kanaan wer wõ jaa waan dõõye, ka a sı sãamune ba nyere bõdiir ε. ^{XII} Jekõb na wa wõ ıka bõdiir ben a be Ijipiti, wõ tõn a sı sãamune ka ba chen. ^{XIII} A gbẽe ayı soõ ban chen le a Josefõ wiil a wõ mãe kã ba, ka a Faaro mı pãa bõõ a Josefõ yir nibe. ^{XIV} A anyã puor le a Josefõ tõ bõõl a wõ sãa Jekõb nı a wõ yir dẽme, a ba jaa ı nibe lıjaata nı pie nı anũu (75). ^{XV} Jekõb chen a be a Ijipiti nı a sı sãamune be le ba jaa tı kpi. ^{XVI} Ba tuo naa a ba ãgãma waan a Sekem wa ũu ba a yaa 'lo pã a Abraham na da a Hamor bibiir sê a be a Sekem.

^{XVII} "A sõõ na wa gbõr ka a Nãanmın na maal a le won tur a nee kã a Abraham, a sı nibe na be a Ijipiti dõõn paal. ^{XVIII} Ala le ka a nãyuo wa di na wõ kaara a Ijipiti na waa bõõ a Josefõ yele ε. ^{XIX} Wõ maal naa a sı nibe putuyele na wõ ge ba, na wõ ma fıur a pãõ pãõr ka bala wa dõõ bipile ba lãb ba 'yõõ a kõõ pã a ba kpi. *(A Yifõ Gãn 1:22)*

^{XX} "A sõõ nyãna le ba dõõ a Mosesı, ka wõ ı bivıla a Nãanmın niem. A ba guol wõ nmerı ata be a wõ sãa yir. ^{XXI} Ban wa yın wõ tı bar a yõõ,

Faaro bipɔɔ de won guol ka wɔ ɪ a wɔ mæe bidaba. ^{XXII} Ba jän naa Mosesi a Ijipiti tēe yē a jaa, ka wɔ kpēme a wɔ 'yer ni a wɔ tömõ pɔ.

^{XXIII} "A le a Mosesi na wa ta yuom ljaayi (40), wɔ tier naa a wɔ yeer Isral nibe na wɔ ika wɔ chen ti piir ba kaa. ^{XXIV} Wɔ ti nyen a ba äsɔɔ a Ijipiti nure äsɔɔ na gere ka wɔ ŋmaa de na wɔ kɔ a Ijipiti nure 'lo. ^{XXV} Mosesi tier le ika a wɔ mæe nibe na böön naa ika 'lo le a Nāanmɪn na de faan ba, tiche baa tierto a le ε. ^{XXVI} A wer na wa chaar, wɔ ti nyen a Isral nibe ayi mi na jeere taa. Ka wɔ 'maal ba ti soro ba, 'Yɪn yeer nara, bo le so a yɪ jeere taa?' ^{XXVII} Tiche a 'lo sɔɔ na töɔ a wɔ tɔ sɔɔ daan a Mosesi bar ti sɔɔr wɔ, 'An tö fö ika fö wa kaara si na fö töɔrɔ a si 'yer?' ^{XXVIII} Fö bɔɔrɔ naa ika fö mi kɔ ma ntāa le fon kɔ a Ijipiti nure a jāa wē?' (*A Yifo Gän 2:14*) ^{XXIX} Mosesi na wɔ a 'yer nyāna ka wɔ jo chen ti kpɪere a Midiyan, be le wɔ be na wɔ wa döɔ dabil ayi.

^{XXX} "Yuom ljaayi (40) na wa po, malaka wa lieb būu lire tibile pɔ, na wɔ düu a Mosesi be a mögõɔ pɔ na gbɔr a Sinai töɔ par. ^{XXXI} Won wa nye a le ka a ne'maa wɔ, a wɔ töɔ gbɔr ika wɔ kaa. Be le wɔ wɔ a Soro kəkɔr na 'yer, ^{XXXII} "Maa le ɪ a fö säamune Nāanmɪn, Abraham, Isaaki ni a Jekob Nāanmɪn.' Ka a dābæe kpe a Mosesi waa le 'lara na kaa ε. (*A Yifo Gän 3:6*)

^{XXXIII} "Ka a si Soro pāa 'yer kɔ wɔ, 'Yaa a fö nafɔr bar, a jie fon ara ɪ naa jicheche. ^{XXXIV} N nye naa a n nibe be a Ijipiti pɔ ban gere, n wɔ naa ba hõonfo naa suu ika n wa faa ba. Wa, ka n tö fö a be a Ijipiti.' (*A Yifo Gän 3:5-10*)

^{XXXV} "A Mosesi nyāna ni wɔ ju ban tör bar ti sɔɔr wɔ, 'An le 'yõ fö ika fö kaara si na fö töɔrɔ a si 'yer?' 'Lo le a Nāanmɪn mæe tö a sõɔ 'lo a malaka na wa düu wɔ 'lire a būu a tibile pɔ, ika wɔ ti ɪ a ba nukpēe ni a ba fafaara. ^{XXXVI} 'Lo le ti de ba nie na wɔ tö tö yɔɔ be a Ijipiti tēe pɔ, ni a Man Jɪe par ni a mögõɔ pɔ ban be a yuom ljaayi (40). ^{XXXVII} A Mosesi nyāna ni wɔ ju le 'yer kɔ a Isral nibe ika, 'Nāanmɪn na tö naa a 'ye'yere äsɔɔ a maa kaar ka wɔ yi a yɪ mæe nibe pɔ.' ^{XXXVIII} Wɔ döɔ puɔ a nɪyɔɔ bala pɔ be a mögõɔ pɔ, 'matāan a si säakpāmune ka a malaka 'yer 'yer kɔ wɔ be a Sinai Tõɔ par na ɪ nyevɔr 'yer ka wɔ 'yer kɔ si.

^{XXXIX} "Tiche a si säakpāmune tör wɔ naa, na baa tu a wɔ nee ε. Ba tör won bar ka a ba tier lieb chen be a Ijipiti. ^{XL} Ba 'yer kɔ a Aaron, 'Maal ŋmume kɔ si ka a ma de si nie, a Mosesi 'lõnõ na yin si a Ijipiti saa böɔ bo ni tara wɔ ε.' (*A Yifo Gän 32:1*) ^{XLI} A ba me botu a daar 'lõnõ

ka wɔ nyetāan nele, na ba waan bomo wa lon bɔɔr a jie na ba dāen 'yõɔn a ba nüu bömaalaa nyāna. ^{XLII} Tiche ka a Nāanmɪn lieb puor 'yõɔ ba, na wɔ bar ba ka ba puoro a saaju bomo. Ka anyāna ti tuor a le a Nāanmɪn 'ye'yere äsɔɔ na döɔ seb, wɔ sɔɔr naa, 'A yin Isral nibe, yin be a mögõɔ pɔ a yuom ljaayi (40) na yɪ döɔ waan a bɔɔrlo bomo maa le yɪ wa kɔ bu? ^{XLIII} Kai, ti a botibe ala yin kaara le a Molokɪ ni ŋmerbir ŋmɪn Arefan, a tibe anyāna le yɪ döɔ maal puoro. A le jūu, un vē naa ka ba nyɔɔr yɪ chiin a Babilon puor ka yɪ ti kpɪere a be.' (*Amosi 5:25-27*)

^{XLIV} "A si säakpāmune döɔ maal gāma yir be a mögõɔ pɔ ka a ɪ dāaste, ba maal wɔ naa ntāa le a Nāanmɪn na man wiil a Mosesi ka wɔ nye. ^{XLV} A gāma yir nyā le a si säakpāmune tara ka a Josua de ba a nie ka ba waan, a ba wa faa a wer nyā pɔ a nɪyor na döɔ kpɪere ka a Nāanmɪn dii ba bar. A gän yir nyā ben be lēee ti tån a Nāa David sõɔ. ^{XLVI} Nāanmɪn

maal vula ko wo ka wo ika won men yir ko a Jakob Nāanmūn. XLVII Tiche Solomon le wa me a yir ko a Nāanmūn.

XLVIII “Fōo kaa, a Nāanmūn nyā na i a saaju soo, ba kɔɛre a yie anyā nibe na me ε. Nūtāa le a Nāanmūn 'ye'yere āsoo na dōo 'yer, XLIX ‘Saaju le i a maa nakoo, ka a tēe i a n gbεε doolfu jie. Ka a si Soro soor, yir bo to le yin me ko ma? Bu nyine le na i a n pēnfu jie? L A ba i a maa nūu le maal anyāna a jaa ε?” (Isaiya 66:1-2)

LI “Yin nyākpāen dēme na i nibe na ba wōnō 'yer ε, yi kaara a yi sāmune kaar. Yi maa soo ko a Nāanmūn siε sor ε. LII Nāanmūn 'ye'yere jaa ba be be ka a yi sāmune ba ge wō ε. Ba gba ko naa bala na de nie mool 'yer a Torfo Soo 'lo waa 'yer. A pōpāanyā, yin gba le gar 'yōo wo na yi ko wo. LIII Yin le de a Nāanmūn neε won ko a malaka a wo wa ko yi ka yi de tōnō ni, tiche a yi tor bar.”

LIV A 'yer nyāna ban wa wō, ka ba suur ir a ba kpar kparaa jur 'yōonō wo. LV Tiche a Siteven a Nāanmūn siε na seε a wō dol kaa saaju na wo nye a Nāanmūn tur, ka a Yesu ara a Nāanmūn nūsōo jie. LVI Ka wo 'yer, “Yi nye ka, n nye naa saaju na yuo ka a Nīsaal Bie ara a Nāanmūn nūsōo jie.” LVII A anyāna ban wō ba pōon a tobo ti ηme chelma na ba ti ml wo, LVIII na ba too wo yin a tēe chēchēε ti piel looro wo ni kōstbe. Ka a bala na di dāaste yaar a ba fuusi bin pōlbile kōo ban boolo Sool sē. LIX Ban looro wo a le ne na ko ka wo soor Yesu, “N Soro Yesu de a n sāε.” LX Wo lon gbur dumo ti pāa ηme chelma 'yer, “N Soro taa ire wa yaara ba sān ε.” A anyāna le wo 'yer baar ti ηmaa voor.

VIII

I A Sool mi dōo soo ika ba ko a Siteven. A daar 'lōnō jaa le ba piel gere a Nāanmūn puorbo be a Jerusalem. Ka ba jaa ηma yaar a bamune chen Judiya a bamune mi chen Samariya tiche a nitōnsi tεε be a Jerusalem.

II Nibe bamune na joro a Nāanmūn 'mōon a Siteven ūu ti na ba kō a kuor. III Tiche ka a Sool mōo nibir bur buro a pupuorbiir gbulsu bara, na wo yooro kɔɛre a yie nyooro door ni pōbo ti 'yōonō a pōofu die po.

IV A bala na jo ηma a dēdēme chene na moolo a Nāanmūn 'yer jie jaa ban chen. V Filip chen Samariya tēe po, na wo ti 'yer ika Yesu le a Nī-iraa a be. VI A nyoo na wa wō a le a Filip na 'yer ti mi nye a ne'maa tōmō won tō, a ba yuo toor chele a le won 'yere. VII A sibebe ala na dōo pōoro a nibe ηmen chelsi wa yin a nibe po, ka a gbekūn ni a gbersi yoo jaa sa. VIII Ka a tēe 'lo dēme ba jaa chle.

IX Daba kōo dōo be be ban boolo Simon na wo ma tōnō tāsōo tōmō ka a 'maa a Samariya nibe neε, na wo ma wile a wo mae ika nikpēε le wo i. X A nibe ba jaa, a bere ni a bil ba jaa ma yuon toor chele wo ti 'yere, “A daba nyā 'lo kpēo i naa a gādaa soo kpēo.” XI Ba turo wo naa bojūu a kor naa won tōnō a tāsōo tōmō ka a 'maa ba neε. XII Tiche a le ban wa soo de a le a Filip na 'yer a 'yer nōo nyā na i a Nāanmūn nāalōo 'yer, ni a Yesu na i a Nī-iraa yuor, door ni pōbo ba jaa son a Nāanmūn kōo. XIII A Simon mi soo naa ka ba so wo a Nāanmūn kōo a wo turo a Filip yooro, a ne'maa tōyoo won nye won tō.

XIV A nitōnsi na be a Jerusalem na wa wō ika a Samariya nibe mi soon de a Nāanmūn 'yer, ba tōn Pita ni joon a ba sē. XV Ban ti ta, ba soor Nāanmūn ko a nibe ka ban nye a Nāanmūn siε. XVI Bojūu Nāanmūn siε ba kpe āsoo

jaa sere ε, tiche a Nāanmın kōõ le ba so ba, nı a sı Soro Yesu yuor. ^{XVII} Ka a Pita nı a Joõn pāa dōõl ba a nuur a ba nye a Nāanmın Sıe.

^{XVIII} Simon na nye a le a nütõnsı na dōõl ba a nūu ka ba nye a Nāanmın Sıe, a wõ de libie kõ ba, ^{XIX} tı 'yer, "Yı mı kõ ma a kpẽõ nyāna ka maa wa dōõl nıre jaa a n nūu, a wõ mı ma nye a Nāanmın Sıe." ^{XX} Ka a Pita 'yer kõ wõ, "Fõõ nı a fõ libie jaa yı wẽ, bojũu fõ tıer ıka fõn tōõ da a Nāanmın kofõ nı libie. ^{XXI} Faa tara sor na lōõ tõn sı ε, bojũu a fõ nyāa ba tor a Nāanmın sẽ ε. ^{XXII} Lıeb a fõ pututıer nyāna na fõ sōõr a sı Soro amıne sẽ won vẽn kõ fõ a fõ tıer dıer nyāna fõn tara. ^{XXIII} N nyen bōõn fõn ı pubıer sōõ ka a yelbıer nyōõ fõ pōõ." ^{XXIV} A Simon pāa 'yer, "Yı sōõr a Nāanmın kõ ma ka ala yın 'yer taa waara a n sẽ ε."

^{XXV} A le Pita nı a Joõn na wa man 'yer a Nāanmın 'yer baar, ba lıeb kulo a Jerusalem ba 'yere naa a 'yer nõõ nyāna a tẽbil ala na cheel a Samariya.

^{XXVI} Nāanmın malaka 'yer kõ a Filip, "Ir suu de a sör 'lo na yı a mōõõ põ tu a Jerusalem chen a Gaja." ^{XXVII} Le le wõ ır chiıne, na wõ tı tuor a Etiyopiya daba āsōõ ban maal ka wõ ab na wõ ı nıkpẽe kaara a Etiyopiya nāpōõ ban bōõlo Kandası libie. Jerusalem le wõ chen tı puor, ^{XXVIII} na wõ lıeb kulo jāne a wõ wıı torko põ na wõ kara a Nāanmın 'ye'yere Isaiya gān.

^{XXIX} Ka a Nāanmın Sıe 'yer a Filip, "Chen tı gbõr a torko par." ^{XXX} A Filip jo chen a be a torko par na wõ wõ a daba na kara a Isaiya gān a wõ sōõr wõ, "Fõ bōõ naa le par fõn kara ı?" ^{XXXI} Ka a daba 'yer, "Nımıne ın ıre wa bōõ a par, ka nıre baa wııl ma ε?" Tı na wõ bōõl a Filip ka wõ do jāne a torko põ.

^{XXXII} A anyāna le a da-abbaa 'lõnõ dōõ kara a Nāanmın gān põ, "Ba nyōõ won chiıne fıka per na tı kõ, Wõ ın jaa gbul fıka pele ban põnõ a kōõl na waa haa nẽe ε. ^{XXXIII} Wõ sıir a wõ māe a le ban ba tōõr a wõ 'yer kaa tor ε. An le na tōõ 'yer a wõ bal nıbe 'yer? A wõ nyevõr ba tal tıer a ka a wer põ ε."

(Isaiya 53:7, 8) ^{XXXIV} Ka a da-abbaa nyā sōõr a Filip, "Yāayāabile, 'yer kõ ma, an 'yer le a Nāanmın 'ye'yere nyā 'yere? Wõ māe 'yer le wõ 'yere bı nıre kōõ 'yer le wõ 'yere?" ^{XXXV} A Filip pāa pıel na wõ de a Nāanmın gān 'yer nyāna man a Yesu 'yer nõõ kõ wõ.

^{XXXVI} Ban 'mataa chiıne tı ta kōõ kōõ par a sör põ, ka a da-abbaa 'lo 'yer, "Nyẽ kōõ, bāa le so ka fõ kōõ so ma a Nāanmın kōõ ε?" ^{XXXVIII} Tı na wõ tōõ a torko a wõ ara, ka a 'lo nı a Filip 'mataa kpe a kōõ põ, ka a Filip so wõ a Nāanmın kōõ. ^{XXXIX} Ban wa yı a kōõ põ, Nāanmın Sıe wa jaa naa a Filip chiın ka a da-abbaa 'lo ba le nye wõ go ε. Tı de wõ sör chıle kulo. ^{XL} Tıche ka a Filip tı yı naa Ajotusı na wõ 'yere a Nāanmın 'yer a tẽn ala a jaa tı tån Sisariya.

IX

^I A sōõ 'lõnõ le a Sōõl chene pōõr a sı Soro poturbo ju, na wõ bōõrõ ıka wõ kõ ba. Wõ chen naa a Juu nıbe bōõrlo nıkpẽe sẽ, ^{II} na wõ tı sōõr sör de gān na chiın a ba lōõfõ jıir ala na be a Damaskus ıka 'lo wa tı nye nıre na turo a Sör nyā, ka pōõ le bı daba le wõ tōõ nyōõr ba waan a Jerusalem.

¹ VIII:XXXVI 8:36 A gāma amıne põ, baa 'yõõ a põfõ lıjer nı pıe nı ayopõı ε ıka, 37 Ka a Filip 'yer, "Ala ı fõ sōõn de a Yesu Kırısıto nı a fõ nyāa wõ jaa." Ka a daba 'yer, "N sōõ naa a Yesu Kırısıto ıka, 'lo le a Nāanmın Bidaba."

III Ala le wo de a sor chiine ti gboro a Damaskus ka chãa yi be a saaju ajienea wa nyur jil wo. IV Ka wo lo tee ti wo kokor na buolo wo soro, "Sool, Sool, bo le so a fu gere ma a le?" V Ka a Sool suor, "An le fu i Soro?" Ka wo 'yer, "Maa le i a Yesu fon gere. VI Pöpãanyã, ir na fu kpe be a tee po, ban wiil fu naa a le fon na i." VII Ka a dcor bala ni a Sool na 'mataa chiine gie ara, na ba wo a dcon, tiche baa nye nre e. VIII Ka a Sool ir a tee ara na wo yuo a nibie ti waa le nyere e. A ba nyoo wo a nuu too kpẽn be a Damaskus. IX Wo maal ber ata waa le nyere e, waa di bõdiir bu nyũ kõo e.

X Tiche a poturo asoo ben a be Damaskus a ba buolo wo Ananias ka a si Soro wa buol wo a jãna po, "Ananias." A wo soo, "Jo, n Soro." XI Ka a Soro 'yer ko wo, "Ir de a Sor Dẽdẽe chiine na fu ti ta a Judas yir suor daba na yi Tasust a ba buolo Sool, be le wo be suorõ Nãanmun. XII A wo jãna po, wo nyen daba ban buolo Ananias na dcol wo nuu ka wo le nyere." XIII A Ananias 'yer, "N Soro, n wõn a daba nyã yelyoo a le won ge a fu nson a be a Jerusalem. XIV A ka mi a Juu nibe bcorlo niberẽ mi ko won sor ika wo wa nyoor a bala jaa na buolo a fu yoor."

XV Tiche ka a Soro 'yer ko a Ananias, "Chen, a daba nyãna le i a n bõ-iraa ka won tuo a maa yoor chiin a bala na ba i a Juu nibe po, ni a ba nãmune sã, lcon a Isural nibe. XVI In wiil wo naa a le won na di dooye a n yoor juu." XVII Be le a Ananias ir chen ti kpe be a yir, na wo ti dcol wo a nuu ti 'yer ko wo, "N yebe Sool, a si Soro Yesu na yi fu be a sor po fon waara le tã ma a fu sã ka fun le nyere go, na fo seen a Nãanmun Ste." XVIII Ajienea ka bõnyinsti 'loor a Sool nibie po lo a wo le nyere go. Wo ir naa a ba tã so wo a Nãanmun koo. XIX Won wa di a bõdiir baar wo le nyen kpẽo, na wo jãne a poturbo bala sã a be a Damaskus bããa.

XX Ajienea, wo piel 'yere a Nãanmun 'yer be a ba loofu jiiir, na wo 'yere ika a Yesu i naa Nãanmun Bie. XXI Bala jaa na wõ a wo 'yer ka a 'maa ba nee a ba suor, "A ba i a daba nyãna le ir gere a bala a be a Jerusalem na buolo a yoor nyãna e? Na wo wa a ka mi ika wo wa nyoor a bala mi chiin ti ko a Juu nibe bcorlo niberẽ e?" XXII Tiche ka a Sool kpẽo chene suorõ 'yõonõ ka wo 'yer tão a Juu nibe na kpiere a Damaskus na wo wiil ba ika a Yesu le i a Ni-iraa.

XXIII Ber yoo na wa po, a Juu nibe guor taa ika ba ko a Sool, XXIV tiche kaa a Sool bcon a ba guorfõ. Mõtõo ni tãsoo jaa le ba mco nubir guro wo a tee ddooi neer, suorõ a wo kõ fu. XXV Tiche ka a bala na turo wo 'moo wo 'yõo pte po tãsoo na ba tur wo bar ka wo tu a dãpuor dachin po suu.

XXVI Won ti ta Jerusalem, wo suorõ naa ika wo loonõ ni a poturbo tiche a ba joro wo dãbãe, baa soo ika wo i naa a poturo asoo e. XXVII Tiche ka a Banabası tara wo chiin be a nitõnsti sã. 'Lo le pãa man ko ba a le a Sool na nye a si Soro a sor po, ka a Soro 'yer 'yer ko wo. Wo 'yer ika a be a Damaskus wo muol 'yer a Yesu yoor 'yer, na wo ta jo dãbãe e. XXVIII A Sool jãne a be a ba sã na wo so wo mãe suorõ be a Jerusalem na wo muolo a si Soro Yesu yoor 'yere ba joro dãbãe e.

XXIX Wo ma 'yere naa ka a 'lo ni a Juu nibe bala ban dco a paal yuo po ka baa suorõ 'yere a Juu kokor e, ma chire taa, ka ba suorõ a wo kofu. XXX A poturbo na wa wõ a nitõ ba tara won chiin a Sisariya ti bar ka wo chen Tasust.

XXXI Damfo ba le be a bala na puoro be a Judiya, Galilee ni a Samariya, ka a nyā'maar. Ba kpēme naa ka a Nāanmūn Sīe 'yōo ba ākpēo ka ba nōnō na ba joro a si Soro dābāe.

XXXII Ka a Pita yooo a tēn na wo wa chen Lida ūka wo ti piir a Nāanmūn puorbo kaa. **XXXIII** Be le wo ti nye daba ban bōolo Ainyas na gber gā yuomo aniin. **XXXIV** Ka a Pita bōol wo, "Ainyas, Yesu yuor po, sa. Ir saaju na fo pilō a fo bōgānaa." Ajienaa le a Ainyas ir saaju. **XXXV** Ka a Lida nibe ba jaa ni a Saron nibe na nye a le, a ba lieb puoro a si Soro.

XXXVI Poo kōo mi na dōo puoro ben a be Jopa, ka ba bōolo wo Tabita, a yo bō'yen 'lōnō le ba lieb bōolo Dookas. Wo ma maala na vila na wo sōnō a nōn dēme. **XXXVII** A sōo 'lōnō le wo i baal na wo kpi, a ba so wo a kōo don gaal be a bōopie po.

XXXVIII Lida ni a Jopa mi ba jāa ε, kaa a pupuorbo wō ūka a Pita ben a Lida, a ba tō nibe ayi ka ba ti sōor wo, "Yāayāabile a wo wa fōo." **XXXIX** Ka bala naa Pita jaa 'mataa chen, won wa ta ba de won don be a bōopie die po. A pookoe ba jaa ara na jilō wo kōnō na ba wile a Pita a fuusi ni a foor a Dookas na maal won dōo chene be a ba sē. **XL** Pita diin ba jaa a ba yi a be a die po, ti na wo gbur dumo sōor Nāanmūn, na wo lieb tor a kūu ti 'yer, "Tabita ir." A wo yuo a nibe nye a Pita na wo ir jāne. **XLI** Ka a Pita nyoo wo a nūu sōo wo a wo ir ara, ti paa bōol a bala na sōo ni a pookoe ka ba kpe wa nye a wo i ni nibir. **XLII** Ka a yele nyāna yaar a Jopa wo jaa ka a nibe yoo jie wa sōo a si Soro. **XLIII** A Pita jēn be a Jopa bālāa a daba kōo ban bōolo Simon na ma nōnō gāma yir.

X

I Be a Sisariya, daba kōo dōo be be a ba bōolo wo Konliyoos, wo be naa a sojasi gbul 'lo po a Itali nibe na bōolo a sojasi kobaa ntkpēe. **II** 'Lo naa wo yir dēme ba jaa puoro naa na ba joro Nāanmūn dābāe, na wo ma koro a nibe bala an wōnō poro, na wo mi ma sōoro a Nāanmūn ba gala ε.

III Būbir āsōo le a mōtōo na wa bal, a wo gā jān jaa cheche nye a Nāanmūn malaka a wo wa ara a wo sē ti bōol wo, "Konliyoos." **IV** Ka wo chaal a le 'yōo wo ti sōor, "Bo le N Soro?" Ka a malaka 'yer, "A fo puorfō ni a kōfo fon koro a nōn dēme don ti poo a Nāanmūn ka wo tara a fo tter. **V** Pōpānyā, tō nibe ka ba chen a Jopa ti tara daba kōo na di Simon ti ba bōolo wo Pita a wo wa. **VI** Wo kpiere naa a daba na nōnō gāma mi na di a Simon yir, ka a wo yir gbor a man kpēe gogoro." **VII** A malaka na wa chen baar, Konliyoos bōol naa a wo tōtōnbo ayi ni a soja āsōo mi na puoro na ma sōnō wo. **VIII** Wo man a le jaa na i ti tō ba a Jopa.

IX A wer na wa chaar mōtōtuo sōo, ka ba be a sōr po chiine ti gborō a tēe, a Pita mi don a gar ju Nāanmūn sōorfō jie. **X** Ka a kō kpe wo a wo bōoro bōkōo na di, ban chene maala a bōdiir ka a dedee kpe wo. **XI** A wo nye saaju na yuo a wo nye bōkōo fika fōkpēe na gbū jiiir anaar ka wo suro wa gborō a tēe. **XII** Ka a dōgbēe anaar a jaa boro be be ni a tēe bōvoursi ni a lubilōorsi a jaa. **XIII** Be le a kōkor pāa 'yer kō wo, "Pita, ir kō 'wob."

XIV Tiche ka a Pita 'yer, "Sire jaa, kai. N Soro, n ba 'wob a dōdēbe anyāna ni a dōchiirsi anyāna āsōo jaa ε." **XV** Ka a kōkor le 'yer go, "Ta bōol bon jaa bōdēer 'lo a Nāanmūn na maal a wo i bōsō ε." **XVI** Gbēe ata le a i, tiche ka a fōbaa le jaa a le ne don a saaju ajienaa.

XVII Le a Pita na chene pere a nyefo nyã par, ka a döör bala a Konlɔyos na tö mü nyen a Simon yir na ba ara a döödör nee. **XVIII** Ba boöl soör, “Daba na di Simon ti ba boölo wo Pita ka le wo kpɛre ɔ?” **XIX** Le a Pita na chene tiere a nyefo nyãna ka a Nãanmɔn Siɛ 'yer kɔ wo, “Simon, döör ata le boöro fo soro. **XX** Ir suu a ba sɛ, taa ure wa baala fon na löo chiin ba e, maa le tö ba.”

XXI Ka a Pita ir suu ti nye a nibe na wo 'yer, “Maa le i a nure yin boöro, bãa 'yõo yi wa?” **XXII** A ba 'yer, “Konlɔyos na i a sojasɔ mkpɛe sɛ le si yi. A wo yeke tor naa ka wo i nure na joro Nãanmɔn dãbãe ka a Juu nibe ba jaa 'yõonõ wo. A Nãanmɔn malaka wa 'yer kɔ wo ika wo boöl fo a fo wa be a wo yir a wo wõ le jaa fon na man.” **XXIII** A Pita pãa tara ba kpɛn ti gaal. Ka a wer chaar, a bala ni a Pita ni a pupuorbiir bamune na yi a Jopa puo ba a ba 'mataa chen.

XXIV Ba chen ka a wer ti chaar a ba ta a Sisariya, ka a i a Konlɔyos mü chele ba naa na wo boöl a wo yir dème ni a wo barmune ba jaa löo taa a ba jẽ gu. **XXV** Le a Pita na ta kpɛre a Konlɔyos yir wo ir tuor a Pita gbur dumo a wo niem na wo puor wo ni 'yõofo. **XXVI** Tiche ka a Pita nyoo wo a wo ir, ka wo 'yer, “Ara, a maa mü nusaal le n mü i.”

XXVII Wo 'yer wo naa le ti kpe a die po ti nye nyoo na duo. **XXVIII** A wo 'yer kɔ ba, “Yin mãe böön naa an ba tara sor ika a sun Juu nibe ba löonõ ni a yin bala na ba i a Juu nibe e. Tiche Nãanmɔn wiil ma naa ika n taa boöl nure jaa nideer e, bu nisõo naa e. **XXIX** Ala le so yin wa boöl ma n ba baala e, bu 'yer ika n kõ wa e, bo 'yõo le yi boöl ma?”

XXX Ka a Konlɔyos 'yer, “Ber anaar ni dina in be a die po soöro Nãanmɔn a mõtõo na bal baar. Ajiena le ka a i daba na su fuu ka wo nyile wa ara a n sɛ, **XXXI** ti na wo boöl ma, 'Konlɔyos, Nãanmɔn wõn a fo soorfɔ na wo tier a fo kofɔ fon korɔ a nõn dème. **XXXII** Tõ nure a wo chen a Jopa ti boöl Simon ban le boölo Pita, wo be naa a daba ban boölo a Simon na nõnõ gãma ka a yir gbør man gogoro.’ **XXXIII** Ala le so ka n mü tö a fo a le ne boöl fo, a fo mü pel puo ti wa. Põpãanyã, Nãanmɔn niem le si jaa jãne ti na chel bon jaa a si Soro na tõn fo ika fo wa 'yer kɔ si.”

XXXIV Ka a Pita pãa piel na wo 'yere, “Põpãanyã n pãa böön naa ika Nãanmɔn ba ooro e. **XXXV** Tiche wo ma den nuboro ba jaa na joro wo dãbãe ti maal a le na tor. **XXXVI** A 'yer nõo nyã le a Nãanmɔn tir kɔ a Isiral nibe ni a nyã'maar 'yer na tu a Yesu Kirisito na i a bon jaa Soro sɛ. **XXXVII** Yi böön naa ala na i a Judiya paal wo jaa na piel a Galilee a le a Joon na wa moöl a Nãanmɔn kõo sofo 'yer baar. **XXXVIII** Le a Nãanmɔn na ir a Yesu na yi Najareti na wo de a wo Siɛ ni a wo kpɛo kɔ wo. Wo yon a ka wo jaa jilõ na wo maala vɛla sãana ni baalsi ni a bala jaa a deer soo na tara, bojũu Nãanmɔn ben a wo sɛ.

XXXIX “Sin le nyen nibir, a ala a jaa won tö a Juu nibe tɛn po, ni a Jerusalem. Ba nyoo won kpa yool a daa ju ka wo kpi. **XL** Tiche Nãanmɔn sãi wo naa a kũu po, a ber ata daar a wo ir i vor na wo vɛ a ba nye wo. **XLI** Nibe ba jaa ba le nye wo e, tiche a sun na i a dãasɛ dème a Nãanmɔn na de nie ir, sun ni 'lo 'mantaa di ti nyũ won wa ir a kũu po baar. **XLII** 'Lo le kpãkpãan si ika si moöl 'yer kɔ a nibe ika 'lo le a Nãanmɔn ir ka wo i a voe ni a kpĩisi 'yer toöro. **XLIII** 'Lo le a Nãanmɔn 'ye'yerbe ba jaa 'yer a wo 'yer ika, nure jaa wa soo de wo, won nyen yelbir vɛ kofɔ tu a wo yuor po.”

XLIV Le a Pita na chene 'yere a anyāna, ka a Nāaḡmḡn Sṡe wa kpe a bala jaa na wõnõ a 'yer nyāna. XLV Ka a Juu nibe bala na sɔɔ de na tu a Pita wa, nɛɛ 'maa ba naa a le ban nye a Nāaḡmḡn na pɔr a wɔ Sṡe 'yɔɔ a bala na ba ɪ a Juu nibe ɛ. XLVI A ba wõ ban 'yere kɔkɔyɔr na ba pɛere nɪ a Nāaḡmḡn. Ka a Pita pāa 'yer, XLVII "Nɪre na tɔɔ ḡmaa a nibe banyāna sɔr ka ba ta so a Nāaḡmḡn kɔɔ ɛ? Ba mɪ nyen a Nāaḡmḡn Sṡe nitāa a sɪn." XLVIII Wɔ 'yɔɔ ba naa ka ba so a Nāaḡmḡn kɔɔ nɪ Yesu Kɪrɪsɪto yuor, a ba pāa sɔɔr a Pita ka wɔ be a ba sɛ bālāa.

XI

I A nitõnst nɪ a yeer na be a Judiya wõ naa ɪka a bala na ba ɪ a Juu nibe ɛ, mɪ sɔɔn a Nāaḡmḡn 'yer. II Le a Pita na wa lɛɛb chen a Jerusalem a bala na ḡmaa a yɔɔr tɪ sɔɔl mɪ 'yɔɔ wɔ 'yere, III "Fɔ ben chen a bala na ba ḡmaa a yɔɔr yir tɪ lɔɔ din ba wɛ?"

IV Ka a Pita pāa piel mana a le jaa na ɪ na wɔ kɔ ba, V "N ben a Jopa tɛɛ pɔ naa sɔɔrɔ Nāaḡmḡn ka a wa ɪ ma jaa de dee, ka n nye nyefɔ kɔɔ. N nyen bõkɔɔ fɪka fɔkpɛɛ ban tur bar ka wɔ yɪ saaju suu na wɔ gbũ jɪir anaar ka wɔ suu wa ara a be ɪn be. VI Be le n muul kaa naa nye dõgbɛɛ anaar jaa bɔrɔ na be ka a wer pɔ, mɔdõn, bõvɔɔrsɪ lɔɔn a lubil. VII Ka n wõ kɔkɔr na 'yer, 'Pita ir na fɔ kɔ 'wɔb.' VIII Ka n haa 'yer, 'Kai, n Soro bon jaa na ɪ dɛɛr na ba vɛle ɛ, ba kpe n nɛɛ pɔ jaa ɛ.' IX Ka a kɔkɔr le 'yer yɪ a saaju go, 'Ta bɔɔl bon jaa Nāaḡmḡn na maal a wɔ vɛle bõdɛɛr ɛ.' X A anyāna ɪ naa nitõnõ gbɛɛ ata tɪ le tɔɔ a jaa don be a saaju go.

XI "Ajienea, ka a ɪ a nibe ata ban tõ a n sɛ na yɪ Sisariya mɪ tån a yir 'lo pɔ n kpiere dõdõr nɛɛ. XII Ka a Nāaḡmḡn Sṡe 'yer kɔ ma ka n tu ba chen naa taa baala ɛ. Maa nɪ a yeer ayɔɔb banyāna le 'mataa chen na sɪ tɪ kpe a daba yir. XIII A wɔ man kɔ sɪ a le a malaka na wa a wɔ yir wa 'yer, 'Tõ nibe a Jopa ka ba tɪ bɔɔl daba na di Simon ban le bɔɔlɔ Pita. XIV 'Lɔ le na waan 'yer wa 'yer kɔ fɔ ka a fõɔ nɪ a fɔ yir dɛme ba jaa tu a 'yer 'lo pɔ nye faafɔ.' XV Ala le ka n piel a 'yer naa 'yere, ka a Nāaḡmḡn Sṡe wa a ba sɛ a le won dõɔ wa a sɪ sɛ a pielfɔ. XVI Ka n pāa tiertɔ a le a sɪ Soro na dõɔ 'yer, 'Jɔɔn den kɔɔ son, tɪche yɪn 'lo Nāaḡmḡn na den a wɔ Sṡe son yɪ.' XVII Ala ɪ Nāaḡmḡn le kɔ ba, a kɔfɔ bõ'yen 'lõnõ won dõɔ kɔ sɪ a sɔɔ 'lo sɪn sɔɔ de a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto, maa mɪ nɪ ana, na ḡmaa Nāaḡmḡn sɔr?"

XVIII Ban wõ a anyāna, baa le haa nɛɛ ɛ, tɪ pɛere Nāaḡmḡn 'yere, "Nāaḡmḡn pāa yuon sɔr kɔ a bala na ba ɪ a Juu nibe ɛ, ka ban lɛɛb a ba tɛr nye nyevɔr."

XLIX A sɔɔ 'lõnõ ban kɔ a Siteven ka a pupuorbo bamune yɛyɛl tɪ yɪ Fonisiya, Sipurusɪ nɪ Antiok, na ba mana a 'yer kɔrɔ a Juu nibe tɛɛ. XX Ka a pupuorbo bamune na yɪ a Sipurusɪ nɪ a Sirenɪ, chen a Antiok na ba mɪ tɪ piel 'yere a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto 'yer nõɔ nyā kɔrɔ a bala na ba ɪ a Juu nibe ɛ. XXI A sɪ Soro nõu dõɔ pɔɔ ba ka a nɪyɔɔ dõɔ sɔɔ de na ba lɛɛb turo a sɪ Soro.

XXII Ka a 'yer nyā lo a pupuorbo na be a Jerusalem toor pɔ, a ba ir Banabasi tõ a be Antiok. XXIII Wɔn tɪ ta nye a le Nāaḡmḡn na wāɛ ba, nõɔ kpe wɔ naa ka wɔ 'yɔɔ ba ākpɛɔ tɪ 'yer, ka ba ara nɪ yelmāɛ nɪ a ba nyāa wɔ jaa kɔ a sɪ Soro. XXIV Banabasi mɪ dõɔ ɪ nɪsõ na seen a Nāaḡmḡn Sṡe na wɔ tara sɔɔfɔ na wɔ mɪ tɔɔ nɪyɔɔ waan a ba wa turo a sɪ Soro.

XXV Ala puor le ka a Banabası pãa yı a be tu Tasusı tı bũorɔ a Sool.
XXVI Won tı nye wɔ, ba lɛb wa Antiok na ba be be yuon gbul, ka a Banabası naa Sool wile a nyɔɔ bala. Be a Antiok le a pupuorbo nye a yuor, "Kırsıto turbo."

XXVII A sɔɔ nyãna le a Nãanɔmın 'ye'yere yi be a Jerusalem wa Antiok.
XXVIII A ba ãsɔɔ yuor na di Agabus ir ara, ka Nãanɔmın Sıe kpe wɔ a wɔ 'yer, "Kõkpẽe na lon a Worom wer wɔ jaa." A kɔ nyãna wa lo naa a sɔɔ 'lo a Kılaudiyus na di a nãa. XXIX A poturbo banyãna mɔ naa na ba ir bõkõɔ le a ba fɔɔ na jã na ba sɔɔn a yeer bala na be a Judiya. XXX Ban wa ir a kofɔ anyãna, Banabası nı a Sool le ba tɔn a ba tı ko a nıbere.

XII

I A sɔɔ nyãna le a Nãa Herɔd nyɔɔr a pupuorbo bamune na won ge. II Wo vɛ naa ka ba nmaa Jemesı na ı a Joon yebe ju. III A Herɔd nyen a le ka a pel a Juu nıbe pɔɔ, ka wɔ nyɔɔ a Pita mı. A anyãna ı naa a sɔɔ 'lo ban tara a Paanõkõo Lõɔfɔ. IV Won nyɔɔ a Pita a le, a pɔɔfɔ die pɔ le wɔ tı pɔɔ wɔ, tı na wɔ 'yõɔ sojası jıir anaar ka ba jɔɔ taa kaara nı wɔ. Bojũu wɔ bũorɔ naa ıka a Gõl Bar Dıfɔ wɔ po baar tıche ka wɔ tɔɔr a wɔ 'yer ka nıre jaa nye. V Le le ba gu a Pita be a pɔɔfɔ die pɔ, tıche ka a pupuorbiir mɔɔ nıbir sɔɔrɔ Nãanɔmın kɔrɔ wɔ.

VI A tãsɔɔ 'lõnɔ a wer na chaar ka a Herɔd na vɛ ka ba waan a Pita ka wɔ tɔɔr a wɔ 'yer, bõjɔrsı ayi le ba 'yõɔ a Pita gbeb sojası ayi ka wɔ be a ba sãlsɔɔ gã guro, ka a sojası bamune ara a pɔɔfɔ die dõdɔr nɛɛ gu. VII Ajenaa le a sı Soro malaka wa kpe ara a wɔ sɛ be a pɔɔfɔ die pɔ, ka a die wɔ jaa chaar. Ka a malaka nme a Pita jaa 'me 'me, sãt wɔ 'yer, "Pɔɔ fɔɔ jaa ir," ka a bõjɔrsı for a Pita nũ'yõɔ pɔ lo. VIII Be le a malaka 'yer kɔ a Pita, "Su a fuu nı a nafɔbɔ na fɔ 'mɔɔ a fɔbaa vaar na fɔ turo nı ma." Ka a Pita ı a le a malaka na 'yer. IX Pita tu won a le tı yin a pɔɔfɔ die pɔ, tıche nıbir ba yuo wɔ a wɔ bõɔn ıka a le a malaka na 'yõɔ a wɔ maala ın sıre ɛ, wɔ tıer man tãa jãn le wɔ jãna. X Ba tı yin a dõdɔr dõɔ 'lo pɔ, na ba le tı yi a dõdɔr ayi sɔɔ pɔ, tı pãa ta a yõo dõdɔr a kur pãn na pɔɔ. Ban wa ta a wɔ yuo wɔ yõ a ba yi. A malaka tara na a Pita den a sɔr dẽdẽe ãsɔɔ chiin bãlãa tı bar wɔ tı chen ajenaa.

XI Ka Pita tıer pãa yuo a wɔ 'yer, "Põpãanyã n bõɔn naa an ba ı baal ɛ, ıka a Nãanɔmın le tõ a wɔ malaka a wɔ wa 'loo ma faa a Herɔd nũu pɔ, nı a le jaa a Juu nıbe na tıer ıka ba ge ma."

XII A anyãna won wa tıer yuo, wɔ chen a Mɛer na ı a Joon Maakı ma yir, be le a pupuorbiir yɔɔ lãɔ taa sɔɔrɔ Nãanɔmın kɔrɔ wɔ. XIII Pita wa kpooɔr a yõo dõdɔr pãn, ka a gbãgbaa pɔɔbile ban bũolɔ Woroda chen a pãn yuofɔ jie. XIV Won wa wõ ka a ı Pita kɔkɔr le ka a nõɔ kpe wɔ tı põn bar, waa yuo a pãn ɛ, tı lɛb jo kpe a die pɔ tı 'yere, "Pita le be a yõo dõdɔr nɛɛ!" XV A ba tãn wɔ pıpıi bar tı 'yer kɔ wɔ, "Gelfɔ baal le kpe fɔ!" Tı wɔ chene mɔɔ nıbir 'yere ıka sıre jaa le, ka ba 'yer, "A wɔ malaka tõɔ le."

XVI Tıche ka a Pita chene kpooɔr a pãn, ka ba tı yuo nye ka a ı 'lo le ka a nɛɛ 'maa ba. XVII Ka a Pita wılwıł ba a nũu a ba bar gõn tıche ka wɔ man a le a sı Soro na yin wɔ a pɔɔfɔ die pɔ. Wɔ 'yer kɔ ba ıka ba tı 'yer kɔ a Jemesı nı a yeer, na wɔ bar ba tı yi chen jıyuo.

XVIII A wer na chaar bibio, ka a sojası ı chıcham na ba sɔɔrɔ taa, "Bo le na tara a Pita?" XIX Herɔd vɛn ka ba yɔbɔ wɔ faa na baa nye wɔ ɛ, na wɔ

kpâkpâan a sojası mı faa ti 'yer ıka ba ko ba. Ka a Herod pãa yi a Judiya na wõ chen a Sisariya na wõ ti jãne a be bälãa.

XX A Herod döõ tara a Tire nibe ni a Sidon nibe ni j̄er, ka ba nyetaa n̄e na wa a nãa 'maalfo jie. Blastus na ı a nãa gbãgbaa won 'yõõõ s̄e le ba tö ıka wõ 'maal a nãa kõ ba bojũu a wõ wer p̄o le ba nyere a ba bödiir.

XXI Bıbir k̄õ, a Nãa Herod sun a wõ nafõõr jãne ni a nãa dakõõ ju, na won 'yer 'yer kõ a nibe. **XXII** Ka a nibe ñmiere chelstı 'yere, "Ñmin k̄okor le a nyãna na 'yere, n̄re ba le e." **XXIII** Ajienaa le ka a sı Soro malaka wa 'yõõ wõ baal bojũu waa de a 'yõõfo kõ a Nãan̄mun e, ka a bufulo 'wõb a nyaba ñma ka wõ kpi.

XXIV Tıche ka a Nãan̄mun 'yer chene yaara.

XXV Le a Banabası ni a Sool na wa tö a ba tömõ baar a Jerusalem, ba tara naa j̄õõn Maakı 'mataa chiin.

XIII

I A Nãan̄mun puorbo bala na be a Antiok, ba tara naa bamune ka ba 'yere a Nãan̄mun 'yer ka a bamune mı ı wiwiilbe, Banabası ni Simeon ban b̄oolo Nısoolaa, Lusiyus na yi a Sirentı t̄ee p̄o, ni Manayen ban döõ 'mataa guol a Nãa Herod, ni a Sool. **II** A le ban gal a k̄õ na ba s̄õõõ a sı Soro, ka a Nãan̄mun St̄e 'yer kõ ba, "Yı ir a Banabası ni a Sool kõ ma ka ba tö a tömõ 'lo 'yõõ ın b̄ool ba." **III** A le ban gal a k̄õ ba di bon jaa e, ba döõl ban a nuur s̄õõr Nãan̄mun kõ ba ti bar ba s̄õr ka ba chen.

IV A nibe ayi banyãna den a s̄õr ka a Nãan̄mun de ba nie suun be a Selusiya na ba ti kpe a gboro chiine a Sipurusı. **V** Le ban ti ta a Salamis, ba m̄ool a Nãan̄mun 'yer a be a Juu nibe lõõfo j̄iir. Ka a j̄õõn Maakı be a ba s̄e na wõ s̄õnõ ba.

VI Ba yõn a man döõdol wõ jaa ti ta Pafos, be le ba tuor a Juu n̄re j̄ibõõõrõ ãsõõ na ma ñmara j̄irsı ka a wõ yuor di Bar-Yesu. **VII** Wõ döõ be a Segiyusı P̄oolusı na kaara a döõdol na ı ȳe s̄õõ, a t̄ekaara nyãna le b̄ool a Banabası ni a Sool b̄õõõõ ıka wõ wõ a Nãan̄mun 'yer. **VIII** Tıche a Eliması na ı a j̄ibõõõ a wõ yuor par le a le n̄e, ñmaan a Banabası ni a Sool s̄õr ba b̄õõõõ ıka a t̄ekaara nyãna wõ s̄õõ a Yesu e. **IX** Ka a Sool nyãna ban b̄oolõ a P̄ool na seen a Nãan̄mun St̄e kaara a Eliması jaa t̄ãtı ti wa 'yer kõ wõ. **X** "Fõ ın Satan bie na fõ ı b̄õsõn a jaa döõdõmõ. A fõ p̄õõ seen naa belfõ ni belfõ 'yer bie, fõ k̄õ bar a j̄ir fõn b̄õõõõ ıka fõ s̄õõn a sı Soro s̄õr d̄ed̄ee bar e? **XI** Põp̄ãnyã a sı Soro na ñme fõ naa ka fõ j̄õõ ti tãn s̄õõ k̄õõ, fõ k̄õ le t̄õõ nye m̄õõõõ chãa e." Ajienaa le a Eliması nibe de, ka a libe p̄õõ wõ, ka wõ b̄oolõ b̄õõõõ n̄re na nyõõ wõ nũu. **XII** A le a t̄ekaara na nye a le na ı, wõ s̄õõn de, bojũu n̄e 'maa wõ naa a le ban wile a sı Soro yele.

XIII P̄ool ni a wõ taaba kp̄en a gboro yi a Pafos chen be a Perga na be a Pamfliya be le a j̄õõn Maakı ti bar ba ti l̄ieb chen a Jerusalem. **XIV** Ka ba yi a Perga chen Antiok na gbõr a Pisidiya, a P̄enfo Bıbir daar ba kp̄en a lõõfo jie na ba ti jãne. **XV** Ban wa kar a Mosesı N̄e ni a ala a Nãan̄mun 'Ye'yerbe na seb baar, a lõõfo jie nibe r̄e s̄õõr naa P̄ool ni a wõ taaba, "Ȳer, yın tara 'yer na s̄õõn a nibe sı kõ yın s̄õr, yı 'yer."

XVI Ka a P̄ool vaa ir wıwıl ba a nũu ti 'yere, "İsral nibe woi, ni a yın na ba ı a İsrail nibe e, na puoro a Nãan̄mun, yı chele a le ın 'yere. **XVII** A Nãan̄mun nyã a s̄un İsrail nibe na puoro le döõ chel ir a sı s̄ãakpãmune na wõ v̄e ka ba döõ paal be a İjipiti p̄o. Kp̄eõ le wõ de faan ba yın a paal 'lo

po, ^{XVIII} na wo böö tara ba be a mögöo po yuom ljaayi (40). ^{XIX} Paal borsu ayopöi le a Nāanmün dii bar be a Kanaan ti de a wer 'lo kō a wo nibe ka a i ba sofo.

^{XX} "A anyāna a jaa lōon taa i yuom kōor anaar döol ljaayi ni pie (450). A anyā puor, Nāanmün kō ban 'yer tōorbo ti tān a Samuwel na i a Nāanmün 'ye'yerē sōo. ^{XXI} Be le ka a nibe pāa wa suor Samuwel a wo bō nāa kō ba, ka Nāanmün de a Sool na i a Kisi bidaba kō ba na i a Benjamin bal nire a wo i a ba nāa yuom ljaayi (40). ^{XXII} Wōn wa ir a Sool bar, wō den a David ka wo i a ba nāa. Nāanmün 'yer naa, 'N nyen a David na i a Jesi bidaba ka a n āgān 'maa, wōn maal yele a jaa in bōoro ika wo i.'

^{XXIII} "A Nāa David nyāna bal par po le a Nāanmün ir a Fafaara Yesu kō a Isral nibe nitāa le wōn döo tur a nee. ^{XXIV} Serē tiche ka a Yesu wa, Jōon mōolo naa a tier liebfō 'yer na wo suoro a Isral nibe ba jaa a Nāanmün kōo. ^{XXV} Le a Jōon na wa baaraa a wo tömō, wo 'yer kō ba, 'An le yi tier ika n i naa? N ba i a 'lo yin tier ε, tiche wo ben a n puor waara, n ba see ika n for a wo nafōbo ε.'

^{XXVI} "Maa yeer na i Abraham yōn ni a yin na joro a Nāanmün dābāe na i a bala na ba i a Juu nibe ε, sin 'yōo le a faafō nyāna wa. ^{XXVII} Bojūu, a nibe na be a Jerusalem ni a ba niberē ba chel a Yesu ε, na ba 'yōo wo 'yer ka a le a Nāanmün 'ye'yerbe na seb a ba ma kara a Pēnfō Būbir jaa i. ^{XXVIII} Ba gban ba döo nye yele jaa na wiil ika wo seen kūu ε, ti ba suor a Pilate ika wo vē ka ba kō a Yesu. ^{XXIX} Ban wa maal a le jaa ban seb a wo yele baar, a wo poturbo yōo wōn a daa ju na ba ti ūu a yaa po. ^{XXX} Tiche ka a Nāanmün ir wo a kūu po. ^{XXXI} A ber yōo na wa po, a bala wōn döo lōo yōn yin a Galilee ti tān a Jerusalem, ba nye wo naa, bala le i a dāaste dēme a pōpānyā kō a si nibe.

^{XXXII} "Sin 'yerē naa a 'yer nōo nyāna kōoro yi, a Nāanmün na döo tur a nee kō a si sāakpāmune. ^{XXXIII} Nāanmün maal kō a sin na i a yōn a le wōn döo tur a nee kō a si sāakpāmune, na wo sāt a Yesu yin a kūu po. Nitāa le an seb a Yiel Gāma ayi po, 'Fū i naa a maa bie, dūna n lieb a fō sāa.' (*Yiel Gān 2:7*) ^{XXXIV} Le a Nāanmün na sāt wo a kūu po ni nyā, wo kō le kpi pōo go ε, a 'yer nyāna le wo 'yer, 'In kō yi naa a yelsōn ni a sōofō 'lo in tur a nee kō a David.' (*Isaiya 55:3*) ^{XXXV} A jie āsōo le 'yer ika, 'Fū kō vē ka a fō Cheche Sōo kpe pōofō jie ε.' (*Yiel Gān 16:10*)

^{XXXVI} "A Nāa David na wa tō le a Nāanmün na bōoro a wo sōo, wo kpi naa ka ba ūu wo be a wo sāamune yar par, ka a wo āgān pōo. ^{XXXVII} Tiche a 'lo a Nāanmün na sāt a kūu po, ba kpe pōofō jie ε.

^{XXXVIII} "A le jūu n yeer, n bōoro naa ika yi böö ka a tu naa a Yesu 'yōo ka ba mool yelbier vē kofō kō yi. ^{XXXIX} A tu naa a wo 'yōo ika nire jaa na sōo de, Nāanmün na faa wōn yin a ala a jaa a Mosesi Nee na kō naa tōo faa wo ε. ^{XL} Yi bōonō sō, ka a le a Nāanmün 'ye'yerbe na döo 'yer taa wa a yi sē ε. ^{XLI} 'Nye a yin na kperε, yi bōbor na yi wε, bojūu in maal yele kōo a yi sōo yin ba be na sōo de ε, ala i nire āsōo gba 'yer kō yi.' " (*Habakuk 1:5*)

^{XLII} Le a Pōol ni a Banabasi na wa yire a ba lōofō jie, a nibe le suor ba naa ika ba le wa a Pēnfō Būbir Daar wa 'yer a 'yer nyāna go. ^{XLIII} Le a lōofō dēme na wa yaar, a Juu nibe yōo jie ni a bala na lieb a Juu nibe turo naa Pōol ni a Banabasi na ba bōro ni ba kpākpāana ba 'yere ka ba mōo nibir ni a Nāanmün wāefō nyā po.

XLIV A Pēnfō Būbir na le wa ta, a tēdēme yoo jie ti lōon taa na wō a si Soro 'yer. XLV Le a Juu nibe na nye a nyoo ba nyāna, nyuur kpe ba naa ka ba toro chure ni le a Pool na 'yere.

XLVI Ka a Pool ni a Banabasi ba jo ba dābāe ε, ti 'yer ko ba, “Sin 'lo, sin den nie 'yer a Nāanmin 'yer ko yi. Tiche yin ben tor bar na yaa kaa a yi mae ika yi seen naa a nyevor na ba tara baarfō ε, pōpānyā 'lo sin lieb chen a bala na ba i a Juu nibe sē. XLVII Nitō le a si Soro kpākpāan si ika si i, 'In maal fō naa ka fō i chāa ko a bala na ba i a Juu nibe ε, ka fon chiin a faafō 'yer ti tātā a tēe baaraa.’ ” (Isaiya 49:6) XLVIII A le a bala na ba i a Juu nibe ε, na wō a 'yer ba pōo pel naa ka ba de 'yōōfō ko a si Soro 'yer, ka a bala jaa a Nāanmin na ir ika ba nye a nyevor na ba tara baarfō ε, sōo de.

XLIX Ka a si Soro 'yer yaara paal 'lo wō jaa. L Tiche ka a Juu nibe dam a pōo bala na turo a Juu nibe puorfō ti ba i a Juu nibe ε, ni a tēe nidierbe 'yōō ka ba dii a Pool ni a Banabasi bar a paal 'lo pō. LI Ka ba pāpā a ba gbēe tā-uul 'yōō ba ka a wiil ika Nāanmin na ge ba naa ti na ba chen a Ikoniyum. LII Ka a nōo kpe a poturbo bala ka ba seen a Nāanmin Siε.

XIV

I Be a Ikoniyum le a Pool ni a Banabasi ma chen a Juu nibe lōōfō jie, be le ba man a 'yer jaa ne ne ne ka a nyoo bamine na i a Juu nibe ni a bala na ba i a Juu nibe ε, sōo de a 'yer. II Tiche ka a Juu nibe bala na ba sōo de ε, dam a bala na ba i a Juu nibe ε, sōo a ba tier ka baa bara a yeer ε. III Pool ni a Banabasi jēn a be na ba kor bālāa, na ba 'yere a si Soro 'yer ba joro dābāe ε, ka a si Soro mae wiil ika a wō wāefō 'yer in yelmāe na wō sōo ba a ba tōo tō yelwiilsi ni ne'maa tōmō.

IV Ka a tēdēme nja jūr ayi, a bamine pōo a Juu nibe, ka a bamine ni pōo a nitōnsi. V Nechire lon a Juu nibe ni a bala na ba i a Juu nibe ε ni a ba nibere chara pō, ka ban maal Pool ni a Banabasi deer lob ba ni kostbe. VI Tiche a ba bōon na ba jo chen a tēn anyāna na be a Likoniya paal pō, Listura ni a Debi ni a tēn ala na jilō a be. VII Be le ba chene mōo nibir na ba moolo a 'yer nōo.

VIII A be a Listura, dagbere kōo ben be ban lōo dōon ka waa chen kaa jaa ε. IX Wō chele naa le a Pool na 'yere ka a Pool kaa wō jaa tāu nye na wō bōon won tara sōofō na sa. X A wō buol a daba 'yer, “Ir ara naa fō gbēε.” Ka a daba vaa ir na wō piel chiine.

XI Le a nibe na wa nye a le a Pool na i, ka ba nje chelma ni a Likoniya kōkōr pō, “A nje nibe lieb nibe suu wa a si sē!” XII Ba buolo naa a Banabasi “Jeyusi,” na ba buolo a Pool ni “Hemisi,” bojūu 'lo le dōo i a 'ye'yere. 2 XIII Ka a Jeyusi nyā puorfō yir na dōo ara a tēe kōkoor bōorloro waan ni nadai ni a vapuulsi bojūu 'lo ni a nyoo bala buoro naa ika ba lo bōor ko ba. XIV Tiche le a nitōnsi, Banabasi ni a Pool na wa wō a le, ba tōon a ba fuusi chier ti jo kpe be a nyoo bala pō ti tāna, XV “Nibe, baa le yi maala a le? Sin ni in nibe, nisaalba a yi kaar. Sin waan naa a 'yer nōo nyā wa ko yi, na si 'yere yi ika, yi lieb yi a yelporsi anyāna pō, ti turo a Nāanmin vor. 'Lo le maal a saaju, ni a tēe, ni a man kpēε, ni bon jaa na be be. XVI A kōr jaa wō dōo bar ka nire jaa turo a wō sor. XVII Tiche wō ma wiil a le

won ɪ maal vɪla sɔɔ, na wɔ ma wiil a wɔ maal vɪla vɛ̃ ka a saa yi saaju waara, ka a bõbõorsɪ sɔɔ mɪ be be. Wɔ ma kɔ yɪn a bõdiir yɔɔ ka yɪ pɔɔ pel." XVIII A 'yer nyāna gba ban 'yer, tɪche a chene na ɪ tuo ka ban ŋmaa a nɪbe sɔr ka ban bar a bɔɔr lofo.

XIX Ka a Juu nɪbe bamɪne na pāa yi a Antiok nɪ a Ikoniyum wa tɔn a nɪyɔɔ bala 'yɔɔ ka ba lob a Pɔɔl nɪ kɔsɪbe vu yɪn bar a tɛe kōkoor tɪer man tāa wɔ kpi naa. XX Tɪche ka a Nāanɪmɪn puorbo tɪ ŋmaa jilõ wɔ ara nɪ ka wɔ ir kpe a tɛe pɔ. A wer na wa chaar ka 'lo naa Banabasɪ chen a Debi.

XXI Be le ba tɪ mɔɔl a 'yer nɔɔ a tɛe 'lo pɔ, ka a nɪyɔɔ jaa sɔɔ turo a Yesu. A ba pāa lɪeb chen a Listura, Ikoniyum nɪ a Antiok, XXII tɪ mɔɔl a pupuorbiir 'yɔɔn ba ākpāen ka ba ara nɪ yelmāe a sɔɔfo pɔ, na ba 'yere, "Dɔɔye yɔɔ pɔ le sɪn tu tɪ kpe a Nāanɪmɪn nāalõs pɔ." XXIII Pɔɔl nɪ a Banabasɪ ir nɪdierbe kɔ ba a ba kaara a puorfo dɛme āsɔɔ jaa. Ba gal kɔ na ba sɔɔr Nāanɪmɪn tɪ de ba 'yɔɔ a sɪ Soro ban sɔɔ nūu pɔ.

XXIV Ba kpɛn tala a Pisidiya, ba wa ta naa Pamfiliya, XXV ban wa mɔɔl a 'yer a Perga, ba suun chen be a Ataliya. XXVI Be a Ataliya le ba yi tɪ kpe a gboro chen a Antiok. Be le ba dɔɔ de ba 'yɔɔ a Nāanɪmɪn nūu pɔ ka wɔ sɔɔ ba, a ba tɔɔ a tɔmɔ a be tɔ baar. XXVII Ban tɪ tara jaa le ba bɔɔl a pupuorbiir lɔɔ taa na ba man a le jaa a Nāanɪmɪn na de ba tɔn nɪ a le mɪ won yuo sɔr kɔ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ε, ka ba tɔɔ sɔɔ de. XXVIII Ba jɛn a be kor bālāa nɪ a poturbo.

XV

I Nɪbe bamɪne yɪn be a Judiya suun wa a Antiok wa wile a yɛer 'yere, "Yɪn baa sɔɔ ka ba ŋmaa yɪ a yɔɔr nɪtāa le a Mosesɪ na bin ε, yɪ kɔ nye faafɔ ε." II A anyāna vɛ̃ naa ka a Pɔɔl nɪ a Banabasɪ nɪ a nɪbe mii 'yɔɔ taa ka a ɪ nechure. Be le a ba ir Pɔɔl nɪ a Banabasɪ nɪ a pupuorbiir bamɪne 'yɔɔ ɪka ba chen a Jerusalem tɪ nye a nɪtɔnsɪ nɪ a nɪbere nɪ a 'yer nyāna. III A pupuorbiir na wa bar ba a sɔr, ba chen tɪ yi a Fonisiya nɪ a Samariya na ba man a le a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ε, na lɪeb puoro a Nāanɪmɪn. Ka a yɛer ba jaa pɔɔ pel nɪ a 'yer nyā. IV Ban wa ta Jerusalem, a pupuorbiir nɪ a nɪtɔnsɪ nɪ a nɪbere de ban nuur ayi, ka ba man a le jaa a Nāanɪmɪn na de ba tɔn. V Ka a pupuorbiir bamɪne na chene tara a Farasee wiilfo ir ara tɪ 'yer, "A nɪyɔr banyāna, a sɛε naa ka ban ŋma a ba yɔɪ na ba tu a le a Mosesɪ na bin."

VI A nɪtɔnsɪ nɪ a nɪbere lɔɔn taa na ban guor a 'yer nyāna. VII A le ban mana taa tɪ ta sɔɔ, Pita ir 'yer kɔ ba, "Yɛer, yɪ bɔɔ naa ɪka sɔɔ kɔɔ Nāanɪmɪn ir man a yɪ pɔ, ka a bala na ba sɪ a Juu nɪbe ε, mɪ na wɔ a faafɔ 'yer nɔɔ 'yer yi a n neε pɔ, na ba sɔɔ de. VIII Nāanɪmɪn na bɔɔ nɪre jaa nyāa le wiil ɪka wɔ sɔɔn de ba na wɔ kɔ ba a wɔ Sɪε nɪtāa le won kɔ sɪ. IX Waa maal a sɪn nɪ a bala ka sɪ tɛε taa ε, wɔ pɛen a ba nyāa ban sɔɔ jūu. X A le jūu, bāa 'yɔɔ le yɪ mɔɔrɔ ɪka yɪ bɛer Nāanɪmɪn kaa, na yɪ tuo a poturbo tuor a sɪ sāakpāmɪne na ba dɔɔ tɔɔ tuo ε? XI Kai, sɪn sɔɔ naa ɪka a tu naa a sɪ Soro Yesu wāefɔ jūu le sɪ nye faafɔ nɪtāa a bala kaar."

XII Ka a nɪyɔɔ bala na duo ɪ jaa gbulo, tɪ chele a le a Pɔɔl nɪ a Banabasɪ na mana a yelfersɪ nɪ a ne'maa tɔmɔ a Nāanɪmɪn na de ba tɔn a bala na ba ɪ a Juu nɪbe bala pɔ. XIII Ban wa 'yer baar ka a Jemesɪ mɪ 'yer, "Yɛer, yɪ chele ka. XIV Simon man kɔ sɪ a le a Nāanɪmɪn na dɔɔ tɪertɔ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ε ɪka won ir nɪbe a ba pɔ, kɔ a wɔ māe. XV Ka a le na dɔɔ sɛb

a Nāan̄m̄n gān pō n̄ a 'yer nyā ı yelmāe. ^{XVI} 'A anyā puor, ın l̄eb t̄ı mē a Nāa David yir 'lō na lo. ın men a 'lō na ȳmer, naa lē maal wō. ^{XVII} Ka a n̄be bala na che pāa na yō bō a Soro n̄ a bala na ba ı a Juu n̄be ε na b̄oolō a n̄ yuor, lē lē a s̄ı Soro 'yer na maal a yele anyāna,' (Amos̄ 9:11-12) ^{XVIII} ka ba b̄oon a k̄or jaa jaa.

^{XIX} "Maa 'yer n̄ nyā ıka s̄ı ta v̄ē ka a ı tuo kō a n̄ȳor banyāna na l̄ere waara a Nāan̄m̄n s̄ē ε. ^{XX} T̄ıche yı ı a s̄ı seb kō ba ıka yaa, ba taa dire t̄ı bon ε, na ba taa s̄ēne ε, d̄ōō na var k̄pi ba taa ɔ̄ɔɔ ε, na ba taa ɔ̄ɔɔ j̄āı ε. ^{XXI} Bojūu, lē lē a Moses̄ı bin a n̄eε ka a Juu n̄be ma m̄oolō a 'yer nyāna a t̄en a jaa ka ba m̄ı ma kar naa a ba l̄ōof̄o j̄iir a P̄ēnf̄o B̄ıbir Daar jaa."

^{XXII} Ka a n̄t̄ōns̄ı n̄ a n̄bere l̄ōon a pupuorbiir ba jaa pāa kaa ir n̄be a ba pō, ka ban 'matāan a P̄ool n̄ a Banabas̄ı t̄ō ka ba chen a Antiok. Judas ban b̄oolō Basabas̄ı n̄ı Silas̄ı lē ba ir, a n̄be ayi banyāna m̄ı d̄ōō ı n̄bere p̄oo a yeer. ^{XXIII} Bala lē ba t̄ōn a gān nyāna, "A s̄ın n̄t̄ōns̄ı n̄ a n̄bere na ı a yı yeer puor naa a yın na ba ı a Juu n̄be ε, na ı a s̄ı yeer be a Antiok n̄ a S̄iriya n̄ a S̄ıls̄ıya paal pō. ^{XXIV} S̄ı w̄ōn a bam̄ıne na yi a s̄ı s̄ē s̄ın ba kō ba s̄or ε, t̄ı vuro yı d̄ōōn̄ō n̄ı yı 'yerε. ^{XXV} Ala lē so ka s̄ı jaa s̄oo ir n̄be bam̄ıne t̄ō ka ban wa a yı s̄ē, 'matāan a s̄ı barm̄ıne P̄ool n̄ a Banabas̄ı, ^{XXVI} a n̄be banyāna lē s̄oo k̄ūu a s̄ı Soro Yesu K̄rıs̄ıto yuor jūu. ^{XXVII} A lē jūu lē s̄ı t̄ōn a Judas n̄ı a Silas̄ı ka ban t̄ı man a ba n̄eε a lē s̄ın seb. ^{XXVIII} A v̄ıele na kō a Nāan̄m̄n S̄ıe n̄ı a s̄ın m̄ı s̄ē, ka s̄ı k̄ō lē tuo yı tuor d̄ool a anyāna ju ε. ^{XXIX} Yı taa dire t̄ı bon ε, yı taa ɔ̄ɔɔ j̄āı ε, na yı taa ɔ̄ɔɔ d̄ōō na var k̄pi n̄ōn ε, b̄ı s̄ēne ε. Yı m̄ō na yı nyoo yı m̄āe a yels̄ı anyāna pō. Yı j̄ē v̄ıla."

^{XXX} Ban wa bar a P̄ool, n̄ı a Banabas̄ı, n̄ı a Judas n̄ı a Silas̄ı s̄or, ka ba suu chen be a Antiok, be lē ba t̄ı l̄ōo taa a bala na puoro ba jaa na ba de a gān kō ba. ^{XXXI} A n̄be na wa kar a gān a 'ȳōō ban ākp̄āen ka ba p̄oo p̄el. ^{XXXII} Judas n̄ı a Silas̄ı m̄ı na ı a Nāan̄m̄n 'ye'yerbe 'yer 'yer yoo 'ȳōōn a yeer ākp̄āen. ^{XXXIII} Ban wa j̄ē a be kor b̄āl̄āa, ka a yeer lē bar ba s̄or n̄ı nyā'maar ka ba l̄eb chen a bala na t̄ō ba s̄ē. ³ ^{XXXV} T̄ıche ka a P̄ool n̄ı a Banabas̄ı j̄ē be a Antiok, be lē a bala n̄ı a ba taaba bam̄ıne wile t̄ı m̄oolō a s̄ı Soro 'yer.

^{XXXVI} A m̄ın lē wa kor b̄āl̄āa ka a P̄ool 'yer kō a Banabas̄ı, "V̄ē ka s̄ı lē chen t̄ı piir a yeer kaa a t̄en ala pō s̄ın m̄ool a s̄ı Soro 'yer na s̄ı kaa ȳm̄ıne lē ba irε." ^{XXXVII} Ka a Banabas̄ı b̄ooɔ̄o ıka wō de a J̄oon Maak̄ı ka ba 'mataa chen. ^{XXXVIII} T̄ıche ka a P̄ool ba t̄ıer ıka a ba tara s̄or ε, bojūu wō d̄ōō bar ba be a Pamfiliya ba lē p̄oo ba chen a t̄ōm̄ō j̄ie ε. ^{XXXIX} Be lē ba t̄ān t̄ān taa na ba ȳma d̄ēd̄ēme, ka a Banabas̄ı de a J̄oon Maak̄ı na wō kp̄ēn a gboro chiin be a S̄ıpurus̄ı. ^{XL} T̄ıche ka a P̄ool m̄ı ir a Silas̄ı ka a yeer de ba 'ȳōō a s̄ı Soro n̄ūu pō, ka won s̄ōō ba. ^{XLI} Wō tun a S̄iriya n̄ı a S̄ıls̄ıya 'ȳōōn̄ō a bala na puoro ākp̄āen.

XVI

^I P̄ool t̄ı chen a Deb̄ı na wō t̄ı pō chen a L̄ıst̄ıra, be lē wō t̄ı nye a pupuoro ās̄oo ban b̄oolō Timoti ka a wō ma ı Juu n̄re na wō puoro, t̄ıche ka a wō s̄āa ba ı a Juu n̄re ε. ^{II} Ka a yeer na be a L̄ıst̄ıra n̄ı a Ikoniyum p̄or a Timoti yovıla. ^{III} A P̄ool b̄ooɔ̄o ıka wō tara wō 'mataa chiine na wō ȳmaa

³ **xv:xxxiii** 15:33 A gāma am̄ıne pō, baa 'ȳōō p̄ōfo l̄jer n̄ı pie n̄ı anaar ε ıka, ³⁴ T̄ıche ka a n̄m̄ō a Silas̄ı ka wō j̄āne a be.

wö a yoor, bojüu a Juu nibe na kpiere a be böön naa a Timoti säa na ba i a Juu nire e. ^{IV} A le ban löörö a tēn, le mü le ba mana korö ba le a nitönsü nı a nidierbe na be a Jerusalem na 'yer bin ka nibe ba turo. ^V Ba 'yöön a pupuorbiir äkpäen ka a nibe mü waara pöörö bibir jaa.

^{VI} Pööl nı a wö taaba tun a Furgıya nı a Galatiya paal pö, ka a Nāanmın Sıe nmaa ba sör a ba taa moolö a 'yer a be a Asıya e. ^{VII} Ban wa gbor a Misiya wer pö, ba ta mörörö naa ıka ba chen a Bifiniya tiche a Nāanmın Sıe ba kö ba sör e. ^{VIII} A ba vıe a Misiya bar ti suu chen be a Toroyas. ^{IX} A täsoö le a Pööl nye jāna pö, daba na yi Masedonıya ara söörö wö 'yere, "Göo wa ka a Masedonıya wa söw si." ^X Pööl na nye a nyefö nyāna, sı ir chöör a le ne na sı chen a Masedonıya, na sı böön ıka Nāanmın le bööl sı a sı ti mool a wö 'yer nöö kö ba.

^{XI} A Toroyas sın yi töö kpe a gboro a dēdēe a le ne chen a Samotrasi, ka a wer na wa chaar, sı tān a Neapolis. ^{XII} Be le sı yin gbēe chiin a Filipai, Worom dēme le döo kpiere a be na wö mü i a Masedonıya jikpēe, be le sı jāne maal ber anmune jaa.

^{XIII} A Pēnfö Bbir Daar, sı yin a tēe pö suu a pön pö, be le sı tier ıka sın nyen jie ban ma söörö Nāanmın. Sı jāne naa be na sı piel 'yere 'yer korö pöbö na löö a be. ^{XIV} A pöbö banyāna na chele āsöo yuor din Lidiya na yara föjıı; na wö yi a Tayatira tēe pö, wö mü puoro naa Nāanmın. A sı Soro yuon a wö tier ka wö söo de a le a Pööl na 'yer. ^{XV} 'Lö nı a wö yir dēme ba jaa na wa so a Nāanmın köö, wö bööl sı naa a sı wa a wö yir a wö wa 'yer, "Ala i yi söo naa ıka n söön de a sı Soro, sıre jaa yi wa jē a n yir." Le le wö mool sı.

^{XVI} Daar köö sın le chiine a jie 'lönö a Nāanmın söorfö jie, sı tuor gbāgbapöobile na tara a sıdeer na wö ma 'yere yele na i daar köö. A le won 'yere na wö nyere libiyöo korö a bala na so wö. ^{XVII} Ka a pöobile nyāna turo a Pööl na wö turo sı tāna 'yere, "A nibe banyāna i naa a Nāanmın nyā na be saaju töötönbö na ba wile yi a faafö sör." ^{XVIII} Le le a pöobile mar bibir jaa ka a Pööl wa vöör faa ti heb 'yer kö a sıe 'lö na be a pöobile pö ıka, "Yesu Kırısıto yuor pö, n 'yer kö fö ıka fö wa yi a pöobile pö." Ajienaa ka a sıe yi tiche wö bar. ^{XIX} A pöobile sorbo na wa böön ıka baa le nyere töñö a pöobile sē e, ba nyöön a Pööl nı a Silası töö chiin be a daa pö a nıbere niem. ^{XX} Ba chiin ban ti kö a 'yer töörbö ti 'yer, "A nibe banyāna i naa a Juu nibe na ba wa kpe döönö sı a tēe. ^{XXI} Ba tara na yelsı köö an ba tara sör kö a sın Worom nibe a sın söo bı maal e."

^{XXII} Ka a nyöo bala ir pöo na baa bara a Pööl nı a Silası e, ka a 'yer töörbö vē ka ba yaar a Pööl nı a Silası fuusı bar ti 'yöo a ba föb ba. ^{XXIII} A le ban wa föb ba sēe, ba nyöör ban 'yöo a pööfö die pö, ti 'yer kö a 'lö na guro a pööfö die, a wö böo kaara ba. ^{XXIV} Wön wö a nitö, wö tie ban 'yöo a die 'lö na be a sälsöo ti lü a ba gbēe mar daa.

^{XXV} A täsoö bāın le a Pööl nı a Silası söörö Nāanmın, na ba yiele nı a Nāanmın yiel, ka a ba taaba ban löö pöön ba chele. ^{XXVI} Ajienaa ka a tēe dam kpēo jaa, ka a pööfö yir par kparaa mü dam. Ka a pööfö der döđöı yuo yuor a jaa, ka nıre jaa böjorma ban lün wö for. ^{XXVII} Ka a 'lö na guro a pööfö die jeo ir na wö nye a le a pööfö der döđöı na yuor, ka wö vöo söo ıka wö köñ wö māe, bojüu wö man täa a pööfö dēme yin jo. ^{XXVIII} Tiche ka a Pööl tān, "Ta ge fö māe e, sı jaa ben ka."

XXXIX A wō bool a ba waan fātun wa kō wō a wō pōo kpēn be a die pō, na wō ti lo gbur dumo mure a Pōol nī a Silasī niem. **XXX** Tī pāa ir tara ba yin ti sōor, “Nūbere, ŋmune le un ure wa nye faafō?” **XXXI** A ba 'yer kō wō, “Sōo de a sī Soro Yesu, fōo nī a fō yir dēme na nyen faafō.” **XXXII** Be le ba pāa 'yer a sī Soro 'yer kō wō nī a bala jaa na be a wō yir.

XXXIII A sōo 'lōnō le a pōofō die guguro de ba yin a tāsōo 'lōnō na wō ti pēe a ba natie tiche a ba mī tōo so a 'lo nī a wō yir dēme ba jaa a Nāanmūn kōo. **XXXIV** Ka a pōofō die guguro tara ba kpēn a wō yir ti maal hōdiir kō ba, ka nōo kpe a wō yir dēme, bojūu 'lo nī a wō yir dēme ba jaa sōon de a Nāanmūn.

XXXV Wer na wa chaar a 'yer tōorbo ir a ba tōtōnbo tō na ba 'yer kō ba, “Yī chen ti 'yer kō a 'lo na guro a pōofō die ūka, a wō yuo a dōor bala bar.” **XXXVI** Ka a pōofō die guguro 'yer kō a Pōol, “A 'yer tōorbo tōn ūka nī yuo a fōo nī a Silasī bar. A le pōpāanyā yin tōo chiine, yī chiine nī nyā'maar.” **XXXVII** Tiche ka a Pōol 'yer kō a bala ban tō, “Chāa pō jaa le ba vē a ba fōb sī, baa tōor a sī 'yer ε, sī gba ī naa a Worom dēme ti ba 'yōo sī a pōofō die pō. Pōpāanyā a ba le bōoro ūka ba sōol yuo sī bar? Bala māe ba wa yuo sī bar.” **XXXVIII** A tōtōnbo na ti man a le kō a 'yer tōorbo, ban wa wō ūka a Pōol nī a Silasī ī naa Worom dēme, dābāe kpe ba naa. **XXXIX** Ka a bala māe pāa chen ti 'maal ba yin a pōofō die pō, ti sōor ba ūka ba yi a tēe 'lo pō. **XL** Pōol nī a Silasī na wa yi a pōofō die pō, ba chen a Lidiya yir, be le ba ti tuor a yeer ka ba 'yōo ba ākpāen ti pāa yi a be chen.

XVII

I Ba tun a Amfipolis nī Apoloniya na ba wa a Tesalonika, be le a Juu nūbe lōofō yir be. **II** Le a Pōol na ma ire le wō chen be a lōofō yir, Pēnfōsi gbēe ata jaa le wō kpe a be ka a 'lo nī a bala viere a Nāanmūn gāma. **III** Wō mana na wile a le an sēe a Nī-iraa na di dōoye ti na wō ir a kūu pō ī vōr, “A Yesu nyāna un ben 'yere a wō 'yer, le ī a Nī-iraa.” **IV** Ka a Juu nūbe bamune sōo a le na ba pōo a Pōol nī a Silasī, 'matāan a bala na ba ī a Juu nūbe na dōo puoro a Nāanmūn lōon pōo 'yōonsī. **V** Tiche ka a nyuur kpe a Juu nūbe, ka ba bō a ba taaba nūbomo be a daa pō lōo taa, na ba piel gōmō be a tēe pō. Ba ti sēen a Jason yir bōoro a Pōol nī a Silasī ūka ba yin chiin ba a nūyōo bala niem. **VI** Tiche ban ba wa ti nye ba ε, ba nyoon a Jason nī a yeer bamune chiin a tēe nūbere niem ti tāna 'yere. “A dōor banyāna le dōonō a wer wō jaa, ba wa tān ka pōpāanyā **VII** ka a Jason tuor de ba 'yōo a wō yir. Ba sōonō naa a Nāa Siisa chire na ba 'yere ūka nāa āsōo ben be ban bōolo Yesu.” **VIII** A le a tēe nūbere nī a nūyōo bala na wō a 'yer nyāna, a dam ba naa. **IX** A ba pāa 'yōo a Jason nī a yeer bala a ba yab libie ti ba bar ba sōr.

X A le a wer na wa tōo sōb, ka a yeer bar a Pōol nī Silasī sōr ka ba chen be a Beriya. Ban ti ta, ba chen be a Juu nūbe lōofō yir. **XI** A Juu nūbe bala na be a Beriya un chechelbe gar a bala na be a Tesalonika, bojūu ba den a 'yer nī chulfo na ba viere a Nāanmūn gāma kaara bubir jaa ūka ba kaa le a Pōol na 'yere un yelmāe bī. **XII** A Juu nūbe yōo jie sōon de a 'yer lōon a bala na ba ī Juu nūbe dōor yōo jie, nī a pōo 'yōonsī bamune yōo jie. **XIII** A Juu nūbe na be a Tesalonika na wa bōon ūka a Pōol ben a Beriya mōolo a Nāanmūn 'yer, ba chen a be ti chāgbala a nūbe dōonō nī ba. **XIV** Ka a yeer mī tōo 'yōo a Pōol a man sōr a wō chen, tiche ka a Silasī nī a Timoti 'lo jē

be a Beriya. ^{XV} A nibe bala na biel a Pööl ba ti tãn won a Atenst, bala le wö lieb tö ðka a Silast ni a Timoti a ba wa föö a wö së.

^{XVI} A le won chene chele ba be a Atenst, suur wa ti kpe wö naa a le won nye a tõe na seen a tube. ^{XVII} Le le 'lo ni a Juu nibe ni a Greek bala na puoro a Nãanmün ma mana taa be a ba lööfo yir, ni a bala won ma pöö a daa po bñbir jaa ni nire jaa won tuor. ^{XVIII} Ka a böbõonbo bamune na yi a Epikuriya ni a Sitoyik gbul po piel chure ni a Pööl. Ka a bamune sorö, "Bo le a dabolobolo nyãna ara 'yere?" Ka a bamune mi 'yere, "Nmün säansi köö 'yer le wö 'yere." Ba 'yere naa nitö bojüu, Pööl moölo naa a Yesu 'yer nõö ni a küu po irfo 'yer. ^{4 XIX} Be le ba pãa boöl wo chiiin be a lööfo jie a Areyopagusi na ba 'yer, "Fon töö wiil si a fu wiil paalaa nyãna fon wile a si böö bu? ^{XX} 'Yer säan le a nyã fon waan a si wõnõ na si booro ðka si böö a par." ^{XXI} Atenst dẽme ba jaa löön a säanba na kpiere a be, baa tara tömö le pöö a 'yer paalaa ban ma 'yere na ba chele ni yelpaalaa na ire.

^{XXII} Le le a Pööl pãa ir a nibe na löö a Areyopagusi na wö 'yer, "Atenst döör, n nyen böön yin nõ nmume puorfö. ^{XXIII} Bojüu in yoooro kaara a yi tube jiiir, n ti nyen a boör lofo jie äsöo yin seb 'yöö, NMIN 'LÖ SIN BA BÖÖ E. A Nãanmün 'lo gba yin mãe na puoro ti ba böö wö e, 'lo le n waan ðka n wa moöl kö yi.

^{XXIV} "A Nãanmün 'lo na maal a wer ni a bomo a jaa na be a po, 'lo le i a saaju ni a tõe jaa Soro, na waa gãna a yie ala a nibe na men a ba nuur kö wo e. ^{XXV} Waa diel nire nüu tömö ala i wo booro na bon köö e, bojüu 'lo mãe le kö nire nyevor, ka wo vorö ni bon jaa. ^{XXVI} Dabõ'yen po le wo tu na wo maal a niborsi, ka ba kpiere a wer wo jaa. A wo man a söosi kö ba, ni a jiiir ala ban na kpiere. ^{XXVII} Nãanmün maal naa nitö ka nire na töö yobö wo, amune së ban nye wo naa, bojüu waa jãan a si äsöo jaa e. ^{XXVIII} 'Bojüu, a wo 'yöö le si chene na si be ka a tõe po,' na si yoooro nitãa le a yin mãe nibe bamune na döö 'yer, 'A wo bibiir le si i.'

^{XXIX} "Sin i a Nãanmün bibiir jüu, yi taa i a si tier ðka a Nãanmün nyã kaara naa fika bon nire na de wo yẽ bu bööfo men, selma, bu libipula, bu kusir kaar e. ^{XXX} A kör jaa 'lo, Nãanmün lieb puor 'yöö a si ba bööfo, tiche pöpãanyã 'lo, wo kpãkpãana na nire jaa jie jaa ðka, ba lieb ba tier. ^{XXXI} Bojüu wo ir bñbir bin won na de a daba 'lo won ir, na wo töör a wer 'yer ni yeltorsi po. Wo vãn ka a chaar kö nire jaa won säi wo a küu po."

^{XXXII} Ban wa wö a küu po irfo 'yer, bamune lan wuol, tiche ka bamune mi 'yer, "Sin booro naa ðka si le wö a 'yer nyã nidaar." ^{XXXIII} A le, Pööl bar ba naa a lööfo jie. ^{XXXIV} Tiche ka a nibe bälãa turo a Pööl na ba söö de a 'yer, a ba äsöo le Diyonisti na i a Areyopagusi lööfo nire, ka a pöö äsöo mi na pöö yuor di Damarisi ni bamune mi na pöö.

XVIII

^I A anyã puor, Pööl yin a Atenst na wö chen be a Koruntu. ^{II} Be le wo tuor a Juu nire na di Akuila na wo i Pontus bal nire, 'lo ni a wo pöö Pirsula na yi a Itali wa a ba kor e, bojüu a Nãa Kulaudiyus 'yer naa ðka a Juu nire jaa wo yi a Worom. Ka a Pööl chen ðka wo piir ba kaa. ^{III} Wo ti jẽn a be a ba 'mataa tönnö bojüu ba jaa böön a gãma tömö. ^{IV} A Pẽnfo Bñbir Daar jaa

⁴ XVII:XXVIII 17:18 A Epikuriya dẽme söö naa ðka popel wo i yele ban booro na gã a ba niem ka baal ni dãbãe taa nyoooro ba e. Ka a Sitoyik dẽme mi söö ðka nibe ba kaara ba ni a le ban booro na ba söö a le ban be ka nõö bu baal taa nyoooro ba e.

Pööl ma chen a ba lõõfo yir ma ti 'yere a 'yer boorõ ıka wo heb a Juu nibe ni a bala na ba ı a Juu nibe tier.

^V Le a Silasi ni a Timoti na wo yi a Masedonıya wa a Korıntı, Pööl den a wo sõõ wo jaa na wo moolo mana korõ a Juu nibe ıka a Yesu le a Ni-iraa.

^{VI} Tıche ka Juu nibe 'yere a Pööl kpõkpoor 'yer, a wo pãpã a fõbaa 'yõõ ba ti 'yer kõ ba, "A yi jãt a heb dööl a yi ju, a ba le ı maa 'yer e, an yi duna chiine, n chiine naa a bala na ba ı a Juu nibe jie." ^{VII} Pööl yin be a lõõfo yir na wo goor a daba äsõõ na di Titiyusti Jusıtusti na ba ı a Juu nıre e na puoro ka a wo yir gbor a lõõfo yir. ^{VIII} Ka a Kırıstıpusı na ı a lõõfo yir nıdiere ni a wo yir dẽme ba jaa sõõ de a sı Soro 'yer ni a Korıntı dẽme yõõ na wõ a le won 'yer, a ba sõõ a wo so ba puoro Nãanmın kõõ. ^{IX} A tãsoõ äsõõ, a sı Soro 'yer 'yer kõ a Pööl jãna põ ıka, "Taa joro dãbãe e, mõõ nıbir moolo a 'yer ta põõ nee e. ^X Bojũu, ın põõ fo naa, nıre jaa kõ nyõõ fo bu maal fo dẽer e, bojũu n chene na tara nıyõõ a tẽe nyã põ." ^{XI} Be le a Pööl jẽ a be a Korıntı yuon gbuhl ni bõnmaa na wo wile ba a Nãanmın 'yer.

^{XII} A sõõ lõõõ le a Galio ı a Akaya nukpẽe, ka a Juu nibe guor taa na ba nyõõ a Pööl chiin be a 'yer toorfõ jie. ^{XIII} Be le ba ti 'yer, "A daba nyãna le boorõ ıka wo heb a nibe tier ka ba puoro Nãanmın na ba tu a le a sı nebinsı na 'yer e." ^{XIV} Ka a Pööl haa nee ıka wo 'yer 'yer, tıche ka a Galio 'yer kõ a Juu nibe, "A yın, ala ta ı yeldẽer bu yelbier kõõ 'yõõ le, ın taa 'maan ägãn chele. ^{XV} Tıche an ben wa lõõ taa ni a yi 'yer bie ni yoe 'matãan a yi nebinãa yın mãe yi maal, maa kõ tõõ a 'yer nyãna toor e." ^{XVI} Le le wo vẽ a ba dii ba bar be a 'yer toorfõ jie. ^{XVII} A ba heb nyõõ a Sosetenesı na ı a lõõfo jie nukpẽe na ba nme be a 'yer toorfõ yir döõõr nee, tıche a Galio baka ba be e.

^{XVIII} Pööl jẽn be a Korıntı tẽe kor bãlãa, ti pãa bar a yeer na wo kpe a gboro chiine a Siriya ka a Pırısıla ni a Akuıla põõ wo. Sere tıche ka wo chen, wo vẽn ka ba põ wo a ju be a Senkereya, bojũu wo döõ põl 'yõõ a wo mãe. ^{XIX} Ba tãn be a Efesus tẽe põ, ka a Pööl bar a Pırısıla ni a Akuıla ti na wo mãe chen be a lõõfo jie ka a 'lo naa Juu nibe ti mana taa. ^{XX} A ba soor wo ka wo jãne a be bãlãa ti waa sõõ e. ^{XXI} Tıche won wa chiine wo tur nee kõ ba, "Ala ı Nãanmın wa sõõ naa, ın heb wa." Be le wo kpe a gboro yi a be a Efesus tẽe põ. ^{XXII} Won ti ta a Sisariya wo don be a Jerusalem na wo ti puor a bala na puoro, ti pãa suu chen a Antiok. ^{XXIII} Pööl na ti jẽ a be a Antiok kor bãlãa, wo pãa yin yõõõ a Galatiya paal 'lo wo jaa ni a Fırğıya na wo 'yõõõõ a poturbo äkpãen.

^{XXIV} Ka a Juu nıre äsõõ yuor na di Apolosi yin be a Aleksandiriya na wo wa a Efesus tẽe põ. Wo ı naa nıre na jãn na wo bõõ a Nãanmın gãma ti bõõ 'yer sõ. ^{XXV} Apolosi nyã döõ jãn a sı Soro sör defõ, na wo 'yere ni nıbijte na wo wile ni Yesu yele ka a tor, tıche ka a ı Joõn Nãanmın kõõ sofo tẽe le wo bõõ. ^{XXVI} Wo piel na wo 'yere ni nyã be a Juu nibe lõõfo yir. A Pırısıla ni a Akuıla na wa wõ a wo 'yer, ba bool won be a ba yir na ba pãa wiil wo a Nãanmın sör jaa dẽ dẽ. ^{XXVII} Apolosi wa boorõ naa Akaya chenfo, ka a yeer 'yõõ wo äkpẽõ ti seb gãn kõ a bala na puoro a be a ba de wo. Won ti ta a be a ın sõõfo kpẽe kõ a bala a Nãanmın wãefõ na vẽ ka ba sõõ de a Yesu. ^{XXVIII} Wo 'yer kpẽõ jaa lob a Juu nibe chãa põ, na wo chıre ba yuoro ni a Nãanmın gãma wile ba ıka a Yesu le ı a Ni-iraa.

XIX

¹ Le a Apolosi na chene be a Korıntı, Pööl den a mägõõ sör na wo ti ta a

Efesus tēe pō. Be le wō nye a poturbo bamune, ^{II} na wō soor ba, “A sōo 'lo yin sōo de a Yesu, yi nyen a Nāanmūn Sīe bī?” Ka ba 'yer, “Kai, saa gba wō ūka Nāanmūn Sīe ben be ε.” ^{III} Ka a Pōol soor ba, “Tī kōbuor le yi so?” Ka ba 'yer, “Jōon kōo le sī so.” ^{IV} A Pōol 'yer kō ba, “A bala na liēb a ba tier le a Jōon so ba Nāanmūn kōo, tī na wō 'yer kō a nibe ūka ba sōo de a 'lo na waara a wō puor, 'lo le 1 a Yesu.” ^V A nibe na wa wō a anyāna ba sōo naa ka wō so ba a Nāanmūn kōo, nī a sī Soro Yesu yuor. ^{VI} Ka a Pōol dōol ba a wō nuur ka Nāanmūn Sīe wa kpe ba a ba 'yere kōkōyor, na ba ma piel 'yere le Nāanmūn na wiil ba. ^{VII} Ban in dōor pie nī ayi.

^{VIII} Nmerstī ata le wō be a be na wō ma kpīere a ba lōofo jie na wō ma kpurkure ba wile ba a Nāanmūn nāalōo 'yer. ^{IX} Tiche a bamune kpēme naa a ba nyāna na ba tōr baa sōo ε, tī na ba kpere a Sōr. Ka a Pōol bar ba, tī na wō ma tara a bala na sōo de, ma kpēn be a Tiranustī jānfo diyal 'lo pō, a ba ma tī mana taa. ^X Le le wō tara tī tān yuom ayi, ka a Juu nibe nī a bala na ba 1 a Juu nibe, bala jaa na be a Asīya paal pō wōn a sī Soro 'yer.

^{XI} Nāanmūn den a Pōol tōn ne'maa tōyōo. ^{XII} A Pōol fōbile won ma fiele nī nyīe nī a wō pēpele ala wa sūr baalaa, a baalstī ba jaa ma sa naa, ka a sīdebe ma yire a nibe pō.

^{XIII} Ka a Juu nibe bamune mī yi yuōrō na dii a sīdebe ka a yi na ba fere de a sī Soro Yesu yuor 'yere kōrō a bala na tara a sīdebe, “A Yesu 'lo a Pōol na mōolo, a wō yuor pō le sī 'yere kōrō yi, yi wa yi.” ^{XIV} A Juu nibe bōorlo nīkpēε na di Sekeva dabil ayopōi le dōo maala a le ne. ^{XV} Daar kōo a sīdeε soor ba naa, “N bōon Yesu naa bōo Pōol, tiche a yin mī ba boo yi 1?” ^{XVI} Ka a daba 'lo na tara a sī deεr pāa oō nyōor ba jaa, na wō nme ba jaa purpur tōor a ba bonstī chīer ka ba jo yi a diε pō nī sal'moi.

^{XVII} A Juu nibe nī a bala na ba 1 a Juu nibe, na kpīere a be Efesus tēe pō, ba jaa bōon naa a yele nyāna, ka dābāε kpe ba a baa le tara a sī Soro Yesu yuor dāene nī ε. ^{XVIII} Ka a nīyōo bala na sōo de, yi chāa pō, na ba 'yere a ba maal debe. ^{XIX} A jībūorbo bala mī na sōo, waan naa a ba jībūorgāma wa chōm a nibe ba jaa niem, ban wa sōr a gāma ala ban chōm libie ka a 1 libipula turo ayi dōol lijaayi nī pie (50,000). ^{XX} A sōr nyāna le a sī Soro 'yer yaar de jie wō jaa nī kpēo.

^{XXI} A anyāna a jaa na wa 1, Pōol nmen nyāa ūka won chen a Jerusalem na won tu a Masedonīya nī Akaya, “Maa wa ta a be baar, in chen a Worom mī.” ^{XXII} Wō tō naa a nibe ayi a bala na sōnō wō Timotī nī Erastus ka ba chen a Masedonīya, tiche ka a 'lo jāne be a Asīya paal pō kor bālāa.

^{XXIII} A sōo nyāna le a damfo ir a Sōr tōfo 'yōo. ^{XXIV} Sāa kuro kōo yuor na di Demetirus, wō ma den a kpāna na wō kur a Atemistī puorfo yirbil ka a bala na 1 a tōtōnbo nyere libie. ^{XXV} A Demetirus bōol a wō tōtōnbo ba jaa lōo taa nī a bala jaa mī na bōo a maalfō na wō 'yer kō ba, “Yēε, yi bōon naa tōnō sun nyere a tōmō nyā pō. ^{XXVI} Yin māε nye naa na yi wō a le a Pōol nyāna na 'yere na wō liere a nīyōo tierstī a ka Efesus tēe pō, nī a Asīya wer wō jaa. Wō 'yer naa ūka a nīmume ala ban maal nuur ba 1 nīmume ε. ^{XXVII} A ba 1 a sī yara na lo tēε le ε, tiche ba kō le 'yōonō a Atemistī puorfo yir kpēε go ε. Ka a Asīya nī a wer wō jaa kō le puoro a nīmūn pōo nyā go ε.”

^{XXVIII} Ban wō le a Demetirus na 'yer, ka a suur nyōo ba a ba tāna 'yere, “A sūn Efesus nīmūn Atemistī berma naa.” ^{XXIX} Ajiēnaa le a tēe wō jaa pōon gōmō, ka a nibe nyōo a Gayus nī Aristakus, Pōol tōtōtaaba le a ba 'mataa yi a Masedonīya na ba nīmōr ba a le chiin a jie 'lo a tēe nibe na ma lōo

dāēnε. ^{XXX} Ka a Pōol mī ta bōōrō ūka wō daa yi a be a nīyōō bala pō, tīche ka a poturbo ba sōō ε. ^{XXXI} A nūberε bamīne gba na yi a paal 'lō pō na ī a Pōol barmīne, tōn nūbe ka ba sōōr wō ūka wō taa ūrε wa yīre be a dāēn jīe ε.

^{XXXII} Burbur kpēn a nīyōō bala na duo a be, ka bamīne 'yere turo nī ka sen, ka bamīne mī 'yere turo nī jā yuo, ka bamīne mī gba ba bōō bo 'yōō ban be be ε. ^{XXXIII} Ka a Juu nūbe daa Aleksanda 'yōō be a niem, ka a nīyōō bala tāna mana wō lε wōn na 'yer. Wō wīlwīl ban nuur ūka, ba bar gōn tī wō 'yer a ba kaa. ^{XXXIV} Tīche ban wa bōōn ūka Juu nūre lε wō ī, ba jaa n̄man chel bō'yen lēεε tī na ba 'yere, "A sīn Efesus n̄mīn Atemisī berma naa."

^{XXXV} A tēe gān sēere vēn ka a nīyōō bala n̄maa vōor tī wō 'yer kō ba, "Efesus dēme woi, a wer wō jaa bōōn naa ūka a Efesus tēe lε kaara a Atemisī kpēε nyā puorfō yir a wō kōsīr 'lō na yi a saaju lo. ^{XXXVI} A nūtōnō jūu, nūre kō tōō chur ε, yī ī jaa gbul na yī ta pōōrō yelstī ε. ^{XXXVII} A nūbe banyāna yin waan a kana ba ju bon jaa a puorfō yir ε, bī 'yer 'yerdeer jaa 'yōō a sī n̄mīn pōō nyā ε. ^{XXXVIII} Ala ī a Demetirus nī a wō tōtōnō wā tara nūre nī 'yer, a 'yer tōorfō bibie ben be nī a nūberε ban tōō chen a be tī bōōl taa. ^{XXXIX} Ala ī yele kōō mī ben be a yī bōōrō ūka yī 'yer, ban tōō maal a be a nīyōō ba jaa niem. ^{XL} A lε an sī ben 'yer pō, a damfō nyā na dam a dīna jūu. A 'yer nyāna jūu, saa be jaa na tōō wīil a par ε, bojūu a ba tara par ε." ^{XLI} A anyāna wōn 'yer baar tī na wō wel a nīyōō bala bar.

XX

^I Lε a gōmō na wa baar, Pōol tōn bōōl a poturbo ka ba wa, a wō 'yōō ba ākpāen tī bar ba tī chen a Masedonīya. ^{II} Be lε wō tu a tēn ala pō na wō 'yer 'yer yōō 'yōōn a bala na puoro ākpāen na wō tī tān a Greek wer pō, ^{III} wō jēn a be n̄merstī ata. Bojūu a Juu nūbe dōō guoro taa a wō yele, ala lε so waa lε kpe a gboro chen a Siriya ε, tī na wō līeb tu a Masedonīya sōr nī gbεε. ^{IV} Ka a bala na pōō wō a ba 'mataa chen lε, Sopater a wō sāa lε Pīrihusī na yī Beriya, Aristakus nī Sekundusī mī na yī Tēsalonika, Gayus na yī Debi nī Timoti nī Tīchīkusī nī a Torofimustī na yī a Asīya paal pō. ^V A nūbe banyāna lε de nie tī chele sī be a Toroyas. ^{VI} Tīche a Paanōkōō Lōōfō dī na wa baar, sī kpēn a gboro yī be a Filipai tēe pō na sī maal ber anūu tī na sī pōō ba a be Toroyas jānε a be ber ayopōi.

^{VII} A Pēnfō divīe bīo daar jāanōōr, sī jaa lōōn taa na sīn 'mataa dī. Pōol 'yere naa a Nāan̄mīn 'yer korō a nūbe bojūu wer wa chaar, wōn chen naa. Wō 'yer kor jaa ka wer tī pō. ^{VIII} A be a bōōrīe pō sīn lōō ba chōm fātūstī yōō bīn. ^{IX} Pōlbīle kōō yuor na dī Yutikus jānε naa a tokoro nēε ka a gōō kpe wō. Lε a Pōol na 'yer kor a wō gur jaa chātī na wō yī a be a saaju faa lō a be tēe, bojūu ba men a bōōrīe dōōl taa ata ka ba suu 'mōō ka ī wō kpi naa. ^X A Pōol suun tī lo bīb a kūu tī kōr wō tī 'yer kō a nūbe, "Yī ta kōnō ε, wō chene na vōō." ^{XI} Wō pāa don be a bōōrīe pō, ka wō tī n̄ma a paanōō ka ba 'mataa dī tī wō lε 'yer lēεε ka wer tī chaar ka wō yī a be chen. ^{XII} Tīche ka pōlbīle ir kpēme ka ba āgān 'maa a ba tara wō kul a yir.

^{XIII} Sīn den nie kpe a gboro na sī chiine a Asosī, be lε sīn tī 'mōō a Pōol, lε lε wō dōō man sī tī chiine nī gbεε a be. ^{XIV} Lε wōn tī tuor sī a be Asosī, sī 'mōō wōn 'yōō a gboro pō na sī chiine be a Mitilene. ^{XV} Wer na wa chaar, sī yīn a be tī ta Kiyosī ka a wer lε bōō chaar sī go kaa ī sī vīen Samosī

bar. A ber ata daar le si pãa ta a Miletusi. ^{XVI} Pooł bõõro naa ıka wo po a Efesus tõe bar na wo ta gã be a Asıya paal pö ε, bojüu wo bõõro na fõo ıka 'lo töõ, wo ta a Jerusalem a Pentikosı búbir daar.

^{XVII} Pooł na chenε be a Miletusi le wo tö bõol a bala na puoro a be a Efesus, a ba nıdierbe ka ba wa. ^{XVIII} Ban wa ta, wo 'yer kó ba, "Yı bõõ le in be dõo kpiere a yi sē, yi a daar 'lõnõ jaa in wa a Asıya paal pö. ^{XIX} Mãe siirfo ni nubikõo le n tõnõ ni a si Soro tõmõ, bojüu a juu nıbe ba maal ma vıla ε. ^{XX} Yın mãe bõõn naa ıka n ba sool yi yele jaa na sõs yi ε, tıche n wile yın chãa pö, ni a yi yie pö. ^{XXI} N kpãkpãan naa a juu nıbe ni a bala na ba ı a juu nıbe ε, ıka ba lieb wa a Nãanjmun sē, na ba lieb a ba tier sõo de a si Soro Yesu.

^{XXII} "Põpãanyã 'lo, Nãanjmun Siε 'yer man ka n chiine a Jerusalem, n ba bõõ len na ti pöo ma a be ε. ^{XXIII} Yelbö'yen tee le n bõõ ıka, tõe jaa pö, a Nãanjmun Siε ma vën ka n bõõn ıka die pö pöofö, ni wõm le in ti tuor. ^{XXIV} Tıche a anyãna maa bã ma ε, ala ı in töõ jo ta a baaraa naa tö a le a si Soro Yesu na kó ma a tõmõ, ıka n 'yer a Nãanjmun wãefö 'yer nõo.

^{XXV} "Yı nye, põpãanyã a yın bala jie in yo naa mool a Nãanjmun nãalõo 'yer, yi kõ le nye ma go ε. ^{XXVI} A le jüu, n 'yere na koró yi a dina ıka ãsoo jaa wa bõr, n nũu ba pöo be ε. ^{XXVII} Bojüu n ba dõõ sool yi yele jaa ε, ti man a le jaa a Nãanjmun na bõõro kó yi. ^{XXVIII} Yı gu yi mãe ni a nıbe bala 'yõõ a Nãanjmun Siε na maal yi a yi ı a nıdierbe. Yı kaara a Nãanjmun pupuorbiir bala won dãn a wo mãe jãı. ^{XXIX} N bõõn naa ıka maa wa chen baar, nıbe na lieb gbõgboi kpe a yi pö, ba kõ bar yi ε. ^{XXX} Bamune na yın a yın mãe pö gba, na ba jer a yelmãe bel nıbe ka ba turo ba. ^{XXXI} A le jüu yi guro yi mãe na yi tier kaa, yuom ata ni nyã in ba vë a yi ãsoo jaa wiilfo ε, nubikõo le n wile ni yi mõtõõ ni tãsoo.

^{XXXII} "Põpãanyã, n de yın 'yõõ a Nãanjmun nũu pö, ni a wo wãefö 'yer bie pö, a yi na töõ nõo a wo kó yi a bõsõn ala won tara kó a wo nıbe. ^{XXXIII} N ba tara nyuur ni ãsoo jaa libir, bu selma, bu a fõor ε. ^{XXXIV} Yın mãe bõõn naa ıka a n bõbõorsı, a n nũu pö le a yi, naa sõs a bala in lõõ tõnõ ni. ^{XXXV} Bon jaa in maal, n wiil yi naa ıka a tõkpãen a ntõnõ pö le, sın tu na si sõs a nıbaalsı, yi tiere a le a si Soro Yesu na dõõ 'yer, 'An in bõosõn kó a 'lo na de bon kó nıre, gar a 'lo na de.' "

^{XXXVI} Won 'yer a anyãna baar, wo gbur dumo ka ba jaa 'mataa soor a Nãanjmun. ^{XXXVII} Ba jaa nman nubikõo ti na ba kór kór wo. ^{XXXVIII} A le na maal sõõ a ba pöo ni nyã, a le won 'yer ıka ba kõ le nye wo go ε, ti na ba biel wo suun a gboro jie.

XXI

^I Sın wa bar taa baar, si kpën a gboro na si tor a Kos a dẽdẽe a le ne, a wer na wa chaar ka a ı si tãn a Worodesı yi a be chen a Patara. ^{II} Si nyen a gboro ãsoo na chiine a Fonisiya ka si kpe chiine. ^{III} Sın wa nyere a Sıpurusi tõe si lan won bar a guba jie ti ta a Sıriya tõe pö. Tire le si ta ara an ı be le a gboro na wel a tuor won tuo. ^{IV} Be le si nye a poturbo bamune na si jãne a ba sē ber ayopõi. Ka a Nãanjmun Siε tu a ba 'yõõ a ba 'yer kó a Pooł ıka wo taa chiine a Jerusalem ε. ^V Tıche a si bıbie na wa ta, si yın de a si soor. Ka a poturbo bala ba jaa ni a ba pöõ ni a ba bibiir ba jaa biel si yın a tõe pö, ti tãn a man gogoro nεε, ka si gbur dumo soor Nãanjmun. ^{VI} Sın wa bar taa baar, si kpën a gboro pö, ti ba mi lieb kulo a yir.

VII A Tire sɩn be yi, a man pɔ le sɩ chen bālāa tɩ ta a Tolemaist be le sɩ puor a yeer bamune na be be na sɩ gā a be bɩbir bõ'yen. **VIII** Sɩn ir a be chiine sɩ tån be a Sisariya na sɩ chen a Filip na moolo a Nāanmɩn 'yer nõo na wɔ mɩ ɩ a nɩbe ayopõi bala āsɔɔ ban dõɔ ir be a Jerusalem yir. **IX** Wɔ dõɔ tara pɔɔsarɩ anaar na ba kul sɩrbe ε, ka Nāanmɩn ma kɔ ba a wɔ 'yer a ba 'yerε.

X Sɩ jĕn a be kor bālāa ka a Agabus yi be a Judiya na, **XI** won wa a sɩ sĕ. Wɔ den a Pɔol sɩε gān na wɔ lūn a wɔ māε nuur nɩ a gbεε tɩ na wɔ 'yer. "A Nāanmɩn Sɩε 'yer naa, 'Nɩtõnõ le a Juu nɩbe na be a Jerusalem na lū a nɩε 'lo na so a sɩε gān nyāna, na ba 'yõɔ a bala na ba ɩ a Juu nɩbe nuur pɔ." "

XII A le sɩn wõ a nɩtõnõ ka a sɩn nɩ a nɩbe bala na be a be 'mataa sɔɔr a Pɔol ika wɔ taa chiine a Jerusalem ε. **XIII** Tɩche ka a Pɔol 'yer, "Bāa 'yõɔ le yi kɔnõ na yi churε ma a āgān a le? N sɔɔ naa, a ta ɩ a lufu tεε ε, tɩche n kpi be a Jerusalem a sɩ Soro Yesu yuor jūu." **XIV** A le sɩn sɔɔr wɔ faa sɩ mɩ bar naa tɩ 'yer "A sɩ Soro bɔfɔ a ɩ."

XV A anyā puor le sɩ chɔɔr na sɩ do be a Jerusalem. **XVI** Ka a poturbo bala na be a Sisariya bɩel sɩ na ba waan sɩ a daba 'lo na di a Minason yir be le sɩn wa kpɩrε, Sipurusɩ tĕε pɔ le wɔ yi tɩ na wɔ ɩ a poturo kor.

XVII A le sɩn wa ta a Jerusalem, a yeer de sɩn nuur ayi. **XVIII** Ka a wer na wa chaar, sɩn nɩ a Pɔol jaa 'mantaa chen ika sɩ tɩ nye a Jemest ka a ɩ be le a nɩbere ba jaa lõɔ taa. **XIX** Pɔol na puor ba jaa baar, wɔ man naa ye le a jaa kɔ ba, a le a Nāanmɩn na de wɔ tɔn be a bala na ba ɩ a Juu nɩbe pɔ.

XX A le ban wõ anyāna ba jaa pĕen Nāanmɩn tɩ na ba pāa 'yer kɔ a Pɔol, "Yebe faa nye, a Juu nɩbe turo turo na sɔɔ de, tɩche ba chene na tara nɩbijie nɩ a nebināa. **XXI** Ba man kɔ ba ika fõɔ le wile a Juu nɩbe bala na kpɩrε a bala na ba ɩ a Juu nɩbe pɔ, ka ba taa turo a Mosesɩ ε, na fɔ le wile ika ba taa ŋmara a ba bibiir yɔi ε, na ba taa ure a le a Juu nɩbe na ma ure ε. **XXII** Ban wõn ika fɔ wan a ka, ŋmune sɩn ɩ? **XXIII** Fõɔ bɔɔrɔ fɔ tu a le sɩn na 'yer. Dɔɔr anaar ben ka a sɩ sĕ na ba pɔl 'yõɔ a ba māε. **XXIV** De a nɩbe banyāna na fɔ pɔɔ ba, a yi tɩ pɔl a fɔ yab a ba jur pɔfɔ sāma. Ka nɩrε jaa na pāa bõɔn ika a le ban man 'yõɔfɔ ba ɩ yelmāε ε, tɩche a fõɔ māε mɩ turo naa a nebināa. **XXV** Tɩche a nɩyor bala na sɔɔ de, sɩ seb gān kɔ ba a le sɩn 'yer ika, ba taa dire tibe bomo ε, bɩ ɔɔrɔ jāi ε, bɩ 'wɔb dɔɔ na var kpi ε, na ba taa sĕne ε."

XXVI Wer na wa chaar, Pɔol den a dɔɔr anaar bala ka ba 'mataa tɩ pɔl a ba māε. Tɩ na wɔ pāa chen be a Nāanmɩn puorfɔ yir na tɩ 'yer a bɩbie ala a ba pɔlfɔ na baar nɩ a bɔɔrlo bomo ala a ba āsɔɔ jaa na ir. **XXVII** A le a ber ayopõi na wa gbɔɔr a baarfɔ, a Juu nɩbe bamune na yi a Asɩya paal pɔ nyen a Pɔol a be Nāanmɩn puorfɔ yir, na ba dam a nɩyɔɔ bala a ba nyɔɔ wɔ. **XXVIII** Ba gbhoolo naa, "Isural nɩbe woi, yi wa sɔs sɩ yoo. A daba le anyāna na wile a nɩbe jie jaa ka ba kpere a sɩ nɩbe nɩ a nebināa lõɔn a jie nyāna. Le tĕε gba ba le ε, wɔ tara na a bala na ba ɩ a Juu nɩbe ε, kpĕn ka a Nāanmɩn puorfɔ yir na wɔ sɔɔ a jivɩla nyāna." **XXIX** Ba dõɔ nye a Torofimust na yi a Efesus nɩ a Pɔol a ba tɩer man tāa a Pɔol tara won kpĕn be a Nāanmɩn puorfɔ yir.

XXX A tĕdaa wɔ jaa kab, ka a nɩbe yire a tĕε wɔ jaa joro waara na ba wa nyɔɔ a Pɔol. Ba nyɔɔ won a le tɔɔ yin a Nāanmɩn puorfɔ yir jie tɩ pɔɔ a pāma ajienaa. **XXXI** Ka ba ta bɔɔrɔ ika ba kɔ a Pɔol ka a ye le tɩ ta a Worom sojast ba jaa nɩkpĕε ika a Jerusalem wɔ jaa dõɔnõ naa. **XXXII** A wɔ vaa ir a

le na wɔ tara a nɔbere bamune ni a sojasi na wɔ suu chiin be a niyɔɔ bala pɔ. Le ban wa nye a niƙpɛɛ ni a wɔ sojasi a ba bar a Pɔɔl ɲmefu.

XXXIII Le a sojasi ba jaa niƙpɛɛ na wa ta wɔ ti nyɔɔn a Pɔɔl na wɔ vɛ ka ba gb̄ar wɔ ni b̄ɔjɔrsi ayi. Ti p̄aa s̄oor ɪka ni ana le, ni bo le wɔ maal. **XXXIV** Bamune na be a niyɔɔ bala pɔ 'yere na turo ni jiyuo ka bamune ni 'yere turo ni jiyuo a sojasi ba jaa niƙpɛɛ na ba nye a yelm̄ae ε, a ḡom̄ō j̄uu, wɔ v̄en ka ba tara a Pɔɔl ḡuɔr be a sojasi kpefɔ jie. **XXXV** Le a Pɔɔl na wa ta a dofɔ jie a nɔbe pir pirfɔ jaa waa naa ka a sojasi 'm̄oo a Pɔɔl. **XXXVI** Ka a niyɔɔ bala na turo t̄ana 'yere, "Yi kɔ wɔ."

XXXVII Le a sojasi na wa ɪka ba kp̄ɛn a Pɔɔl a be a ba kpefɔ jie wɔ s̄oor naa a sojasi ba jaa niƙpɛɛ ɪka, "N 'yer 'yer k̄oo kɔ fɔ bu?" Ka a niƙpɛɛ s̄oor wɔ, "Fon t̄oon 'yer a Greek k̄okɔr bu? **XXXVIII** A ba ɪ f̄oo le a Ijipiti n̄re 'lo na d̄oo ɲmaa a j̄eer na fɔ t̄oo d̄oor turo anaar (4,000) kp̄ɛn be a m̄oḡoo pɔ ε?" **XXXIX** Ka a Pɔɔl 'yer, "N ɪ naa Juu n̄re naa yi a Tasuti na be a S̄ihs̄iya paal pɔ, naa yi a t̄ee nȳana pɔ n̄re jaa na b̄oon, ȳaȳaabile s̄oo ka n 'yer 'yer kɔ a nɔbe." **XL** A sojasi ba jaa niƙpɛɛ kon a Pɔɔl s̄or, ka a wɔ ir ara a dofɔ jie, na wɔ w̄iwl̄i a niyɔɔ bala a nuur ka ba bar ḡom̄ō. A le ban wa ɲmaa a v̄oor wɔ den a ba Juu nɔbe k̄okɔr na 'yere ni.

XXII

I "N yeer ni n s̄aamune yi chele a n 'yer ɪn 'yere a p̄p̄aanȳa." **II** A le ban wa w̄o won 'yere ni a ba m̄ae Juu nɔbe k̄okɔr ka ba jaa ɲma v̄oro, ti a Pɔɔl p̄aa 'yere, **III** "Maa ɪn Juu n̄re ka ba d̄oo ma a Tasuti na be a S̄ihs̄iya paal pɔ, t̄iche a kana a Jerusalem le ba guol ma. A wiwile Gamaliel p̄ilem le n j̄ane ka wɔ wiil ma a n̄eer ala a s̄i s̄aakp̄amune na d̄oo turo ka n ni turo a N̄aan̄m̄un ni a n nȳaa wɔ jaa, ni t̄aa a yi ās̄oo jaa na be turo a dina. **IV** N gen a nɔbe bala na turo a S̄or nȳana naa kɔ, n nȳoor d̄oor ni p̄obɔ jaa 'ȳoo a p̄oofo die pɔ. **V** A b̄oorlo niƙpɛɛ ni a nɔbere na t̄oon di ma d̄aas̄te, ba s̄e le n de ḡama na chiin a ba yeer s̄e be a Damaskus, n chen ɪka n ti nȳoor a nɔbe banȳana waan a Jerusalem ka ba kp̄aa ba.

VI "M̄ot̄ot̄uo s̄oo le n chiine ti gborɔ a Damaskus, ajienea ka ɪ ch̄aa yin be a saaju na wɔ wa chaar jil̄o ma. **VII** Ka a n t̄oo lo a t̄ee a le ne ti naa w̄o k̄okɔr na s̄oro ma, 'S̄ool, S̄ool, bo le fɔ gere ma a le?' **VIII** Ka n s̄oor, 'Soro, an le fɔ ɪ?' Ka a k̄okɔr 'yer, 'Maa le a Yesu na yi a Najareti a 'lo fon gere.' **IX** A maa ni a bala na l̄oo chiine ba nyen a ch̄aa, t̄iche baa b̄oo a n̄nyune k̄okɔr le won 'yere ni ma par ε. **X** Ka n s̄oor, 'Soro, ɲmune le ɪn ɪ?' Ka a Soro 'yer, 'Ir na fɔ kpe be a Damaskus t̄ee pɔ, be le ban ti man fɔ a le ɪn b̄oorɔ ɪka fɔ ɪ.' **XI** Ka n l̄oo turbo bala nȳoo ma a n̄uu t̄oo kp̄ɛn be a Damaskus t̄ee pɔ, boj̄uu a ch̄aa 'l̄on̄ō na chaar 'ȳoo ma a le ne n ba le nyere ε.

XII "Daba k̄oo yuor na di Ananias wan ɪka wɔ wa nye ma, wɔ ɪn N̄aan̄m̄un puoro na wɔ turo a nebin̄aa ka a Juu nɔbe ba jaa na kp̄iere a be 'ȳoon̄ō wɔ. **XIII** Wɔ wa ara na gb̄eb ma ti 'yer, 'N yebe S̄ool, le nyere,' ka a ɪ ajienea ka a ɪ n nye wɔ naa. **XIV** Be le wɔ p̄aa 'yer kɔ ma, 'A s̄i s̄aakp̄amune N̄aan̄m̄un le ir fɔ ɪka fɔ b̄oo a le won b̄oorɔ, na fɔ le nye a cheche s̄oo 'lo, na fɔ w̄o a 'yer bie yi a wɔ nee pɔ. **XV** F̄oo le na ɪ a d̄aas̄te s̄oo na fɔ kɔ a nɔbe ba jaa, a ala fon nye, ni a ala fon w̄o. **XVI** P̄p̄aanȳa, bo le fɔ le chele go? Ir a ba so fɔ a N̄aan̄m̄un k̄oo, ka a na p̄ee a fɔ yeldebe bar a fɔ b̄oolɔ a s̄i Soro yuor.'

XVII “A le un lieb wa a Jerusalem naa ti sooro Nāanmun be a puorfo yir, ka a wa kaara ma jāna kaar. **XVIII** Ka n nye a si Soro na 'yere 'yer koro ma. Wō 'yer naa, 'Pōo fōo na fō yi ka a Jerusalem ajienaa, bojūu nure jaa kō soo a le fon na 'yer a n 'yer ε.’ **XIX** Ka n 'yer soo wō, 'N Soro a nibe banyāna bōon naa a le un yooro a lōofō jiiir naa nyooro ba pōoro ti ηmiere a bala na soo de fō. **XX** A daar lōnō ban koro a fō dāasi dire Sīteven naa ni bala jaa un nebōyen ka n kaara a ba fuusi ti ba ko wu.’ **XXI** Ka a si Soro pāa 'yer kō ma, 'Chen, un tō fon teer jaa be a bala na ba i a Juu nibe pō.’ ”

XXII A nyoo bala chele naa le a Pōol na 'yere wa tān a jie won 'yer a nyoor pō chenfo 'yer, a ba pāa tāna 'yere, “Yi ηmaa wō ju, a ba see ika wō le chene voro ε.” **XXIII** Le le ba pōoro a gōmō ti looro a ba foor ōonō a tāna looro a saaju. **XXIV** Ka a sojasi ba jaa nūkpēε vē ka ba tara a Pōol kpēn be a sojasi yir. Wō 'yer ika ba fōb a Pōol a wō wiil ba bāa le so a nibe pōoro a gōmō 'yōonō wō a le. **XXV** A le ban lū a Pōol ika ba fōb, ka wō soor a sojasi ndier na ara a be, “A tara na sor ka yin fōb a Worom nure na yaa soor kaa a yelnyine won i ε?”

XXVI Le a sojasi ndier na wa wō a nitō wō chen a ba jaa nūkpēε sē ti 'yer, “Nmune le fon i? A daba nyā un Worom nure.” **XXVII** Ka a sojasi ba jaa nūkpēε chen a Pōol sē ti soor wō, “Yer kō ma, Worom nure le fō i o?” Ka a Pōol 'yer ika, “O.” **XXVIII** A sojasi ba jaa nūkpēε pāa 'yer, “Maa 'lo, libiyōo le n yab ti jāne a ka.” Tiche ka a Pōol 'yer, “Maa 'lo, ka le ba dōo ma.” **XXIX** Ka a bala na ara gu a wō fōbfo mī tōo yaar ajienaa. Dābāε mī kpēn a sojasi ba jaa nūkpēε a le won wa bōon ika a Pōol un Worom nure tiche ka wō vē a ba lū wō.

XXX A wer na wa chaar, a sojasi ba jaa nūkpēε booro naa ika wō bōo bāa 'yōo le a Juu nibe ba bara a Pōol ε. Wō for won bar ti bool a Juu nibe booro nibeε ni a 'yer tooro nibeε ka ba jaa lōo taa. Ti wō pāa suu waan a Pōol a wō wa ara a ba niem.

XXIII

I Pōol kāan a nibeε a le a dēdēε ti 'yer, “N yeer, n tōn a le na see kō Nāanmun wa ta a duna ti n nyāa ba dōonō ε.” **II** A anyāna won 'yer ka a Ananias na i a Juu nibe booro nūkpēε 'yer kō a bala na ara gbūr a Pōol ika ba 'ma wō a neε pō. **III** Ka a Pōol pāa 'yer kō wō, “Nāanmun na 'ma fō naa a fōo na i a tāptiel dachin nyā. Fō jēn a be ika fō toor a n 'yer a le a neε na bin ti na fōo māε le sōonō a neε, na fō 'yer ika ba 'ma ma.” **IV** A bala na ara gbūr a Pōol 'yer kō, “Aa! Booro nūkpēε le fō tooro o?” **V** Ka a Pōol 'yer, “Yeer n ba bōo ika a booro nūkpēε le wō i ε, bojūu a seb a Nāanmun gān pō ika, ‘Taa ure wa 'yere 'yerdeer 'yōonō a fō nibe ndier ε.’ ” (*A Yifo Gān 22:28*)

VI Pōol na wa bōon ika a Saduseemune jer naa Faraseemune pō ka wō tān kpēo jaa be a nibeε pō na wō 'yer, “N yeer, Farasee le n i, ka a Farasee nure dōo ma. N ara naa kana a ban toor a n 'yer, bojūu n soo naa ika kūu pō irfo ben be.” **VII** A le won wa 'yer a nitōnō ka a nechire lo a Faraseemune ni a Saduseemune chara pō, ka a lōofō ηma jiiir ayi. **VIII** Saduseemune 'yer ika kūu pō irfo ba be be ε, malakasi ni a nīsur mī ba be be ε, tiche ka a Faraseemune 'lo soon ika a jaa ben be. **IX** A gōmō pōofo ti gar naa ka a Mosesi neε wiwiilbe bamune na i a Faraseemune ir ara ti chur kpēo jaa ika, “Sin 'lo ba nye a daba nyā chefo jie ε, ti ala wa i siε kōo bu malaka le

'yer 'yer kō wō?" ^X A nechure wa ti gar naa, ka a dābāe kpe a sojasi ba jaa nūkpēe a wō man tāa ban wa tōor a Pōol 'mel, ala le so ka wō vē a sojasi suu ti faa a Pōol don be a sojasi yir.

^{XI} A tāsōo 'lōnō, a si Soro wa ara na gbōr a Pōol ti 'yer, "Nyōo nyāa, a le fon man a n yelmāe a ka a Jerusalem mī ti man a le ne a be a Worom tēe pō."

^{XII} Wer na wa chaar bibio, a Juu nūbe bamune jēn guor taa na ba pō'yōo a ba māe 'yere ūka ba kō di bon jaa ε, bī nyū bon jaa ε, ka bala baa kō a Pōol ε. ^{XIII} Ba gar dōor ljaayi na guor a guorfo nyāna. ^{XIV} Ba chen a bōorlo nūkpēe nī a nūbere sē, na ba ti 'yer, "Si bin nee ūka si kō di bon jaa ε, ka sūn baa kō a Pōol baar ε. ^{XV} Pōpāanyā, yūn nī a 'yer tōorbo nūbere yī tō 'yer a sojasi ba jaa nūkpēe a wō waan a Pōol a yī sūr yele kōo bōo a par. Sūn na var gu be a sōr pō kō wō ka waa ta a be a yī sē ε."

^{XVI} Tiche ka a Pōol arbile wō a guorfo nyā na wō chen be a sojasi yir na wō ti 'yer kō a Pōol. ^{XVII} Ka a Pōol bōol a sojasi nūkpēe āsōo na wō 'yer, "Tara a pōbīle nyāna chiin a yī jaa nūkpēe sē wō tara na 'yer na 'yer kō wō." ^{XVIII} Le le wō tara a pōbīle chiin a ba nūkpēe sē na wō ti 'yer, "A Pōol na be a pōofō die pō le tō bōol ma na wō 'yer ūka n tara a pōbīle nyāna waan a fō sē, ka wō tara na 'yer na 'yer kō fō." ^{XIX} Ka a sojasi ba jaa nūkpēe nyōo a pōbīle nūu tōo yīn chēchēe ti sūr wō, "Baa le fō bōoro ūka fō 'yer kō ma?"

^{XX} A wō 'yer, "A Juu nūbe guor taa na ban sūr fō ka fon waan a Pōol a 'yer tōorbo sē a bio ka a kaara fika ba bōoro naa ūka ba sūr wō yele kōo bōo a par. ^{XXI} Ta sōo ε, bōjūu ba gar nūbe ljaayi na var gu wō, ba pōn 'yōo a ba māe ūka ba kō di bon ε, bī nyū bon jaa ε, ka bala ba kō wō ε. Bala ben chōor baar a pōpāanyā ti chele a fō nee." ^{XXII} Ka a nūkpēe bar a pōbīle sōr ti kpāa wō 'yer, "Taa ūre wa vē ka nūre jaa bōon ūka fō wan a n sē ε."

^{XXIII} Tī pāa bōol a wō nūbere ayi na wō 'yer kō ba, "Yī chōor sojasi kōor ayi (200) na yī le chōor a sojasi ljaata nī pie (70) na bōo wiisi dofō, nī sojasi kōor ayi (200) mī na bōo a pāt woor ala lōbfo ka yī chen a Sisariya a tāsōo nyāna. ^{XXIV} Yī bō a wii āsōo kō a Pōol a wō do jāne a yī chiin wō vūla ti kō a paal nūkpēe Feliksi."

^{XXV} A gān won seb 'lō nī nyā, ^{XXVI} "Maa Kūlaudiyus Lisiyasi le seere a gān nyāna koro a fōo Feliksi a paal nūkpēe 'yōo naa, n puor fō naa. ^{XXVII} A daba nyāna le a Juu nūbe nyōo na ba ta ūka ba kō, tiche ūn wa bōon ūka Worom nūre le wō ū, n chiin naa a n sojasi ti faan wō. ^{XXVIII} N ta bōoro na ūka n bōo a yele 'lō jūu ban ba bara wō ε, naa de wō chiin be a 'yer tōorbo nūbere sē. ^{XXIX} Naa ti nyē ka ū a yele ū naa a ba nebināa yele le. Tiche saa le nyē yele jaa won maal na wō seen kūu bī die pō pōofō ε. ^{XXX} Le ban wa man kō ma ban guoro a daba nyā yele, ala le so ka n vē ka ba tara wō a fōo a le ne waan a fō sē. N mī 'yer kō a bala na tuoro wō a yele ūka ba wa a fō sē wa 'yer a fō mī kaa."

^{XXXI} A sojasi tun a le a ba nūkpēe na 'yer na ba de a Pōol a tāsōo 'lōnō jaa na ba ti tān Antipatarsi tēe pō. ^{XXXII} Wer na wa chaar, ba vēn ka a wiir dēme tara a Pōol chiine, tiche ka a gbēe dēme lēb wa a sojasi yir. ^{XXXIII} Le ban ti ta a Sisariya tēe pō ba den a gān na ba kō a nūkpēe ti de a Pōol mī 'yōo a wō nūu pō. ^{XXXIV} Ka a paal nūkpēe kar a gān ti na wō sūr a Pōol a tēbuor won yī, won wa bōon ūka a Silisiya le wō yī. ^{XXXV} Ka a nūkpēe 'yer,

“A bala na tuo fo a yele wa ta ala le un wõ a fo 'yer.” Wõ vën ka ba tara a Pööl kpën be a yir kpëe 'lo pö a Nāa Herod na dõo me ti guro wõ.

XXIV

I A ber anũu puor le ka a Juu nibe bõorlo nıkpëe Ananias suun chen be a Sisariya ni a nubere bamune, ka a Tetulusi na i a 'yer tõorõ pöo ba a ba 'mataa chen na ti 'yer a Pööl 'yer a nıkpëe niem. II Ban bõol a Pööl kpën ka a Tetulusi na man a wõ yele kõ a Feliksi na wõ 'yere, “Si din nõo kor a fo jũu, ka a fo yẽ hier yelvelsi kõ a fo paal. III Jie jaa ni sör jaa pö fo un nıkpëvıla, a si sõo de fo ni nuur ayi ni popel. IV Tiche n ba bõorõ ıka n dam fo yõo e, yelbõ'yen tee le n bõorõ ıka n sör jaa bälåa ka fo di kányir kõ si. V Si nyen a daba nyåna ka wõ i gõbõorõ, a Juu nibe ba jaa le wo ma to a ba jur gbõtaa a wer wõ jaa, na wõ i a nibe bala na turo a Najareti nure 'lõnõ nidiere. VI Na wõ bõorõ a Nāanmın puorfõ yir sõo barfõ, ala le so ka si nyõo wõ. 5 VIII Fõõ mãe fo sör wõ kaa fon nyen bõo ıka a ala sin 'yere dõolo wõ un yelmåe.” IX Ka a Juu nibe ba jaa na be be 'yer ıka a le a Tetulusi na 'yer un yelmåe.

X A paal nıkpëe kün a Pööl sör a wõ 'yer, ka a Pööl 'yer, “N bõon naa an i yuom yõo le fo kaa a paal nyåna, a nõmõ ma naa ka n na 'yer a n 'yer. XI Fõõ sör ban 'yer ıka a ba gar ber pie ni ayi un chen be a Jerusalem ıka n ti puor Nāanmın e. XII Ba åsõo jaa ba nye ma ka n chire ni nure jaa be a Nāanmın puorfõ yir e, bu dõonõ nyõo be a ba lõõfo jiir e, bu a tee pö jie jaa e. XIII A anyåna ban 'yere 'yõonõ ma åsõo jaa kõ tõo wiil ma a yelmåe e. XIV Tiche n sõo naa ıka n puoro naa a Nāanmın 'lo a si sākāpãmıne na dõo puoro naa le turo a Sör 'lo ban bõolo a sör yuo. N sõon de a ala a jaa, na a sõo le a nee na sõo ni a ala a jaa a Nāanmın 'ye'yerbe na dõo seb. XV N mı tara naa a tıertõ bõ'yen 'lõnõ a Nāanmın 'yõo nitåa a ba kaar ıka nıson ni a putudeme na ir i võe. XVI Ala le so ka n mürõo sõo jaa ıka a n potter wõ chaar Nāanmın ni a nure niem.

XVII “N yin kor, ti naa le hıeb wa a Jerusalem ni libie ıka n wa kõ a nõn dẽme ti naa mı lo bõor kõ a Nāanmın. XVIII N dõo pöl a n mãe baar a le ban nye ma a Nāanmın puorfõ yir bechaar pö. Nyõo ba dõo pöo ma e, n mı ba dõonõ damfõ jaa e. XIX Tiche a Juu nibe bamune na yi a Asıya paal pö wa, bala mı le a ta see ıka ba be ka na ba 'yer a n 'yer. XX Bu a banyåna na be ka a ba wiil a yelnyıne ban nye un maal, a le un ara a 'yer tõorõo niem. XXI Ala ba i a 'yer bir bõ'yen nyåna tee un 'yer kpëo jaa a le un ara a ba niem naa 'yer, 'A kün na ir i võe, naa be ara a yi niem a yin tõor a n 'yer a dına.’ ”

XXII A Feliksi na wa pāa bõon a Sör yele wõ wel a nibe bar ti 'yer, “A Lisıyası na i a sojası nıkpëe wa wa ala le un 'yer a fo 'yer.” XXIII Wõ den a Pööl kõ a sojası nıkpëe ti 'yer ıka a wõ ma kõ wõ sör ti sõo ka a Pööl barmıne ma sõnõ wõ ni a wõ bõbõorı.

XXIV A maal ber anmıne jaa tiche ka a Feliksi tara a wõ pöo Durusıla na i a Juu nure waan. Wõ tön ka ba waan a Pööl a wõ chele a le won mana a le fon na sõo de a Yesu Kırısıto. XXV Pööl 'yer naa a le ne wa pör yeltorsı yuor ni mãe nyõofõ ni le a 'yer tõorfõ na waara. Ka a dābåe kpe a Feliksi a wõ 'yer, “Põpāanyå a seen le, chiine maa wa tara jaa un tön bõol fo.”

5 **XXIV:VI** 24:6 A gāma amune pö, baa 'yõo a põfo ayopõi e ıka, 7 Tiche ka a Worom sojası ba jaa nıkpëe Lisıyası wa, na wo wa faa wo ni kpëo yin a si nuur pö.

XXVI Wõ tter man taa Pööl na kō won libie, na wõ ma bõõlo a Pööl jaa tõtõ ma 'yerε nı wõ. XXVII Yuom ayı na wa po Põstıyusı Festus den a Felıksı jie, tıche a Felıksı na bõõro ıka wõ pel a Juu nıbe põõ jüu, wõ bar a Pööl a be a põõfo die põ.

XXV

I Festus na de a wõ tömõ maal ber ata wõ yin be a Sisariya chen a Jerusalem. II Be le a Juu nıbe bõõrlo nıberε nı a ba nıdierbe man a 'yer ala ban tara nı, a Pööl kō wõ. III Ba sõor a Festus nıbijıe jaa ıka a le ban sõõro wõ a wõ sõõ na wõ vë a ba tara a Pööl waan be a Jerusalem an ı ba chõõr üu gu na kō a Pööl a be a sör põ. IV Ka a Festus 'yer, "A Pööl ben a be a Sisariya a maa mæ a kō kor ε, tıche ka n chen a be. V Yı vë ka a yı nıberε bamıne põõ ma a sı 'mataa chen, ala ı wõ maal yeldεer a yı 'yer n kaa."

VI Wõn wa maal a be ber aniin bı pie wõ chen a Sisariya, wõn tı gā ir wõ jāne naa a 'yer tõõrfõ jie tı na wõ 'yer ıka ba waan a Pööl. VII Ban wa waan a Pööl a Juu nıbe bala na yı a Jerusalem wa ara na jılõ wõ ηmara jir kara dõõlo wõ tıche ba maa tõõ wiil a par ε. VIII A Pööl pāa 'yer, "Maa ba maal dεer jaa ε, naa sõõ a Juu nıbe nēbināa nı a Nāanmın puorfõ yir ε, bı 'yer 'yerdεer 'yõõ a Nākpëε Siisa ε."

IX Festus bõõro naa ıka wõ pel a Juu nıbe põõ na wõ sõor a Pööl, "Fõ bõõro naa ıka fõ do a Jerusalem ka a 'yer anyāna ban 'yer dõõl fõ ka n tı tõor a be bı?" X A Pööl 'yer, "Põpāanyā, n ben ara a Nākpëε Siisa 'yer tõõrfõ jie a be an sεε ıka ba tõor a n 'yer. N mı ba maal yeldεer jaa a Juu nıbe së ε, a le a fõõ mæ na bõõn. XI Maa ta maal dεer naa sēen kūu n kō naa tōr ıka n kpi ε. Tıche a 'yer anyāna a Juu nıbe na 'yer dõõl ma na ba ı yelmæ ε, nıre jaa ba tara sör na fıır ma kō ba ε. Siisa së le ın chen ka wõ tı tõor a n 'yer." XII Le a Festus nı a wõ nıberε na wa man taa baar wõ 'yer kō a Pööl, "Fõõ le sõor ıka a Siisa së le fon chen, be le fon chen."

XIII A kor bālāa ka a Nāa Agripa nı a wõ yepõõ Bernıstı wa be a Sisariya ıka ba wa puor a Nıkpëε Festus. XIV An ı ban jēn a be kor jüu, Festus mana naa a Pööl yele koro a Nāa Agripa 'yerε, "Daba kõõ le be a põõfo die põ a Felıksı na põõ. XV A le ın chen a Jerusalem, a Juu nıbe bõõrlo nıberε nı a ba nıdierbe den yelyõõ dõõl wõ na ba sõor ma ıka n tõor a wõ 'yer ge wõ.

XVI "Ka n 'yer kō ba a Worom nıbe maa tõor nıre 'yer ala ı a nınyıne ban 'yer a 'yer dõõl ba wa ara a bala na tara nı wõ a 'yer niem na wõ 'yer a wõ nεε 'yer ε. XVII Ala le so ka ba põõ ma a sı 'mataa wa a ka, n ba wa jēn a 'yer ε, a wer na wa chaar n jē naa na tõor a 'yer naa vë ka ba waan a daba. XVIII A bala na tara nı wõ a 'yer na wa ır ara na 'yer, baa 'yer 'yer jaa na ı dεer nıtāa le ın tter ban taa 'yer ε. XIX Tıche a ba 'yer tı ı naa a ba puorfõ ye le nı daba kõõ na dı Yesu na kpi ka a Pööl 'yer ıka wõ ır naa na wõ ı vor. XX Ka a ye le nyā sob ma nıbir, n ba bõõ ηmıne ın na ı vıer a ye le nyā ε, ala le so ka n sõor wõ ala ı wõn bõõro naa ıka wõ chen a Jerusalem ka ba tı tõor a 'yer anyāna a be. XXI Pööl 'lo bõõro naa ıka a Nākpëε Siisa wõ tõor a wõ 'yer, n vën a ba tara wõ tı tån a le ın na bar sör ka ba tara wõ chiin a Siisa së."

XXII Ka a Nāa Agripa pāa 'yer kō a Festus, "Maa mæ naa bõõro naa ıka n wõ a daba mı kōkōr." Ka a Festus 'yer, "Bio fon wõn a wõ kōkōr."

XXIII A wer na wa chaar, a Nāa Agripa ni a Bernisi wa naa ka a nibe de 'yõõfo kũ ba ka ba ti kpẽn be a dikpẽe 'lo pũ ban ma lõõõõ ni a sojasi nibere ni a tẽe nibere. Ka a Festus vẽ a sojasi tara a Põol waan. **XXIV** Ka a Festus 'yer, "Nāa Agripa ni a yin bala jaa na be ka a si sẽ, yi nye a daba nyāna, a Juu nibe ba jaa 'yer a wõ 'yer kũ ma be a Jerusalem ni a ka a Sisariya tāna 'yere ika a ba s̄e ka wõ le chene go e. **XXV** N mi ba nye ye le jaa wõn i ka a tara s̄or ka s̄in kũ wõ e, tiche bojũu wõ s̄or s̄or ika wõ chen a Nākpẽe Siisa s̄e, n mi na bar wõn s̄or ka wõ chen a Worom. **XXVI** Tiche n ba tara a wõ ye le ala na s̄e ka n na seb kũ a Nākpẽe e. A le jũu n waan wõ naa a yi jaa niem ni a fõõ Nāa Agripa niem a fũ mi j̄oor a wõ ye le kaa, ka n bõõ a le in na seb. **XXVII** Bojũu, a ba seen ma e, ka n na vẽ ka ba tara nre ban p̄õõ chiine naa ba wiil a yelnyene won maal e."

XXVI

I Kaa Agripa pāa 'yer kũ a Põol, "Fõ tara na s̄or na 'yer a fũ nee 'yer." Põol tur naa a nõu ti piel mana a wõ m̄ae ye le, **II** "Nāa Agripa, a i man bõõõõn in ara a fũ niem a d̄ina naa na man a n ye le ala a jaa a Juu nibe na 'yer dõol ma. **III** Yelm̄ae jaa le, a fõõ m̄ae jaa bõõõn naa a Juu nibe yelbinsi a jaa ni a ba nech̄re, a le jũu n s̄or fõ naa ka fũ di k̄anyir chele ma.

IV "A Juu nibe ba jaa bõõõn a le in be a bibile daar jaa, a maa paal p̄õ ni a ka a Jerusalem mi. **V** Ba bõõõ man kor na ban t̄õõ di a le d̄aas̄e ala i ba b̄orõõ naa. Ba bõõõn ma naa in turo ye le jaa ne ne ne a si puorfõ p̄õ, naa i a Farasee nire. **VI** A p̄õp̄anyā a le a Nāan̄min na d̄õõ tur a nee kũ a si s̄aakp̄am̄ine ka n tara a t̄ier jũu le so ka n 'yer be t̄õõõ a d̄ina. **VII** A ne t̄ra anyāna jũu le a s̄in b̄orõõ pie ni ayi i a si t̄iertõ fõ jie, ka a na wa i a si m̄õõ nibir puora a Nāan̄min m̄õõõõ ni t̄as̄õõ. A fõõ nāa a t̄iertõ nyāna jũu, a Juu nibe 'yõõõõõ ma a 'yer. **VIII** Bo le so ka yi t̄ier ika Nāan̄min kũ t̄õõ s̄at kũu e?

IX "A maa mi d̄õõ ñme nyāa naa ika in i naa le jaa in na t̄õõ naa s̄õõ a Yesu na yi a Najareti yuor. **X** N̄itõ le n i be a Jerusalem. A Juu nibe b̄orõõõ nibere kũ man s̄or ka n nyõõõ a Nāan̄min puorbo yõõ naa p̄õõ, bala wa k̄orõ ba n ma s̄õõ naa. **XI** S̄õõ yõõ jaa, n ma chen a be a ba lõõõõ j̄iir naa ti ge ge ba, naa ma fire ba 'yer 'yer debe tiche a maa t̄õõ i a le e. A le a ba ye le na dire ma a suur n ma chen a wer yuo p̄õ ti ge ba a be.

XII "Ala jũu le a b̄orõõõ nibere d̄õõ kũ ma a s̄or ka n chiine a Damaskus. **XIII** M̄õõõõtuo s̄õõ le fõõ nāa, a le in be a s̄or p̄õ, n nyen ch̄aa na yi saaju chaar m̄õõõõ na wõ j̄ilõõ ma ni a bala in lõõõõ chiine. **XIV** Si jaa lon t̄ee tiche ka n wõ nire na s̄orõ ma ni a Heburu k̄ok̄or, 'S̄õõ, S̄õõ bo le fõ gere ma a le? Fõ wõn tuo fon t̄eb a dakora.' **XV** Be le n p̄aa s̄or, 'Fõõ ni ana, Soro?' A wõ 'yer, 'Maa le a Yesu 'lo fon gere. **XVI** P̄õp̄anyā ir ara, n yi fõ naa, naa ir fõ a fon i a n t̄õõõõõ na fõ m̄õõõõ a ala fon nye a d̄ina ni a ala in na wiil fõ. **XVII** In faa fõ naa a fõõ m̄ae nibe nuur p̄õ, ni a bala na ba i a Juu nibe nuur p̄õ. Maa le t̄õõõ fõ, **XVIII** ti yuo a ba nibie na fõ t̄õõ ba yin a libe p̄õ, waan a ch̄aa p̄õ, na fõ yin a Satan kp̄ẽõ p̄õ, waan a Nāan̄min s̄e, a wõ vẽ a ba yelbier kũ ba ka ba mi nye jie ni a bala na s̄õõ de ma, ka n faa ba.'

XIX "A le jũu, Nāa Agripa, n ba t̄or a nyefõ nyā na yi a saaju e. **XX** N den nie man kũ a Damaskus d̄eme, ni a Jerusalem d̄eme, ni a judiya wer wõ jaa, ni a bala na ba i a Juu nibe mi. N m̄õõõ kũ ba ika ba l̄ieb a ba t̄ier, na ba l̄ieb wa Nāan̄min s̄e, na ba vẽ ka ba t̄õõõ wiil ika ba l̄ieb a ba t̄ier.

XXI Ala le so a Juu nibe nyoo ma a ba puorfö yir bechaar pö böörö ika ba kö ma. **XXII** Tiche Näanmun le söo ma wa tän a düna, ka n be ara na man kö nure jaa. N ba 'yer 'yer jaa ti pön a le a Näanmun 'ye'yerbe ni a Mosesi na 'yer ika an i naa e, **XXIII** ika a Ni-iraa na din döoye na wo mü i nure na de nie ir a küu pö, na wo man a chää 'yer kö a wo nibe ni a bala na ba i a Juu nibe e."

XXIV Kana le a Pööl ta ka a Festus kpe tän wo ti 'yer, "Pööl a tier bör fö naa, a jän yoo vên ka fö gele."

XXV Ka a Pööl 'yer, "Nükpêe Festus n ba gele e, ala ün 'yere ün yelmäe ni yê 'yer. **XXVI** A nää böön a yele anyäna ala le so ka n lob yäan bar ti 'yere ni wo. N söo naa ika a yele anyäna ba sööl wo e, bojüu a yele nyä ba i libe pö e. **XXVII** Nää Agripa, fö söön a Näanmun 'ye'yerbe bu? N böön naa ika fö söo naa." **XXVIII** Ka a Nää Agripa paa söör a Pööl, "Fö tier man täa a düna tee le fon lieb ma ka n i a Kirisito turo bu?" **XXIX** A Pööl 'yer, "Ka düna tee le bu daar köo le yo, n söörö naa Näanmun ika a ta i a föö tee e, ti nure jaa na chele a 'yer nyäna a düna ka yi kaara a n kaar ti na ba taa 'yöönö yi a böjorsü anyäna e."

XXX Ka a nää vaa ir ni a wo nibe ni a Bernisi löön a bala won 'mataa jäne ni. **XXXI** Ba yin a die pö, paa 'yere 'yer köo taa na ba 'yere, "A daba nyäna ba maal yele jaa na seen küu bu pöofö e." **XXXII** Ka a Agripa 'yer kö a Festus, "Fon taa töö bar a daba nyäna ala i waa ta söör söör ika won chen a Näkpêe Siisa së e."

XXVII

I An wa ta ika sün chen a Itali, ba den a Pööl ni a bamüne ban pöo kö a sojasi nükpêe ban böölo Julius, wo i naa a näkpêe soja kpêe äsöo. **II** Sü kpên a gboro kpêe na yi a Adramatium ka wo ir an i Asiya kökoor le won lana. Aristakus na i a Masedoniya paal nure na wo yi a Tesalonika pöo si naa. **III** A wer na wa chaar, si tän a Sidon tée pö, ka a Julius maal a Pööl vüla na wo bar wo söör ka wo chen a wo barmüne së ka ba ti söönö wo. **IV** Be le si le yin a gboro lana a Sipurusü bojüu a sesebe furo na tuoro si. **V** A le sün wa göö a man sälsöo Sulüsiya ni a Pamfliiya kökoor le si wa ara ni a Mira na be a Lisiya wer pö. **VI** Be le a soja nükpêe nye a Aleksandiriya gboro kpêe na chiine a Itali ka wo wel si 'yöo. **VII** A ber waa naa sün maal a söör pö, jaa vê ne ne ne le si chiine ka a wö si ti si ta a Sünidusi tée pö. Le a sesebe na ba söörö a si chiine a dädêe e, a gboro tun si naa a Kirete a Salmone tée puor. **VIII** A man kökoor le si lana ka a wö si ti tän a jie ban böölo a Gboro Juvila Ara A Jie na gbör a Lasea tée.

IX Sü söön söo yoo a söör pö a sesebe na furo jüu, ka a gboro chenfo mü köo dábäe bojüu Kö Galfö söo 'lo mü po naa, ka a Pööl kpäana ba 'yere, **X** "Nibe, n kääan nye ka a dábäe be a si chenfo pö, yelyoo na söo naa, a gboro tuor ni a sün mäe mü." **XI** Tiche a sojasi nükpêe ba chele a le a Pööl na 'yere e, ti söo a le a gboro mönöö ni le a gboro söo na 'yer. **XII** A gboro ara a jie ba seen ban na ara a be a söör söo e, a ba yoo jaa 'yer naa ika ba po chiine, tiere ika ban tän a Fonksü na ba ara a be. A Kirete gboro ara a jie le na tor a mötöo purfo jie guba ni a nüsöo jie.

XIII Le a sesebaalö na wa furo yire a guba jie, ba tier ika ba nyen a le ban böörö, ba for a kur nebie bara ti lana ni a gboro a Kirete gogoro. **XIV** An wa kor bälää, ka a sesebe kpêo 'lo ban böölo a mötöo purfo jie guba sesebe fun yi a be wa. **XV** A sesebe töön a gboro a waa le töönö chiine a

niem ε, ka a sesebe pãa tara si chiine. ^{XVI} A le sin wa pã a dödolbile äsuo ban boolo Kawuda, a in tuo kó si ka sin 'moo a gborbile. ^{XVII} Le a nibe na wa 'moo a gborbile ka wó do, ba den miir lü gbeb a gborkpée. Si joro na dábãe ika si taa ure wa ti mor a Sirtisi bire po ε, ka ba bar a kur nebie ka a gboro pãa tooo. ^{XVIII} A sesekpée nyã mõn sin jaa ka wer wa chaar ka ba piel wele a tuor looro 'yõnõ a kóo po. ^{XIX} A ber ata daar a gboro dème mãe foro naa a gboro bomo ni a ba mãe nuur looro 'yõnõ a kóo po. ^{XX} Le a mótõo ni a ηmarbie na ba le wa nyur ε, a ber waa naa tiche ka a sekpée chene ire ka a si chãefu tertõo jie baar.

^{XXI} A ber wa po naa ti baa di bon jaa ε, ka a Pool ir ara a ba sälsõo ti 'yer kó ba, "Nibe, yin ta sõi tu a n neε ka si ta chene be a be Kirete a wõm nyãna kó naa poo si ε, ka a bonsi be we ε. ^{XXII} Tiche n sõiõo yi naa, yi nyoo nyãa bojüu äsuo jaa kó bor ε, a gboro tee le na we. ^{XXIII} Jãa tãsoo a Nãanmun nyã na so ka n tõnõ a wó tömõ tõn a wó malaka ka wó wa ara a n löboor, ^{XXIV} na wó 'yer kó ma, 'Poo! taa joro dábãe ε, fon nyen a Nãkpée Siisa ni nübiri ka wó tooo a fo 'yer. Ka a bala jaa fon löo chiin Nãanmun den a ba nyevor 'yõo a fo nüu po.' ^{XXV} A le jüu yi nyoo nyãa nibe, n sõiõn de Nãanmun ika won i naa a le won 'yer kó ma. ^{XXVI} Tiche sin don dödol kóo ju ara."

^{XXVII} A ber pie ni anaar daar, a sesebe chene na mõiõo ni si be a Adiriya man yal po, a tãsoo bãin ka a bala na kaara a gboro tier man tãa ba gboro na gogoro. ^{XXVIII} Ba den a bon 'lo ban ma mana ni a kóo, man ka a man yulõfo i gbee kobaadool ljer (120). Ban wa chen bãlãa ba le man kaa ka a yulõfo le i gbee ljaanaar ni pie (90). ^{XXIX} Ba joro na dábãe ika a gboro wó taa tõn si kusir ε, a ba wel a nebie ala anaar na ma nyoo a gboro lob 'yõo a man po ti pãa sõiõo ika wer wó chaar fo. ^{XXX} Ka a gboro dème booro sor ban na yi a gboro po jo na ba for a gborbile bar ka wó suu a man po ti maala fika a nebinyoorsu ala le ba foro bara a niem. ^{XXXI} A Poo! pãa 'yer kó a sojasu nìkpée ni a sojasu, "Yin baa vë ka a gboro dème banyãna be a gboro po ε, si we naa a le ne." ^{XXXII} Ka a sojasu ηmaa a miir 'lo na nyoo a gborbile taa le ka wó lo.

^{XXXIII} Le a wer na wa ure a wa lalala, Poo! sõiõo ba jaa na wó 'yer kó ba, "Yi di a bödiir bojüu ber pie ni anaar ni nyã yin jën baal na yaa di bon jaa ε. ^{XXXIV} Põpãanyã, n sõiõo yi naa ika yi di a bödiir na yi tara kpëo, a yi äsuo jaa jukoolbir kó võo a wó ju po ε." ^{XXXV} A anyãna le wó 'yer baar ti na wó de a paanõo amune puor Nãanmun yãan a ba jaa niem, ti pãa ηmaa na wó ooro. ^{XXXVI} Ka a 'yõo ba jaa äkpée ka a ba mãe di a bödiir amune. ^{XXXVII} A sin bala na be a gboro po i naa nibe koor ayi döol ljaata ni pie ni ayooõb (276). ^{XXXVIII} Le ban wa di tu baar, ba wel a bödiir ala na che lob 'yõo a man po tiche ka a gboro i dëfere.

^{XXXIX} Le a wer na wa chaar, baa böo a jie ban be ε, tiche na ba nye a jie na gor ka a bire be be a ba booro ika ala i ba töo naa a ba ti ara. ^{XL} Ba ηman a mibe ala na nyoo a nebinyoorsu ala bar, na ba mi le for a vuulsi ala na ma dene a gboro ti pãa yer a fõbaa bar a gboro niem ka a sesebe pãa tooo ba chiine a bire po. ^{XLI} Tiche ka a gboro ti to a bire na duo a jie äsuo, ka a gboro niem mor wó jaa na wó kó tõiõo chen ε. Ka a kõiõebe ηmiere a gboro pãa wele. ^{XLII} Ka a sojasu i nebõ'yen booro ika ba kó a bala ban poo ka a äsuo jaa taa düu yi jo ε. ^{XLIII} Tiche a sojasu nìkpée na booro ika wó faa a Poo! jüu, waa sõiõo ika ba i a le ε. Wó 'yõo naa a bala

na böö a düufö ka ba öo lo a köö pö de nie düu do a gogoro ju. ^{XLIV} Ka a bala na che mü nyöör a gboro daar bü a gboro da'mele ala, nitönö le ba i ka ba äsöo ti jaa do a gogoro ju ka ye le ba tara ba e.

XXVIII

^I Si jaa na wa do baar, ba 'yer ika a dödol yuor din Malta. ^{II} A nibe bala na be a be maal sin vıla, ba gböön büu na ba bööl si a si ti uoro, bojüu saa le waara ka öör köro. ^{III} Ka a Pööl mü vaar delsi wa 'yöönö a büu pö, ka a döpan na be a delsi pö, a büu tol kpe ka wo yi dö a Pööl nüu mar taale. ^{IV} Le a gogoro dème bala na wa nye a le a waa na mar a Pööl nüu pö jöjölö, ka ba 'yere köro taa, "A daba nyäna na in nikoro, a man na ba di wo gba e, tiche yeltors kö söo ka wo be be e." ^V Tiche ka a Pööl mü a waa 'yöo a büu pö ti ye le jaa ba tara wo e. ^{VI} A nibe tier man täa a nüu na mör wo naa bü a wo vaa lo kpi. Tiche ban chel lëe wa faa ka a ye le jaa ba ure e, ba lieb a ba tier 'yere köro taa, "Nmün le wo i."

^{VII} A dödol 'lo nükpëe ban böölö Pubilus tara na jie na gbör a be a wo de si säan, na wo kö si bödiir ber ata. ^{VIII} A Pubilus säa biere na gä, ägän tol ni masomö le wo nyere. Pööl kpën ti nye wo, won wa söör Nāanmün baar wo dööl wo naa nüu säa wo. ^{IX} Le a anyäna na wa i, baalsi bala jaa na be a jie 'lo mü wa naa ka Pööl säa ba jaa baalsi. ^X Ba den 'yöofö kö si söi jaa pö, a le sin wa chöör na yi, ba kö sin bon jaa sin na böörö.

^{XI} Si maal a be nmersi ata ti na si le kpe a gboro äsöo na ara a be a säe. A gboro yin Aleksandiriya na wo tara nmün yibe Kasitor ni Poluksi. ^{XII} Si ti ara naa Surakusi maal ber ata a be. ^{XIII} Be le a gboro yin si tän a be a Wuregiyum. Wer na wa chaar ka a i a guba jie sesebe furo naa, a ber ayi daar ka si ta a be Puteyoli na si suu a be. ^{XIV} Be le si pöo a Nāanmün puorbo bamüne ka ba bööl si ka si ti maal daa gbul a ba së. Le le a i ti si päa wa ta a Worom. ^{XV} A Nāanmün puorbo na be a Worom na wa wö ika si waara naa, ba yin tuor si ti ta Apiyusi Daa pö na ba pöo si a Säanba Kpefö Jiir Ata. A le a Pööl na wa nye a nibe banyäna wo puor Nāanmün yäan ka a 'yöo wo äkpëo. ^{XVI} Le sin wa ta a Worom, ba söo naa ka a Pööl kpiere a wo yö tiche ka a soja kaara wo.

^{XVII} Pööl na wa maal ber ata, wo bööl naa a Juu nibe ndierbe löo taa. Le ban wa duo ka wo 'yer kö ba, "N yeer, n gba na ba maal ye le jaa bör a si nibe së e, bü 'mab a si säakpämüne yel-ürsi e, ti ba nyoo ma naa be a Jerusalem na ba kö a Worom nibe. ^{XVIII} Ba chëpën a ye le faa na ba ta böörö ika ba bar ma bojüu n ba maal ye le jaa na seen küu e. ^{XIX} Tiche ka a Juu nibe na ba söo e, ka n faa ti söör sör ka ba chiin ma a Näkpëe Siisa së. A ba i n tara na ye le köo na de dööl a n nibe e. ^{XX} A le jüu le so ka n böörö ika n nye yi naa 'yer yi. Bojüu a Isural nibe tierföfö jie jüu le ba gbar ma ni a böjörsi anyäna." ^{XXI} Ka ba 'yer, "Saa nye gän jaa yi a Judiya dème së e, ka a si yeer bala mü na yi a be wa ba 'yer a fö 'yerdeer jaa kö si e. ^{XXII} Tiche sin böörö naa ika si böo a le fon nyoo, bojüu si böön naa ika jie jaa nibe 'laar naa a ye le nyäna."

^{XXIII} Ba 'yöön biber ban le wa a Pööl së, a biber na wa vie ba wan yoo jaa a be won kpiere. An yi a bibio ti tän a jāanöör na wo mana a Nāanmün nāalöo köro ba, na wo de a Mosesi nee ni le a Nāanmün 'ye'yerbe na seb böörö ika wo lieb a ba tier ka ba söo a Yesu. ^{XXIV} Bamüne lieb a tier a le won 'yer, tiche ka a bamüne ba söo de e. ^{XXV} Ba chüre ni taa na ba piel yire le a Pööl na wa 'yer a wo 'yer baaraa na wo 'yer, "A Nāanmün Si e 'yer

yelmäe kō a yī sāakpāmune a le won de a wō 'ye'yerē Isaiya neē ^{XXVI} 'yer, 'Chen a nibe banyāna sē ti 'yer kō ba, "Yin wōn lēē ti yī kō wa bōō a par ε, yin fur nibir 'yōō ti yī kō wa nye bon jaa ε." ^{XXVII} Bojūu a nibe banyāna nyān kpēme naa, baa wōnō ε, ba ma ūun a ba nibie, ka le ba le ε, ban taa nyen naa ba nibie na ba wōn a ba tobo bōō a par na ba lēb wa a n sē ka n sāa ba.' *(Isaiya 6:9)* ^{XXVIII} A le jūu, n bōōō naa ūka yī bōō ūka a Nāanmūn den a wō faafō 'yer ti kō a bala na ba ı a Juu nibe ε na chele naa." ⁶

^{XXX} Pōol yab a yir 'lo pō won kpīere yuom ayi, ti ma de nire jaa na ma wa a wō sē. ^{XXXI} Yele jaa ba ηmaa wō sōr ε, ka wō 'lara na wō mōōō a Nāanmūn nāalōō 'yer na wō wile ba nı a sı Soro Yesu Kırısto 'yer.

⁶ **XXVIII:XXVIII** 28:28 A gāma amune pō, baa 'yōō a pōfo ljer nı piefor bir ε ūka, 29 Ba chire nı taa na ba piel yire le a Pōol na wa 'yer a wō 'yer baaraa na wō 'yer.

A PŌOL GĀN WŪN SĒB KŪ A NĀANJMĪN PUORBO NA BE A WOROM

^I Maa Pōol na ɪ a Yesu Kırısto gbāgbaa, Nāanjmīn na kaa ir bool ka n ɪ a wo nītōnāa naa ɪ a wo 'yer nōō 'yerε, le seere korō a yın na be a Worom.

^{II} A 'yer nōō nyā won dōō tur nee a kōr jaa tu a wo 'ye'yerbe sē ka ba seb 'yōō a Nāanjmīn gān pō, ^{III} na ɪ a wo Bie 'yer, ban dōō ka wo ɪ a Nāa David bal nıre. ^{IV} A tu naa a Nāanjmīn Sıe pō wiil kpēō ɪka a Nāanjmīn Bie le, na wo ir yi a kūn pō ɪ vor, 'lo le ɪ a Yesu Kırısto na ɪ a sı Soro. ^V A tun a wo 'yōō nı a wo yuor jūu, sı nyen wāefō nı a nıtōnsı tōmō na sun bool nıre jaa, ka ba wa wōnō a wo toor nı soofō. ^{VI} Yın mı pōon a bala a Nāanjmīn na bool ka yı ɪ a Yesu Kırısto sofo.

^{VII} N seere na korō a yın bala jaa na be a Worom a Nāanjmīn na nō, na wo bool yı a yı ɪ a wo nıbe. Wāefō nı nyā'maar na yi a sı Sāa Nāanjmīn nı a sı Soro Yesu Kırısto jie a be a yı sē.

^{VIII} N den nie puor a maa Nāanjmīn yāan a yı jaa jūu tu a Yesu Kırısto 'yōō, bojūu a yı soofō nmen yaar a wer wo jaa. ^{IX} A Nāanjmīn nyā ın tōnō korō nı a n nyāa wo jaa, naa moolo a 'yer nōō nyā na ɪ a wo Bie 'yer, di man dāasıe le ın ma tıere a yı yele. ^X N ma sooro naa Nāanjmīn ba gala ε, naa sooro ɪka a wo bofo a ɪ, ka wo yuo sor a pōpānyā ko ma ka n wa a yı sē.

^{XI} N booro naa yı nyefo naa na tōō wiil yı a Nāanjmīn Sıe kofō amıne ka a 'yōō yı ākpēō. ^{XII} Le le, a yın nı maa na pāa nōō kpēme a sı soofō pō. ^{XIII} N yerε, n booro naa ɪka yı bōō a le ın mōoro sōō yōō jaa, ɪka n wa a yı sē tıche ka a sor pōō wa tān dına. ın taa nyen a yı bamıne a ba puoraa nıtāa le ın nye a yı bamıne na ba ɪ a Juu nıbe ε, tı puoro.

^{XIV} N dın a Juu nıbe nı a bala mı na ba ɪ a Juu nıbe ε, nı a yē dēme nı a jolo sān. ^{XV} Ala le so ka n mōoro ɪka n mool a 'yer nōō ko a yın mı na be a Worom.

^{XVI} Vā ba korō ma nı a 'yer nōō nyāna 'yerfo ε, bojūu a ɪ naa a Nāanjmīn kpēō won de faara nı nıre jaa na soō, a Juu nıbe le de nie, ka bala mı na ba ɪ a Juu nıbe ε, mı tu. ^{XVII} Bojūu a 'yer nōō nyā na wiil nıre le won na tor Nāanjmīn sē, torfo 'lo na yı soofō pō, yi a pielfō tı tān a baaraa nıtāa le an seb a Nāanjmīn gān pō. "Nıre 'lo na tara soofō, tor naa, won tara na nyevor na ba tara baarfō ε." *(Habakuk 2:4)*

^{XVIII} Nāanjmīn vēn ka a wo suur yele yi a saaju gā chāa pō, ɪka wo nyen suur 'yōō a bala na ba puoro ε, nı putudēme bala na pōō a yelmāe nı a ba putuyele. ^{XIX} An ɪ a ala ban na de bōōn a Nāanjmīn gān chāa pō, bojūu Nāanjmīn māe le ir wiil ba. ^{XX} Bojūu, an yi a le daar jaa a Nāanjmīn na me a wer, nıbe na tōō bōō ɪka a Nāanjmīn kpēō ba tara baarfō ε, ka wo ɪ Nāanjmīn māe nı a bonstı ala won maal, a le jūu, tu yıfo jie ba le be be go ε.

^{XXI} Bojūu, ban soō bōōn a Nāanjmīn a nıtōnō, tı baa ko wo tur ε, bu dāna wo ε, tıche a ba tıerstı ın burbur, ka a ba jol nyān ala pāa lii. ^{XXII} Ban soō 'yer ɪka yē bōōnbo le ba ɪ, ba ın jolo, ^{XXIII} an ɪ ba lıeb a tur 'lo ban

taa ko a Nāan̄m̄n nyā na ba kpire ε, na ba ko a botube ala ban pēn, ka a kaara a nibe kaar na kpire, ni lubil, ni dōn, ni dōgbēe anaar jaa boro.

^{XXIV} Ala le so ka Nāan̄m̄n ir nūu tiche ba bar be a ba voldēer pō, ka ba bōnō gāna ni taa, sōonō taa ni a ba āgāma. ^{XXV} Ba den a Nāan̄m̄n yelmāe tēen jire, na ba puoro ti tōnō korō a bonis̄ ala a Nāan̄m̄n na maal, ti bar a Nāan̄m̄n na i a ma maala 'lo a pēfo na sēen bibir jaa. A i a le.

^{XXVI} A anyāna jūu, Nāan̄m̄n de ban bar be a vā volaa pō. Ka a ba pobo gba ma lieb gāna ni a ba pōo taa ba. ^{XXVII} A le ni wō ju le a dōor ni bar a pobo bōfo, ka a volaa vē ka ba lieb bōoro a ba taa dōor. Dōor na lieb tōnō a vā tōmō nyāna ni a ba taa dōor ba nyen a ba tōdēer toor tōfo.

^{XXVIII} Baa nye a Nāan̄m̄n bōfo a wō sēen ba ε, ka a Nāan̄m̄n bar ba a be a ba tier sōonaa pō, ka ba maala a ala na ba sēen maalfō ε. ^{XXIX} Ba sēen naa putuo jaa boro, bier ifo, bogar dēme, ni bier maalfō. Nyuur sēen ba naa, na ba i nikorbo, bōoro jēer, na ba bele taa, na ba tiere taa sōfo. Ba un gagaris̄, ^{XXX} sōonō ni taa yoe, 'laar Nāan̄m̄n, kperē taa, māe 'mōfo ni yoboyele. Ba bōon sōi ban ma tu maal bier, baa turo a nibe bala na dōo ba nēe ε. ^{XXXI} Baa tara tier ε, baa tara yelmāe ε, baa tara nōfo ε, baa kaara nire nubaal ε. ^{XXXII} Ban sōo bōo a Nāan̄m̄n toraa nyāna binfo, ika a nibe bala na maala a anyāna sēen ni kūu, bala māe tee ba le maala a anyāna ε, tiche ba ma sōo naa a bala na tōnō a anyāna.

II

^I Yūn a le jūu, yaa mi tara tu yifo jie ε, a yūn bala na ma tōoro a bamine 'yer. Yele jaa pō fon tōor a fo to sōo 'yer fo mi 'yōon fo mēe 'yer, bojūu fo mi un a yele 'lōnō a fo to sōo na i, a fo tōor a wō 'yer. ^{II} Pōpāanyā, si bōo naa ika Nāan̄m̄n na tōor naa a bala na ire a yels̄ anyāna 'yer tun yelmāe sōr pō. ^{III} A le a fūo nisaal mi na tōoro nibe 'yer, ti na fo mi maal a yele ala ni a ju, fo tier ika fon pōl yi a Nāan̄m̄n 'yer tōorfo pō o? ^{IV} Bu yi nye naa Nāan̄m̄n yē bōon yōo jūu, ni a wō maalvula, ni a wō kānyir, na yaa bōon ika a Nāan̄m̄n maalvula wile yūn tier lieb fo sōr ε?

^V Tiche a yi nyākpāen ni yūn ba lieb a yi tier jūu, yi guoro naa a Nāan̄m̄n sutuo bine korō a yi mēe guro ni a wō suur bibir 'lo won na tōor nire jaa 'yer ni torfo. ^{VI} Nāan̄m̄n "na yab nire jaa le won tū jā." (*Yiel Gān 62:12*) ^{VII} Bala na mar ara na ba tōnō vula bōoro tur, ni 'yōfo, ni a ala na ba pōonō ε, won ko ban nyevor na ba tara baarfō ε. ^{VIII} Tiche bala na bōoro a ba mēe bōb, na ba tōr a yelmāe ti turo dēer, Nāan̄m̄n suur ni a wō kpāafō gān ko ba. ^{IX} Wōm ni tuo difo na ben be ko nisaal jaa na ire yelbier. An piel naa a Juu nibe sē, ti mi lōo a bala na ba i a Juu nibe ε. ^X Tiche tur ni 'yōfo ni nyā'maar na ben be ko nire jaa na maala vula, a Juu nibe ni a bala na ba i a Juu nibe ε. ^{XI} Bojūu Nāan̄m̄n ba tara kaa gar taa ε.

^{XII} Bala jaa na ba bōo a Moses̄ nēe ti tō dēer, m̄n wē naa ban ba bōo a nēe jūu, ka bala jaa m̄n bōo a Moses̄ nēe ti tō a dēer Nāan̄m̄n na den a nēe nyā tōor a ba 'yer. ^{XIII} Bojūu a ba i a bala na wōnō a nēe le tor a Nāan̄m̄n niem ε, tiche a bala na turo a le a nēe na 'yer bala le a Nāan̄m̄n na 'yer ika ba tor naa. ^{XIV} Sire jaa a bala jaa na ba i a Juu nibe ε, na baa tara a Moses̄ nebināa ε, ba gba ma i naa a yels̄ a nēe na 'yer, bojūu bala mēe un a nēe ban sōo ba tara a nēe ε. ^{XV} Ba wiil ika a le a nēe na bōoro seb 'yōo be a ba nyāa pō, ka a ba tier mi di dāas̄e ma gōnō ba bu 'yere puoro

ba. ^{XVI} A anyāna na ɪ naa a daar 'lōnō a Nāanmɪn na tu a Yesu Kɪrɪsɪto 'yōō na wɔ tōor nɪrɛ jaa yelsɔɔlɪ nɪtāa le ɪn 'yerɛ a n 'yer nōo.

^{XVII} Pōpāanyā a fōo, ala ɪ fɔ bɔɔɔ na a fɔ māe Juu nɪrɛ, na fɔ dɪel a Mosesɪ nɛɛ na fɔ jɪrɛ le fōo nɪ a Nāanmɪn na tara nebō'yen, ^{XVIII} ala ɪ fɔ bōō naa a wɔ bɔfɔ na fɔ bōō a 'lo na gar a jaa bojūu a nɛɛ le wiil fɔ, ^{XIX} ala ɪ fɔ chen nyāa ɪka jōtɔɔɔ le fɔ ɪ, na fɔ ɪ chāa chaara a bala na be a libe pɔ, ^{XX} na fɔ wile a jɔɔ, na fɔ wile a bibiir, bojūu a Mosesɪ nɛɛ pɔ le fɔ nɪrɛ a bōofɔ nɪ a yelmāe. ^{XXI} Fōo nyā na wile a fɔ taaba, faa wiil a fɔ māe ɛ? Fōo nyā na ma 'yerɛ ɪka jufɔ ba ɪ ɛ, fɔ ma ju naa ɔ? ^{XXII} Fōo na ma 'yerɛ ɪka nɪbe ba ta sēne ɛ, fɔ ma sēn bɪ? Fōo nyā na kperɛ a tɪbe tɪ fɔ ma juro naa a tɪbe der bonsɪ bɪ? ^{XXIII} Fōo nyā na jɪrɛ nɪ a Mosesɪ nɛɛ nyā, fɔ ma 'yōōn Nāanmɪn vā fon sōōnō a nɛɛ ɔ? ^{XXIV} Nɪtāa le an seb a Nāanmɪn gān pɔ, "A yɪ jūu le a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, sōōnō a n yuor." (*Isaiya 52:5*)

^{XXV} Yuor ŋmaafɔ tara na tōnō ala ɪ fɔ turo naa le a nɛɛ na 'yer, tɪche ala ɪ fōo baa turo a nɛɛ ɛ, fon kaara fɪka faa ŋmaa yuor ɛ. ^{XXVI} Ala ɪ a bala na ba ŋmaa a yuor ɛ, turo na le a nɛɛ na bin, ba kō kaara fɪka yɔŋmarba le ba ɪ ɛ? ^{XXVII} Nɪrɛ 'lo na ba ŋmaa a yuor a āgān pɔ ɛ, tɪche na wɔ turo a nɛɛ jaa ne ne ne na 'yōō yɪn 'yer, a yɪn bala gba na tara a nebɪnsɪ gān na fɔ ŋmaa a yuor tɪ faa turo a nebɪnsɪ ɛ.

^{XXVIII} Nɪrɛ na ɪ a Juu nɪrɛ ba ɪ a āgān nyā ye le ɛ, bɪ a yuor ŋmaafɔ na ɪ a āgān ye le ɛ. ^{XXIX} Kai, wɔ ɪn a Juu nɪrɛ na be a puom, ka a wɔ yuor ŋmaafɔ ɪ a Nāanmɪn sɪɛ na ŋmaa a wɔ nyāa yuor a ba yɪ a nebɪnsɪ gān pɔ ɛ. A nɪrɛ nyāna pɛɛfɔ ba yire nɪbe sɛ ɛ, tɪche a yɪn Nāanmɪn sɛ.

III

^I Bo tōnō le a Juu nɪrɛ tara, bɪ bo tōnō le be be a yuor ŋmaafɔ pɔ? ^{II} Sɔr jaa pɔ, ala na de nie le ɪka bala le Nāanmɪn de nie kɔ a wɔ 'yerbie.

^{III} Bo le na ɪ ala ɪ bamɪne ba tara sɔɔfɔ ɛ? A ba ba sɔɔfɔ na tōon sōo a Nāanmɪn yelmāe bar bɪ? ^{IV} Kai, sɔr ba be be ɛ! Vɛ a Nāanmɪn ɪ yelmāe sɔo, tɪche ka a nɪrɛ jaa ɪ jɪr ŋmara. Nɪtāa le an seb a Nāanmɪn gān pɔ, "Le le na wiil ɪka fɔ tor naa a fɔ 'yerbie pɔ, na fɔ tōo a 'yer tɔɔrfɔ jɪe." (*Yiel Gān 51:4*)

^V Tɪche ala ɪ a sɪ ba torfɔ vɛn ka Nāanmɪn torfɔ gā chāa pɔ, sɪ le 'yer bo? Sɪ 'yer ɪka Nāanmɪn ba tor ɛ, won vɛ ka a wɔ sutuo dire sɪ ɔ? Nɪsaal nechɪrɛ le a nyāna. ^{VI} Sɪrɛ jaa ba le ɛ. Ala ɪ le le, ŋmɪne le a Nāanmɪn na ɪ tōor a wer nɪbe 'yer? ^{VII} Nɪrɛ āsɔɔ na chɪrɛ na, "Ka ala ɪ a n ba torfɔ wiil naa ɪka a Nāanmɪn ɪn yelmāe sɔo ka a wɔ tur puo 'yōō, bāa 'yōō le a Nāanmɪn na le 'yōō ma 'yer ɪka yelbe-ɪrɛ le n ɪ?" ^{VIII} Bo le so ka sɪ kō 'yer nɪtāa le a yosōōnbɔ na 'yer ka a bamɪne mɪ 'yerɛ ɪka sɪ 'yer ɪka, "Yɪ ɪ a sɪ maala dɛɛr tɪ ka a liere vila?" A ba sɔɔfɔ sɛn ba naa.

^{IX} Bāa le sɪn pāa de baar? Sɪn le sa ba bɪ? Kai, sɔr ba be be ɛ. Sɪ den nie 'yer ɪka a Juu nɪbe nɪ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, ba jaa nyentaa na ba be a yelbier pɔ. ^X Nɪtāa le ban seb a ba ye le 'yōō a Nāanmɪn gān pɔ, "Nɪtoraa jaa ba be be ɛ, nɪbō'yen gba ba be be ɛ. ^{XI} Nɪbō'yen jaa ba be be bōōnō 'yer par ɛ, nɪbō'yen jaa ba yuorɔ bɔɔɔ Nāanmɪn ɛ. ^{XII} Ba jaa liɛb puor, ka ba jaa liɛb ɪ nɪsōonsɪ. Isɔo jaa ba maala yɪl ɛ, nɪbō'yen gba ba be be ɛ." (*Yiel Gān 14:1-3*) ^{XIII} "A ba kɔkɔbɔɔɔr yuon fɪka yar, ka a ba jālbie bōo bɛlfɔ." (*Yiel Gān 5:9*) "Dōpān lɔɔ jelaa a ba negāma." (*Yiel Gān 140:3*) ^{XIV} "Pɔ'yōōfɔ nɪ 'yer bitor le ma yire a ba nɛɛr pɔ." (*Yiel Gān 10:7*)

XV “A ba gbæe ma pɔɔɔ naa jãt kpaarfɔ 'yɔɔ. XVI Sor jaa ban de, sɔɔfɔ nɪ dɔɔye le ma ɪ a jãne. XVII Baa bɔɔ nyã'maar sɔɔr ε.” (Isaiya 59:7, 8) XVIII “A ba nɪbie ba joro Nãanmɪn dãbãe ε.” (Yiel Gãn 36:1)

XIX Pɔpãanyã, sɪ bɔɔn naa ɪka le jaa a Mosesɪ nɛɛ na 'yer, wɔ 'yer kɔ a bala na be a nɛɛ pɔ ɪka, a kpal nɪɛ jaa nɛɛ, ka a wer nɪbe ba jaa wa man a ba nɛɛ 'yer kɔ a Nãanmɪn. XX A le jũu, nɪɛ jaa kɔ ɪ nɪtor a Nãanmɪn niem won turo a nɛɛ jũu ε, an ɪ a tun a nɛɛ nyã pɔ, ka sɪ bɔɔ bier. XXI Tɪche pɔpãanyã, a chaar naa ɪka a torfɔ na yi a Nãanmɪn sɛ, ba yi a Mosesɪ nɛɛ pɔ ε, ala le a nɛɛ nɪ a Nãanmɪn 'ye'yerbe di dãasɛ. XXII A torfɔ nyã na yi a Nãanmɪn sɛ, ɪn a sɔɔfɔ na tu a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ, kɔ a bala jaa na sɔɔ de. Tɛɛ taa jaa ba be be ε. XXIII Bojũu nɪɛ jaa maal dɛɛr na baa ta a Nãanmɪn tɪɛr ε. XXIV A Nãanmɪn wãɛfɔ jũu, wɔ vɛn ka sɪ tor na wɔ 'yerfaa sɪ pɔɔ tu a faafɔ 'lɔ na yi a Yesu Kɪrɪsɪto sɛ. XXV Nãanmɪn de won a wɔ ɪ a bɔɔrlo bon, a won de a wɔ jãt pɛɛn nɪɛ jaa tu a sɔɔfɔ jũu. Nãanmɪn maal a anyã na wɔ wiil a wɔ torfɔ, bojũu a wɔ kãnyir vɛ naa ka wɔ bar a ba yelɛbe ala ban dɔɔ maal gefɔ. XXVI Wɔ maal naa le na wiil a wɔ torfɔ a pɔpãanyã, na wɔ ma vɛ ka nɪɛ jaa na sɔɔ de a Yesu ye, tor.

XXVII Nyɪne le a yobɔyele le be? A ba pɔɔ be ε. Yelbuor jũu? A Mosesɪ nɛɛ ban turo jũu bɪ? Kai, sɔɔfɔ jũu le. XXVIII Ala le so ka sɪn chɛne sɔɔ ɪka nɪɛ yele ma tor naa won tara sɔɔfɔ a ba ɪ won turo a nebinãa jũu ε. XXIX Nãanmɪn ɪn a Juu nɪbe tɛɛ Nãanmɪn bɪ? Waa ɪ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe mɪ Nãanmɪn ε? Ɔɔ, wɔ ɪn a bala na ba ɪ a Juu nɪbe mɪ tɔɔr. XXX An ɪ a Nãanmɪn bɔ'yen tɛɛ le be be, 'lɔ le na vɛ ka a yɔɔmarba ye, tor sɔɔfɔ jũu, na wɔ mɪ vɛ ka a bala na ba ɪmaa a yɔɔr ε, ye, mɪ tor a sɔɔfɔ jũu. XXXI Sɪ pãa den a sɔɔfɔ nyã sɔɔn a nebinãa bar bɪ? Kai, sɔɔr ba be be ε. Sɪn le pãa bɔɔ turo wɔ.

IV

I Nɪmɪne le sɪn pãa 'yer a sɪ sãakpã Abraham 'yer, a ye, nyãna pɔ? II Ala ɪ sɪɛ jaa Abraham ye, le dɔɔ tor a wɔ tɔmɔ jũu, won taa tara na ye, le kɔɔ bɔɔrɔ nɪ yuor, tɪche a kɔ naa ɪ a Nãanmɪn niem le ε. III Bo le a Nãanmɪn gãn 'yer? Wɔ 'yer ɪka, “Abraham sɔɔn de Nãanmɪn ka a le vɛ ka wɔ ɪ nɪtor.” (A Pielfɔ Gãn 15:6)

IV Pɔpãanyã nɪɛ wa tɔtɔmɔ, a wɔ sãyar ba ɪ kɔfɔ ε, tɪche a wɔ tɔmɔ sãyar le. V Ala le so nɪɛ 'lɔ an ba ɪ tɔmɔ le ε, tɪche won sɔɔ a Nãanmɪn 'lɔ na ma vɛ ka a putudɛme ye, tor, a wɔ sɔɔfɔ le ma vɛ ka wɔ ɪ a nɪtor. VI A Nãa David mɪ dɔɔ 'yer a 'yer bir nyãna nɪ wɔ ju, na wɔ 'yer ɪka, bɔɔsɔn sɔɔ le a 'lɔ a Nãanmɪn na vɛ a wɔ ɪ nɪtor ka tɔmɔ ba pɔɔ ε. VII “Bɔɔsɔn dɛme le a Nãanmɪn na vɛ a ba bɔɔfɔsɪ kɔ ba, ka a ba yelbebe ala pɔɔ. VIII Bɔɔsɔn le a 'lɔ a sɪ Soro na ba le sɔɔr a wɔ yelbier dɔɔlɔ wɔ ε.” (Yiel Gãn 32:1, 2)

IX A bɔɔsɔn nyãna ɪn a yɔɔmarba tɛɛ bon bɪ, a mɪ ɪn a bala na ba ɪmaa a yɔɔr ε, bon? Sɪ 'yer ɪka Abraham sɔɔfɔ vɛn ka wɔ ɪ nɪtor. X Nɪmɪne le anyãna dɔɔ ɪ kɔ wɔ? Won ɪmaa a yɔɔr baar le bɪ won ba ɪmaa sɛɛ le? A ba ɪ won ɪmaa baar ε, tɪche won dɔɔ ba ɪmaa sɛɛ le. XI Nãanmɪn wa bɪɛr man wɔ a yɔɔr ɪmaafo ye, le, ka a ɪ jãne ɪka a wɔ ye, tor naa a wɔ sɔɔfɔ jũu won dɔɔ ba ɪmaa a yɔɔr sɛɛ ε. Le le wɔ pãa ɪ a bala jaa na sɔɔ de sãa, tɪche na baa ɪmaa a ba yɔɔ ε, ka a Nãanmɪn vɛ a ba ɪ nɪtor. XII Wɔ mɪ ɪ naa bala jaa na ɪmaa a yɔɔr sãa. A ba ɪ yɔɔr ɪmaafo tɛɛ 'yɔɔ le

ε, tiche ban tara a soofu na ba turo ni a le a si saā Abraham na dōo turo ti wa ḡmaa a yoor.

XIII A ba ı a nebināa jūu le a Nāaḡmun dōo tur a nee ku a Abraham ni a wo yon ıka bala le na so a wer ε, tiche won ı nitor a wo soofu jūu le. **XIV** Ala ı a bala na turo a nebināa le so a wer ε, soofu ba le tara tōnō ε, ka Nāaḡmun nee won tur mi ı poro. **XV** Bojūu a nebināa waara ni naa Nāaḡmun suur. A jie 'lo mi a nebināa na ba be ε, a nee borfosı mi ba be ε.

XVI A le jūu, a netraa wa naa a soofu jūu, ka a Nāaḡmun wāefu na sōo a Abraham yon ba jaa, a ba ı a bala na turo a nee tee ε, tiche a bala na tara a Abraham soofu, 'lo le ı a si jaa saā. **XVII** Nıtāa an seb a Nāaḡmun gān po, "N maal fo naa a fo ı a paal yoo saā." (A Piefu Gān 17:5) 'Lo le ı a si saā a Nāaḡmun sē, a 'lo won soo de, a Nāaḡmun nyā na ma vē ka kün ı voe, na wo ma bool bonı ala na ba dōo be be ε, ka a be be.

XVIII Tıertofu jie ba le be be ε, ti Abraham tara tıerto jie, na wo soo de ka a le vē ka wo ı a paal yoo saā, nıtāa le a Nāaḡmun na dōo 'yer ku wo, "Le le a fo yon na wa be." (A Piefu Gān 15:5) **XIX** Waa bal a wo soofu po ε, wo māe nyen bōon a wo āgān na kor juol, bojūu yuom kōbaa le wo nye ka a Saara mi ab. **XX** Tiche Abraham ba tara baal a wo soofu po, ni le a Nāaḡmun na tur a wo nee ε, tiche wo nyen kpēo a wo soofu po, na wo de tur ku a Nāaḡmun. **XXI** Wo soon de nuur ayi ıka Nāaḡmun tara na kpēo na maal a le won tur a wo nee. **XXII** A anyāna le so ka a Nāaḡmun, vē a wo ı nitor. **XXIII** A 'yerbir na 'yer ıka, Nāaḡmun vēn a wo ı nitor, a ba seb a 'lo tee 'yō ε, **XXIV** tiche a mi ın a si bon, Nāaḡmun mi na vēn a si yele ka a tor, sın bala jaa na soo ıka, 'lo le saı a Yesu na ı a si Soro a kūu po. **XXV** A si yelbebe jūu le ba dōo kon wo, tiche ka a Nāaḡmun saı wo a kūu po a wo ı vor, na wo vē ka si tor.

V

I Won ben vē a si tor a si soofu jūu, si tara na nyā'maar Nāaḡmun sē tu a si Soro Yesu Kırısto 'yōo. **II** A wo 'yōo le si tu nye sor a si soofu jūu kpe a Nāaḡmun wāefu nyā po sın ben ara a pōpānyā, na si chule a Nāaḡmun tur tıerto nyā jūu. **III** A ba ı le tee ε, tiche si mi chule na a si dooye po, bojūu si bōon naa ıka a dooye le na waan kānyir, **IV** ka a kānyir wiil a le fon be, ka a le fon be mi waan tıertofu jie. **V** Ka a tıertofu jie kō 'yōo si vā ε, bojūu Nāaḡmun kpaar naa a wo nōfo 'yōo a si nyān po, tu a wo Sıe 'lo won de ku si.

VI Yaa nyε, a sōo 'lo na see le, sın soo chene ba tara kpēo ε, ti Kırısto kpin ku a bala na ba puoro ε. **VII** An kpēme naa ıka nure na soon kpi ku nure ye le na tor, amıne nure āsoo na tōon soo kpi ku nure na ı nıso. **VIII** Tiche Nāaḡmun wiil a wo māe nōfo a nıtō ku si, a sōo 'lo sın chene ı yelbe-ırbe, Kırısto kpin ku si.

IX An ben ıka pōpānyā wo ben vē a si tor a wo jāı jūu, ḡmıne le an pāa kaara won faa si yın a Nāaḡmun suur po. **X** Bojūu ala ı a le sın dōo ı a Nāaḡmun dōdēme, ka a wo Bie kūu wa 'maal wo ku si, a le won ben 'maal si, won faa si naa tu a wo nyevor po. **XI** A ba ı anyā tee le ε, tiche si chule naa a Nāaḡmun 'yōo tu a si Soro Yesu Kırısto 'yōo, tu a 'lo 'yōo sın ben nye a 'maalfu a pōpānyā.

^{XII} Ntō jūu le a yelbier kpe a wer pō tu nūbō'yen 'yōō, ka a kūu mī tu a yelbier 'yōō mī wa, sōr nyā le a kūu mī tu pōō nūre jaa, bojūu ba jaa maal yelbier. ^{XIII} Serε tiche ka a Mosesi wa bin a nεε, yelbier den nie be ka a wer pō, tiche le a nebināa na ba dōō be be ε, ba maa de yelbier maal bon ε. ^{XIV} Tiche kūu din nāa yi a Adama sōō tī tān a Mosesi sōō, na wō gba mī tōō a bala na ba maal a yelbier sōō a nεε a Adama kaar ε, Adama le dōō ı a 'lo na wa wa gāagiel.

^{XV} Tiche a kōfo ba kaara a bōrfō kaar ε, bojūu ala ı nıyōō kpi naa nūbō'yen bōrfō jūu, Nāanmın wāefō nı a wō kōfo ala na wa tu a nūbō'yen Yesu Kırısto wāefō jūu, na yaar kō nıyōō gar a le. ^{XVI} A Nāanmın kōfo gba ba nyetāan a nūbō'yen yelbier 'lo ε. 'Yer tōōrfō tun a yelbe bō'yen 'lo na wo waan sōōfo, tiche a kōfo mī tun a bōrfōsi yōō pō, naa waan torfō. ^{XVII} Bojūu ala ı a nūbō'yen bōrfō jūu kūu din nāa tu a nūbō'yen 'lo 'yōō, nımne le a bala na nye a Nāanmın wāefō nı a kōfo 'lo na ı a torfō, na din nāa a ba nyevor pō tu a nūbō'yen Yesu Kırısto 'yōō.

^{XVIII} An ı nūbō'yen bōrfō jūu le waan sōōfo wa 'yōō a nūbe ba jaa, le le so nūbō'yen mī na maal ka a tor, mī le vē ka a nūbe ba jaa tor na ba nye nyevor. ^{XIX} Nıtāa le a bawōno bō'yen na vē ka a nıyōō ı yelbe-ırbε, le mī le a tu nūbō'yen na tu Nāanmın nεε mī vē, ka a nıyōō mī ı nıtorısi.

^{XX} A nεε pōon 'yōō, ka a bōrfōsi mī waa. Tiche jie 'lo a yelbier na pōō 'yōō, Nāanmın wāefō ma pōon 'yōō gar a le. ^{XXI} Nıtāa le a yelbier na di nāa a kūu pō, le mī le a Nāanmın wāefō na di a nāa tu a yeltorısi pō, na wo waan nyevor na ba tara baarfō ε, tu a Yesu Kırısto na ı a sı Soro 'yōō.

VI

^I Sı pāa 'yer ıka bo? Sı chene ıre a yelbier tiche ka a Nāanmın wāefō pōōō 'yōōnō? ^{II} Kai, sōr ba be be e! Sı kpin kō yelbier, nımne le a ı a sın le chene be a pō? ^{III} Bu yaa bōō ıka a sın bala jaa na so a Nāanmın kōō, wō pōl sı 'yōō a Yesu Kırısto pō, a sı lōō kpin wō nı a wō kūu pō ε? ^{IV} A le jūu, ba ūu sı naa a kōō pō, a kūu kaar, ka a le a Kırısto na dōō ır a kūu pō, tu a Sāa tur pō, ka sı mī na be be tara nyevor paalaa.

^V Ala ı sın nı 'lo 'mantaa a wō kūu pō, sın nı 'lo na 'mantaa ır a kūu pō. ^{VI} Sı bōōn naa ıka a sı āgān koraa pōō naa a Kırısto 'yōō, a ba kpan wō a be a daa ju, ka a yelbier āgān ba le tara kpēō a sı 'yōō, saa le ı a yelbier gbāgbaar ε. ^{VII} Bojūu nūre 'lo jaa na kpi, wō yin yelbier pō.

^{VIII} Ala ı sın nı Kırısto le 'mataa kpi, sı sōō naa ıka sın nı 'lo le na 'mataa be be tara a nyevor. ^{IX} Bojūu sı bōōn naa ıka a Kırısto na ır a kūu pō, wō kō le kpi go ε, kūu ba le tōō wō ε. ^X A kūu won kpi, wō kpin kō yelbier gbebō'yen kō nūre jaa, tiche a wō nyevor pō won be, wō ben be kō Nāanmın. ^{XI} A le ne nı wō ju mī le ıka, yı kaa a yı māε ıka, yı kpin kō yelbier, tı be be kō Nāanmın, Yesu Kırısto jūu.

^{XII} A le jūu, yı ta sōō ka yelbier le di nāa a yı āgān nyān na kpi ka yı turo a wō deεr bōfo ε. ^{XIII} Yı taa ıre wa diere a yı āgān jie āsōō jaa kōō yelbier maalfō ε, ka a ı putuyele tōtōbomo ε. Tiche yı sōō de a yı māε kō a Nāanmın, nıtāa nūbe na yı kūu pō tara nyevor, na yı sōō de a yı āgān jıir kō wō, ka a ı yeltorısi tōtōbomo. ^{XIV} Bojūu, yelbier ba le ı a yı nıkpēε ε, bojūu yaa chene be a Mosesi nebināa pılem ε, tiche yı ben a Nāanmın wāefō pılem.

^{XV} Ka bo go? Si chene ure a yelbier bojūu sin ba le chene be a nee pilem o, ti be a wæfo pilem bu? Kai, sor ba be be e! ^{XVI} Yaa böo ũka ala i fo wa den fo mæe ko nure na fo turo a wo nee gbägbaa kaar, fo in gbägbaa ko a nure 'lo nee fon turo, ka yelbier gbägbaa le fo i a 'lo na chiine a kuu po, bu a Nāanmun nee tufo 'lo mi na chiine ni fo a yeltorsi jie. ^{XVII} Tiche n puor Nāanmun yāan, yin döo gba i a yelbier gbägbaar, ti yi wa soon naa a yi nyāa wo jaa na yi de a yi mæe 'yöo a wiilfo nyā po. ^{XVIII} Nāanmun faa yin yin a yelbier po a yi so yi mæe, na yi lieb yeltorsi gbägbaar.

^{XIX} Nisaal 'yer le n de man a yi ägāma yin ba töönö nyöoro jūu. Nitāa le yin döo ma de a yi ägān jir ka a i gbägbaar ko a ala na ba viel e, naa ma puoro putuyele 'yöönö, pöpānyā 'lo, yi de a yi mæe ka a i yeltorsi ni cheche ifo gbägbaar. ^{XX} Yin döo i a yelbier gbägbaar, a yeltorsi ba so yi e. ^{XXI} Tönö buor le yi nye yin a söo 'lo a yelsi ala na ben i vä a pöpānyā? A bomo ala baarfö daar in kuu. ^{XXII} Tiche pöpānyā, Nāanmun na ben faa yi yin a yelbier po a yi i a wo gbägbaar, a töönö yin nye in cheche ifo ka a baaraa i nyevor na ba tara baarfö e. ^{XXIII} Bojūu yelbier säyar in kuu, tiche ka a Nāanmun kofö i nyevor na ba tara baarfö e, tu a Yesu Kirsito na i a si Soro 'yöo.

VII

^I Yaa be böo e, yeer, n 'yere na koro a bala na böo a nebināa ũka a nebināa ma töön nure na chene ni nibir e? ^{II} De man po na kul sire, a nee lū won mar a sire ka wo chire dayuo na gān wo, a sire na chene ba kpi e, tiche a sire wa kpi, a kul taa nee 'lo ba le lū wo go e. ^{III} 'Lo wa ti ir dayuo a sire na chene voro, ban 'yer naa ũka wo söo naa. Tiche ala i a sire kpi naa, a nee ba le lū wo go e, ala i wo gba na kul dayuo, waa söo e.

^{IV} Le le, n yeer yi mi kpin ko a nebināa tu a Kirsito ägān po, ka yin be be ko niyuo, a 'lo na ir a kuu po ka sin töo wö wömö ko Nāanmun. ^V Bojūu a söo 'lo a yelbier ägān na so si, ka a yelbier volaa ma de a nebināa töön ni tömö a si ägān po a si wönö kuu wömö. ^{VI} Tiche pöpānyā, si kpin ko a 'lo na döo lū si, si son si mæe yi a nebināa 'lo po, na si pāa töön a söpaalaa nyā po na i a Nāanmun Si na ba i a sokoraa ban seb 'yöo a gān po e.

^{VII} Bo le sin le 'yer go? A nebināa in yeldeer bu? Kai, sor ba be be e! Waa i yeldeer e. Sire jaa n kö naa böo yelbier e, ala i a nebināa ba be be e. Bojūu n kö naa böo jielfo e, ala i a nebināa ba ta 'yer ũka, "Taa jiele nure bon e." *(A Yifo Gān 20:17)* ^{VIII} Tiche a yelbier far kpe na wo nye sor a nebināa sē vē ka n wö jielfo jaa buro volaa. A nebināa baa be be e, yelbier in böküu. ^{IX} In döo be be ba böo a nebināa e, tiche a nebināa na wa wa, yelbier faan a nyevor, ka a kuu ko ma. ^X Be le n nye ũka a nebināa 'lo naa waan nyevor, kuu le wo bar ti waan.

^{XI} Bojūu a yelbier nyen sor a nebināa na ko wo, a wo far kpe na wo bel ma, ka a tu a nebināa nyā po, ka a kuu ko ma. ^{XII} A le jūu, a nebināa in cheche, ka a nebināa 'yer mi i cheche, naa tor i vula. ^{XIII} Bon 'lo na i bövula pāa lieb kuu wa ko ma? A ba i le le e. Tiche n böön naa ũka a in yelbier, na a lieb kuu ko ma tu a bon 'lo na i vula po. A tu naa 'yer bināa po, ka bier na i yelbier sire jaa.

^{XIV} Sin böön naa ũka a nebināa in Nāanmun Si bon le, tiche ka a maa i ägān yelbier na da ka n i a wo gbägbaa. ^{XV} N maa böo a le in maala e, bojūu a ala in buoro ũka n maal n maa maal e, tiche a ala in 'laar le n ma

maala. ^{XVI} Ala ɪ n ma maala naa ala ɪn ba bɔɔɔɔ ɪka n maala ɛ, n sɔɔ naa ɪka a nebināa ɪn vɪla. ^{XVII} An ben be a le, a ba ɪ maa mǎe le bɔɔn tɪ ɪɛ ɛ, tɪche a yelbier 'lɔnɔ na be a n pɔ le ɪɛ. ^{XVIII} N bɔɔn naa ɪka yelvɪla jaa ba be a n 'yɔɔ ɛ, a maa yelbier āgān tɛɛ le. Bojūu n ma bɔɔɔɔ naa ɪka n maal vɪla tɪ naa maa tɔɔ maal ɛ. ^{XIX} Bojūu a ala ɪn maala ba ɪ a vɪla ala ɪn bɔɔɔɔ a maalfɔ ɛ. Kai, a bier ala ɪn ba bɔɔɔɔ a maalfɔ le, ala le n ma maala. ^{XX} Pöpānyā, ala ɪ n maala naa a ala ɪn ba bɔɔɔɔ ɪka n maal ɛ, a ba le ɪ maa le le maala go ɛ, tɪche a yelbier 'lɔnɔ na be a n 'yɔɔ le maala.

^{XXI} Le le, n nyen a le a nebināa na tɔnɔ, maa wa bɔɔɔɔ ɪka n maal vɪla, a yelbier le ma tɔɔ gbɔɔ ma jaa yē yē. ^{XXII} N bɔɔɔɔ naa Nāanmɪn nebināa nɪ a n pɔɔ wɔ jaa, ^{XXIII} tɪche n nyɛ naa a nebināa āsɔɔ na tɔnɔ nɪ a n āgān jiiɪ amune. Wɔ jɛɛɛ nɪ naa a n tɛɛɛ na wɔ maal ma ka n ɪ a yelbier nɪpɔɔraa a n āgān jiiɪ pɔ. ^{XXIV} Nɪjarma le n pāa ɪ! An le na faa ma yin a yelbier āgān nyā na chiine ma a kūu jie? ^{XXV} Nāanmɪn son puorfɔ tu a Yesu Kɪrɪsɪto na ɪ a sɪ Soro 'yɔɔ! A maa mǎe a n tɛɛɛ pɔ, n ɪn a Nāanmɪn nɛɛ gbāgbaa, tɪche a n yelbier āgān mɪ ɪ gbāgbaa kɔ a yelbier nɛɛ.

VIII

^I A le jūu pöpānyā, yele ba pɔɔɔɔ a bala na be a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ ɛ. ^{II} A tun a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ jūu, a nɛɛ 'lo na ɪ a Nāanmɪn Sɪɛ nyevor faa man yin a nɛɛ 'lo na ɪ yelbier nɪ kūu pɔ. ^{III} Bojūu a bon 'lo a Mosesɪ nɛɛ na ba dɔɔ tara kpɛɔ na maal ɛ, a sɪ yelbier āgān na bal bar, Nāanmɪn maal naa na wɔ tɔ a wɔ mǎe Bie a wɔ nyetāan a sɪn na maala a yelbier kaar a wɔ wa ɪ a yelbier bɔɔɔɔlo bon. Le le wɔ sɔɔ yelbier a nɪsaal pɔ bar, ^{IV} ka a le a Mosesɪ nebināa na bɔɔɔɔ ka a sɛɛ a sɪ 'yɔɔ, a sɪ kɔ le turo a le a yelbier āgān na bɔɔɔɔ ɛ, tɪ turo a le a Nāanmɪn Sɪɛ na bɔɔɔɔ.

^V A bala na turo a ba yelbier āgān, ba den a ba tɛɛ 'yɔɔ a ala na ɪ a āgān vɔlaa pɔ, tɪche a bala mɪ na turo a le a Nāanmɪn Sɪɛ na bɔɔɔɔ, mɪ den a ba tɛɛ 'yɔɔ a ala a Nāanmɪn Sɪɛ na bɔɔɔɔ. ^{VI} Yelbier sɔɔ tɛɛ ɪn kūu, tɪche a tɛɛ 'lo a Nāanmɪn Sɪɛ na sɔ ɪn nyevor nɪ nyā'maar. ^{VII} A yelbe-ɪɛ tɛɛ ma 'laar Nāanmɪn, wɔ maa siir wɔ mǎe kɔ a Nāanmɪn nɛɛ ɛ, wɔ mɪ kɔ tɔɔ ɪ ɛ. ^{VIII} Bala na turo a le a ba āgān na bɔɔɔɔ, kɔ tɔɔ pel Nāanmɪn pɔɔ ɛ.

^{IX} Yɪn 'lo ba le turo a le a yelbier āgān na bɔɔɔɔ ɛ, tɪche yɪ turo naa a le a Nāanmɪn Sɪɛ na bɔɔɔɔ, ala ɪ a Nāanmɪn Sɪɛ ben a yɪ 'yɔɔ. Ala ɪ āsɔɔ jaa ba wa tara a Kɪrɪsɪto Sɪɛ ɛ, waa ɪ a Kɪrɪsɪto tɔɔɔɔ ɛ. ^X Tɪche ala ɪ Kɪrɪsɪto ben a yɪ 'yɔɔ, a yɪ āgān kpi naa a yelbier jūu, tɪche ka a yɪ sɪɪ tara nyevor a yeltorsɪ jūu. ^{XI} Ala ɪ a Nāanmɪn Sɪɛ 'lo na sāt a Yesu a kūu pɔ, ben a yɪ 'yɔɔ, 'lo na sāt a Kɪrɪsɪto a kūu pɔ, na kɔn a yɪ āgān kūn nyevor tu a wɔ Sɪɛ pɔ, a 'lo na be a yɪ 'yɔɔ.

^{XII} A le jūu n yɛɛɛ, sɪ din sān, tɪche a ba ɪ a sɪ yelbier āgān nyā le ɛ, a sɪn turo a le wɔn bɔɔɔɔ ɛ. ^{XIII} Bojūu ala ɪ yɪ turo naa a le a yɪ yelbier āgān na bɔɔɔɔ, yɪn kpi naa, tɪche ala ɪ yɪ den a Nāanmɪn Sɪɛ kɔn a āgān ma maal bidebe bar, yɪ ben a nyevor sɔɔ pɔ. ^{XIV} Bojūu bala jaa a Nāanmɪn Sɪɛ na chiine, bala le ɪ a Nāanmɪn bibiir. ^{XV} A ba ɪ a Nāanmɪn Sɪɛ wɔn kɔ yɪ, waa maala yɪ gbāgbaa ka a dābāɛ kɔɔɔ yɪ go ɛ, tɪche wɔ kɔ yɪn a wɔ Sɪɛ a yɪ lieb a wɔ bibiir. A Sɪɛ nyā le sɪ ma de bɔɔɔɔ wɔ, "N Sāa Nāanmɪn." ^{XVI} A Nāanmɪn Sɪɛ mǎe din dāasɛɛ nɪ a sɪ sɪɪ ɪka sɪ ɪn Nāanmɪn bibiir. ^{XVII} Pöpānyā, ala ɪ sɪ ɪ naa Nāanmɪn bibiir, sɪn le sɔ a

bõsõn ala a Nāanmın na tır a wõ nee, 'matāan a Kırısıto. Ala ı sıre jaa, sı lõon won di a wõ dõoye, le le sı mun 'matāan wõ põ a wõ tır.

XVIII N man nye a sı dına dõoye ka waa jā bon ε, ın de man a Nāanmın tır 'lo na wa nyır a sı sē. **XIX** A bõmaalsı a jaa nyonyolo naa chile nı a Nāanmın bibiir won wa vē a ba nyıre. **XX** Bojūu a bõmaalsı a jaa ben a āgān sal pīlem an ba ı a ba māe bõfo ε, **XXI** tı ı a 'lo na maal ba bõfo, na wõ chene tara ba nı tier sõ, ıka a Nāanmın na wa faa ban yın a gbāgbaa 'lo na sõonõ kpe a māe sofo 'lo na ı a Nāanmın bibiir tır põ.

XXII Bojūu sı bõon naa a bõmaalsı a jaa na hõnõ, ka a ɔɔɔ ba fıka pɔɔ na dɔɔɔ yi a le daar jaa wa tån a dına. **XXIII** A ba ı le tee le ε, tıche a sı n māe le tara a Nāanmın sıe kofõ bidõ, mı ɔɔɔ a sı pɔɔm na sı nyonyolo chele nı won wa heb sı a wõ bibiir, nı a faafõ won wa faan a sı āgāma. **XXIV** A tıertõ nyāna jūu le sı nyen a faafõ. Tıche bon fon nyen nibir, fõ maa le tara a wõ tıer go ε. An le ma tıere bon won tara baar? **XXV** Tıche ala ı sı tıere na bon sı n ba tara sere ε, sı ma din kānyır chele.

XXVI A le nı wõ ju mı le a Nāanmın sıe ma sõnõ sı a sı balfõ põ. Saa bõo a le sı n taa ma soor a Nāanmın ε, a Nāanmın sıe māe le ma de hõonfo 'lo sı n kõ tõo man a 'yerbie ε, na wõ ma sooro koro sı. **XXVII** Nıre 'lo na ma chel a sı nyāa bõon a Nāanmın sıe tıer, bojūu a Nāanmın sıe nyāna le sooro a Nāanmın koro a wõ nıbe nı a le won booro.

XXVIII Sı bõon naa ıka a yeke a jaa põ, Nāanmın ma tõn ka a ı sõ kɔ a bala na nõ wõ, a bala won tu a wõ tıer põ bool. **XXIX** Bojūu bala a Nāanmın na de nie bõon na wõ chel ır ka ba heb kaara a wõ Bie kaar, ka won ı a yeer ba jaa põ Bidadõ. **XXX** A bala won de nie ır, bala le wõ bool, a bala won bool, bala le wõ vē ka a ba yeke tor, a bala mı won vē ka a ba yeke tor, bala mı le wõ 'yõo tır.

XXXI Bo le sı n pāa 'yer nı a yeke nyāna? Ala ı Nāanmın ben a sı sē, an le na tõo jeb sı? **XXXII** A 'lo na ba mõo sı a wõ māe bie ε, tıche na wõ soo bar soor ka ba kɔ wõ a sı jūu, bo le na nmaa wõ soor ka wõ kõ de a wõ wāefõ 'matāan a homo a jaa kɔ sı ε? **XXXIII** An le na tõo 'yer 'yer dõol a bala a Nāanmın na ır? Nāanmın māe le maal ba a ba tor. **XXXIV** An 'lo le na tõo 'yõo ba 'yer? Nıre jaa ba be be ε. A Yesu Kırısıto nyā na kpi, 'lo le a Nāanmın mı sātı ka wõ ır ı vor na wõ ara Nāanmın nūsõo jie, 'lo le sooro a Nāanmın koro sı. **XXXV** An le na tõo tɔɔ sı yın a Kırısıto nõfo nyā põ? Wõm, bı woor, bı gefõ, bı kõ, bı sal'moor, bı dõoye, bı ban na kɔ sı nı soo? **XXXVI** Nıtāa le an seb a Nāanmın gān põ, "A yı jūu, sı ma tuor kūu bıbir jaa. Ba ma kaa sı n fıka piir ban chiine nı kɔkɔe nmafõ jie." (*Yiel Gān 44:22*) **XXXVII** Kai, a anyāna a jaa põ, sı ı naa tõtõonbo tu a 'lo na nõ sı 'yõo. **XXXVIII** Bojūu n bõon sıre jaa ıka kūu, bı nyevor, bı malakası, bı a sıdebe, bı ka dına le, bı nıdaar, bı ka kpāen dēme le, **XXXIX** ka dofõ le, bı suufõ le, bı bon jaa na be a bõmaalsı põ le, āsoo jaa kõ tõo tɔɔ sı yın a nõfo a Nāanmın na nõ sı a sı Soro Yesu Kırısıto 'yõo ε.

IX

^I Yelmāe le n 'yere a Kırısıto 'yõo, n ba nmarā jırsı ε, a n tıer mı din dāaste a Nāanmın sıe põ. ^{II} Nıbaal kpe man tı põn bar, ka woor see ma a nyāa. ^{III} An taa nõmõ ma naa ıka n ben poyõofõ põ naa ba le pɔɔ a Kırısıto põ ε, a n yeer Isıral nıbe jūu, bala le ı a n māe nıbe. ^{IV} A Isıral nıbe balā le a Nāanmın de ka ba ı a wõ bibiir, na wõ kɔ ba a wõ tır nı

a netursi won pon ba, na wo ko ba a nebināa, ni a le ban na puoro wo a wo puorfō yir ni a neer won tur ko ba. ^V Bala le i a sākāpāmīne, a ba po le ba hīer a Kurisuto mi na i a nīsaal yi, na wo i a Nāanmūn kaara a bomo a jaa, 'lo le ban peere bibir jaa. A i a le.

^{VI} A ba i fika a Nāanmūn 'yer in faa ε, bojūu a ba i a bala jaa ban dōo a Isral nibe po, ba jaa le i a Isral nibe ε. ^{VII} A ba i baa yi a wo par po ε, ba jaa baa i Abraham bibiir ε, tiche Nāanmūn dōo tur nee ko a Abraham ūka, "Isaaki 'yōo le a fō yon na yi."

(A *Pielfō Gān 21:12*) ^{VIII} A ba i a āgān vaar bibiir le i a Nāanmūn bibiir ε, tiche a bibiir bala a Nāanmūn na tur a nee a wo dōo, bala le wo kaa a ba i Abraham bibiir. ^{IX} Bojūu nutō le a Nāanmūn dōo tur a nee 'yer, "A daar wa ta, in lēb wa ka a Saara dōo dabile."

(A *Pielfō Gān 18:10, 14*)

^X A ba i anyā tee le ε, tiche a Worbeka dōon dabil ayi ka ba sāa i bō'yen tee na i a si sākāpā Isaaki. ^{XI} Sere ti ka wo wa dōo a yibe banyāna, baa mi maal ye le jaa vīla bu dēer ε, ti nutō le a i ūka a Nāanmūn hōfo po le wo ma tu ir a nūrē. ^{XII} A kō i a fō tōmō jūu ε, tiche a 'lo na bōol fō. Nāanmūn 'yer ko a Worbeka, "A yekarma na tōnō na korō a yebile."

(A *Pielfō Gān 25:23*) ^{XIII} Le mi le a seb a Nāanmūn gān po, "N nōn Jekob tiche naa 'laar a Esau."

(*Malakai 1:2, 3*)

^{XIV} Bo le sin pāa le 'yer? Nāanmūn in nīfilefule bu? Kai. Sor ba be be ε! ^{XV} Bojūu wo 'yer ko a Mosesi, "Nūrē 'lo in na kaa nūbaal le in na kaa nūbaal, naa maal vīla ko a 'lo in na maal vīla ko."

(A *Yifō Gān 33:19*) ^{XVI} A le jūu a ba i le nūrē na bōoro ε, bu na tōnō le ε, tiche a yin Nāanmūn nūbaal kaafō po. ^{XVII} Bojūu Nāanmūn dōo 'yer ko a Ijipiti nāa Faaro ūka yaa, "Maa le bin fō a ye le nyāna jūu, ūka n wiil a n kpēo a fō 'yōo, ka ban bōol a n yuor a wer wo jaa."

(A *Yifō Gān 9:16*) ^{XVIII} A le jūu, Nāanmūn ma kāan nūrē 'lo won bōoro nūbaal, a 'lo wo min bōoro, wo ma vēn ka a wo nyāa kpēme.

^{XXIX} Isuō na suor ma naa ūka, "Bo le so ka a Nāanmūn na de ye le dōol si? Bojūu nūrē jaa kō tōo tor a le a Nāanmūn na bōoro ε?"

^{XX} Tiche fōo mi ni ana, nīsaal na fon 'yer hīer Nāanmūn? "Laa na tōon suor a 'lo na me wo ūka, 'Bo le fō me ma a nutō o?" "

(*Isaiya 29:16*) ^{XXI} A lamīere ba tara sor ūka wo de a yoor bō'yen lōnō men bōodoo tiche men ladiraa ε?

^{XXII} Bo le, ala i Nāanmūn le kaa ir ūka wo wiil a wo suur na wo vē a ba bōon a wo kpēo, ti na wo chene tara kānyir ni a bonsi ala won choor gun a sōo barfo? ^{XXIII} Bo le, ala i wo maal a nutō ūka a bonsi ala na i a wo nūbaal bomo, ka a bōon a wo tur tōnō, a bala won de nie choor gun a wo tur, ^{XXIV} a sin gba wo mi na bōol, na ba i a Juu nibe tee ε, tiche na wo bōol a bala na ba i a Juu nibe mi? ^{XXV} Nūāa le a Nāanmūn na vē ka a wo 'ye'yere Hosea seb a wo gān po, "In bōol ban a maa nibe, a bala na ba i a n nibe ε, naa bōol wo a n ni nū naa, 'lo na ba dōo i a n ni nū naa ε."

(*Hosea 2:23*) ^{XXVI} Ka wo seb a nutōnō an i a jie lōnō won 'yer ūka, "Yaa i a n nibe ε, bala naa le ban le bōol a Nāanmūn vor bibiir."

(*Hosea 1:10*)

^{XXVII} Isaiya mi dōo mool a Isral nibe na wo 'yer, "Ala i a Isral nibe gba waan fika man nee bire, a bālāa bala na wa che, le na nye faafō. ^{XXVIII} Bojūu a si Soro na poon naa a wo 'yer tōorfō na wo ūmaa a ju."

(*Isaiya 10:22, 23*)

^{XXIX} Isaiya dōon de nie 'yer, "Ala ba i a si Soro na i a gādaa jaa gādaa suor le dōo bar a si par ūmaa ε, sin taa mi nyool kaara a Sodom ni a Gomora tēn kaar."

(*Isaiya 1:9*)

XXX Bo le sun pãa le 'yer? A bala na ba ı a Juu nibe ε, na ba dõo turo a yeltorsı ε, bala le be tara yaa. A ba ye le tor naa ban tara soofu jüu. XXXI Tiche a Isural nibe na turo a yeltorsı ba tara yaa ε, XXXII Bo le so? Bojüu baa turo nı soofu ε, ti turo nı tömõ, na ba bär a kosır bāraa. XXXIII Nitāa le na seb a Nāanmın gān pō a wō 'yer, "Nye, n bin a kosır be a Jiyon ka nibe na bāra nı a pie 'lo na vē ka ba loro, ka nire 'lo jaa na soo de wō, vā kō kpe wō ε." (Isaiya 8:14)

X

I N yeer, le a n nyāa na buoro ka n sooro nı Nāanmın le ıka, a Isural nibe ba nye faafu. II Bojüu ın tōon di a ba dāaste ıka ba tara na nubijie nı a Nāanmın ye le, tiche bõofu le ba puo a ba nubijie pō ε. III Ban ba bõo a Nāanmın yeltorsı ε, ti na ba buoro ıka ba bin a ba mæ yeltorsı, baa siir ba mæ kō a Nāanmın yeltorsı ε. IV Kırısıto le ı a nebināa teefo jie, ka nire jaa na soo de wō, wōn vēn ka a nınyıne ye le tor.

V Nitõ le a Mosesı man a le a nebināa na ma vē ka nire ye le tor, "A nire 'lo na maala a le a nebināa na 'yer, na tara na nyevor." (Mosesı Gāma Na Tu Ata 18:5) VI Tiche a yeltorsı ala na yire a soofu pō 'yer naa, "Ta tier a fō nyāa pō soor ıka, 'An le na do a saaju?" (Mosesı Gāma Na Tu Anüu 30:13) Ka a le wiil ıka, ti tara a Kırısıto suu waan. VII Bu soor a fō mæ ıka, 'An le na chen a kpıi tēe?" " (Mosesı Gāma Na Tu Anüu 30:13) Ka a le wiil ıka, ti ir a Kırısıto a kũu pō waan. VIII Tiche bo le a 'yer a Nāanmın gān pō? "A 'yer gbör fō naa, a ben a fō nee pō, naa be a fō nyāa pō."

(Mosesı Gāma Na Tu Anüu 30:14) Ala le ı a soofu 'yer nyā sın muolo. IX Ala ı fō haan a fō nee chiir a fō puo 'yer ıka, "A Kırısıto le ı a Soro," na fō soon a fō nyāa wō jaa ıka, Nāanmın ir won a kũu pō, fon nyen faafu. X Bojüu a fō nyāa 'lo fon soo den le na vē ka a fō ye le tor, ka a fō nee 'lo fon haan 'yer le na faafu. XI Nitāa le an seb a Nāanmın gān pō, "Nire 'lo jaa na soo de wō, vā kō kpe wō ε." (Isaiya 28:16) XII Bojüu tee taa ba be a Juu nire nı a 'lo na ba ı a Juu nire ε. A Soro bõ'yen 'lõnõ le ı ba jaa Soro, na wō sönõ a bala jaa na buolo a wō yuor. XIII Bojüu a seb a Nāanmın gān pō ıka, "Bala jaa na buolo a Soro yuor ıka wō sōb ba, na nyen faafu." (Joel 2:32)

XIV Nmune le ban ire wa buol a Nāanmın 'lo ban ba soo ε? Nmune le ban ı wa soo a nire 'lo ban ba wō a wō 'yer ε? Nmune le ban ire wa wō a wō 'yer ka nire kōo ba wa muol a wō 'yer kō ba ε? XV Nmune le ban ire wa muol ka baa tō ba ε? Nitāa le an seb a Nāanmın gān pō, "Nye le a bala na waara nı a 'yer nõo gbæe ka na vıele ka." (Isaiya 52:7)

XVI Tiche a ba ı a Isural nibe ba jaa le lıeb kaa a 'yer nõo nyā ε. Bojüu Isaiya dõo soor, "Sı Soro, an le soo de a sı 'yer?" (Isaiya 53:1) XVII Sıre jaa le ıka 'yer fon ma wō pō le fō ma soo, ka a 'yerbie ala ban wō ın a Kırısıto 'yer. XVIII Tiche ka n soor, a mō baa wō naa ε? Sıre jaa le ba wō naa naa. "A ba kōkor yin de jie wō jaa, ka a ba 'yer ti ta a wer teefo jie." (Yiel Gān 19:4) XIX N le soor kaa go, a mō a Isural nibe ba bõo a par ε? Mosesı dõo de nie 'yer, "A bala na ba ı paal ε, ın maal ba naa ka nyuur kpe yi, naa le maal a paal 'lo na ba bõo bon jaa ε, ka suur kpe yi." (Mosesı Gāma Na Tu Anüu 32:21) XX Ka Isaiya mı ba dõo jo dābāε ε, ti 'yer ıka, "A bala na ba dõo yuoro buoro ma ε, ba nye ma naa, n wiil naa n mæ kō a bala na ba dõo sooro ma ε." (Isaiya 65:1)

XXI Tiche a Isral nibe 'lo, nitõ le wo 'yer, "Bibir jaa le n ma tur a n nuur buclo a bibawõnsi ni a nidebe, na turo a soti ala na ba viele e buoro a ba mae tiersti bõbuorsti." (Isaiya 65:2)

XI

I N paa soor naa, a Naañmun ben tor a wo nibe bar bu? Kai! A maa mae un a Isral nibe, naa i a Abraham yoo yi a Benjamin buoro po. II Naañmun ba tor a wo nibe bar e, bala le wo de nie bõo. Yaa bõo a le a Naañmun gan na 'yer, le a Elaija na dõo sooro Naañmun waala doolo a Isral nibe, III "N Soro, ba kon a fu 'ye'yerbe, na ba wel a fu buoro lofo jiiir bar. Maa tee le che, ti a ba buoro a n kofu." (Namine Gan Dõo 19:10, 14) IV Bo le a Naañmun 'yer ko a Elaija? Wo 'yer naa, "N chene na tara nibe tur ata koro anuu (7,000) na ba gbur dumo puor a ti Baal e." (Namine Gan Dõo 19:18) V Le mi le a dina, nibe bamune che naa ka Naañmun na ir ba a wo wæfo juu. VI Ala be i a wæfo juu le, a ba le i tõmõ 'yõo le go e, ka le ba le e, a wæfo kõ le i wæfo le go e.

VII Bo paa le? A ala a Isral nibe na buoro nibijie baa nye e, tiche a bala a Naañmun na ir le nye. Ka a bala na che kpeme a ba nya. VIII Nitaa le an seb a Naañmun gan po, "Naañmun ven ka ba i jaa burtum wa tan a dina. A ba nibie ala maa too nye bon e, ka a ba tobo ala maa too wo 'yer e." (Mosesi Gama Na Tu Anuu 29:4) IX A Naa David mi dõo 'yer a ba 'yer a wo gan po, "Ve ka a ba bõdiir difo jie ka a lieb bõnyoorsu ni cheer, ka a i a ba bår lofo jie ni a ba sayar. X A ba nibie a joo, a ba koo too nye jaa e, na ba kab gõmõ kõ le too dol e." (Yiel Gan 69:22, 23)

XI N le soor go, ba ben bår na lo na ba koo too ir jaa e? A ba i le e. A ba maal bõfo juu, a bala na ba i a juu nibe e, nyen faafu ka nyuur na kpe a Isral nibe. XII Tiche ala i a ba maal bõfo ven ka a wer wo jaa le, ka a ba bõfo mi le a bala na ba i a juu nibe e, a bala mae wa puo ñmine le an kaara!

XIII Yn na ba i a juu nibe le n 'yere koro, an ben uka maa le a Naañmun ir to a yi po, ka n i a nitõnaa a yn na ba i a juu nibe po. N mõon nibir ni a tõmõ nya. XIV A maa tier le uka nyuur wo kpe a maa mae nibe ka n too a bamune faa. XV Bojuu ala i a ba tor barfo un 'maalfu ko a wer, ka a Naañmun le wa de ba, ñmine le an kaara, a koo kaara fika nibe na yi kuu po tara nyevor e? XVI Ala i fu den a paanõdõo ko Naañmun, a paanõo ala na che, a jaa un cheche. Ala i fu den a tie nyur ko Naañmun, a tie wilsti mi un cheche.

XVII Ala i ba 'mel a tie mae wile asoo bar ti ñmaa a yn na i a muo po tie wile wa mar ka yi 'mataa tooro nyuro a kõbõ'yen yire a tie agan po nõonõ, XVIII taa tier uka fu sa naa a wilsti ala e. Fõo wa 'moofo fo mae, lieb tier kaa uka a ba i a fõo na i a wile le tuo a nyibe e, ti a nyibe le tuo a fõo na i a wile. XIX Yn 'yer yn paa na 'yer ni nya, "Ba 'mel a wilsti ala bar ti paa na de ma mar." XX A le un yelmæ, tiche ba dõo 'mel ba bar a ba ba sofo juu, tiche ka a yn ara ni sofo. Yi ta buoro yuor e, tiche yi joro dabæ. XXI Bojuu ala i Naañmun ba dõo bar a tie mae wilsti e, wo koo bar a yn mi e.

XXII Yi tier kaa le a Naañmun na i a maal vula soo ka a wo ye le mi kpeme, a wo ye le kpeme na ko a bala na lo, tiche na wo maal vula ko a yn, ala i yi chene na chiine a wo maal vula po. Ka le ba le e, won ñmaa yn bar. XXIII Ala wa i ba teen a ba baal bar, Naañmun na tõon de ba le mar a tie

'yōō, Nāaḡmḡn na tōōn le de ba mar a le go. ^{XXIV} Yḡ kaa, ala ḡ a yḡn ban ḡmaa yḡn a mōō pō tḡe pō wa mar a yḡr tḡe ban sel, an le ḡn tuo a yḡr tḡe wilsḡ ala ban dōō 'mel bar marfo bu?

^{XXV} N ba bōōro ška n vē ka a yelsōolaa nyā sōol a yḡn na ḡ a n yeer tḡ ba ḡ a Isral nḡbe ε, ka yḡ taa bōōro yuor nḡ a yeḡe nyā ε. A Isral nḡbe tara na a nyākpāen a le ne na tḡ tān a sōō 'lo a bala na ba ḡ a Isral nḡbe ε, na wa tḡ nye a faafō baar. ^{XXVI} Le le na ḡ tḡ a Isral nḡbe ba jaa pāa nye faafō nḡtāa le na seb a Nāaḡmḡn ḡān pō, "Fafaara na yḡn be a Jiyon wa, na wō wa lḡeb tḡer jaa na ba vḡle ε, yḡn a Jekōb bal nḡbe pō bar. ^{XXVII} A neturaa le a nyāna ḡn na tara nḡ ba, a sōō 'lo ḡn wa de a ba yelḡebe a jaa bar." (*Isaiya 59:20, 21*)

^{XXVIII} Fōō kaa, a 'yer nōō nyā vēn ka ba ḡ Nāaḡmḡn dōdēme a yḡn na sōō de jūu. Tḡche ala ḡ a irfo pō mḡ le, bala le a Nāaḡmḡn nō yōō a ba sāakpāmune jūu. ^{XXIX} Bojūu Nāaḡmḡn kōfo nḡ a wō bōōlfo kō tōō lḡeb jaa ε. ^{XXX} Nḡtāa le a yḡn mḡ na ba ḡ a Juu nḡbe ε, na yaa dōō wōnō a Nāaḡmḡn toor ε, tḡche pōpāanyā yḡ nyen a wō nḡbaal a ba bawōfo jūu. ^{XXXI} Le le a bala mḡ na ḡ a Juu nḡbe, ba mḡ lḡeb ḡ bawōnsḡ, na ba pāa mḡ na nye a Nāaḡmḡn nḡbaal a pōpāanyā, nḡtāa le a sḡn mḡ na nye a Nāaḡmḡn nḡbaal. ^{XXXII} Bojūu Nāaḡmḡn pōōn a nḡbe ba jaa a bawōnsḡ die pō, na won tōō kaa ba jaa nḡbaal. ^{XXXIII} Nye le a Nāaḡmḡn lefo na suu jā. A wō yē nḡ a wō bōōfo ba ḡbōr ε! A wō 'yer tōorfo ba be bōōfo ε. A wō sōḡ mḡ ba be bḡerfo ε! ^{XXXIV} "An le dōō bōō a sḡ Soro tḡer? Bu an le mḡ dōō ḡ a wō 'yer sōnō." (*Isaiya 40:13*) ^{XXXV} "An le dōō de nie kō Nāaḡmḡn bon, ka wō pāa wa yara a sān?" (*Job 41:11*) ^{XXXVI} Bojūu wō jie le a bomo a jaa yḡ. 'Lo le maal a jaa, na wō sō a bonḡ a jaa. 'Lo le sō a tḡr bḡbir nḡ bḡbir jaa. A ḡ a le.

XII

^I A le jūu, n sōōro yḡ naa yeer, a Nāaḡmḡn nḡbaal nyā jūu, yḡ de a yḡ māe na ḡ bōnḡbie lon bōōr kō Nāaḡmḡn. A ḡn cheche naa peḡe a Nāaḡmḡn pōō. Le le ḡ a puorfo na tara par. ^{II} Yḡ taa le wa lḡere maala a le a wer nḡbe na maala go ε, tḡche yḡ maala a le na lḡere yḡ a tḡer paalaa nyā yḡn nye. Yḡn pāa tōōn beer na yḡ bōō a Nāaḡmḡn bōfo, a ala na ḡ vḡla naa peḡe a wō pōō naa ḡ cheche.

^{III} A Nāaḡmḡn wāefō nyā won wāe ma jūu, n sōōro naa a yḡ āsōo jaa ška, ta tḡer a yḡ māe tḡ pōn bar a le yḡn taa tḡer ε, tḡche yḡ ma tḡer a yḡ māe 'yer tōorfo nḡbḡje jaa jā a sōōfo 'lo a Nāaḡmḡn na kō yḡ. ^{IV} Nḡtāa le a sḡ āsōo jaa na tara āḡān tḡ ka a tara jidēdēme, a jidēdēme anyāna ba tōnō tōbō'yen ε. ^V Le mḡ le a Kḡrisḡto pō, a sḡn bala na ḡ yōō tḡ lōō āḡān bō'yen pō, a jidēdēme anyā a jaa 'mantaa tōnō. ^{VI} Sḡ jaa tara na kofosḡ na tḡe taa, tḡ a le a Nāaḡmḡn wāefō won wāen sḡ. Ala ḡ a āsōo kōfo ḡn a Nāaḡmḡn 'yer 'yerfo le, wō ma 'yere jā a le a wō sōōfo na ta. ^{VII} Ka ala ḡ tōmō tōfo mḡ le, vē ka wō ma tōnō, ala ḡ wiilfo mḡ le, vē ka wō ma wile. ^{VIII} Ala ḡ ākpēō 'yōōfo le, vē ka wō ma 'yōōnō a ākpāen. Ka ala ḡ a wō kōfo le nḡbaalsḡ sōōfo, vē ka wō ma sōnō ba nḡ pōpel. Ala ḡ nḡdiere tōmō le, vē a wō ma mōō nḡbir nḡ a tōmō. Ala wa ḡ nḡbe 'maalfō tōmō le, wō ma maala a le nḡ chulfo.

^{IX} Nōfo wō ḡ yelmāe nōfo. 'Laar bon 'lo na ḡ ḡeer, tḡ 'mar bon 'lo na ḡ sō. ^X Yḡ chele taa yeḡe, na yḡ de a yeer nōfo nōn taa. Yḡ 'yōōnō a yḡ taaba gar a yḡ māe. ^{XI} Yḡ ta ḡ nḡ tūtḡlsḡ ε, tḡche yḡ vē ka a nōmō yḡ a yḡ mōō nḡbir nḡ a sḡ Soro tōmō. ^{XII} Yḡ chule nḡ a yḡ tḡertōfo jie, na yḡ tara kānyir a yḡ

wōm pɔ, na yɪ tara yelmāe nɪ a yɪ Nāanmɪn soɔrfɔ pɔ. ^{XIII} Yɪ ma lɔɔ pɔn a Nāanmɪn nɪbe bala na ba tara bon jaa ε, na yɪ ma diere sāanba a yɪ yie pɔ.

^{XIV} Na yɪ 'yerε nevɪla 'yɔɔnɔ a bala na gere yɪ, na yɪ 'yer nevɪla 'yɔɔ ba, yɪ ta pɔ 'yɔɔ ba ε. ^{XV} Yɪ chɪle nɪ a bala na chɪle, na yɪ mɪ pɔɔ a bala na kɔnɔ na yɪ kɔnɔ. ^{XVI} A yɪn nɪ a bala na kpɪere, yɪ tara tier bɔ'yen. Yɪ ta kaara ba pɔɔ ε, tɪche yɪ soɔ 'matāan a nɪbe bala na ba jā yɪ ε. Yɪ ta kaa ɪka yɪn ɪn yē dēme ε.

^{XVII} Yɪ ta de bier yāan bier sān ε. Yɪ bɔɔnɔ sɔ, na yɪ maala a ala na vɪele nɪre jaa niem. ^{XVIII} Ala ɪ an tɔɔ naa, an ɪ yɪn māe le, yɪ tara nyā'maar nɪ a bala jaa yɪn lɔɔ kpɪere nɪ. ^{XIX} N barmine, yɪ taa ɪre wa yaara taa sān ε, tɪche yɪ baraa kɔ a Nāanmɪn suur. Bojūu a seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, "Maa le so a sān yaafɔ, ɪn ɪeb yaa a sān." Le le a Soro 'yer. (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 32:35*) ^{XX} Le an na ɪ le ɪka, "Ala ɪ kɔ kpɛn a fɔ dɔsɔɔ, kɔ wɔ bɔdiir a wɔ di. Ala ɪ kɔnyūur wa kpe wɔ naa, kɔ wɔ kɔɔ a wɔ nyū. Fɔɔ be maala a nɪtɔ, an kaara fɪka būu saalbɪe le fɔ mɔɔ dɔɔl wɔ a jum." (*Sokpar Gān 25:21, 22*) ^{XI} Yɪ ta vē ka bier tɔɔ yɪ ε, tɪche yɪ de vɪla tɔɔn bier.

XIII

^I A yɪ āsɔɔ jaa wɔ ma siir a wɔ māe kɔ a paal nɪbere, bojūu kpɛɔ jaa ba be be ka a ba ɪ Nāanmɪn le bin ε. Kpɛɔ soɔ jaa ba be be ka Nāanmɪn ba le bin wɔ ε. ^{II} A le jūu, nɪre 'lɔ jaa na chɪre nɪ a kpāen dēme ba nyāna, a Nāanmɪn na bin ba le wɔ chɪre nɪ, ka a bala na ɪre a le na 'yɔɔn ba māe 'yer. ^{III} Bojūu a kpāen dēme maa diere bier dɔɔlɔ a bala na maala vɪla ε, tɪche a bala na maala a dɛer le ba ma de ye le dɔɔlɔ. Fɔ bɔɔɔ naa ɪka fɔ ta joro a kpāen dēme dābāe bɪ? Fɔ pāa maala a le na vɪele, ban dāna fɔ naa. ^{IV} Bojūu wɔ ɪn Nāanmɪn tɔtɔnɔ ɪka wɔ maal fɔ vɪla. Tɪche fɔɔ wa maal dɛer 'lɔ, vē ka dābāe kɔɔɔ fɔ, a ba ɪ pɔɔ 'yɔɔ le wɔ tara a soɔ ε. Nāanmɪn tɔtɔnɔ le wɔ ɪ na ara kɔ yeltorsɪ ɪka wɔ kpāana a bala na maala dɛer. ^V A le jūu, a tara na sɔr ka yɪ siir yɪ māe kɔ a kpāen dēme, a ba ɪ ban na kpāa yɪ tɛe jūu ε, tɪche an ɪ a yɪn māe mɪ bɔɔ nyɔɔfɔ jūu.

^{VI} A anyāna jūu le so yɪn yara lɔpoo kɔɔ a kpāen dēme na ɪ a Nāanmɪn tɔtɔnɔ na de a ba sɔɔ wɔ jaa tɔnɔ nɪ. ^{VII} Nɪre jaa sān fon wa di, yab wɔ. Ka ala ɪ lɔpoo le faa yab ε, yab. Ka tēmaal libie yabfɔ le bɪ, yɪ ma yab, na yɪ joro a 'lɔ a jofɔ na sɛn, tɪ 'yɔɔnɔ a 'lɔ mɪ a 'yɔɔfɔ na sɛn.

^{VIII} Yɪ taa pɛne taa libie ka sān ma gā a yɪ chara pɔ ε, a sān 'lɔ tɛe na gā a yɪ chara pɔ le, nɔfɔ yɪn na nɔ nɔ taa, bojūu nɪre 'lɔ jaa na nɔ a wɔ tɔ soɔ tun a le a nɛbināa na 'yer a jaa. ^{IX} A 'yerbinsɪ le a anyāna, "Ta sē ε." "Ta kɔ nɪre ε." "Ta ju nɪre bon ε." "Ta jɪele nɪre bon ε." (*A Yifɔ Gān 20:13-17*) A 'yerbinsɪ ala a jaa nɪ pāa che, ba den a jaa 'yer 'yer bir bɔ'yen ɪka, "Nɔ a fɔ tɔ soɔ nɪtāa a fɔ māe." (*Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:18*) ^X Fɔɔ wa nɔ nɪre, faa maala wɔ bier ε. Ala le so, fɔɔ wa tara nɔfɔ, fɔ tu naa a le jaa a Mosesi nɛe na 'yer.

^{XI} Yɪ maala a nɪtɔ, bojūu yɪ bɔɔn naa le a dɪna sɔɔ nyā na kaara. A sɔɔ ta naa ɪka yɪ jɛɔ ɪr a yɪ gɔɔ pɔ, bojūu a sɪ faafɔ gbɔr jaa yēyē gar a bɪbir 'lɔ sɪn dɔɔ soɔ de. ^{XII} A chen bālāa ka a tāsɔɔ baar, tɪche ka a ɪ a wer mɪ tɔɔ chaar a le nɛ. Yɪ ɪ a sɪ yaar a tāsɔɔ bomo bar tɪ de a chāa bomo su. ^{XIII} Yɪ ɪ a sɪ kpɪere jaa kākār fɪka a mɔtɔɔ nɪbe, na sɪ ɪr sɪ māe yɪn dāen bɔyuoɔr pɔ, dāa buufɔ pɔ, sɛsɛyele pɔ, nɪ folaa ɪfɔ pɔ, bɪ gɔmɔ bɔfɔ nɪ nyuur pɔ.

XIV Tiche yi de a si Soro Yesu Kurisito na yi su pɔɔ a yi mæ, na yi ta le tiere ika yi ure a le a yi āgān vɔlaa na buɔɔ go ε.

XIV

I Nire 'lo sɔɔfo na ba jā bon ε, yi ma sɔɔ de wo na yi ta tɔɔɔ a wo yelbil 'yer ε. II Isɔɔ sɔɔfo ma vĕn ka waa chire bon jaa ε, ka a āsɔɔ sɔɔfo mi na bal ka 'lo mi dire jɔvai tɛε. III A nire 'lo na ba chire bon jaa ε, wɔ ta kaara a 'lo na ba dire a jaa pɔɔ ε, a fɔɔ nyā mi na ba dire a jaa ε, ta kpere a 'lo na dire a jaa ε, bojūu Nāaŋmin de wɔ naa. IV Fɔɔ mi ni ana na fon tɔɔɔ nire kɔɔ tɔtɔnɔ 'yer? A wɔ mæ nɔkpɛε sɛ ka wɔ ara na bu wɔ lo naa, wɔn le ara na, bojūu a wɔ Soro na tɔɔn maal wɔ a wɔ ara.

V Nire ma kāan a bɔbir āsɔɔ a wɔ gar āsɔɔ, ka āsɔɔ kaa a bɔbie a jaa ka a i bɔ'yen. Isɔɔ jaa wɔ ma tiere kaa a wɔ mæ tiere pɔ. VI Nire 'lo na de a bɔbir āsɔɔ a wɔ gar a jaa, wɔ ure a le a si Soro jūu. 'Lo na ɔɔɔ a nɔn, wɔ ɔɔɔ a si Soro jūu, bojūu wɔ ma sɔɔr Nāaŋmin 'yɔɔ. A 'lo mi na ba ɔɔɔ ε, wɔ mi ure a le a si Soro jūu, wɔ mi ma puor Nāaŋmin yāan. VII Bojūu nire āsɔɔ jaa ba be be kɔ a wɔ mæ tɛε 'yɔɔ ε. Nire āsɔɔ jaa mi ba kpi kɔ a wɔ mæ tɛε ε. VIII Ala i si ben ka, si ben be kɔ a si Soro. Ala i si mi kpi naa, si kpin kɔ a si Soro. Ka si chene na vɔɔ, bu si kpi naa, a si Soro le sɔ si.

IX A anyāna jūu le a Kurisito kpi ti na wɔ le ir i vor, ika a wɔ i a kūn ni a vɔe ba jaa Soro. X Fɔɔ mi, baa 'yɔɔ le fu tɔɔɔ a fu yebe 'yer, bu bo le sɔ ka fu kaara a fu yebe pɔɔ? Bojūu si jaa le na ara a Nāaŋmin 'yer tɔɔɔfo dakɔɔ par. XI A seb a Nāaŋmin gān pɔ ika, "A si Soro le 'yer, in i vor jūu, a gbɛdumo a jaa na gbur a n niem, ka a kɔkɔr jaa haa 'yer ika maa le i a Nāaŋmin." (Isaiya 45:23) XII Be le a si āsɔɔ jaa na pāa 'yer a si mæ 'yer kɔ a Nāaŋmin.

XIII A le jūu, yi i a si bar a si taaba 'yer tɔɔɔfo, na si lieb a si tiere na si ta ure kɔsr bāraa kɔɔ a si taaba sɔi pɔ a ba ŋmiere loro ε. XIV A maa na be a si Soro Yesu 'yɔɔ, n sɔɔn sɔre jaa ika bɔdiraa jaa ba i deer a wɔ mæ ε. Tiche ala i a nire āsɔɔ jaa wa kāan bon ika wɔ in bɔdeer, a bɔnyine in bɔdeer kɔ wɔ. XV Ala wa i a chen a fu yebe bɔdiraa kɔɔ fon di jūu, faa maala wile ni nɔfo ε. Ta vĕ ka a fu bɔdirsi sɔɔ a fu yebe 'lo 'yɔɔ a Kurisito na kpi ε. XVI Ta vĕ ka a bon 'lo fɔɔ na buɔɔ bɔvɔla, ka nire buɔɔ wɔ bɔdeer ε. XVII Bojūu a Nāaŋmin nāalɔɔ yebe ba i bɔdiir ni bɔnyursi yebe ε, tiche a in torfo, ni nyā'maar ni a popel na yi a Nāaŋmin siε pɔ yebe le, XVIII bojūu nire jaa na tɔnɔ kɔɔ a Kurisito tu a sɔr nyā pɔ, wɔ maala na a le na pele a Nāaŋmin pɔɔ, ka a niibe mi 'yere a niinyine 'yer vɔla.

XIX A le jūu, yi i a si mɔɔ nɔbir, na si maala a le na waan nyā'maar a si 'yɔɔn taa ākpāen. XX Yi ta de bɔdiir yebe sɔɔn a Nāaŋmin tɔmɔ bar ε. Bɔdiraa a jaa vɔle naa, tiche a in deer ala i nire din bon na vĕ ka a wɔ tɔ sɔɔ lo. XXI A le a sɛε naa ka nire ta 'wɔb nɔn ε, bu nyū dāa ε, bu maal yebe kɔɔ na vĕ ka a wɔ tɔ sɔɔ lo ε.

XXII Le jaa fon bɔɔ a yelsi anyāna pɔ, bar ka a be a fɔɔ ni Nāaŋmin chara pɔ. Popel sɔɔ le a 'lo tiere na ba 'yɔɔ wɔ yebe ni a bonsi ala a 'lo mæ na 'yer ika a i naa ε. XXIII Tiche nire 'lo na dire ni baal, 'yɔɔn a wɔ mæ 'yer, bojūu waa dire ni sɔɔfo ε. Bon jaa mi na ba wa yi sɔɔfo pɔ ε, a in bier.

XV

I Sɪn bala na kpɛmɛ, a sɛɛ naa ka sɪ tuo a bala na ba kpɛmɛ ɛ, na loro tuor, na sɪ ta pele a sɪn mɛɛ puor ɛ. II A sɪ ɛsɔɔ jaa wɔ ma pele a wɔ to sɔɔ puɔ, na sɪ sɔɔ wɔ a wɔ mɪ ba nyɪbe. III Bojũu a Kɪrɪsɪto mɛɛ gba mɪ ba dɔɔ pel a wɔ mɛɛ puɔ ɛ, tɪche a le an seb a Nɛaŋmɪn gɛn pɔ ɪka, “A tobie ala a bala na tofɔ, a wa dɔɔl a n ju.” (*Yiel Gɛn 69:9*) IV Bojũu a ala a jaa na dɔɔ seb a Nɛaŋmɪn gɛn pɔ, a kɔr jaa bin, a seb a sɪn wiilfo 'yɔɔ, ka a gɛma anyɛna kɔ sɪ kɛnyir 'yɔɔn sɪ ɛkpɛɛn ka sɪ tara tɪertɔfo jie.

V A Nɛaŋmɪn na korɔ yɪ a kɛnyir na wɔ 'yɔɔnɔ yɪ a ɛkpɛɛn, wɔ kɔ yɪ nebɔ'yen ka yɪ turo nɪ a Yesu Kɪrɪsɪto. VI Ka yɪ jaa 'mataa tara tɪer hɔ'yen na yɪ de nebɔ'yen 'yɔɔn a Nɛaŋmɪn tur na ɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto Sɛa.

VII Yɪ sɔɔ diere taa nitɛa le a Kɪrɪsɪto mɪ na sɔɔ de yɪ, ka yɪn tɔɔ waan pɛɛfo wa kɔ Nɛaŋmɪn. VIII N 'yere na korɔ yɪ ɪka, a Kɪrɪsɪto wa lieb naa a Juu nɪbe tɔtɔnɔ a Nɛaŋmɪn yelmɛɛ jũu, na wɔ vɛ ka a le a Nɛaŋmɪn na tur a nɛɛ kɔ a sɪ Sɛakpɛmɪne ɪ yelmɛɛ. IX Ka a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, mɪ na tɔɔ kɔ Nɛaŋmɪn tur a wɔ nɪbaal jũu. Nitɛa le na seb a Nɛaŋmɪn gɛn pɔ ɪka, “A le jũu, ɪn dɛnfo naa a bala na ba ɪ a Juu nɪbe sɛ, naa yiel yiel kɔ a fo yuor.” (*2 Samuwel 22:50*) X A le seb go, “A yɪn na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, yɪ 'matɛaŋ a Nɛaŋmɪn nɪbe chɛle.” (*Mosesi Gɛma Na Tu Anũu 32:43*) XI A le seb go, “A yɪn na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, yɪ pɛɛɛ a sɪ Soro, na yɪ yiele pɛɛfo yiel korɔ wɔ, a yɪn nɪbe ba jaa.” (*Yiel Gɛn 117:1*) XII Isaiya gba mɪ le 'yer go a wɔ gɛn pɔ, “A Jesu nyɪr na le to naa. 'Lɔ le na ir na wɔ kaara a paalsɪ a jaa, na wɔ mɪ ɪ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, tɪertɔfo jie.” (*Isaiya 11:10*)

XIII A Nɛaŋmɪn na ɪ a yɪ tɪertɔfo sɔɔ, wɔ sɛɛ a yɪ nyɛn nɪ chɪlfo, nɪ nyɛ'maar a le yɪn sɔɔ wɔ, ka a yɪ tɪertɔfo pɛa nɛme yaar nɪ a Nɛaŋmɪn Sɪɛ kpɛɔ.

XIV N yɛɛr, maa mɛɛ sɔɔ naa ɪka yɪ seen naa vɪla maalfɔ, na yɪ tara yɛ na yɪ bɔɔ taa wiilfo. XV N seb a da sɛɛr amɛne 'yɔɔ kɔ yɪ, ka a kaara fika n le bɔɔ tɪer yɪ go, a Nɛaŋmɪn wɛɛfo won kɔ ma XVI ka n ɪ a Yesu Kɪrɪsɪto tɔtɔnɔ naa tɔnɔ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe pɔ jũu, naa sɔnɔ mɔɔlɔ a Nɛaŋmɪn 'yer nɔɔ. Le le a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, puorfɔ na tara par ka a Nɛaŋmɪn sɔɔ de na wɔ oon ba nɪ a wɔ Sɪɛ.

XVII In be a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ jũu, a tɔmɔ ɪn tɔnɔ korɔ a Nɛaŋmɪn yɪn yuor. XVIII N kɔ wa 'la 'yer 'yer jaa ɛ, ka a ala a Kɪrɪsɪto na maal baar ba le ɛ, tu a n 'yɔɔ ka a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, liere wa wɔnɔ a Nɛaŋmɪn toor, tu a le ɪn 'yer nɪ a le ɪn tɔ, XIX wɔ den kpɛɔ tɔn nɛ'maa tɔmɔ nɪ tɔfersɪ tun a Nɛaŋmɪn Sɪɛ kpɛɔ pɔ. Le le, n yɪn a Jerusalem chen lɛɛɛ tɪ goɔr a Ilirikum tɛɛ naa man a Kɪrɪsɪto 'yer nɔɔ nyɛna jaa nɛ nɛ nɛ. XX Maa nɪbijɛ yele le ɪka n mɔɔl 'yer a 'yer nɔɔ jie 'lɔ jaa ban ba wɔ a Kɪrɪsɪto yele ɛ, naa ta ure wa mɛ dɔɔl nɪre kɔɔ dachin par kparaa ju ɛ. XXI Nitɛa le an dɔɔ seb a Nɛaŋmɪn gɛn pɔ ɪka, “A bala ban ba dɔɔ 'yer a wɔ 'yer kɔ ɛ, na nyɛ naa, ka a bala mɪ na ba dɔɔ wɔ naa ɛ, na bɔɔn a par.” (*Isaiya 52:15*) XXII A yele nyɛna le var ma a sor ka n ba tuɔrɔ waara a yɪ sɛ ɛ.

XXIII Tɪche pɔpɛanyɛ 'lɔ, n ba le tara jipaalaa ka a paalsɪ anyɛ pɔ na le tɔ go ɛ, n mɪn dɔɔ buɔrɔ a yɪ nyɛfo a yuon yɔɔ na po jũu. XXIV N guor naa ɪka n chen Sɪpɛɛn, maa wa tala ɪn ara na piir yɪ kaa, naa jɛ a yɪ sɛ bɛlɛa a yɪ sɔɔ ma ka n chen. XXV Pɔpɛanyɛ 'lɔ, Jerusalem le n chiine nɪ a sɔɔfo ɪka n tɪ kɔ a Nɛaŋmɪn puorbo a be. XXVI Bojũu a Masedonɪya dɛme

ni a Akaya dēme man taa ɪka ba chɪer chɪerfo sōon a Nāanmɪn puorbo bamine na be a Jerusalem na ba tara bon jaa ε. ^{XXVII} Ba nyen a le ka a ɪ s̄an kɔ ba a ba de a le dɔɔl a ba m̄ae. Ala ɪ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ε, p̄on naa a Juu nɪbe a Nāanmɪn s̄ofofɔsɪ, ala le so ka a mɪ s̄eε ɪka ba mɪ l̄ōon a Juu nɪbe p̄on a ba b̄otarsɪ. ^{XXVIII} Maa wa t̄o a nit̄o, naa de a chɪerfofɔsɪ anȳa kɔ ba baar, ala le ɪn chen a Sɪp̄een naa tɪ 'loɔ piir yɪ kaa. ^{XXIX} N b̄ōon naa ɪka maa wa waara, ɪn waan naa a Kɪrɪsto s̄ofofɔ na berma.

^{XXX} N s̄oɔɔ yɪ naa n ȳeer, nɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsto nɪ a Nāanmɪn Sɪe n̄ɔfo ɪka, yɪ p̄oɔ ma a n m̄ofo nȳa p̄o, s̄oɔɔ Nāanmɪn k̄oɔ ma. ^{XXXI} Yɪ s̄oɔɔ Nāanmɪn, a w̄o faa ma yɪn a bala na ba s̄oɔ be a Judiɔa, ka a le mɪ ɪn chiine a Jerusalem ka a Nāanmɪn puorbo mɪ tɪ s̄oɔ de, ^{XXXII} ka ala ɪka Nāanmɪn b̄ofo le, ka n wa a yɪ s̄e nɪ p̄opel a sɪ 'mataa 'ȳoɔ taa ākp̄aen. ^{XXXIII} Nāanmɪn na ɪ a nȳa'maar s̄oɔ, w̄o be a yɪ jaa s̄e. A ɪ a le.

XVI

^I N p̄oɔ naa a sɪ ȳep̄oɔ Fiibi yovɪla k̄oɔ yɪ, a p̄oɔ nȳa ɪn t̄ōt̄ōn̄o be a Kenkɪrya t̄ēdēme pupuorbiir p̄o. ^{II} N s̄oɔɔ yɪ naa ɪka 'lo wa tɪ, yɪ de w̄o nɪ a sɪ Soro yuor, na yɪ maal w̄o a le na s̄een a Nāanmɪn puoro, na yɪ mɪ k̄o w̄o s̄ofofɔ jaa won na b̄oɔɔ yɪ a yɪ s̄e. Boj̄uu w̄o mɪ d̄ōɔ s̄ōɔ nȳoɔ nɪ a maa m̄ae.

^{III} Yɪ puor a Pɪrɪsɪla nɪ Akuɪla k̄o ma. Ba ɪ naa a n t̄ōt̄ōtaaba a Yesu Kɪrɪsto t̄ōm̄o p̄o. ^{IV} Ba t̄ōn k̄uu t̄ōm̄o k̄o ma. A ba ɪ maa t̄eε gba le ε, tɪche a pupuorbo bala ba jaa na ba ɪ a Juu nɪbe ε, āḡan mɪ 'maan ba naa.

^V Puor a pupuorbiir bala na ma l̄ōo puor a ba yir. Puor a n badaba Epainitɔsɪ, 'lo le de nie turo a Kɪrɪsto be a Asɪya paal p̄o.

^{VI} Yɪ puor a M̄eer mɪ na ir nȳaa 'ȳoɔ t̄ōn̄o k̄oɔ yɪ, ^{VII} na yɪ mɪ puor a Andirunkasɪ nɪ a Junyasɪ. Ba ɪn a n b̄or nɪbe ka maa nɪ bala jaa mɪ d̄ōɔ 'mataa be a p̄ofofɔ die p̄o. A nit̄ōnsɪ b̄ōɔ ban jaa cheche, bala mɪ le de nie turo a Kɪrɪsto tɪche ka a maa wa bɪer.

^{VIII} Yɪ puor Ampulatusɪ k̄o ma, n n̄o w̄o naa a Kɪrɪsto tufɔ j̄uu, ^{IX} na yɪ mɪ puor Urbanusɪ na p̄oɔ sɪ t̄ōn̄o a Kɪrɪsto t̄ōm̄o p̄o nɪ a n badaba Sitachɪsɪ.

^X Yɪ puor Apelesɪ n̄r̄e jaa na s̄oɔ ɪka w̄o turo naa a Kɪrɪsto s̄or jaa ne ne ne, na yɪ mɪ puor Aristobulus nɪ a w̄o yir dēme ba jaa.

^{XI} Yɪ puor a Herodiyon na ɪ a n b̄or n̄r̄e, na yɪ mɪ puor a Narsɪsusɪ nɪ a w̄o yir dēme ba jaa na turo a sɪ Soro.

^{XII} Yɪ puor a Tɪrafaina nɪ Tɪrafosa, a p̄obo ba nȳana m̄ōon nɪbir nɪ a sɪ Soro t̄ōm̄o, na yɪ puor a Persis mɪ na ɪ a p̄oɔ ās̄oɔ na m̄ōo nɪbir nɪ a sɪ Soro t̄ōm̄o.

^{XIII} Yɪ puor a Worofos ban ir a sɪ Soro p̄o nɪ a w̄o ma, a w̄o ma mɪ ɪn a n ma.

^{XIV} Yɪ puor Asunkirtusɪ, nɪ Filegon, nɪ Hemusɪ nɪ Patrobas nɪ Hermasɪ nɪ a ȳeer bala jaa na be a ba s̄e.

^{XV} Yɪ puor a Filologusɪ nɪ Juliya nɪ Nereyus nɪ a w̄o ȳep̄oɔ nɪ Olinpasɪ nɪ a Nāanmɪn puorbo ba jaa na be a ba s̄e.

^{XVI} Yɪ puor puor taa nɪ p̄opel. A pupuorbiir ba jaa puor yɪ naa nɪ a Kɪrɪsto yuor.

^{XVII} N kp̄ākp̄āana yɪ naa ȳeer ɪka yɪ guro yɪ m̄ae s̄ō nɪ a bala na ma waara nɪ a ootaa, na ba ma v̄e ka yɪ b̄āra loro a willfo nȳa yɪn j̄ān p̄o. Yɪ t̄oɔ 'laa tɪ bar ba. ^{XVIII} Boj̄uu a nɪbe ba nȳana a ba ɪ a sɪ Soro Kɪrɪsto t̄ōm̄o le ba t̄ōn̄o ε, tɪche a bala m̄ae volaa bomo le ba t̄ōn̄o b̄oɔɔ. Ba ma 'yere

na jaa he le le na ba de nenõo bel a nibe bala tier na ba chen niem ε.
 XIX Nire jaa wõn a le yin turo a Nãanmın 'yer ne ne ne, ka nõo kpe sı a yı ye le jũu. Tiche n bõoõ naa ıka yı maala vıla nı yẽ, na yı ta bõõ yelbier maalfõ ε.

XX A Nãanmın nyã na ı a nyã'maar sõõ, a kõ le kor ε, tiche ka a wõ ñmãε a Satan a yı gbεε pılem. A wãefõ na yı a sı Soro Yesu sã a be a yı sã.

XXI Timoti na ı a n tõtõtõ sõõ puor yı naa, ka a Lusiyusı nı Jason nı Sosipater na ı a n bõr nibe mı puoro yı naa.

XXII Maa mı na ı Tertıyõsı na seere a Põol gãn nyã mı puoro yı naa nı a sı Soro yuor.

XXIII Gayus yir maa nı pupuorbiir na kpiere a wõ kaara sı mı puoro yı naa. Erastus na ı a tõe libikaara nıkpẽε nı a sı yebe Kuwartusı mı puoro yı naa. ¹

XXV Põpãanyã, tır wõ ta a Nãanmın nyã na sõõ yı a yı tõõ ara tu a n 'yer nõõ nyã ın mool na ı a Yesu Kırısıto, naa chaar a yelsõõlaa nyãna na sõõ a kõr jaa na po. XXVI Tiche põpãanyã, a yelsõõlaa chaar naa tu a le a Nãanmın 'ye'yerbe a le a Nãanmın vor nyã na 'yer ba, ka a paalsı ba jaa na sõõ de, na ba turo wõ. XXVII A Nãanmın nyã tee le ı a yẽ sõõ, wõ nyere tır bıbir nı bıbir jaa tu a Yesu Kırısıto 'yõõ. A ı a le.

¹ XVI:XXIII 16:23 A põfo hjer nı anaar ba dõõ põõ a gãn põ ban seb ıka, 24 A sı Soro Yesu Kırısıto wãefõ a be a yı jaa sã. A ı a le.

A GĀN DĔO A PĔOL NA SEB KŪ A KORINTI NIBE

I Maa PĔol a Nāanmūn na bĔol a wō bōfo pō ūka n i a Yesu Kūrisito ntōnāa n i a s i yebe Sose tenesi, II le sere a gān nyā korō a yin na puoro a Nāanmūn be a Korinti tēe pō. A yin na oo be a Yesu Kūrisito 'yōo na yi i a wō n i chechesi lōon a bala na be jie jaa na bōolo a s i Soro Yesu Kūrisito yuor na i a s i n n i a ba jaa Soro. III Wāefo n i nyā'maar na yi a s i Sāa Nāanmūn n i a s i Soro Yesu Kūrisito sē a be a yi sē.

IV N ma puor Nāanmūn yāan ko yi bojūu wō wāe yi naa tu a Yesu Kūrisito 'yōo. V A wō jūu le yi le yele a jaa pō, a yi 'yerbie n i a yi bōofō a jaa pō, VI bojūu a Kūrisito dāaste sin d i, yi sōon de. VII A le jūu, yaa faa a Nāanmūn s i e kōfo āsōo jaa ε, na yi pāa mōo n i bir chele a le a s i Soro Yesu Kūrisito na le lieb wa. VIII Wōn 'yōo yin ākpāen t i t ān a baaraa, ka yi kō tara chefo ε, t i t ān a s i Soro Yesu Kūrisito waa b i bir. IX A Nāanmūn nyā na bĔol yi wa lōon a wō Bie Yesu Kūrisito na i a s i Soro un yelmāe sōo.

X N yeer, n den a s i Soro Yesu Kūrisito yuor naa sōoro n i yi ūka yi jaa yi ta ūma dēdē ka ootaa be a yi pō ε, a le na vē naa ka yi pāa tara nebō'yen n i tier bō'yen. XI N yeer, nibe bamune na yi a Kloe yi wa man ko ma ūka nechure ben a yi chara pō. XII A le par le ūka, a yi āsōo jaa ma 'yer ūka, PĔol le maa turo, ka āsōo m i 'yer, Apolosi le maa turo, ka a āsōo m i 'yer, S i fasi le n turo, ka a āsōo m i 'yer ūka, Kūrisito le n turo.

XIII A Kūrisito ūman dēdēme b i? PĔol le ba kpa a daa ju b i? B i PĔol yuor le yi son a Nāanmūn kōo? XIV N pōo pel naa un ba so a yi āsōo jaa Nāanmūn kōo ε, ka ala ba i Kūrisipusi n i Gayus tēe ba le ε, XV ka n i ree jaa kō tōo 'yer ūka maa yuor le n son yi a Nāanmūn kōo ε. XVI Oo, n m i dōo so a S i Stefanasi n i a wō yir dēme ba jaa a Nāanmūn kōo. A anyā puor n ba tier n i ree jaa un le so a Nāanmūn kōo ε. XVII Bojūu Yesu Kūrisito ba tō ma ūka n i t i suoro nibe Nāanmūn kōo ε, t i che n t i mōol a 'yer nōo na ba i n i saal yē 'yer ε. Ka a Kūrisito kūu wōn kpi a daa taa i pōro ε.

XVIII Bojūu a daa 'yer un dābol 'yer ko a bala na were, t i che a un Nāanmūn kpēo ko a sin bala na nye a faafō. XIX Bojūu a seb a Nāanmūn gān pō ūka, "In sōo naa a yē dēme yē bar, naa bōbōr a bōofō dēme bōofō bar." (Isaiya 29:14)

XX Nyine le a yē dēme be? Nyine le a bōofō sōo be? Nyine le chibe dēme m i be a d i na? A ba i Nāanmūn lieb a wer nyā yē a wō i jōl ε? XXI Bojūu a Nāanmūn yē ko vē ka a wer de a wō yē bōon wō ε, Nāanmūn pōo pel naa n i a jōl mōol ban mōol ka a na faa a bala na sōo de. XXII A Juu nibe ma bōoro naa ne'maa yele, ka a bala na ba i a Juu nibe ε, m i bōoro yē. XXIII T i che sin mōol naa Yesu Kūrisito ban kpa a daa ju, ka a i gber bārfō ko a Juu nibe t i m i i jōl yele ko a bala na ba i a Juu nibe ε. XXIV T i che a bala a Nāanmūn na lōo bĔol a Juu nibe n i a bala na ba i a Juu nibe ε, Kūrisito le i a Nāanmūn kpēo n i a Nāanmūn yē. XXV Bojūu Nāanmūn jōlō un yē gar a n i ree yē, ka a Nāanmūn balfō tara kpēo gar a n i ree kpēo.

XXVI N yeer, yi tier a le yin dōo be t i a Nāanmūn wa bĔol yi, n i saal kaafō pō, a yi yōo ba dōo i yē dēme ε, a yi yōo ba dōo i yuor dēme ε, yaa i nāmune b i b i ir ε. XXVII T i che Nāanmūn ir naa a wer nyā jōl bon 'yōon a yē

dēme vā, Nāan̄m̄n le ir naa a wer nyā bōbalaa na wō 'yōon a kpāen dēme vā. ^{XXVIII} Nāan̄m̄n ma ir naa a wer bon ba 'yōonaa, a ala a nibe na kaara pōrō, n̄i a nibe bala gba n̄re jaa na ba 'yōonō ε, wō ɪ naa n̄tō ka a bon 'lo a wer na 'yōonō ka wō ɪ pōrō, ^{XXIX} ka n̄re jaa taa bōrō yuor a wō niem ε. ^{XXX} A wō jūu le yɪ be a Yesu K̄r̄s̄to 'yōō, 'lo le ɪ a yē yɪ a Nāan̄m̄n sē k̄s̄ s̄t, na wō ɪ a s̄t torfō n̄i cheche n̄i a faafō. ^{XXXI} A le jūu, n̄itāa le an seb a Nāan̄m̄n gān pō, “Vē ka a 'lo na bōrō yuor, wō bōrō a yuor a s̄t Soro 'yōō.” *(Jeremiya 9:24)*

II

^I N yeeɪ, ɪn dōo wa a yɪ sē, n̄ ba waan nebōon bui yē 'yer naa wa man a Nāan̄m̄n dāaste k̄s̄ yɪ ε. ^{II} Bojūu a le ɪn dōo be a ye sē, n̄ ba le bōo bon jaa pōo a Yesu K̄r̄s̄to ban kpa a daa ju ε. ^{III} Balfō, dābāe n̄i m̄ifō le n̄ dōo ben a yɪ sē. ^{IV} A n̄ 'yer n̄i a n̄ m̄oɪfō ba ɪ yē 'yerbie ε, t̄iche a ɪ naa a Nāan̄m̄n S̄te kpēō wiilfō le, ^V ka a yɪ soofō taa d̄iel a n̄re yē ε, t̄iche a d̄iel a Nāan̄m̄n kpēō.

^{VI} Faa nye, s̄n ma 'yer a s̄t 'yer n̄i yē k̄s̄ a bala na nōo a Nāan̄m̄n s̄r pō, a ba ɪ a wer nyā bui a kpāen dēme yē na wa ɪ pōrō daar kōo ε. ^{VII} Kai, s̄n 'yere naa a Nāan̄m̄n yē soolaa, a yē 'lo na dōo sool a Nāan̄m̄n na kaa ir a s̄t daar kōo t̄ur jūu sere na wō wa maal a wer. ^{VIII} A wer nyā kpāen dēme ba dōo bōo a par ε, ala ɪ bala ta bōo ba kō naa kpa a t̄ur Soro a daa ju ε. ^{IX} T̄iche a le an seb a Nāan̄m̄n gān pō ɪka, “N̄bir jaa ba nye ε, toor jaa ba wō ε, t̄ier jaa m̄i ba bōon a ala a Nāan̄m̄n na choor k̄s̄ a bala na nō wō ε.” *(Isaiya 64:4)* ^X T̄iche anyāna le a Nāan̄m̄n S̄te wiil k̄s̄ s̄t, Nāan̄m̄n S̄te ma b̄ier naa a yel̄s̄t a jaa, na wō gba ma bōo a ala na be a Nāan̄m̄n p̄oom.

^{XI} N̄ibuor le bōo le na be a wō t̄o s̄o t̄ier pō, ka a n̄re 'lo m̄ae ba le ε? A le m̄i le n̄re ba bōo le na be a Nāan̄m̄n t̄ier pō ε, ka a Nāan̄m̄n m̄ae S̄te ba le ε. ^{XII} A ba ɪ a wer nyā s̄te le s̄t tara ε, t̄iche a S̄te 'lo na yɪ a Nāan̄m̄n sē a s̄t de bōon a ala a Nāan̄m̄n na k̄s̄ s̄t a pōrō. ^{XIII} A anyāna le s̄t 'yere, a ba ɪ n̄re 'yerbie s̄n j̄an ε, t̄iche 'yerbie ala s̄n j̄an a Nāan̄m̄n S̄te sē na s̄t wile n̄i a Nāan̄m̄n S̄te yelm̄ae n̄i a S̄te 'yerbie. ^{XIV} N̄re 'lo jaa na ba tara a Nāan̄m̄n S̄te ε, maa soo a ala na yɪ a Nāan̄m̄n S̄te sē ε, bojūu a ɪn dābol ye le k̄s̄ wō a wō maa bōo a par ε, bojūu n̄re na t̄oon bōo ala ɪ wō tara naa Nāan̄m̄n S̄te. ^{XV} A n̄re 'lo na tara a Nāan̄m̄n S̄te ma v̄ier naa a ye le a jaa kaa, t̄iche n̄re 'lo na ba tara a Nāan̄m̄n S̄te ε, wō kō bōo a n̄re 'lo na tara a Nāan̄m̄n S̄te t̄ier ε. ^{XVI} Bojūu a seb a Nāan̄m̄n gān pō ɪka, “An le bōo a s̄t Soro t̄ier, na won kpāa wō?” *(Isaiya 40:13)* T̄iche s̄n le tara a Yesu K̄r̄s̄to t̄ier.

III

^I N yeeɪ, n̄ kō t̄ōo 'yere n̄i yɪ f̄ika nibe na tara a Nāan̄m̄n S̄te ε, t̄iche n̄ 'yere n̄i yɪ naa f̄ika a wer nibe na yɪ ɪ bibiir a K̄r̄s̄to s̄r pō. ^{II} B̄irkōo t̄ee le n̄ k̄s̄ yɪ a ba ɪ saa ȳn ba ta na t̄ōo di ε. S̄re jaa le yɪ chene ba ta ε. ^{III} Yɪ chene na ɪre f̄ika nibe na ba bōo Nāan̄m̄n ε, bojūu nyuor n̄i nech̄re chene na be a yɪ pō, yaa chene ɪ a wer nibe ε? Na yɪ maala a le ban maala ε? ^{IV} A yɪ ās̄o na ma 'yer, maa turo na P̄ool, ka a ās̄o m̄i 'yer ɪka, maa turo na Apolosi. Yaa chene ɪre f̄ika nibe na ba bōo Nāan̄m̄n ε?

V A anyāna a jaa pɔ, Pɔɔl nɪ a Apolosi, bo ba ɪ? Tɔtɔnbo le sɪn ɪ a yɪ tu a be wa sɔɔ de ka a sɪ Soro kɔ āsɔɔ jaa nɪ wɔ tɔmɔ. VI Maa le bɔr ka a Apolosi mɪ chɔr a kɔɔ, tɪche Nāanmɪn le so an nɔɔ. VII Le a 'lo na bɔr, nɪ a 'lo na chɔr a kɔɔ, ba ɪ bon jaa ε, tɪche a Nāanmɪn 'lo tɛε na vɛ ka a bonɪ a jaa nɔɔ. VIII A nɪre 'lo na bɔr nɪ a nɪre 'lo na chɔr a kɔɔ ba jaa tara na tɪer bɔ'yen ka a āsɔɔ jaa na nyε a le won tɔ sāyar. IX Bojūu, sɪn ɪ naa Nāanmɪn tɔtɔtaaba, yɪn mɪ le ɪ a Nāanmɪn puo, a Nāanmɪn yɪr won mɪere.

X A wāefo a Nāanmɪn na kɔ ma le so ka n kpar a dachin par kparaa nitāa bɔɔ mɪere, ka a bamɪne mɪ mɪere dɔɔɔ. Tɪche āsɔɔ jaa wɔ bɔɔ kaara a le won mɪere dɔɔɔ. XI A ye le ɪka, nɪre jaa kɔ le tɔɔ kpar a dachin par kpar yuo le pɔɔ a 'lo na be be ε, 'lo le ɪ a Yesu Kɪrisito. XII Ala ɪ nɪre den selma, kpāna, kɔsɪr kpāen, daar, mɔɔr bɪ kakɛ, XIII nɪre jaa na nyε naa a wɔ tɔmɔ, bojūu a bɪbir 'lɔnɔ a jaa na gān chāa pɔ. Būu le na vuul nɪre jaa tɔmɔ na wɔ beer āsɔɔ jaa tɔmɔ kaa. XIV Ala ɪ a le won mɛ dɔɔɔ ba sɔɔ ε, won nyen a wɔ sāyar. XV Ala ɪ a wa di naa a nɪnyɪne kɔ nyε bon jaa ε, won nyen faafɔ, tɪche won kaara naa fɪka nɪre būu na vuul.

XVI Yaa bɔɔ ɪka yɪn māε le a Nāanmɪn puorfɔ yɪr ka a wɔ Sɪε kɪɪere a yɪ 'yɔɔ ε? XVII Ala ɪ āsɔɔ jaa wa sɔɔ naa a Nāanmɪn puorfɔ yɪr nyā, Nāanmɪn na sɔɔ naa a nɪnyɪne, bojūu a Nāanmɪn puorfɔ yɪr ɪn cheche. Yɪn māε le a puorfɔ yɪr nyā.

XVIII Yɪ ta be le a yɪ māε ε. Ala ɪ a yɪ āsɔɔ tɪer naa ɪka wɔ ɪ naa yɛ sɔɔ a wer nyā pɔ, wɔ lɪɛb ɪ “Jɔl” na wɔ pāa tɔɔ lɪɛb yɛ sɔɔ. XIX Bojūu a wer nyā yɛ ɪ naa jɔl ye le a Nāanmɪn niem, nitāa le an seb a Nāanmɪn gān pɔ, “Wɔ ma nyɔɔ naa a yɛ sɔɔ a wɔ yɛ ye le pɔ.” (Job 5:13) XX A le seb go, “A Soro bɔɔ naa a yɛ dɛme tɪer ka a ɪ pɔɔɔ.” (Yiel Gān 94:11) XXI A le jūu, nɪre wɔ ta le 'mɔɔrɔ a wɔ māε nɪ nɪre ye le ε! Yɪn le so a bonɪ a jaa, XXII ka maa Pɔɔl le bɪ, Apolosi le bɪ, Sɪfast le bɪ, a wer le bɪ, nyevor le bɪ, kūu le bɪ, dɪna le bɪ, ka daar kɔɔ le, yɪn le so a jaa. XXIII A Yesu Kɪrisito mɪ so yɪ, ka Nāanmɪn mɪ so a Yesu Kɪrisito.

IV

I A le jūu, yɪ ma kaa sɪ a sɪ ɪ a Yesu Kɪrisito tɔtɔnbo a Nāanmɪn na de a wɔ yelsɔɔɪsɪ 'yɔɔ a sɪ nuur pɔ. II Pɔpāanyā, a le na gā le ɪka a bala ban de bon 'yɔɔ a ba nuur pɔ, ba tara yelmāε. III A ba bā ma ε, ala ɪ ka yɪn le bɪ a wer nɪre le tɔɔrɔ a n 'yer sɪre jaa a maa māε kɔ tɔɔr a n 'yer ε. IV N ba tɪer ye le jaa ɪn ɪ bɔr ε, tɪche a ba wiil ɪka n ba tara ye le ε. A sɪ Soro le na tɔɔr a n 'yer. V A le jūu, yɪ ta de nie tɔɔrɔ a 'yer ka a bɪbir ba ta ε. Yɪ chele ka a sɪ Soro wa. 'Lo le na yɪn ye le a jaa na sɔɔɔ a libe pɔ, chāa pɔ, na wɔ mɪ wiil a ala na sɔɔɔ a nɪbe tɪer pɔ. A bɪbir 'lɔnɔ le āsɔɔ jaa na nyε a wɔ pɛefɔ a Nāanmɪn sɛ.

VI Pɔpāanyā, n yεεr, a yɪn jūu le n de a ye le anyāna naa man a maa nɪ a Apolosi, ka yɪn jān a par yɪ a sɪ sɛ a le ban 'yer ɪka, “Taa ɪre wa chen po a le ban seb ε.” Ka a yɪ āsɔɔ jaa taa pāa 'yɔɔnɔ nɪbe gara taa ε. VII Ana le maal ɪ a yɪ be yɪ yɔ gar nɪre jaa? Bɔ yɪ tara, ka a ba ɪ Nāanmɪn le kɔ yɪ ε? Ala ɪ a Nāanmɪn le kɔ yɪ, nɪmɪne a ɪ a yɪ bɔɔrɔ yuor fɪka yaa ɪ le ε?

VIII Yɪ ben tara bon jaa yɪn bɔɔrɔ! Na yɪ be ɪ taraa dɛme! Yɪ ben lɪɛb nāɪmɪne ka sɪn ba ɪ ε! Maa bɔfɔ le fɪka yɪ ta ɪ a nāɪmɪne sɪre jaa, ka a sɪ mɪ ta pɔɔ yɪ ɪ a nāɪmɪne. IX Bojūu maa sɛ, a kaara naa fɪka a Nāanmɪn

den a sɪn na ɪ a nɪtõnsɪ a sɪ pii a nɪyɔɔ puor, a ban kɔ sɪ chãa pɔ. Ka a sɪ ɪ bõmanãa kɔ a wer nɪ a malakastɪ nɪ a nɪbe ba jaa. ^X Sɪn ɪn jɔlɔ a Yesu Kɪrɪsɪto jũu tɪche ka a yɪn ɪ yẽn dẽme a wɔ pɔ. Sɪn ɪn nɪbaalsɪ tɪche ka a yɪn ɪ kpãen dẽme. Ba 'yõɔnõ yɪ naa tɪ kpere sɪn. ^{XI} Wa tãn dɪna gba, kõ nɪ kõnyũur le sɪ ma chiine, ka a sɪ bõsursɪ chɪer chɪer ka ba pɔɔɔ sɪ, saa tara yir kpɪere ε. ^{XII} Tõ kpãen le sɪ ma tõn a sɪ mãe nuur, bala wa tɔ sɪ, sɪ ma 'yer nevila 'yõɔ ba, bala sɔɔ gere sɪ, tɪ sɪ ma tara na kãnyir. ^{XIII} Bala wa sõɔnõ a sɪ yuor, sɪ maa 'yer tuo ε, wa tãn dɪna, baa bɔɔlɔ sɪ bon jaa ε, ka a sɪ ɪ a wer wɔ jaa tãpuor ju sɔɔr.

^{XIV} N ba seere a anyãna ɪka n su yɪ vã ε, tɪche ka n kpãa yɪ maa mãe bi'yõɔnsɪ kaar. ^{XV} Yɪn gba tara nɪbe turo pie (10,000) na kaara yɪ a Yesu 'yõɔ, tɪ yaa tara sãamɪne yɔɔ ε, maa na wa mɔɔl a Yesu Kɪrɪsɪto 'yer nõɔ kɔ yɪ le ɪ a yɪ sãa. ^{XVI} Ala le so ka n pãa sɔɔɔ yɪ ɪka yɪ turo a le ɪn turo. ^{XVII} A anyãna jũu mɪ le so ka n tõnõ a Timoti na ɪ a n bie ɪn nõ, wɔ tara na yelmãe a sɪ Soro pɔ. Wɔn tɪ jɛɔ yɪ naa a le a n befɔ na be a Yesu Kɪrɪsɪto pɔ, na n mɪ wile nɪ a pupuorbiir gbulsɪ a jiir a jaa.

^{XVIII} A yɪ bamɪne chɪere nɪ nyãa ɪre fɪka n kõ le wa be go ε. ^{XIX} Tɪche a kõ le kor ε, ala ɪ a sɪ Soro sɔɔ naa, ɪn wan a yɪ sɛ, naa tɪ kaa a ba ɪ a bala na chɪere a nyãa 'yere tee ε, tɪche ka n tɪ kaa a kpẽɔ buor ban tara. ^{XX} Bojũu Nãanmɪn nãalõɔ yele ba ɪ nee 'yer ε, tɪche wɔ ɪn kpẽɔ. ^{XXI} Buor sɔɔ le yɪ bɔɔɔɔ? Maa wa tɪre, n tɪn kpaara bu nõfɔ nɪ jomm sɪe?

V

^I Ba wa man kɔ ma sɪre jaa ɪka sɛsɛyele ben a yɪ pɔ, a le gba na ba ɪre a bala na ba puoro pɔ ε. Bie na na gãn a wɔ sãa pɔɔ. ^{II} Tɪ a yɪ chene bɔɔɔ yuor, vã kõ naa nyɔɔ yɪ ka yɪ dii a nɪre nyãna na maal a nɪtõ bar a yɪ pɔ ε? ^{III} A maa mãe gba na ba be a yɪ sɛ ε, tɪche a maa tɪer wɔ jaa ben a yɪ sɛ, naa gba tɔɔr a daba 'yer fɪka n ben be. ^{IV} Yɪn wa lõɔn a sɪ Soro Yesu yuor, a n tɪer mɪ ben a yɪ sɛ, ka a sɪ Soro Yesu kpẽɔ mɪ be be, ^V yɪ de a daba nyãna 'yõɔ Satan nũu pɔ, ka wɔ sɔɔ a wɔ ãgãn bar, tɪche ka a Nãanmɪn faa a wɔ sɪe a sɪ Soro bɪbir daar.

^{VI} A yɪ yuor bɔfɔ nyã ba tara tõnõ ε. Yaa bõɔ ɪka a dãbul jaa puor le ma vɛ ka a paanõɔ võ a yɔɔ ε? ^{VII} Yɪ kpaar a dãbul koraa bar, tɪ na yɪ ɪ paanõɔ paalaa na ba tara a dãbul ε. Le le yɪ kaara sɪre jaa. Bojũu Kɪrɪsɪto na ɪ a sɪ Gõl Bar Pɛeraabile lon a sɪ bɔɔr. ^{VIII} A le jũu, yɪ ta ɪ a sɪ dire a Gõl Bar Dɪfɔ nɪ a dãbul koraa ε, a dãbul koraa na ɪ yosõɔ nɪ putuyele, tɪche a ɪ a paanõɔ na ba tara a dãbul ε. A paanõɔ na ɪ cheche ɪfɔ nɪ yelmãe tarfɔ.

^{IX} A gãn 'lɔ ɪn dõɔ seb kɔ yɪ, n 'yer ɪka yɪ taa ɪre wa lõɔnõ nɪ a sɛsɛnbe ε, ^X n ba 'yere a bala na ba puoro na sɛne ε, bu a bogar dẽme, bu a nɪfɔlɔ bu a tɪpuorbo ε. Ala ɪ le le, yɪ kõ naa yɪ a ka a wer nyã pɔ. ^{XI} Tɪche põpãanyã, n seere na kɔɔ yɪ, a le ɪn dõɔ bɔɔɔɔ ɪka yɪ ɪ nɪ nyã. Yɪ taa ɪre wa lõɔnõ nɪ a 'lɔ na bɔɔlɔ, a wɔ mãe a yɪ yebe tɪ na wɔ sɛne, nɪ bogar sɔɔ, na wɔ puoro tɪbe, nɪ yosõɔnõ, na wɔ ɪ dãburo, nɪ nɪfɔlɔ. A nɪre nyãna tɔ sɔɔ, yɪ taa ɪre wa 'mataa wɔ gba dire ε.

^{XII} N tõmõ le ɪka n tɔɔɔ a bala na puoro 'yer, tɪche yɪn 'lɔ yɪ kpãa a nɪbe bala yɪn 'mataa puoro nɪ na tõnõ a yelsɪ anyãna. ^{XIII} Nãanmɪn le na tɔɔr a bala na ba puoro ε 'yer. "Yɪ dii a putusɔɔ lõnõ bar a yɪ pɔ." (*Mosesɪ Gãma Na Tu Anũu 17:7*)

VI

I Ala i a yi āsɔɔ nɪ a wɔ tɔ sɔɔ wa nyen 'yer, ŋmine a i a wɔ na tara a 'yer chiin a 'yer tɔɔrbo bala na ba puoro ε jie, ti bar a Nāanɔmɪn puorbo jie? II Yaa bɔɔ ika a Nāanɔmɪn puorbo le na wa tɔɔr a bala na ba puoro 'yer ε? Ka ala i yin le na wa tɔɔr a bala na ba puoro 'yer, ŋmine a yi kɔ tɔɔ maal a yi mǎe yelbil ε? III Yaa bɔɔ ika sin le na tɔɔr a malakasɪ gba 'yer ε? Wa 'yerε nɪ a sɪ mǎe yelbil? IV A le jūu, yin wa tara a 'yerbil anyāna taaba, yi ma ir a pupuorbo bamine gba yē na ba tal tɛer ε, ka ba tɔɔr a 'yer. V N 'yer naa anyāna na 'yɔɔ yi vā, a un sɪrε ika a yi pɔ āsɔɔ jaa ba tara yē jaa puor na won maal a wɔ taaba 'yer ε? VI Tiche ka a yebe ma tara a yebe chiin a 'yer tɔɔrfɔ jie, a bala na ba i a Yesu turbo sē.

VII Sɪrε jaa le ika yi ben maal bɔr, bojūu yi ma nyɔɔr taa chiin a 'yer tɔɔrfɔ jie. Bo le so ka yi kɔ naa sɔɔ ka a nibe maal yi dɛer ε? Bu sɔɔ ka ba fɔl yi ε? VIII Tiche a yin mǎe fɔlɔ nɪ taa na yi maala taa debe, na yi maala a anyāna kɔrɔ a yi yeer.

IX Yaa bɔɔ ika a putudēme kɔ kpe be a Nāanɔmɪn nāalɔɔ pɔ ε? Yi ta bele yi mǎe ε. Sēsēnbe, tɪpuorbo, a bala na fol bu a dɔɔr na lɛb gāna nɪ taa, X bu nānyisɪ, bu a bɔgar dēme, bu a dāburbo, bu a yosɔɔnbo, bu a nɪfɔlɔ, ba āsɔɔ jaa kɔ kpe be a Nāanɔmɪn nāalɔɔ pɔ ε. XI Lε le a yi bamine nɪ dɔɔ kaara, tiche ka a Nāanɔmɪn pɛε yi bar, na wɔ oo yi ka yi i cheche tu a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto yuor nɪ a sɪ Nāanɔmɪn Sɪε pɔ.

XII A yi bamine 'yer naa ika, n ba chire bon jaa maalfɔ ε. Yele jaa ba chire maalfɔ ε. Tiche a ba i yele a jaa le vɛle maalfɔ ε. Maa kɔ sɔɔ ka bon jaa so ma ε. XIII Bamine nɪ ma le 'yer naa ika, bɔdiir ben be puor 'yɔɔ, ka a puor mɪ be be a bɔdiir 'yɔɔ. Tiche Nāanɔmɪn na sɔɔn a jaa ayi bar. Sēsēyele jūu ba le a āgān be be ε, tiche a sɪ Soro jūu le, ka a sɪ Soro mɪ be be a āgān jūu. XIV A kpɛɔ nyāna le a Nāanɔmɪn sāin a sɪ Soro a kūu pɔ, ka wɔ mɪ na sāt sɪ a kūu pɔ. XV Yaa bɔɔ ika a yi āgāma un bɔ'yen nɪ a Kɪrɪsɪto āgān ε? N pāa de a n āgān na i bɔ'yen nɪ a Kɪrɪsɪto āgān naa tɪ 'mar pɔɔ baa pɔ? N kɔ i a le ε. XVI Yaa bɔɔ ika nɪrε 'lɔ na de a wɔ āgān tɪ 'mar a pɔɔ baa pɔ, un bɔ'yen nɪ a wɔ āgān ε? Bojūu a seb a Nāanɔmɪn gān pɔ ika, "Ka ba jaa ayi i āgān bɔ'yen." (A Pielfɔ Gān 2:24) XVII Tiche nɪrε 'lɔ na de wɔ mǎe 'mar a sɪ Soro, 'lɔ nɪ a wɔ Sɪε un bɔ'yen.

XVIII Yi tɔɔ yi a sēsēyele pɔ. Yelbier jaa nɪrε na ɪrε ma ben a wɔ āgān yɔɔ, tiche nɪrε 'lɔ na sēne, a wɔ āgān le wɔ maala a yelbier 'yɔɔnɔ. XIX Yaa bɔɔ ika a yi āgān un a Nāanɔmɪn Sɪε puorfɔ yir ε? A 'lɔ na be a yi 'yɔɔ. A 'lɔ yin nyε yi a Nāanɔmɪn sē ɔ? Yaa so yi mǎe ε. XX Nāanɔmɪn da yin so. A le jūu, yi 'yɔɔnɔ Nāanɔmɪn nɪ a yi āgāma.

VII

I Pɔpāanyā, a yele ala yin seb kɔ ma, an taa vɛle na ka daba ta kul pɔɔ ε. II Tiche an i a sēsēyele na be be jūu, daba jaa wɔ kul a wɔ mǎe pɔɔ, ka a pɔɔ jaa mɪ kul a wɔ mǎe sɪrε. III Ka a sɪrε nɪ a wɔ mǎe pɔɔ na ma lɔɔ sɔɔ, le nɪ wɔ ju mɪ le a pɔɔ nɪ a wɔ mǎe sɪrε mɪ ma lɔɔ a sɔɔ. IV A pɔɔ tɛε ba le so a wɔ mǎe āgān ε, tiche a wɔ sɪrε le so. A le ne nɪ wɔ ju mɪ le, a daba tɛε mɪ ba so a wɔ āgān ε, tiche a wɔ pɔɔ le so. V Yi taa ɪrε wa mɔɔnɔ taa a gaa jie ε, ka ala ba wa i yi man taa na yi kɔ taa sɔɔ Nāanɔmɪn sɔɔrfɔ jūu ε. Ka yin wa sɔɔr a Nāanɔmɪn baar, a yi le lɔɔ taa go, ka a Satan taa nyε yin kɔ le wa tɔɔrɔ a yi mǎe nyɔɔrɔ bel yi ε. VI N 'yer naa ika anyā

tara na sɔr, a ba ɪ binfɔ lɛ ɛ. ^{VII} N naa bɔɔrɔ naa fɪka a dɔɔr ba ta be a n kaar. Tɪche nɪrɛ ʌsɔɔ jaa tara na a lɛ a Nāanmɪn na kɔ wɔ, ʌsɔɔ jaa bon ma tɛɛ naa a wɔ tɔ sɔɔ bon.

^{VIII} Pɔpāanyā, a yɪn bala na ba kul taa ɛ, nɪ a pɔɔkɔɛ, a vɪlɛ naa ba taa kulo taa ɛ, na ba jānɛ nɪtāa lɛ ɪ jānɛ. ^{IX} Tɪche bala ba wa tɔɔnɔ nyɔɔrɔ a ba mǎɛ ɛ, ba kul taa. Ala ɪ ba kul taa, a sǎn ban jǎ ka a vɔlaa kɔrɔ ba.

^X A bala na kul taa, a nebināa lɛ a nyā, a ba ɪ maa lɛ 'yer ɛ, tɪche a sɪ Soro lɛ 'yer. A pɔɔ wɔ taa ɪrɛ wa bara a wɔ sɪrɛ ɛ. ^{XI} Tɪche 'lɔ wa bar a wɔ sɪrɛ, wɔ taa lɛ kulo daba go ɛ, bɪ wɔ lɛb tɪ 'maal a wɔ sɪrɛ. Daba mɪ wɔ taa dire a wɔ pɔɔ bara ɛ.

^{XII} A anyā 'lɔ, maa lɛ 'yerɛ, a ba ɪ a sɪ Soro lɛ ɛ. Ala ɪ a Yesu turo ʌsɔɔ pɔɔ ba ɪ a Yesu turo ɛ, tɪ sɔɔ ɪka won jǎn wɔ naa wɔ taa ɪrɛ wa dire wɔ bara ɛ. ^{XIII} Ala ɪ a pɔɔ mɪ lɛ ɪ a Yesu turo, tɪche ka a wɔ sɪrɛ ba ɪ a Yesu turo ɛ, tɪ mɪ sɔɔ ɪka won jǎn wɔ naa, a pɔɔ nyɪnɛ mɪ wɔ taa bara a sɪrɛ ɛ. ^{XIV} Bojūu Nāanmɪn kāan a danyɪnɛ na ba ɪ a Yesu turo ɛ, ka wɔ ɪ nɪsɔ a wɔ pɔɔ na ɪ a Yesu turo jūu, ka a pɔɔ mɪ na ba ɪ a Yesu turo ɛ, mɪ ɪ nɪsɔ a sɪrɛ na ɪ a Yesu turo jūu. Ka lɛ ba lɛ ɛ, a ba bɪbɪr na ɪn bɪdɛbɛ, tɪche a lɛ jūu ba ɪn bɪsɔn.

^{XV} Tɪche a 'lɔ na ba ɪ a Yesu turo ɛ, 'lɔ wa chiine wɔ chiine. Fɔn ɪ a Yesu turo, ka daba lɛ, bɪ pɔɔ lɛ, ta nmaa wɔ sɔr ɛ. Nāanmɪn bɔɔl sɪ naa ka sɪ kpɪrɛ nɪ nyā'maar. ^{XVI} Nymɪnɛ lɛ a ɪ a fɔs pɔɔ, ba bɔɔ ɪka fɔn tɔɔ faa a fɔ sɪrɛ ɛ? Bɪ a daba, faa bɔɔ ɪka fɔ mɪn tɔɔ faa a fɔ pɔɔ ɛ?

^{XVII} ɪsɔɔ jaa wɔ mɔ be a jie 'lɔ a sɪ Soro na bin wɔ, nɪ a lɛ a Nāanmɪn na bɔɔl wɔ. A binfɔ nyāna lɛ n bin kɔ a pupuorbiir gbulsɪ ba jaa. ^{XVIII} Nɪrɛ nmaaɪn yɔɔr tɪche ka a Nāanmɪn wa bɔɔl wɔ bɪ? Wɔ taa ɪrɛ wa sɔɔlɔ a wɔ yɔɔr nmaaɪfɔ ɛ. Nɪrɛ mɪ a Nāanmɪn na bɔɔl, ba nmaa a wɔ yɔɔr bɪ? Wɔ taa lɛ nmaaara go ɛ. ^{XIX} Yɔɔr nmaaɪfɔ ɪn pɔɔrɔ, ka a yɔɔr ba nmaaɪfɔ mɪ ɪ pɔɔrɔ, Nāanmɪn yelbinsɪ fɔn turo lɛ ɪ yelkpǎɛ. ^{XX} ɪsɔɔ jaa wɔ chɛnɛ a lɛ nɛ won be tɪ a Nāanmɪn wa bɔɔl wɔ. ^{XXI} Gbāgbaar lɛ yɪ dɔɔ ɪ tɪche ka a Nāanmɪn bɔɔl yɪ bɪ? Yɪ ta vǎ ka a ɪ tuo kɔ yɪ ɛ, ala ɪ yɪ tara na sɔr na so yɪ mǎɛ, yɪn tɔɔ ɪ a lɛ. ^{XXII} Bojūu ala ɪ nɪrɛ ɪn gbāgbaa tɪche ka a sɪ Soro wa bɔɔl wɔ, a nɪnyɪnɛ son wɔ mǎɛ a sɪ Soro jūu. Lɛ mɪ lɛ, nɪrɛ na so wɔ mǎɛ tɪche ka a sɪ Soro wa bɔɔl wɔ, a nɪnyɪnɛ mɪ ɪ naa Yesu Kɪrɪsɪtɔ gbāgbaa. ^{XXIII} Nāanmɪn da yɪn da tuo, yɪ ta ɪ nɪrɛ jaa gbāgbaa ɛ. ^{XXIV} Yɛɛr, ʌsɔɔ jaa ben Nāanmɪn niem, ʌsɔɔ jaa wɔ chɛnɛ a lɛ nɛ won be tɪche ka a Nāanmɪn wa bɔɔl wɔ.

^{XXV} Pɔpāanyā a bala na ba kul taa sɛrɛ ɛ, n ba tara ye lɛ jaa a sɪ Soro na kɔ ma ɪka n 'yer ɛ, tɪche n tara na 'yer ɪn na 'yer an ɪ a sɪ Soro nɪbaal jūu, n sɔɔ naa ɪka n ɪn yelmǎɛ sɔɔ ka yɪn sɔɔ de. ^{XXVI} A dɪna yelwɔnɪ jūu, n tɪraa ɪka a ɪn vɪla ka nɪrɛ jaa kpɪrɛ wɔ yɔ. ^{XXVII} Fɔ kul pɔɔ bɪ? Taa ɪrɛ wa dire wɔ bara ɛ. Dakɔɔr lɛ fɔ ɪ bɪ, pɔɔ kɔɔr lɛ fɔ ɪ? Taa tɪrɛ pɔɔ bɪ sɪrɛ kulɔ ɛ. ^{XXVIII} Tɪche ala wa ɪ fɔ kul pɔɔ, faa maal yelbɪɛr ɛ, ka ala ɪ pɔɔsaraa mɪ kul sɪrɛ, waa maal yelbɪɛr ɛ. Tɪche a bala na kul taa na kpɛn yelwɔnɪ pɔ ka n kɔ sɔɔl yɪ a ye lɛ nyāna ɛ.

^{XXIX} Yɛɛr, bon ɪn 'yerɛ lɛ ɪka, a sɔɔ ɪn jaa nmaa. An yɪ a dɪna chiine, bala na tara pɔɔɔ, ba maala fɪka baa tara pɔɔɔ ɛ. ^{XXX} Bala na kɔnɔ, ba maala fɪka baa kɔnɔ ɛ, bala mɪ pɔɔ na pɛl, ba mɪ maala fɪka ba pɔɔ ba pɛl ɛ. Ka bala mɪ na da bon, ba maala fɪka a ba ɪ bala lɛ so bin ɛ. ^{XXXI} Bala mɪ na tɔnɔ nɪ a wɛr nyā bonɪ, ba ta de ba mǎɛ 'yɔɔ a ala pɔ ɛ, bojūu a wɛr nɪ a wɔ bonɪ a jaa poro na chiine.

XXXII Maa bofo le ɪka yi ta tara ye le jaa tier ε. An ɪ daba baa tara poɔ ε, a si Soro ye le wɔ ma tiere, le won na ɪ pel a si Soro poɔ. **XXXIII** Tiche daba na tara poɔ a wer nyā yelɪ le wɔ ma tiere, le won na ɪ pel a poɔ poɔ. **XXXIV** Ka a wɔ tier maa gā jibō'yen ε. Ka a poɔ mɪ na ba kul sire ε, bu poɔsarbile ma tiere a si Soro ye le. A wɔ bofo le ɪka wɔ de a wɔ āgān nɪ a wɔ stɛ ko a si Soro. Tiche wɔ na tara sire, a wer nyā bonɪ tier po wɔ ma tara, le won na pel a wɔ sire poɔ. **XXXV** Yi māe sūufɔ jūu le n 'yere nɪ a anyāna, a ba ɪ ye le n bine korɔ yi ε. N boɔɔ naa ɪka yi kpɪere a le na tor na yi tara tier bō'yen ko a si Soro.

XXXVI Ala ɪ āsɔɔ jaa wa tier ɪka waa maal a le na sɛɛ nɪ a poɔsarbile won ηmaan a bara ε, ka a poɔbile mɪ jē kor, ka a sɛɛ ɪka ba kul taa, wɔ ɪ a le won tier, a ba ɪ bier ε. Ba kul taa. **XXXVII** Tiche nɪre 'lo tier na ba vavire ε, a wɔ tier ba fɪre wɔ ka wɔ tōnɔ a tier nyɔɔɔ na wɔ 'yer a wɔ tier po ɪka wɔ kō kul a poɔsarbile ε, a nɪre nyā mɪ maal a le na tor. **XXXVIII** A le jūu, nɪre 'lo na kul a poɔsarbile wɔ maal vɪla, tiche a 'lo na ba kul ε, 'lo le maal vɪla gar.

XXXIX Poɔ wa kul sire, 'lo nɪ a sire ben taa, tiche a sire wa kpɪ wɔ tara na sɔɔ ɪka wɔ kul daba 'lo jaa won boɔɔ, tiche a danyɪne wɔ ɪ Yesu turo. **XL** Le ɪn nye le ɪka, ala ɪ waa kul sire ε, tɪ na wɔ jāne, won ɪn boɔsɔn sɔɔ. N tier ɪka n mɪ tara na a Nāanmɪn Sɪɛ.

VIII

I Pōpānyā, a bomo ala ban ma lon boɔɔ ko a tɪbe 'yer le n boɔɔ ɪka n 'yer. Sɪ bōɔn naa ɪka si jaa tara na bōɔfo, ka a bōɔfo ma wile wɔ māe, tiche nōfo ma vɛn ka si baa. **II** Nɪre na tier ɪka wɔ bōɔn bon kōɔ, waa bōɔ bon jaa sere ε, a le won tier ɪka wɔ bōɔ naa ε. **III** Tiche nɪre 'lo na nō Nāanmɪn, Nāanmɪn bōɔn naa nɪnyɪne.

IV A bomo ala ban lon a tɪbe boɔɔ nōnɔ 'wɔfo ye le. Sɪ bōɔn naa ɪka a tɪ ba ɪ bon jaa a ka a wer po ε, ka Nāanmɪn ba le be be go ε, ka a Nāanmɪn bō'yen nyā tɛɛ ba le ε. **V** Ka ba gba boɔɔ ηmɪnsɪ, ka saaju le, bu a ka a tēe le, sire jaa le ɪka ηmɪn yɔɔ ben be, nɪ sorbo yɔɔ. **VI** Tiche sɪn sē 'lo, Nāanmɪn bō'yen, na ɪ a Sāa bō'yen, 'lo sē le a bonɪ a jaa yi, 'lo jūu le sɪ be be, Soro bō'yen tɛɛ na ɪ a Yesu Kɪrisito, a wɔ 'yōɔ le bonɪ a jaa tu wa, ka sɪ mɪ be be a wɔ jūu.

VII Tiche nɪre jaa ba le bōɔ a anyāna ε. Nɪbe bamɪne chene na mulō nɪ a tɪbe, bala wa ɔɔɔ nōn jaa, ba ma tier ɪka tɪ nōn le, ka a ba tier na bal a le jūu, ba ma sōɔ naa. **VIII** Tiche bōdiir kō vē ka si gbor Nāanmɪn ε, sɪn di ye le jaa ba ɪre sɪ ε. Sɪn mɪ baa di ε, ye le jaa ba ɪre sɪ mɪ ε.

IX Yi bōɔnɔ sō ka a le yɪn maala nɪ a yi māe sofo taa heb kɔsr bāraa ko a bala na ba kpēme a ba sɔɔfo po ε. **X** Ala wa ɪ nɪre āsɔɔ na ba kpēme a wɔ sɔɔfo po ε, wa nye naa a fōɔ na tara a bōɔfo nyāna a fo tɪ dire a tɪ yɪr, a mɪ kō 'yōɔ wɔ ākpēɔ ka wɔ tɪ dire a ala ban lon a boɔɔ ko a tɪbe ε? **XI** Ka a fo yebe nyā a wɔ sɔɔfo na ba kpēme ε, 'lo a Kɪrisito na kpɪ ko, fo sōɔ wɔ naa nɪ a fo bōɔfo nyā bar. **XII** Fōɔ wa maal a bier nyā tɔ ko a fo yeɛr, fo 'yōɔn a ba tiersɪ baal, Yesu Kɪrisito māe le fo maal a bier a le ne. **XIII** A le jūu, ala ɪ bon ɪn na di na vɛn ka a n yebe lo yelbier po, n kō le 'wɔb nōn jaa ε, na n taa wa vē ka wɔ lo ε.

IX

I N ba so n mæe bu? N ba i a nitōnāa āsōo bu? N mi ba nye a si Soro Yesu ni nibir bu? A ba i yin le i a si Soro tōmō un tō, tōnō ε? II Ala i gba, n ba i a nitōnāa bamune sē ε, ti yin sē 'lo, sire jaa n i naa! Bojūu yin le i a jāne wiil sire jaa ika n i naa a nitōnāa a si Soro 'yōo.

III A anyāna le na i a maa 'yer un na 'yer ku a bala na wa bere ma a nēe.

IV A mō sin tee le ba tara sōr ika yi kō si bōdiir ni bōnyursi ε? V Sin tee le ba tara sōr ika si ma tara a si pōo 'mataa yōoro ni nitāa le a si Soro yeer ni a Sifasi na i a nitōnsi ε? VI Bu maa ni Banabasi tee le a seε ika si tōnō ti yi kō kō si bon jaa ε?

VII Nibuor le ba de soja ti wō lieb yara wō mæe? An le ma sel tie ti ba dire a wō wōmō ε? Bu an le i nachīne ti maa pē a bir di ε? VIII Nisaal kaafō pō 'yer le a nyā un 'yer bu? A Mosesi nebināa ba 'yer a le ni wō ju ε? IX Bojūu nitō le a Mosesi nebināa dōo 'yer, "Ta lū a nadar 'lo fon 'yōo a wō vara fō a chi nēe pōo ε."

(*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 25:4*) A nadai yele le fer a Nāanmūn bu? X Sire jaa a ba i sin jūu le wō 'yer a anyāna ε? Ōo, sin jūu le ba seε a yelsi anyāna, bojūu a bala na kōoro ni a bala na vara tara na tier ika ban nyen bon kōo. XI Ala i si bor a Nāanmūn siε bōboro a yi sē, an un tuo ala i yi mi kō si naa a yi bōtarsi bu? XII Ala i bamune tara na sōr ka yi ma sōo ba, sin ba le a seε ika si nye gar ba ε? Tiche sin ba kpākpāana ni a yele nyāna ε. Si ma bar yele jaa ka a pō, a si taa pōo a Kirisito 'yer nōo nyāna sōr ε. XIII Yaa bōo ika a bala na tōnō a be a Nāanmūn puorfō yir, a Nāanmūn puorfō yir pō le ba dire ε? Ka a bala mi na i a Nāanmūn bōorlorbo mi dire a bōorlo bomo ala ε? XIV A le ni wō ju mi le a si Soro 'yer ika a bala na mōolo a wō 'yer nōo, ba mi dire yire a 'yer nōo mōolfo pō.

XV Tiche maa ba diel a anyāna ε, n mi ba seere a anyāna ti tara tier ika yi maal a le kō ma ε. Maa kpīn kō a sa naa nire na wa kaa a n yo bō yele nyāna pōo. XVI Tiche maa wa mōol a 'yer nōo nyā, n kō tōo bō yuor ε, bojūu Nāanmūn le 'yōo ma ika n mōol. Yele na pōo ma naa ala i n ba wa mōol a 'yer nōo nyā ε. XVII Maa mōol a 'yer nyā pōo, n tara na sāyar, ala ba i pōo gba le ε, Nāanmūn na kaa ir ma 'yer le n 'yere. XVIII Bo le i a n sāyar? Ala le a anyā ika, n mōol a 'yer nōo pōo kō a nibe, naa taa bōoro tōnō yin a 'yer nōo nyā mōolfo pō ε.

XIX N gba na so n mæe ka nire jaa ba so ε, ti n maal n mæe gbāgbaa kō nire jaa le an na i ka n tōo nyōo tōo wa kō Yesu Kirisito. XX Maa wa ta a juu nibe sē, n ma lieb n mæe a juu nire, na tōo ba nye. A bala na be a nebināa pō, n ma lieb a ba kaar, n gba na ba be a nebināa pō ε, le un na i tōo ba tōo wa kō a Yesu Kirisito. XXI A bala mi na ba be a nebināa pō ε, maa wa ta a ba sē, n mi ma maal fika n ba be a nebināa pō ε, ka n na tōo ba tōo wa kō a Yesu Kirisito. N gba na ba so n mæe yi a Nāanmūn nebināa pō ε, tiche n be a Yesu Kirisito nebināa pō. XXII Maa wa ta a bala sōofō na ba kpēme ε, n ma lieb a ba kaar le un na i tōo 'yōo ba ākpāen. N ma lieb bon jaa kō nire jaa, ala i n tōo naa ka n faa a bamune. XXIII A 'yer nōo nyāna jūu le n maala ni a anyāna, naa mi na tōo nye a sōofō.

XXIV Yaa bōo ka a bala na ma joro dōonō taa a joa pō, tiche nibōyen tee le ma jo na wō nye bon ε? Yi mi mōo nibir joro a le na yi nye bon. XXV Nire jaa na pōo a jo dōotaa nyā pō, wō ma nyōoro naa a wō mæe yele a jaa pō sō. Ba ma un a le na ba de a vaar ban maal nāa jupil na maa kor

ε, tiche sun ure naa na nye a nãa jupil 'lo na ba tara sɔɔfo ε. ^{XXVI} Ala le so, n ba joro fika nre na bɔn joro ε, ηmetaa kaar, n ba bɔn loɔro a n nuur ε. ^{XXVII} Kai, n ma ηmen a n āgān na n maal wo a wo lieb a n gbāgbaa, ka n taa 'yer Nāanmɔn 'yer ka a nyɔɔ wa nye tɔnɔ tiche ka Nāanmɔn 'yer ɔka maa ba see ε. N ba bɔro a le ε.

X

^I Bojūu n ba bɔro ɔka a yeke nyā wo sool yi ε, n yeer. A julɔjuur dɔɔ geru poɔ a si sākpāmune ba jaa ka ba jaa ti kpe a man jɛ po gɔɔ. ^{II} Ba jaa tun a Mosesi puor ka a julɔjuur geru poɔ ba, a ba ti kpe a man jɛ gɔɔ. ^{III} Ba jaa le di a Nāanmɔn Ste bɔdibɔ'yen 'lɔnɔ, ^{IV} na ba nyū a Nāanmɔn Ste bɔnyū bɔ'yen 'lɔnɔ, bojūu ba jaa nyūn yi a Nāanmɔn Ste 'lɔnɔ na dɔɔ ɪ a kosɔr pie 'mataa chiine ba, a kosɔr pie 'lɔnɔ le ɪ a Yesu Kɔristo. ^V A anyā a jaa po, ti Nāanmɔn puɔ ba pel ba ε, na wo nye suur kon ba, ka a ba kūn yeyel be a moɔɔ po.

^{VI} Pɔpānyā, a yeke anyāna un kpāafɔ gā, ɔka si taa de a si tier 'yɔɔ yelbier po ε, nitāa le ban dɔɔ ɪ ε. ^{VII} Yi taa puoro tibe nitāa le a bamune na dɔɔ puor a tu ε, nitāa le an seb a Nāanmɔn gān po, "A nibe jēn na ba di na ba nyū, ti pāa ir se bāne."

(*A Yifo Gān 32:6*) ^{VIII} Yi taa vē ne ka si wa sēne nitāa le a bamune na dɔɔ sē kaar ε. A ba nibe turo ljaata (23,000) dɔɔ lo kpi bɔbir bɔ'yen. ^{IX} Yi taa vē ne ka si wa beere a si Soro kaara nitāa le a bamune na dɔɔ ɪ, a wo vē ka a waba dɔ ba ko ε, ^X na yi taa vɔ neer 'yɔɔ Nāanmɔn ε, nitāa le a bamune na dɔɔ vɔn wo a nee ka wo vē ka kūu malaka wa sɔɔ ba jaa.

^{XI} A yeke anyāna poɔ ba naa, naa ɪ kpāafɔ gā, ka ba seb bin ka a na ɪ kpāafɔ ko si. Bojūu a ber baaraa gboro si naa. ^{XII} A le jūu, ala ɪ fo tier ɔka fo bɔɔn ara, bɔɔnɔ sɔ, na fo taa lo ε. ^{XIII} Beerkaa tuo jaa ba wa a yi sē, ka a ba ɪ a ala mɔn ma wa a nre jaa sē le ε. Nāanmɔn un yelmāe soɔ, wo kɔ soɔ ka a beerkaa tuo 'lo yin kɔ tɔɔ ε, wa nyɔɔ yi ε. Tiche beerkaa wa nyɔɔ yi, won wiil yin a sor ka yi tu yi, na yi tɔɔ ara.

^{XIV} A le jūu n taa Yesu turbo, yi taa ure wa puoro tibe ε. ^{XV} N bɔɔn naa yin ɪ yē dēme ka n 'yere a nitɔ kɔro yi, yin māe yi pekaa a le un 'yer. ^{XVI} A ηmele 'lo sin ma de puor a Nāanmɔn yāan, a Yesu kūu bɔdiir sɔɔ ma vēn ka si lɔɔ pɔ a Yesu Kɔristo jāi. Ka a paanɔɔ 'lo si mɔn ma ηma, ma vē ka si lɔɔ pɔ a Yesu Kɔristo āgān. ^{XVII} Bojūu paanɔɔ bɔ'yen tee le, sin soɔ waa ti si un āgān bɔ'yen, si jaa le a paanɔɔ bɔ'yen 'lɔnɔ ma ta.

^{XVIII} Yi tier kaa a Isɔral nibe po. A ba ɪ a bala na ma di a Nāanmɔn bɔɔrlo bomo ma puɔn a bɔɔr lofo jie ε? ^{XIX} N pāa 'yere na ɔka a bomo ban lon bɔɔr ko a tu un bon bu a tu un bon? ^{XX} Kai, tiche a bɔɔrlo bomo ala a tibe dēme na ma lon a ba bɔɔr, a sibebe le ba ma lon a bɔɔr ko a ba ɪ Nāanmɔn le ε, ala le so n ba bɔro ɔka yi 'matāan a sibebe ε. ^{XXI} Yi kɔ tɔɔ lɔɔn a si Soro nyūn a wo ηmele, ti le lɔɔn a sibebe nyūn a ba ηmele ε. Yi kɔ tɔɔ lɔɔn a si Soro a wo bɔdiir difo jie, ti le 'mataa lɔɔn a sibebe bɔdiir difo jie go ε. ^{XXII} Si bɔro naa ɔka a ure a si Soro nyuur bu? Bu sin le tara kpɛɔ gar wo?

^{XXIII} Yi ma 'yer ɔka, saa chire yeke jaa maalfɔ ε. Tiche a ba ɪ yeke a jaa le vɛle maalfɔ ε. Yeke jaa ba chire ε, tiche a ba ɪ yeke jaa le sɔnɔ ε. ^{XXIV} Nre jaa wo ta bɔro a wo māe tee vɛla ε, tiche wo mi ma bɔro a wo taaba vɛla.

XXV Nõn jaa ban daara a daa pɔ, fõs wa da ɔɔɔ ta soor ε, ka a taa ɪ fɔ tier ε. **XXVI** Bojũu a seb a Nãanmũn gãn pɔ ɪka, “A sɪ Soro le so a tẽe nɪ bon jaa na be a pɔ.” *(Yiel Gãn 24:1)*

XXVII Ala ɪ nũre ba ɪ Yesu turo ε, wa maal bõdiir bool fɔ, a fɔ buɔɔ a chenfo, fõs wa chen, bon jaa won wa bin a fɔ niem, dire, ta soor ε, ka a taa ɪ fɔ tier ε. **XXVIII** Tiche ala ɪ nũre wa 'yer kɔ fɔ ɪka tɪ nõn le, ta le di a bõdiir ala ε, a fõs nɪ a nũnyne tier jũu. **XXIX** A nũre 'lo na 'yer kɔ fɔ tier le n 'yere, a ba ɪ fõs tier ε. Bãa 'yõɔ le nũbe na jẽ kporo ma nɪ a maa mãe so fɔ? **XXX** Ala ɪ n puor Nãanmũn yãan 'yõɔ a bõdiir ala ɪn dire, bãa 'yõɔ le nũre na le kporo ma a bon ɪn puor Nãanmũn yãan tɪ dire?

XXXI A le jũu ka yɪ nyuro na bu yɪ dire naa, bon jaa yɪn maala, yɪ maala a jaa kɔɔ Nãanmũn tɪr. **XXXII** Yɪ taa wa maala ka ãsɔɔ jaa wa bãr lo ε, ka juu nũre le bu waa ɪ juu nũre ε, bu a Nãanmũn puorbo ε. **XXXIII** Le gba le n muɔɔ naa maala pele nũre jaa pɔɔ ye le jaa pɔ. Bojũu n ba buɔɔ a maa mãe vɪla ε, tiche a le mɪ na ɪ vɪla kɔ a nɪyɔɔ ka ban tõɔ nye faafɔ.

XI

I Yɪ kaara ma na yɪ turo nɪtãa le ɪn mɪ na kaara a Yesu Kɪrɪsto naa turo wɔ.

II N ma kpir yɪn jaa a le yɪn chene tara a n tier na yɪ turo a ye le ala a jaa ɪn dõɔ wiil yɪ.

III Põpãanyã n buɔɔ naa ɪka yɪ bõɔn ɪka, daba jaa ju le a Yesu Kɪrɪsto, ka a pɔɔ jaa ju mɪ ɪ a wɔ sɪre, ka a Yesu Kɪrɪsto ju mɪ ɪ Nãanmũn. **IV** Daba jaa wa soɔɔ Nãanmũn bu 'yere Nãanmũn 'yer tɪ na wɔ pɔɔ a ju wɔ 'yõɔn a ju vã. **V** Ka pɔɔ jaa mɪ wa soɔɔ Nãanmũn bu 'yere Nãanmũn 'yer tɪ mɪ ba pɔɔ a wɔ ju mɪ 'yõɔn a ju vã, a kaara fɪka wɔ põn jukpãakpol. **VI** Ala ɪ a pɔɔ kõ pɔɔ a ju ε, wɔ ŋma a ju, ala ɪ a mɪ ɪn vã pɔɔ na põ jukpãakpol wɔ ma pɔɔ a ju. **VII** Daba ba see ɪka wɔ pɔɔ a wɔ ju ε, bojũu 'lo le nyetãan a Nãanmũn nɪ a wɔ tɪr. Tiche ka a pɔɔ mɪ ɪ a sɪre tɪr. **VIII** Bojũu daba baa dõɔ yɪ a pɔɔ pɔ ε, tiche pɔɔ le dõɔ yɪ a daba pɔ. **IX** Nãanmũn mɪ ba dõɔ me daba pɔɔ jũu ε, tiche wɔ men pɔɔ daba jũu. **X** A nɪtõnõ jũu nɪ a malakasi jũu, a pɔɔ seen ɪka wɔ tara a tõɔfɔ jãne a wɔ ju pɔ.

XI A sɪ Soro 'yõɔ, pɔɔ ba so wɔ mãe ε, daba mɪ ba so wɔ mãe ε. **XII** Bojũu daba pɔ le a pɔɔ yɪ, ka pɔɔ mɪ ma dõɔ daba. Tiche a ye le a jaa yɪn Nãanmũn sã. **XIII** Yɪn mãe yɪ pekãa. A seen ka pɔɔ na soɔɔ Nãanmũn tɪ ba pɔɔ a ju bu? **XIV** A befo nyãna mɪ ba wiil yɪ ɪka ala ɪ daba mɪ tur jukɔɔl, a ɪn vã kɔ wɔ ε? **XV** Tiche ala ɪ pɔɔ le wa bar a wɔ jukɔɔl ka a wooro a ba ɪ wɔ danõɔ le ε? Bojũu Nãanmũn le kɔ wɔ a jukɔɔl ka a ɪ a wɔ bõpɔɔraa. **XVI** Ala ɪ nũre wa chure na a ye le anyãna, sun nɪ a Nãanmũn puorbo ba le tara ye le jaa go ε.

XVII A ala na tu ka ɪn wiil yɪ, tɪ n kõ tõɔ dãn yɪ ε, bojũu a yɪ lõɔ taa ma maal yɪn deer gar a vɪla.

XVIII A yeldõɔ nɪ nyã, n wõn ɪka yɪn ma wa lõɔ taa na puor, yɪ ma ooro nɪ taa, ka n soɔ de ɪka, a le ben be sɪre jaa. **XIX** A see naa ka tẽe taa na be a yɪ pɔ, ka a wiil buor soɔ na soɔ Nãanmũn. **XX** Yɪn ma wa lõɔ taa, a ba ɪ a Yesu kũu bõdiir le yɪ ma dire ε. **XXI** Bojũu yɪn ma wa dire, ãsɔɔ jaa ma bõn dire na yɪ maa gu taa ε. Ka a bamune ma wa jẽn kõ, tiche ka a bamune mɪ ma nyũ buu. **XXII** A mõ yaa tara yie yɪn na ma di tɪ nyũ a be ε? Bu yɪ

kaara naa a Nāan̄m̄n puorbo p̄oɔ na yɪ 'ȳɔn̄ɔ a bala na ba tara bon jaa v̄ā? N 'yer bo k̄o yɪ? A m̄ɔ n d̄ān yɪ nɪ a yele nȳā ɔ? N k̄o ɪ le ε!

XXIII Bojūu a wiilf̄o 'lo ɪn nye yi a sɪ Soro s̄ē, le mɪ le ɪn wiil yɪ. A t̄āsɔɔ 'l̄ɔn̄ɔ jaa ban na gar ȳɔ a sɪ Soro Yesu, w̄o den a paan̄ɔɔ, tɪ puor Nāan̄m̄n yāan. XXIV W̄on wa puor Nāan̄m̄n yāan baar, w̄o ŋmaan a paan̄ɔɔ tɪ 'yer, "Nȳā le ɪ a n āḡān na w̄o k̄o yɪ, yɪ ma maala a n̄t̄ɔn̄ɔ t̄ere nɪ ma." XXV A le nɪ w̄o ju le ban wa di baar, w̄o den a ŋmel nyuraa na w̄o 'yere, "A d̄āa na be a ŋmele nyāna p̄o le ɪ a n j̄āi a Nāan̄m̄n na de bin a netir paalaa, yɪ ma maala a n̄t̄ɔn̄ɔ yɪn ma wa nyuro na yɪ t̄ere nɪ ma." XXVI S̄ɔɔ jaa yɪn ma wa ɔɔɔ a paan̄ɔɔ nyāna, na yɪ nyuro nɪ a ŋmele nyāna, yɪ m̄ɔɔɔ yere a sɪ Soro k̄ūu 'yer tɪ t̄ān a w̄o waa daar.

XXVII A le jūu, n̄re nȳā na ɔɔɔ a paan̄ɔɔ nȳā, na w̄o nyuro nɪ a ŋmele nȳā nɪ ba b̄āma, w̄o maal yelbier nɪ a sɪ Soro āḡān nɪ a w̄o j̄āi. XXVIII N̄re jaa w̄o ma beer a w̄o m̄āε kaa tɪ p̄āa 'w̄ɔb a paan̄ɔɔ nȳā, na w̄o nyūn a ŋmele nȳā. XXIX Bojūu n̄re jaa na ɔɔɔ na w̄o nyuro tɪ ba b̄ɔɔn ɪka a sɪ Soro āḡān le ε, w̄o 'w̄ɔb nyūn 'yer t̄ɔɔrf̄o 'ȳɔɔ a w̄o m̄āε. XXX Ala le so ka a yɪ ȳɔɔ bal na yɪ b̄ɪere, ka a yɪ ȳɔɔ jie mɪ kp̄ire. XXXI Ala ɪ sɪ t̄ɔɔɔ a sɪ m̄āε 'yer, a sɪ Soro k̄ū le t̄ɔɔɔ a sɪ 'yer go ε. XXXII A sɪ Soro wa t̄ɔɔɔ a sɪ 'yer, toor le w̄o t̄ɔɔ sɪ, na w̄o taa wa l̄ɔɔ s̄ɔɔn sɪ nɪ a bala na ba puoro ε.

XXXIII A le jūu, n taa Yesu turbo, yɪn ma wa l̄ɔn̄ɔ taa ɪka yɪ di, yɪ ma gu taa. XXXIV Ala ɪ k̄ɔ korɔ na ās̄ɔɔ, w̄o ma di be a w̄o yir, ka a yɪn wa l̄ɔɔ taa dire, a ta wa ɪ Nāan̄m̄n 'yer t̄ɔɔrf̄o k̄o yɪ ε. Maa wa t̄ɔɔ tɪ, ɪn man yɪ naa a ala na che.

XII

I P̄ɔp̄ānȳā, n ȳεr, n ba b̄ɔɔɔ ɪka a Nāan̄m̄n S̄ɪε kofostɪ yele a s̄ɔɔɔl yɪ ε. II Yɪ b̄ɔɔn naa a le daar yɪn d̄ɔɔ ɪ a t̄ɪbe d̄ēme, a t̄ɪbe anyāna na ba tara nȳev̄or ε, t̄ɔɔ yɪn 'ȳɔɔ belf̄o p̄o. III A le jūu, n 'yere na k̄ɔɔɔ yɪ ɪka, n̄re jaa ba be na wa 'yere nɪ Nāan̄m̄n S̄ɪε na w̄o 'yer ɪka Yesu le w̄o p̄ɔɔɔ 'ȳɔn̄ɔ ε, n̄re jaa mɪ k̄ū t̄ɔɔ 'yer ɪka, Yesu le ɪ a sɪ Soro ka a Nāan̄m̄n S̄ɪε ba be a w̄o 'ȳɔɔ ε.

IV A kofostɪ teen taa, t̄ɪche a jaa yɪn a Nāan̄m̄n S̄ɪε s̄ē. V T̄ɔt̄ɔn̄sɪ mɪ teen taa, t̄ɪche a jaa t̄ɔn̄ɔ na korɔ a sɪ Soro. VI T̄ɔt̄ɔn̄sɪ t̄ɔf̄o mɪ teen taa, t̄ɪche a Nāan̄m̄n b̄ɔ'yen nȳā le t̄ɔn̄ɔ a jaa a n̄be 'ȳɔɔ.

VII P̄ɔp̄ānȳā a Nāan̄m̄n den a w̄o S̄ɪε k̄o ās̄ɔɔ jaa a won t̄ɔɔ de s̄ūn a w̄o taaba. VIII Is̄ɔɔ a S̄ɪε b̄ɔ'yen nyāna le ma k̄o w̄o a ȳē 'yer, na w̄o mɪ k̄o ās̄ɔɔ ȳē b̄ɔɔf̄o, a S̄ɪε b̄ɔ'yen 'l̄ɔn̄ɔ le korɔ a jaa. IX A S̄ɪε b̄ɔ'yen nȳā le ma k̄o ās̄ɔɔ s̄ɔɔf̄o, na w̄o mɪ k̄o ās̄ɔɔ kp̄ēɔ, a w̄o s̄āana nɪ baalsɪ. X Na w̄o k̄o ās̄ɔɔ kp̄ēɔ, a w̄o mɪ t̄ɔn̄ɔ nɪ ne'maa t̄ɔm̄ɔ, na w̄o k̄o ās̄ɔɔ a w̄o t̄ɔɔ 'yere a Nāan̄m̄n 'yer, na w̄o mɪ k̄o ās̄ɔɔ j̄ɔm̄ɔ a w̄o b̄ɔɔ a 'lo na ɪ a Nāan̄m̄n S̄ɪε nɪ a 'lo na ba ɪ ε, na w̄o mɪ k̄o ās̄ɔɔ a w̄o ma t̄ɔɔ d̄āgɪɪ a 'yersɪ, na w̄o chene k̄o ās̄ɔɔ mɪ ka w̄o ma t̄ɔɔ l̄ɪeb a 'yer d̄āgɪɪsɪ anyāna. XI A anyāna a jaa ɪ naa a Nāan̄m̄n S̄ɪε b̄ɔ'yen t̄ɔm̄ɔ le, a w̄o de k̄o ās̄ɔɔ jaa a le won b̄ɔɔɔ.

XII A āḡān ɪn b̄ɔ'yen, b̄ɔȳɔɔ na s̄ɔɔ mar mar, a b̄ɔmarsɪ anyā na s̄ɔɔ waa, tɪ āḡān b̄ɔ'yen t̄εε le w̄o ɪ. Le le a mɪ kaara a K̄ɪrɪs̄ɪt̄o 'ȳɔɔ. XIII Bojūu sɪ jaa son a Nāan̄m̄n k̄ɔɔ, nɪ a w̄o S̄ɪε b̄ɔ'yen 'ȳɔɔ a āḡān b̄ɔ'yen p̄o, ka Juu n̄re le f̄u ɪ b̄ɪ, faa ɪ Juu n̄re ε. Ka gb̄āgb̄aa le f̄u ɪ b̄ɪ, sum̄ɪne le f̄u ɪ, Nāan̄m̄n den a w̄o S̄ɪε b̄ɔ'yen nȳā k̄o sɪ jaa.

XIV Pöpāanyā a ba ı jibō'yen le a āgān tara ε, tiche jiyoo le wo tara. **XV** Ala ı gber wa 'yer naa ıka, n ba ı nūu ε, a le jūu n ba puo a āgān puo ε. A le kō tōo vē a waa ı a āgān jie āsuo ε. **XVI** Ka ala ı toor mı 'yer naa, n ba ı nıbir ε, a le jūu n ba puo a āgān puo ε. A le kō tōo vē a waa ı a āgān jie āsuo ε. **XVII** Ala ı a āgān wo jaa ın nıbir, ηmune le won taa ma ı wō 'yer? Ka ala ı a āgān wo jaa mı ın toor, ηmune won ı mı wa wō nyūu. **XVIII** Tiche Nāanmın le choo taa a jidēdēme anyāna āsuo jaa a āgān puo, a le won buoro ba. **XIX** Ala ı a jaa ın bō'yen, nyne le a āgān mın taa be? **XX** Jiyoo le be a āgān puo, tiche a wo ı āgān bō'yen.

XXI Ala le so ka a nıbir kō tōo 'yer ko a nūu, n ba buoro fuo ε. A ju mı kō tōo 'yer ko gber, n ba buoro fuo ε. **XXII** Yı kaa, a āgān jiir ala na ba kpēme ε, ala le sı ma mōo nıbir kaara. **XXIII** A jiir ala sun ma tıer ıka a ba tara 'yōofu ε, ala le sı ma bōo kaara. Ka a jiir ala mı na ba be yōo yı fuo ε, ala le sı ma bōo choor. **XXIV** Ka a ala mı na ba a yōo yifo, sı maa choor a ala ε. Tiche Nāanmın le de a jiir anyāna 'mataa a āgān puo, na wo de 'yōofu ko a jiir amune na ba dōo tara ε. **XXV** Ka a le na vē a dēdēme fıfu kō le be a āgān puo ε, tiche ka a jaa ma sōnō taa. **XXVI** Ala ı a āgān jie āsuo wa bıere naa, a āgān jiir a jaa mı ma bıere naa. Ala ı a āgān jie āsuo jaa mı wa nyen 'yōofu, a āgān wo jaa mı ma chile naa.

XXVII Pöpāanyā yın le lōo taa ı a Yesu Kırısto āgān, ka yı āsuo jaa ı a jie āsuo. **XXVIII** A pupuorbiir banyāna puo le a Nāanmın de nie ir a nıtōnstı, na wo le tu ir a wo 'ye'yerbe, na wo le tu ir a wo wiwiilbe, na wo le ir a bala mın na tōnō a ne'maa tōmō, na wo ir a bala mın na sāana baalsı, na wo ir bamune ka ba sōnō nıbe, na wo le ir bamune na kaara a tōmō, nı a bala mı na bōo a kōkōe dāgılfu. **XXIX** A mō ba jaa le ı a nıtōnstı bıı? Bıı ba jaa le ı a Nāanmın 'ye'yerbe o? Ba jaa le ı a wiwiilbe o? Ba jaa le ma tōo tō a ne'maa tōmō bıı? **XXX** Ba jaa le wo ko a baal sāafu bıı? Ba jaa le ma tōo dāgıı a ba kōkōe o? Bıı ba jaa le ma tōo a kōkōr dāgıılaa lıbe o? **XXXI** Tiche yı mōo nıbir bo a kofosu 'lo na gar a jaa. Pöpāanyā, ın wiil yın a sor 'lo na gar a jaa.

XIII

I Ala ı n ma tōo 'yer a nıbe kōko borsı a jaa, naa tōo 'yer a malakası kōkōe, tiche naa ba tara nōfo ε, ın kaara naa fıka kur ban ηmiere a wo puoro gōmō. **II** Ala ı n tara naa a Nāanmın 'yer 'yerfu kofu, naa bōo a yelsoolı a jaa, naa bōo yē jaa buoro, ka ala ı n mı tara na soofu naa ma 'yer tōn ka a ir, tiche naa ba tara nōfo ε, n ın bōpuoro. **III** Ala ı n den a n bıtarı a jaa pō nōn dēme, naa soo ıka ba de a n āgān 'yōo bıu 'lıraa puo, tiche naa ba tara nōfo ε, n ba tara tōnō ε.

IV Nōfo ma tara na kányir, nōfo ma maala na vıla, waa jıele nıre bon ε, waa buoro yuor ε, waa 'moooro wo mae ε. **V** Nōfo ba tara netuo ε, waa buoro wo yō tee homo ε, wo maa nye suur fuo ε, waa 'yōonō nıre pōom ε. **VI** Nōfo ba nō yelbier jie ε, tiche wo ma nōn yelmāe jie. **VII** Nōfo ma gun taa le sōo jaa, wo ma soon yele a jaa, waa baala ε, nōfo ma soon ka a wō wo.

VIII Nōfo maa ı faa ε, Nāanmın 'yer 'yerfu na wa ηmaa naa, ka a kōko dāgııı 'yerfu mı wa tee, ka a bōofu mı wa puo chen. **IX** Bojūu a bōofu kofu ın ηmaa, ka a Nāanmın 'yer 'yerfu mı ı ηmaa, **X** tiche a bōmāe wa wa, a bōgāgiel na buoro naa. **XI** A le daar ın ı a bıbile, bıbi'yer le n ma 'yere, naa

tara a bibiyē naa ma tɛrɛ a bibitɛr. Tɛtɛ un wa ɪ nukpɛɛ baar, n lob a bibiyɛle a jaa bar. ^{XII} Pöpāanyā 'lo, chāana pɔ le sɪ kaara jaa tūfuru, tɛtɛ sɪn wa tuor taa nɪ gbɛ. Pöpāanyā 'lo ŋmaa le n bōo, tɛtɛ un pāa wa bōo won baar nɪtāa le wo mun bōo ma.

^{XIII} Pöpāanyā a yɛsɪ ata anyāna le ba tɛrɛ ɛ, soofɔ, tɛrtɔfɔ jɛ nɪ nōfo. Tɛtɛ a anyāna a jaa pɔ, nōfo le gar a jaa.

XIV

^I Yɪ turo a nōfo sɔr, na yɪ mōo nɪbir bɔɔɔ a Nāaŋmun Sɪɛ kɔfɔsɪ, na yɪ kaa ɪr a Nāaŋmun 'yer 'yerfɔ kɔfɔ, 'lo le ɪ. ^{II} Bojūu nɪrɛ 'lo na bōo a kɔkɔr dāgɪlāa 'yerfɔ nɪrɛ ba le wɔ 'yerɛ nɪ ɛ, tɛtɛ Nāaŋmun le wɔ ma 'yerɛ nɪ. Yɛlmāɛ nɪrɛ jaa maa bōo a le won 'yerɛ ɛ, Nāaŋmun Sɪɛ le wɔ ma de 'yerɛ nɪ a yɛsɔɔlɪ. ^{III} Tɛtɛ nɪrɛ 'lo jaa na 'yerɛ a Nāaŋmun 'yer, nɪbɛ le wɔ ma 'yerɛ kɔɔ ka ban kpɛmɛ, na wɔ 'yōo ba ākpāɛn na wɔ 'maala ba. ^{IV} Nɪrɛ 'lo jaa na ma 'yerɛ a kɔkɔr dāgɪlāa sɔnō naa a wɔ māɛ tɛɛ, tɛtɛ nɪrɛ 'lo na 'yerɛ Nāaŋmun 'yer mɪ sɔnō naa a Nāaŋmun puorbo a ba baa. ^V Maa bɔfɔ le ɪka a yɪ jaa yɪ ma tōo 'yerɛ a kɔkɔr dāgɪlāa nyā, tɛtɛ le un bɔɔɔ yɔo le ɪka yɪ jaa yɪ 'yerɛ a Nāaŋmun 'yer. 'Lo na 'yerɛ a Nāaŋmun 'yer, gar a 'lo na 'yerɛ a kɔkɔr dāgɪlāa, ala ɪ nɪrɛ āsɔɔ ba be be na tōo lɛb na wɔ wiil a par kɔ a Nāaŋmun puorbo ka a sɔo ba ɛ.

^{VI} Pöpāanyā, n yɛɛr, ala ɪ n ben wa a yɪ sɛ, wa dāgɪl a kɔkɔr baa tōnō le yɪn nyɛ? Ka yɛlwiilaa kōo ba le n waan ɛ, bɪ bōofɔ kōo 'yer, bɪ Nāaŋmun 'yer, bɪ kpāafɔ 'yer kōo le ɛ? ^{VII} De man a bōŋmɪɛrɪ kōn, ka wele le bɪ kōrɔjɔm le, ŋmɪnɛ le nɪrɛ na ɪrɛ wa bōo a sɔkpa nyɪnɛ won ŋmɪɛrɪ bɪ pɛɛle ala ɪ a ba tara nekɔpɛɛ nɪ kɔkɔbɪlɛ ɛ? ^{VIII} Ala ɪ baa wa pɛɛl wɛraa a jɛɛr 'yōo ɛ, ŋmɪnɛ le nɪrɛ na ɪrɛ wa bōo ɪka jɛɛr lo na ba chɔɔr chen? ^{IX} Le le yɪn mɪ, a yɪ jālbɪr ba wa tōo 'yerɛ a 'yerbɪɛ ala na tor ɛ, an le na tōo bōo a le yɪn 'yerɛ par? 'Yer vor le yɪn 'yerɛ. ^X Baal jaa ba be be ɛ, kɔkɔ bɔrsɪ le ba 'yerɛ ka a wɛr pɔ, tɛtɛ āsɔɔ jaa ba be be na ba tara par ɛ. ^{XI} Ala ɪ nɪrɛ wa 'yerɛ nɪ ma naa a wɔ 'yer ka n ba wō naa ɛ, n un sāan a wɔ sɛ ka wɔ mɪ ɪ sāan a n sɛ. ^{XII} Le le a yɪn mɪ, yɪ ben mōo nɪbir bɔɔɔ a Nāaŋmun Sɪɛ kɔfɔsɪ, yɪ mō na yɪ nyɛ a kɔfɔsɪ ala na sɔo a Nāaŋmun puorbo ka ba baa.

^{XIII} A yɛle nyāna jūu, nɪrɛ 'lo na ma tōo 'yer a kɔkɔr dāgɪlāa nyā wo sɔɔr Nāaŋmun a wɔ sɔo wɔ, a wɔ tōo lɛb wiil a le won ma 'yer. ^{XIV} Ala ɪ n dāgɪlāa a kɔkɔr sɔɔɔ nɪ Nāaŋmun, a n sɪɛ mɪ sɔɔɔ naa tɛtɛ a n tɛr a wɔ ɪ pɔɔɔ. ^{XV} N pāa ɪ ŋmɪnɛ? Maa nɪ a n sɪɛ na lōɔn sɔɔr a Nāaŋmun naa le 'matāan a n tɛr mɪ sɔɔr. Maa nɪ a n sɪɛ na 'mataa yɪl a Nāaŋmun yɪl naa mɪ le 'matāan a n tɛr yɪl. ^{XVI} Ala ɪ Nāaŋmun le yɪ dāna nɪ a yɪ sɪɛ, ka a jɛgumo mɪ wa lōɔn yɪ na waa wōnō a le yɪn 'yerɛ ɛ, ŋmɪnɛ won ɪrɛ wa 'yer ɪka, a ɪ a le, yɪn dāna Nāaŋmun, won ba bōo a par a le yɪn 'yerɛ ɛ? ^{XVII} A yɪ Nāaŋmun dānfɔ na vɪɛle na jaa kpɛr, tɛtɛ a ba sɔo a yɪ tɔ sɔo 'lo ɛ.

^{XVIII} N puor Nāaŋmun yāan an ɪ n ma tōon 'yer a kɔkɔr dāgɪlāa nyā gar yɪ jaa. ^{XIX} Tɛtɛ maa wa kpɛ a Nāaŋmun puorbo pɔ, n ma 'yer 'yerbɪɛ anūu ban na tōo bōo a par gar ɪn na 'yer 'yerbɪɛ turo pɛ (10,000) ban kō bōo a par ɛ.

^{XX} N yɛɛr, yɪ tɛɛ a bibitɛr bar. Ala ɪ yɛlbɪɛr maalfɔ le, yɪ ɪ bɪpɪɛ, tɛtɛ ka a yɪ yɛ pɔ 'lo nōo bɪ nɪbɛrɛ. ^{XXI} A sɛb a Nāaŋmun gān pɔ ɪka, "In den

kokor sãan naa tu a sãanba nee pɔ 'yer 'yer ko a nibe banyãna, tiche ba gba kô chele a le in 'yere ε." (Isaiya 28:11-12) Le le a Nãanmɔn 'yer.

XXII Ala le so, a kokor dāgɔlɔa 'yerfɔ ba ɪ jāne ko a Yesu turbo ε, tiche a in jāne ko a bala na ba ɪ a Yesu turbo. A Nãanmɔn 'yer 'yerfɔ, a bala na ɪ a Yesu turbo mɪ le so, a ba ɪ a bala na ba ɪ a Yesu turbo ε. XXIII Ala ɪ a pupuorbiir wa lɔɔn taa ka ba jaa dāgɔl a kɔkɔε, na ba 'yere, ka a jēgumo āsɔɔ be a yɪ pɔ bu nibe na ba ɪ a Yesu turbo ε, wa kpe nye a le yɪn 'yere, ba kô 'yer ɪka yɪ gele naa ε? XXIV Tiche ala ɪ nure āsɔɔ na ba ɪ a Yesu turo ε, bu nure kɔɔ mɪ na ba bɔɔ a par ε, 'lo wa kpe nye ka a ɪ yɪ jaa 'yere naa a Nãanmɔn 'yer a wɔ wɔ naa bɔɔn won ɪ yelbe-ɪre, a ala won wɔ na tɔɔr a wɔ 'yer ka wɔ heb a wɔ tier. XXV Won chiir a wɔ pɔɔ a ba niem ti lo kpa tēe puor Nãanmɔn, ti 'yer ɪka yelmāe jaa Nãanmɔn ben a yɪ sē.

XXVI N pāa le 'yer bo, n yer? Yɪn ma wa lɔɔ taa, āsɔɔ jaa ma tara naa yiel na yiel, ka a āsɔɔ mɪ tara kpāafɔ 'yerbir na 'yer, ka a āsɔɔ mɪ tara yelwillaa na yɪ Nãanmɔn sē na won 'yer, ka a āsɔɔ tara a kokor dāgɔlɔa na 'yer ka āsɔɔ mɪ tɔɔ heb wiil a par. Yɪ maala a anyãna a jaa ka a sɔɔ yɪ a yɪ kpēme a Nãanmɔn puorfɔ pɔ. XXVII Ala ɪ nure na wa 'yere naa a kokor dāgɔlɔa, ba ɪ ayi bu ata, ba ta gar ata ε, na ba 'yere ti chere kɔɔ taa. Ka nure āsɔɔ mɪ be ma tɔɔ heb wiil a par. XXVIII Ala ɪ nure āsɔɔ ba be na tɔɔ heb na wɔ wiil a par ε, a nɪnyɪne wɔ ɪ jaa gbɔl a puorfɔ jie, ti bɔlɔ kɔɔ wɔ māe nɪ Nãanmɔn.

XXIX Nãanmɔn 'ye'yerbe ba ɪ ayi bu ata na ba 'yere, tiche ka a bala na che jɔɔ kaara a le ban 'yere. XXX Ka ala wa ɪ Nãanmɔn ir yele wiil a bala na jāne, a 'lo na de nie 'yere wɔ mɪ pɔɔ a wɔ nee. XXXI Yɪn 'yere ti chere kɔɔ taa an kpāa yɪ naa ti 'yɔɔ yɪ ākpāen. XXXII Nure 'lo na 'yere a Nãanmɔn 'yer wɔ nyɔɔɔ wɔ māe. XXXIII Bojūu Nãanmɔn ba ɪ nyɔ nyɔɔfɔ Nãanmɔn ε, a wɔ bɔɔl sɪ a sɪn kpɪere nɪ nyā' maar nɪtāa le an kaara a pupuorbiir gbɔlsɪ ba jaa jie. XXXIV Pɔɔɔ ba ma ɪ jaa gbɔlɔ a puorfɔ jie, baa tara sɔɔr na haa nee ε, tiche ba siir ba māe nɪtāa le a Mosesɪ nēbināa na 'yer. XXXV Ala ɪ ba bɔɔɔ naa ɪka ba sɔɔr yele kɔɔ kaa, ba kul a yir ti sɔɔr a ba māe sɪrbe kaa. Bojūu a in vā pɔɔ na 'yer 'yer a puorfɔ jie.

XXXVI Yɪn sē le a Nãanmɔn 'yer de nie yɪ bu? Bu yɪn tēe le ɪ a nibe a 'yer na de nie ta? XXXVII Ala ɪ nure tier ɪka wɔ in a Nãanmɔn 'yer 'yere bu tara a Nãanmɔn Ste kofɔsɪ, vē ka a nɪnyɪne bɔɔn ɪka a anyãna in seb ɪ naa le a sɪ Soro na bin. XXXVIII Ala ɪ nure ba wa sɔɔ anyãna ε, yɪ mɪ ta sɔɔ wɔ ε.

XXXIX A le jūu, n yeer, yɪ mɔɔ nɪbir nɪ a Nãanmɔn 'yer 'yerfɔ, ti na yɪ taa tɔɔr a 'yer dāgɔlɔa 'yerfɔ bara ε. XL Tiche yɪ ma maala yele jaa na sēe naa ɪ ne ne ne sɔɔr jaa pɔ.

XV

I Pōpāanyā, n yeer, n bɔɔɔ naa ɪka n le jɔɔ yɪ a 'yer nɔɔ in dɔɔ mɔɔl kɔ yɪ a yɪ sɔɔ de na yɪ be ara a pɔ. II A 'yer nɔɔ nyāna in mɔɔl faa yɪ naa ala ɪ yɪ chene na ara a pɔ, ka le ba le ε, a yɪ sɔɔfɔ in pɔɔɔ.

III Bojūu a 'yer in dɔɔ nye le n mɪ de nie man kɔ yɪ ɪka, a Yesu Kɪrɪsɪto kpɪn a sɪ yelbier jūu, nɪtāa le a Nãanmɔn gān na dɔɔ 'yer, IV ka ba ūu wɔ, a wɔ le ir a kūu pɔ, a ber ata daar nɪtāa le a Nãanmɔn gān na dɔɔ 'yer. V Wɔ vē naa ka Pita nye wɔ, na wɔ le vē ka a nɪtōnsɪ pie nɪ ayi mɪ nye wɔ. VI A anyā puor, wɔ vēn ka a yeer na gar kɔɔr anūu (500) mɪ 'mataa nye wɔ, bamune na sɔɔ kpɪ, tiche a ba yɔɔ jie le chene. VII Wɔ vēn ka a Jemesɪ nye

wɔ, na wɔ lɛ vɛ̄ ka a ntõnsɪ ba jaa nyɛ wɔ, ^{VIII} ka a baaraa jaa ka maa mɪ na kaara fɪka nɪrɛ ban dɔɔ kpalka ka wɔ ir a wɔ mɛ̄ wiil ma.

^{IX} Bojũu maa lɛ ɪ a ntõnsɪ ba jaa pɔ bõbile naa ba sɛ̄n ɪka ba gba bɔɔl ma a ntõnɛ̄a ɛ, bojũu n gen a Nɛ̄anmɪn puorbo. ^X Tɪche a Nɛ̄anmɪn wɛ̄fɔ won wɛ̄ ma lɛ so ka n ɪ a ntõnɛ̄a a dɪna. Ka a Nɛ̄anmɪn wɛ̄fɔ ba ɪ pɔɔɔ ɛ. Yelmɛ̄ jaa n tɔn gar a ntõnsɪ ba jaa, tɪ a ba ɪ maa mɛ̄ lɛ tɔ̄ ɛ, tɪche a Nɛ̄anmɪn wɛ̄fɔ 'lɔ won de wɛ̄n ma lɛ. ^{XI} Ka maa lɛ bu bala lɛ, a 'yer lɛ anyã sɪn mɔɔl, ka anyãna lɛ yɪ mɪ sɔɔ de.

^{XII} Tɪche ala ɪ yɪ wɔn a mɔɔl ɪka a Yesu Kɪrɪsɪto ir naa a kũu pɔ, ɳmɪnɛ lɛ a yɪ bamɪnɛ 'yerɛ ɪka kũu pɔ irfɔ ba be be ɛ? ^{XIII} Ala ɪ a kũu pɔ irfɔ ba be be ɛ, ka a Yesu Kɪrɪsɪto mɪ gba ba ir a kũu pɔ ɛ. ^{XIV} Ka ala ɪ a Yesu Kɪrɪsɪto ba ir a kũu pɔ ɛ, a sɪ mɔɔl ɪn pɔɔɔ, ka a yɪ sɔɔfɔ mɪ ɪ pɔɔɔ. ^{XV} A sɪ pãa ɳmara jɪrsɪ 'yõõnõ Nɛ̄anmɪn, bojũu sɪ dɪn d̄asɪɛ ɪka Nɛ̄anmɪn sãɪn a Yesu Kɪrɪsɪto a kũu pɔ. Tɪche waa sãɪ wɔ ɛ, ala ɪ yelmɛ̄ jaa kũusi ba ire ɛ. ^{XVI} Bojũu ala ɪ a kũu pɔ irfɔ ba be be ɛ, ka lɛ a Yesu Kɪrɪsɪto mɪ gba ba ir a kũu pɔ ɛ. ^{XVII} Ka ala ɪ a Yesu Kɪrɪsɪto ba ir a kũu pɔ ɛ, a yɪ sɔɔfɔ ɪn pɔɔɔ, na yɪ chɛnɛ be a yɪ yelbebe pɔ. ^{XVIII} Ka a bala mɪ na pãa sɔɔ de a Yesu Kɪrɪsɪto tɪ kpi, mɪ wɛ. ^{XIX} Ala ɪ a dɪna tɛɛ tɪɛr lɛ sɪ tara a Yesu Kɪrɪsɪto 'yõõ, nɪbaal nɪbɛ lɛ sɪ ɪ, na sɪ gar a nɪbɛ ba jaa.

^{XX} Tɪche Nɛ̄anmɪn sãɪn a Yesu Kɪrɪsɪto a kũu pɔ yelmɛ̄ jaa, ɪ a bir dõõ, ka a wiil ɪka a bala na kpi mɪ na ir a kũu pɔ. ^{XXI} Bojũu kũu tun nɪbõ'yen 'yõõ wa, ka a kũu pɔ irfɔ mɪ tu a nɪbõ'yen 'yõõ mɪ wa. ^{XXII} Adama jũu, nɪrɛ jaa na kpi naa, lɛ mɪ lɛ a Yesu Kɪrɪsɪto jũu, nɪrɛ jaa na ir tara nyɛvɔr. ^{XXIII} Tɪche ãsɔɔ jaa nɪ wɔ irfɔ daar lɛ, Yesu Kɪrɪsɪto lɛ ɪ a bir dõõ, 'lɔ pãa wa lɛb waara, ka bala jaa na sɔɔ de wɔ mɪ ir. ^{XXIV} Ka a baaraa pãa wa, a wɔ de a yele a jaa 'yõõ a Sãa Nɛ̄anmɪn nũu pɔ, an ɪ wɔ tɔn a tɔfɔf dɛmɛ, nɪ a kpãen dɛmɛ ba jaa. ^{XXV} Bojũu a Yesu Kɪrɪsɪto lɛ a sɛɛ ɪka wɔ dɪ a nãa lɛɛɛ ka a Nɛ̄anmɪn wa de a wɔ dõdɛmɛ ba jaa bin a wɔ gbɛɛ pɪlɛm. ^{XXVI} A dõ baaraa won na sɔɔ lɛ ɪ a kũu. ^{XXVII} Bojũu a sɛb a Nɛ̄anmɪn gãn pɔ ɪka, "Nɛ̄anmɪn den a yele a jaa bin a Yesu Kɪrɪsɪto gbɛɛ pɪlɛm." (*Yiel Gãn 8:6*) Won ben 'yer ɪka, a yele a jaa, a Nɛ̄anmɪn na de a yele a jaa bin a Yesu Kɪrɪsɪto gbɛɛ pɪlɛm ba pɔɔ ɛ. ^{XXVIII} Nɛ̄anmɪn wa ɪ a ntõ baar, a 'lɔ na de a yele a jaa bin a wɔ gbɛɛ pɪlɛm, a Bie mɛ̄ mɪ na siir wɔ mɛ̄ kɔ wɔ, ka Nɛ̄anmɪn pãa so a jaa.

^{XXIX} Nɪyɔɔ ba sɔɔ ɪka a bala na kpi na lɛ ir tara nyɛvɔr go ɛ, tɪche bamɪnɛ sɔɔ naa na ba ma so Nɛ̄anmɪn kõɔ kɔ ba. ^{XXX} Ka a sɪn mɪ, bãa 'yõõ lɛ a dɔɔyɛ ma pɔɔ sɪ sɔɔ jaa? ^{XXXI} Yɛɛr, bɪbir jaa lɛ n ma tuoro kũu, jɪrfɔ kpe ma naa a yɪ jũu. A nyɛvɔr sɪn tara a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto 'yõõ lɛ vɛ̄ ka n 'yerɛ a ntõnõ. ^{XXXII} Ala ɪ n jɛb naa a mɔdõ bier a ka Efesus nɪsaal jũu, bo tɔnõ lɛ n nyɛ? Ala ɪ a kũu kõ lɛ ir ɛ, nɪtãa lɛ a nɪbɛ na ma 'yerɛ. "Yɪ vɛ̄ ka sɪ dɪ ti nyũ, bojũu bio sɪn kpi naa." (*Isaiya 22:13*) ^{XXXIII} Yɪ ta vɛ̄ ka nɪbɛ bɛl yɪ ɛ. Fõs lõɔn nɪgãlɪsɪ ba ma sõɔn a fɔ tɪɛr vɪla bar. ^{XXXIV} Yɪ lɛb de a yɪ yɛ̄, na yɪ tɛɛ bier ɪfɔ bar, bojũu a yɪ bamɪnɛ ba bõõ a Nɛ̄anmɪn ɛ, ka n 'yer a ntõ ka vã kpe ba.

^{XXXV} Tɪche nɪrɛ ãsɔɔ na sɔɔr naa, "ɳmɪnɛ lɛ a kũu na ɪrɛ wa ir? ɪgãn buor lɛ ban lɛ ɪru?" ^{XXXVI} Nyɛ dãbol ka. A ala yɪn ma bɔr a ba ɪ a ma bulaa tɪ a bõkoraa pɔɔ ɛ. ^{XXXVII} Yɪn wa bɔr, a ba ɪ a vaar lɛ yɪ bɔr ɛ, tɪche a bõbir tɛɛ lɛ yɪ ma bɔr. Ka chi lɛ bu bon bir lɛ. ^{XXXVIII} Tɪche Nɛ̄anmɪn lɛ ma kɔ a ãsɔɔ jaa ãgãn 'lɔ jaa won bɔɔɔ. Bõbir ãsɔɔ jaa nɪ wɔ vaar lɛ.

XXXIX Igān nōnō a jaa baa ı bō'yen ε. Nure āgān nōn tee naa ni dōn āgān nōn, ka a lubil nōn be wo yō, ka a jāme nōn mi be a yō. XL Saaju āgāma mi ben be, ka a tēe āgāma mi be be. A saaju āgāma vīel ben a yō, ka a tēe āgāma vīel mi be a yō. XLI A mōtōō vīla ben wo yō, ka a ηmeraa vīla mi be wo yō, ka a ηmerbir āsōō vīla mi tee a ηmerbir āsōō.

XLII Le le an be a kūn wa ir a kūu pō. A āgān 'lo ban ūu ın bōsōō naa, tiche 'lo wa ir a kūu pō, waa le pōōnō go ε. XLIII Bala wa ūu a kūu wo ma ın bōdeer ba le tara kpēō ε, tiche Nāaηmın wa ir wo a kūu pō, won vīele naa na wo tara kpēō. XLIV A tēe āgān nyā le ba ūun wo, 'lo wa ir a kūu pō, a sīe āgān le won tara. Nītāa le a tēe āgān na be be, le mi le a sīe āgān mi be be. XLV Nītāa le an seb a Nāaηmın gān pō, "Adama a Nāaηmın na dōō de nie me ın bōnıbir."

(A *Pielfo Gān 2:7*) A Adama bīeraa

sōō le ı a sīe. XLVI A sīe sōō ba le de nie ε, tiche a āgān sōō le, ala puor ka a sīe sōō pāa wa. XLVII A nıdōō yin ka a tēe pō, Nāaηmın na men a tā-uul, tiche a nıbīeraa 'lo yin saaju. XLVIII Bala na yi ka a tēe pō, kaara na fıka, a 'lo ban men a tā-uul, ka bala mi na yi a saaju mi kaara na, fıka a 'lo na yi a saaju. XLIX A le ne ni wo ju sın ben nyetāan a nure nyā a Nāaηmın na men a tā-uul, le mi le sın su a āgān 'lo nyetāan a 'lo na yi a saaju kaar.

L N yeer, n bōōō naa ıka n 'yer chā kō yı ıka, a āgān ni a jāi kō tōō kpe be a Nāaηmın nāalōō pō ε. Bıı ka a bōsōō naa pōō a 'lo na ba sōōnō pō ε. LI Yı chele ka n 'yer 'yer sōōlaa kōō kō yı. Sı jaa baa na kpi ε, tiche sı jaa le na heb, LII fıka a nıbir na ma wa va a pere kaar, ka a iil baaraa wa pēel. Bojūu a iil wa pēel a bala na kpi na ir naa, ba kō le kpi go ε, ka a sın bala na ba kpi sere ε, mi heb. LIII Ka a āgāma anyā na sōōnō, ka a heb de a āgāma ala na ba sōōnō su, ka a 'lo na kpire kō le kpi go ε. LIV A bōsōō naa wa de a 'lo na ba sōōnō ε, su, ka a 'lo na kpire kō le kpi go ε, ka a le na seb a Nāaηmın gāma pō ı yelmāe, "Kūu a fı tōōfō baar naa." (*Isaiya 25:8*) LV "Kūu, nyıne le a fı tōōfō be? Kūu, nyıne le a fı fıllılı 'lōnō na ma kō be?"

(*Hosea 13:14*) LVI A kūu fıllılı 'lōnō

na ma kō ın a yelbier maalfō, ka a yelbier maalfō mi nye a wo kpēō yı a Moses nebināa pō. LVII Tıche Nāaηmın son puor fı, won kō sı tōōfō tu a le a sı Soro Yesu Kırısıto na maal.

LVIII A le jūu, n yeer, yı ara chāchā, yı taa vē ka a bon jaa wa dam yı ε. Yı mōō nıbir ni a sı Soro tōmō, yı bōō ıka a ala yın tōnō korō a sı Soro, kō wa ı pōō ε.

XVI

I Pōpāanyā n bōōō naa ıka n 'yer a chıerfō yın bōōō ıka yı chıer sōōn a Nāaηmın nıbe. Yı mi maal a le ın man kō a Galatiya paal pupuorbiir gbulsı ıka ba maal. II A Pēnfō divıe bıo daar jaa, a bıbir 'lo na de nie āsōō jaa wo ma ir a libıe jā a le won ma nye na yı bıne, ka maa wa tı a ta le ı chıerfō go ε. III Maa wa tōō ta n de a gāma kō a nıbe bala yın māe na ir naa tōn ni a libıe ala yın chıer ka ba chıin a Jerusalem. IV Ka ala wa ı fıka a maa māe seen mi na chen go, ba kō bıel ma.

V Maa wa chen tı yı a Masedonıya baar, ın wan a yı sē, bojūu be le ın tu. VI Amıne sē ın jēn a yı sē kor bālāa, bıı ka n jāne a be ka a uon wa baar, ka yı sōō ma ka n chııne a n chenfō jie. VII N ba bōōō ıka n tōō tı nye yı a le ne a pōpāanyā tı pō ε, n tıer naa ıka n jē a yı sē kor ala ı a sı Soro sōō

naa. VIII Tiche un jën a Efesus tēe pɔ ti tãn a Pentikostu b̄bir. IX Bojũu sɔr yuon kɔ ma ka un tɔɔ tɔ tɔmɔ, tiche ka a nyɔɔ mi kpere ma.

X Ala i a Timoti wa ti naa, yi kaa ka yeke jaa taa korɔ wɔ dābāe ε, bojũu a si Soro tɔmɔ le wɔ tɔnɔ a n kaar. XI Yi taa vɛ ka a āsɔɔ jaa wa kaa wɔ pɔɔ ε. Yi bar wɔ sɔr ni nyā'maar ka wɔ le leb wa a n sɛ. Maa ni a yeer jaa chele wɔ naa.

XII A si yebe Apolosi, n sɔɔr won gbɛe a ηmine jaa ɪka wɔ ti a yi sɛ 'matāan a yeer bamine. Tiche waa sɔɔ a be tɪfɔ a pɔpāanyā sere ε, 'lo wa nye sɔr won ti naa.

XIII Yi 'yɔɔnɔ jɔmɔ, na yi ara chāchā a yi sɔɔfɔ pɔ, na yi i nibe na tara nyāa na yi kpeme. XIV Na yi ma maala yeke jaa ni nɔfɔ.

XV Yi bɔɔn naa a Sitefanasi ni a wɔ yir dēme, bala le dɔɔn a puorfɔ be a Akaya paal pɔ, na ba mɔɔ n̄bir tɔnɔ ni a Nāan̄mun nibe. N sɔɔrɔ yi naa yeer ɪka, XVI yi siir yi māe kɔ a nibe banyāna taaba ni n̄re jaa na pɔɔ ba bala, a ba kaar. XVII Nɔɔ kpe ma naa un wa nye a Sitefanasi ni Fortunatus ni a Akaikus na wa ta a n sɛ, bojũu bala le sɔɔ ma yin ba be ka ε. XVIII Bojũu bala le 'maa ma āgān n̄tāa le ban min 'maa a yi āgān, a nibe banyāna sɛɛn pɛɛfɔ.

XIX A pupuorbiir gbulsɪ ba jaa na be a Asɪya paal pɔ puor yi naa. Akuila ni a Purisula mi den a si Soro yuor puor yi, ni a pupuorbiir bala na ma lɔɔ a ba yir, mi puoro yi naa. XX A yeer ba jaa na be a ka mi puor yi naa. Yi mi puor puor taa ni popel.

XXI Maa Pɔɔl māe n̄nu le n seb a puorfɔ nyāna.

XXII Ala i āsɔɔ jaa baa n̄ɔ a si Soro ε, pɔ'yɔɔfɔ ben a wɔ sɛ. Pa si Soro, wa.

XXIII A si Soro Yesu wāɛfɔ a be a yi sɛ.

XXIV A n nɔfɔ wɔ be a yin bala jaa na be a Yesu Kirisito 'yɔɔ. A i a le.

A GĀMA AYI SŪO A PŌOL NA SEB KŪ A KORINTI NIBE

^I Maa Pool na ɪ a Yesu Kırısto nıtōnāa Nāaŋmın na chel ir nı a sı yebe Timoti, le seere a gān nyā korō a pupuorbiir na be a Korinti tēe pō nı a Nāaŋmın nıbe ba jaa mı na be a Akaya paal pō. ^{II} Wāefō nı nyā'maar na yi a sı Sāa Nāaŋmın nı a sı Soro Yesu Kırısto sē a be a yi sē.

^{III} Pēefō wō ta Nāaŋmın na ɪ a sı Soro Yesu Kırısto Sāa, a Sāa nyā nıbir na bal nı Nāaŋmın nyā na tara a 'maalfōsı a jaa. ^{IV} 'Lō le ma 'maal sı a sı wōm a jaa pō, ka sı mı na tōo 'maal a bala mı na be wōm jaa pō, nı a 'maalfō 'lōnō sın nye yin a Nāaŋmın sē. ^V Nıtāa le a Yesu Kırısto dōoye difo na yaar dōol sı jaa, le mı le a Yesu Kırısto 'maalfō yaar dōol sı jaa. ^{VI} Ala ɪ sı ben wōm pō, a yi 'maalfō nı a yi faafō jūu le, ala ɪ sı mı nyen 'maalfō a mı un a yi 'maalfō le, a yın tōo ara nı kānyir a dōoye bō'yen 'lōnō pō sın mı na dire. ^{VII} Sı bar tter a yi jūu, bojūu sı bōōn naa ıka a le yın lōon sı dire a dōoye, a le nı wō ju mı le yın pōo sı a sı 'maalfō pō.

^{VIII} N yeer, saa bōoro ıka sı sōol yi a wōm 'lō tō sōo na dōo pōo sı be a Asıya paal pō bar ε. Wōm jaa jel le dōo pōo sı naa gar a sı kpēō, saa le dōo tara baarfō tter ε. ^{IX} Sıre jaa a sı tter pō, a kūu le sı tōo kaara a tāu a le ne. Tıche a nıtō ɪ naa ka sı ta dıel a sı māe ε, tıche sı dıel Nāaŋmın nyā na sāne a kūn. ^X A Nāaŋmın le faa sı yin a kūu tuo nyā pō, 'lō le chene faara sı. 'Lō le ɪ a sı tterto jie ıka won chene na faara sı, ^{XI} nıtāa le yın sōo sı nı a yi Nāaŋmın sōorfō. Yōo mı puor Nāaŋmın yāan a sı jūu tu a wō maal vıla 'lō won maal sı na wō sōo a yi yōo sōorfō.

^{XII} Pōpāanyā a sı nyāa chefo jie le a nyā. A sı tter dın dāaste a le sın be a wer dēme sē, nı a le a sın nı a yın mı na be taa, cheche ıfo pō, nı ne ne tufō pō, ka a jaa yi a Nāaŋmın sē. A ba ɪ a wer nyā bōōfo le sı maal a le ε, tıche a Nāaŋmın wāefō le. ^{XIII} Bojūu saa seb bon jaa kō yi yın kō tōo kar ε, bı kō tōo bōo a par ε. N tter ıka, ^{XIV} nıtāa le yın wō a sı 'yer ŋmaa na yi bōo a par, yın wa wōn a jaa na yi bōo a par, na yın tōo che nyāa a sı jūu nıtāa le sın mı na che nyāa a yi jūu a sı Soro Yesu bıbir daar.

^{XV} Bojūu ala le so ka n bar tter, naa guor ıka n tı piir yi kaa ka yi nye tōnō gbēe ayi. ^{XVI} N guor ıka maa wa chiine a Masedontıya n yi a yi sē, maa wa heb waara ka n le yi a yi sē go, ka yi pāa sōo ma ka n chen a Judiya. ^{XVII} In guor a anyā, n mı 'yer bar bı? Bı a wer nıbe guorfō kaar le? Ka a nebō'yen 'lōnō ma 'yer, ōo, ōo nı kai, kai?

^{XVIII} Tıche sıre jaa a sı Nāaŋmın na ɪ a yelmāe sōo, a sı 'yer sın 'yer kō yi ba ɪ ōo nı kai ε. ^{XIX} Bojūu a Nāaŋmın Bie Yesu Kırısto 'yer a maa nı a Silası nı a Timoti na dōo 'yer kō yi ba ɪ ōo nı kai ε, tıche a wō pō, a ma ın ōo. ^{XX} Bojūu a Nāaŋmın netryōō ala won tır ın ōo a Kırısto pō. A tun a wō 'yōō, a ma 'yere ıka, a ɪ a le, kō a Nāaŋmın yuor tır. ^{XXI} Pōpāanyā a Nāaŋmın nyā le maal sı nı a yın a sı ara kpēō a Yesu Kırısto pō, na wō oo sı. ^{XXII} Wō 'yōō sı naa a wō sofo jāne, na wō de a wō Sıe 'yōō a sı nyāa pō, wile sı a yeke ala na waara.

^{XXIII} N bōol Nāaŋmın a wō ɪ a n dāaste sōo ıka a tara na sōr ka n bar yi, naa ba heb wa be a Korinti ε, ^{XXIV} n ba bōoro ıka a ɪ wōm kō yi ε. A ba ɪ

si booro naa ɪka si fir yi a yi soofu po ε, tiche a si 'mataa tɔn yi a yi wɔ nɔɔ, bojũu a yi soofu vɛn ka yi ara kpɛɔ.

II

^I N tier ɪka n kɔ le tɔɔ wa piir yi kaa, ka a ɪ tuo kɔ yi ε. ^{II} Bojũu maa sɔɔ a yi puɔ an le na maal ka n puɔ pɛl, ka a yin tɛɛ ba le ε? ^{III} Ala le so ka n dɔɔ seb a le ɪka maa wa ti, n puɔ taa sɔɔn a bala na maal ma ka nɔɔ kpe ma ε. N bar tier ɪka yi jaa na lɔɔn man chɛ. ^{IV} Bojũu n seb a anyã kɔ yi ni puɔɔɔ ni hɔɔnfɔ ni a n nyãa ni nibikɔɔ yɔɔ ɪka n taa sɔɔ a yi puɔ ε, tiche ka n vɛ ka yi bɔɔ ɪka n nɔ yin yɔɔ jaa.

^V Ala ɪ nɔɔ maal ka a che, a ba ɪ maa tɛɛ puɔ le wo sɔɔ ε, yi jaa puɔ mi sɔɔ naa ka a le na tu le ɪka n taa vɛ ka a ɪ tuo 'yɔɔ jaa kɔ wo ε. ^{VI} A toor tɔɔfɔ 'lo won nyɛ yi a yi yɔɔ jaa jie sɛ wo naa. ^{VII} Pɔpãanyã 'lo, a sɛɛ naa ɪka yi vɛ kɔ wo, na yi le 'maal wo ka a wo puɔɔɔ taa chen niem ε. ^{VIII} A le jũu n sɔɔɔɔ yi naa ɪka yi de wo na yi wiil a yi nɔɔfɔ kɔ wo. ^{IX} A le jũu in seb kɔ yi le ɪka n kaa, yin sɔɔn tu a nɛɛ a ye le a jaa po bu. ^X Ala ɪ yi wa vɛn kɔ nɔɔ, n mi vɛn kɔ a nɔɔnyɛ. A ala in vɛ kɔ a nɔɔnyɛ, ala ɪ amɛne chen ka n na vɛ bar, n vɛn kɔ a nɔɔnyɛ, a Yesu Kɔrisito niem a yi 'yɔɔ. ^{XI} Le an na ɪ ka a Satan taa nɔɔn si 'mataa ε, bojũu si bɔɔn a wo guorfɔsi.

^{XII} Pɔpãanyã, a le in chen a Toroyas ti muɔlo a Yesu Kɔrisito 'yer nɔɔ, n nyɛn le a si Soro na yuo sɔɔ kɔ ma, ^{XIII} n ba chɛnɛ tara ãgãn 'maar sere ε, bojũu n ba nyɛ a n yebe Titusɪ a be ε. Le le n puor ba ti po chen a Masedonɪya.

^{XIV} Tiche Nãanɔmɔn son puorfɔ won ma tɔɔ si 'yɔɔ tɔɔfɔ po yi a Yesu Kɔrisito po, tu a si 'yɔɔ ka a yɛ nyũunɔɔ yaar de a jie wo jaa. ^{XV} Bojũu sin le ɪ a Nãanɔmɔn nyũunɔɔ a Yesu Kɔrisito 'yɔɔ kɔ a bala na nyɛ faafɔ, ni a bala na wɛɛ. ^{XVI} Isɔɔ nyuro na kũu nyũu, ka a ãsɔɔ mi nyuro nyevɔr nyũu. Ti an le na tɔɔ a tɔmɔ nyã tɔ? ^{XVII} Sin ba kaara bamɛne kaar ε, saa maal a Nãanɔmɔn 'yer tɔnɔ bon ε. A Yesu Kɔrisito 'yɔɔ, si 'yerɛ naa a Nãanɔmɔn yelmãɛ an ɪ 'lo le tɔ si.

III

^I Si piel naa ɪka si dãn si mãɛ go bu? Bu si booro na gãma nibe na seb ka a dãna si yi a si sɛ bu yi a yi sɛ? ^{II} Yin mãɛ le ɪ a si gãn, na seb 'yɔɔ a si nyãa po ka si bɔɔ yaa, ka nɔɔ jaa mi kara. ^{III} Yin le wiil ɪka yin le ɪ a gãn na yi a Yesu Kɔrisito sɛ, na yi ɪ a si tɔmɔ tɔnɔ, a ba ɪ ba den a tãt sɔɔlaa seb ε, tiche a Nãanɔmɔn Siɛ le seb. A ba ɪ a kɔsɪr pɛrsɪ po ε, tiche a seb 'yɔɔ a nɪsaal nyãn po.

^{IV} A tier nyãna sin bar in a si bon tu a Kɔrisito po, a Nãanɔmɔn niem. ^V A ba ɪ fika si in yɛ dɛmɛ na sin tɔɔ tɔɔr a le sin maal 'yer ε, tiche a si yɛ yin a Nãanɔmɔn sɛ. ^{VI} 'Lo le sɔɔ si a si muɔl a netɪr paalaa nyã 'yer, a ba yi a ala ban dɔɔ seb jie ε, tiche a yin a Nãanɔmɔn Siɛ sɛ. A sebie ala in kũu, tiche ka a Nãanɔmɔn kɔɔ nyevɔr.

^{VII} Pɔpãanyã, ala ɪ a 'yer bie ala ban seb 'yɔɔ a kɔsɪr pɛrsɪ po waan ni kũu ti 'matãan Nãanɔmɔn tur, ka a tur a Isural nibe na ba tɔɔnɔ kaara a Mosesɪ nie a Nãanɔmɔn tur jũu, a wo tur gba na wa baar. ^{VIII} A Nãanɔmɔn Siɛ 'yerbie tur kɔ gar a le ε? ^{IX} Ala ɪ a 'yerbie ala na 'yɔɔ a nibe 'yer tur berma naa, a 'yer bie ala na waara ni a torfɔ, nɔmɛne le won jã! ^X Bojũu

a Mosesi nebināa ba le tara tur a pōpānyā ε, fōo de man a Yesu Kırısto 'yer nōo, wō gar wō naa. ^{XI} Ka ala ι a 'lo gba na wa baar waan na tur, ηmune le a tur 'lo na ba baaraa ε, na jā!

^{XII} A le jūu, a sι tıerto nyāna le vē ka saa joro dābāe ε, ^{XIII} Sın ba kaara fika a Mosesi na dōo vil a fōbaa pōo a wō nie ka a Isıral nıbe ta kaa ε, na ba nye a nıylfō 'lo na baar ε. ^{XIV} Tıche a ba nyāa pōo naa wa tån dına, a fōpōraa chene naa bala wa kara a netur koraa jie. Baa for bar sere ε, bojūu Yesu Kırısto tee 'yōo le won tōo for. ^{XV} A dına gba, bala wa kar a Mosesi nebināa yele, a fōbaa ma pōon a ba nyāa. ^{XVI} Tıche āsōo jaa wa lıeb wa a sι Soro sē, wō ma for won a fōbaa 'lo bar. (A *Yıfo Gān 34:34*)

^{XVII} Pōpānyā, a sι Soro le ι a Nāaηmın Sıe, ka a jie 'lo a Nāaηmın Sıe na be, māe sofo mı ben be. ^{XVIII} Ka a sın bala nie na ba pōo ε, pāa nıyle a sι Soro tur, naa here ka a tur pōoro 'yōonō na yire a sι Soro sē na ι a Nāaηmın Sıe.

IV

^I A le jūu, an ι a Nāaηmın nıbaal le wō kon sι a tōmō nyā sın tōnō, a le jūu saa baala ε. ^{II} Tıche sι lıeb puor 'yōo tāsōo yele nı vā yele, saa tara belfō ε, bu here a Nāaηmın yelmāe ε. Sı ma man a Nāaηmın yelmāe ka a gā chāa pō, na sι wııl a sι māe ka nıre jaa tıer bōo uka yelmāe dēme le sι ι a Nāaηmın nıem. ^{III} Ala ι gba a sι 'yer nōo sın 'yer sool naa, a sool kō a bala na wεre. ^{IV} A ηmın 'lo na be be a dına jōon a bala na ba soo de a sι 'yer ε tıersı, ka ba kō tōo nye a 'yer nōo 'lo chāa na ι a Yesu Kırısto tur ε, na wıle a le a Nāaηmın māe na be ε. ^V Bojūu a ba ι sι māe 'yer le sι dōo 'yere ε, tıche sι 'yere naa a Yesu Kırısto na ι a sι Soro, a sın mı ι a yı tōtōnbō a wō jūu. ^{VI} A Nāaηmın 'lo na dōo 'yer, "Vē ka a chāa chaar libe pō," (A *Pıelfō Gān 1:3*) 'lo le maal a chāa chaar 'yōo a sι nyān pō, na wō kō sι a bōofo chāa, na ι a Nāaηmın tur a Yesu Kırısto nıem.

^{VII} Tıche sın kaara naa yōora a dōor kaar Nāaηmın na de a bōsō 'yōo, ka a kpēo wō jaa yı Nāaηmın sē, a ba yı a sι sē ε. ^{VIII} Yele ma chım sı naa a lōbobo a jaa ayı, tıche a maa ηmer sı ε, ka a ma ι sı vāre vāre, tıche a sı tıer maa yēyel ε. ^{IX} Ba ma ge sı naa, tıche a Nāaηmın ma ben a sι sē, na ba ma ηme sı gaal tēe, tıche baa soo sı ε. ^X Bıbir jaa le sı wōnō a Yesu kūu tuo a sı āgāma pō, ka a nıbe mı na tōo nye a Yesu nyevor a sı āgāma pō. ^{XI} Ka a sın banyā na voro be kūu nūu pō, a Yesu jūu, ka a nıbe tōo nye a wō nyevor a sı āgāma anyā na kpi pō. ^{XII} Ala le so ka a kūu tōnō nı sın, tıche ka a nyevor tōnō nı yın.

^{XIII} A seb a Nāaηmın gān pō uka, "N soon de ala le so ka nı 'yer." (Yiel *Gān 116:10*) A Nāaηmın Sıe nyā le sı mı tara nı a soofō na sı mı 'yere. ^{XIV} Bojūu sı bōon naa uka a 'lo na sāt a sı Soro Yesu Kırısto a kūu pō, mı na sāt sı naa nı a Yesu 'matāan a yın a sı wa ara a wō nıem. ^{XV} A anyāna a jaa ıre naa a yı sōofō jūu, ka a wāefō 'lo na tara a nıyoō, na lıeb dānfō kōro a Nāaηmın yuor tur.

^{XVI} Ala le so ka saa baala ε. A sı āgān vaar gba na suoro, tıche a sı sıur 'lo, bıbir jaa le a ma here bōpaalaa. ^{XVII} Bojūu a wōm anyāna sın nyere nı dēfere naa waara nı a nyevor 'lo na ι tur gar a jaa wa koro sı. ^{XVIII} Le le, saa fur nıbir 'yōo a ala sın nyere ε, tıche sı fur nıbir 'yōo a ala sın ba nyere ε. A anyā sın nyere, a kō kor ε, tıche anyā sın ba nyere ε, ala le na kor.

V

I Sire jaa, si bõon naa ika a si ägāma anyāna kaara naa fika a tån yie anyāna sūn kp̄iere, ala wa kpi, si tara na yir Nāan̄mūn na mē, yir nyā na be a saaju an ba i n̄re nūu le mē ε. II Si or̄o na b̄or̄o ika, a saaju yir 'lo p̄o, si ti kpe a be. III Sūn wa kpe a be, si k̄õ le i sal'm̄oor ε. IV Bojūu a ägān tån nyā p̄o sūn be, si or̄o na ka a i tuor k̄o si, bojūu saa b̄or̄o ika si i sal'm̄oor ε, t̄iche a si de a saaju jikp̄ieraa 'lo su p̄oo, ka a 'lo na i a b̄okūu ka a nyev̄or v̄ol w̄o. V P̄öp̄ānyā, a Nāan̄mūn m̄āe le maal si a le a ye le nyāna 'yõo, na w̄o k̄o si a w̄o S̄ie, ka a i yelm̄āe jaa le an na wa.

VI A le jūu, si ma bar t̄ier, na si b̄õon ika sūn chene be a ägān p̄o, si jāan naa a si Soro. VII A nyev̄or sūn tara, sōof̄o le, a ba i nyef̄o le ε. VIII Si bar t̄ier, ka a m̄i i si b̄of̄o ika si yi a ägān nyā p̄o, na si chene ti kp̄iere a si Soro yir. IX Ala le so ka si m̄õo n̄bir pele a w̄o p̄oo, ka a ägān nyā p̄o le si be, bu ka si yin a w̄o p̄o. X Bojūu a si ās̄oo jaa na wa ara na Yesu K̄r̄is̄ito 'yer t̄oor̄fo dak̄oo par, ka w̄o k̄o ās̄oo jaa le won de a w̄o ägān t̄õn, ka v̄ila le fo t̄õ, bu d̄eer le.

XI A le jūu, an yi a le daar jaa si b̄õon a le a si Soro d̄āb̄āe jof̄o na be, a si p̄āa m̄õo n̄bir ika si l̄ieb a n̄be t̄ier. Nāan̄mūn b̄õon le sūn be, ka a yi t̄ier gba m̄i b̄õo a le sūn be. XII Saa b̄or̄o ika si d̄ān a si m̄āe k̄o yi go ε, t̄iche a si k̄o yi s̄or ka yi che nyā a si 'yõo, na yi t̄õo 'yer a bala na ma ch̄iere a nyāa n̄i a ala ban nyen n̄bir, ti bar a ala na be a nyāa p̄o. XIII Ala i si gele naa, Nāan̄mūn jūu le. Ala i saa le gele m̄i ε, a yi jūu le. XIV Bojūu a K̄r̄is̄ito n̄õfo le fir̄e si, bojūu si b̄õon naa ika a n̄b̄õ'yen le kpi k̄o a n̄be ba jaa, a le jūu n̄re jaa le kpi. XV 'Lo le kpi k̄o ba jaa, ka a bala na chene a n̄bir, ba k̄õ le be be k̄o a ba m̄āe ε, t̄iche ban ben be k̄o a 'lo na kpi k̄o ba na w̄o le ir i v̄or go.

XVI An yi a d̄una chiine, saa le kaara n̄re a wer n̄be kaaf̄o kaar ε. Le n̄i w̄o ju le si m̄i d̄õo kaa a Yesu K̄r̄is̄ito, saa le chene maala a le go ε. XVII A le jūu, ala i n̄re jaa wa ben a Yesu K̄r̄is̄ito 'yõo, w̄o l̄ieb n̄paalaa, a n̄koraa chen naa, t̄iche ka w̄o l̄ieb n̄paalaa. XVIII A anyāna a jaa yin a Nāan̄mūn s̄ē, 'lo le 'maal si k̄o a w̄o m̄āe tu a Yesu K̄r̄is̄ito 'yõo, na w̄o p̄āa k̄o si a 'maalf̄o 'yerbie. XIX Nāan̄mūn 'maal a wer k̄o a w̄o m̄āe tu a Yesu K̄r̄is̄ito 'yõo. Waa le sor̄o a n̄be yeldeb̄e ban maal ε. A 'maalf̄o 'yerbie anyā le w̄o de t̄õn si. XX A le jūu, sūn le ara k̄o a Yesu K̄r̄is̄ito ka a wer p̄o, sūn 'yõo le a Nāan̄mūn tu sor̄o yi. Si den a Yesu K̄r̄is̄ito yuor sor̄o n̄i yi ika, yi t̄oo wa gb̄or a Nāan̄mūn. XXI Nāan̄mūn den a 'lo na ba maal d̄eer jaa ε, ka w̄o lo a si d̄eer b̄or̄ k̄o si, ka a w̄o jūu a si l̄ieb n̄itor̄si a Nāan̄mūn s̄ē.

VI

I An i sūn n̄i Nāan̄mūn le 'mataa t̄õnõ, si sor̄o yi naa ika yi ta kaa a Nāan̄mūn w̄āef̄o por̄o ε. II Bojūu a seb a Nāan̄mūn ḡān p̄o ika, "A n̄ maal v̄ila s̄õo, n̄ w̄õn a f̄u 'yer, ka a faaf̄o b̄ibir daar, n̄ s̄õw f̄u naa." (Isaiya 49:8) N̄ 'yere na kor̄o yi ika, a p̄öp̄ānyā le i a Nāan̄mūn maal v̄ila s̄õo, p̄öp̄ānyā le i a Nāan̄mūn faaf̄o b̄ibir.

III Saa n̄maara n̄re jaa s̄or ε, ka ba taa wa kp̄ere a si t̄õm̄õ ε. IV T̄iche ye le jaa p̄o, si ma maal a si m̄āe wiil ika Nāan̄mūn t̄õt̄õn̄b̄o le si i. A anyāna le a m̄āe nyoōfo p̄o, w̄õm n̄i tuo n̄i n̄ibaal ye le p̄o, V ba ma n̄me si naa nyoōr si p̄oo ti ma dam n̄be 'yõo si, ka si ma t̄õ t̄õkp̄āen na si gal ḡõo ti j̄ēn k̄õ, VI a si cheche if̄o n̄i a si b̄õof̄o n̄i a si k̄ānyir n̄i a si maal v̄ila, n̄i

a Nāan̄m̄n̄ St̄e won̄ k̄o s̄i p̄o, n̄i a n̄õfo s̄in tara s̄ire jaa, ^{VII} na s̄i ma 'yere yelm̄e n̄i a Nāan̄m̄n̄ kp̄ẽo, torf̄o un̄ a s̄i t̄ajebon na ma be a s̄i n̄ũs̄õn̄ n̄i a ḡoor p̄o, ^{VIII} na ba ma k̄o s̄i t̄ur t̄i l̄e kp̄e s̄i, na ba ma b̄ool s̄i yovila n̄i a yod̄eer. S̄i un̄ yelm̄e d̄ẽme t̄i ba maal s̄i n̄ub̄elbe. ^{IX} S̄i un̄ n̄ub̄õns̄i t̄iche a ba maal s̄i f̄ika baa b̄õo s̄i e. S̄i ma kp̄ire naa t̄iche na s̄i ma ch̄ene vor̄o. Ba ma ñme s̄in n̄e n̄e n̄e t̄i baa k̄o e. ^X N̄ibaal yele l̄e ba ma maal s̄i, t̄i s̄i ch̄ene ch̄ule. N̄õo ma kor̄o s̄i naa, t̄i s̄i maala n̄yõo a ba lere. Saa tara bon jaa e, t̄i so bomo a jaa.

^{XI} Saa 'm̄or 'm̄or yele jaa bar a ȳin Korinti d̄ẽme s̄ẽ e. S̄i yuo a s̄i nȳan̄ k̄o ȳi. ^{XII} Saa i n̄ubikuon d̄ẽme k̄o ȳi e, t̄iche ȳin l̄e n̄u i n̄ubikuon d̄ẽme k̄o s̄i. ^{XIII} A p̄aa kaara naa f̄ika boor, naa 'yere n̄i ȳi f̄ika n̄ bibiir. Ȳi yuo a ȳi nȳan̄ m̄i.

^{XIV} Ȳi taa ure wa gb̄eere a bala na ba i a Yesu turbo e, ñm̄une l̄e a yeltors̄i n̄i a putuyele na ure wa 'mataa? Bu ñm̄une l̄e ch̄aa n̄i libe na ure wa 'mataa be jib̄õ'yen? ^{XV} Ñm̄une l̄e a Yesu K̄ris̄ito n̄i a Satan na ure wa tara guor taa? Ñm̄une l̄e a nȳa na i a Yesu turo, n̄i a 'lo na ba i a Yesu turo e, na ure m̄i wa tara man taa? ^{XVI} Ñm̄une l̄e fon̄ ure wa nye t̄ibe a Nāan̄m̄n̄ puorf̄o yir? Boj̄ũ s̄in l̄e i a Nāan̄m̄n̄ nȳa na ba kp̄ire e, puorf̄o yir. N̄t̄aa l̄e a Nāan̄m̄n̄ na 'yer, "In̄ ben a ba s̄ẽ 'mataa chiine n̄i ba, naa i a ba Nāan̄m̄n̄, ka ba m̄i i a n̄ n̄ibe." (*Moses̄i Ḡama Na Tu Ata 26:12*) ^{XVII} "Ala l̄e so ka a s̄i Soro 'yer, ȳi t̄oo ȳi a ba p̄o, t̄i che ba bar, na ȳi oo ȳi ȳo. Ȳi taa ure wa s̄ire b̄õd̄eer jaa e, un̄ de ȳi naa." (*Isaiya 52:11*) ^{XVIII} "In̄ i naa a ȳi S̄aa, ka a ȳin m̄i i a n̄ d̄abil n̄i a n̄ p̄õobil. L̄e l̄e a Nāan̄m̄n̄ na i a T̄õõfo S̄oo 'yer." (*2 Samuwel 7:14*)

VII

^I An̄ i s̄in l̄e be tara a netiraa nȳanaa j̄ũu, n̄ barm̄une, ȳi i a s̄i p̄ol s̄i m̄e ȳin yele jaa na s̄õo a s̄i ãḡama n̄i a s̄i sur̄ p̄o, na s̄i m̄õo n̄bir na s̄i i cheche 'ȳõõõ n̄i Nāan̄m̄n̄.

^{II} Ȳi yuo a ȳi nȳaa k̄o s̄i. Saa maal a ȳi ãs̄oo jaa d̄eer e, saa fol a ȳi ãs̄oo jaa m̄i e, saa m̄i ñma a ȳi ãs̄oo jaa e. ^{III} N̄ ba 'yere a anȳana ika n̄ to ȳi e, n̄ d̄õo de nie 'yer k̄o ȳi ika ȳi ben a s̄i nȳaa p̄o, ka ala i nyevor̄ l̄e, bu k̄ũu l̄e t̄i s̄in n̄i ȳin l̄e. ^{IV} N̄ bar tier ka a 'ȳõo ma ãkp̄ẽo, a s̄i w̄om a jaa p̄o, t̄i n̄õo kp̄e ma t̄i p̄õn̄ bar.

^V Boj̄ũu s̄in ben wa ta a Masedon̄iya, a s̄i ãḡama anȳana ba tara p̄ẽnf̄o e, t̄iche s̄i tuor d̄õoye ka jeer ma be a ȳõo ka a d̄ab̄e m̄i ma nyõo s̄i. ^{VI} T̄iche a Nāan̄m̄n̄ nȳa na ma 'maala a n̄itor bars̄i, w̄o 'maal s̄i naa a l̄e a Titusi na wa wa a s̄i s̄ẽ. ^{VII} A ba i a w̄o waa t̄ee e, t̄iche a l̄e ȳin 'maal w̄o. W̄o m̄i man̄ k̄o s̄i a l̄e an̄ d̄õo kp̄e ȳi ka ȳi p̄õo s̄õo, n̄i l̄e m̄i ȳin tara a n̄ tier, ala l̄e so ka n̄õo p̄aa kp̄e ma t̄i p̄õn̄ bar.

^{VIII} Ala i a ḡan̄ un̄ seb̄ k̄o ȳi, s̄õon̄ ȳi p̄õo ḡba, t̄i maa p̄õo ba s̄õo e. A s̄õon̄ n̄ p̄õo 'lo un̄ wa nye ika a ḡan̄ un̄ seb̄ k̄o ȳi s̄õon̄ a ȳi p̄õo b̄al̄aa. ^{IX} P̄õp̄anȳã 'lo, n̄ p̄õo pel naa, a ba i a ȳi p̄õo na s̄õo j̄ũu e, t̄iche a ȳi p̄õs̄õo na v̄ẽ ka ȳi l̄eb̄ a ȳi tier. Boj̄ũu a ȳi p̄õs̄õo un̄ a l̄e a Nāan̄m̄n̄ na b̄oor̄o, ala l̄e so ka yelbier ba p̄õo ȳi tu a s̄i s̄ẽ e. ^X Nāan̄m̄n̄ p̄õ p̄õs̄õo ma waan̄ na tier l̄eb̄fo chiine faaf̄o jie, a ba i waalf̄o e. T̄iche a wer p̄õ p̄õs̄õo ma waan̄ na k̄ũu. ^{XI} Ȳi nye l̄e a Nāan̄m̄n̄ p̄õ p̄õs̄õo na waan̄ a ȳi s̄ẽ. Nye l̄e ȳin i n̄bij̄je, na ȳi ma 'yer wiil a ȳi m̄e, nye l̄e ban̄ 'yere d̄ool̄ ȳi, ka a d̄ab̄ã ch̄elma ñme, nye l̄e ȳin b̄oor̄o faa, nye l̄e ȳin tara faa tier, na ȳi ch̄oor̄ gu ika yeltors̄i a

ι. Sɔr jaa pɔ, yɪ wiil yɪ m̄æ ɪka yaa tara chefɔ ε. ^{XII} N gba na seb a ntɔ̄ kɔ yɪ, a ba ɪ a 'lɔ na maal a deɛr 'yɔ̄ɔ le bu ɪ a bala na pɔɔ wɔ ε, tɪche a N̄ān̄m̄in niem yɪn m̄æ yɪ kaa nyɛ le sɪn ma ɪrɛ yɪ a vɔlaa.

^{XIII} A anȳana a jaa le 'yɔ̄ɔ sɪ ākp̄āen, naa pɔɔ a sɪn m̄æ ākp̄āen sɪn d̄ɔ̄ɔ tara. A n̄m̄ɔ̄ sɪ naa a le sɪn wa nyɛ a Titusɪ ka wɔ pɔɔ pel, bojūu yɪ jaa le s̄ɔ̄ɔ wɔ ka a wɔ nȳaa 'maa. ^{XIV} N d̄ɔ̄ɔ 'yer a yɪ 'yer kɔ wɔ, ka yaa mɪ su ma v̄a ε. Tɪche a le jaa sɪn d̄ɔ̄ɔ 'yer a yɪ 'yer mɪ ɪ yelm̄æ. Ka a le sɪn d̄ɔ̄ɔ d̄an yɪ kɔ a Titusɪ a wɔ tɪ nyɛ ka a ɪ yelm̄æ jaa le. ^{XV} Ka a wɔ bɔfɔ won bɔɔrɔ yɪ p̄aa pɔɔ 'yɔ̄ɔ, 'lɔ wa tɪɛr a le yɪn w̄ɔn̄ɔ a wɔ toor na yɪ de wɔ nuur ayɪ nɪ d̄āb̄āe nɪ m̄iifɔ. ^{XVI} N̄ɔ̄ kpe ma naa ka n p̄aa bar tɪɛr a yɪ jūu.

VIII

^I P̄ɔp̄āanȳa, n yeɛr, sɪ bɔɔrɔ naa ɪka yɪ b̄ɔ̄ɔ a w̄æfɔ nȳa a N̄ān̄m̄in na w̄æ a Masedonɪya pupuorbiir gbulsɪ. ^{II} A b̄eɛr kaa tuo na nyɔ̄ɔ ba, ka ba ɪ n̄ɔ̄n d̄eme, tɪ a cheɛn na n̄m̄ɔ̄ ba, ka a n̄ɔ̄ kɔrɔ ba, a ba kɔ tɪ p̄ɔn bar. ^{III} Bojūu maa m̄æ d̄in d̄āasɪɛ ɪka ba kɔn a le ban na t̄ɔ̄ɔ, ba gba kɔn tɪ p̄ɔn bar. Bala m̄æ wɔɔ pɔ le a yɪ. ^{IV} Ba s̄ɔ̄r sɪn ȳāȳāb̄ilɛ ɪka, sɪ de a kɔfɔ anȳana tɪ kɔ a N̄ān̄m̄in n̄ibe ka ɪ ba mɪ nyɛn s̄ɔr pɔɔ a t̄ɔm̄ɔ̄ pɔ. ^V Baa maal a le a sɪn m̄æ na d̄ɔ̄ɔ tɪɛr ε, tɪche ba den nie de a ba m̄æ kɔ a sɪ Soro nɪ a sɪn le a N̄ān̄m̄in na bɔɔrɔ. ^{VI} Ala le so a sɪ s̄ɔr a Titusɪ an ɪ 'lɔ le d̄ɔ̄ɔ piel, wɔ baar baar a w̄æfɔ t̄ɔm̄ɔ̄ nȳa a yɪ jie. ^{VII} Tɪche n̄it̄āa le yɪn ma maal ye le jaa tɪ p̄ɔn bar, a yɪ s̄ɔ̄fɔ pɔ, a yɪ 'yer pɔ, nɪ a yɪ b̄ɔ̄fɔ pɔ, nɪ a yɪ n̄ib̄ijɛ pɔ, nɪ a le yɪn n̄ɔ̄ sɪ, yɪ kaa na yɪ mɪ kɔ tɪ p̄ɔn bar a w̄æfɔ nȳa pɔ.

^{VIII} N ba fire yɪ ε, tɪche n bɔɔrɔ naa ɪka n b̄eɛr a yɪ n̄ɔ̄fɔ kaa naa mɪ de man a bam̄ine mɪ maal v̄la ye le kaa. ^{IX} Bojūu yɪ b̄ɔ̄ɔn naa a le a sɪ Soro Yesu K̄r̄is̄t̄o w̄æfɔ na be. Wɔ d̄ɔ̄ɔ ɪ taraa s̄ɔɔ, tɪche a yɪ jūu, wɔ wa lieb n̄ɔ̄ s̄ɔɔ, ka yɪn tu a wɔ n̄ɔ̄ pɔ, mɪ lieb taraa d̄eme.

^X A le ɪn tara na 'yer a ye le nȳana pɔ nɪ nȳa, d̄iȳɛ, yɪn le ɪ n̄ibe na de nie na ba ɪ a kɔfɔ t̄eɛ pɔ ε, tɪche ka a ɪrɛ yɪ vɔlaa ɪka, yɪ ɪ a le. ^{XI} P̄ɔp̄āanȳa yɪ baar t̄ɔ, ka a le na ɪ a yɪ bɔfɔ ɪka, yɪ maal ka a tu taa a yɪ tɪ baar j̄ā a le yɪn tara. ^{XII} Bojūu ala ɪ a kɔfɔ vɔlaa ben be, N̄ān̄m̄in ma s̄ɔɔn de bon jaa won tara, a ba ɪ a bon 'lɔ won ba tara ε.

^{XIII} A sɪ bɔfɔ ba le ɪka bam̄ine ba p̄ne, tɪche ka a bam̄ine 'lɔ bala ε, tɪche j̄ātaa a be be. ^{XIV} Ka a d̄una a yɪ b̄ɔ̄ȳɔɔ na s̄ɔ̄ ba a le ban bɔɔrɔ, ka a le mɪ a ba b̄ɔ̄ȳɔɔ mɪ na lieb s̄ɔ̄ yɪ, ka a j̄ātaa p̄aa be be. ^{XV} N̄it̄āa le an seb a N̄ān̄m̄in ḡān pɔ, “A 'lɔ s̄ɔɔ na wob ȳɔɔ, wɔ maa tara ȳɔɔ ε, ka a 'lɔ mɪ na wob b̄āl̄āa maa tara b̄āl̄āa ε.” *(A Yifɔ Ḡān 16:18)*

^{XVI} N puor N̄ān̄m̄in ȳān, 'lɔ le de a tɪɛr b̄ɔ̄'yen 'l̄ɔn̄ɔ̄ ɪn tara kɔ yɪ 'yɔ̄ɔ a Titusɪ tɪɛr mɪ pɔ. ^{XVII} Bojūu a Titusɪ ba s̄ɔɔ de a le sɪn 'yer t̄eɛ ε, tɪche wɔ m̄æ mɪ d̄ɔ̄ɔ kaa ɪr n̄me nȳaa waara a yɪ s̄ɛ. ^{XVIII} Sɪ mɪ t̄ɔn a yebe ās̄ɔɔ ka won pɔɔ ka ba 'mataa tɪ, 'lɔ a pupuorbiir gbulsɪ ba jaa na d̄āna wɔ, a wɔ N̄ān̄m̄in 'yer 'yerfɔ pɔ. ^{XIX} Ala le so ka a pupuorbiir gbulsɪ ɪr wɔ ɪka wɔ pɔɔ sɪ, a sɪ 'mataa tuo a kɔfɔ anȳana chiin, na sɪn t̄ɔ̄ɔ 'ȳɔ̄ɔn a sɪ Soro m̄æ na sɪ mɪ wiil a le sɪn bɔɔrɔ ɪka sɪ s̄ɔ̄. ^{XX} Saa bɔɔrɔ h̄ūh̄ūfɔ nɪ a kɔfɔsɪ anȳana ye le ε. ^{XXI} Sɪ s̄ɔɔ naa ɪka sɪ maal a le na tor, a ba ɪ a le na tor a sɪ Soro niem t̄eɛ ε, tɪche a le mɪ na tor a n̄ibe niem.

^{XXII} Sɪ mɪ le s̄ɔ̄r a sɪ yebe ās̄ɔɔ sɪn j̄ɔ̄r kaa a wɔ tara yelm̄æ, sɪ t̄ɔn̄ɔ̄ wɔ naa ka ban 'mataa tɪ, wɔ mɪ gba bar tɪɛr a yɪ jūu. ^{XXIII} A Titusɪ 'lɔ, n t̄ɔt̄ɔt̄ɔ

sou le, ka si 'mataa tönõ a yi po. Tiche a si yeer banyã 'lo, a pupuorbiir gbulu le ir ba tönõ ka a i 'yõfo ko a Yesu Kiristo. ^{XXIV} A le jüu yi maal a yi nõfo wiil ba, ni a le jüu sin ma chiere nyãa a yi 'yõ, ka a pupuorbiir gbulu na be jie jaa ka ba nye.

IX

^I A ba le see ika n le seb gãn ko yi a le sin na sõu a Nãanmün puorbo go ε. ^{II} Bojüu n bõon a le yin bõro ika yi sõu, n pee yi naa na n ko a Masedoniya dẽme, naa 'yer ko ba ika, diyẽ jaa le be a Akaya yi chõor ika yi ko, ka a yi volaa dam nibe yoo jaa 'yõ ka ba mün i. ^{III} Tiche n tönõ naa a yeer ba nyãna ka a le sin chiere a nyãa a yi jüu, taa lieb 'yer põro ε. Tiche ka a i yi chõor baar ntãa le in 'yer ika yi i naa. ^{IV} Bojüu ala be i a Masedoniya nure ben põo ba ti, na wo ti nye a yaa chõor ε, sin be le 'yer a yi 'yer, an in vã a le sin ma bar tier a yi 'yõ. ^V A le n nyen an tara sor ka n suor a yeer ka ba dõo nie ti piir yi kaa, na ba mi kaa a yi chõor baar a yi potier kofu yin tir a nee. Ka a pãa i pupel kofu naa ta i furfo kofu ε.

^{VI} Yi tier a anyã ika, nure 'lo na ba 'yõ bõbõro yoo a bõo po ε, wo maa che yoo ε. Tiche nure 'lo jaa na bur yoo, wo mi na chen yoo, nure 'lo jaa mi na bur vila kofu, a vila kofu mi le won wa che. ^{VII} Nure åsoo jaa wo ma ko le a wo nyãa na tier ka a ta wa i posõ, bu ñmorfo ε, bojüu Nãanmün nõn nure na korõ ni pupel. ^{VIII} Nãanmün na tõon vẽ ka a wo wãefo i yoo ko yi, ka a le a yele a jaa po, ni sõo jaa ka yi ma nyere a ala jaa yin bõro na yi ma tön tõsõn jaa ti põn bar. ^{IX} Nõtãa le an seb a Nãanmün gãn po, "Wo ma yaar a jiir a jaa ko a nõn dẽme, ka a wo torfo ba tara baarfõ ε." (*Yiel Gãn 112:9*) ^X A 'lo na ma ko a kõraa a bõbõro na wo ma vẽ ka a bõdiir waa, won ko yi naa na wo vẽ ka a bõbie binfo jie waa, na wo vẽ ka a yi torfo ñmafõ berme. ^{XI} Nãanmün na maal yi naa ka yi i taraa dẽme ka yi ma korõ ni pupel sõo jaa, naa tu a si sã ka a yi pupel kofu lieb vẽ ka nibe puoro Nãanmün yãan.

^{XII} A yi tõmõ nyã yin tõ a ba i a Nãanmün nibe an wõnõ tee le a sõu ε, tiche a yaar ta nure jaa, ka ba puor Nãanmün yãan. ^{XIII} A tõmõ nyã yin tõ jüu wiil a le a yin mãe na be, nibe peen Nãanmün, bojüu a yi nee tufõ 'mantãan a le yin sõo a Yesu Kiristo 'yer nõo, ni a yi pupel kofu 'lo yin lõo põn ba ni nure jaa. ^{XIV} Ka a ba Nãanmün ban ma suorõ korõ yi, a ba tier wo jaa ma ben a yi sã, bojüu a Nãanmün wãefõ berme naa na be a yi sã. ^{XV} Nãanmün son puorfõ ni sin kõ tõo man a wo kofu won ko si ε.

X

^I Maa Põol den a Kiristo he le le ni a wo 'maar ifo lob nõu ko yi. N maa 'lara ε, maa wa tuor yi ni gberaa ti maa mi baa be a yi sã ε, n ba i le ε. ^{II} N suorõ yi naa ika maa wa wa, n taa wa i a ba i le 'lõnõ a nibe bamine jie ε, ba tier man taa a wer nibe kaar le si be. ^{III} Bojüu sin ni a wer nibe le 'mataa kpere ti saa ñmaara jeer a ba kaar ε. ^{IV} A si tãje bomo ba i a wer nyã tãjebomo ε, a si tãjebomo tara na Nãanmün kpõo sin ma de wel a gãdaar jiir bar. ^V Si ma sõon a ba nechire ni tier deer 'lo jaa ban ma de vara ni a Nãanmün bõfo bara, na si ma 'yer nyõre nibe tier si ka ba lieb wõnõ a Kiristo toor. ^{VI} Si mi chõor naa ika si kpãa a bawõnsti, yin wa ba gber baar.

VII Yın kaara a anyã tɛɛ yın nyen nubir. Ala ı ă̄sɔɔ bar tɛr ıka wɔ ın a Kırısıto tɔɔr, wɔ mɪ lɛ bɔɔ tɛr kaa ıka a sɪn mɪ ın a Kırısıto tɔɔr a wɔ kaar. VIII Bojũu maa gba sɔɔ chɛrɛ nyãa nɪ a lɛ, a sɪ Soro ba kɔ sɪ a kpɛɔ ıka sɪ wɛl yɪ bar ɛ, tɪ sɪ guol yɪ. Vã ba korɔ ma nɪ a ye lɛ nyã ɛ. IX N ba bɔɔrɔ fɪka a n gãma a korɔ yɪ dãbãe ɛ. X Bojũu bamune 'yer ıka, “A Pɔɔl gãma 'yerbie tɛrɛ naa, naa ı 'yerbikpãen, tɪche a 'lo mãe wa be a sɪ sɛ, wɔ ma bal naa ka a wɔ 'yer mɪ maa ı bon ɛ.” XI A nɪbe bala, yɪ vɛ a ba bɔɔn ıka, a lɛ a sɪ 'yerbie na kaara a gãma pɔ, sɪn ba be a yɪ sɛ ɛ. Lɛ lɛ a sɪ tɔmɔ na kaara sɪn wa be a yɪ sɛ.

XII Sɪn ba 'lara diere a sɪ mãe mana nɪ a bamune na ma pɛrɛ a ba mãe ɛ. Ba ma den a ba mãe na ba man a ba mãe, baa tara yɛ ɛ. XIII Sɪn 'lo, sɪ kɔ sɔɔ dãn a sɪ mãe a lɛ tɪ pɔn bar ɛ, tɪche sɪn nyɔɔn sɪ mãe jã a lɛ a Nãanmɪn na 'yer ıka sɪ tɔ, ka sɪ gba na tɔ tãn a yɪ sɛ. XIV Sɪ kɔ dãn a sɪ mãe chiin tɛr ɛ, ka a na kaara fɪka saa wa a yɪ sɛ ɛ, bojũu sɪ tãn naa a Kırısıto 'yer nɔɔ a be a yɪ sɛ. XV Bɪ dãn sɪ mãe tɪ pɔn a tɔmɔ a nɪbe bamune na tɔ ɛ. Sɪn tɛr lɛ ıka, a yɪ sɔɔfɔ na ben nɔɔnɔ, a sɪ tɔmɔ mɪ na yal 'yɔɔ XVI ka sɪ pãa tɔɔ mɔɔl a 'yer nɔɔ be a paalsɪ ala na be a yɪ niem. Bojũu saa dãnã a sɪ mãe nɪrɛ kɔɔ paal pɔ, ban tɔ baar ɛ. XVII Tɪche, nɪtãa lɛ an seb a Nãanmɪn gãn pɔ ıka, “Vɛ ka a 'lo na dãnã a wɔ mãe, wɔ de a sɪ Soro dãnã nɪ a wɔ mãe.” (Jeremiya 9:24) XVIII Bojũu a ba ı a nɪrɛ 'lo na pɛɛ a wɔ mãe lɛ ı a nɪsɔ ɛ, tɪche a 'lo a sɪ Soro na pɛɛ lɛ.

XI

I N tɛr ıka yın tara nɪ ma naa a n dãbol ye lɛ pɔ bãlãa, tɪche yɪ gba den nie ı a lɛ. II N tara na nɪ yın nyuur a wɔ ı Nãanmɪn nyuur. N tɪr nɛɛ kɔ yɪ ıka yɪ kul dabɔ'yen, na ı a Kırısıto, ka n na de yɪ fɪka pɔsarbile na ba ta daba ɛ, na n kɔ wɔ. III Tɪche dãbãe korɔ ma naa, nɪtãa lɛ a waa na dɔɔ de a wɔ yɛ ye lɛ bel a Hawa, wɔ taa mɪ wa lɛb a yɪ nyãa yın a yelmãe yın tara turo nɪ a Kırısıto dɛ dɛ dɛ pɔ ɛ. IV Bojũu ala ı nɪrɛ ă̄sɔɔ wan wa mɔɔl 'yer Yesu yuo 'yer kɔ yɪ, bɪ ka yɪ nyɛ a sɪyuo na ba ı a 'lo sɪn mɔɔl na ba ı a Nãanmɪn Sɪɛ 'lo yın nyɛ ɛ, bɪ 'yer nɔɔ yuo na ba ı a 'lo yın sɔɔ ɛ, yɪ ma sɔɔn jaa kayaan. V Tɪche n ba tɛr ıka n ın pɔɔr a nɪtɔn kpãen bala jie ɛ. VI Amune sɛ n ba jãn a 'yer 'yerfɔ ɛ, tɪche n tara na bɔɔfɔ. Sɪ ma vɛn ka a anyã chaar kɔ yɪ ye lɛ jaa pɔ.

VII N maal dɛɛr a lɛ ın siir a n mãe naa mɔɔl a Nãanmɪn 'yer nɔɔ nyã kɔ yɪ a pɔrɔ bɪ? VIII N faan a pupuorbiir bamune ban dɔɔ sɔɔ ma ka n tɔɔ tɔ a yɪ jie. IX Ka a lɛ ın dɔɔ be a yɪ sɛ, n bɔɔrɔ na bon, tɪ n ba ı tuor kɔ yɪ ɛ, bojũu a yɛɛr bala na dɔɔ yɪ a Masedonɪya wa ba kɔ man bon jaa ın bɔɔrɔ. N ba vɛ ka n ye lɛ ı tuor kɔ a yɪ ă̄sɔɔ jaa ɛ, n kɔ wa vɛ ka a n ye lɛ dɔɔl yɪ jaa ɛ. X A lɛ a Yesu yelmãe na faa be a n sɛ baar, nɪrɛ jaa ba be a be a Akaya paal pɔ, na nmaa ma sɔr nɪ a n nyãa chefɔ nyã pɔ ɛ. XI Baa 'yɔɔ lɛ n tɔnɔ a lɛ? Bojũu n ba nɔ yɪ bɪ? Nãanmɪn bɔɔn naa ın nɔ yɪ. XII ın chɛnɛ na maala a lɛ ın ben maala naa tɔɔ nmaa a yobɔɔrɔɔ sɔr, bala na bɔɔrɔ sɔr ıka ba de a ba mãe mana nɪ sɪ.

XIII Bojũu a nɪbe ba nyãna ın jir nmarba nɪtɔnsɪ na ba ı tɔtɔnbɔ na bele nɪbe, na ba maal a ba mãe nɪtãa a Kırısıto nɪtɔnsɪ. XIV A ba ı nɛ'maa ye lɛ ɛ, bojũu a Satan mãe mɪ na tɔɔn maal a wɔ mãe fɪka, a chãa malaka. XV A mɪ kɔ ı nɛ'maa ye lɛ ɛ, ala ı a wɔ tɔtɔnɔ ă̄sɔɔ mɪ pãa maal a wɔ mãe a tɔtɔ toraa kaar ɛ. A ba baarfɔ daar, ban nyɛn a ba sãyar lɛ ban tɔ.

XVI In le maal 'yer go. Yi ta vë ka a äsɔɔ jaa bool ma jol ε. Tiche ala ι yi gba wa bool man jol, yi chene sɔɔ de ma fika le yin na de a jol ka a n mu tɔɔ bo yuor bäläa. **XVII** N bar tier ni a n yoboyele nyä pɔ, n ba 'yere fika nitäa le a si Soro na ma 'yer ε, tiche nitäa le jol na ma 'yere. **XVIII** Yoo jie jaa le booro yuor a wer nyä pɔ, n mun bon a yuor. **XIX** Yi ma sɔɔn de jol vla jaa, yin ι yë dëme jüu. **XX** Yelmäε, yi gba ma den nire na maal yi gbägbaa bu na yi ι tɔnɔ ka wɔ dire, bu dara ba mäε yire ni a yi niem bu ma 'mara yi a tokpala pɔɔ jaa.

XXI Vä kɔɔ ma naa ka n 'yer ɪka sɪn bal naa ni a ye le nyä. A ala a nibe bamune na ma de booro ni yuor, maa 'lo ma 'yer naa jol kaar, n mu na paa 'lan bo yuor. **XXII** Baa ι Heburu nibe ε? Le le n mu ι a äsɔɔ. Baa ι Isral nibe ε? N mu ι n Isral nire. A ba ι Abraham bal nibe le ba ι ε? Le le n mu ι a äsɔɔ. **XXIII** Baa ι a Kurisito tɔtɔnbo ε? N soro naa anyäna fika nire na ba tara tier ε. N in a tɔtɔnɔ gar ba. Naa tɔ tɔkpäen gar ba jaa. Ka ba ma pɔɔɔ ma die pɔ jaa tɔtɔ. Ba ma ηme man kpëε gar ba. N ma nyuro na küu bɪbir jaa. **XXIV** Gbεε anüu jaa le a Juu nibe fob ma ni a ba kpaara neer lujaayi for bir (39). **XXV** Gbεε ata jaa le ba pɔb ma ni dakorsi, na ba lob ma ni kɔsibe gbebo'yen. Gbεε ata mu le a gbor kpëε ηmer wel si 'yɔɔ be a man kpëε pɔ. Täsoɔ gbul ni a mɔtɔgbul jaa le n ma be a man kpëε pɔ. **XXVI** In ba gala a yɔfo ε, n böön le a pɔn köö döoye na be, naa tuor nänanyi, ka a maa mäε paal nibe ge ma, ka a bala na ba ι a Juu nibe mu ge ma. N din döoye a tēε pɔ. Naa di döoye a möo pɔ. Naa di döoye a man pɔ. Naa di döoye a yeer bala na ηmara a jirsɪ sē. **XXVII** Tɔkpäen ni wöm pɔ, naa ma gal göö. N böön kö ni kɔnyüur naa ma gäna kö tɔtɔ. Ka öor ma kpe ma ka n ι sal'moor. **XXVIII** A anyä a jaa puor, bɪbir jaa le a pupuorbiir gbulsi ba jaa ye le ma ι ma tier. **XXIX** An le bal, ka n mu ba bal ε? A bala na faa maal yelbier, a ba lieb büu dire ma bu?

XXX Ala ι n mun bon yuor, in bon yuor ni a yelsɪ ala na maal ma ka n bal. **XXXI** Näänmun nyä na ι a si Soro Yesu Sää, 'lo le a pæfɔ wɔ ta bɪbir jaa, böön naa ɪka n ba ηmara jirsɪ ε. **XXXII** A be a Damaskus tēε pɔ, a nää 'lo na turo a näkpëε Aretas, wɔ vë naa ka ba gu a Damaskus tēε wɔ jaa ɪka ba nyoo ma. **XXXIII** Ka ba 'moo ma 'yɔɔ pɪε pɔ tur bar tokoro pɔ ka n fool yi a wɔ nuur pɔ.

XII

I N kö wa bar a yoboyele nyä jaa ε, ala ι n gba kö nye tɔnɔ ε. A nyefosi ni a yelwiilsi ala in nyere yire naa a si Soro sē. **II** N böön nire köö na sɔɔ Kurisito a wɔ yuom pie ni anaar (14) le a dina, Näänmun 'moo won don be a saaju 'lo na tu a ata sɔɔ pɔ. Ka wɔ chene na tara ägän bu waa le tara ägän ε, n ba böö ε. Näänmun tee le böö. **III** N böön naa ɪka a daba nyäna in ben 'yere, ka wɔ ben ägän pɔ, bu waa be ägän pɔ ε, n ba böö ε, tiche Näänmun böö naa. **IV** Näänmun 'moo won don be a wɔ tēε. Be le wɔ wönö yelsɪ won kö tɔɔ man neε ε, yelsɪ nire na ba tara sor ɪka wɔ man ε. **V** A nire nyäna tɔ sɔɔ 'yɔɔ le n booro a yuor, n kö tɔɔ bo a n mäε yuor ε, ka maa balfosi tee ba le ε. **VI** Maa ɪka in bon yuor gba, n kö ι jol ε, bojuu yelmäε le in 'yere. Tiche n bar a le, ka nire taa tiere a n ye le gar a ala in maala bu a ala in ma 'yere ε.

VII Le an na ι ka n pɔɔ a n mäε 'moofɔ sɔɔ, a yelwiilbere anyä jüu, ka a paa kaara fika goɔ na chooro ma a ägän pɔ, ka a kaara a Satan 'ye'yere

kaar, ka a ge ma. ^{VIII} Gbɛɛ ata jaa le n soor a n Soro ɪka wo vɔɔ a guo nyā bar ma. ^{IX} Tiche ka wo 'yer ko ma, "A n wāfɔ sɛɛ fɔ naa, bojūu a n kpɛɔ ma sɛɛn ko a nɛɛ na bɔɔn ɪka wo bal naa." A le jūu, ɪn bɔn yuor gar bon jaa a n balfosɪ pɔ, ka a Kɪrisito kpɛɔ pāa pɔɔ ma. ^X Ala le so a Yesu Kɪrisito jūu, n pɔɔ pɛl naa, a n balfosɪ pɔ, tobie pɔ, tuo pɔ, gefɔ pɔ, nɪ wɔmsɪ a jaa pɔ. Bojūu maa wa bal, le le n pāa ma kpɛmɛ.

^{XI} N maal n māɛ jɔl, tiche a yɪn ye le tɛɛ ma 'yɔɔ. Yɪ gba sɛɛn nɪ naa bɔɔɔ ma yovula, bojūu n ba ɪ pɔɔr a nɪtɔn kpāɛn bala sɛɛ, ala ɪ n gba ba ɪ bon jaa ɛ. ^{XII} A yelsɪ ala na ma ɪ a nɪtɔnsɪ jānɛ le jānsɪ, tɔfersɪ nɪ nɛ'maa tɔmɔ. A anyāna le n mɪ dɔɔ tara kānyir tɔn a yɪ sɛ. ^{XIII} Pupuorbiir gbulsɪ ba boo le dɔɔ gar yɪ, ka a ba ɪ ɪn ba dɔɔ ɪ tuor ko yɪ le ɛ? Yɪ vɛ a n dɛɛr nyā ko ma.

^{XIV} Pöpānyā, n chɔɔr baar ɪka n tɪ piir yɪ kaa, a gbɛɛ ata sɔɔ le a nyā, n kɔ tɪ ɪ tuor ko yɪ ɛ. Bojūu a ba ɪ a yɪ bɔtarsɪ le n bɔɔɔ ɛ, tiche yɪn māɛ le n bɔɔɔ. Fɔs kaa bibiir maa bɔ gun a ba sāmɪnɛ ɛ, tiche sāmɪnɛ le ma bɔ gun a ba bibiir. ^{XV} A le n pɔɔ na pɛl naa ka n sɔɔ bon jaa ɪn tara a yɪ nyɛvɔr jūu, 'matāan a maa māɛ wo jaa. Ala ɪ n nɔ yɪn yɔɔ jaa, yɪn 'lɔ na nɔ man bālāa bɪ? ^{XVI} A le an be, le a chɛnɛ be, n ba dɔɔ ɪ tuor ko yɪ jaa ɛ. Tiche ɪn ɪ yɛ sɔɔ jūu, n den a yɛ ye le nyɔɔn yɪ. ^{XVII} N den a yɪ bɔkɔɔ tu a nɪbɛ bala ɪn dɔɔ tɔ a ba wa a yɪ sɛ bɪ? ^{XVIII} N soor Titusɪ ka wo tɪ a yɪ sɛ, naa 'mataa tɔn a sɪ yebe ɪka ba 'mataa tɪ. Titusɪ den a yɪ bon kɔɔ bɪ? A ba ɪ a Nāanmɪn Sibɔ'yen 'lɔnɔ le sɪ jaa tara na sɪ tɔnɔ a tɔbɔ'yen ɛ?

^{XIX} Yɪ tɛɛr man tāa sɪ 'yerɛ na 'yɔɔnɔ a sɪ māɛ a yɪ sɛ bɪ? Nāanmɪn niem le sɪ 'yerɛ na sɪ be a Kɪrisito 'yɔɔ, bon jaa sɪn maala, sɪ barmɪnɛ a yɪ ākpāɛn 'yɔɔfɔ jūu le. ^{XX} Bojūu dābāɛ korɔ ma naa ɪka maa wa tɪ, n kɔ tɪ nyɛ a yɪ be a le ɪn bɔɔɔ ɛ. Ka yɪ mɪ kɔ nyɛ ma ka n be a le yɪn bɔɔɔ ɛ. Dābāɛ chɛnɛ na korɔ ma ɪka, jɛɛr, nyuor, suur nyɛfɔ, ootaa, yoboyele, gagar ye le, māɛ 'mɔɔfɔ nɪ buburfɔ be a yɪ pɔ ɛ. ^{XXI} N le joro na dābāɛ ɪka maa wa lɛb waara, Nāanmɪn wo maal mā ka n siir n māɛ a yɪ niem. Ka n tara pɔsɔɔ nɪ a nɪyɔɔ bala na dɔɔ maal a yeldɛɛr tɪ ba lɛb a ba tɛɛr yɪn a ye le anyāna pɔ ɛ. Ban bɔnɔ gāna nɪ taa nɪ a ba pepe yelsɪ pɔ.

XIII

^I Gbɛɛ ata nɪ nyā ɪn ben tɛɛr a yɪ piir kaa jie. Nɪtāa le na seb a Nāanmɪn gān pɔ, "Nɪbɛ ayɪ bɪ ata dāasɛ ɪn yelmāɛ." (*Mosesɪ Gāma Na Tu Anɪu 19:15*)

^{II} A le ɪn dɔɔ tɪ a gbɛɛ ayɪ sɔɔ, n dɔɔ gɔ yɪ. A 'yer bɔ'yen 'lɔnɔ le n chɛnɛ gɔnɔ yɪ ɪn ba be a yɪ sɛ ɛ. Maa wa lɛb tɪ 'lɔ, n kɔ bar a bala na dɔɔ maal a yelbier bɪ a bala na wa bɪɛr maal ɛ, ^{III} bojūu yɪn ben bɔɔɔ ɪka yɪ bɔɔ ɪka a Kɪrisito le tu a n 'yɔɔ 'yerɛ. Waa bal na wo kɔ tɔɔ maal ye le jaa faa a yɪ jie ɛ, tiche wo tara na kpɛɔ a yɪ pɔ. ^{IV} Bojūu yelmāɛ jaa le, ban dɔɔ kpa wo a daa ju, wo bal naa, tiche Nāanmɪn kpɛɔ le vɛ naa ka wo nyɛ nyɛvɔr. Le mɪ le, sɪn mɪ bal naa a wo 'yɔɔ, tiche a Nāanmɪn kpɛɔ jūu, sɪn ben be na sɪ tɔnɔ korɔ yɪ.

^V Yɪ bɛɛr a yɪ māɛ kaa ɪka yɪ ben a sɔɔfɔ pɔ? Yɪ jɔɔr a yɪ māɛ kaa. Yaa bɔɔn ɪka a Yesu Kɪrisito ben a yɪ pɔ ɛ? Ka ala ba ɪ yɪ ɪn faa ɛ! ^{VI} N bɔɔn naa ɪka yɪ bɔɔn naa sɪn ba ɪ faa ɛ. ^{VII} Pöpānyā, Nāanmɪn le sɪ sɔɔɔ korɔ yɪ ɪka yɪ taa maala yeldɛɛr jaa ɛ. A ta ɪka a nɪbɛ nyɛ fɪka sɪn ba tara chɛfɔ ɛ, tiche ka a ɪ yɪn le maala a le na tor, ala ɪ gba fɪka nɪbɛ tɛɛr ɪka sɪ ɪn faa. ^{VIII} Bojūu sɪ kɔ tɔɔ maal ye le jaa tɪ pɔn a yelmāɛ bar ɛ, tiche a yelmāɛ ye le

tee le si ma maal. ^{IX} Si puo pel naa, a sin na bal, tiche ka a yin kpeme, na si sooro a Nnangmin koro yi ika yi ta tara chefo e. ^X A anyana juu le so in ba be a yi se e, naa seere a yele nya koro yi. Maa wa ti, ka n taa ure wa de a n kpeo tana ni yi e, a kpeo a n Soro na ko ma, wo ika n de soon yi waa yer ika n de soon yi bar e.

^{XI} Yee, yi chile, na yi muoro chiine niem. A baaraa lee. A n soorfo in sooro yi ni nya. Yi tara tier bo'yen, na yi kpere ni nya'maar. Ka a Nnangmin na i a nofo soo ni a nya'maar soo, na ben a yi se.

^{XII} Yi puor puor taa ni pupel. ^{XIII} A Nnangmin nibe ba jaa puoro yi naa.

^{XIV} A si Soro Yesu Kirisito wafeo, ni a Nnangmin nofo, ni a Nnangmin Sie neb'yen, a be a yi jaa jaa se.

A PŌŌL GĀN WŪN SĒB KŪ A NĀANMĪN PUORBO NA BE A GALATIYA

I Maa Pōol na ɪ a nītōnāa, a ba ɪ nɪsaal le ir ma bu nɪsaal kp̄ɔ po le ɛ, tɪche a yin a Yesu Kɪrɪsɪto nɪ a Sāa Nāanmɪn sē, na sāt wō a kūu pō. II A yeer bala na be a ka a n sē, sɪ jaa le seere a gān nyā korō a pupuorbiir gbulsɪ bala na be a Galatiya paal pō.

III Wāefo nɪ nyā'maar na yɪ a sɪ Sāa Nāanmɪn nɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto 'yōo a be a yɪ jie. IV 'Lō le de a wō māe tɪr a sɪ yelbier jūu ɪka wō faa sɪ a dɪna yelbier pō tun a le na ɪ a sɪ Sāa Nāanmɪn bɔfo. V Wō nyere tɪr bɪbir nɪ bɪbir jaa. A ɪ a le.

VI A 'maa man nēe nɪ a le yɪn lɪeb puor 'yōo a nɪre 'lō na bōol yɪ tun a Kɪrɪsɪto wāefo pō, tɪ na yɪ le lɪeb turo 'yer nōo yuo. VII A 'yer nōo yuo jaa ba le be go ɛ, tɪche bamune nyōnyōnō naa a yɪ tɪer na ba bōoro ɪka ba nyōo a Kɪrɪsɪto 'yer nōo lɪeb ka wō be wō yō. VIII Ala sōo ɪ sɪn gba le, bu ka malaka le wa yɪ saaju wa mōol kō yɪ a 'yer nōo 'lō na ba tu a le sɪn mōol kō yɪ ɛ, a nɪnyɪne 'lō wē naa! IX Nɪtāa le sɪn dōo de nie 'yer kō yɪ, pōpāanyā n le bōo 'yere go. Ala nɪre āsōo jaa wa mōolo na 'yer nōo yuo korō yɪ, na ba tu a le sɪn mōol kō yɪ a yɪ sōo ɛ, a nɪnyɪne 'lō wē naa.

X Nɪsaal le n bōoro ɪka wō kō ma sɔr bu Nāanmɪn? Bu nɪsaal pōor le n bōoro ɪka n pel? Maa ta chene bōoro ɪka n pele nɪsaal pōo, n kō naa ɪ a Kɪrɪsɪto tōtōnō ɛ.

XI N yeer, n bōoro naa ɪka yɪ bōo a par ɪka a 'yer nōo 'lō ɪn mōol kō yɪ ba yɪ nɪsaal sē ɛ. XII A ba ɪ nɪsaal pō le n tu tɪ nye wō ɛ, bu nɪsaal le jān ma ɛ, tɪche a Yesu Kɪrɪsɪto le ir wiil ma.

XIII Yɪ wōn a le ɪn dōo chene puoro a Juu nɪbe puorfō, naa mōo nɪbir gere a bala na turo a Yesu Kɪrɪsɪto, naa bōoro ɪka n sōo ba bar. XIV N bōo gar a Juu nɪbe bala ɪn 'mataa pōl, tɪche ka a ɪ ma nɪbijɪe nɪ a n sākɪpāmune puorfō. XV Tɪche an ɪ Nāanmɪn le dōo de nie kaa ir ma tɪche ka ba wa dōo ma, na wō bōol ma tun a wō wāefo pō, a ɪ won pōpel, XVI ka wō ir a wō Bie wiil ma, ka na mōol a wō 'yer a bala na ba ɪ a Juu nɪbe pō. N ba sōor nɪre jaa kaa ɛ, XVII bu do be a Jerusalem a bala na dōo ma nie ɪ a nītōnsɪ sē ɛ, tɪche n tōo tor chen Arabiya a dēdēe a le ne, a le puor le n pāa lɪeb chen a Damaskus.

XVIII Yuom ata na wa pō, n pāa don be a Jerusalem ɪka n tɪ bōo a Pita, naa jē a be a wō sē maal ber pie nɪ anūu (15). XIX Tɪche n ba nye a nītōnsɪ āsōo jaa ɛ, ka Jemest na ɪ a sɪ Soro yebe tēe ba le ɛ. XX Yelmāe jaa le n 'yere korō yɪ a Nāanmɪn niem ɪka, a yeke nyā ɪn seere korō yɪ ba ɪ jir ɛ. XXI A le puor, n le chen Siriya nɪ Sɪlɪsiya paal pō. XXII A pupuorbiir gbulsɪ bala na be a Judiya a Kɪrɪsɪto 'yōo, ba bōo ma ɛ. XXIII A n yeke tēe le ba wō ɪka, a nɪre 'lō na dōo gere sɪ, pōpāanyā 'lō māe le pāa mōolo a 'yer 'lō won ta dōo bōoro ɪka wō sōo bar, XXIV na ba pee Nāanmɪn yuor a maa jūu.

II

I Yuom pie nɪ anaar (14) na wa pō, naa nɪ Banabast le don be a Jerusalem naa tara Titust mɪ pōo. II N don be a Jerusalem bojūu Nāanmɪn le ir wiil ma ɪka n tɪ man kō ba a 'yer nōo 'lō ɪn mōol kō a bala na ba ɪ a Juu nɪbe

ε, tiche a bala na ι a nidierbe tεε le n dōo sool man a yelee anyāna kō. A n dābāe le ιka n taa wa jo pōro ε. ^{III} Tiche a Titusι gba mι na dōo be a n sē, na waa ι a Juu nure ε, baa fir wō ιka wō ηmaa a yoor ε. ^{IV} A yelee nyā lo naa bojūu a yeer bamune na ι jir ηmarba fool kpe ιka ba ti joor kaa a le sin so a si māe a Yesu Kirisito 'yōo, ka ba na maal si ka si ι gbāgbaar. ^V Saa soo ba bālāa jaa ε, ka a 'yer nōo nyā na ι a yelmāe na be a yi sē soo jaa.

^{VI} A bala a nibe na tier ιka bala le ι a nuyōonsi, tiche a le ban be maa ba nye a ba tεε taa ε. Nāanmūn ba kaara nisaal nie ti tooro a wō 'yer ε. A nidierbe bala ba 'yer 'yer jaa le pōo a maa 'yer 'lo pō ε. ^{VII} Tiche ban wa bōon an ι yelmāe ιka Nāanmūn le de a 'yer nōo nyā kō ma ιka n mool kō a bala na ba ι a Juu nibe ε, nitāa le a Nāanmūn na de a 'yer nōo nyā kō a Pita ιka wō mool kō a bala na ι a Juu nibe. ^{VIII} Nāanmūn le tō a wō tōmō tu a Pita pō maal wō ιka wō ι a Juu nibe nitōnāa, 'lo le mι tō a wō tōmō tu a maa pō tō ma ιka n chen a bala na ba ι a Juu nibe pō. ^{IX} A Jemesi nι a Pita nι a Joon ban dōo bōon fika lue, ban wa nye bōon a wāefo 'lo a Nāanmūn na kō ma, ba de sin nuur ayi nι nebō'yen maa nι a Banabasι, na ba wiil ιka si tara na nebō'yen, na ba soo ιka si chen a bala na ba ι a Juu nibe pō tiche ka ba mι chen a bala na ι a Juu nibe pō. ^X Yelee bō'yen ban 'yer kō si le ιka si tere a nōn dēme. A yelee nyā nι wō ju mι le n mι mōo nibir ιka n maal.

^{XI} A Pita na wa ti wa a Antiok, n gō wōn a nuyoo niem bojūu wō maal bor chāa pō. ^{XII} Sere tiche ka a nibe bamune yi a Jemesi sē wa, 'lo nι a bala na ba ι a Juu nibe ε, ma 'mantaa dire. Tiche ban wa wa baar, wō oon wō māe yin a ba pō, bojūu wō joro na a bala na ι a yonmarba dābāe. ^{XIII} A Juu nibe bamune pōo wō naa a neer ayi yelee nyāna pō, ka a Banabasι gba tier mι būbur a ba yelee nyāna jūu.

^{XIV} In wa nye bōon ιka baa maala a le na tor nι a yelmāe 'yer nōo nyāna ε, n 'yer kō a Pita a ba jaa niem, "A fōo un Juu nure, ti na fo kpierε fika a bala na ba ι a Juu nibe kaar ε. Nmune le fon ι fir a bala na ba ι a Juu nibe ε, ka ba kpierε fika a Juu nibe? ^{XV} A sin ban dōo ka si ι Juu nibe, saa ι nuyor na ι yelbe-irbe kaar ε. ^{XVI} Si bōon naa ιka, nure yelee kō tōo tor wōn turo a nebinsi jūu ε, tiche a wō yelee na tor a Yesu Kirisito wōn soo de jūu. Le le a sin mι gba soo de a Yesu Kirisito ka a si yelee tor, ka a kō ι a nebināa sin turo jūu ε. Ala ι a nebināa tufō jūu le, nure jaa yelee kō tor Nāanmūn sē ε.

^{XVII} "Ala ι si mooro naa ιka a si yelee a tor a Kirisito 'yōo, tiche ka a ι yelmāe ιka a sin māe un yelbe-irbe, ka ala be a le, a Kirisito pōoro naa a yelbier 'yōonō bu? Yelmāe jaa, a ba ι le le ε! ^{XVIII} Ala ι n le men a bonsi ala un soo bar, n maal a le wiil ιka n un a nebināa sōsōonō. ^{XIX} Bojūu a tu naa a nebināa pō, ka n kpi kō a nebināa, ka a le na soo ma ka n be be kō Nāanmūn. ^{XX} Ba 'mantaa kpa maa nι a Kirisito a daa ju. A ba le ι maa le le be be go ε, tiche a Kirisito le be a n 'yōo. A nyevor nyā un pāa ben a āgān pō, n ben be nι a soofō un soo a Nāanmūn Bie, 'lo le nō ma, na wō de a wō māe kō ma. ^{XXI} N ba 'yer ιka a Nāanmūn wāefo ba ι ε, bojūu ala ι nure na tōon 'yer faa a wō māe a nebināa jūu, ka le a Kirisito kūu ba tara tōnō jaa ε!"

III

I A yin Galatiya jolo dēme. An le bel yi ka a nōmō yi? A yi nɔbir le ba nyoo a Yesu Kɔristo yin a nyoo niem kpa a daa ju. II Yele bō'yen le n booro ũka n bōo yi a yi sē. Yi nyen a Nāanmɔn Siε a nebināa yin turo bu a le yin wō na yi soo? III Yi lee bōo yē o. Yin piel a Nāanmɔn Siε, yi pāa booro naa ũka yi baar yin kpēo po bu? IV A yi dooye difo ba le tara tōnō bu? Yelmāe a ba i poro ε. V Nāanmɔn ko yin a wo Siε ti tō ne'maa tōmō a yi po, yin soo a nebināa jūu bu yin soo a le yin wō?

VI De man a Abraham kaa, wō “Soon de Nāanmɔn, ka a le vē ka wō i ntor.” (A Pielfo Gān 15:6) VII Bōo a par ũka a bala na soo Nāanmɔn le i a Abraham bibiir. VIII A Nāanmɔn gān dōo 'yer ũka Nāanmɔn na 'yer faa a bala na ba i a Juu nibe ε, a ba soofu jūu. Nāanmɔn den nie 'yer a 'yer nōo ko a Abraham ũka, “A paalsi ba jaa na nyen soofu tu a fo 'yōo.” (A Pielfo Gān 12:3) IX A le jūu, a bala jaa na soo de na nyen soofu po a Abraham po. 'Lo le i a nure na tara soofu.

X Bala jaa na dɔel a nebināa tufu ben po 'yōofu po, bojūu a seb a Nāanmɔn gān po ũka, “Po 'yōofu turo na a nure 'lo na ba turo a yelsi a jaa a nebināa gān po ε.” (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 27:26) XI A in yelmāe ũka nure jaa ko nye faa fo a Nāanmɔn niem a nebināa 'yōo ε, bojūu “A nure 'lo na tara soofu tor naa, won tara na nyevor na ba tara baarfō ε.” (Habakuk 2:4)

XII A nebināa ba be soofu po ε, tiche “Nure 'lo na maala a le a nebināa na 'yer, na tara na nyevor.”

(Mosesi Gāma Na Tu Ata 18:5) XIII Kɔristo faa si naa a nebināa po 'yōofu po, na wō lieb i po 'yōofu ko si, bojūu a seb a Nāanmɔn gān po ũka, “Po 'yōofu turo na a nure 'lo na yool tɛ ju.” (Mosesi Gāma Na Tu Anūu 21:23) XIV Wō faa si naa ka a soofu ala a Abraham na nye, ka a bala na ba i a Juu nibe mi na nye tu a Yesu Kɔristo 'yōo, ka a soofu jūu, ka si nye a Nāanmɔn Siε netraa.

XV N yee, vē ka n de man a bɔbir jaa nyevor po, nure wa faa 'yer 'yer bin baar, nure jaa maa le 'yer 'yer dool ε, bu ũmāa bar ε. Le ni wō ju mi le a netraa. XVI Nāanmɔn dōo tur a wō neε ko Abraham ni a wō bir. A Nāanmɔn gān ba 'yer ũka bōbie ε, naa wiil fika biyoo ε, tiche wō 'yer ũka, “A fo bir,”

(A Pielfo Gān 12:7) Nibō'yen tee le, 'lo le i a Kɔristo. XVII Maa 'yer ni nyā ũka a nebināa na wa a yuom koor anaar dool lɔjer ni pie (430) puor ba soo a netraa 'lo a Nāanmɔn na dōo 'yer ε, na wō soo a netraa ε. XVIII Ala i a bonso ala sin wa nye a Nāanmɔn sē i naa a nebināa tufu jūu le, a ba le i a netraa ye le go ε, tiche an i a Nāanmɔn wāefo le wō de tur neε ko a Abraham.

XIX Bo le so Nāanmɔn na wa bɔer tur a nebināa? Wō puon 'yōo ban ba soo jūu ti tān a soo 'lo a Bir 'lo won tur a neε na wa. A malakasi le waan a nebināa nyā, tiche Mosesi na i a 'ma'maala le be a ba chara po. XX 'Ma'maala maa ara ko gbul bō'yen ε, tiche Nāanmɔn 'lo in bō'yen tee.

XXI Ka a le wiil ũka a nebināa soon a Nāanmɔn netraa ala bar bu? Kai. Ala i a nebināa korō na nure nyevor, nure jaa na in nitor tu a nebināa jūu.

XXII Tiche a Nāanmɔn gān 'yer ũka a yelbier nyōon a wer nibe ba jaa po die po, ka a le a Nāanmɔn na tur a neε ko a bala na soo de a Yesu Kɔristo na nye.

XXIII Sere tiche ka a soofu wa wa, si dōo i a nebināa nɔporo, naa po si ti tān a soo 'lo a soofu na wa nyir. XXIV Nāanmɔn kon a nebināa sor ka wō na de si nie chiin a Kɔristo sē, ka si na nye faafu tu a soofu po.

XXV Pöpāanyā a soofu na wa ti wa, saa le chene be a nebināa pīlem ka wo kaara sɪ ɛ.

XXVI Yɪ jaa ɪn Nāanmɪn bibiir yɪn soɔ Yesu Kɪrisito jūu, XXVII bojūu ba so yɪn a Nāanmɪn kōɔ 'yōɔ a Kɪrisito pɔ, ka wo pɔɔ yɪ fɪka fɔbaa. XXVIII Ka bamune ba le ɪ Juu nɪbe bu baa ɪ Juu nɪbe ɛ, ka bamune mi ɪ gbāgbaar bu ka bamune ɪ sumune ɛ, ka bamune ba le ɪ doɔr bu mi ɪ pɔɔɔ ɛ. Bojūu yɪ jaa ɪn bō'yen a Yesu Kɪrisito 'yōɔ. XXIX Ala ɪ yɪ ɪn a Kɪrisito sofo, yɪ pāa ɪn a Abraham bir, na yɪ pɔɔ a Abraham na di a Nāanmɪn nābonsɪ alā won tir a nɛɛ kɔ wo.

IV

I A maa 'yer nɪ nyā, a bōdire bie gba won ɪ bibile, tɪche waa be wo yō nɪ a gbāgbaa ɛ, an soɔ ɪ 'lo le so a bonsɪ a jaa. II Gugurbo nɪ a kpāen dēme ma pire naa bie nyāna ti tān a sōɔ 'lo a sāa na 'yōɔ. III Le nɪ wo ju mi le, sɪn dōɔ ɪ a bibiir, sɪ dōɔ ɪ a wer gbāgbaar be kpāen bonsɪ pīlem. IV Tɪche a sōɔ na wa ta, Nāanmɪn tōn a wɔ Bie ka pɔɔ doɔ wɔ tun a nebināa pɔ, V ka wɔ na faa a bala na be a nebināa pīlem, ka sɪ tara sɔr ɪ a wɔ bibiir. VI Yɪn ɪ a Nāanmɪn bibiir jūu, Nāanmɪn tōn a wɔ Bie Sɪɛ ka wɔ wa kpe a sɪ nyān pɔ a sɪ ma bɔɔɔ wɔ, sɪ Sāa. VII A le jūu, yaa le chene ɪ gbāgbaar ɛ, tɪche yɪ ɪn a wɔ bibiir. Yɪn ɪ a wɔ bibiir baar, yɪ ɪn a wɔ bōdirbe.

VIII A kōro yɪn ba dōɔ bōɔ Nāanmɪn ɛ, yɪ dōɔ ɪ gbāgbaar kɔ a tɪbe ala yɪn ba bōɔ ɛ. IX Tɪche pöpāanyā yɪn bōɔ Nāanmɪn bu Nāanmɪn na wa bōɔ yɪ baar, ɪmune le a le ɪ ka yɪ lieb a yɪ tɪer 'yōɔ a bonsɪ ala na bal ka a ba turfɔ ɪ pōsōɔ? Yɪ chene na bɔɔɔ ɪka yɪ le ɪ a ba gbāgbaar bu? X Yɪ tara na bibir pēnsɪ, nɪ chuur pēnfosɪ nɪ sōɔsɪ nɪ yuomo pēnfosɪ. XI Dābāɛ kpe ma naa, ka n tɪer ɪka a maa tōmō ɪn tō a yɪ pɔ ɪn pɔɔ.

XII N yɛɛr, n sɔɔɔ yɪ naa, yɪ be a le ɪn be, bojūu n mi dōɔ be a le yɪn be. Yaa maal ma yelbier jaa ɛ. XIII Yɪ bōɔn naa an ɪ baal jūu le so ka n dōɔ nie moɔl a 'yer nōɔ kɔ yɪ. XIV A maa baal gba na dōɔ ɪ bɛɛr kaa kɔ yɪ tɪche yaa tɔr ma bar ɛ, yɪ soɔn de ma Nāanmɪn malaka kaar, fɪka Yesu Kɪrisito. XV Bo le ɪ a yɪ chilfo? In tōɔ 'yer yelmāɛ ɪka ala ɪ yɪn taa tōɔ maal a le, yɪn taa loor a yɪ nɪbie kɔ ma. XVI Pöpāanyā n ɪn a yɪ dōsɔɔ ɪn 'yer a yelmāɛ kɔ yɪ bu?

XVII A nɪbe bala na bɔɔɔ ɪka yɪ wa a ba sē, a ba tɪer ba viel ɛ. A le ban bɔɔɔ le ɪka yɪ ɪmaaa yɪ na yɪ ɪ sōfo kɔ ba. XVIII A viel na ɪka yɪ tara sōfo sōɔ, ala ɪ a le yɪn tɪer viele na, na yɪ ma maala a le sōɔ jaa, tɪche ata ɪ fɪka maa wa be a yɪ sē tɛɛ ɛ. XIX N yɛɛr, a yɪ ye le wōnō ma naa fɪka pɔɔ na doɔɔ bie kaar, ti ta a sōɔ 'lo yɪn be a le a Yesu Kɪrisito na be. XX N ta bɔɔɔ naa fɪka n be a yɪ sē a pöpāanyā naa ta lieb a n kōkor bojūu a yɪ ye le wōnō ma naa.

XXI Yɪ 'yer kɔ ma, a yɪn bala na bɔɔɔ ɪka yɪ ɪ a nebināa turbo, yaa bōɔ a le a nebināa na 'yerɛ bu? XXII A seb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, Abraham tara na bibiir ayi, a gbāgbaa pɔɔ le doɔ a āsɔɔ, ka a sumune mi doɔ a āsɔɔ. XXIII A bie 'lo na ɪ a gbāgbaa pɔɔ bie, ba doɔ won tu a le nɪsaal na guor, tɪche a 'lo mi na ɪ a sumune bie, ba doɔ won tun a Nāanmɪn netraa pɔ.

XXIV Sɪn tōɔ de a pɔɔɔ banyāna ayi man netɪrsɪ ayi. Haga le doɔ a gbāgbaa bibiir. 'Lo le ara kɔ a netraa 'lo a Nāanmɪn na maal a Sinai Tōɔ ju. XXV Haga ara na kɔ a Sinai Tōɔ na be a Arabiya fɪka a dɪna Jerusalem, bojūu 'lo le doɔ a wɔ bibiir ka ba ɪ a nebināa gbāgbaar. XXVI Tɪche a Jerusalem 'lo na be a saaju son wɔ māɛ, 'lo le ɪ a sɪ ma. XXVII Bojūu a seb

a Nāanmūn gān pō ūka, “Tara popel, a fōō pōō abbaa, na ba dōō bibiir ε. Yiele ŋmiere nī chelstī, fōō nyā na ba wō bie dōōfo tuo ε. A pōō nyā na ba dōō dōō ε, bojūu a wō bibiir waan gar a pōō 'lo na kul sūrε.” (*Isaiya 54:1*)

XXVIII Pōpāanyā, yūn a n yēer, yī kaara fīka a Isaakī na ī a Nāanmūn neturaa bibiir. **XXIX** A sōō 'lo ban dōō a bie 'lo a āgān pō, wō ge naa a bie 'lo ban dōōn a Nāanmūn Sīe kpēō. Le mī le a pōpāanyā. **XXX** Tīche bo le a Nāanmūn gān 'yer? “Dii a gbāgbapōō nī a wō bie bar, bojūu a bie 'lo na ī a gbāgbapōō bie kō 'mataa din a Nāanmūn nābonsī nī a bie 'lo a sumūne na dōō ε.” (*A Pielfō Gān 21:10*) **XXXI** A le jūu n yēer, saa ī a gbāgbaa pōō bibiir ε, tīche sī un a pōō sumūne bibiir.

V

I A Kūristo faa sī naa, ala le so ka sī so sī māε. A le jūu, yī pāa ara kpēō na yī ta le de yī māε 'yōō gbāgbaa tōmō pō ε.

II Yī 'yōō a n 'yerbie jānε. Maa Pōōl le 'yere kōrō yī ūka ala ī yī ŋman a yī yōi, a Kūristo kō tara tōnō kō yī ε. **III** N le bōō 'yere kōrō yī yelmāε jaa ūka nūrε 'lo jaa na ŋmaa yōōr tara na sōr ūka wō sōō a Juu nūbe nebinsī a jaa. **IV** A yūn bala na bōōrō ūka yī nye faafō tu a nebināa 'yōō, ŋmaan yī a Kūristo 'yōō, yī ŋmaan yī a Nāanmūn wāfō pō. **V** Tīche a sōōfo jūu, sī chule na nībijie ūka sīn nyen a Sīe tīertō jie yeltorsī. **VI** A Yesu Kūristo 'yōō, ka nūrε ŋmaan yōōr bī ka waa ŋmaa yōōr ε, a ba wiil ye le jaa ε. A ye le 'lo na fer le ūka sōōfo na wile wō māε tun nōfo pō.

VII Yī dōō joro jovila, an le ŋmaa yī sōr ūka yī ta sōō a yelmāε ε? **VIII** A sōōrfo nyā bōrō ba yī a nūrε 'lo na bōōl yī sē ε. **IX** Fīka dābīl bālāa na ma vē ka jō vō, le le ye le jaa pōōr bile ma sōō yelyōō. **X** N tara na sōōfo a sī Soro 'yōō ūka yī kō tīer tīer yuo ε. A nūrε 'lo jaa na vē ka a yī tīer va vire na nyen gefō.

XI N yēer, ba kō ge ma ε, ala ī n 'yer yōōr ŋmaafō 'yer. A le wiil ūka a Yesu daa suur difō baar naa. **XII** In naa bōōrō na ūka a bala na ba vē ka a yī tīer gāna jīb'yen nī a ba yōōr ŋmaafō ye le ε, ba ŋme a ba māε lāma.

XIII Yūn a n yēer Nāanmūn na bōōl ka yī so yī māε, tīche yī ta de a yī māε sofo nyāna maala nī yelbier ε, tīche yī de a māε sofo nyā, na yī tōnō kōrō taa nī nōfo. **XIV** A Nāanmūn nebinsī a jaa, ba den seb 'yerbibō'yen tēε, “Nō a fō tō sōō a fō māε kaar.” (*Mosesī Gāma Na Tu Ata 19:18*) **XV** Yūn maa wa sōō dōnō taa na yī sōōrō taa, yī bōōnō sō, na yī taa sōō taar ε.

XVI A le jūu, n 'yere na kōrō yī ūka yī kpīere le a Nāanmūn Sīe na wile, na yī ta maala a le a āgān na bōōr ε. **XVII** Bojūu bon 'lo a āgān na bōōrō ba ī a bon 'lo a Nāanmūn Sīe na bōōr ε. Bon 'lo a Nāanmūn Sīe mī na bōōrō ba ī a bon 'lo a āgān mī na bōōr ε. A ma jēere nī taa na a na ŋmaa yī sōr ka yī kō tōō maal a le yūn bōōr ε. **XVIII** Tīche ala ī Nāanmūn Sīe ben a yī pō, yaa le chene ī a nebināa gbāgbaar ε.

XIX A āgān bōōbōorsī ma gān chāa pō, ala le a anyāna sēfo, nī deer maalfō, nī jōl dāen, **XX** nī tībe puorfo, nī soyele, nī 'laarfō, nī nechire, nī nyuur, nī suur, nī māε 'mōōfo, nī ootaa, **XXI** nī nyuur, nī dāa buufō, nī dānyugbulo, nī a ala na nyetāan a anyāna. N kpāana yī naa nītāa a le un dōō de nie kpāa yī ūka, a bala na maala a anyāna, kō kpe a Nāanmūn nāalōō pō ε.

XXII Tīche anyā le ī a Nāanmūn Sīe wōmō, nī nōfo, nī chulfō, nī nyā'maar, nī kānyir, nī nūbaal kaafō, nī vīla maalfō, nī yelmāε, **XXIII** nī jomm ūfo, nī māε nyōōfo. Nēε jaa ba be be gar a anyāna ε. **XXIV** A bala na be a Yesu

Kırsıto 'yõo kpan a ba ägân ni a wo völaa a daa ju. ^{XXV} Ala i sin ni a Nãanmın Sıe le 'mataa kptere, yi vë ka sin ni a 'lo 'mataa chiine. ^{XXVI} Yi ta vë ka si wile si mæe na si 'yõonõ taa suur, tara taa ni nyuur e.

VI

^I N yeer, ala i äsoo wa maal yelbier bor a soofõ sor pö, fõo nyã na tara a Nãanmın Sıe, too wo 'yõo a sor pö ni mæe siirfõ. Tiche gu a fo mæe na fo mi taa lo a beer kaa pö e. ^{II} Yi tuoro taa a yelwõnsı. Yin wa ure a le, yi turo naa a Kırsıto næe. ^{III} Ala i nure wa tter ıka wo in bon kõo a sõo 'lo won ba i bon jaa e, wo mæe le wo bele. ^{IV} Nure jaa wo ma beer a wo mæe tõmõ kaa ti na wo pãa chıere a nyãa na wo ta de a wo tõmõ mana ni a wo taaba tõmõ e. ^V Bojũu äsoo na ma tuon a wo mæe tuor.

^{VI} A bala ban wiil, ba mi pö a ba bõtarsı kó a bala na wile ba.

^{VII} Yi ta bele yi mæe e, nure kõ tõo la Nãanmın e. A bon 'lo fon bor, 'lo le fon nma. ^{VIII} Fõo nyã na bor a ala na i a ägân völaa, fon nman bõdebe. Ala i fo bor a ala na pele a Nãanmın Sıe pöo, na tun a Sıe pö nma nyevor na ba tara baarfõ e. ^{IX} Yi ta vë ka si bal ni vıla maalfõ e, bojũu sin nma naa a nmafõ sõo, sin baa wa tee bar e. ^X A le jũu, sin wa nye vuo, yi vë a si de maal vıla kó nure jaa, na si mõ maal yoo jaa kó a bala na be a soofõ pö.

^{XI} Maa wa seere ni a maa mæe nõu, nye le a sebie na ma i a bere jã.

^{XII} A bala na bõoro ıka ba wile a ba mæe a ägân pö, bala le bõoro ıka ba fir yi ka yi nma a yoi. A yele 'lo yoo ban ure a le, baa bõoro ıka ba nye gefo a Kırsıto daa jũu e. ^{XIII} A bala gba mi na nma a yoi ba turo a nebinãa e, tiche ba bõoro naa ıka yin yi nma a yi yoi ka ba na chıere nyãa ıka bala le nma yi. ^{XIV} N taa ure wa chıere nyãa bon jaa 'yõo ka ala ba wa i a si Soro Yesu Kırsıto daa ba le e. A le jũu le so, ka a wer nyã ju ba tara tõnõ kó ma e, ka mi ba i bon jaa kó a wer e. ^{XV} Ala i nure nmaan yoor bu ka 'lo ba nmaa yoor e, a ba wiil yele jaa e, tiche a le na see le ıka nure wo nye döo paalaa. ^{XVI} A bala jaa na turo a sor nyãna, nyã'maar ni nıbaal kaafõ wo be a ba sã. Ba la le a Nãanmın kaa ir.

^{XVII} An yi a pöpãanyã chiine, nure jaa wo ta le 'yõo ma yele go e, bojũu a Yesu felsı ben a n ägân pö.

^{XVIII} N yeer, ka a si Soro Yesu Kırsıto wãefõ, a be a yi sur pö. A i a le.

A PÓOL GĀN WŪN SĒB KŪ A NĀANMĪN PUORBO NA BE A EFESUS

I Maa Póol a Nāanmĭn na sɔɔ ka n ɪ a Yesu Kırısıto nıtōnāa le seere koro a yin na ɪ a Nāanmĭn nibe be a Efesus na yɪ sɔɔ de a Yesu Kırısıto.

II Wāefo nɪ nyā'maar na yɪ a sɪ Sāa Nāanmĭn nɪ a sɪ Soro Yesu Kırısıto sē a be a yɪ sē.

III Pēefo wɔ ta a Nāanmĭn, 'lo le ɪ a sɪ Soro Yesu Kırısıto Sāa. Wɔn de a Sɪe yelsōn a jaa na be a saaju na wɔ sōon sɪ, sɪn be a Kırısıto 'yōo jūu.

IV Bojūu wɔ dōo ir sɪ 'yōo a Kırısıto pɔ, tɪ na wɔ wa maal a wer ka sɪ na ɪ cheche na sɪ kō tara chefo a wɔ niem ε, a wɔ nõfo jūu. V Nāanmĭn den nie ir sɪ ka sɪ ɪ a wɔ bibiir tu a Yesu Kırısıto 'yōo. A ɪ naa a wɔ bɔfo naa pɛl a wɔ pɔɔ. VI Ala le so a sɪ pēere a Nāanmĭn maal vɪla kpēe nyā wɔn maal sɪ na wɔ kɔ sɪ a wɔ Binōnāa.

VII A wɔ 'yōo le sɪ nye faafɔ tu a wɔ jāi jūu. Sɪ nyen vē kɔfo, an ɪ a Nāanmĭn wāefo berma naa. VIII Wɔ maal sɪn vɪla tɪ pōn bar, na wɔ kɔ sɪ par bōɔfo nɪ yē a jaa. IX An ɪ wɔ vēn ka sɪ bōo a yelsɔɔlaa na be a wɔ tɪer pɔ, a ala wɔn bɔɔro ɪka wɔ maal a Kırısıto 'yōo. X Ka a ɪ sɪre ɪka, wɔn kaal a bonstɪ a jaa na be a saaju nɪ ala na be ka a tēe lōo taa ka a nɪkpēe bō'yen kaara ba, 'lo le ɪ a Kırısıto.

XI A wɔ 'yōo le Nāanmĭn ir sɪ, wɔ kāan ir sɪ a le na ɪ a wɔ potɪer na wɔn maal yele a jaa ka a ɪ a le wɔn bɔɔro. XII A ɪ naa le, ka a sɪn na ɪ a nɪdōo na tara a Yesu a sɪ tɪerto jie ka ban pēere a Nāanmĭn. XIII A yɪn mɪ dōo pɔɔ a Kırısıto pɔ a sōo 'lo yɪn wō a yelmāe 'yer nõo, a 'yer nyā na ɪ a yɪ faafɔ 'yer. Yɪn wa sɔɔ de wɔ, Nāanmĭn den a wɔ Sɪe 'lo wɔn dōo tɪr a nēe 'yōon yɪ jāne. XIV A Sɪe nyā le ɪ a telma ɪka sɪn nye naa ala Nāanmĭn na tɪr a wɔ nēe na wɔ faa a bala na ɪ a wɔ nibe a sɪ pēere wɔ.

XV A nyā jūu le so, maa na wō a yɪ yele a le yɪn sɔɔ de a sɪ Soro Yesu nɪ a le yɪn nõ a Nāanmĭn nibe. XVI N ma dāna na Nāanmĭn a yɪ jūu, naa sɔɔro Nāanmĭn koro yɪ. XVII Naa chene sɔɔro a tɪr Sāa, 'lo le ɪ a Nāanmĭn a Yesu Kırısıto na turo a wɔ nēe ɪka wɔ kɔ yɪ a Sɪe yē, na wɔ wiil yɪ a wɔ māe yelwiilstɪ, ka yɪ bōo wɔ jaa cheche. XVIII N sɔɔro na Nāanmĭn ɪka wɔ chulō a yɪ tɪer, ka yɪ bōo a tɪerto 'lo jūu wɔn bɔɔl yɪ, ka yɪ kō tara baal ε, tɪ na yɪn tɪ de a wɔ 'yōɔfo nābomo wɔn tɪr nēe kɔ a wɔ nibe. XIX A wɔ kpēo na gar a jaa kɔ a sɪn na sɔɔ de wɔ, a kpēo nyāna le wɔ tōn a kpēo tōmō. XX 'Lo le wɔ de sātɪn a Kırısıto a kūu pɔ, na wɔ vē ka wɔ jāne a wɔ nūsōo jie be a saaju. XXI Wɔ gar a tōfo a jaa, nɪ a kpāen dēme, nɪ a sigādaar ba jaa, nɪ a nɪbere ba jaa, a ba ɪ a bala na be be a dɪna tēe ε, tɪ a bala na wa be be daar kōo. XXII Nāanmĭn den a bomo a jaa bin a wɔ gbēe pɪlem, na wɔ ir wɔ ka wɔ ɪ a pupuorbiir gbulsɪ ba jaa ju, XXIII na ɪ a wɔ āgān, ka ba seen wɔ jaa, 'lo le sēe ba jaa, a jɪir a jaa.

II

I Yɪn 'lo, yɪ dōo kpi be a yɪ maal dēbe nɪ a yɪ yeldebe pɔ, II ala pɔ le yɪ dōo be, na yɪ turo a wer nyā sɔɔ nɪ a 'lo na di a sesebe nāa Satan. A sɪe nyā le tōnō a bawōnstɪ pɔ. III Sɪ jaa mɪ dōo be a le a ba kaar maala a le a

āgān na bōwɔ, na sɪ turo a sɪ tɛr nɪ a āgān vɔlaa. Ka a Nāaŋmɪn suur mɪ dire nɪ sɪ a ba kaar.

^{IV} Tɪche a Nāaŋmɪn nɪbaal na waa jūu, ka wɔ nɔ sɪ yɔɔ jaa. ^V Wɔ maal sɪn ka sɪ 'mataa ɪr a Kɪrɪsɪto a kūu pɔ an ɪ sɪ dɔɔ kpi a yelɔbe pɔ, a wɔ wāɛfɔ lɛ wɔ faan sɪ. ^{VI} Nāaŋmɪn 'mantaa sān sɪ nɪ a Kɪrɪsɪto ka sɪ 'mataa jānɛ nɪ wɔ be a saaju. ^{VII} A ɪ naa nɪtɔ ɪka a ber ala na waara ka wɔ na wiil sɪ a wɔ wāɛfɔ na ber ma nɪ a wɔ maal vɪla a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ. ^{VIII} Bojūu a wɔ wāɛfɔ lɛ so yɪn nyɛ faafɔ tu a yɪ sɔɔfɔ pɔ, a ba yɪ a yɪ māɛ sɛ ɛ, Nāaŋmɪn kɔfɔ lɛ. ^{IX} A ba ɪ yɪn tɔmɔ kɔɔ lɛ ka āsɔɔ na che nyāa ɛ. ^X Sɪ ɪ naa Nāaŋmɪn nūu bōmaalsɪ won mɛ a Kɪrɪsɪto 'yɔɔ, ka sɪn tɔnɔ tɔsɔn ala won de nie choɔr bar ka sɪ tɔnɔ.

^{XI} A lɛ jūu, yɪ tɛr kaa a kōro a yɪn na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, ka a Juu nɪbe bɔɔlɔ yɪ a, yɔrwoor dɛmɛ, tɪ bɔɔlɔ a ba māɛ a yɔrŋmaar dɛmɛ, na ɪ a āgān nyā tɛɛ yelɛ. ^{XII} Yɪ tɛr kaa a sɔɔ 'lɔnɔ ɪka yaa bɔɔ a Kɪrɪsɪto ɛ, ka yɪn yaa mɪ pɔɔ a Isɪral nɪbe pɔ ɛ, na yaa pɔɔ a netɪrsɪ ala a Nāaŋmɪn na tɪr a wɔ nɛɛ kɔ a Juu nɪbe ɛ. Yaa tara tɛrtɔ jie ɛ, na yaa lɛ bɔɔ Nāaŋmɪn ɛ. ^{XIII} Yɪn bala na dɔɔ jāa tɪche pɔpāanyā, yɪ wa gbɔr a Yesu Kɪrɪsɪto na yɪ be a wɔ 'yɔɔ a wɔ jāi jūu.

^{XIV} Bojūu, a Yesu māɛ lɛ ɪ a sɪ nyā'maar, na wɔ maal a nɪbɔrsɪ ayɪ ka ba ɪ bɔ'yen, na wɔ ŋmɛr a dachin 'lɔ na dɔɔ var a sɪ ɪ a dɔdɛmɛ. ^{XV} A Juu nɪbe nɛbɪnāa tara na chɪrɛ yɔɔ, tɪche Kɪrɪsɪto kūu sɔɔn a jaa. A wɔ bɔfɔ lɛ ɪka wɔ vɛ ka a Juu nɪbe nɪ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɪ nɪpaalaa bɔ'yen, lɛ lɛ wɔ maal a nyā'maar. ^{XVI} Wɔ 'maal Nāaŋmɪn kɔ ba ka ba ɪ bɔ'yen. A kūu won kpi a daa ju lɛ wɔ de kɔn a ba 'laar taa. ^{XVII} Wɔ wa mɔɔl naa a nyā'maar 'yer kɔ yɪn bala na jāa nɪ a bala na gbɔr. ^{XVIII} Bojūu a tu naa a wɔ 'yɔɔ ka sɪ tara sɔr na ta a Sāa sɛ nɪ a Sɪɛ bɔ'yen 'lɔnɔ.

^{XIX} A lɛ jūu, yaa lɛ chɛnɛ ɪ sāanba nɪ nɪyɔɔrsɪ go ɛ, tɪche yɪn nɪ a Nāaŋmɪn nɪbe lɔɔn tɛɛ na yɪ ɪ a wɔ yɪr dɛmɛ. ^{XX} Ba mɪ mɛn dɔɔl a dachin par kparaa na ɪ a nɪtɔnsɪ nɪ a 'yɛ'yɛrbe, ka a Yesu ɪ a sālswɔ wɛɛ. ^{XXI} A wɔ 'yɔɔ lɛ a yɪr wɔ jaa choo taa na wɔ ɪ a Nāaŋmɪn puɔrfɔ yɪr cheche 'lɔ a sɪ Soro 'yɔɔ. ^{XXII} Bojūu yɪ jaa ɪ naa a Kɪrɪsɪto tɔɔr, ka wɔ mɪ mɛ yɪ 'matāan a yɪr nyā pɔ, ka Nāaŋmɪn Sɪɛ kpɪɛɛ.

III

^I Bon nɪ so ka n sɔɔrɔ Nāaŋmɪn kɔrɔ yɪ lɛ ɪka, n ben pɔɔfɔ die pɔ bojūu ɪn mɔɔl a Yesu yelɛ kɔ a yɪn na ba ɪ Juu nɪbe ɛ. ^{II} Sɪɛ jaa lɛ yɪ wɔ a Nāaŋmɪn wāɛfɔ won kɔ ma a tɔmɔ nyāna a yɪ jūu. ^{III} A yɛlswɔlaa nyā lɛ wɔ wiil ma ka n bɔɔ naa de nie seb a ŋmaa kɔ yɪ. ^{IV} Yɪn wa kar a ala, yɪn pāa bɔɔn naa a lɛ ɪn bɔɔ a Kɪrɪsɪto yɛlswɔlaa ala nɪrɛ na ba bɔɔ ɛ. ^V Nāaŋmɪn ba dɔɔ vɛ ka a kɔr dɛmɛ bɔɔ a anyāna ɛ, tɪche pɔpāanyā wɔ wiil kɔ a wɔ nɪtɔnsɪ chechɛsɪ nɪ a wɔ 'yɛ'yɛrbe chechɛsɪ tu a wɔ Sɪɛ pɔ. ^{VI} A yɛlswɔlaa nɪ nyā ɪka a tu naa a 'yer nɔɔ nyā pɔ, ka a yɪn na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, nɪ a Isɪral nɪbe na lɔɔn ŋmabɔ'yen, na ba 'mataa a āgān bɔ'yen pɔ, ka ban 'mataa pɔ a nɛɛ 'lɔ a Nāaŋmɪn na tɪr a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ.

^{VII} N lɛb a 'yer nɔɔ nyāna tɔtɔnɔ tu a kɔfɔ nyā a Nāaŋmɪn wāɛfɔ na wɔ kɔ ma tu a wɔ tɔkpāɛn pɔ. ^{VIII} An ɪ maa lɛ ɪ a Nāaŋmɪn nɪbe ba jaa bɪr baaraa tɪche ka a wāɛfɔ nyā kɔ ma sɔr ɪka n mɔɔl a Kɪrɪsɪto 'yer nɔɔ kɔ a bala na ba ɪ a Juu nɪbe ɛ, nɪrɛ na kɔ tɔɔ bɔɔ ɛ, ^{IX} ka n vɛ ka a yɛlswɔlaa nyā chaar kɔ nɪrɛ jaa an ɪ a dɔɔ swɔl a kɔr jaa a Nāaŋmɪn sɛ na maal a bonst a

jaa. ^X A wɔ bɔfo lɛ ɪka a pɔpɔanyā, wɔ tu a pupuorbiir pɔ wiil a wɔ yɛ ka a tɔɔfo dɛmɛ, nɪ a kpāɛn dɛmɛ na be a saaju bɔɔn. ^{XI} A anyāna lɛ wɔ tɪɛr a kɔr jaa na wɔ wa de a Yesu Kɪrɪsɪto a sɪ Soro na wɔ maal a wɛr. ^{XII} Tu a wɔ 'yɔɔ sɪn sɔɔ de wɔ jūu, sɔr gān kɔ sɪ a sɪn 'la chen a Nāanɪmɪn sɛ. ^{XIII} A lɛ jūu n sɔɔrɔ yɪ naa, yɪ ta vɛ ka yɪ āgān sal ɪn dire dɔɔyɛ a yɪ jūu ɛ, a ɪ naa a yɪ tɪɛr yele le.

^{XIV} A anyāna jūu lɛ n ma de gbur dumo a Sāa niem. ^{XV} 'Lo lɛ a balsɪ ba jaa Sāa, a bala na be a saaju nɪ a ba nyā na be ka a wɛr pɔ. ^{XVI} N sɔɔrɔ wɔ naa ɪka a yɪ a wɔ tɪɛr pɔ, ka wɔ de a wɔ Sɪɛ kpɛɔ na wɔ 'yɔɔn yɪ ākpāɛn, a yɪ kpɛmɛ a āgān pɔɔm, ^{XVII} ka a Kɪrɪsɪto kpɪɛrɛ a yɪ nyāa pɔ, yɪn sɔɔ de wɔ jūu. A n sɔɔrfo lɛ ɪka, yɪ ba nyɪbɛ ara jaa chāchā a nɔfo pɔ, ^{XVIII} a yɪn nɪ a Nāanɪmɪn nɪbɛ na 'mataa nyɛ a lɛ a Kɪrɪsɪto nɔfo na yalɔ, nɪ a wɔn wɔɔ, nɪ a dofo, nɪ a le won suu a pɪlem, ^{XIX} na yɪ bɔɔ a nɔfo na gar a bɔɔfosɪ a jaa, a yɪ pāa be a lɛ a Nāanɪmɪn na be.

^{XX} Pɔpɔanyā, a 'lo na ma tɔɔ maal yele a jaa gar a lɛ sɪn sɔɔr wɔ, bɪ a lɛ sɪn tɪɛr nɪtāa lɛ a wɔ kpɛɔ 'lo na tɔnɔ a sɪ pɔ, ^{XXI} 'lo le so a tɪɛr a pupuorbiir pɔ, nɪ a Yesu Kɪrɪsɪto 'yɔɔ, bɪbɪr jaa. A ɪ a lɛ.

IV

^I Ala lɛ so a maa ban pɔɔ a die pɔ a sɪ Soro jūu kpākpāana yɪ ɪka, yɪ vɛ ka a yɪ kpɛfo vɪɛle nyɛtāan lɛ a Nāanɪmɪn na bɔɔl yɪ. ^{II} Yɪ siir a yɪ māɛ na yɪ bal yɪ māɛ, na yɪ tara kānyɪr, na yɪ diere taa nɪ nɔfo. ^{III} Yɪ mɔ na yɪ vɛ ka a Sɪɛ bɔ'yɛn ɪfo 'lo pɔ, a yɪ tara taa nɪ nyā'maar. ^{IV} Bojūu āgān bɔ'yɛn lɛ be be, nɪ a Sɪɛ bɔ'yɛn, nɪtāa lɛ a Nāanɪmɪn na bɔɔl yɪ, ka yɪ tara tɪɛrtɔ jɪɛ bɔ'yɛn. ^V Soro bɔ'yɛn lɛ be be, sɔɔfo bɔ'yɛn nɪ Nāanɪmɪn kɔɔ sofo bɔ'yɛn. ^{VI} Nāanɪmɪn bɔ'yɛn tɛɛ lɛ, na wɔ ɪ a sɪ jaa Sāa, na wɔ kaara nɪrɛ jaa, na wɔ tɔnɔ a ba jaa jɪɛ, na wɔ be a ba jaa pɔ.

^{VII} Tɪchɛ a sɪ āsɔɔ jaa nyɛn a wāɛfo kɔfo dɛdɛmɛ nɪtāa lɛ a Kɪrɪsɪto na pɔ. ^{VIII} A anyāna lɛ so an sɛb a Nāanɪmɪn gān pɔ naa 'yɛr, "A lɛ won dɔɔ do, a wɔ sāma dɛmɛ won nyɔɔr turo wɔ naa, ka wɔ de bomo kɔ nɪbɛ." (*Yiel Gān 68:18*) ^{IX} A dofo par nɪ bo? Wɔ mɪ dɔɔ de nie suu a tɛɛ pɔ. ^X A 'lo na suu, 'lo nɪ wɔ ju lɛ do gar a saaju wɔ jaa, na wɔ sɛɛ a bonɪ a jaa. ^{XI} 'Lo lɛ pɔ a nɪbɛ a tɔmɔ, ka bamɪnɛ ɪ a nɪtɔnsɪ, ka bamɪnɛ ɪ a 'yɛ'yɛrbe, ka a bamɪnɛ ɪ a 'yɛr mɔɔlbɔ, ka bamɪnɛ mɪ kaara a nɪbɛ na ba wɪlɛ ba. ^{XII} Wɔ maal a nɪtɔ ɪka wɔ choɔr a Nāanɪmɪn nɪbɛ gun a tɔmɔ, ka a Kɪrɪsɪto āgān na tɔɔ mɛ. ^{XIII} Nɪtɔ lɛ na vɛ ka sɪ jaa na ɪ bɔ'yɛn a sɔɔfo pɔ, na sɪ bɔɔ a Nāanɪmɪn Bie, na sɪ baa tɪ ta a lɛ a Kɪrɪsɪto na be. ^{XIV} Sɪ kɔ lɛ pāa chɛnɛ ɪ nɪtāa bɪbɪr vavɪrɛ yɔɔrɔ kɔsɛbɛ kaar ɛ. Na sɪ ma dādaal chen a puor nɪ a niem wiilfo jaa bɔrɔ nɪbɛ na de a ba yɛ na ba be lɛ nɪ ɛ. ^{XV} Tɪchɛ sɪn 'yɛrɛ na yɛlmāɛ nɪ nɔfo na sɪn nɔɔn a yele a jaa pɔ. 'Lo lɛ ɪ a ju na ɪ a Kɪrɪsɪto. ^{XVI} A wɔ 'yɔɔ lɛ a āgān wɔ jaa choofɔ jiir choo taa, naa tɔɔ nɔɔnɔ a nɔfo pɔ, ka āsɔɔ jaa tɔnɔ a wɔ tɔmɔ.

^{XVII} Lɛ lɛ n 'yɛrɛ kɔrɔ yɪ naa de a sɪ Soro yuor kpākpāana ɪka, yɪ ta lɛ chɛnɛ maala fɪka a bala na ba bɔɔ a Nāanɪmɪn na maala turo nɪ a ba tɪɛr bur bur ɛ. ^{XVIII} A ba tɪɛr lɪi naa ka baa pɔɔ a Nāanɪmɪn nyɛvɔr pɔ ɛ, bojūu a ba ba bɔɔfo yɪn a ba nyākpāɛn ban tara. ^{XIX} Ba ɪ naa ba bāma dɛmɛ, na ba de a ba māɛ kɔ pepe yele, na ba pāa ɪrɛ a ala a jaa na ba vɪɛl ɛ, tɪ chɛnɛ bɔɔrɔ yaa.

XX Yɪn 'lo, a ba ɪ a sɔr nyā le yɪ de bõɔn a Kɪrɪsɪto ɛ. XXI Sɪrɛ jaa le ɪka yɪn wõ a wõ 'yer, ba wiil yɪ naa a yelmāe na be a Yesu 'yõɔ. XXII Ba wiil yɪ naa a le yɪn dõɔ maala ɪka, yɪ yaa a kōr maalfõ 'lo bar na bel yɪ nɪ a wõ volaa, XXIII tɪ na yɪ ɪ nɪpaalaa a yɪ befõ nɪ a yɪ tɪer pɔ. XXIV Yɪ de a be paalaa 'lo a Nāaɲmɪn na maal a wõ kaar na yɪ su, a ɪ naa yelmāe torfõ nɪ cheche.

XXV A le jūu, āsɔɔ jaa wõ bar jir ɲmaafõ tɪ 'yere yelmāe korɔ a wõ taaba, bojūu sɪ jaa ben a āgān bõ'yen pɔ, XXVI "Fõɔ wa nye suur taa maal dɛɛr ɛ." (Yiel Gān 4:4) Ta vɛ ka a mōtõɔ mɔr pɔɔ fõ nɪ a suur ɛ. XXVII Yɪ taa yuoro sɔr korɔ a Satan a wõ bel yɪ ɛ. XXVIII Nɪrɛ 'lo na dõɔ juro, wõ ta ma le juro ɛ, tɪche wõ ma tōnõ tōmõ ala na tara tōnõ nɪ a wõ nuur na wõ nye bõkõɔ, na wõ ir sõɔn a nōn dɛme.

XXIX Yɪ taa vɛ ka a 'yer sõɔnsɪ yire a yɪ neer pɔ ɛ, tɪche 'yersɪ ala na 'yõɔnõ a yɪ taaba ākpāen ala ɪ yele kõɔ fer ba naa, naa mɪ ɪ sõɔfõ kɔ a bala na chele. XXX Na yɪ taa vɛ ka a Nāaɲmɪn Sɪɛ pɔɔ sõɔ ɛ, 'lo won de 'yõɔn yɪ a jāne gun a faafõ bɪbɪr. XXXI Yɪ ir putuo, pɔɔm 'yõɔfõ, nɪ suur, tān taa, nɪ tɔfõ, nɪ 'laarfõ 'yerbɪe. XXXII Yɪ maala vɪla na yɪ kaara taa nɪbaal, na yɪ vɛne korɔ taa nɪtāa le Nāaɲmɪn na vɛ kɔ yɪ a Kɪrɪsɪto jūu.

V

I Yɪ tɔɔɔɔ a Nāaɲmɪn an ɪ yɪ ɪ naa a wõ binõnsɪ, II na yɪ kpɪere nɪ nõfõ nɪtāa le a Kɪrɪsɪto na nõ sɪ na wõ de a wõ māe maal a sɪ bɔɔrlo bon na nyuro vɪla lon a bɔɔr ka a Nāaɲmɪn pɔɔ pel. III Tɪche a yɪ pɔ, yɪ ta vɛ ka ba wa pɔr sɛsɛyele, bɪ folaa ɪfõ, bɪ bɔgarfõ ɛ, bojūu a anyāna ba seen a Nāaɲmɪn nɪ chechest ɛ. IV Yɪ taa le 'yere vā 'yerbɪe ɛ, bɪ jɔl 'yer, bɪ jɔl dāen ɛ, ala pɔ naa, tɪche yɪ dāna Nāaɲmɪn. V Bojūu yɪ bõɔn a anyāna sɪrɛ jaa ɪka nɪrɛ na sɛne, nɪfolaa, bɔgar sɔɔ, wõ ɪ naa nɪrɛ na puoro tɪbe, na wõ kō nye jie be a Kɪrɪsɪto nɪ a Nāaɲmɪn nāalõɔ pɔ ɛ.

VI Yɪ taa vɛ ka nɪrɛ āsɔɔ jaa bel yɪ nɪ 'yer pɔrsɪ ɛ, bojūu anyāna le so ka Nāaɲmɪn su tuo waara a bawõnsɪ jie. VII A le jūu yɪ taa mara ba ɛ. VIII Bojūu yɪ dõɔ ɪ libe, tɪche pōpāanyā yɪ ɪ naa chāa a sɪ Soro 'yõɔ. Yɪ kpɪere nɪtāa a chāa bibiir. IX A chāa wõmõ ɪ naa vɪla maalfõ, yeltorsɪ nɪ yelmāe. X Yɪ mō na yɪ jān a ala na pele a sɪ Soro pɔɔ. XI Na yɪ taa ɪrɛ wa pɔɔɔɔ a libe tōmõ na ba tara tōnõ ɛ, tɪche yɪ yɪn naa chāa pɔ. XII Bojūu a gba ma ɪrɛ na vā a ala a bawõnsɪ na ma maala a libe pɔ manfõ. XIII Tɪche bon jaa wa yɪ chāa pɔ, fõ ma nyen won chaar. XIV Bojūu chāa le ma vɛ ka fõ nye bon jaa cheche. Ala le so a ba 'yer, "A fõɔ gõɔ sɔɔ, jɛɔ ir a kūu pɔ, ka a Kɪrɪsɪto chaar 'yõɔ fõ."

XV Yɪ bõɔnõ sõ a le yɪn kpɪere, ka a ta ɪ jɔl kpɛfõ tɪche ka a ɪ yɛ kpɛfõ. XVI Na yɪ mōɔ nɪbɪr yɪn wa nye jie ka wõ ta sõɔ ɛ, bojūu a bɪbɪe anyāna ba vɪle ɛ. XVII A le jūu, yɪ ta ɪ jɔlɔ ɛ, tɪche yɪ bõɔ a ala a sɪ Soro na bɔɔɔɔ.

XVIII Yɪ ta nyū dāa buu ɛ, an sõɔ yɪn ju, tɪ yɪ vɛ ka a Nāaɲmɪn Sɪɛ sɛɛ yɪ. XIX Na yɪ yiele a Nāaɲmɪn yiel nɪ a ala na ɪ a Sɪɛ yiel korɔ taa, na yɪ yiele dānfõ yiel nɪ a yɪ nyāa wõ jaa korɔ a sɪ Soro. XX Yɪ ma dāna a sɪ Sāa Nāaɲmɪn yele a jaa pɔ, nɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto yuor.

XXI Yɪ siir yɪ māe kɔ taa a Kɪrɪsɪto yɪn 'yõɔnõ jūu. XXII Pɔbɔ, yɪ siir yɪ māe kɔ a yɪ sɪrbe, nɪtāa le yɪn siir yɪ māe kɔ a sɪ Soro. XXIII Bojūu an ɪ a sɪrɛ le ɪ a pɔɔ ju, nɪtāa le a Kɪrɪsɪto na ɪ a pupuorbiir ju, na ɪ a wõ āgān na wõ ɪ

a Fafaara. ^{XXIV} A le jūu, le a pupuorbiir na siir a ba mǎe kɔ a Kırısıto, le le a pɔɔ mɪ, yɪ siir a yɪ mǎe kɔ a yɪ sɪrbe ye le a jaa pɔ.

^{XXV} Sɪrbe, yɪ nɔ̄ a yɪ pɔɔɔ, nɪtǎa le a Kırısıto na nɔ̄ a pupuorbiir na wɔ de a wɔ mǎe kɔ ba, ^{XXVI} wɔ maal ban a le ka ban ɪ cheche, na wɔ de kɔɔ pɛen ba ka ba vɛle nɪ a 'yer. ^{XXVII} Wɔ bɔɔɔ naa ɪka wɔ de a pupuorbiir banyǎ na vɛle kɔ a wɔ mǎe, na waa tara jǎne ɛ, 'mabfɔ jie ɛ, bɪ dɛer jie jaa ɛ, tɪche a ba ɪ cheche ba tara ye le jaa ɛ. ^{XXVIII} A le ne nɪ wɔ ju mɪ le a yɪn sɪrbe, yɪ nɔ̄ a yɪ pɔɔɔ, nɪtǎa le yɪn nɔ̄ a yɪ mǎe āgǎma. A 'lo na nɔ̄ a wɔ pɔɔ nɔ̄n a wɔ mǎe. ^{XXIX} Nɪre jaa ba be na 'laar a wɔ mǎe āgǎn ɛ, tɪche wɔ ma kɔɔ wɔn bɔ̄diir na wɔ kaara wɔ, le le a Kırısıto kaara a pupuorbiir. ^{XXX} Bojūu sɪ ɪ naa a wɔ āgǎn jɪir, ^{XXXI} "A le jūu, daba na bar a wɔ sǎa nɪ a wɔ ma, tɪche ka 'lo nɪ a wɔ pɔɔ ɪ bɔ̄yen, ka ba jaa ayɪ ɪ āgǎn bɔ̄yen." (A *Pielſfo Gǎn 2:24*) ^{XXXII} A anyǎ ɪ naa a 'yer sɔɔlaa, tɪche maa 'yere naa a Kırısıto nɪ a pupuorbiir 'yer. ^{XXXIII} A yɪn mɪ gba, āsɔɔ jaa wɔ ma nɔ̄ a wɔ pɔɔ nɪtǎa le wɔn nɔ̄ a wɔ mǎe, ka a pɔɔ mɪ ma 'yɔɔnɔ̄ a wɔ sɪre.

VI

^I Bibiir, yɪn be a sɪ Soro 'yɔ̄ɔ, yɪ wɔ̄nɔ̄ a yɪ dɔ̄ɔrɔ toor, a le le tor. ^{II} A le a Nǎanmɪn na dɔ̄ɔ kɔ a wɔ nee, a nee nyǎ le ɪ a nedɔ̄ɔ wɔn tɪ, "Yɔ̄ɔnɔ̄ a fɔ sǎa nɪ a fɔ ma, ^{III} an ɪn vɪla kɔ fɔ, a fɔ wɔ̄ nɔ̄ɔ kor ka a wer pɔ." (*Mosesi Gǎma Na Tu Anūu 5:16*) ^{IV} Sǎamune yɪ taa maala a yɪ bibiir ka ba nyere suur ɛ, tɪ yɪ guolo ba, na yɪ jǎna ba, wile nɪ ba a ala na yɪ a sɪ Soro sɛ.

^V Gbǎgbaar yɪ wɔ̄nɔ̄ a yɪ sorbo toor na yɪ 'yɔ̄ɔnɔ̄ ba tɪ joro ba nɪ a yɪ pɔpɛl nɪtǎa le yɪn wɔ̄nɔ̄ a Kırısıto toor. ^{VI} Yɪ wɔ̄nɔ̄ a ba toor ka a ta ɪ ban fur nɪbir 'yɔ̄ɔ yɪ tɛɛ ɛ, tɪche yɪ ɪr nyǎa 'yɔ̄ɔ tɔ̄nɔ̄ nɪ yɪn ɪ a Kırısıto gbǎgbaar na yɪ tɔ̄nɔ̄ a le a Nǎanmɪn na bɔɔɔ. ^{VII} Yɪ tɔ̄nɔ̄ nɪ pɔpɛl fɪka a sɪ Soro Yesu yɪn tɔ̄nɔ̄ kɔɔ, a ta ɪ nɪsaal le ɛ. ^{VIII} Bojūu yɪ bɔ̄ɔn naa ɪka a sɪ Soro na yab āsɔɔ jaa le wɔn tɔ̄ a vɪla jǎ, ka gbǎgbaa le wɔ ɪ bu waa ɪ gbǎgbaa ɛ. ^{IX} A yɪn sorbo, yɪ mɪ ure a le ne kɔɔ a yɪ gbǎgbaar. Yɪ ta pɪrɪpɪre ba ɛ, na yɪ bɔ̄ɔ ɪka a 'lo na ɪ a ba Soro mɪ le ɪ a yɪ Soro na wɔ be a saaju, 'lo le ba turo nɔ̄nɔ̄ ɛ.

^X A baaraa le ɪka yɪ kpɛme a sɪ Soro 'yɔ̄ɔ nɪ a wɔ tɔ̄ɔfɔ kpɛɔ pɔ. ^{XI} Yɪ de a Nǎanmɪn tǎjɛbɔnɪ a jaa su na yɪ tɔ̄ɔ ara jeb a tɪ neber. ^{XII} Bojūu a ba ɪ sɪn nɪ nɪsaal le jɛere ɛ, tɪche sɪ jɛere nɪ naa a sɪr tɔ̄ɔfɔ dɛme, nɪ a kpǎen dɛme, nɪ a wer nyǎ libe kpǎen dɛme, nɪ a sɔdebe ala na be a saaju. ^{XIII} A le jūu, yɪ de a Nǎanmɪn tǎjɛbɔnɪ a jaa su, ka a bɪbir bier 'lo wa vɛ, ka yɪ ba gber, na yɪ tɔ̄ɔ jeb a jɛer baar tɪ na yɪ chene ara.

^{XIV} Yɪ pǎa ara kpɛɔ, na yɪ de a yelmǎe ka wɔ ɪ a sɪe gǎn a yɪ sɛ, na yɪ de torfɔ ka wɔ ɪ a nyǎa wɛ. ^{XV} na yɪ 'mɪ'mine a nyǎ'maar 'yer nɔ̄ 'yerfɔ 'yɔ̄ɔ, ka a ɪ a yɪ gbɛɛ nafɔɔ. ^{XVI} A 'lo na pɔɔ a jaa pɔ nɪ nyǎ ɪka, yɪ de a yɪ bɔ̄pɪraa na ɪ a yɪ sɔɔfɔ na yɪ tɔ̄ɔ de kpɪin a dɛer sɔɔ pɪme na 'lure. ^{XVII} Yɪ de a kur jupil su, 'lo le ɪ a yɪ faafɔ, nɪ a sɔkpɛɛ na yɪ a Nǎanmɪn sɪe sɛ, na wɔ ɪ a Nǎanmɪn 'yer. ^{XVIII} Na yɪ sɔɔɔ a Nǎanmɪn le a wɔ sɪe na wiil yɪ sɔ̄ɔ jaa, nɪ sɔɔrfɔ jaa bɔɔ. Yɪ mɔ̄ɔ nɪbir jɔɔɔ na yɪ sɔɔɔ nɪ Nǎanmɪn kɔɔ a wɔ nbe ba jaa. ^{XX} Yɪ sɔɔɔ Nǎanmɪn kɔɔ ma, ka maa wa haara a nee, ka Nǎanmɪn kɔ ma a wɔ 'yerbie ka n taa joro dǎbǎe ɛ, tɪ na n 'yer a 'yer nɔ̄ nyǎ yelsɔɔlaa. ^{XX} A Yesu 'yer nɔ̄ nyǎ ɪn ara kɔ jūu le so, ka ba

'yõo ma a bõjorsı. Yı soursı a Nãanmın korsı ma ka n taa joro dãbãe ε, tı 'yere a le na sεε.

^{XXI} Tıchukusı na ı a yebe nõ naa na wõ tara yelmãe nı a sı Soro tõmõ. Wõn man yebe jaa kó yı, ka yı bõo a le ın be nı a le ın ma maala. ^{XXII} A anyãna jũu le n tõn wõ a yı sã, ka yın bõo a le sın be tı na wõ mı 'yõo yı ãkpãen. ^{XXIII} Nyã'maar wõ be a yın na ı a yeer sã, nı nõfõ lõon soofõ na yı a Sãa Nãanmın nı a sı Soro Yesu Kırısıto sã. ^{XXIV} Wãefõ wõ be a bala jaa na nõ a sı Soro Yesu Kırısıto sã nı nõfõ 'lo na ba baaraa ε.

A PŌŌL GĀN WŪN SĒB KŪ A NĀANJMIN PUORBO NA BE A FILIPAI

I Maa Pōōl nī Timoti na ı a Yesu Kırısto tōtōnbo, le seere koro a Nāanjmin nibe na be a Yesu Kırısto 'yōō be a Filipai, lōōn a pupuorbiir ndierbe nı a sōsōnbo. II Wāefo nı nyā'maar na yi a sı Sāa Nāanjmin nı a sı Soro Yesu Kırısto sē, a be a yi sē.

III N ma puor a n Nāanjmin yāan, maa wa tier yi sōō jaa. IV N ma sōōro na Nāanjmin nı popel koro a yi jaa a n Nāanjmin sōōrfo pō, V bojūu yi mı pōō man mōol a Nāanjmin 'yerbir tōtaa a bıbir dōō 'lōnō, tı tān a pōpānyā. VI A nıtō jūu, n tara na sōōfo ıka a Nāanjmin nyā na piel a tōvıla a yi pō, na kāan ka a tı baar a Yesu Kırısto waa bıbir.

VII A tara na sōr ıka n tier a nıtō a yi jaa jūu, ın tara a yi tier jūu, ka ba lū man nı bōjōrsı bı, baa lū ma ε, n chene na mana a Nāanjmin 'yer ıka a n yelmāe, yi jaa lōō pōn ma a Nāanjmin wāefo. VIII Nāanjmin le ı a n dāaste sōō a le ın tara a yi tier fıka a le a Yesu Kırısto na tara a yi tier.

IX Maa Nāanjmin sōōrfo nı nyā ıka, a yi nō taa wō le pōō 'yōō yōō jaa, nı yē nı par bōōfo. X Yın wa ıre a le, an sōō yi na ka yi bōō bon 'lo na ı bōō, ka a Kırısto waa bıbir, ka yi ı cheche tı na yi ta tara chefo jaa ε, XI na yın seen yeltorsı wōmō tu a Yesu Kırısto pō, ka nibe peere 'yōōnō nı Nāanjmin yuor tıur.

XII N yeer, n bōōro na ıka yi bōō a par ıka a le na ı a n sē, sōō ma naa ka n mōol a Nāanjmin 'yerbir. XIII A le na ı jūu, a chaar kō a bala na guro a nāa yir nı nıre jaa ıka, ba 'yōō ma naa a bōjōrsı a Kırısto jūu. XIV A maa ban 'yōō a bōjōrsı jūu, a yeer yōō jie na tara sōōfo a sı Soro 'yōō chene na tara ākpōō mōōlo nı a Nāanjmin 'yer nı nyāa ba joro dābāe ε.

XV A ın yelmāe ıka, nibe bamune mōōlo na a Yesu Kırısto yele ban tara nı ma nyuur nı nechure jūu, tıche bamine 'lo, mōōlo na a Kırısto yele na sōōn ma. XVI Banyāna le mōōlo a Kırısto yele yin nōfo pō, na ba bōō a par ıka ba pōō ma naa a Nāanjmin 'yerbir mōōlfo jūu. XVII A bala ın de nie 'yer a bā 'yer na mōōl a 'yer nı nyuur, maal a le ıka a n dōōye wō le pōō 'yōō be a pōōfo die pō. XVIII Tıche bo le an ı? A le na ı nıbıje le ıka ba mōōl a Yesu yele sōr jaa pō, ka ba sōōn ıka yelmāe le bı, jire le bı, a nıtō vē naa ka n pōō pel. Yelmāe jaa ın chene na tara popel.

XIX Bojūu n bōōn naa ıka tu a yi Nāanjmin sōōrfo nı a Yesu Kırısto Ste sōōfo jūu, a le na ı a n sē ın nyen faafō. XX Bon 'lo na ı ma nıbıje nı a n tıerto jie le ıka, vā wō ta kpe ma sōr jaa pō ε, tıche ka n tara ākpōō ka a Kırısto na nye tıur a n 'yōō, ka a n nyevōr pō le, bı a n kūu pō le. XXI Bojūu maa 'lo, maa chene nyevōr pō, n ben be kō a Kırısto, ka maa mı kpi, ka a ı tōnō. XXII Ala ı n chene na nyevōr pō, ın tōn tōvıel yōō, tıche n kaa ir buor? N ba bōō a 'lo ın na kaa ir ε. XXIII A yelstı ayı anyā lū ma naa, maa bōfo le ıka n yi a ka tı be a Yesu Kırısto sē. A le le vıla, XXIV tıche a chene na fer kō yi, ala ı n chene na a nyevōr pō. XXV ın be na bōōn a nıtō, n bōōn na yelmāe jaa ıka ın chene na be a yi jaa sē naa sōnō yi ka yi sōō Nāanjmin, na yi tara popel a yın sōō wō jūu. XXVI A le ın le le be a yi sē go, ka a yi popel yın tara a Yesu Kırısto 'yōō le pōō 'yōō a maa tōmō jūu.

XXVII Yele jaa wa ɪ, yɪ nyɔɔ yɪ mǎe vɪla a le a Kɪrɪstɔ 'yer nɔɔ na wile. Ka n wan wa nye yɪ bu, maa ba wa be a yɪ sɛ tɪ wɔ a yɪ yele, ɪn bɔɔn ɪka yɪ ara na kpɛɔ nɪ nebɔ'yen, na yɪ tara tɪer bɔ'yen a sɔɔfo nɪ a 'yer nɔɔ pɔ, **XXVIII** na yɪ ta joro dǎbǎe nɪ a bala na 'yer ɪka a ba ɪ le le ε. A nyǎ ɪn jǎne kɔ ba ɪka ban din dɔɔye, tɪche ka Nǎanɪmɪn faa yɪ. **XXIX** 'Lo le kɔ yɪ a kpɛɔ a wɔ wǎefɔ jũu, a ba ɪ a Yesu yɪn sɔɔ tɛε ε, tɪche yɪn lɔɔn wɔ dire a dɔɔye jũu. **XXX** Ka a dɔɔye nyǎ yɪn be na dire ɪn a dɔɔye 'lo yɪn nye ɪn dɪ, nɪ a dɔɔye yɪn be na chene wɔnɔ ɪn dire.

II

I Ala ɪ yɪ tara na ǎkpɛɔ, bojũu yɪ ɪn bɔ'yen nɪ a Kɪrɪstɔ, na yɪ tara ǎgǎn 'maar a wɔ nɔfo pɔ, na yɪ tara nebɔ'yen nɪ a Nǎanɪmɪn Sɪε na yɪ nye vɪla nɪ nɪbaal, **II** yɪ pǎa vɛn ka a n pɔpel sɛε, yɪn tara tɪer bɔ'yen, na yɪ tara nɔfo bɔ'yen, na yɪ tara Nǎanɪmɪn Sɪε bɔ'yen nɪ tɪer bɔ'yen. **III** Yɪ ta maal yele 'lo na ɪ nyuur yele bu na yɪ wile yɪ mǎe ε, tɪche yɪ siir yɪ mǎe 'yɔɔnɔ nɪbe gar a yɪ mǎe. **IV** 'Isɔɔ jaa wɔ ta bɔɔrɔ a wɔ pɔpel bonsɪ ε, tɪche ala nɪ na pele a yɪ taaba pɔɔr.

V Yɪ tara a tɪer nyǎ nɪ wɔ ju a Yesu Kɪrɪstɔ na dɔɔ tara. **VI** Won sɔɔ jǎtaa nɪ Nǎanɪmɪn ka ba ɪ bɔ'yen, tɪche waa de a jǎtaa nyǎ mana nɪ Nǎanɪmɪn ε, wɔ den bar, **VII** tɪche na wɔ siir wɔ mǎe, na wɔ maal wɔ mǎe tɔtɔnɔ, ka ba dɔɔ wɔ ka wɔ tara nɪsaal ǎgǎn, na wɔ ɪ nɪsaal. **VIII** Wɔ siir wɔ mǎe nɪsaal kaar tu a Nǎanɪmɪn nɛε lɛεε tɪ kpɪn a daa ju. **IX** A le jũu, Nǎanɪmɪn 'mɔɔ won ka wɔ do gar bon jaa, na wɔ kɔ wɔ yuor na gar a yoe a jaa. **X** Nǎanɪmɪn maal a nɪtɔ ka a Yesu yuor jũu, gbɛdumo jaa na gbur naa a saaju nɪ a wer pɔ, nɪ a tɛε par, **XI** ka a jǎlbɛ a jaa 'yer ɪka, Yesu Kɪrɪstɔ le ɪ a sɪ Soro 'yɔɔ a Sǎa Nǎanɪmɪn yuor tɪr.

XII A le jũu, n yɛε, nɪtǎa a le jaa yɪn ma sɔɔ ma, a ba ɪ a sɔɔ 'lo ɪn maa wa be a yɪ jie tɛε ε, tɪche yɪ sɔɔ ma gar a le ɪn sɔɔ ba be a yɪ sɛ ε. Yɪ mɔɔ nɪbɪr tɔnɔ a yɪ faafɔ tɔmɔ nɪ dǎbǎe nɪ murfɔ. **XIII** Bojũu yɪn tɔɔ tɔ a le an ɪ Nǎanɪmɪn le sɔnɔ yɪ ka yɪ tara ǎkpɛɔ na yɪn tɔ a le wɔn bɔɔrɔ.

XIV Yɪ ma maal bon jaa tɪ na yɪ ta ma ɪre gbɔrɔ gbɔrɔ bu chɪre taa ε. **XV** Ka yɪ kɔ tara chɛfɔ nɪ yele jaa ε, na yɪ ɪ Nǎanɪmɪn bibiir banyǎ na ba tara chɛfɔ jaa ε, na yɪ kpɪrɛ wer nyǎ pɔ tɔdebe nɪ yelbe-ɪrbe na be na yɪ chaar ɲmerbie kaar a wer pɔ. **XVI** A le yɪn sɔɔ a nyevor 'yer le na sɔɔ ma ka a Yesu waa bɪbɪr ka n na tɔɔ wiil a n mǎe ɪka n ba jo pɔrɔ ε, bu a n tɔmɔ ba ɪ pɔrɔ ε. **XVII** Ala sɔɔ ɪ ɪn din dɔɔye naa pɔɔ a yɪ dɔɔye pɔ yɪn dire yɪn sɔɔ Nǎanɪmɪn jũu, n pɔɔ pel naa nɪ yɪ jaa. **XVIII** A le jũu, yɪ mɪ pɔɔ ma ka sɪ chɪle.

XIX Ala ɪ a sɪ Soro Yesu wa sɔɔ naa, ɪn tɔn Timoti ka wɔ wa a yɪ sɛ sɔɔ kɔɔ ka n wɔ a yɪ yele ka a ǎgǎn 'maa ma. **XX** N ba tara nɪre jaa na kaara a wɔ kaar ε, ka wɔ na tara a yɪ bɔbɔɔrsɪ jaa ε. **XXI** Ba jaa bɔɔrɔ naa a ba pɔpel bɔbɔɔrsɪ, na baa bɔɔrɔ ala na pele a Yesu Kɪrɪstɔ pɔɔ ε. **XXII** Tɪche Timoti tɪer 'lo yɪn bɔɔn fɪka sǎa nɪ wɔ bie, wɔ pɔɔ ma naa ka sɪ mɔɔl a Nǎanɪmɪn 'yer nɔɔ. **XXIII** A le jũu, n bɔɔrɔ na ɪka n tɔ wɔ a yɪ sɛ, maa wa nye le yelsɪ na ɪre kɔrɔ ma. **XXIV** N sɔɔ naa ɪka a sɪ Soro na yuon sɔr kɔ ma ka maa mǎe wa nye yɪ fɔɔ jaa.

XXV Bojũu n nyen ka a ɪ ferfɔ kɔ ma ɪka n tɔ Epafaroditɪsɪ na ɪ a n yelbe nɪ a n tɔtɔtɔ sɔɔ, na wɔ mɪ dire a n dɔɔye tɔ sɔɔ. Wɔ mɪ ɪn a yɪ tɔtɔnɔ yɪn tɔ ka wɔ wa maal a n bɔbɔɔrsɪ kɔ ma. **XXVI** Bojũu wɔ bɔɔrɔ na ɪka

wɔ nyɛ yi jaa tiche ka a wɔ pɔɔ sɔɔ yɔɔ jaa, bojũu yi wɔn an ɔɔɔ wɔ. **XXVII** Yelmæ, a ɔɔɔ won nɔbije ka wɔ che bālāa naa kpi. Tiche Nāanmɔn wa kāan a wɔ nɔbaal, a ba ɪ 'lɔ tɛɛ ɛ, tiche wɔ mu kāan a n nɔbaal, ka n ta tara pɔsɔɔ yɔɔ ɛ. **XXVIII** Bojũu maa le mɔɔ nɔbir ɪka n tɔ wɔ a yi sɛ, ka a yi pɔɔ na pel ala ɪ yi le nyɛ won go, ka a n āgān na 'maa. **XXIX** Yi sɔɔ de wɔ nɔ popel a sɪ Soro jũu, na yi 'yɔɔnɔ a nɔbe banyā taaba, **XXX** bojũu wɔ din dɔɔye a wɔ nyevɔr pɔ, na wɔ ta ɪre na kpi a Kɪrɪsɪtɔ tɔmɔ jũu ɪka wɔ tɔ a tɔmɔ ala yi n ba tɔɔ tɔ kɔ ma ɛ.

III

I N yɛɛ, a baaraa nɪ nyā ɪka yi tara popel a sɪ Soro 'yɔɔ. A ba ɪ tuo kɔ ma un le sɛɛɛ a yɛlɪ ala nɪ a ju kɔɔ yi go ɛ, an un sɔɔfo kɔ yi.

II Yi bɔɔnɔ sɔ nɪ a baar banyāna, ba un yelbe-ɪrbe na ba ma ŋmara nɔbe yɔɔ pɔɔɔ. **III** Bojũu sɪn le ɪ a yɔŋmarba sɪre jaa, na sɪ puoro a Nāanmɔn a Sɪɛ pɔ, na sɪ tara tɪr a Yesu Kɪrɪsɪtɔ 'yɔɔ, na saa kaara a āgān ɛ. **IV** Maa gba tara na mana na tɔɔ man tu a āgān pɔ. Ala ɪ nɪre mɪ tara na yɛlɪ amɛne na man, ka a le na vɛ ka wɔ tara sɔɔfo a āgān pɔ, maa tara na gar wɔ. **V** Ba ŋmaan a n yɔɔr a ber aniin daar, ka n ɪ a Isɪral nɪre naa ɪ a Benjamin bal nɪre, naa ɪ Heburu, ka ba dɔɔ ma ka ɪ Heburu nɪre. A nɛɛ tufɔ jũu, ka ɪ Farasee. **VI** N dɔɔn mɔɔ nɔbir naa gere a pupuorbiir gbulsɪ, a nebināa yeltorsɪ jũu, n ba tara chefo jaa ɛ.

VII Tiche a ala a jaa un dɔɔ nyɛ tɪɛr ɪka a tara na tɔnɔ, n wa nyɛn ka a ba tara tɔnɔ jaa kɔ ma ɛ, a Yesu Kɪrɪsɪtɔ jũu. **VIII** Bo le gar a nɪtɔ, n nyɛn ka bon jaa ba tara tɔnɔ ɛ, maa de man ala na tara tɔnɔ ala ɪ n bɔɔ naa a n Soro Yesu Kɪrɪsɪtɔ na ɪ a tɪr sɔɔ. A wɔ jũu le n bar bonɪ a jaa. A un sɔɔɔɔ kɔ ma, un bɔɔɔɔ ɪka n bɔɔ Kɪrɪsɪtɔ, **IX** tɪ naa bɔɔɔɔ ɪka n be a wɔ pɔ, naa ta bɔɔɔɔ a maa mæ yeltorsɪ ala na yi a nebināa pɔ ɛ, tiche a yeltorsɪ ala na yi a Kɪrɪsɪtɔ sɔɔfo pɔ. A yeltorsɪ anyā le yi Nāanmɔn sɛ naa ɪ sɔɔfo. **X** N bɔɔɔɔ na ɪka n bɔɔ a Kɪrɪsɪtɔ nɪ a wɔ kũu pɔ lieb irfo kpɛɔ, naa lɔɔn wɔ di a dɔɔye wa kaara a wɔ kaar a wɔ kũu pɔ, **XI** ka n mɪ wa pɔɔ a bala mɪ na wa lieb ir a kũu pɔ.

XII A ba ɪ n tara na a anyāna a jaa ɛ, bu n un cheche ɛ, tiche n mɔɔn nɔbir ɪka n nyɔɔ kpɛɔ, ka Yesu Kɪrɪsɪtɔ mɪ nyɔɔ ma kpɛɔ. **XIII** N yɛɛ, n ba 'yer ɪka n nyɔɔn ye le jaa baar ɛ. Tiche ye le bɔ'yen un ɪ le ɪka, n iin a ala na be a puor bar, tɪ mɔɔ nɔbir tɪɛɛ a ala na be a niem. **XIV** N mɔɔn nɔbir ɪka n tɪ de a saaju kɔfo a Nāanmɔn na bɔɔl ma tu a Yesu Kɪrɪsɪtɔ 'yɔɔ.

XV A sɪn bala na baa a Nāanmɔn Sɪɛ pɔ, sɪ mɪ ma tara a bonɪ a nyāna tɪɛr. Tɪ yɪn wa tɪɛr yelyuo ye le jaa pɔ, Nāanmɔn na vɛn ka yi bɔɔ a yelnyɛn. **XVI** Yi vɛ ka sɪ mɔɔ nɔbir nɪ a bonɪ anyāna sɪn ben tara.

XVII N yɛɛ, yi pɔɔ a yi taaba na yi turo a le un dɔɔ maal wiil yi, na yi bɔɔn a bala na kpɪɛɛ a le sɪn wiil yi. **XVIII** Bojũu n dɔɔ de nie 'yer kɔ yi, tiche pɔpānyā nɔbikɔɔ pɔ le n 'yere kɔɔ yi, bamɛne kpɪɛɛ na fɪka a Kɪrɪsɪtɔ daa un 'laarfɔ kɔ ba. **XIX** A ba baaraa un sɔɔfo, a ba ŋmɔn le ɪ a ba āgān bɔbɔɔrsɪ. Ba wile na ba mæ nɪ yɛlɪ ala na ɪ vā nɪ ɪfo, a ba tɪɛrsɪ un a wer nyā ju bɔbɔɔrsɪ tɛɛ tɪɛr. **XX** Tiche sɪn 'lɔ un saaju Nāanmɔn bibiir, be le sɪ chele a Fafaara na ɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪtɔ ka wo na yi wa. **XXI** A 'lɔ na tara kpɛɔ tɔɔ bon jaa na wɔ pire, won den a kpɛɔ 'lɔ lieb a sɪ āgāma ka a kaara a wɔ mæ tɪr āgān kaar.

IV

I A le jūu, n yeer yin un nō, naa pāa bōwō ũka n nye yi, yin le i a n popel ni a nāa jupil, yi ara kpěo a si Soro pō n barmine.

II N 'maal a Yuodiya ni Sintachi ũka ba tara a tter bō'yen nyāna a si Soro 'yōo. III Jō, n mi le sōwō fō naa, n baraa ũka fō sōo a pōbo banyāna, ba lōon man di dōoye a Nāanmin 'yer nōo mōlfo pō 'matāan Kilementī, na i a n tōtōtaaba, a bala yoe na be a nyevor gān pō.

IV Yi tara popel a si Soro 'yōo sōo jaa. N le bōo 'yere korō yi, yi tara popel. V Vē ka nure jaa nye le yin siir a yi mǎe jā. A si Soro waa ta naa.

VI Yi ta vē ka yeke jaa wōnō yi ε, tiche a yi Nāanmin sōorfo pō, yi ma puor wō yāan, na yi vē ka Nāanmin bōo a bon 'lo yin bōwō. VII A Nāanmin nyā'maar na gar a nisaal bōofō, na gun a yi nyān, ni a yi tierisi a Yesu Kirisito 'yōo.

VIII N yeer, a baaraa ni nyā ũka bon 'lo jaa na i yelmǎe, ni bon 'lo jaa na i 'yōofō, ni bon 'lo jaa na tor, ni bon 'lo jaa na i cheche, bon 'lo jaa na i nōfō, ni bon 'lo jaa na i popel, ala i bon 'lo jaa na i vīla, ni bon 'lo jaa na seen pēefō, yi tierē a bonisi anyāna. IX Bon jaa yin jān ti na yi nye, ti na yi wō yi a n sē, yi maala yaa, ka a Nāanmin na i nyā'maar sōo, na ben a yi sē.

X N tara na popel a si Soro 'yōo ni yin wiil ũka yi chene na tara a n tier. Yelmǎe yi dōo tara a n tier ti na yaa tōo nye sōr wiil ε. XI N ba 'yere wile ũka n bōwō na bon jaa ε, bojūu n dōo jān le un na tara bon ka wō seen ma. XII N bōon le an sēe ũka nure wō tara jaa puorbile, naa le bōo le an sēe ũka nure wō tara yōo. A yelsōolaa nyāna le n jān naa guolo ni a n mǎe, ka kō kpe man bī, ka n tara na na di bī, ka bālāa gba le n tara na di, ka n tara na yōo bī, n ba tara bon jaa ε. XIII In tōo i a anyāna a jaa tu a Yesu Kirisito na kō ma a kpěo pō.

XIV Tiche yi maal vīla, yin sōo ma a sōo 'lo un dire a dōoye. XV Yin Filipai nibe bōon naa ũka a daar 'lōnō jaa yin sōo a Nāanmin 'yer, a sōo 'lo jaa un yi a Masedonīya, pupuorbiir gbulsī āsōo jaa ba kō ma bon ε, ka yin tēe ba le ε. XVI A sōo 'lo gba un be a Tesalonika, yi sōo man ni a n bōbōorsī gar gbebō'yen. XVII A ba i tōnō le n bōwō ε, tiche n bōwō na ũka yi nye ũka a Nāanmin wō yab yi na wō sōo yi. XVIII N nyen a n sāyar yōo, naa gba nye ti pōn bar ka a seen ma, pōpāanyā n nūu kpe naa a kofō ala yin tōn a Epafaroditusī ka wō wa kō ma, ka a yi kofō anyāna kaar fika a bōorlo homo ala na nyuro nōo naa pele a Nāanmin pōo. XIX A n Nāanmin na kō yin a yi bōbōorsī a jaa tu a wō tur nābonsī ala na be a Yesu Kirisito 'yōo.

XX A si Sāa Nāanmin wō nyere tur bībir ni bībir jaa. A i a le.

XXI Yi puor a Nāanmin nibe ba jaa na be a Yesu Kirisito 'yōo. A n yeer na be a ka mi puoro yi naa. XXII A Nāanmin nibe mi ba jaa puoro yi naa, ka a bala mi na be a nākpēe Siisa yir mi puoro yi.

XXIII A si Soro Yesu Kirisito wǎefō a be a yi siir pō. A i a le.

A PƆƆL GĀN WŪN SĒB KŪ A NĀANMĪN PUORBO NA BE A KOLOSE

^I Maa Pɔɔl na ɪ a Yesu Kirisito nitōnāa an ɪ a Nāanmīn bofo pɔ nɪ Timoti na ɪ a sɪ yebe, ^{II} seere korɔ a Nāanmīn nibe nɪ a yeer na tara a sofo a Kirisito pɔ na be a Kolose. Wāefo nɪ nyā'maar na yi a sɪ Sāa Nāanmīn sē a be a yi sē.

^{III} Sɪ ma puor Nāanmīn yāan na ɪ a sɪ Soro Yesu Kirisito Sāa, sɪn wa sooro korɔ yi, ^{IV} bojūu sɪ wōn a yi sofo yɪn tara a Yesu Kirisito 'yɔɔ nɪ a nōfo 'lo yɪn tara kɔ a Nāanmīn nibe ba jaa. ^V A yi sofo nɪ a nōfo na yi a tiertofo jie na gā gu yi be a saaju a 'lo yɪn de nie wō, a yelmāe 'yer na ɪ a 'yer nōo ^{VI} 'lo na wa a yi sē. A wer wɔ jaa, a 'yer nōo nyā wōnɔ na wōmɔ na a nōnɔ nitāa le an ben ure a yi pɔ, an yi a bɪbir 'lɔnɔ daar jaa yɪn wō naa na yi bɔɔ a Nāanmīn wāefo par a yelmāe pɔ. ^{VII} Yi jān a nyā yɪn Epafaras sē na ɪ a sɪ tōtōto āsɔɔ. Wɔ ɪn yelmāe sɔɔ na de a sɪ jie mɔlo a Kirisito 'yer. ^{VIII} 'Lo le wa man kɔ sɪ a nōfo 'lo yɪn tara a Nāanmīn Sɪe pɔ.

^{IX} A le jūu, an yi a daar 'lɔnɔ jaa sɪn wō naa, saa dɔɔ gal ɪka sɪ sooro Nāanmīn kɔ yi ε, na sɪ sooro ɪka a Nāanmīn wɔ pɔɔ yi a wɔ bofo yē, a sɪe pɔ yē, a jaa nɪ par bɔfo. ^X A sɪ sooro le ɪka, a yi befo a vɪele kɔ a sɪ Soro, ka a pele a wɔ pɔɔ, na yi wōnɔ bisɔn tɔvila jaa pɔ, na yi baa a Nāanmīn yē pɔ. ^{XI} Sɪ mɪ ma sooro na ɪka Nāanmīn wɔ maal yi ka yi kpēme nɪ a kpāen ala a jaa na yi a wɔ tur kpēɔ pɔ, na yi nyooɔ yi māe tara kānyir ye le jaa pɔ, nɪ popel. ^{XII} Na yi ma dāna a Sāa, 'lo le kaa a yi sɛε, ka yi na pɔ a Nāanmīn nābonst nɪ a wɔ nibe a chāa pɔ.

^{XIII} Bojūu 'lo le faa sɪ yɪn a libe kpēɔ pɔ, na wɔ 'yɔɔ sɪ a wɔ Binōnāa nāalɔɔ pɔ. ^{XIV} A wɔ 'yɔɔ le sɪ nye faafu, na sɪ nye yelbier vē kofu.

^{XV} A Yesu na wa tɪ wa a wer ju, 'lo le wiil sɪ a Nāanmīn nyā sɪn ba nyere nɪ a nɪbir ε, a le wɔn be. 'Lo le tara kpēɔ a bonst a jaa pɔ a Nāanmīn na maal. ^{XVI} Bojūu a wɔ pɔ le a bonst a jaa na be a saaju, nɪ a ala na be ka a wer pɔ maal, ala sɪn nyere, nɪ a ala sɪn ba nyere ε, nɪre 'lo jaa na tara kpēɔ ɪ a tɔfo sɔɔ, nɪ a malakast ala gba na tara kpēɔ, nɪ a kpāen bonst, a jaa maal tu a wɔ pɔ, ka a ɪ a wɔ sofo. ^{XVII} A 'lo le dɔɔ a bonst a jaa be be, a wɔ pɔ le a bonst a jaa 'mataa. ^{XVIII} 'Lo mɪ le ɪ a āgān ju sɔɔ, a pupuorbiir. 'Lo le ɪ a pielfo, nɪ a bidɔɔ na wɔ de nie ɪr a kūu pɔ, na waa le kpi go ε, ka ye le jaa pɔ, ka wɔ ɪ a ju sɔɔ. ^{XIX} Bojūu a Nāanmīn pɔɔ pel wɔ naa ka wɔ befo wɔ jaa be a wɔ pɔ. ^{XX} A tun a wɔ pɔ, ka Nāanmīn le 'maal a bonst a jaa kɔ a wɔ māe, ka a ala na be a saaju bu a ala na be ka a wer pɔ. Wɔ maal ka nyā'maar be be, nɪ a wɔ jān a daa ju wɔn kpi.

^{XXI} Yi dɔɔ jān a Nāanmīn na yi ɪ a wɔ dɔdɛme, a yi yeldɛbe ɪfo jūu. ^{XXII} Tiche pɔpānyā, wɔ 'maal yɪn tun a Kirisito na wa ɪ nɪsaal na wɔ kpi. Nāanmīn maal a nitɔ ka yi ɪ cheche a wɔ sē, na yi kɔ tara chefo jaa ε, bu tara 'yer dɔɔl ε, ^{XXIII} ala ɪ yi chene na ba gber a yi sofo pɔ, na yi taa tɔɔ yi a tierto 'lo na ɪ a 'yer nōo nyā yɪn wɔ ε. A 'yer nōo nyā le yi wɔ ban mɔlo kɔ nɪre jaa ka a wer ju. Ala le a maa Pɔɔl ɪ a tōtōnɔ.

^{XXIV} Pɔpānyā, n pāa chule naa a n dɔɔye ɪn di a yi jūu, naa na di a dɔɔye ala a jaa a Kirisito na sooro ɪka n di kɔ a wɔ āgān na ɪ a pupuorbiir jūu.

XXV Nāan̄m̄n̄ maal man ka n̄ ɪ a wɔ tɔtɔn̄ɔ̄ kɔ a pupuorbiir naa na man a wɔ 'yer n̄ɔ̄ jaa ne ne ne kɔ yɪ. XXVI A ye le nyāna le sɔɔl a kōro jaa a s̄aakp̄ām̄ne s̄ɔ̄, t̄iche ka a p̄āa yɪ ch̄āa pɔ a wɔ n̄ibe s̄ē. XXVII Nāan̄m̄n̄ le kaa ir ɪka wɔ v̄ē ka a wɔ n̄ibe b̄ɔ̄n̄ s̄ure jaa a le wɔ tara a t̄ier kɔ a n̄ibe ba jaa, ɪka a K̄iris̄ito ben a yɪ pɔ, na ɪ a t̄ur t̄iertɔ j̄ie. XXVIII A K̄iris̄ito le s̄i m̄ɔɔlɔ, na s̄i kp̄āana n̄ire jaa wile n̄i n̄ire jaa n̄i ȳē jaa b̄ɔ̄rɔ, ka s̄i na de n̄ire jaa kɔ wɔ ka wɔ ɪ cheche. XXIX A nyā j̄ūu le n̄ t̄ɔn̄ɔ̄ h̄āna dire d̄ɔɔye n̄i a wɔ kp̄ēɔ wɔ jaa won t̄ɔn̄ɔ̄ tun a n̄ 'ȳɔ̄.

II

I N b̄ɔ̄rɔ na ɪka yɪ b̄ɔ̄ a le ɪn̄ m̄ɔ̄rɔ a yɪ 'ȳɔ̄ n̄i a bala na be a Laodisea, n̄i a bala jaa na ba nye a maa m̄āe n̄i n̄ibir ε. II Maa b̄ɔ̄fɔ le ɪka yɪ tara ākp̄āen a yɪ nyān̄ pɔ, na yɪ ɪ neb̄ɔ̄'yen n̄ɔ̄ taa, ka a le na v̄ē ka yɪ tara par b̄ɔ̄fɔ yɔɔ jaa a n̄ābon̄s̄i a jaa pɔ, na yɪ b̄ɔ̄ a Nāan̄m̄n̄ yels̄ɔ̄l̄s̄i, na ɪ a K̄iris̄ito. III A wɔ pɔ le a n̄ābon̄s̄i, n̄i a ȳē, n̄i a b̄ɔ̄fɔ a jaa s̄ɔɔl. IV N 'yer̄e na a n̄it̄ɔ̄ k̄ɔrɔ yɪ ka n̄ire jaa taa wa bel yɪ n̄i nech̄ure 'yer̄ na nyet̄āan yelm̄āe ε. V An s̄ɔ̄ ɪ a maa m̄āe na ba be a yɪ s̄ē gba ε, t̄iche n̄ tara na a yɪ tier. N ch̄ule na b̄ɔ̄rɔ ɪka n̄ nye a le yɪn̄ tara neb̄ɔ̄'yen n̄i a le a yɪ s̄ɔ̄fɔ na kp̄ēme a K̄iris̄ito 'ȳɔ̄.

VI A le j̄ūu, yɪn̄ de a Yesu K̄iris̄ito ka wɔ ɪ a Soro, yɪ chene be a wɔ 'ȳɔ̄. VII Yɪ ba nyibe na yɪ baa a wɔ 'ȳɔ̄, na yɪ n̄ɔ̄ kp̄ēme a s̄ɔ̄fɔ pɔ, fika a le ban d̄ɔ̄ wiil yɪ, na yɪ ma puor wɔ yāan̄ s̄ɔ̄ jaa.

VIII Yɪ kaara s̄ɔ̄ ka n̄ire jaa ta wa de yɪ ka yɪ ɪ gb̄āgbaar tu a belfɔ ala na ba tara t̄ɔn̄ɔ̄ pɔ ε, n̄i n̄isaal ȳē ε, na ɪ a ala na kaara a wer nyā ju ban taa kaara a K̄iris̄ito wiilfɔ.

IX A Nāan̄m̄n̄ befɔ wɔ jaa ben a K̄iris̄ito 'ȳɔ̄. X Yɪ s̄ēe naa boj̄ūu yɪ s̄ɔ̄n̄ a K̄iris̄ito, 'lɔ le ɪ t̄ɔ̄fɔ d̄ēme n̄i a kp̄āen d̄ēme ba jaa ju s̄ɔ̄. XI A wɔ 'ȳɔ̄, ba m̄i ηma yɪn̄ a yɔɪ ka a yelbier 'lɔ na yɪ a yɪ pɔ, a ba ɪ yuor ηmaafɔ 'lɔ n̄isaal na de wɔ n̄ūu ηmaan̄ ε, t̄iche yuor ηmaafɔ 'lɔ K̄iris̄ito na ηmaa. XII Ban d̄ɔ̄ so yɪ a Nāan̄m̄n̄ k̄ɔ̄, ba ūu yɪn̄ a K̄iris̄ito kaar, ka yɪ ir a k̄ūu pɔ fika a K̄iris̄ito, boj̄ūu yɪ s̄ɔ̄n̄ de a Nāan̄m̄n̄ nyā na s̄āi a K̄iris̄ito a k̄ūu pɔ, na tara kp̄ēɔ. XIII T̄iche a yɪn̄ bala na ba ɪ a Juu n̄ibe ε, sere tɪ yɪ wa s̄ɔ̄ a K̄iris̄ito, yɪ d̄ɔ̄ kpi a yɪ s̄ur pɔ, boj̄ūu yɪ d̄ɔ̄ ɪ yelbe-ɪrbe, na yɪ jāan̄ Nāan̄m̄n̄, boj̄ūu yɪ s̄ɔ̄n̄ a Nāan̄m̄n̄ neb̄ins̄i. T̄iche Nāan̄m̄n̄ kɔ yɪn̄ a nyev̄or paalaa a K̄iris̄ito 'ȳɔ̄, na wɔ v̄ē kɔ yɪ. XIV Nāan̄m̄n̄ fɔfɔn̄ a s̄i yelbebe ala na d̄ɔ̄ seb̄ bin bar. Ala le d̄ɔ̄ 'yer 'yer d̄ɔ̄l̄ s̄i. Ala le d̄ɔ̄ fire s̄i na a ηmaa s̄i yɪn̄, wɔ den bar na wɔ kpa yaa a daa ju. XV Nāan̄m̄n̄ t̄ɔ̄n̄ a s̄idebe n̄i a kp̄āen d̄ēme, na wɔ maal ba ka a ɪ d̄āas̄iε n̄iyɔ̄ɔ̄ jaa niem. Wɔ t̄ɔ̄ ba naa n̄i a K̄iris̄ito daa ju k̄ūu.

XVI A le j̄ūu, yɪ ta v̄ē ka n̄ire jaa t̄ɔ̄r a yɪ 'yer n̄i bon̄ 'lɔ yɪn̄ dire bu nyuro ε, bu tun a Juu n̄ibe l̄ɔ̄ difɔ pɔ ε, bu Chuu Paalaa D̄āen pɔ ε, bu a P̄ēnfɔ B̄ibir Daar ε. XVII A anyā ɪ naa a yels̄i ala n̄i taa d̄ɔ̄ wa ḡāagiel, t̄iche a yelm̄āe ben a K̄iris̄ito 'ȳɔ̄. XVIII Yɪ ta v̄ē ka n̄ire jaa kp̄ākp̄āan̄ yɪ n̄i jir 'yer ɪka, yɪ siir a yɪ m̄āe na yɪ puoro a malakas̄i ε, a le na v̄ē naa ka yɪ k̄ɔ̄ nye a s̄āyar ε. A n̄ire nyā tɔ s̄ɔ̄ ma vier kpe a ye le pɔ tier ɪka wɔ tara na kp̄ēɔ n̄i a ala won nye. A wɔ yelbier tier ma v̄ēn̄ ka wɔ wile wɔ m̄āe. XIX A n̄ire nyā ba nyɔ̄ɔ̄ a 'lɔ na ɪ a ju ε. Nit̄āa a le a ju na ma wile a āgān̄, ka a jile n̄ɔ̄ nyɔ̄ɔ̄ a āgān̄ 'mataa a le a Nāan̄m̄n̄ na b̄ɔ̄rɔ.

XX An ı yın nı a Kırısıto le 'mataa kpi, a wer nyã ju kpãen bonı, ba le tara kpẽo a yı ju ε. Nımune ka a yı kpefo chene kaara fıka yı chene na ı a wer sofı? XXI Ta nyoo bon nyã ε! Ta lem bon nyã kaa ε! Ta sıur bon nyã kaa ε! XXII A neer anyãna a jaa tufo ın yelsı na ba le tara tãnõ jaa ε, bojũu a ın nısaal nebınsı nı nısaal wiılfosı le. XXIII A nebınsı anyãna nyentãan fıka yẽ yele na ı a ba mãe puorfo yele nı mãe sıırfı yele nı nıbıkõo ãgãn kaafo yele. Tıche a anyãna maa sõo ba ka ba tõo nyoo a ba mãe a yelbier vɔlaa pɔ ε.

III

I A le jũu, an ı yın nı a Kırısıto le a Nãanmın 'mataa sãın a kũu pɔ, yı de a yı tıer 'yõo a bonı ala na be a saaju, be a Kırısıto na jãne a Nãanmın nũsõo jie. II Yı de a yı tıer 'yõo a saaju bonı pɔ, tı na yı ta de a yı tıer 'yõo a wer ju bonı pɔ ε. III Bojũu yı kpi naa, ka a põpãanyã ka a yı nyevor sool a Kırısıto a Nãanmın 'yõo. IV An ı a Kırısıto le kɔ yı a nyevor paalaa, 'lo wa nyı; yı mı na 'mantãan wɔ nyı; na yı nye a wɔ tuı.

V A le jũu, yı kɔ a ala na be a yı 'yõo na ı a wer yele. A yelsı ala le a anyãna, sẽfo yele, deer yele, vɔldeer, tıer deer, nı bogar na nyetãan tıbe puorfo. VI A bonı anyãna jũu, Nãanmın suur ire naa. VII A sobie anyãna le yı mı dõo turo, a le yın dõo kpiere a nyevor 'lõnõ pɔ. VIII Tıche põpãanyã, yı tɔɔ yı mãe yın a yelsı anyãna pɔ, suur, putuyele, gefo, gagar yele, nı 'yerbıdebe na ma yıre a yı negãma pɔ. IX Yı ta nımara jırsı 'yõonõ taa ε. Yı ta maala a le go ε, yı yaa a koro yele nı a wɔ maalfosı bar, X tı na yı su a põpãanyã yelpaalaa. Nãanmın maal yın ka yı ı nıpaalaa, na wɔ maala yı, ka yı na kaara a wɔ kaar, ka yı na bõo wɔ yelmãe jaa. XI Bamıne ba le chene ı a Juu nıbe bıı ka bamıne mı ba ı a Juu nıbe ε, ka bamıne nıma yɔı bıı ka bamıne mı ba nıma ε, ka bamıne ı sãanba bıı ka bamıne mı ı nıyɔorsı ε, ka bamıne ı gbãgbaar bıı ka bamıne mı ı sumıne ε, tıche a Kırısıto le ı a jaa na wɔ be a jaa 'yõo.

XII A le jũu, an ı Nãanmın le kaa ır yı, ka yı ı cheche na wɔ nõ yı, yı pɔɔ a yı mãe nı nıbaal, vıla maalfı, mãe sıırfı, jomm tfo nı kãnyır. XIII Yı ma tara kãnyır kɔ taa, ãsoo jaa wa tara nı a wɔ tɔ soo 'yer, yı ma vẽ kɔ taa. Yı vẽ bar nıtãa a le a sı Soro na ma vẽ bar yı. XIV A yelkpẽe jaa le ıka, yı de nõfo su. 'Lo le ma nyoo bonı a jaa 'mataa ka a tara nebõ'yen.

XV Yı vẽ ka a Kırısıto nyã'maar pıre a yı nyãn, yı jaa pɔon a ãgãn jıır pɔ, na wɔ bool yı ka yı tara nyã'maar. Yı ma puor wɔ yãan. XVI Yı vẽ ka a Kırısıto 'yerbır dı nãa a yı pɔ, yın wa wıle tı kpãana taa, nı a yẽ wɔ jaa. Yı ma yiele Nãanmın pẽfo yiel, pɔpel yiel, nı a yiel na yı a yı nyãn pɔ, na yı korɔ Nãanmın. XVII Bon 'lo jaa yın wa maala, ka 'yerbır be bıı, ka maalfı pɔ le, yı ma maal bon jaa, nı a sı Soro Yesu yuor, na yı ma tu a wɔ 'yõo puor a Sãa Nãanmın yãan.

XVIII Pɔbo, yı sıır a yı mãe kɔ a yı sırbe, le le vıele kɔ a sı Soro. XIX Sırbe, yı nõ a yı pɔbo, na yı ta ma pırpıre ba ε.

XX Bibıır, yı wõnõ a yı dɔorbɔ toor yele jaa pɔ, le le pele a sı Soro pɔɔ. XXI Sãamıne, yı ta ma maala ka a yı bibıır suur ire ε, a le a ba tıer kõ gã jıbõ'yen ε.

XXII Gbãgbaar, yı sooro a yı nıberε nee yele jaa pɔ. Yı ta ma vẽ ka ba wa fur nıbır yõo yı, ka yı pãa maala a le ban booro ε, tıche yı ır a yı nyãa wɔ jaa 'yõo, yın joro a sı Soro dãbãe jũu. XXIII Bon jaa yın wa maala, yı ır a yı

nyāa 'yōō tōñō nī ka a kaara fika a sī Soro lē yī tōñō korō, tiche a ta ī fika nīsaal lē yī tōñō korō ε. ^{XXIV} Yī bōōn naa ūka yīn tī den a yī nābonst a sī Soro sē na ī a yī sāyar. A sī Soro Kūrsito lē yī tōñō korō. ^{XXV} Nīrē jaa wa maal yelbier, a yelbier sāyar lē won tī nyē. Nāanmīn ba turo nībe nōñō ε.

IV

^I Nīberē, yī ma korō a yī gbāgbaar a lē na tor na a sēen, bojūu yī bōōn naa ūka yī mī tara na nīkpēē na be a saaju.

^{II} Yī de a yī māē 'yōō Nāanmīn sōorfō pō. Yī kaara sō na yī ma puor wō yāan. ^{III} Na yī mī ma sōorō korō sī ka Nāanmīn na yuo sōr kō a sī mōōlfō ka sī na mōōl a Kūrsito yelsōōlst. A 'lō pō lē ba 'yōō ma a bōōjōrsī. ^{IV} Yī sōorō Nāanmīn ka nī na mōōl jaa che che a lē an sēen.

^V Yī ī yēn dēme nī a lē yīn maala a bala na ba ī a Nāanmīn puorbo sē. Yī mōō nībir, yīn wa nyē jie. ^{VI} Yī ma vē ka a yī bōōr ma ī wāēfō 'yerbie tī nōmō nīaar kaar. Ka yī na bōō lē yīn na 'yer sōō nīrē 'lō wa sōōr yī 'yer.

^{VII} Tūchikusī na man a maa 'yer a jaa kō yī. Wō ūn a yēbe ūn nō na wō mōōlō a 'yer nī yelmāē. Na wō ī a tōtōtō sōō a sī Soro 'yōō. ^{VIII} N tōñō wō naa a yī sē ūka wō tī 'yer kō yī a lē sīn ūrē a ka, na wō 'yōō a yī nyān ākpāen. ^{IX} 'Lō nī Onūsīmōst lē 'mataa waara. Wō ūn yelmāē sōō na wō ī a yēbe sīn nō. Wō ūn a yī āsōō. Ban man kō yī bon jaa na ūrē a ka.

^X Aristakus mī ban 'mataa pōōn ma puoro yī naa, lē lē a Maakī mī na ī a Banabastī yēbe mī puoro yī. Yī dōō wō a wō kpāāfō yele, ala ī wō wa wan a yī sē, yī tuor de wō. ^{XI} Yesu mī ban bōōlō Jusītusī mī puoro yī naa. A nībe banyāna tēē lē ī a Juu nībe a nī tōtōnbō pō a Nāanmīn nāalōō jūu. Ba tara na āgān 'maar kō ma. ^{XII} Epafaras na ī a yī āsōō na wō ī a Yesu Kūrsito tōtōñō, puoro yī naa. Wō ma sōōrō na Nāanmīn nībijīē korō yī ka yī na ara kpēō a lē a Nāanmīn na bōōrō. ^{XIII} N dīn a wō dāasīē ūka wō tōñō na korō yī nī a bala na be a Laodisea nī a Hīrapolis tēn pō. ^{XIV} A sī yēbe sīn nō, Luka na ī a tītīlē nī Demas puoro yī naa.

^{XV} Puor Nūmfā nī a pupuorbiir bala na ma tuor a wō yīr na be a Laodisea. ^{XVI} Bala wa kar a gān nyāna kō a yīn Kolose dēme, yī mōō ka ba mī kar wō be a Laodisea pupuorbiir pō. Yī mōō na yī mī kar a gān 'lō ūn sēb kō a Laodisea pupuorbiir. ^{XVII} 'Yer kō Archipus, "Mōō tī na fō baa baar a tōmōō ala fon nyē a sī Soro 'yōō."

^{XVIII} Maa Pōōl lē sēerē a puorfō nyā nī a maa māē nūu. Yī tīer a bōōjōrsī ban 'yōō ma. Wāēfō a be a yī sē.

A GĀN DƆƆ A PƆƆL NA SĒB KŪ A TESALONIKA NIBE

^I PƆƆL, Silasɩ nɩ Timoti le seere a gān nyā korɔ Tesalonika pupuorbiir na be a Sāa Nāanɩmɩn nɩ a Soro Yesu Kirusito 'yɔɔ. Wāefɔ nɩ nyā'maar wɔ be a yɩ sē.

^{II} Sɩ ma puor Nāanɩmɩn yāan sɔɔ jaa kɔ yɩ, tɩ ma tara a yɩ tɩer a sɩ Nāanɩmɩn sɔɔrfɔ pɔ. ^{III} Sɔɔ jaa le sɩ ma tɩer a yɩ sɔɔfɔ tɔmɔ, a yɩ nɔfɔ tɔmɔ nɩ a kānyir yɩn tara chele a sɩ Soro Yesu Kirusito nɩ a sɩ Sāa Nāanɩmɩn.

^{IV} Bojūu sɩ bɔɔn ɩka, n yeer a yɩn a Nāanɩmɩn na nɔ, 'lɔ le kaa ir yɩ. ^V Bojūu a sɩ 'yer nɔɔ na wa a yɩ sē, ba ɩ 'yerbir tee ε, tiche wɔ tara na kpɛɔ na ɩ a Nāanɩmɩn Sɩe na ba ɩ baal ε. Yɩ mǎe bɔɔn a le sɩn be a sɔɔ 'lɔ sɩn dɔɔ kpɩere nɩ yɩ a yɩ jūu. ^{VI} Yɩ ɩ naa a sɩn nɩ a Soro totɔɔrɔ, bojūu dɔɔye kpɛε pɔ le yɩ tu ti de a 'yerbie nɩ pupel a Nāanɩmɩn Sɩe na tɩr, ^{VII} le le, yɩn ɩ bɔmansɩ kɔ a bala na sɔɔ de a 'yer nɔɔ be a Masedonɩya nɩ a Akaya tɛn pɔ.

^{VIII} Yɩn le yaar a sɩ Soro 'yerbie, a ba ɩ a Masedonɩya nɩ a Akaya tɛn pɔ tee ε, tiche a yaar jie jaa. A le yɩn sɔɔ a Nāanɩmɩn yaar jie jaa. ^{IX} Ba mǎe le man a le yɩn tuor de sɩ, a sɔɔ 'lɔ sɩn wa a yɩ sē, nɩ a le yɩn lɛb wa a Nāanɩmɩn sē, tɩ bar a tɩbe tɩ wa puoro a nyevor nɩ a yelmǎe Nāanɩmɩn, ^X tɩ chele a wɔ Bie ka wɔ yɩ saaju wa, a 'lɔ won vɛ ka wɔ lɛb ir a kūu pɔ, Yesu a 'lɔ na faa sɩ yɩn a Nāanɩmɩn suur 'lɔ na waara pɔ.

II

^I N yeer, yɩn mǎe jaa bɔɔn naa ɩka a yɩ sē waa ba ɩ pɔɔɔ ε, ^{II} sɩn gba na dɔɔ di dɔɔye a ba ge sɩ be a Filipai tɛe pɔ, nɩtāa yɩn mǎe na bɔɔn, tiche sɩ chene na tara nyāa a sɩ Nāanɩmɩn pɔ, tɩ man a 'yer nɔɔ jaa cheche kɔ yɩ, an sɔɔ ɩ baa sɔɔ de a 'yer ε.

^{III} Bojūu a sɩ sɔɔrfɔ ba yɩ jir, belfɔ nɩ tɩer deer pɔ ε, ^{IV} tiche Nāanɩmɩn le kaa ir sɩ ka sɩ ɩ a 'yer nɔɔ wiwiilbe. A le jūu le sɩ 'yer ɩka, a ba ɩ ka sɩ pel nɩsaal pɔɔ ε, tɩ sɩ pel Nāanɩmɩn pɔɔ, a 'lɔ na ma kaara a sɩ potter. ^V Yɩ bɔɔn na ɩka Nāanɩmɩn le ɩ a sɩ dǎaste sɔɔ, saa dɔɔ wa 'yer jir 'yer bu ɩmaa jir nye bon ε. ^{VI} Saa bɔɔɔ 'yɔɔfɔ nɩsaal sē ε, a yɩn mǎe sɛn bu a sɩ taaba sē ε, bu bɔɔɔ bon sɩn ɩ Kirusito nɩtɔnsɩ jūu ε, ^{VII} tiche sɩ siir a sɩ mǎe a yɩ pɔ, le pɔɔ na ma kaara a wɔ bibiir. ^{VIII} A le jūu, yɩn kaara sɩ le so ka saa bɔɔɔ ɩka sɩ pɔn yɩ a Nāanɩmɩn 'yer nɔɔ tee ε, na sɩ lɔɔn a sɩ mǎe jaa bojūu a sɩ nɔfɔ ben a yɩ sē yɔɔ jaa. ^{IX} Sɩre jaa n yeer, yɩ tɩer a sɩ kānyir tɔmɔ nɩ a dɔɔye. Sɩ tɔn tǎsɔɔ gbulo, nɩ mɔtɔgbulo, ka sɩ ta kɔ nɩre jaa tuor ε, a sɔɔ 'lɔ sɩn 'yere a Nāanɩmɩn 'yer nɔɔ korɔ yɩ ε.

^X Yɩn le di dǎaste, nɩ a Nāanɩmɩn mɩ na ɩ a Cheche Sɔɔ nɩ nitor tɩ ba tara ye le jaa a wɔ 'yɔɔ ε, a sɩ maalfɔ char naa a yɩn na ɩ a sɔɔfɔ dɛme. ^{XI} Bojūu yɩ bɔɔn naa ɩka sɩ ma maal vɩla kɔ a yɩ āsɔɔ jaa le sāa na ma maal vɩla kɔ a wɔ bibiir, ^{XII} na sɩ 'yɔɔn yɩ ākpǎen, 'maala yɩ tɩ sɔɔɔ yɩ ɩka yɩ kpɩere a le na pele a Nāanɩmɩn pɔɔ, a 'lɔ na bɔɔl yɩ 'yɔɔ a wɔ nǎalɔɔ tɩr pɔ.

^{XIII} Ala le so ka sɩ ma puor Nāanɩmɩn yāan, bojūu yɩ sɔɔn de a Nāanɩmɩn 'yer yɩn wɔ a sɩ sē, yaa sɔɔ de yaa nɩsaal 'yer kaar ε, tiche yɩ sɔɔn de yaa

Nāan̄m̄n 'yer kaar, ka a tōn̄ō a yī bala na sōo de pō. ^{XIV} Bojūu n yēer, yīn 'lō, yī ɪ naa tōtōorbo a Nāan̄m̄n puorbo a Yesu Kırısıto pō a Judiya, yī dīn dōoye a bonsı pō, a yī m̄āe yelsı pō, nıt̄āa le ban tō̄ kō a Juu dēme, ^{XV} a bala na kō a sı Soro Yesu nı a Nāan̄m̄n 'ye'yerbe tı dıı sı bar. Ba sōon Nāan̄m̄n pōo tı ba sōo nıre jaa 'yer ε, ^{XVI} tı ba bōoro ıka sı 'yere nı a bala na ba ɪ a Juu nıbe ε, ka ban nıe faafō ε. Ba kp̄ēn a yeldebē pō 'yōo kōkōe. Nāan̄m̄n suur ır naa ka won ge ba.

^{XVII} Tıche n yēer, a kor bālāa sın ba le nıe taa ε, tıche saa vē a yī tıer ε. Sı mōon nıbir ıka sı nıe yī, na sı bōoro ıka a sın m̄āe sı tı nıe yī. ^{XVIII} A la le so ka sı ta bōoro ıka sı wa a yī sē, tı maa Pōol ta mōoro na bōoro, tıche ka Satan pıı a sı sōr. ^{XIX} Bo le ɪ a sı tıertōfo jie, bı a pōpel bı a nyevōr tıur jupıl kō sı a sı Soro Yesu waa daar? A ba ɪ yīn le ε? ^{XX} Yelm̄āe yīn le ɪ a sı tıur nı a sı pōpel.

III

^I Le an wa gar sı a sı faa tı jāne a be Atenstı tēe pō. ^{II} Sı tōn a sı yebe Timotı mı na ɪ a Nāan̄m̄n tōtōn̄ō āsōo na wō mōolo a Yesu Kırısıto 'yer nōo ıka wō tı 'yōo yī ākp̄ēo a yī sōofō pō, ^{III} a le ka yī taa wa joro dābāe nı a beer kaa nyā pō ε. Yīn m̄āe jaa bōon naa ıka a dōoye nyā le sın dı. ^{IV} Yelm̄āe, sın dōo be a yī sē, le le sı 'yere korō yī ıka sın dın dōoye. Ka a le mı ɪ. ^V A le jūu, ın kō le tōo le so, ka tō nıre ıka wō tı kaa a le a yī sōofō na be, n dabāe le ıka a beer kaa wō taa beer yī kaa, kaa sı tōmō ɪ pōro ε.

^{VI} Tıche Timotı yın a yī sē wa 'yer a 'yer nōo kō sı, a le yın tara a sōofō nı a nōfo. Wō 'yer kō sı ıka yī ma tara sın nı tıer vıla sōo jaa na yī ma bōoro ıka yī nıe sı nıt̄āa le sın mı na ma bōoro ıka sı nıe yī. ^{VII} N yēer, a le jūu, a pōsōo nı a beer kaa anyā pō, yī 'yōo sın ākp̄ēo tun a yī sōofō pō yın tara jūu. ^{VIII} Bojūu pōpāanyā, sı pāa na ben be yın ara kp̄ēo kō a sı Soro. ^{IX} N̄mune le sın ıre wa puor Nāan̄m̄n yāan ka a see, a pōpel nyā sın nıe a Nāan̄m̄n sē? ^X Tāsōo nı mōtōo jaa le sı ma sōoro Nāan̄m̄n ıka sı le nıe yī go, na sı le choor bon 'lō jaa na ba pōo a yī sōofō pō ε.

^{XI} Pōpāanyā, sı sōoro naa a sı Sāa Nāan̄m̄n m̄āe nı a sı Soro Yesu ıka, ba yuo sōr ka sı le wa nıe yī. ^{XII} A sı Soro wō vē ka yī waa na yī nōnō taa, tı na yī nō nıre jaa nıt̄āa le sın nō yī. ^{XIII} Wō vē ka yī ɪ nısōn na yī taa tara deer jaa a sı Sāa Nāan̄m̄n sē ε, tı t̄ān a sōo 'lō a sı Soro Yesu Kırısıto nı na waan a Nāan̄m̄n nıbe.

IV

^I N yēer, a baaraa nı nyā, sı kp̄āana yī naa a le a yī kp̄efō na tōo pele a Nāan̄m̄n pōo, nıt̄āa le yın ben kp̄ıere. Pōpāanyā, sı sōoro yī naa na sı kp̄ākp̄āana yī nı a sı Soro Yesu ıka yī maala a le pōoro. ^{II} Bojūu yī bōon wiılfō 'lō sın wiıl yī tun a sı Soro Yesu pō.

^{III} A ın Nāan̄m̄n bōfo le won ır yī ka yī ɪ nıtorsı. A le jūu, yī tōo yī m̄āe yın sēsēyele pō. ^{IV} Ka nıre jaa tōo nyoo a wō m̄āe vıla, na wō ɪ cheche tı tara 'yōofō, ^V na yī ta bōoro pōpel bōbōorsı fıka a nıbe bala na ba bōo Nāan̄m̄n ε. ^{VI} Nıre jaa wō ta maal deer bı n̄mool a wō yebe anyā pō ε, a sı Soro na gen nıre jaa na maala a anyāna nıt̄āa a le sın dōo 'yer kō yī, tı na sı kp̄āa yī. ^{VII} Bojūu a Nāan̄m̄n ba bōol sı ıka sı tara vōldeer ε, tıche wō bōoro na ıka sı vē ka a sı kp̄efō vıle. ^{VIII} A le jūu, nıre 'lō jaa na tōr a wiılfō nyā, ba tōr nısaal ε, tıche wō tōr a Nāan̄m̄n 'lō na kō sı a wō Sıe.

IX A ba le fer ɪka, sɪ le seb kɔ yɪ a le yɪn na nõ taa ε, bojũu yɪn mǎε jaa bõõn naa ɪka, Nǎanɲmɪn 'yer naa ɪka, yɪ nõ taa. **X** Sɪre jaa yɪ nõn a yeer na be a Masedonɪya paal pɔ, tɪche sɪ chene na 'yõõnõ yɪ ǎkpǎen ɪka, yɪ ure a le sõo jaa.

XI Yɪ vǎ ka a ɪ yɪ nõõ ka a yɪ kpefɔ vɪele, na yɪ mõõ nɪbir nɪ a yɪ mǎε tõmõ na yɪ tõnõ nɪ a yɪ nuur nɪtǎa a le sɪn 'yer kɔ yɪ. **XII** Yɪ maal a nɪtõ ka a yɪ kpefɔ na vɪele kɔ a bala na ba puor ε, na yɪ taa bɔõõ ɪka nɪbe ba guolo yɪ ε.

XIII N yeer, saa bɔõõ ɪka a lu yɪ ε, nɪ a bala na gur ε, na yɪ taa wa tara posõõ fɪka a bala na ba tara tɪertɔ jie kaar ε. **XIV** Sɪ sɔõn ɪka Yesu kpi naa, tɪ na wɔ lɪɛb ir a kũu pɔ. A le le sɪ sɔõ, ɪka Nǎanɲmɪn na 'mantaa waan a Yesu nɪ a bala na gur. **XV** Sɪ den a sɪ Soro 'yerbie 'yere korɔ yɪ ɪka, a sɪn bala na chene vorɔ, tɪ tǎn a sɪ Soro waa daar, kõ dõõ a bala na gur nye wɔ ε. **XVI** Bojũu a sɪ Soro mǎε le na yɪ a saaju wa tǎna 'yere, ka a malaka kpǎε bɔõõ nɪ nekpeε, ka a Nǎanɲmɪn ɪle pɛεle ure gõmõ, ka a bala na sɔõ a Kɪrɪsɪtɔ tɪ kpi, de nie ir. **XVII** A anyǎ puor, a sɪn bala na chene vorɔ, a Nǎanɲmɪn pǎa 'mɔõr sɪ, ka sɪ lõõtaa tuor a sɪ Soro be julõjuur pɔ, na sɪ tɪ be a wɔ sǎ sõõ jaa. **XVIII** A le jũu, yɪ 'yõõnõ taa ǎkpǎen naa 'yerbie anyǎna.

V

I Põpǎanyǎ 'lo n yeer, a ba fer ɪka sɪ seb bon jaa 'yer kɔ yɪ a daar naa sõõ ε. **II** Bojũu yɪn mǎε bõõn naa ɪka a sɪ Soro Yesu ɪbir na wa naa fɪka nǎnyie na ma wa tǎsɔõ kaar. **III** A sõõ 'lo ban wa 'yer ɪka, "Nyǎ'maar ben be, dǎbǎε ba le be be ε," sõõfɔ na pǎa wa naa, a ba sǎ, fɪka pɔõ pɔõ dɔõfɔ na dũu wɔ, tɪ ba kõ tõõ faa a ba mǎε ε.

IV Tɪche yɪn a n yeer, yaa be libe pɔ ε, ka a ɪbir nyǎ na wa dũu yɪ a nǎnyie kaar ε. **V** Yɪ jaa ǎn chǎa nɪ mõtõõ bibiir, saa ɪ tǎsɔõ bu, libe pɔ nɪbe ε. **VI** A le jũu, yɪ pǎa ta vǎ a sɪ guro nɪbe bamune kaar ε, tɪche yɪ vǎ a sɪ jeõ na sɪ nyɔõõ sɪ mǎε. **VII** Bojũu a bala na ma guro, ma gur tǎsɔõ, ka a bala na buu, mɪ ma buu tǎsɔõ. **VIII** Tɪche ǎn ɪ a chǎa le so sɪ, yɪ vǎ ka sɪ nyɔõõ sɪ mǎε, na sɪ de sɔõfɔ nɪ nõfɔ su, fɪka a nyǎa wɪε nɪ a sɪ tɪertɔfɔ jie na ɪ a sɪ faafɔ kur jupil. **IX** Bojũu Nǎanɲmɪn ba ir sɪ ɪka sɪ di dɔõye ε, tɪche ka sɪ nye faafɔ tu a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪtɔ 'yõõ. **X** 'Lɔ le kpi kɔ sɪ, a le jũu, ka sɪ chene na nɪbir bu, sɪ gur naa, sɪn nɪ 'lo na 'mataa be be. **XI** A le jũu, yɪ 'yõõn taa ǎkpǎen na yɪ sõnõ taa nɪtǎa a le yɪn ben tõnõ.

XII Põpǎanyǎ n yeer, sɪ sɔõõ yɪ naa ɪka yɪ 'yõõnõ a bala na ɪ a yɪ nɪbere tõnõ a yɪ sǎ, bala le sõnõ yɪ a sɪ Soro sɔr pɔ, na ba kpǎana yɪ. **XIII** Yɪ 'yõõnõ ba nɪ nõfɔ a ba tõmõ jũu, na yɪ kpere nɪ nyǎ'maar nɪ nure jaa. **XIV** N yeer n sɔõõ yɪ naa ɪka, yɪ kpǎana a bala na ɪ a yǎan dǎme tɪ na yɪ 'yõõnõ a bala na sɪr a ba mǎε, na yɪ sõnõ a nɪbaalsɪ tara kǎnyir nɪ nure jaa. **XV** Yɪ bõõnõ sõ, ka nure jaa ta de yelbier yǎan yelbier sǎn ε, tɪche yɪ ma maala vɪla korɔ taa nɪ nure jaa.

XVI Yɪ ma tara popel sõõ jǎa. **XVII** Yɪ ma sɔõõ Nǎanɲmɪn sõõ jaa. **XVIII** Na yɪ ma puor wɔ yǎan ye le jaa pɔ, bojũu anyǎ le ɪ a Nǎanɲmɪn bɔfɔ a Yesu Kɪrɪsɪtɔ 'yõõ.

XIX Yɪ ta kpɪin a Nǎanɲmɪn Sɪε bũu ε. **XX** Yɪ ta kpere a Nǎanɲmɪn 'ye'yerbe wiilfɔ ε. **XXI** Yɪ beer ye le jaa kaa na yɪ nyõõ bon 'lo na vɪla. **XXII** Tõõ yɪ ye le jaa na ɪ bier pɔ.

XXIII Nāan̄m̄n māē na ɪ a nyā'maar sɔɔ wɔ choɔr yɪ ka yɪ ɪ cheche. Wɔ maal a yɪ sur nɪ a yɪ kpɛfɔ nɪ a yɪ āgāma ka a ɪ cheche tɪ ta tara chefɔ jaa ε, tɪ t̄ān a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto waa sɔɔ. XXIV A Nāan̄m̄n nyā na bɔɔl yɪ tara na yelmāē, wɔn̄ maal a lɛ.

XXV N yɛɛr, yɪ sɔɔrɔ Nāan̄m̄n kɔrɔ sɪ. XXVI Yɪ puor a yɛɛr naa yɛrɔbɔ ba jaa nɪ nɔ̄fɔ puorfɔ. XXVII N kpākpāana yɪ naa a sɪ Soro yuor 'yɔ̄ɔ, ɪka yɪ kar a gān nyā ko a yɛɛr ba jaa.

XXVIII Ka a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto wāɛfɔ be a yɪ sɛ.

A GĀMA AYI SŪO A PŌOL NA SEB KŪ A TESALONIKA NIBE

^I PŌol, Silasɩ nɩ Timoti le seere a gān nyā koro a Tesalonika pupuorbiir na be a sɩ Sāa Nāaŋmɩn nɩ sɩ Soro Yesu Kirisito 'yōo.

^{II} Wāefo nɩ nyā'maar na yi a Sāa Nāaŋmɩn nɩ a sɩ Soro Yesu Kirisito jie, a be a yɩ sē.

^{III} N yeer, sɩ ma puor Nāaŋmɩn yāan kɔ yɩ, a mɩ vɛl le na a le, bojūu a yɩ soofɔ nōonō na 'yōonō, ka a yɩ nōfo yɩn nō taa mɩ le nōonō 'yōonō. ^{IV} A le jūu, sɩ ma wile na sɩ māe pēere yɩ a Nāaŋmɩn pupuorbiir gbulsɩ pɔ, le yɩn tara kānyir ara kpēo nɩ a soofɔ yɩn tara a sōo 'lo ban 'yer 'yerdebe 'yōo nɩ a dooye yɩn nyere.

^V A ɩn yelmāe a Nāaŋmɩn 'yer toorfɔ tor naa, na wɔ booro ika wɔ maal yɩ ka yɩ seen a wɔ nāalōso pɔ, a 'lo pɔ yɩn mɩ na dire a dooye. ^{VI} Nāaŋmɩn tor naa. Wɔn lɛb yab a bala na 'yer 'yerdebe, 'yōo ba gefo, tɩ kɔ a bala ban 'yer ^{VII} 'yerdebe 'yōo, pēnfɔ, nɩ a sɩn māe. A nitō na ɩ naa, Nāaŋmɩn na wa ir a sɩ Soro Yesu wiil a saaju nɩ a wɔ kpāen malakasɩ, fɩka būu dagel. ^{VIII} Wɔn gen a bala na ba bōo a Nāaŋmɩn ε, na baa soo de a sɩ Soro Yesu 'yer nōo ε. ^{IX} Bala le na nye gefo 'lo na ba tara baarfɔ ε. Wɔn oor ban yɩn a sɩ Soro niem, nɩ a wɔ tur kpēo pɔ. ^X 'Lo wa wa a bɩbir 'lōnō, wɔn nyen 'yōofɔ a wɔ nibe pɔ. An ɩn nōo kɔ a bala jaa na soo de wɔ. Yɩ mɩ puo naa, bojūu yɩ soon de a sɩ dāasɛ sɩn di a yɩ sē.

^{XI} A anyā tier sɩn tara jūu, sɩ ma sooro na Nāaŋmɩn koro yɩ ika wɔ vē ka yɩ seen a wɔ boolfɔ, ka a wɔ kpēo vē ka a yɩ tier vɛlɛsɩ nɩ tōmō jaa na yi a yɩ soofɔ pɔ. ^{XII} A anyāna le sɩ sooro a Nāaŋmɩn ika a sɩ Soro Yesu yuor wɔ nye tur a yɩ 'yōo, ka wɔ mɩ pēe yɩ, a sɩ Nāaŋmɩn nɩ a sɩ Soro Yesu Kirisito wāefo jūu.

II

^I A le a sɩ Soro Yesu Kirisito waa sōo nɩ a le sɩn na lōo taa a wɔ sē, sɩ sooro yɩ naa, n yeer, ^{II} ika yɩ ta vē ka a sob yɩ nɩbir a nibe bamine na 'yere ika sɩn le 'yer bɩ, seb ika a Yesu wan baar. ^{III} Yɩ ta vē ka nɩre jaa bel yɩ a sor nyā pɔ ε, a bɩbir 'lo kō wa ε, ka a bawōnstɩ ba de nie ir ε. Ka a 'lo na ba soo de a nebināa mɩ yi chāa pɔ, 'lo le a Nāaŋmɩn na sōo. ^{IV} Wɔ ma chure naa tɩ na wɔ ma 'moooro, wɔ māe gar Nāaŋmɩn, bɩ bon jaa ban puoro, a le le wɔ jāne a Nāaŋmɩn puorfɔ yir maal a wɔ māe a Nāaŋmɩn.

^V Yaa lɛb tier ɩn 'yer kɔ yɩ a bonstɩ anyāna a sōo 'lo ɩn be a yɩ sē ε? ^{VI} Pōpāanyā yɩ bōon naa a bon 'lo na pii wɔ a sor a wɔ kō tōo yɩ chāa pɔ ε, a wɔ sōo baa wa ta ε. ^{VII} A wɔ yelsoolaa tōnō na tōmō, tɩche a 'lo na pii a sor yɩ be. ^{VIII} Ka a bala na ba soo de a nebināa ε na yɩn chāa pɔ, a bala a Soro Yesu nɩ naa sōon a wɔ nee voo; sōonō a yele 'lo na ure a wɔ waa sōo. ^{IX} A bala na ba soo de a nebināa ε, na wa naa an ɩ a Satan tōmō le, a 'lo na de kpēo, jānsɩ nɩ jire, ne'maa yelstɩ, ^X nɩ yelbir jaa boro belfo sōonō nɩ a nibe bala na were, ba were naa, bojūu ba tor naa ika ba nō a yelmāe na ba nye faafɔ. ^{XI} A le jūu, Nāaŋmɩn na soo naa ka yele kōo bel ba, nɩ le ban soo de bon 'lo na ɩ jire. ^{XII} A le jūu, bala jaa na ba soo de a yelmāe a āgān volaa jūu, nɩ a bon 'lo na ba tor ε, na nyen 'yer toorfɔ.

^{XIII} Tiche sɪn 'lo ma puor Nāanmɪn yāan koro yɪ, n yeeɾ, a yɪn a sɪ Soro na nō, bojūu Nāanmɪn kāan ir yɪ a pielfo daar ka yɪn nye faafu, ka a wɔ Sɪe peere yɪ a yɪ sɔɔ de a yelmāe. ^{XIV} 'Lo le buol yɪ a anyāna pɔ, a le yɪn wɔ sɪn muol a 'yer nōɔ kɔ yɪ. Le le ka yɪn lōɔ pɔn a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto tɪr. ^{XV} A le jūu, n yeeɾ yɪ ara kpēɔ na yɪ nyɔɔ a sɪ wiilfo sɪn wiil yɪ, ka 'yerbir le bu, nee le bu, gān pɔ le.

^{XVI} A sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto māe nɪ Nāanmɪn na ɪ a sɪ Sāa na nō sɪ tun a wɔ wāefu pɔ, na 'yōɔ sɪn ākpēɔ na ba tara baarfɔ ε, nɪ tɪertɔ vɪla, ^{XVII} wɔ 'yōɔ yɪ ākpāen a yɪ nyāa pɔ nɪ vɪla jaa nɪ a 'yerbie pɔ.

III

^I N yeeɾ, a baarfɔ nɪ nyā, yɪ sɔɔɔ Nāanmɪn koro sɪ, ka a sɪ Soro 'yerbie tōɔ yaar fɔɔ tɪ nye 'yōɔfo jie jaa nɪtāa le an be a yɪ pɔ. ^{II} Na yɪ sɔɔɔ Nāanmɪn ka sɪ na tōɔ nye faafu yɪn a putudēme nɪ a sɪdebe dēme nuur pɔ, bojūu nɪre jaa baa tara a sɔɔfo ε. ^{III} Tiche a sɪ Soro ɪn yelmāe sɔɔ, won 'yōɔ yɪn ākpēɔ tɪ gu yɪ a deɾ sɔɔ nuur pɔ. ^{IV} Sɪ tara na sɔɔfo a sɪ Soro yuor 'yōɔ a yɪ pɔ ɪka, yɪ tōnō na, na yɪn chene tōnō a ala sɪn 'yōɔ yɪ. ^V A sɪ Soro wɔ vē a yɪ bōɔ ɪka Nāanmɪn nō yɪ naa nɪ le a Kɪrɪsɪto na tara nɪ yɪ a kānyir.

^{VI} A sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto yuor pɔ, sɪ kpāana yɪ naa n yeeɾ ɪka yɪ tɔɔ yɪ māe yɪn a bala na ɪ koro dēme pɔ, nɪ ban ba turo a le sɪn wiil yɪ ɪka yɪ turo ε. ^{VII} Yɪn māe bōɔn naa ɪka a seɛ naa ɪka yɪ tɔɔɔ sɪ, saa dōɔ yuɔɔ pɔɔ a sōɔ 'lo sɪn be a yɪ sē ε, ^{VIII} bu saa dōɔ di nɪre jaa bōdiir tɪ na saa yab ε. Sɪ ma tōn tōkpāen tāsɔɔ nɪ mōtōɔ, ka sɪ ta tuo a yɪ āsɔɔ jaa tuor ε. ^{IX} A nyā ba wiil ɪka saa tara sɔɔ na ɪ a le ε, tiche kaa ɪ wiilfo kɔ yɪ ka yɪ tɔɔɔ. ^X Sɪ gba na dōɔ be a yɪ sē, sɪ kpākpāan yɪ naa a ye le nyāna ɪka, nɪre jaa ba wa tōnō ε, wɔ taa dire ε.

^{XI} Sɪ wōn ban 'yer ɪka nɪbe bamune ben a yɪ pɔ tara koro na ba yuɔɔ pɔɔ, na baa tara tōmō jaa ε, tɪ ma kpɪere a ba taaba yelsɪ pɔ. ^{XII} A nɪbe banyāna taa ba, sɪ 'yere na koro yɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto yuor pɔ ɪka, ba tō a ba tōmō jaa jomm na ba nye a ba māe bonsɪ. ^{XIII} N yeeɾ, yɪn 'lo yɪ taa wa bal nɪ tōmō 'lo na tor pɔ ε.

^{XIV} Ala ɪ nɪre ba wa sɔɔ de a le sɪn 'yer a gān nyā pɔ ε, yɪ bōɔnō a wɔ ye le sō na yɪ taa tara nɪ wɔ nebō'yen ε, ka vā kpe wɔ. ^{XV} Yɪ ta de wɔ ka wɔ ɪ dōsɔɔ ε, tiche yɪ kpāa wɔ won ɪ a yɪ won ɪ a yebe jūu.

^{XVI} Pōpāanyā, a sɪ Soro na ɪ nyā'maar sɔɔ wɔ kɔ yɪ nyā'maar sōɔ jaa, a sɔɔ a jaa pɔ. A sɪ Soro wɔ be a yɪ jaa sē.

^{XVII} Maa Pɔɔl le seɔ a puorfo nyā nɪ a maa māe nūu. A jāne naa nyā ɪn ma 'yōɔ gān jaa pɔ ɪn ma seɔ.

^{XVIII} A sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto wāefu a be a yɪ jaa sē.

A GĀN DĶO A PĶOL NA SEB KŪ A TIMOTI

^I Maa Pōol na ı a Yesu Kırısto nıtōnāa, nıtāa le a sı Fafaara Nāaηmın na 'yer nı a Yesu Kırısto na ı a sı tıertō jie. ^{II} N seere na korō a Timoti na ı a n binōnāa soōfo jūu. Wāefō, nı nıbaal, nı nyā'maar na yı a Sāa Nāaηmın nı a sı Soro Yesu Kırısto sē, a be a fı sē.

^{III} A le ın chen a Masedonıya, n kpākpāan fı naa ıka fı jāne a Efesus na fı wile a nıbe bamıne a ba taa wile wiil yuo go ε. ^{IV} Wiilfō ba ka ba ta de ba māe kō jır wiilfō ε, nı a sāakpāmıne tutaa na ba tara baarfō ε. A anyāna le waara nı nechure, ban naa tōnō a le a Nāaηmın na boōrō nı soōfo. ^V Tıche a wiilfō nyā le waara nı nōfō na yı nyāvıla pō, tıer vıla pō nı yelmāe soōfo pō. ^{VI} Nıbe bamıne bar naa a anyā tı na ba 'yere 'yer vorı. ^{VII} Ba boōrō naa ıka ba ı a nee wiıılbe, na baa bōō a par a le ban 'yere ε, bı na a bonı ala ban 'yer ıka a see naa ε.

^{VIII} Faa nye, sın bōōn naa ıka a nebināa vıla na, ala ı nıre tun a le an wile. ^{IX} Sı mı bōōn naa ıka, a nebināa ba bin kō a nıtorı ε, tıche wō bin kō a bala na sōōnō a nee, nı a bawōnı, nı a bala na ba turo le a Nāaηmın na boōr ε, yelbe-ırbε, nı a bala na ba puoro ε, na ba sōōnō Nāaηmın yuor, nı a bala na korō a ba sāamıne, nı a ba mamıne na ba ı nıkorbo, ^X nı a sēsēnbe, nı a bala na leb boōr taa, nı a bala na leb daara a ba taaba, nı a jır ηmarba, nı a bala na ηmara jır porō nı, nı ye le jaa na chıre nı a yelmāe wiilfō. ^{XI} A wiilfō anyā yire na a dānfō Nāaηmın na ı a tır soō 'yer nōō won de kō ma sē.

^{XII} N puor naa a sı Soro Yesu Kırısto yāan, won kō ma kpēō bojūu wō nyen a n soōfo, na wō 'yōō ma a wō tōmō pō. ^{XIII} N gba na dōō ı Nāaηmın yosōōnō, gere a nıbe, naa ı jebboōrō, tıche Nāaηmın wa kāan a n nıbaal, bojūu n ın a le ın ba soō de nı babōōfo jūu, ^{XIV} tıche a sı Soro wāefō waa naa, nı a soōfo, nı a nōfō ala na be a Yesu Kırısto 'yōō.

^{XV} A yelmāe 'yer nı nyā, na a ı yelmāe ıka nıre wō soō de. Yesu Kırısto wan a wer pō ıka wō wa faa yelbe-ırbε, tıche maa le gar ba jaa. ^{XVI} Tıche a le jūu le so ka Nāaηmın kaa n nıbaal, ka a na tō a n pō, a maa na ı a yelbe-ıre gar ba jaa, ka Yesu Kırısto wiil a wō kānyır na ba tara baarfō kō ma, ka n ı wiilfō kō a bala na wa soō wō nye nyevor na ba tara baar fı ε. ^{XVII} Pōpāanyā a Nāa 'lo na ba tara pielfō ε, a 'lo na ba kpıre ε, a 'lo sın ba nyere ε, a Nāaηmın bō'yen tee, wō nyere 'yōōfo nı tır bıbir nı bıbir jaa. A ı a le.

^{XVIII} N bie Timoti, n korō fı naa a wiilfō anyāna tun a le a Nāaηmın 'ye'yere na dōō 'yer a fı 'yer, ala ı fıō turo a le, fon jeb a jeb vıla 'lo. ^{XIX} Tara soōfo nı potıvıla, bojūu nıbe bamıne tōr naa a vıla 'lo maalfō bar ka a ba soōfo bōbōr. ^{XX} A ba pō le Hımınayas nı Aleksanda, bala le n de kō a Satan ka ba na jān ta fere sōōnō Nāaηmın yuor ε.

II

^I A le jūu, a ala na de nie nı nyā, n kpākpāan yın ıka yı soōrō, Nāaηmın soōrfo, na yı ma soōrō korō taa, tı na yı ma puor Nāaηmın yāan kō nıre jaa. ^{II} Yı mı soōrō Nāaηmın korō a nāmıne nı a bala na ı a kpāen dēme, ka a le na vē ka sın jēn āgān 'maar nı nyā'maar na sı maala a le a Nāaηmın na

bōoro. ^{III} A nyā le tor, naa pele a si Fafaara Nāanmūn pōo. ^{IV} 'Lo le bōoro ūka nure jaa wō nye faafō, na wō wa bōo a yelmāe. ^V Bojūu Nāanmūn bō'yen tēe le be be, ni 'ma'maala bō'yen na be a Nāanmūn ni a nīsaalba chara pō, 'lo le a nure Yesu Kūrisito. ^{VI} 'Lo le de a wō nyevor yab faan nure jaa. A 'yer nyā le a Nāanmūn kō si ūka si mōol a pōpānyā. ^{VII} A le le so ka Nāanmūn ir ma ka i mōmōolo ni a nitōnāa. Yelmāe jaa le n 'yere, n ba ŋmara jir ε, ūka n i a wiwile kō a bala na ba i a Juu nibe ε, sofo ni yelmāe pō.

^{VIII} Maa bōfo le ūka jie jaa, a dōor wa sooro Nāanmūn, ba jeer a ba nuur puoro, na ba maala a le a Nāanmūn na bōoro, na ba ta tara suur ni nechire ε.

^X Le le a pōbo mī, ba ma su bon pōo a āgān, ti na ba ta ma mal pir a jukool ni a selma ni a lersī bu i fōor ala daa na i tuo ε, ^X tiche tōsōn le seen a pōbo bala na 'yōōnō Nāanmūn.

^{XI} Pōbo ba ma jān i gbul na ba siir ba māe chele a le a nudierbe na wile. ^{XII} N ba bar sor ūka pōo jaa wō wile bu tara kpēo daba ju ε, tiche wō ma i gbul. ^{XIII} Bojūu Adama le a Nāanmūn de nie me ti na wō wa me a Hawa tu. ^{XIV} Satan ba dōo nie bel Adama ε, tiche a Hawa le wō bel ka wō sōo Nāanmūn nēe. ^{XV} Tiche a pōbo na nyen faafō tu bie dōofō pō, ala i ba chene na tara sofo ni nōfo na ba i cheche nyōoro ba māe vila.

III

^I A 'yer in yelmāe ūka, nure 'lo na bōoro ūka wō i a pupuorbiir nudiere, wō bōoro na tōsō. ^{II} Pōpānyā, a pupuorbiir nudiere wō ta tara mabfo jaa ε, na wō tara pōo bō'yen tēe, na wō nyōoro wō māe, na wō i ni'yōo naa, na wō diere sāanba, na wō bōo wiilfo. ^{III} Wō ta i dāburo ε, wō ta i gōbōor ε, tiche wō siir a wō māe, na wō ta i jebōoro ε, na wō ta nō libie ε. ^{IV} A seen ūka wō tōo kaara a wō māe yir vila, ka a wō bibiir wōnō a wō toor, na ba 'yōōnō wō. ^V Ala i nure kō tōo a wō māe yir kaa ε, ŋmune won i tōo kaa a pupuorbiir? ^{VI} Wō ta i nure nyā na kpe a puorfō pō paal ε, na won wa bōoro yuor na wō mī faa lo a gefo pō nitāa a Satan. ^{VII} Wō i nure 'lo a bala na ba puoro ε, na 'yōōnō, ka le ba le ε, ban 'yōo won vā ka wō lo a Satan beraa pō.

^{VIII} A sōsōnbo, ba mī tara nibijie na ba ta tara nēer ayi ε, na ba ta maal ba māe dānyurbo ε, na ba ta i nifōlbo ε. ^{IX} Ba nyōo a sofo wiilfo yelsōolaa kpēo ni tier vila. ^X Yi de nie beer ba kaa. Ka bala pāa baa tara 'mabfo jaa ε, yi vē ka ba i a sōsōnbo.

^{XI} A pōbo mī, ba tara 'yōofō, na ba ta sōōnō taa yoe ε, tiche ba nyōoro ba māe, ti tara yelmāe ye le jaa pō.

^{XII} A sōsōnō wō tara pōo bō'yen tēe, na wō tōo kaara a wō bibiir, na wō tōo kaara a wō yir vila. ^{XIII} A sōsōnbo bala na tō vila, na nyen 'yōofō kō a ba māe, ni a 'lafō ni sofo 'lo ban tara a Yesu Kūrisito pō.

^{XIV} N bōoro na ūka n wa a fō sē a pōpānyā, tiche n seere na a kpāafo anyā koro fō. ^{XV} Le le, maa baa tōo wa fōo ε, ka fō bōo le an see ūka a pupuorbiir ba nyōoro a ba māe, bala le puoro a Nāanmūn nyā na i vor na ba tie a yelmāe a luur kaar. ^{XVI} Baal ba be be ε, a yelsōolaa a si puorfō pō berma naa. Yesu nyir a āgān pō. Nāanmūn Ste ir wiil ūka wō in Nāanmūn bie. A malakasi nye wō naa. Ba mōol 'yer a wō 'yer a paalsi pō, ka ba soo de wō a wer wō jaa. Nāanmūn de won don be a tur pō.

IV

I Nāaŋmɪn Sɪɛ 'yer ka a gā chāa pɔ ɪka a baaraa, bamune na bar a ba soɔfɔ tɪ chele a sɪdebe belfɔ, nɪ a le a sɪdebe na wile. II A wiilfɔ nyā yi naa a neer ayi dēme na ma ŋmara a jɪrsɪ ka a sɔɔ a ba tɪer fɪka kur tɔl ban 'mon bon 'yɔɔ jāne. III Ba wile na nɪbe ɪka ba ta kultaar ɛ, na ba wile ba ɪka ba chire bōdiir amune. Tɪche Nāaŋmɪn na maal a kultaar nɪ a bōdiir a jaa ɪka a bala na soɔ tɪ bōɔ a yelmāe, ba ma de tɪ puor wɔ yāan. IV Bojūu Nāaŋmɪn bōmaalaa jaa vɪele na, ka a ba see ɪka nɪre wɔ tɔr bon jaa bar ɛ, ala ɪ sɪ ma den nɪ yāan puorfɔ. V Bojūu Nāaŋmɪn 'yerbir nɪ a Nāaŋmɪn soɔrfɔ maal yaa naa ka a ɪ bōsɔ.

VI Ala ɪ fɔ den a kpāafɔ nyā na fɔ wiil a yeer, fon ɪn a Yesu Kɪrsɪto tɔtɔvɪla soɔ, na fon guolo a fɔ māe nɪ a Nāaŋmɪn 'yer nɪ a soɔfɔ wiil vɪla 'lo fon turo. VII Tɔr a jɪrsɪ ala ban ma ŋmara nɪ a pɔɔnyɔn fuolstɪ, tɪ na fɔ wile a fɔ māe a Nāaŋmɪn sɔr pɔ. VIII Bojūu fɔɔ jān a fɔ āgān ka wɔ kpēme, a vɪla na, tɪ wɔ kɔ kor ɛ, tɪche a Nāaŋmɪn sɔr tufɔ vɪla na a sɔɪ a jaa pɔ, bojūu wɔ tɪr nee kɔ sɪ a nyevɔr nyā sɪn tara a dɪna nɪ a nyevɔr 'lo na waara daar kɔɔ.

IX A 'yer nyā ɪn yelmāe ɪka, nɪre jaa wɔ soɔ de. X A le jūu le sɪ mɔɔrɔ tɔnɔ nɪ tɔkpāen, bojūu a sɪ tɪertɔ ben a Nāaŋmɪn nyā na ɪ vɔr pɔ. 'Lo le ɪ a nɪbe bala jaa na soɔ wɔ Fafaara.

XI Kpākpāana na fɔ wile ba a yelsɪ anyāna a jaa. XII Ta vē ka nɪre jaa kaa fɔ pɔrɔ fon chene ɪ pɔlbɪle jūu ɛ, tɪche fɔ ɪ wiilfɔ kɔ a bala na tara soɔfɔ, nɪ a fɔ 'yer, nɪ a fɔ maalfɔ, nɪ a fɔ nɔfɔ, nɪ a fɔ soɔfɔ, nɪ a fɔ cheche ɪfɔ pɔ. XIII Sere tɪche ka n wa, mɔɔ nɪbir kara a Nāaŋmɪn gān a nɪyɔɔ pɔ, na fɔ mɔɔlɔ tɪ wile nɪ ba. XIV Ta mel a Nāaŋmɪn Sɪɛ 'lo won kɔ fɔ ɛ, a daar 'lɔnɔ a ndierbe na dɔɔ 'yer tɪ dɔɔl fɔ a ba nuur.

XV De a yelsɪ a nyā tɔnɔ nɪ tɔmɔ, na fɔ de fɔ māe 'yɔɔ a tɔmɔ pɔ, ka nɪre jaa nye le a fɔ tɔmɔ na chiine niem. XVI Bɔɔ nyɔɔ a fɔ māe nɪ a wiilfɔ ɪre a le ne, na fɔ tara kānyir. Fon faan a fɔ māe nɪ a bala na chele a fɔ 'yer.

V

I Ta 'yer 'yerbɪkpāen kɔ danyɔn ɛ, tɪche 'yer baalɔɔ kɔ wɔ fɔ sāa tɔ soɔ kaar, 'yer kɔ pɔlbɪl a fɔ yeer kaar. II Yere nɪ a pɔɔnyɔn a fɔ mamune kaar, nɪ a pɔɔsarbil a fɔ yepɔbɔ kaar, nɪ cheche ɪfɔ pɔ.

III Yɔɔnɔ a pɔɔkɔe bala na ɪ pɔɔkɔe, tɪ ba tara bon jaa ɛ. IV Ala ɪ a pɔɔkɔnyɪne tara na bibiir bu yɔn, bala le a see ɪka ba turo a Nāaŋmɪn nee, na ba kaara a ba dɔɔrɔbɔ a yie pɔ fɪka a le a ba dɔɔrɔbɔ na dɔɔ kaa ba. Le le pele a Nāaŋmɪn pɔɔ. V Pɔɔkɔɔr 'lo na ba tara bon jaa ɛ, ma den a wɔ tɪer wɔ jaa kɔ Nāaŋmɪn, tɪ na wɔ ma soɔrɔ Nāaŋmɪn tāsɔɔ nɪ mɔtɔɔ a wɔ bɔbɔɔrsɪ 'yɔɔ, VI tɪche a pɔɔkɔɔr 'lo na bɔɔrɔ āgān vɔlaa, wɔ kpɪn tɪ yɔɔrɔ. VII Kɔ ba a kpāafɔ anyāna, ka nɪre ta nye a ba 'mabfɔ ɛ. VIII Ala ɪ nɪre baa sɔɔ a wɔ nɪbe ɛ, bu a wɔ yir dēme ɛ, a kaara fɪka wɔ tɔr naa a soɔfɔ, tɪ ɪre dɛer gar nyā na ba ɪ a Yesu turo ɛ.

IX A pɔɔkɔɔr 'lo na ba ta yuom lujaata sere ɛ, taa ɪre wa 'yɔɔnɔ a wɔ yuor a pɔɔkɔe gān pɔ ɛ. Wɔ ɪ pɔɔkɔɔr 'lo na dɔɔ kul sɪr bɔ'yen tɛɛ, ka a sɪre wa kpɪ tɪ che wɔ bar, tɪ wɔ chene nyɔɔrɔ wɔ māe ba kul sɪre go ɛ. X Nɪbe ba bɔɔ wɔ a wɔ tɔ vɪla jūu, nɪ a le won dɔɔ guol a wɔ bibiir, na wɔ ma soɔ diere sāanba, na wɔ ma peere a Nāaŋmɪn nɪbe gbɛɛ, sɔnɔ nɪ a nɪbaalsɪ, tɪ maala vɪla jaa bɔrɔ.

^{XI} Tiche ta 'yõo pooko'yolo yuor a pookoe gån po ε, bojüu sure kulfö völaa wa gar a le ban nõ a Kırısto, ban bõoro na sure kulfö. ^{XII} A le ban lon Nāanmun 'yer tōorfo po, bojüu ba sōon a nee ban põl'yõo a Kırısto bar. ^{XIII} A le puor, ba ma bõoro na ıka ba yooro poro tulo yie yooro, a ba ı yie tuulfo tee ε, ti ba ın gagarı, na ba kpiere nibe 'yer 'yersı po 'yere a le na ba see ıka ba 'yere ε. ^{XIV} A le jüu, n bõoro na ıka pookoe na chene kpāen, ba kul sirbe, na ba döo bibiir, na ba tōo ı poo mun kaara a ba yie, na ba ta ko a dösoo sor ka wo sōo a sı yuor ε. ^{XV} Bamine heb sure jaa turo a Satan puor.

^{XVI} Ala ı poo nyā jaa na puoro tara yir dēme ka ba ı pookoe, wo kaara ba ti ta ko a pupuorbiir wöm ε. A pupuorbiir ba kaara pookoe bala tee na ba tara nre jaa, ka won kaa ba ε.

^{XVII} A ndierbe bala na tönõ vıla, yı 'yõonõ ba, ti sönõ ba nı bonı, bala le moolo a 'yer ti wile. ^{XVIII} Bojüu a Nāanmun gån 'yer ıka, "Ta lü a nadar nee 'lo wa vara a chi ε." (*Mosesı Gāma Na Tu Anüu 25:4*) A tötönõ jaa seen na a wo säyar. ^{XIX} Taa ire wa sooro nibö'yen 'yer won 'yer döol a ndiere ju ka bala ba ta ayi bu ata ε. ^{XX} A bala na ma maala a yeldebē, wiil ba a ba sōonaa a nyoo niem, ka a ba taaba na che na joro dābāe.

^{XXI} N kpāana yı naa a Nāanmun nı a Yesu Kırısto nı a malakası bala won ir niem ıka, yı gu yı māe a kpāafö anyāna po, na yı ta oor ε. Yı taa turo nibe nönõ ε.

^{XXII} Ta poo ir nre ka wo ı ndiere ε, ta poo a nibe bamine yeldebē po ε, gu fo māe.

^{XXIII} Ta nyuro köo tee ε, ma nyü dāa bālāa a fo poo baal jüu, a fon maa yaar ti ı baal ε.

^{XXIV} Nibe bamine yeldebē gån chāa po, na a döo ba nie chen a 'yer tōorfo jie, tiche ka bamine yeldebē ma tu ba chen a be. ^{XXV} Le le a tövıel amine ma gån chāa po, a ala gba na ba yi ε, kö tōo sool ε.

VI

^I Bala jaa na be a gbāgbaar tōmõ po, ba 'yõonõ a bala na tōo ba, ka nre kö tōo 'yer a Nāanmun yuor 'yerdeer ε, nı a sı wiilfo ε. ^{II} A gbāgbaar bala na tara a nıbere a ba ı Yesu turbo, ba ta vē ba 'yõofö ε, ban 'mataa puoro jüu ε, ba ir nyāa 'yõo tönõ korö ba, bojüu ba puoro naa ka ba nõ ba. Wile a anyāna na fo kpākpāana ba.

^{III} Ala ı nre wiil wiil yor na ba tu a sı Soro Yesu Kırısto wiilfo ε, nı le a Nāanmun 'yerbie na 'yer ε, ^{IV} a nibe nyā wile na wo māe, na waa bõo bon jaa ε. Wo ma chure na nı a 'yerbie, bojüu a nyentāan fıka a wo tier sōo naa. A le vē naa ka wo tara nyuur na wo ma jeere, na wo ma toro a wo taaba, na wo ma tara tier deer nı a wo taaba. ^V Na ba pāa ma chure taa nı tier sōonsı. Baa bõo a yelmāe ε, na ba tier ıka a Nāanmun puorfo ın lefo yele le.

^{VI} Tiche Nāanmun sor tufö ın lefo bon, ala ı a ala fon tara seen fo naa. ^{VII} Bojüu saa waan bon jaa a wer nyā po ε, na sı kö le de bon jaa yin a wer po ε. ^{VIII} A le jüu, ala ı sı tara na bödiir nı bösursı, sı vē ka a seen sı. ^{IX} A bala na bõoro ıka ba ı tara dēme, ma lon beer kaa chebaa po, ka jol tier nı vödebē ma tōo a nibe chiine sōofö nı a wefö jie. ^X Bojüu libie nõfo ı naa yelbier jaa borö nyur, ka a bamine na bõoro ıka ba le, ba tōon jāan a yelmāe, na ba kpe wöm po.

^{XI} Tiche a fõs 'lo na ı Nāaᅇm̄un nure, tɔɔ yi a anyāna a jaa pɔ, na fɔ turo yeltorsı, na fɔ ı Nāaᅇm̄un nure, tara sɔɔfɔ na fɔ tara nõfɔ, na fɔ tara kānyir, na fɔ ı nı he le le le. ^{XII} Jeb a sɔɔfɔ jɛer na fɔ nyɔɔ a nyevɔr na ba tara baarfɔ taa læe. 'Lo pɔ le a Nāaᅇm̄un bɔɔl fɔ a daar 'lɔnɔ̄ fɔn chiir a fɔ pɔɔ a nyɔɔ niem. ^{XIII} N kpākpāana fɔ naa a Nāaᅇm̄un nyā na koro a bonɔ a jaa nyevɔr niem, nı a Yesu Kırısıto na 'yer a wɔ yelmāe na wɔ chiir a wɔ pɔɔ a nāa Pontius Pilate niem, ^{XIV} n kpākpāana fɔ naa ıka fɔ bɔɔ tara a Nāaᅇm̄un nebinsı ka a ta tara deer, bı 'mabfɔ e, tı tān a sı Soro Yesu Kırısıto waa daar. ^{XV} 'Lo le a Nāaᅇm̄un na waan a sɔɔ 'lo wɔn 'yɔɔ. Nāaᅇm̄un tɛe le seen dānfɔ nı a kpɛɔ, na wɔ ı a nāmune ba jaa Nāa, nı a sorbo ba jaa Soro. ^{XVI} 'Lo tɛe le be be ba kpire e, na wɔ be chāa 'lo pɔ nure na kɔ tɔɔ gbɔr e, a 'lo nure na ba nyere e, bı na tɔɔ nye wɔ e. 'Lo le a 'yɔɔfɔ nı a kpɛɔ seen sɔɔ jaa. A ı a le.

^{XVII} A bala na ı a taraa dēme a pōpāanyā, kpāa ba ıka ba ta wile ba māe bı de a ba tıer 'yɔɔ a bōtarsı ala pɔ e, tiche ba dıel Nāaᅇm̄un nyā na kɔ sı a bōbɔrɔ bɔrɔsı a jaa a sı de chule nı. ^{XVIII} Kpāa ba a ba tōnɔ vıla na ba nõɔ a vıla tōmɔ pɔ, na ba ı yēbɔɔnbɔ pōnɔ a ba bonɔ. ^{XIX} A le ban bine na nābonsı guro nı a nıdaar, ka ba na nye a nyevɔr 'lo na ı a yelmāe nyevɔr.

^{XX} A fõs Timoti, gu a ala ban de 'yɔɔ a fɔ nūu pɔ, na fɔ bar a 'yervor nı a nechıre ala na ba tara par e, ban bɔɔlo a bɔɔfɔ, ^{XXI} bamune na kpākpāana nı a yelsı anyāna, ba bar a sɔɔfɔ sɔr. Nāaᅇm̄un wāefɔ wɔ be a fɔ sɛ̄.

A GĀMA AYI SŪO A PŌOL NA SEB KŪ A TIMOTI

^I Maa Pōol na ı a Yesu Kırısto nıtōnāa tu a Nāaηmun bōfo pō, nı a nee won tur kō sı a nyevor nyā na be a Yesu Kırısto 'yōo, ^{II} seere naa a gān nyā korō a fōo Timoti na ı a n binōnāa. Wāefo, nı nbaal, nı nyā'maar na yi a Sāa Nāaηmun nı a sı Soro Yesu Kırısto jie wō be a fō sē.

^{III} N ma puor a Nāaηmun nyā un tōnō korō yāan nı a n tier wō jaa nıtāa a le a n sāakpāmune na dōo ı, n maa iin a fō yeke ε, naa ma tier fō suorō Nāaηmun korō fō tāsōo nı mōtōo. ^{IV} N ma lieb tier a fō nıbikōo fon ηma, naa buorō ıka n nye fō ka a n puo pel. ^V N lieb tier a fō yelmāe soōfo, a 'lo a fō makōma Loist nı a a fō ma Yunıstı na dōo tara, le le n mı bōon ıka fō mı tara wō naa. ^{VI} A le jūu, n lieb tier fō ıka fō mōo nıbir fire a Nāaηmun kōfo 'lo na be a fō pō un dōo dōol fō a n nuur ka fō nye. ^{VII} Bojūu a Nāaηmun Stε won kō sı ba ı dābāe Stε ε, tiche Stε 'lo na kō sı kpēo ka sı tara nōfo, nı māe nyoofo.

^{VIII} Taa joro vā nı a sı Soro 'yer muolfo ε, bu a maa ban pōo a die pō a wō jūu ε, tiche puo ma a sı 'mataa dire a dōoye a Nāaηmun 'yer nōo muolfo pō, na fō dıel a Nāaηmun kpēo. ^{IX} 'Lo le faa sı na wō buol sı ıka sı ı cheche, a ba ı a sı tōmō jūu le ε, tiche a wō bōfo nı a wō wāefo jūu le. Sı nyen a wāefo nyā a Yesu Kırısto 'yōo tiche ka a wer wa maal. ^X Tiche pōpāanyā, Nāaηmun wiil sın a wāefo nyā tu a sı Fafaara Yesu Kırısto na wa a wer pō, na wō wa tōo kūu tı na wō de a 'yer nōo wiil sı a nyevor na ba tara baarfō ε. ^{XI} A 'yer nōo nyāna jūu le wō ır ma ıka n ı mōmoolo nı nıtōnāa nı wiwile. ^{XII} A anyāna jūu le n dire a dōoye, tiche vā ba kpe ma ε, bojūu n bōon a nıre 'lo un soo naa bōon ıka won gu ma naa tı tān a bıbir 'lōnō nı a ala won de 'yōo a n nuur pō.

^{XIII} Nyoo a 'yer sō ala a le ne fon wō yi a n sē, a soōfo nı a nōfo ala na be a Yesu Kırısto 'yōo. ^{XIV} Gu a yelmāe 'lo a Nāaηmun na de 'yōo a fō nuur pō nı a Nāaηmun Stε soōfo 'lo na be a sı 'yōo.

^{XV} Fō bōon naa ıka a bala ba jaa na be a Astıya tor man bar, Fıgelustı nı Hemogenustı gba mı puo ba naa.

^{XVI} Nāaηmun wō maal vıla kō a Onesiforustı nı a wō yir dēme, bojūu 'lo le ma 'yōonō ma ākpēo, vā ba kpe wō un be a puofo die pō jūu ε. ^{XVII} Wō gba na wa wa a Worom, wō yo bō man nıbijıe tı nye ma. ^{XVIII} A sı Soro wō sōo wō a wō nye maal vıla a 'yer toorfō bıbir daar. Fōo māe bōon naa a le won sōo ma jā be a Efesus.

II

^I Fōo na ı a n bie, pāa kpēme a wāefo 'lo na be a Yesu Kırısto 'yōo. ^{II} A le fon wō a n sē a nyoo bala niem, de wiil a yelmāe dēme mı nı na tōo wiil a ba taaba. ^{III} A fōo mı, puo sı dire a dōoye nıtāa Yesu Kırısto soja māe. ^{IV} A soja 'lo na be a wō tōmō pō, ma buorō naa ıka a wō maalfo a pele a 'lo na de wō a tōmō, ma le tōonō bere a bıbir jaa yelbuorıstı pō ε. ^V Ala ı a bala na joro chıre taa buorō na ıka ba dōo a ba taaba, ba ma jon tu a le ban wile. ^{VI} A kōoraa 'lo na ba joro yāan ε, le ma de a bōdōo. ^{VII} Tier kaa a le un 'yere, bojūu a sı Soro na kō fō naa a jaa par bōofo.

VIII TIER a Yesu KIRISTO na ir a kũu pɔ, na yi a David bala pɔ. A anyãna le ɪ a maa 'yer nõo mɔɔlfɔ, IX a pɔ le n dire a dɔɔye, a ba wa lũ ma nũ bɔjɔrsɩ nɔɔɛr kaar. Tiche baa tɔɔ a Nãanmun 'yer lũ ε. X A le jũu le so, ka nyɔɔ n mãe a bala a Nãanmun na ir jũu ka ba mũ na nye a faafɔ 'lo na be a Yesu KIRISTO 'yɔɔ nũ a Nãanmun tũr.

XI A 'yer na ɪ yelmãe nũ nyã ũka, ala ɪ sũn nũ 'lo le 'mataa kpi, sũn nũ 'lo le na 'mataa tara a nyevɔr. XII Ala ɪ sɩ nyɔɔn sɩ mãe, sũn nũ 'lo le na 'mataa di a nãa. Ala ɪ sɩ chiir wɔ naa, wɔ mũ na chiir sɩ naa. XIII Ala ɪ sũn baa tara yelmãe ε, tiche 'lo chene na tara yelmãe, bojũu wɔ kɔ tɔɔ chiir a wɔ mãe ε.

XIV Mɔɔ nũbir tiere ba a anyãna, na fɔ kpãana ba a Nãanmun niem ũka, ba ta chũre taa nũ a 'yerbie ε. A ba maala vɩla jaa ε, tiche a ma sɔɔn a bala na chele tier. XV Mɔ na fɔ de fɔ mãe kɔ Nãanmun, an ɪ a 'lo mãe le pee fɔ, na fɔ ɪ tɔtɔnɔ 'lo na ba joro vɩ ε, na fɔ wile a yelmãe 'yer na tor. XVI Bar a nechũre ala na ba tara par ε, bojũu a le na jãn nũbe bar ka ba kɔ le ɪ Nãanmun nũbe ε. XVII A ba wiilfɔ na yɔɔn gbɔtor kaar. Humunayas nũ Filetusɩ mũ pɔɔ ba naa. XVIII Ba bar a yelmãe tɩ 'yer ũka kũu pɔ ir fɔ pɔ naa, na ba sɔɔn bamune sɔɔfɔ. XIX Tiche Nãanmun 'yer par kparaa ara na, ka a sebie anyã seb a wɔ pɔ, "A sɩ Soro bɔɔn a bala jaa na ɪ a wɔ nũbe." (A Sorfo Gãn 16:5) Na wɔ le 'yer, "Vẽ ka a bala jaa na bɔɔlo a sɩ Soro yuor, tɔɔ yɩ putuyele pɔ."

XX A yir kpɛε pɔ, bɔdimaal bomo ma ben be, ka amũne ɪ selma, nũ kpãna, tiche ka amũne mũ ɪ daar nũ yɔɔraa, ka amũne ɪ bɔ'yɔɔnsɩ, ka amũne ɪ babãma bomo. XXI Ala ɪ nũre jaa na peeɔn wɔ mãe a bonstɩ anyã ɪn bɔɔl kaar, won kaara na bɔdimaal bomo na tara 'yɔɔfɔ na wɔ oo wɔ mãe tara tɔnɔ kɔ a yir sɔɔ, ka won tɔɔ de maal tɔvɩla jaa borɔ.

XXII Tɔɔ yɩ a polbil ãgãn bɔbɔorsɩ pɔ, na fɔ turo yeltorsɩ, na fɔ tara sɔɔfɔ, nũ nõfɔ, nũ nyã'maar, 'matãan a bala na puoro a sɩ Soro nũ a nyã cheche. XXIII Tor a jɔl ye le nũ a nechũre na ba tara par ε, bojũu a maa yaara tɩ waan jɛer ε. XXIV A ba see ũka a sɩ Soro tɔtɔnɔ wɔ bɔɔrɔ jɛer ε, tiche wɔ maala vɩla korɔ nũre jaa, na wɔ tɔɔ wile, na wɔ tara kãnyir. XXV A bala na chũre, wiil ba jomm, amũne Nãanmun na wa sɔɔ naa ka ba lɛb a ba tier, na ba wa bɔɔ a yelmãe. XXVI Le le a ba tier na yuo a ba faa ba mãe yin a Satan chebaa pɔ, a le won nyɔɔr ba a ba ure a wɔ bɔfɔ.

III

I Tiche bɔɔn a ye le nyãna ũka a bũbir baaraa daar, dɔɔye na ben be. II Nũbe na nõn a ba mãe, libinõnbɔ, mãe 'mɔɔfɔ, ba kɔ 'yɔɔnɔ nũbe ε, na ba kɔ wɔnɔ a ba dɔɔrbo toor ε, ka bon maa see ba ε, na ba kɔ ɪ cheche ε. III Ba maa tara nũre tier ε, ba maa vɛ kɔ nũre ε, na ba sɔɔnɔ taa yoe, baa nyɔɔrɔ ba mãe ε, na ba 'yere 'yerbikpãen, na ba chire yelvɩla. IV Ban ɩn gagarsɩ, na ba ɪ jukpãen dẽme, na ba bɔɔrɔ yuor, ban nõn bɔvɩlɛstɩ gar ban nõ Nãanmun, V ba maal ba mãe Nãanmun puorbo kaar, tɩ chiir a wɔ kpɛɔ. Ta gbɛere ba ε.

VI A ba pɔ le a bamune ma fara kpɩere a yie pɔ na ba yɔɔrɔ bele a pɔbɔ bala na ba bɔɔ a ba tier gaa jie ε, ka a ba yeldebɛ dɔl taa, ka a yeldebɛ jaa volaa ma nyɔɔ ba. VII Ba ma jãna na bũbir jaa tɩ ba maa tɔɔ bɔɔ a yelmãe ε. VIII Nũtãa le a Janɩstɩ nũ Jãbũresɩ na ba sɔɔ a Mosesɩ ε, le mũ le a nũbe banyãna mũ tor a yelmãe, baa tara tier vɩla ε, a sɔɔfɔ ye le jũu, ba ɩn faa.

IX A ba yele kō chen teer ε, a le an kaara a nibe ayi banyāna. Nure jaa na nyen a le ban jol jā.

X Fōō māē gba jaa nyen a n wiilfo bōō, le a n beraa na kaara, bon 'lo in bōōro a n nyevor pō, a n soōfo, a n kānyir, a n nōfo le in ara kpēō, **XI** a dōoye in di, nū a le ban ge ma. Fōō māē bōōn naa a le na pōō ma a Antiok, nū a Ikoniyum, nū a Listira tēn pō, tiche ka a sī Soro faa ma yin a jaa pō. **XII** Sire jaa, a bala jaa na bōōro ūka ba turo a Nāanmūn sōr, na ba pele a Yesu Kırısto pōō, na nyen gefō, **XIII** tiche a putudēme nū a bala na maal ba māē numūn kaar, na kpēn sōōnaa pō, na ba wē, ba bele naa ba taaba, ka ba kpe taa belfō pō. **XIV** Fōō 'lo, mōō nūbir nū a le fon jān na fō sōō de, bojūū fō bōōn a nure 'lo sē fon jān, **XV** nū le a fō bibile sōō jaa fon bōō a Nāanmūn gān, na tōō sōō fō ka fō tara yē, nye faafō, fon sōō de a Yesu Kırısto jūū. **XVI** A Nāanmūn gāma a jaa yi naa a wō sē, na a seē wiilfo, na a wile 'mabfo nū chōōrfo, naa na wiil nure ka wō ı nitor. **XVII** Le le a Nāanmūn nure na bōō na wō kpēme kō tōvūla jaa bōōro.

IV

I N kpāana fō naa a Nāanmūn niem nū a sī Soro Yesu Kırısto na wa tōōr a kūn nū a vōē 'yer, a wō waa daar, nū a wō nāalōō. **II** Mōōlo a 'yer sōō jaa, ka sōr yuon bu ka sōr ba yuo ε, kpāana ba, na fō wile, na fō 'yōōnō ba ākpāen, na fō tara kānyir wile nū. **III** Bojūū sōō waara ka nibe kō le chele a wiilfo ala na tor ε, tiche ka a ba tobo jōōnō ba 'yeryor wōfo 'yōō, ka ba bōōl wiwiilyōō lōōtaar ka ba wile ba le ban bōōro. **IV** Ban pāa lieb puor 'yōō a yelmāē na ba chele a wiilfo ala na ı jire. **V** Tiche fōō 'lo bōōnō sō, na fō tara kānyir a fō dōoye pō, na fō mōōlo 'yere a Nāanmūn 'yer, na fō tō a le a Nāanmūn na bōōro.

VI Bojūū a n nyevor nū a tōmō a Nāanmūn na kō ma ben baaraa ka n kō yaar tı kpi ε. **VII** Maa jeb a jebvūla, naa jo baar tun a le a Nāanmūn na bōōro, naa tara a soōfo. **VIII** Pōpāanyā, a sī Soro na ı a yelmāē tō tōōro bin naa a nyevor nāa jupil gun ma, won na kō ma a daar 'lōnō, maa tē ba le ε, tiche a bala jaa na nō a wō waa.

IX Mō wa a n sē fōfōō jaa. **X** Bojūū Demas na nō a dūna wēr jūū tōr ma naa tı chen a Tesalonika, ka a Kırısın mı chen Galatiya ka Titusı mı chen Dalmatiya. **XI** Luka tēε le be a n sē. Yōōō Maakı ka yı 'mataa wa, bojūū wō tara na tōnō na won sōō ma a tōmō pō. **XII** N tōn Tıchıkusı be a Efesus. **XIII** Fōō wa waara, de a fuuveε 'lo in bar be a Toroyas be a Kapusı sē nū a gāma na fō 'mataa den a seer ala ban seb 'yōō a per gān pō waan.

XIV Aleksanda na ı a sāakuro maal man deēr, a sī Soro na yab won a le won maal ma. **XV** Fōō mı, bōō a wō yele sō, bojūū wō chire naa a le sūn 'yere.

XVI A dōō 'lo n 'yer faa a n māē, nure jaa ba wa pōō ma ε, tiche ba jaa tōr man bar. Nāanmūn wō ta de a le yāan ba sāma ε. **XVII** Tiche a sī Soro ara na gu ma na wō kō ma kpēō, ka a na tu a n 'yōō, ka a 'yerbir tōō mōōl, ka a bala na ba puor ε, wō naa. Le le a Nāanmūn faa ma a jukpēε neε pō. **XVIII** A sī Soro na faa man yin yelbier a jaa pō, na wō chiin ma a wō saaju nāalōō pō. 'Lo le so a tūr bībır nū bībır jaa. A ı a le.

XIX Puor Pırısıla nū Akuila, nū a Onesiforusı yir dēme ba jaa. **XX** Erastus chene na be Korıntı. Torofimust an oōōō ka n bar wō be Miletusı. **XXI** Mō

ti na fɔ wa tɪche ka ɔɔr daar ta. Yubulus puoro fɔ naa ni Pudensɪ ni Linus
ni Kɪlaudiya ni a yɛɛr ba jaa.

^{XXII} A sɪ Soro wɔ be a fɔ sɛ, ka a wɔ wǎɛfɔ be a yɪ jaa sɛ.

A PƆƆL GĀN WŪN SĒB KŪ A TITUSI

^I Maa PƆƆl na ɪ a Nāaŋmɪn tōtōnō nɪ Yesu Kɪristo ntōnāa, Nāaŋmɪn ir man tō ɪka n tɪ sōw a wɔ nɪchel irsti sɔɔfɔ ka ba bōo a yelmāe tɪ turo a le a Nāaŋmɪn na bɔɔɔ ɪka ba turo. ^{II} Ala le ɪ a nyevor na ba tara baarfɔ dōo bōon, a Nāaŋmɪn na ba ŋmaara jir ε, na tur a nεε kɔ sɪ a nyevor nyā ye le sere tɪ bon jaa wa piel. ^{III} A sōw 'lo na sɛɛ na wa ta, Nāaŋmɪn vĕ naa ka a wɔ 'yer gā chāa pɔ, ka n 'yere a le a Nāaŋmɪn nyā na ɪ a sɪ Fafaara na de kɔ ma ɪka n 'yer. ^{IV} N sɛɛre na a gān nyā kɔɔɔ a fōo Titusi na sɔɔ a Yesu jūu, fɔ ɪ naa a n bie. Wāefɔ nɪ nyā'maar na yi a Sāa Nāaŋmɪn nɪ sɪ Fafaara Yesu Kɪristo jie, a be a fɔ sĕ.

^V Le na so ka n bar fɔ a Kirete paal nɪ nyā, ɪka fɔ baar maal a ala na che ka a tor, tɪ na fɔ ir nɪbere a tĕn ala nɪ tāa le un dōo wiil fɔ. ^{VI} A nɪdiere wɔ ta ɪ nɪre 'lo nɪbe na nyere yeldɛbe a wɔ 'yōo ε, wɔ ɪ pɔɔ bō'yen sɔɔ, na wɔ ɪ nɪre 'lo a wɔ bibiir na sɔɔ Nāaŋmɪn, na ba ta ɪ bigāls nɪ bibawōnsɪ ε. ^{VII} A nɪdiere an ɪ Nāaŋmɪn tōmō le wɔ kaara jūu, wɔ ta ɪ tuor kɔ a nɪbe ε, wɔ ta ɪ nɪre suur na ire fɔfɔɔ ε, na wɔ mɪ ta ɪ dānburo ε, wɔ ta ɪ nɪre na jεere, bɪ bɔɔɔ libie na ba tu sɔɔ ε. ^{VIII} Wɔ ɪ nɪre 'lo na diere sāanba, na wɔ nō vɪla maalfɔ, na wɔ ɪ nɪre 'lo na nyɔɔɔ wɔ māe, na wɔ ma ure a le na tor, na wɔ ɪ nɪcheche, tɪ kpāana wɔ māe. ^{IX} Wɔ nyɔɔ a yelmāe 'yer nyā tara kpĕo ntāa le an wiil. Le le won tōo 'yōo a bamune ākpāen nɪ a yelmāe wiilfɔ tɪ den a bala na kpere.

^X Bojūu a ba yoo bala na ɪ a bawōnsɪ nɪ 'yer pɔrsɪ nɪ bĕbelbe bala na yi a yɔŋmarba jie. ^{XI} A sɛɛ naa ɪka fɔ ŋmaa ba sɔɔ, bojūu ba tu naa a ba bɔdɛbe bel yir gbulo nɪbe na ba wile yelsɪ ala na ba sɛɛ ɪka ba wile ε. ^{XII} A ba yĕ sɔɔ kōo gba dōo 'yer a ba 'yer, "Yɪn Kirete dĕme un jir ŋmarba. Yɪ kaara fɪka dōdɛbe, koro dĕme na bɔɔɔ bōdiir tɛɛ." ^{XIII} A dāasɛ nyā un sɪre, a le jūu, kpāa ba nɪbijɛ ka a ba sɔɔfɔ kpĕme a yelmāe wiilfɔ pɔ, ^{XIV} ka ba ta chele a juu nɪbe fuolsɪ nɪ a bala na bar a yelmāe ε. Ba tɔɔ a ba wiilfɔ. ^{XV} Bala jaa na tara potɪvɪla, ye le jaa vɪla na kɔ ba, tɪche bala na tara potɪdɛɛr, na baa sɔɔ de ε, ye le jaa un dɛɛr a ba sĕ. Sɪre jaa le, a ba potɪersɪ dɛɛ naa. ^{XVI} Ba mɪ ɪka ba bōon Nāaŋmɪn tɪche a ba maalfɔ pɔ, ba tɔɔ wɔ naa. Ba un nɪ'laarsɪ, bawōnsɪ na ba sɛɛn vɪla maalfɔ ε.

II

^I Fōo Titusi, wile a nɪbe a le na ɪ a yelmāe wiilfɔ. ^{II} Wile a danyōn ka ba bal nɪbir, le na vĕ naa ka nɪbe 'yōonō ba na ba nyɔɔɔ ba māe, ka a ba sɔɔfɔ nɪ nōfɔ nɪ kānyir tarfɔ chaar kɔ a nɪbe.

^{III} Le mɪ le, wile a pɔonyōn ka ba joro Nāaŋmɪn dābāe na ba ta ɪ gagarɪsɪ ε, bɪ de ba ju 'yōo dāa pɔ ε, tɪche ka ba wile a le na vɪla. ^{IV} Bala wa be a ntō, ban tōon wile a pɔɔbil nɪ yĕ ka ba nō a ba sɪrbe nɪ a ba bibiir, ^V tɪ nyɔɔɔ ba māe nɪ pɔpel, tɪ ɪ tōtōnbɔ a yir na ba maala vɪla, tɪ turo a ba sɪrbe nɛɛ, ka nɪre jaa ta nye yeldɛɛr a ba Nāaŋmɪn 'yer pɔ ε.

^{VI} Le mɪ nɪ wɔ ju le, 'yōo a pɔbil ākpāen ka ba nyɔɔɔ ba māe. ^{VII} Ye le jaa pɔ, vĕ ka ba nye a fōo māe maal vɪla jāne. Vĕ ka ba nye a fɔ nɪbijɛ nɪ yelmāe a fɔ wiilfɔ pɔ, ^{VIII} a fɔ 'yer na tor jūu, fɔ yuor kō tōo sɔɔ ε, ka a vĕ kpɛ a bala na kpere fɔ, bojūu baa nye 'yerdɛɛr jaa na 'yer a sɪ 'yōo ε.

IX Wiil a gbāgbaar ka ba turo a ba nɔberɛ nɛɛ yele jaa pɔ, na yɪ pel a ba puor na yɪ ta lɛrɛ ba nɛɛ ɛ. **X** Ba tara yelmāɛ yele jaa pɔ, na ba ta juro a ba puor ɛ. Yɪn be ɪrɛ a lɛ, yele jaa yɪn maala, ban nyɛ naa a sɪ Nāanmɪn nyā na ɪ a sɪ yeldɛɛr Fafaara 'yer nōmō a ba sɛ.

XI Bojūu a Nāanmɪn wiil sɪ naa a wɔ wāɛfɔ ka nɪrɛ jaa na tōɔ nyɛ faafɔ. **XII** A wile sɪ naa ka sɪ na tōɔ lɛɓ puor 'yōɔ a ala Nāanmɪn na 'laar, bɪ vɛ ka a wɛr nyā vɔlaa dib sɪ ɛ, tɪ kpɪɛrɛ nɪ māɛ nyɔɔfɔ nɪ yeltɔrɪ nɪ yelmāɛ a dɪna wɛr nyā pɔ. **XIII** A lɛ sɪn chɛnɛ chɛlɛ ka a wɛr nyā pɔ, sɪ chɛnɛ na chɛlɛ a bɪbɪr kpɛɛ 'lɔ a sɪ Nāanmɪn nɪ a Yesu Kɪrɪsɪtɔ na ɪ a sɪ Fafaara na lɛɓ wa nɪ a wɔ kpɛɔ. **XIV** 'Lɔ lɛ kpi a sɪ jūu na wɔ da sɪ faa sɪ yɪn a putuyɛlɛ nyā pɔ, na wɔ pɛɛ a sɪ dɛbɛ bar ka sɪ ɪ wɔ māɛ nɪɓɛ, ka vɪla maalfɔ ɪ sɪ vɔlaa.

XV Wile a anyāna, na fɔ 'yōɔn ba ākpāɛn tɪ kpāana ba nɪbɪjɛ. Ta vɛ ka nɪrɛ jaa kaa fɔ pɔɔɔ ɛ.

III

I Tɪɛr a Yesu turbo ɪka ba turo a ba nɔberɛ nɪ a kpāɛn dɛmɛ nɛɛ tɪ turo a lɛ jaa ban 'yer, na ba chɔɔr gu vɪla jaa maalfɔ. **II** Ba ta ma nɪmara taa poe ɛ, tɪchɛ ba tara nyā'maar nɪ nɪrɛ jaa na ba tɪɛrɛ taa yele. Ba siir ba māɛ sɪrɛ jaa ka nɪɓɛ nyɛ.

III Sɪ mɪ dōɔ ɪ jɔlɔ a ba kaar nɪ bawōnɪsɪ ka a Satan bel sɪ ka a wɛr nyā bonɪsɪ a jaa ma ɪrɛ sɪ vɔlaa, ka sɪ lɛɓ gbāgbaar, na sɪ pāa kpɪɛrɛ nɪ ger nɪ nyuur, ka ba 'laar sɪ, ka sɪ mɪ 'laar 'laar taa. **IV** Tɪchɛ a sōɔ na wa ta, a sɪ Fafaara Nāanmɪn maal vɪla nɪ a wɔ nōfɔ na wa wa, **V** wɔ faa sɪ naa, a ba ɪ a sɪ yɛlvɪɛl sɪn maal jūu ɛ, tɪchɛ a wɔ nɪbaal jūu lɛ. Wɔ faa sɪ naa na wɔ pɛɛ sɪ tu a dɔɔfɔ gbɛɛ ayɪ ka a wɔ Sɪɛ maal sɪ a sɪ ɪ nɪpaalaa, **VI** a Sɪɛ nyā lɛ a Nāanmɪn tu a Yesu na ɪ a sɪ Fafaara 'yōɔ kɔ sɪ. **VII** A lɛ lɛ, wɔn ben maal sɪ ka sɪ tor a wɔ wāɛfɔ jūu, sɪ ɪn a wɔ bōdirbɛ, na sɪ lob yāan bar guro nɪ a nyɛvɔr 'lɔ na ba tara baarfɔ ɛ. **VIII** Yelmāɛ 'yer nɪ nyā, n bɔɔɔ naa ɪka fɔ dɔ ara a yɛlɪs anyāna pɔ wile nɪbɪjɛ, a lɛn vɛ naa ka a bala na sɔɔ Nāanmɪn, dɛ a ba sōɔ nɪ a ba tɪɛr ɪrɛ nɪ yɛlvɪɛlɪsɪ tɛɛ. A lɛ vɪɛlɛ naa tara tōnō kɔ nɪrɛ jaa.

IX Tɪchɛ ta chɛlɛ a jɔl chiirfɔ nɪ lɛ a sākpaɪmɪnɛ na tu taa mana bɪ jɛɛrɛ a nɛɛ 'lɔ ban bin a kōro jaa ɛ, bojūu a anyāna ba tara tōnō ɛ. **X** Kpāa nɪrɛ 'lɔ na ooro gbɛbō'yɛn, 'lɔ wa tɔr, lɛ kpāa wɔ a gbɛɛ ayɪ sɔɔ. 'Lɔ lɛ wa tɔr, fɔ ɪr nūu tɪchɛ wɔ bar. **XI** Fōɔ māɛ bōɔn ɪka a nɪrɛ nyā tɔ sɔɔ lo naa, wɔ māɛ bōɔn naa ɪka wɔ ɪn dɛɛr.

XII N bɔɔɔ naa ɪka n tō Atɪmasɪ bɪ Tɪchɪkɪsɪtɪ a fɔ sɛ, āsɔɔ jaa na wa tɪ, mō tɪ na fɔ tuor ma a bɛ a Nɪkopolɪs, bojūu bɛ lɛ n bɔɔɔɔ ɪka n chɛn a ɔɔr sōɔ. **XIII** Mō na fɔ sōɔ a 'yer tɔɔɔɔ Jɛnasɪ nɪ Apolɔsɪ ka ba ta faa bon jaa a sɔr pɔ ɛ. **XIV** Vɛ ka a sɪ nɪɓɛ jān vɪla maalfɔ ka ban tōɔ maal a ala ban bɔɔɔɔ na ba ta ɪ nɪhayasɪ ɛ.

XV Bala jaa na bɛ ka a n sɛ, puoro fɔ naa. Puor a bala na nō sɪ a sɔɔfɔ jūu. A wāɛfɔ a bɛ a yɪ jaa sɛ.

A PƆOL GĀN WŪN SĒB KŪ A FILEMON

^I Maa Pɔol ban pɔɔ die pɔ a Yesu Kɪrisito jūu nɪ Timoti na ɪ a sɪ yebe, le seere kɔrɔ a Filemon na ɪ a sɪ badatuo na wɔ ɪ a sɪ tɔtɔtɔ āsɔɔ, ^{II} na sɪ mɪ seere kɔrɔ Aftya na ɪ a sɪ yepɔɔ, nɪ Archipus na ɪ a sɪ soja āsɔɔ, nɪ a pupuorbiir bala na ma 'lɔɔ a fɔ yir puor. ^{III} Wāefɔ nɪ nyā'maar na yi a sɪ Sāa Nāanmɪn nɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrisito sɛ, a be a fɔ sɛ.

^{IV} N ma puor Nāanmɪn yāan sɔɔ jaa, naa ma pɔrɔ a fɔ yuor a n Nāanmɪn sɔɔrfɔ pɔ, ^V bojūu n wŋn a fɔ sɔɔfɔ fon tara a sɪ Soro Yesu 'yɔɔ, nɪ a nŋfɔ fon tara nɪ a Nāanmɪn nɪbe ba jaa. ^{VI} N sɔɔrɔ na Nāanmɪn ɪka fɔ mŋɔ nɪbir fŋɔ wa mana a sɔɔfɔ 'yer, na fɔ tara par bŋɔfɔ nɪ a yelɪel ala sɪn tara a Kɪrisito 'yɔɔ. ^{VII} N yebe, a fɔ nŋfɔ vɛn ka n chile, na a 'yɔɔ ma ākpɛɔ, bojūu fɔ 'maan a Nāanmɪn nɪbe nyān.

^{VIII} A le jūu, ɪn naa tŋɔ che nyāa a Yesu 'yɔɔ gba naa kpāa fɔ ɪka fɔ tŋ a le an sɛɛ ɪka fɔ tŋ, ^{IX} tɪche n sɔɔrɔ fɔ naa a nŋfɔ jūu. Maa Pɔol pāa ɪn danyɔɔ, naa ɪ nɪre ban pɔɔ die pɔ a Yesu Kɪrisito jūu. ^X N sɔɔrɔ fɔ naa a Onusumɔsɪ na ɪ a maa bie, 'lɔ le lieb a n bie a sɔɔ 'lŋnŋ ban 'yɔɔ ma a bŋjɔrsɪ. ^{XI} A sɔɔ kŋɔ, waa dŋɔ tara tŋnŋ kŋ fɔ ε, tɪche pŋpāanyā wɔ tara na tŋnŋ kŋ a fŋɔ nɪ a maa.

^{XII} N tŋnŋ wɔ naa, wɔ ɪn a maa māe nyāa ɪka wɔ lieb wa a fɔ sɛ. ^{XIII} ɪn taa nŋn ɪka wɔ be a n sɛ na wɔ ta de a fɔ jie sŋnŋ ma ban 'yɔɔ ma a bŋjɔrsɪ a 'yer nŋɔ mɔɔlfɔ jūu, ^{XIV} tɪche n ba bɔɔrɔ ɪka n maal yebe jaa ka maa ba sɔɔr fɔ kaa ε, ka a vɪla jaa na yi a fɔ nyāa pɔ naa taa ɪ firfɔ ε. ^{XV} Amɪne sɛ, ala le tŋɔ so ka wɔ ŋmaa yi a fɔ sɛ a bālāa, tɪche na won le wa be a fɔ sɛ jaa kpo kpo. ^{XVI} Pŋpāanyā waa le chene ɪ gbāgbaa ε, tɪche wɔ ɪn gar gbāgbaa, na wɔ ɪ yebe kŋ fɔ. Wɔ ɪn nɪre ɪn nŋ ka fɔ mɪ gba nŋ, won ɪ nɪre nɪ yebe a sɪ Soro 'yɔɔ.

^{XVII} A le jūu, ala ɪ fɔ nye man ka n ɪ a fɔ tɔtɔtɔ sɔɔ, de wɔ nɪtāa a le fon taa sɔɔ de ma. ^{XVIII} Ala ɪ wɔ wa maal fon deɛr bɪ wɔ di fon sān, de pɔɔ a maa sān pɔ. ^{XIX} Maa Pɔol le seere a yebe nyā nɪ a maa māe nūu. ɪn yab fɔ naa. N kŋ 'yer 'yer jaa ɪka a fŋɔ māe gba mɪ di man sān ε. ^{XX} ŋɔ, n yebe, vɛ ka n nye a tŋnŋ nyā yin a fɔ sɛ a sɪ Soro 'yɔɔ, 'maa a n nyāa a Kɪrisito 'yɔɔ. ^{XXI} N bar tɪer a fɔ nɛɛ tufɔ jūu, naa seere kɔrɔ fɔ bŋɔn ɪka fon maal gar a le ɪn sɔɔr fɔ ɪka fɔ maal.

^{XXII} Yebe bŋ'yen na che, chɔɔr sāan gaa jie bar ma. A yɪ Nāanmɪn sɔɔrfɔ jūu, n tɪer ɪka won sɔɔ naa ka a nɪbe banyāna yuo ma a pɔɔfɔ die pɔ, ka n wa a yɪ sɛ.

^{XXIII} Epafaras na ɪ a n tɔ sɔɔ ban 'mataa pɔɔ a die pɔ a Yesu Kɪrisito jūu, puoro fɔ naa. ^{XXIV} Ka Maakɪ mɪ nɪ Aristakus nɪ Demas nɪ Luka na ɪ a n taaba tŋtŋnɔ, mɪ puoro fɔ naa.

^{XXV} A sɪ Soro Yesu Kɪrisito wāefɔ wɔ be a fɔ sɛ.

A HEBURU NIBE GĀN

I A sōo 'lo na dōo po, Nāanmīn tun a wō 'ye'yerbe sē na wō 'yer 'yer dēdēme kō a sī sāamune sōi yoo jaa pō, II tiche a ber baaraa anyā 'lo, wō 'yer 'yer kō sī tun a wō Bie wōn ir ka wōn ɪ a bonst a jaa bōdire. 'Lo 'yōo lē wō mī dōo tu maal a wer wō jaa. III A Bie lē ɪ a Nāanmīn tur chāa, na wō kaara a Nāanmīn kaar jaa chō, ka a wō 'yer na tara kpēo lē wō tien a bonst a jaa taale. A lē wōn wa pēe a yelbier baar, wō don tī jāne a Tur Sōo nūsōo jie be a saaju. IV Lē lē wō pāa gar a malakast ba jaa, ka a yuor 'lo wōn nye, mī gar a ba bon.

V Bojūu Nāanmīn ba dōo 'yer kō a malaka āsōo jaa ūka, "Fō un a n Bie, dīna n lēb a fō Sāa", (*Yiel Gān 2:7*) bu 'yer go ūka, "In ɪ naa a wō Sāa, ka wō mī ɪ a n Bie"? (*2 Samuwel 7:14*) VI A nī mī go, a lē wōn waara nī a wō Bidadōo ka a wer pō, wō 'yer naa, "Vē ka a Nāanmīn malakast ba jaa gbur dumo puor wō." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 32:43*) VII A malakast 'lo, nūtō lē a Nāanmīn gān 'yer a ba 'yer, "Nāanmīn maal a malakast sesebe kaar. Ba un a wō tōtōnbo kaara fika būu 'luraa kaar." (*Yiel Gān 104:4*)

VIII Tiche, nūtō lē a Nāanmīn gān mī 'yer a Bie 'yer, "Nāanmīn, a fō nāalōo na ben be bībir nī bībir jaa, ka a torfō ɪ a fō nāalōo dāgbal. IX Fō nōn torfō tī na fō 'laar putuyele. A lē jūu, Nāanmīn na ɪ a fō Nāanmīn, 'mōo fō naa ka fō do gar a fō taaba ba jaa, a lē wōn por a popel kāa 'yōo fō." (*Yiel Gān 45:6, 7*) X A Nāanmīn gān lē 'yer naa, "A pielfō daar a fōo Soro, fōo lē kpar a tēe par, ka a saaju wō jaa ɪ a fō nuur tōmō. XI A jaa na wa sōo naa, tiche ka fōo 'lo be be, a jaa na wa koraa naa chier fōbaa kaar. XII Fōn pilāa naa fika fuu, naa lēb fōor kaar. Tiche ka a fōo 'lo chene a lē ne, ka a fō yuomo ba tara baarfō ε." (*Yiel Gān 102:25-27*)

XIII Malaka buor sōo lē a Nāanmīn dōo wa 'yer kō ūka, "Jāne a n nūsōo jie, ka n wa de a fō dōdēme ka ba ɪ a fō gbēe dōalfō jie"? (*Yiel Gān 110:1*) XIV A ba ɪ a malakast ba jaa ɪ naa a sītōnst a Nāanmīn na ma ir tō, ka ba wa sōnō a bala na nye a faafō ε?

II

I Sī bōo chele sō, a lē jūu ka a bon 'lo sūn wō, ka sī taa sal lo ε. II Bojūu ala ɪ a malakast 'yer ban dōo 'yer un yelmāe, ka a nire 'lo jaa na jeb a 'yer bu tōr a 'yer, ma nyen a toor tōofō 'lo na tor, III ŋmune lē a sūn mī na ɪ chāe, ala ɪ sī kaa naa a faa kpēe nyā pōrō? A sī Soro lē dōo nie 'yer a faafō nyā 'yer, ka a bala na wō naa pāa mī man jaa ne ne ne kō sī. IV Nāanmīn mī sōo naa na wō de jānst, nī tōfersī, nī ne'maa tōdēdēme, nī a lē wōn kō sī a wō Stē, na wō kō āsōo jaa a lē na ɪ a wō bōfō.

V A ba ɪ a malakast lē na so a wer 'lo na waara ε, a 'lo 'yer sūn ben 'yere ε. VI Tiche a jie āsōo nire āsōo mī 'yer naa, "Bo lē nire ɪ, ka fō tara a wō tier, bu nīsaal bie mī ɪ ka fon tara a wō tier? VII Fōo lē maal wō, a wō ɪ jaa pōor ka a malakast gar wō, fō den tur nī 'yōofō kō wō. VIII Na fō de bonst a jaa bin a wō gbēe pīlem." (*Yiel Gān 8:4-6*) Nāanmīn den bonst a jaa kō wō, bon jaa ba be be ka waa tōo wō ε. Tiche a pōpānyā, saa nye bonst a jaa na siir ba mēe kō wō ε. IX Tiche sī nyen a Yēsu wōn vē ka wō

ı jaa puor ka a malakası gar wɔ, wɔ den tur ni 'yɔɔfo kɔ wɔ, bojũu wɔ din a kũu dɔɔye, ka a Nāanmɔn wāefɔ vɛ a wɔ lem kũu kaa kɔ nɔre jaa.

^X Wɔn waara ni dabil yɔɔ a wɔ tur pɔ, a seen kɔ Nāanmɔn, a 'lo na so bonst a jaa, ni a 'lo 'yɔɔ bon jaa na tu be be, ka wɔ maal a ba ni dɔɔn 'lo na faara ba ka wɔ ı cheche tu a wɔ dɔɔye difo pɔ. ^{XI} Ka a nɔre 'lo na maala a nibe ka ba ıre cheche, ni a bala mi na ı a cheche ı sãa bõ'yen bibiir. A le jũu, vã ba korɔ a Yesu won boolo ba yeer ε, ^{XII} na wɔ 'yere, "In pur a fo yuor kɔ a n yeer, naa yiel yiel peen fo a bala na duo puoro fo niem." (*Yiel Gãn 22:22*) ^{XIII} A ni mi go, "In diel a n Nāanmɔn." (*Isaiya 8:17*) Na wɔ le 'yer go, "Maa ni nyã ni a bibiir bala a Nāanmɔn na kɔ ma." (*Isaiya 8:18*)

^{XIV} A bibiir na tara a āgãn ni a jãt jũu, ba mi dɔɔn a Yesu ka wɔ ı a ba āsɔɔ, wɔ maal a le, ka a wɔ kũu na tɔɔ sɔɔ a Satan nyã na tara a kũu kpɛɔ bar, ^{XV} na won faa a bala jaa bar ban dɔɔ, ka a kũu dābāe maal ba a ba lieb gbāgbaar. ^{XVI} Yelmāe jaa a ba ı a malakası 'yɔɔ le wɔ waan a sɔɔfo nyã ε, tiche a Abraham yɔn 'yɔɔ le. ^{XVII} Nitɔnɔ jũu le so, ka a Nāanmɔn maal wɔ a wɔ nyetāan a wɔ yeer. Ka a le vɛ a wɔ ı nubaal kaara na wɔ ı a bɔɔrlo nɔkpɛe na tara yelmāe a Nāanmɔn tɔmɔ pɔ, na won tɔɔ de a wɔ māe lon a bɔɔr ka a nibe yeldeer baar. ^{XVIII} Bojũu a wɔ māe mi din tuo a beer kaa pɔ, wɔ mi na tɔɔn sɔɔ a bala jaa a beer kaa na nyɔɔ.

III

^I A le jũu, yeer na ba tara chefo ε, na yi puɔ a saaju boolfɔ pɔ, yi yuo a yi tier kɔ a Yesu, a nitɔnāa ni a bɔɔrlo nɔkpɛe nyã 'yer sin 'yere. ^{II} Wɔ tara na yelmāe kɔ a 'lo na ir wɔ, nitāa le a Mosesi mi na dɔɔ tara yelmāe a Nāanmɔn yir wɔ jaa pɔ. ^{III} Yesu nyen 'yɔɔfo na see na wɔ gar a Mosesi, nitāa le a nɔre 'lo na me a yir na ma nye a 'yɔɔfo gar a yir mae. ^{IV} Bojũu a yir jaa, nɔre kɔɔ le ma me, tiche Nāanmɔn le me a bonst a jaa. ^V Mosesi dɔɔ ı a tɔtɔnɔ na tara yelmāe a Nāanmɔn yir wɔ jaa pɔ, na wɔ dire a ala won wa 'yer daar kɔɔ dāasɛ. ^{VI} Tiche a Kırısıto na ı a Nāanmɔn Bie, wɔ tara na yelmāe ni a Nāanmɔn yir. Sin le ı a wɔ yir, ala ı sɔ nyɔɔn nyãa ni a tiertɔfo 'lo sin bɔɔrɔ ni a yuor.

^{VII} Le le a Nāanmɔn Sıe dɔɔ 'yer, "Dına ala ı fu wɔn a Nāanmɔn kɔkɔr, ^{VIII} yi taa ıre wa kpɛme a yi nyãa nitāa le yin dɔɔ chur wɔ ε, a sɔɔ 'lo yin dɔɔ beere wɔ kaara be a mɔgɔɔ pɔ. ^{IX} Be le a yi sãakpãmune beer ma kaa na ba mɔn ma lɛɛɛ ti tãn yuom ljaayi, na ba nye a le ın ı. ^X Ala le so ka n nyen a nibe bala suur naa 'yer, 'A ba tierst ma yeyele naa. Baa bɔɔ a n sɔı ε.' ^{XI} Le le, n nyen suur naa pɔ 'yer, 'Baa be jaa na wa kpe a n pɛnfɔ pɔ go ε.' "

^{XII} N yeer, yi bɔɔ gu yi mae ka āsɔɔ jaa taa tara yeldeer bu nyãa na ba sɔɔ de ε, na wɔ lieb a wɔ mae yin a Nāanmɔn na ba kpire sɛ ε. ^{XIII} Tiche yi 'yɔɔnɔ taa ākpāen bɔbir jaa, nitāa a bɔbir na chene ka ba boolo a dına, ka yelbier taa bel āsɔɔ jaa ka wɔ kpɛme a wɔ nyãa ε. ^{XIV} Sı wa naa ka a sin ni a Kırısıto na wa lɔɔ pɔ, ala ı sɔ ban gber ti tãn a baaraa, a le sin dɔɔ bar tier, ^{XV} fika a le an ben 'yer, "Dına, yin wa wɔ a Nāanmɔn kɔkɔr, yi taa ıre wa kpɛme a yi nyãa ε, nitāa le yin dɔɔ chur wɔ ε." (*Yiel Gãn 95:7, 8*)

^{XVI} Ba boo le dɔɔ wɔ ti chure? A ba ı a bala Mosesi na dɔɔ tara yin a Ijipiti tee pɔ le ε? ^{XVII} Ba boo mi le a Nāanmɔn dɔɔ nyen a suur a yuom ljaayi? A ba ı a bala na maal a deer ε, na ba lo kpi be a mɔgɔɔ pɔ le ε?

XVIII Ba boo mɪ lɛ a Nāaŋmɪn pɔ 'yer ɪka ba kɔ̃ kpe a wɔ pɛnfɔ jie ɛ, a ba ɪ a bala na dɔɔ tɔr a wɔ nɛɛ tufɔ bar lɛ ɛ? XIX Lɛ lɛ, sɪ nyen ban ba tɔɔ kpe ɛ, bojūu baa tara sɔɔfɔ ɛ.

IV

I A lɛ jūu, an ɪ a Nāaŋmɪn tɪr a wɔ nɛɛ a wɔ pɛnfɔ pɔ kpɛfɔ na chɛnɛ bɛ bɛ, yɪ ɪ a sɪ bɔɔnɔ̃ sɔ̃, ka a āsɔɔ jaa taa wa kpe faa ɛ. II Bojūu a sɪn mɪ, ba mɔɔl a 'yer nɔɔ kɔ sɪ, nɪtāa lɛ ban dɔɔ 'yer kɔ ba. Tɪchɛ a 'yer ban dɔɔ mɔɔl kɔ ba, ba tara tɔnɔ̃ ɛ, bojūu a 'yer tɛɛ lɛ ba wɔ, baa de sɔɔfɔ pɔɔ ɛ. III Pɔpāanyā, a sɪn bala na sɔɔ de kpɛn a pɛnfɔ nyā pɔ, nɪtāa lɛ a Nāaŋmɪn na dɔɔ 'yer, "N nyen suur naa pɔ 'yer, baa bɛ jaa na wa kpe a n pɛnfɔ pɔ go ɛ." (Yiel Gān 95:11) Tɪchɛ wɔ tɔn a wɔ tɔmɔ̃ baar yɪ a wɛr pielfɔ daar jaa. IV Bojūu a jie āsɔɔ wɔ 'yer naa a bɛr ayopɔi daar 'yer, "A bɛr ayopɔi daar, Nāaŋmɪn bar a wɔ tɔmɔ̃ a jaa tɪ pɛn." (A Pielɔfɔ Gān 2:2) V A 'yerbie anyāna nɪ a ju pɔ, wɔ lɛ 'yer naa, "Baa bɛ jaa na wa kpe a n pɛnfɔ pɔ ɛ."

VI Sor chɛnɛ na yuo ka bamunɛ na kpe a pɛnfɔ nyā pɔ, ka a bala ban de nie mɔɔl a 'yer nɔɔ nyā kɔ, ba tɔɔ kpe ɛ, bojūu bawɔnsɪ lɛ ba ɪ. VII A lɛ jūu, Nāaŋmɪn lɛ ir bɪbir āsɔɔ na wɔ bɔɔlɔ wɔ dɪna, a kor lɛɛɛ tɪchɛ a wɔ lɛ wa tu a Nāa David 'yɔɔ 'yer a lɛ nɛ won dɔɔ 'yer, "Dɪna yɪn wa wɔ a Nāaŋmɪn kɔkɔr, yɪ taa ɪrɛ wa kpɛmɛ a yɪ nyān ɛ." (Yiel Gān 95:7-8)

VIII Bojūu ala ɪ a Josua dɔɔ tɔɔn a nɪbɛ kpɛn a pɛnfɔ nyā pɔ, Nāaŋmɪn kɔ̃ naa lɛ 'yer bɪbir āsɔɔ 'yer go ɛ. I IX A bɛr Ayopɔi 'Lɔ Pɛnfɔ chɛnɛ na bɛ bɛ kɔ a Nāaŋmɪn nɪbɛ. X Bojūu nɪrɛ jaa na wa kpe a Nāaŋmɪn pɛnfɔ nyā pɔ, wɔ mɪ ma pɛn naa a wɔ māɛ tɔmɔ̃ pɔ, nɪtāa lɛ a Nāaŋmɪn māɛ na pɛn a wɔ tɔmɔ̃ pɔ. XI A lɛ jūu, yɪ ɪ a sɪ mɔɔrɔ̃ ɪka sɪ kpe a pɛnfɔ nyā pɔ, ka nɪrɛ āsɔɔ jaa taa ɪ bawɔnɔ a ba kaar na wɔ bār lɔ ɛ.

XII Bojūu Nāaŋmɪn 'yer un bɔnɪbir, na wɔ ma pulpɛ, na wɔ dire gar sɔbɔraa. Wɔ ma ŋmaan jaa kpe tɪ gbɛm a sɪɛ, na wɔ 'mar a kɔɔr, na wɔ wɛl a choofɔ jɪir tɪ tān a kɔɔr kāa pɔ. Wɔ ma tɔɔr tɪɛr nɪ bɛfɔsɪ a jaa na bɛ nɪrɛ nyāa pɔ 'yer. XIII Bon jaa ba bɛ ka a bɔ̃maalsɪ pɔ naa sɔɔl a Nāaŋmɪn niɛm ɛ. Bon jaa ba pɔɔ ɛ, a jaa dɪɛl a wɔ niɛm. 'Lɔ lɛ sɪn wa man a yeɛ a jaa kɔ.

XIV A lɛ jūu, sɪn bɛn tara a bɔɔrlo nɪkpɛɛ na gar a bɔɔrlo nɪbɛrɛ ba jaa a wɔ do a bɛ a saaju, Yesu na ɪ a Nāaŋmɪn Bie, yɪ ɪ a sɪ ba gbɛr a sɪ sɔɔfɔ nyā sɪn sɔɔ pɔ. XV Bojūu, saa tara a bɔɔrlo nɪkpɛɛ 'lɔ na kɔ̃ tɔɔ kaa a sɪ balfɔ ɛ, tɪchɛ sɪ tara na a 'lɔ mɪ a bɛɛr kaa bɔrɔ bɔrɔ na dɔɔ nyɔɔ a sɪn mɪ kaar, tɪchɛ waa ɪ yɛlbier ɛ. XVI Yɪ ɪ a sɪ daa yɪ a wɔ wāɛfɔ nāa dakɔɔ par nɪ nyāa, na sɪ tɪ de a wɔ nɪbaal na sɪ nyɛ wāɛfɔ, ka a sɔ̃s sɪ a sɔ̃ɔ 'lɔ an wa wɔnɔ̃ sɪ.

V

I A Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪkpɛɛ, ba ma kāan ir wɔ a nɪbɛ pɔ, na ba ir wɔ a wɔ ma ara kɔ ba nɪ a Nāaŋmɪn sālɔɔ, na wɔ ma de a ba kɔfɔsɪ nɪ a ba bɔɔrlo bonɪ loro nɪ a ba yɛldɛbɛ bɔɔr. II Wɔ ma tɔɔn 'mɔ̃ɔn a bala na ba bɔɔ ɛ, tɪ chiine a jiyuo, bojūu a 'lɔ māɛ mɪ ba tara kpɛɔ ɛ. III A anyāna jūu lɛ so a wɔ ma de nie lɔ a wɔ māɛ tulfɔ bɔɔr baar, tɪ pāa 'matāan a nɪbɛ ba jaa yɛldɛbɛ bɔɔr.

¹ IV:VIII 4:8 A Josua nyāna lɛ dɔɔ de a Isral nɪbɛ nie ka ba chɛn a Kanaan tɛɛ pɔ, a Mosesɪ na wɔ kpi, a tɛɛ nyā lɛ a Nāaŋmɪn dɔɔ tɪr a nɛɛ kɔ ba. (A Tɔmɔ̃ 7:45; nɪ Josua 1:1-9)

^{IV} Nure jaa maa bõn kaa ir a 'yõõfo nyāna ko a wo mǎe ε, Nāanm̄n le ma bool wo, nitāa le won dõo bool a Aaron. ^V Le mi le, a Kiris̄to ba de a 'yõõfo nyā ko a wo mǎe ε, na wo wa leb a boorlo nukp̄εε ε. Tiche Nāanm̄n mi le 'yer ko wo, "Fõõ le i a n Bie, dina n leb a fo Sāa." *(Yiel Gān 2:7)* ^{VI} A le 'yer a jie āsõõ go, "Fõõ le a boorlo kpo kpo, nitāa a Melkijedek kaar." ² *(Yiel Gān 110:4)*

^{VII} A le daar a Yesu na be ka a tēe pō, wo den soorfō soor Nāanm̄n kōn nubikõõ ko a Nāanm̄n nyā na tōõ faa wo a kūu pō, ka a Nāanm̄n wō a wo soorfō, bojūu wo den 'yõõfo siir a wo mǎe. ^{VIII} Wo gba na i a bie, wo jān nēε tufō yi a wo wōm pō. ^{IX} Wōn wa maal a le an sēε ika wo maal baar, wo leb a faafō soõ ko a bala jaa na soõ tu a wo nēε. ^X Nāanm̄n le ir wo a wo i a boorlo nukp̄εε a Melkijedek kaar.

^{XI} Si tara na yōõ naa 'yer tun a yele anyāna pō, tiche ka a par wiilfo kp̄εme, bojūu a yi bõõfo ba tal tēer ε. ^{XII} Yelmāe, a sēε naa a sōõ nyāna pō, ka yun taa i wiwiilbe, ti yi chene boorõ nure ika wo wiil yi a Nāanm̄n 'yerbidõõ ala go. Bir le yi chene boorõ, yaa ta saa difō ε. ^{XIII} Isoõ jaa na chene 'yene bir, wo chene na i bipila. A wo yē ba tal tēer a won tōõ bõõ a yeltors̄i ban wile par ε. ^{XIV} Tiche nubere bon le saa, bala 'lo din nye ka a ml ba, ka ba bõõ v̄la ni dēer.

VI

^I A le jūu, yi i a si bar a Kiris̄to 'yer pielfō ye, ti chiine niem here nubere. Yi ta le v̄ε ka si porõ a tier lebfo yuor go ε, ni tōdēer jaa borõ na chiine kūu pō ε, ni le an sēε ika fo tara a Nāanm̄n soõfo, ^{II} ni a Nāanm̄n kōõ sofo wiilfo, ni nuur dōõlfō ye, ni kūu pō irfō ni a 'yer tōorfō ye. ^{III} Ala i Nāanm̄n soõ naa, s̄in un a le.

^{IV} An un tuo ko a bala na dōõ nye a chāa, a bala na lem a saaju kofō kaa, na ba 'mataa pōn a Nāanm̄n Siε, ^V a bala na lem a Nāanm̄n 'yer v̄la kaa, ni a kp̄εõ 'lo na waara a baaraa daar. ^{VI} Ala i ba faan lo, an un tuo ka ba le waan ba a ba wa nye tier lebfo, bojūu a ba borfo le kpara naa a Nāanm̄n Bie a daa ju go, na ba le 'yõõ ka a niyōõ le wuolo wo.

^{VII} A le a tēe na ma nyū a sabie kōõ na ma loro na wo bul a bon̄s̄i ala na tara tōnõ ko a bala na ko, ma nyen a Nāanm̄n sōõfo. ^{VIII} Tiche a tēe 'lo na ma bul a ḡoor ni a mo-ur, waa tara tōnõ ε, ti na wo be pō 'yõõfo pō. A baarfō daar būu le na di wo.

^{IX} Si gban 'yere a anyāna, barmine, si bar tier a yi jie, na si bõõn yin tara bõs̄õn, bõs̄õn ala na l̄õõn a faafō. ^X Nāanm̄n ba i nubur bur ε. Wo kō iin a yi tōmõ ni a yi nōfo yin wiil ko wo ε, na yi sōõ a wo n̄be ti chene sōnõ ba. ^{XI} Si boorõ naa ika a yi āsõõ jaa wo mōõ nubir maala a le ne ti t̄ān a baaraa, na yi kō baala a yi tier̄to jie ε. ^{XII} Saa boorõ ika yi i koro dēme ε, tiche yi tōorõ a bala na tu a soõfo pō tara kānyir nyen a bon̄s̄i ala a Nāanm̄n na tir a nēε.

^{XIII} Le a Nāanm̄n na tire a nēε korõ a Abraham, nure jaa na ba be be gar wo a won pōn jūu, wo pōn naa a wo mǎe, ^{XIV} na wo 'yere, "Yelmāe jaa le, un sōõ fo naa, naa v̄ε ka a fo bal par paal." *(A Pielfo)*

2 v:VI 5:6 A Melkijedek dõõ i a Nāanm̄n boor loro. 'Lo le ko a Abraham a paanõõ ni a dāa na wo soor Nāanm̄n ika wo sōõ i a Abraham. Abraham mi kon a Melkijedek kofos̄. (A Pielfo Gān 14:17-20, ni Heburu Gān 7:1-10)

Gān 22:17) ^{XV} Le le a Abraham tara a kānyir na wō chel lēē wa de a le a Nāanmūn na tīr a nēē kō wō.

^{XVI} Nīrē ma den a nīrē 'lo na gar wō yuor pōn, ka a le wōn ma tīr a nēē ı yelmāē, ka a wīlewīle maa le be be go ē. ^{XVII} Bojūu Nāanmūn bōōrō naa ıka wō maal a wō befō 'lo na ba līrē ē, ka a chaar kō a bala na wa de a ala wōn tīr a nēē. Wō tīr nēē ıka wōn maal a le. ^{XVIII} Nāanmūn maal a ntō ıka, a bonst ayi anyā na ba tōōnō līrē ē, Nāanmūn mī kō tōō ŋmaa jire ē, ka a sūn bala na jo tī nyōō a tīrtōfō nyā wōn kō sī a pōrō taale, ka a na 'yōō sī ākpāēn. ^{XIX} A tīrtōfō nyā le sī tara, naa ı a nebikur na ma lū a sī sīē a wō chum ba dōōnō ē. Wō pōn kpe be a diniem a fōbaa 'lo ban lū var puor. ^{XX} Be le a Yesu de nie chen a sī 'yōō, wō kpe naa a sī 'yōō. Wō ı naa a bōōrlo nīkpēē kpo kpo nītāa a Melkijedek kaar. ³

VII

^I A Melkijedek nyā le dōō ı a Salem nāa nı a Nāanmūn na do gar a saaju bōōrlo. 'Lo le tuor a Abraham na wō 'yer nevlā 'yōō wō, a le wōn dōō jeb a nāmune bala tōō tī līeb waara. ^{II} Ka a Abraham ir a bonst ala wōn waara nı a jaa pō pie, bō'yen kō wō. A wō yodōō par nı nyā, torfō nāa, a nı mī, Salem nāa, a par le, nyā'maar nāa. ^{III} Waa tara sāa ē, bı ma ē, nīrē jaa ba bōō a wō dōōfō daar ē, bı bōō a wō bal par ē, bı a wō kūu daar ē. Wō kaara naa a Nāanmūn Bie kaar, na wō ı a bōōrlo kpo kpo.

^{IV} Yı tīer kaa a le wōn berma jā. A sī sāakpā Abraham gba mī dōō kō wō a bonst ala wōn fa pō pie jaa pō bō'yen. ^V Pōpāanyā, a Moses nēē wōn dōō bin 'yer naa ıka, a Levi bal par pō le a bōōrlo na ma yi, 'lo le na ma de a pie jaa pō bō'yen yin a Isral nibe ba jaa sē, a wō māē yēer sē, a ba yēer gba mī na ı a Abraham bal nibe sē. ^{VI} Tiche a daba nyā baa gba bīer a wō tī yi a Levi bal par pō ē, tiche wō den a pie pō bō'yen yi a Abraham sē, na wō 'yer nevlā 'yōō a 'lo a Nāanmūn na dōō tīr a nēer kō. ^{VII} Baal ba be be ē, ıka a nīrē 'lo na berme 'yer nevlā 'yōō a 'lo na ba jā bon ē. ^{VIII} A yele āsōō nı nyā ıka, a bala na kpīre le ma de a pie pō jaa bō'yen, tiche a sōr āsōō pō, a Melkijedek 'lo na ba kpīre ē, de naa. ^{IX} ısuō gba mī na 'yer ıka, a Levi nīrē na ma de a pie jaa pō bō'yen, ba yab a pie jaa pō bō'yen tū a Abraham sē, ^X bojūu a le a Melkijedek na dōō tuor a Abraham, a Levi chene na be a wō sāakpā pōom.

^{XI} Ala ı a Levi bal nīrē, a bōōrlo tōmō ma ta vēn ka wō tor jaa dē dē, a nebināa 'lo ban kō a nibe, bo le so ka ba le bōōrō a bōōrlo āsōō ıka wō wa, na wō kaara a Melkijedek kaar na waa ı a Aaron kaar ē? ^{XII} Bojūu bala wa līer a bōōrlo, ba mī ma līer a nebināa. ^{XIII} A 'lo ban 'yere na so a yele anyāna, wō ın bal yuo, ka nīrē āsōō jaa ba yi a bala nyāna pō na wō tī tō tōmō be a bōōr lofō jie ē. ^{XIV} Bojūu nīrē jaa bōōn naa ıka a sī Soro ın a Juda bal nīrē, ka a bala nyā pō, Moses mī ba pōr a yuor ıka nīrē na yin a bala nyā pō tī ı a bōōrlo ē. ^{XV} Ka a le sūn 'yer gba gān chāa pō, ıka ala ı a bōōrlo āsōō na kaara a Melkijedek kaar wa wa naa, ^{XVI} a 'lo na wa ı a bōōrlo 'lo na ba tū a le a nebināa na 'yer tun a wō sāakpā loor ē, tiche a tun a le a kpēō 'lo na yi a nyevor na ba tara sōōfō pō. ^{XVII} Bojūu a

³ **VI:XX** 6:20 A Melkijedek dōō ı a Nāanmūn bōōr lo. 'Lo le kō a Abraham a paanōō nı a dāa na wō sōōr Nāanmūn ıka wō sōō a Abraham. Abraham mī kon a Melkijedek kofost. (A Pielfo Gān 14:17-20, nı Heburu Gān 7:1-10)

seb ika, "Fõõ le ı a bõorlo kpo kpo na ba tara tæfõ ε, nıtåa a Melkijedek." (Yiel Gån 110:4)

^{XXVIII} Ba tõõn a kõro binfõ lan bar, bojũu wõ bal naa na waa ı bõjoraa go ε. ^{XIX} Bojũu a nebinåa nyå maa tõõ maal bon ka wõ tor jaa dẽ dẽ ε, ka a tiertõ yuo na ı gar wõ wa, na wõ vẽ ka sı tõõ gbõr Nåanmũn.

^{XX} A Nåanmũn netiraa dõõ be be, bamune lieb a bõorlorbo ka a netiraa ba põõ ε, ^{XXI} tiche 'lo lieb a bõorloro ka a netiraa põõ, a le a Nåanmũn na 'yer kõ wõ, "A sı Soro põn 'yer, na wõ kõ wa puur a kõõ bar jaa ε. Fõõ le ı a bõorlo kpo kpo." (Yiel Gån 110:4) ^{XXII} A põ binfõ nyåna jũu, Yesu le wõ de bin a nẽε ka wõ ı a netiraa na gar.

^{XXIII} A kõro a bõorlorbo bala ma dõõ ı yõõ, bojũu kũu maa sõõ ka ba be be a tõmõ põ kor ε. ^{XXIV} Tiche a Yesu 'lo na ben be jaa kpo kpo, a wõ bõorlo tõmõ ba tara lierfõ ε. ^{XXV} A le jũu, wõ ma tõõn faa a bala na tu a wõ jie waara a Nåanmũn sẽ. Bojũu wõ ma ben be sõõ jaa 'maala a Nåanmũn korõ ba.

^{XXVI} A bõorlo nıkpẽε nyåna le bõõ a le sin bõõrõ, wõ un cheche, waa tara chefõ ε, waa bõõrõ yeldeε ε, na wõ oo wõ måε yin yelbe-ırbε põ, na wõ do gar a saaju. ^{XXVII} Waa kaara fıka a bõorlo nıberε banyå ε, naa ba le sεε ika wõ loro a bõõr a bıbie a jaa ε, na won ma de nie lo a wõ måε tulo bõõr, tı påa mı lo a nıbe mı bon ε. Wõ måε le sõõ na wõ lieb a bõorlo dõõ lo a ba yeldebe bõõr a dẽdẽε daa ka a baar. ^{XXVIII} Bojũu a nebinåa le ma ır a bõorlo nıberε, ka ba ı nıbe na bal, tiche a põfõ nyå na tu a nebinåa puor wa, a Bie le Nåanmũn ır, 'lo le maal a le jaa a Nåanmũn na bõõrõ ika wõ maal.

VIII

^I A 'yere sin 'yere nı nyå, sın tara na a bõorlo nıkpẽε nyå na jåne be a saaju kpẽõ wõ jaa sõõ nũsõõ jie. ^{II} Be le wõ tõnõ a dinie sõõ na ı a yelmåε Nåanmũn puorfõ yır a sı Soro måε na maal, a ba ı a gån yır 'lo a nıre na maal a wõ nũu ε.

^{III} Bõorlo nıkpẽε jaa ba ma ır wõ naa ka wõ ma diere a kofõsı nı a bõorlo bonstı loro nı a bõõr, ala le so ka a nyå mı na de bon kõõ lon a bõõr. ^{IV} Ala ı wõ ta ben ka a tẽε põ, wõ kõ naa ta ı bõorloro ε, bojũu nıbe den nie be ka, na ba ma diere a kofõsı turo nı a le a nebinåa na man. ^V Ban tõnõ a Nåanmũn puorfõ yır cheche nyå põ na ı a 'lo na be a saaju gåagiεl ban tõõr maal. A anyåna jũu le so ka a Nåanmũn kpåkpåana a Mosesı a le won dõõ bõõrõ ika wõ maal a gån yır, na wõ 'yer, "Kaara sõ, na fıõ maal wõ a le ne nı wõ ju un wiil fıõ be a tõõ ju." (A Yıfõ Gån 25:40) ^{VI} Tiche a tõmõ 'lo a Yesu na nyε, gar a ba bon jaa bamm na ı a netiraa 'ma'maala na gar a bõkora, bojũu a nebin paalaa na ı gar põ le wõ maal.

^{VII} Bojũu ala ı a netır koraa 'lo ba dõõ tara chefõ ε, jie kõ naa be be a ba le bõõrõ bõyuo ε. ^{VIII} Tiche Nåanmũn nyen a le a nıbe na 'mab, na wõ 'yer, nıtõ le a sı Soro 'yer, "Bıbir kõõ na wa vıε naa, ka n tir netır paalaa bıń kõ a Isıral yır dẽme nı a Juda yır dẽme. ^{IX} A kõ le nyetåan a nẽε 'lo un dõõ tir kõ a ba såakpåmıne a daar 'lõnõ un nyõõ ba a nũu tõõ yin a Ijıpıtı tẽε põ ε. Nıtõ le a sı Soro 'yer, bojũu baa sõõ ara a le un tir a nẽε kõ ba ε, ka n mı lieb puor 'yõõ ba. ^X A anyåna le ı a netiraa le un tir kõ a Isıral yır dẽme, a bıbir 'lo wa vıε baar. Le le a sı Soro 'yer. Un de naa a n neer 'yõõ a ba tiersı põ, na n seb dõõl a ba nyån ju. Ka n ı a ba Nåanmũn, ka ba mı ı a n nıbe. ^{XI} Nıre jaa kõ le wiil a wõ tõ sõõ ε, bıı ka nıre 'yer kõ a

wɔ yɛbɛ ɪka, 'Bõɔ a sɪ Soro ɛ.' Bojũu ba jaa na bõɔ ma naa, yi a bil pɔ tɪ tãn a bɛrɛ pɔ. ^{XII} In vɛn a ba putuyele bar. N kõ lɛ tɪɛr a ba yɛldɛbɛ jaa go ɛ."

(Jeremiya 31:31-34)

^{XIII} Nãanjmun na bɔɔlo a neturaa anyãna bõpaalaa, wɔ maal a 'lo na de nie ka wɔ ɪ bõjɔɔlaa, ka bon mɪ na jɔɔl, wɔ maa yaara tɪ kpi ɛ.

IX

^I Faa nye, a netɪr dõɔ 'lo tara na a puorfɔ chirsi nɪ a jicheche 'lo ban dõɔ maal ka a tɛɛ pɔ. ^{II} A gãn yir nyã ban dõɔ maal baar, a di yɛyɛ pɔ lɛ ba bin a fãtɪnsɪ dɔɔlfɔ jie nɪ a tɛɛbɔl 'lo ju ban ma dɔɔl a paanõcheche ala. A jie nyã lɛ ba bɔɔlo, Jicheche. ^{III} A dinie sɔɔ ban lũ a fɔbaa var, ba bɔɔlo naa a be, Cheche wɔ jaa Cheche Jie. ^{IV} Be lɛ a bɔɔr lofɔ jie be na ɪ selma a ba ma chonɔ a tãt nyũu vɪla ala nɪ a neturaa daka ban maal tɪ waar selma pɔɔ. A daka nyãna pɔ lɛ a selma dulo ban 'yõɔ a maana nɪ a Aaron dãgbal 'lo na dõɔ 'mɔr a puul nɪ a kɔsɪr pɛrsɪ ala ban dõɔ seb a nebinãa 'yõɔ. ⁴ ^V A daka nyã ju lɛ ba maal a malakasɪ bala na wile a Nãanjmun tɪɛr ka ba ara kɔ a malakasɪ bala ban bɔɔlo a cherubim, ka ba ger pɔɔ a faafɔ bɔɔr lofɔ jie. Tɪche sɪ kõ tõɔ man a yelsɪ anyãna tu tu taa a põpãnyã ɛ.

^{VI} Lɛ a yelsɪ anyãna ban wa chɔɔr a ntõɔ baar, a bɔɔrloɔrbo pãa ma kpɪɛrɛ na a di yɛyɛ sɔɔ pɔ, bɪbir jaa tɔnɔ a ba tɔmõ. ^{VII} Tɪche a bɔɔrlo nɪkpɛɛ 'lo tɛɛ lɛ ma kpɛ a dinie sɔɔ gbɛbõ'yen yuon jaa, wɔ maa faa dõɔ jãt ɛ. Ala lɛ wɔ ma kpɛn a be tɪ lon a wɔ mãɛ bɔɔr, nɪ a nɪbɛ mɪ yɛldɛbɛ ban ba bõɔn ɛ, tɪ faa tul maal bɔɔr. ^{VIII} Nãanjmun Sɪɛ wiil a anyãna ɪka, a sɔr na kpɪɛrɛ a jicheche 'Lo Wɔ Jaa Cheche Jie chɛnɛ na ba yuo ɛ, a gãn yir koro na chɛnɛ ara jũu. ^{IX} A anyãna dõɔ wile a dɪna sõɔ, naa wile ɪka a kɔfɔsɪ nɪ a bɔɔrlo bonstɪ ala ban ma lon a bɔɔr, maa tõɔ vɛ ka a 'lo na wa a puorfɔ jie tɪɛr chaar ɛ. ^X A ɪ naa bõdiir tɛɛ yɛle, nɪ nyũfɔ yɛle, nɪ bõpɛɛrsɪ yelsɪ, ala lɛ ba mõɔ nɪbir maala tɪ tãn a yelpaalaa na lɪɛr.

^{XI} Lɛ a Yesu Kɪrɪstɔ na wa a bɔɔrlo nɪkpɛɛ nyã kaar, nɪ a yelsõn ala na de nie be ka, wɔ kpɛn tu a jɪkpɛɛ nɪ a puorfɔ yir 'lo na ɪ cheche an ba ɪ nɪrɛ nũu lɛ maal ɛ, ka sɪ 'yer ɪka waa pɔɔ a bõmɪɛrsɪ pɔ ɛ. ^{XII} Waa de bɔɔ bɪ narbil jãt ɛ, tɪche wɔ kpɛ naa a jicheche Wɔ Jaa Cheche nyã pɔ, gbɛbõ'yen kɔ nɪrɛ jaa nɪ a wɔ mãɛ jãt, a sɪ tõɔ nye a faafɔ a kpo kpo. ^{XIII} A bɔɔr jãt nɪ a nadai jãt nɪ a nasarbil tãpɪɛl ban ma õɔ mɪr a bala na sõɔ, ka a ba ãgãma yi ɪ bõsõn. ^{XIV} Njmunɛ pãa lɛ, a Yesu Kɪrɪstɔ jãt a 'lo na tu a Nãanjmun Sɪɛ na ɪ nyevɔr, a wɔ mãɛ na ba tara chɛfɔ ɛ, lon bɔɔr kɔ a Nãanjmun na wɔ pɛɛ a sɪ tɪɛr nɪ tõmõ jaa na chɛnɛ nɪ sɪ kũu pɔ, ka sɪn tõɔ tõnõ kɔrɔ a Nãanjmun vɔr.

^{XV} Bojũu a anyãna lɛ vɛ ka a Yesu Kɪrɪstɔ ɪ a netɪr paalaa 'ma'maala, ka a bala a Nãanjmun na bɔɔl, na nye a bõsõn ala na ba tara baarfɔ ɛ. Põpãnyã wɔ kpi naa na wɔ faa ba yɪn a yɛldɛbɛ ala ban dõɔ maal a netɪr kora a 'lo pɔ.

^{XVI} Nɪrɛ wa tɪr nɛɛ ɪka 'lo wa kpi baar, a kũu lɛ wɔ ma wa kpi, ka a lɛ won 'yer pãa yi chãa pɔ, ^{XVII} bojũu ala ɪ fɔ tɪr nɛɛ ɪka fõɔ wa kpi baar. Fõɔ wa chɛnɛ a ba ɪ yɛle ɛ, tɪche fɔn wa kpi baar lɛ a pãa ɪ yɛle. ^{XVIII} A anyãna jũu lɛ so gba, ka a netɪr dõɔ 'lo maa ɪ bon jaa ka a jãt ba pɔɔ ɛ. ^{XIX} Lɛ a Mosɛstɪ na wa man a nebinãa 'yer kɔ a nɪbɛ ba jaa baar, wɔ den a nɛlpɔlo

⁴ **IX:IV** 9:4 A manna anyãna ɪn bõdiir a Nãanjmun na dõɔ kɔ a Isɪral nɪbɛ be a mɔgõɔ pɔ ka ba di. (A Yifo Gãn 16:4-36, nɪ Jɔɔn 6:31, 49)

jāi na wə de kōō 'yōō, na wə de per kool jie na wə vōō urbanyūu na wə tun mur a gān pilāa 'lo ni a nibe ba jaa. ^{XX} Tī na wə 'yer, "A anyāna le i a netraa jāi, a Nāanmūn na kpākpāana yi ūka yi turo." (A *Yifō Gān 24:8*) ^{XXI} Le ni ju mi le wə de a jāi mur a gān puorfo yir ni a bonst a jaa ban ma de maala na a be. ^{XXII} Yelmāe jaa a nebināa 'yer ūka, ba ma de a jāi mūl a bonst a jaa. Ka jāi ba wa kpaar ε, yelbier vē kofō ba be le ε.

^{XXIII} A tara na sor ka ba choor a saaju bōtōor maala na a bōorlo bonst anyāna, tiche a saaju bonst māe 'lo, a ba bōorlo bon gar naa anyāna. ^{XXIV} Bojūu Kūristo ba kpe a nire nūu bōmaalaa jicheche nyā pō, na dōō i a saaju bon sō 'lo ban dōō tōor maal ε. A saaju māe le wə ti kpe, na wə ti ara a Nāanmūn niem a pōpāanyā a si jūu. ^{XXV} A ba i wə kpēn be a saaju na won le ti lora a bōor bibir jaa ε, nitāa le a Juu nibe bōorlo nāa na ma kpe a jicheche 'Lo Wə Jaa Cheche pō, a yuon ni a jāi na ba i a wə māe jāi ε. ^{XXVI} Ala i le le a ta i, Kūristo naa pāan din dooye sōō jaa yi a wer pielfō daar jaa. Tiche a pōpāanyā, wə wa daan yi a bibir baaraa daar na wə maal yele a jaa baar, ūka wə wa de a wə māe lieb a bōorlo bon diin a yelbier bar. ^{XXVII} Nitāa le ban dōō nire ka won kpi daar kōō, na wə ti tuor 'yer tōorfō, ^{XXVIII} le le, a Kūristo lon a bōor kpo kpo kō niyōō. Wōn lieb wa a gbēe ayi sōō, a ba i fika a wə wa de a yelbier bar ε, tiche ka wə waan faafō wa kō a bala jaa na chele wə.

X

^I A nebināa dōō i a bōsō 'lo na waara gāgiel, a ba i a bon māe le ε. A nitō jūu, a kō tōō i a bōorlo bōbō'yen ban ma lo yuon jaa ka a tōō choor a bala na ma wa tōō gbōr a Nāanmūn puorfo 'yōō ε. ^{II} Ala i a ta tōōn choor ba, ba kō naa bar a bōorlo bomo ir fō ε? Bojūu a bala na ma ta wa a Nāanmūn puorfo jie, a ba yelbier naa baar naa, ka ba kō ma le tier tō a ba yeldebe go ε. ^{III} Tiche a ba yuon jaa bōorlo bonst anyāna ma tiere ba naa a ba yeldebe, ^{IV} bojūu a nadai ni a bōor jāi maa tōōrō ire a yeldebe bara ε.

^V A le jūu, a Kūristo na waara ka a wer pō, nitō le wə 'yer kō a Nāanmūn, "A bōorlo bonst ni a bōkorst, faa bōōraa ε, tiche āgān le fō choor kō ma. ^{VI} A bōorlo bonst ban chonō ni a ba 'mabfō bōkorst, fō pōō maa pel yaa ε. ^{VII} Ka n pāa 'yer, maa ni nyā, nitāa le an seb a n yeke a Nāanmūn gān pō. N Nāanmūn, n wa naa ūka n wa i a fō bōfō." (*Yiel Gān 40:6-8*) ^{VIII} Wō den nie 'yer, "A bōorlo bonst ni a kōfōst ni a dōn ala ban ma kō chom ni a ba tulo kōfōst ala, faa bōōraa ε, fō pōō ba pel ε," an sōō i ūka a nebināa le 'yer ūka ba i a le. ^{IX} A wə pāa 'yer, "Maa ni nyā, n wa naa ūka n wa i a fō bōfō." Wō tōon a 'lo na de nie bar, ti de a ayi sōō 'yōō a jie. ^X A nitōnō jūu le a Nāanmūn maal si, a si i nūsōn a Yesu Kūristo na de a wə āgān lon a bōor kpo kpo kō si.

^{XI} A Juu nibe bōorloro, bibir jaa le wə ma ara ti tōnō a ba puorfo tōbie. Waa gala a bōor lofō nyā na maa tōō de yelbier bar ε. ^{XII} Tiche a Yesu Kūristo na wa lo a bōor kpo kpo nyā baar a yelbier jūu, wə pāa ti jāne naa a Nāanmūn nūsōō jie. ^{XIII} An yi a le daar jaa, wə chele naa a Nāanmūn na wa de a wə dōdēme kō wə a ba lieb a wə gbēe dōolfō jie, ^{XIV} bojūu gbebō'yen tēε le wə lo a bōor, ka a sēε kō a bala won maal ka ba i cheche.

^{XV} A Nāanmūn Ste mi 'yer yelmāe jaa kō si ni a yeke nyā, wə den nie 'yer, ^{XVI} "Nyā le i a netraa nyā un wa tara ni ba, a sōō 'lo wa po baar. Le

le a si Soro 'yer. In den a n nebinsi 'yõo a ba nyãn po, naa seb 'yõo a ba tierisi po." (*Jeremiya 31:33*)^{XVII} Na wo pãa le 'yer pso, "A ba yelbier ni a ba chefosi tõbie, n kõ le tieraa go e." (*Jeremiya 31:34*)^{XVIII} Nãanmũn na wa vë a yelbier anyãna ko nure, yelbier boor lofo ba le be be go e.

^{XIX} A le jũu n yeer, sin ben tara a 'lafu nyã na ti kpe a Jicheche Wo Jaa Cheche Jie a Yesu jãt jũu, ^{XX} na wo yuo a yelmãe sor nibir paalaa na 'mar tu a fovaraa 'lo po, 'lo le i a wo ãgãn, ^{XXI} na si be tara a boorlo nikpëe nyã na kaara a Nãanmũn yir, ^{XXII} yi i a si too gbor Nãanmũn ni nyãa nyã na viele, ni a soofu na ture. Bojũu wo mur a si nyãn, na wo fiel si yin a tier sõnaa po, na wo pee a si ãgãma ni a kõsõo ala. ^{XXIII} Yi vë a si nyoo a si tertofu nyã sin soo jaa chãchã tara, bojũu a 'lo na tir a nee ko si in yelmãe soo. ^{XXIV} Yi vë a si kpãkpãana taa mõo nibir nõfo ni vula maalfu po. ^{XXV} Yi taa ure wa vë ka si ma bara taa sã lõofu e, nitãa le a bamune na ma ure e, tiche yi vë a si 'yõõnõ taa ãkpãen, na si ma maala a le sõo jaa, an i a Bibir tooo na gboro.

^{XXVI} Ala i si chene na bõon jaa ti ma maala a yelbier sin wa bõo a yelmãe baar, yelbier boorlo bon jaa ba le be be go e, ^{XXVII} tiche dãbãe tee le si chele ni a 'yer toofo, ni a bũu dagel 'lo na wa di a Nãanmũn dõdõme. ^{XXVIII} Nire ãsoo jaa wa dõo tor a le a Mosesi na 'yer bin, ka a nibe ayi bu nibe ata wa di dãaste ika yelmãe le wo i a le, ba ma ko naa a nunyine ti maa kaa wo nubaal e. ^{XXIX} Ge buor le yi tier Nãanmũn na ge a nure 'lo na neere a Nãanmũn Bie nyã ni gbee, a nunyine 'lo na maal fika waa i bõcheche e, a jãt nyã na i a netraa na maal wo a wo tor, ka wo tõ a Nãanmũn wãefu Si? ^{XXX} Bojũu si bõon a 'lo na 'yer, "Maa le so a sãn yaafu, in lieb yaa a sãn," (*Mosesi Gãma Na Tu Anũu 32:35*) wo le bõo 'yer go, "A si Soro na tooo a wo nibe 'yer." (*Mosesi Gãma Na Tu Anũu 32:36*)^{XXXI} A in dãbãyele, ala i fo faan lo a Nãanmũn nibir nyã nõu po.

^{XXXII} Yi tier kaa a le daar yin dõo be be, ti wa nye a chãa, a le yin ba gber tuor a dooye yoo ala. ^{XXXIII} Sõo kõo, chãa po jaa le ba ma tuo yi na ba gere ni yi. Daar kõo, yi ma 'mantãan a bala mi ban gere a le. ^{XXXIV} Yi mi dõo tara nubaal ni a bala ban nyoo po a die po, na yi mi tara popel an ba bã yi e, a sõo 'lo ban fa a yi bõtarsi, bojũu yi bõon naa ika yi mãe tara naa bõtarsi na i gar a anyãna na ba tara baarfõ e.

^{XXXV} A le jũu, yi taa lob a tier sõ nyã bar e, Nãanmũn na yab yin gar a le. ^{XXXVI} Yi mõo nibir tara kãnyir na yi maala a le a Nãanmũn na booro, yin wa nyen a le won tir a wo nee. ^{XXXVII} Bojũu a chen bãlãa ka a, "Lo na waara, won wa naa. Wo kõ kor e. ^{XXXVIII} Tiche a maa torfo soo 'lo, na kpiere naa ni soofu. 'Lo wa lieb puor 'lo, n pso kõ pel wo e." (*Habakuk 2:3-4*)^{XXXIX} Tiche sin ba i a bala na here a puor sõnõ e, tiche si in a bala na soo de, na si nye faafu.

XI

I Põpãanyã, a soofu nyã vë naa ka saa 'looro gber e, yelmãe jaa a bon 'lo 'yõo sin tara a tier ti ba nyen nibir e. II A soofu nyã le a kõr dõme dõo tara, ka a Nãanmũn dãn ba.

III Soofu le vë a ba bõo a par ika Nãanmũn dõo de a wo nee 'yerbie maal a tõe, ni a saaju wo jaa, ka a bonsi sin ben nyere, a ba i a dõo be be ka wo de maal e. IV Soofu le vë ka a Abel boorlo bonsi won de ko Nãanmũn i gar a Kain boorlo bonsi. Soofu le vë ka a Nãanmũn dãn wo 'yer ika a wo

yele tor naa, a sɔɔ 'lo a Nāaŋmɪn na dɔɔ 'yer a Abel kofɔsɪ nyā 'yer, won sɔɔ kpi gba, tiche a sɔɔfɔ le vɛn ka wɔ chene 'yere.

V Sɔɔfɔ le vɛ ka Nāaŋmɪn wa de a Enok bɔnɪbir. 'Lo ba kpi bɔɔ kɪu ε, baa le wa nye wɔ jaa go ε, bojūu Nāaŋmɪn mǎε le wa de wɔ. Bojūu sere tiche ka wɔ wa chen, Nāaŋmɪn 'yer a ɪka a Enok yele nɔmɔ wɔ naa.

VI Nɪrɛ ba wa tara sɔɔfɔ ε, an ɪn tuo won na tɔɔ pɛl Nāaŋmɪn pɔɔ, bojūu nɪrɛ ǎsɔɔ jaa wa waara a Nāaŋmɪn sɛ, wɔ sɔɔn ɪka wɔ ben be, na wɔ mɪ ma yara a bala na mɔɔ nɪbir bɔɔrɔ wɔ.

VII Sɔɔfɔ le vɛ ka a Nowa tu a le a Nāaŋmɪn na dɔɔ 'yer kɔ wɔ tɪ ba nyen nɪbir ε, tɪ na wɔ de dǎbǎε maal a daka bulomtum faan a wɔ yir dɛme nɪ a wɔ mǎε. A wɔ sɔɔfɔ vɛ naa ka wɔ 'yer netuo 'yɔɔ a wer nɪbe ba jaa ban tɔr a Nāaŋmɪn 'yer jūu, tɪ na wɔ lieb a yeltorsɪ bɔɔdire a wɔ sɔɔfɔ jūu.

VIII Abraham sɔɔfɔ jūu, a sɔɔ 'lo a Nāaŋmɪn na dɔɔ bɔɔl wɔ ɪka wɔ yi chen a jie 'lo na wa ɪ a wɔ sofo daar kɔɔ, wɔ tu naa a Nāaŋmɪn nɛε na wɔ chen, won gba na ba bɔɔ a jie won chiine ε. IX Sɔɔfɔ vɛ naa ka wɔ tɪ kpɪrɛ a neturaa tɛε 'lo pɔ ɪ sǎan a be a paal 'lo pɔ. A gǎma sɛer ala pɔ le wɔ dɔɔ 'mataa kpɪrɛ nɪ a Isaaki nɪ a Jekɔb, na ba mɪ pɔɔ wɔ na wa so a jie 'lo a Nāaŋmɪn na tɪr a wɔ nɛε. X Bojūu wɔ dɔɔ kaara niem ɪka wɔ nye yir par ban sɔɔ, ka a Nāaŋmɪn mǎε ɪ a mɪmɪrɛ.

XI Sɔɔfɔ le vɛ ka a Abraham na dɔɔ kor ɪ danyɔɔ, ka a wɔ pɔɔ Saara mɪ ab, tɪ ba chene na dɔɔ bie. Wɔ tara na sɔɔfɔ nɪ a Nāaŋmɪn nɛε won tɪr kɔ wɔ. XII Ka a dabɔ'yen nyā na kor bɔtul ta kɪu, tɪ wɔ 'yɔɔn par ka ba waa fɪka a ŋmerbie na be a saaju, na ba kaara man nɛε bire kaar fɔn kɔ tɔɔ sɔr ε.

XIII A nɪbe banyāna sɔɔn Nāaŋmɪn tɪ tǎn a sɔɔ 'lo ban kpi. Baa nye a le a Nāaŋmɪn na dɔɔ tɪr a nɛε kɔ ba ε, nɪdaa le ba gbǎ nyāa tɪ sɔɔ de, na ba sɔɔ ɪka sǎanba nɪ nɪyɔorsɪ le ba ɪ ka a wer pɔ. XIV A nɪbe banyāna na 'yer a anyāna, wiil ɪka ba kaara na bɔɔrɔ a tɛε 'lo na ɪ a ba mǎε tɔɔr. XV Ala ɪ ba dɔɔ tɪrɛ a paal 'lo ban yi, ban taa tɔɔn le lieb kul a be. XVI Tɪ le ba le ε, ba dɔɔ tɪrɛ a paal 'lo na gar a be, na be a saaju. Ala le so ka a vǎ ba kɔrɔ wɔ won ɪ a ba Nāaŋmɪn ε, bojūu wɔ chɔɔr a tɛε kɔ ba.

XVII Sɔɔfɔ vɛ naa ka Abraham, a sɔɔ 'lo a Nāaŋmɪn na beer wɔ kaa ka wɔ sɔɔ de a wɔ bidaba Isaaki ka wɔ ɪ a bɔɔrlo bon a won lon a bɔɔr. 'Lo le dɔɔ sɔɔ de a le a Nāaŋmɪn na tɪr a nɛε kɔ wɔ, tɪ na wɔ sɔɔ de a wɔ bidabɔ'yen tɛε nyā na lon a bɔɔr. XVIII Nāaŋmɪn gba na dɔɔ 'yer kɔ wɔ ɪka, "Isaaki le na 'yɔɔ a fɔ par, le ɪn tɪr a nɛε kɔ fɔ." (A Pielfo Gǎn 21:12) XIX Abraham tɪr bɔɔn ɪka Nāaŋmɪn na tɔɔn sǎi kɪu, ka a nyetǎan fɪka wɔ nyen a Isaaki na yi a kɪu pɔ.

XX Sɔɔfɔ vɛ naa ka Isaaki 'yer nevɪla 'yɔɔ Jekɔb nɪ a Esau a ba nɪdaar kɔɔ yeles.

XXI Sɔɔfɔ le vɛ ka a Jekɔb na ta a kɪu, wɔ 'yer nevɪla 'yɔɔ a Josefɔ bibiir ba jaa tɪ na wɔ guun lan a wɔ dǎgbal diiraa tɪ puor Nāaŋmɪn yǎan.

XXII Sɔɔfɔ vɛ naa ka a Josefɔ kɪu na wa gbɔrɔ, tɪ wɔ 'yer kɔ a Isɪrǎl nɪbe a Ijipiti tɛε pɔ yifɔ 'yer kɔ ba, na wɔ man ba a le ban na ɪ nɪ a wɔ kɔbɔ.

XXIII Sɔɔfɔ nyā vɛ naa ka a sɔɔ 'lo ban dɔɔ a Mosesɪ a wɔ dɔɔrɔbɔ sɔɔl won bar ŋmersɪ ata. Bojūu ba nyen won ɪ bivɪla, na baa joro a nǎa bɪnfɔ ε.

XXIV Sɔɔfɔ nyā vɛn a le a Mosesɪ na wa nɔɔ, waa sɔɔ ka ba bɔɔlɔ wɔ a nǎkpɛε Faaro bipɔɔ bie ε. XXV Wɔ kǎan ir ban na 'mataa gen wɔ nɪ a

Nāanmın nıbe gar won na di a yelbier nõo bālāa tē. ^{XXVI} Wō nyen won na di dōoye a Kırıstı jūu ka a tara tōnõ gar a Ijipiti tēe pō nābomo. Bojūu daar kōo sāyar le wō mōo nıbir kaara. ^{XXVII} Sōofo vē naa ka a Mosesı yi be a Ijipiti tēe pō, tı ba joro a nāa suur ε. Wō tara na kānyir, bojūu wō nyen a 'lo a nıbir na maa nye ε. ^{XXVIII} Sōofo le wō de tun a le a Nāanmın na 'yer a Gōl Bar Bıbir 'yer, na wō dōo 'yōo ka ba bol a jāı a ba dōdō ε, ka a sōofo 'lo na waara ba tōo sıur a Isıral nıbe bidadōn ε.

^{XXIX} Sōofo vē naa ka a Man Jıe var lıeb sōr, ka a Ijipiti dēme mı na wa ta nye a le na ba kpe ka a man di ba jaa.

^{XXX} Sōofo le vē ka a Jeriko dachin kpēε 'lo wō jaa gel lo, a le a Isıral nıbe na wa gōor a tēe wō jaa a ber ayopōı tuor.

^{XXXI} Sōofo le dōo faa a sēsē pōo 'lo ban bōolo a Worahab, bojūu wō dōo sōo de a bala ban tō ıka ba tı jōor a tēe kaa. Waa dōo pōo a bawōnsı pō kpi ε.

^{XXXII} N le man bo go? N ba tara jaa na man le a Gıdıyon nı Barakı nı Samson nı Jefeta nı a Nāa David nı Samuwel nı a le a Nāanmın 'ye'yerbe na tō 'yer ε, ^{XXXIII} bala le de sōofo jeb na ba tōon nāmıne, tı maal a le na sēε, nyen a le a Nāanmın na tur a neε. Bala le mı dōo kpal a jubere neεr, ^{XXXIV} na ba kpıın a būu dagel, tı na ba jo faa a ba māε a sōbere ala ban taa kon ba. Bala le dōo ı a nıbaalsı, na ba lıeb nıkpāen, na ba lıeb gādaar a jēer pō tōo a ba dōdēme. ^{XXXV} Pōbo mı le nyen a ba nıbe na dōo kpi tı le lıeb ır ı vōε. Ba gen bamıne putuger. Bala ta sōo, ba kō naa ge ba ε, tı ba tōr tı chene ara a ba sōofo bōoro ıka ba wa nye a kūu 'lo pō ırfo na ı gar a nyā. ^{XXXVI} Ba lan bamıne na ba fōb ba, tı lūn bamıne mı nı bōjorsı tı 'yōo pōofo die pō. ^{XXXVII} Ba lōb bamıne nı kusıbe kō, tı ma che bamıne mı var a yi, tı kon bamıne mı naa sōo. Pıır gāma nı bōor gākpoor le bamıne mı ma dōo su yōoro nı na ba ı nōn dēme, ka ba tara ba gere tı sıle ba a pōro jaa a le ne. ^{XXXVIII} Ka a wer nyā ba ta sēε ıka wō tara a nıbe banyāna ε, ka ba bāra yōoro be a mōgōo pō nı a tōn jur, kpıere a tōn bōor pō nı a tūlotuursı bōor ala ban ya a tēe.

^{XXXIX} A nıbe banyāna ba jaa nyen dāasıvıla a ba sōofo jūu, tıche a bonsı ala a Nāanmın na dōo tur a neε ba āsōo jaa ba nyāa ε. ^{XL} Nāanmın guor yelvıel na gar a anyā na wō gun sı, ka wō na de sı 'matāan ba maal yele a jaa ka a jātaa.

XII

^I A le jūu, a nıyōo banyāna na ηmaa jil sı a julōjuur kaar dire a dāasıε, yı ı a sı lōb bon jaa na ηmaa sı sōr bar nı a yelbier ala na maa yaara tı bār sı lōb ε, tı na sı mōo nıbir joro nı kānyir tı ta a jie ban tōo gun sı.

^{II} Yı ı a sı fur a sı nıbie 'yōo a Yesu na sı kaara wō jaa tāu. 'Lo le de a nie be a sı sōofo sōr pō, tı baar. 'Lo le a pōpel 'lo na be a wō niem, wō dın kānyir kpi be a daa ju, na wō sōo a vā. Wō pāa tı jēn be a Nāanmın nāalōo pō a nūsōo jie. ^{III} Yı tıer a wō yele a le won dōo tara a kānyir, nı a le a yelbe-ırbε na dōo jēere nı wō, yı tıer a le, ka a yı āgāma taa sal a yı tıer sōo ε.

^{IV} A yı mōfo pō, yın jēere nı a yelbier, yaa jeb ta a jie 'lo sere a yı jāı na yı ε. ^V Yı ta ıın a le a Nāanmın na dōo 'yer 'yōo yı a ākpāen nıtāa a wō bibıır ε, "N bie, ta de dekpele 'yōo a sı Soro kpāafo pō ε, na fı ta vē ka a fı pōo sōo a le won gōnō fı ε, ^{VI} bojūu a sı Soro ma kpāana na a bala won

nõ, na wo ma tɔɔ ʔsɔɔ jaa toor won sɔɔ de maal a wo bie.” (Sokpar Gān 3:11, 12)

VII Yɪ tara kānyir a kpāafɔ nyā pɔ. Nāanmɪn maala yɪ naa a wo bibiir. Bojūu bibuor lɛ be be, ka a wo sāa maa tɔɔ wo toor ɛ? **VIII** Ala ɪ ʔsɔɔ jaa ba wa nye a toor tɔɔfɔ a wo bibiir kaar ɛ, ka le sāa yɪr bibiir lɛ ba ɪ. **IX** Sɪ jaa lɛ tara a sāmune ka ba ma kpāa sɪ, tɪ sɪ chene 'yɔɔnɔ̄ ba. Nmune lɛ a sɪ kɔ̄ pāa siir sɪ māe kɔ a 'lɔ na ɪ a sɪ sur nɪ a nyevor Sāa gar a lɛ lɛ! **X** A sɪ sāmune ma kpāa sɪn jaa bālāa tun a lɛ ban tier ɪka a ɪ naa. Tiche Nāanmɪn ma kpāa sɪ naa, ka sɪ ɪ nɪsɔn, a sɪn nɪ 'lɔ 'mataa pɔ a wo cheche. **XI** Kpāafɔ ba be be na ɪ nɔɔ a pielfɔ daar ɛ, tiche a ma ɪn tuo. A puor lɛ a ma pāa wɔ̄ torfɔ, nɪ nyā'maar kɔ a bala na sɔɔ tu.

XII A lɛ jūu, yɪ ir āgān sal yin a yɪ nuur nɪ a yɪ gbɛɛ pɔ bar, **XIII** “Tɪ na yɪ choɔr a sɔr a wo jaa jātaa a yɪ tufɔ 'yɔɔ,” (Sokpar Gān 4:26) ka a gberst sa na ba tɔɔ chiine.

XIV Yɪ mɔ̄ lɛ jaa yɪn na tɔɔ ɪ, ka yɪn nɪ nɪrɛ jaa kpɪrɛ nɪ nyā'maar, na yɪ ɪ cheche. Nɪrɛ ba wa ɪ cheche ɛ, wo kɔ̄ tɔɔ nyɛ a sɪ Soro ɛ. **XV** Yɪ kaara sɔ̄, ka a yɪ ʔsɔɔ jaa taa vɪɛ a Nāanmɪn wāɛfɔ bar ɛ, bu ka a nyur tuo kɔɔ taa tɔ yɪ na wo dam ye lɛ 'yɔɔ nɪbɛ ka a ba yɔɔ jie taa sɔɔ ɛ. **XVI** Yɪ kaara ka a yɪ ʔsɔɔ jaa taa ɪ sɛsɛyele ɛ, bu kaara fɪka a Esau na ba dɔɔ 'yɔɔ a Nāanmɪn 'yer ɛ, na wo de a wo kpɛɛ ɪfɔ nɪ a wo difɔ jie tɛɛn bɔdiraa gbebɔ'yen tɛɛ na wo di. **XVII** A ala puor, yɪ bɔɔn naa ɪka wo lɛ wa bɔɔrɔ naa a wo difɔ jie, ka a sāa tɔr wo bar, a wo mɪ kɔ̄ lɛ tɔɔ lɛb go ɛ. Wo gba wa kɔn nɪbikɔɔ nɪ a ye lɛ nyā, tɪ waa lɛ nyɛ a sɔɔfɔ go ɛ.

XVIII Yɪn 'lɔ ba wa a tɔɔ nyā par yɪn na tɔɔ sur ɛ, a 'lɔ na ma dɔɔ lɪrɛ a būu, bu ka a jie ma sɔb lɪi ka a sajakpuro furo, **XIX** bu ka ɪlɛ pɛɛlɛ 'yerɛ nɪ a nɪrɛ kɔkɔr, bu ban wɔ̄ a kɔkɔr nyā, ba sɔɔr naa ɪka a 'yerbie a ta lɛ 'yer go ɛ. **XX** Bojūu baa dɔɔ tɔɔnɔ̄ tara a lɛ a 'yer na kpākpāana ba 'yerɛ ɪka, “Ala ɪ dɔɔ gba wa sur a tɔɔ, ba lɔb wo nɪ kɔsɪbɛ kɔ.” (A Yifɔ Gān 19:12, 13) **XXI** Ka a jie dɔɔ ɪrɛ dābāɛ wo jaa, ka Mosesɪ wa tɪ 'yer, “N nɪrɛ naa nɪ dābāɛ.” (Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 9:19)

XXII Tiche, yɪn 'lɔ wa naa a Jiyon Tɔɔ par na ɪ a saaju Jerusalem, be lɛ a Nāanmɪn nɪbir nyā kpɪrɛ. Yɪ wa lɔɔn naa a malakast turo turo na lɔɔ taa nɪ pupel, **XXIII** nɪ a pupuorbiir bala na ɪ a bidɔɔ, bala yoe lɛ seb a be a saaju. Yɪn wa naa a Nāanmɪn 'lɔ na tɔɔr a nɪbɛ ba jaa 'yer sɛ, nɪ a 'lɔ na maal a torfɔ dɛmɛ sur ka a ɪ cheche, **XXIV** nɪ a Yesu na ɪ a netɪr paalaa nyā 'ma'maala na mɪr a wo jāɪ ka a 'yerɛ naa gar a Abel tɔɔr.

XXV Yɪ kaara sɔ̄ na yɪ taa tɔr a Nāanmɪn na 'yerɛ ɛ. Ala ɪ a bala won dɔɔ kpāa faa ka a wɛr pɔ ba chāɛ ɛ, nɪmune an kaara kɔ a sɪn, ala ɪ sɪ lɛb puor 'yɔɔ a Nāanmɪn na kpāana sɪ yire a saaju? **XXVI** A sɔɔ 'lɔnɔ̄ a Nāanmɪn kɔkɔr dam a tɛɛ wo jaa, tiche pɔpāanyā 'lɔ wo tur nɛɛ ɪka, “Daar kɔɔ go, a ba ɪ a tɛɛ lɛ ɪn dam ɛ, tiche ɪn dam a saaju wo jaa.” (Hagai 2:6) **XXVII** A 'yerbir nyā won 'yer ɪka, daar kɔɔ go, a par lɛ ɪka won ir a bonst ala na ɪ a bɔmaalsɪ na dam bar, tiche a ala na kɔ̄ tɔɔ dam ɛ, ka ala ara.

XXVIII A lɛ jūu, sɪn na ben tara a Nāanmɪn nāalɔ̄ nyā na ba tara damfɔ ɛ, yɪ vɛ̄ ka a nɔmɔ̄ sɪ, a sɪ dāna Nāanmɪn lɛ won bɔɔrɔ nɪ 'yɔɔfɔ nɪ dābāɛ, **XXIX** bojūu a sɪ “Nāanmɪn nyā ɪn būu na dire.” (Mosesɪ Gāma Na Tu Anūu 4:24)

XIII

I Yı mōo nıbir na yı nōnō taa nıtāa yeer. II Yı taa ıre wa ın sāanba defo bar ε, bojūu nıbe bamune dōo de sāanba maal ba vıla, tı baa bōon ıka malakası le ε. III Yı tıer a bala ban nyoor pōo a die pō fıka yı mı pōo ban be a pōofō jie, nı a bala ban gere fıka yı mı pōo ban dire a dōoye.

IV Yı jaa, yı 'yōonō a kultaa, ka a yı gaa jie taa tara chefo ε, bojūu Nāanmın na tōor a bala jaa na sōonō a kultaa nı a sēsēnbe 'yer. V Yı tōo yı māe yin a libie nōfo pō, na yı vē ka a bālāa jaa yın tara seen yı, bojūu Nāanmın 'yer naa a wō gān pō ıka, "N kō wa bar fıo jaa ε, n kō wa tōr fıo jaa bar ε."

(Mosesı Gāma Na Tu Anūu 31:6) VI Ka a sı pāa na 'la 'yer ıka, "A n Soro le ı a n sōnō, ka n kō joro dābāe ε. Bo le nıre na ı ma?"

(Yiel Gān 118:6, 7)

VII Yı tıertō a yı nıdierbe na dōo man a Nāanmın 'yer kō yı. Yı tıer a le ban dōo be tı na yı jān a ba soofō. VIII Le a Yesu Kırısıto na be a jāa, le le wō chene a dına na won chene a le ne bıbir nı bıbir jaa.

IX Yı taa ıre wa vē ka a wiil sāan jaa wa tōo yı yin ka yı tı bōr ε, a vıele naa kaa sı nyāa nye kpēo yı a Nāanmın wāefō pō, ka a ta ı a bōdiir fıfo na ba tara tōnō kō a bala na dire yaa ε. X Tıche sın tara na a bōor fıfo jie, be a Juu nıbe bōorlorbo bala na tōnō a be ba tara sōr na di ε.

XI A ba bōorlo nıkpēe ma den a dōn ala jāı kpēn be a dınie soo na ı a Cheche Wō Jaa Cheche Jie ka a tı ı a yelbier vē kōfo bon, tıche ka ba de a nōnō yin a tēe dāpuor tı chom bar kaa di. XII Le mı le a Yesu di a dōoye a tēe yōo dōdōr nee, ka a wō jāı maal a wō nıbe ka ba ı cheche. XIII Yı mı ı a sı yı tı pōo wō be a yōo na sı di a vā 'lo won dōo di. XIV Bojūu a tēe nyā sın kırıere kō kor ε, tıche a sı kaara a tēe 'lo na wa.

XV Tu a Yesu nyā jie, a le jūu yı ı a sı ma pōro a wō yuor na ı pēfo ma yire a sı negāma pō, naa ı bōorlo bonı kōro Nāanmın. XVI Yı taa ıre wa ın a vıla maalfō bar ε, na yı ma lōo pōn a yı taaba, bojūu a bōorlo bonı anyāna le pele a Nāanmın pōo.

XVII Yı turo a yı nıdierbe nee, na yı sıir a yı māe kō ba. Bala le kaara yı, na ban wa man a yı yele kō a Nāanmın. Yı turo a ba nee ka a ba tōmō ı nōo naa ta ı tuor kō ba ε, naa ta mı ı pōro a yı sē ε.

XVIII Yı sooro Nāanmın kōro sı, sın soo naa ıka ye le jaa ba be a sı tıer pō ε, a sı bōfo le ıka sı kırıere a le na tor sōr jaa pō. XIX Maa 'lo, n sooro yı naa ıka yı sooro Nāanmın kōro ma ka n nye sōr naa tōo heb fıo tı a yı sē.

XX A Nāanmın nyā'maar soo na tu a jāı ala won de tır a neturaa na ba tara baarfō ε, na wō sāt a sı Soro Yesu Kırısıto a kūu pō, 'lo na ı a pechiin gbōoraa, XXI wō sōo yı nı vıla jaa bōro ka yı tōo maal a le won bōro, na wō mı tū a sı pō a le na pele a wō pōo tu a Yesu Kırısıto. 'Lo le so a tıur bıbir nı bıbir jaa. A ı a le.

XXII N yeer, n sooro yı naa ıka yı tu a n kpāafō 'yerbie anyāna, bojūu a 'yerbie anyā ın seb ba ı yoo ε.

XXIII N bōoro naa ıka yı bōon ıka ba yuon a sı yebe Timoti bar, 'lo wa tōo ta fıo, ın tara won 'mataa tın ka yı tı nye wō.

XXIV Yı puor a yı nıdierbe ba jaa nı a pupuorbiir ba jaa jaa. Bala mı na yı a Itali mı puoro yı naa.

XXV A wāefō wō be a yı jaa sē.

A JEMESI GĀN WŪN SĒB KŪ A JUU NĪBĒ BALA NA PUORO

I Jemesi, na ɪ a Nāaŋmɪn nɪ a sɪ Soro Yesu Kɪrɪsɪto gbāgbaa, puoro naa a Istral bala pie nɪ ayi na yaar a wer wɔ jaa.

II N yeer, yɪ tara popel, ala sɔɔ ɪ yelyɔɔ wōnō yɪ naa. III Yɪ bōɔ ɪka yɪn jān naa tara kānyir a yɪ beer kaa sōɔ. IV Yɪn jān tōɔ tara kānyir, a le na vē naa ka yɪ tōɔ baa, tɪ na yɪ taa wa faa bon jaa ɛ.

V Ala ɪ yɪ āsɔɔ jaa bɔɔɔ naa yē, wɔ sɔɔr yɪ a Nāaŋmɪn sē na korɔ nɪrɛ jaa pɔɔ, wɔ ɪn nɪmāɛ, wɔ kō mōɔ fɔ ɛ. VI Tɪche yɪn wa sɔɔr bon jaa, yɪ tara sɔɔfɔ na yɪ ta baala ɛ. Nɪrɛ jaa na baala kaara nɪtāa man kōɔ sesebe na furo dādaala. VII Ala ɪ fɔ ɪ naa a nɪrɛ nyā tɔ sɔɔ, ta tɪɛr ɪka, fon nyen bon jaa yɪ a sɪ Soro sē ɛ. VIII A nɪrɛ na tara tɪɛr ayi, wɔ maa ba gber ara ye le jaa pɔ won ɪrɛ ɛ.

IX Nāaŋmɪn puoro nōɔsɔɔ wɔ chɪle, bojūu wɔ do naa. X Tɪche a taraa sɔɔ mɪ wɔ chɪle a wɔ suufɔ pɔ, bojūu won suor naa fɪka mɔpuul. XI Bojūu a mōtōɔ ma nyāa naa ka a tɔl ɪme ka a ko suor, a vapuul ma suor naa ka a vɪla baar. Le le a taraa sɔɔ kaara, 'lɔ wa tōnō a wɔ yar tōmō.

XII Popel sɔɔ le a 'lɔ na di kānyir ara a beer kaa pɔ, tɪ na waa lo ɛ. Bojūu a nɪrɛ 'lɔ le na nye a nyevor nāa jupil 'lɔ a Nāaŋmɪn na tɪr a nɛɛ kɔ a bala na nō wɔ.

XIII Beer kaa wa wa nɪrɛ sē, wɔ ta 'yer ɪka Nāaŋmɪn le beer wɔ kaa ɛ. Nāaŋmɪn kō de bier beer nɪrɛ kaa ɛ, a wɔ māɛ ba beere nɪrɛ kaara ɛ. XIV Tɪche nɪrɛ āsɔɔ jaa yelbier volaa le ma beer wɔ kaa na a nyɔɔ wɔ. XV A volaa anyāna le na tara pɔɔ naa dɔɔ bier, ka a bier nōɔ dɔɔ kūu.

XVI N yeer nōnōnbɔ, yɪ ta vē ka ba bel yɪ ɛ. XVII Bōvɪla nɪ kɔfɔ vɪla jaa yire naa a chāa Sāa na be a saaju sē. Libe ba be a wɔ 'yōɔ ɛ, waa hɛrɛ ɛ. XVIII An wa ta a le won bɔɔɔ, wɔ dɔɔ sɪn nɪ a wɔ yelmāɛ 'yer ka sɪ ɪ birdōɔ a bōmaalsɪ a jaa pɔ.

XIX N yeer nōnōnbɔ, yɪ bōɔn a anyāna yɪ ma chele fɔfɔɔ tɪ na yɪ ta ma 'yere fɔfɔɔ ɛ, bɪ nyere suur fɔfɔɔ ɛ. XX Bojūu nɪrɛ wa nye suur, wɔ kō tōɔ maal yelvɪla ala a Nāaŋmɪn na bɔɔɔ ɪka a ɪ ɛ. XXI A le juu, yɪ bar ye le jaa na ɪ dɛɛr bɪ bier, tɪ na yɪ siir yɪ māɛ de a 'yerbir 'lɔ na bɔr a yɪ nyāa pɔ, ala le na faa a yɪ sɪr.

XXII Yɪ ta be le a yɪ māɛ a 'yer yɪn chele tɛɛ ɛ, tɪ yɪ ɪ a 'yer mamaalba. XXIII A nɪrɛ 'lɔ jaa na wa wō a 'yer tɪ ba sɔɔ de ɛ, wɔ kaara nɪtāa a 'lɔ na chaar a wɔ māɛ kaa chāana pɔ, XXIV won wa yɪ baar wɔ ɪin a le bar won kaara. XXV Tɪche a nɪrɛ 'lɔ na mōɔ nɪbir turo a nebināa na ba tara chefɔ ɛ, na ma vē ka fɔ so a fɔ māɛ, Nāaŋmɪn na sōɔ wɔ naa nɪ bon jaa pɔ won maal, ala ɪ wɔ chɪl tɪ sɔɔ, tɪ a ba ɪ wō tɪ ɪin ɛ.

XXVI Ala ɪ nɪrɛ āsɔɔ tɛɛr ɪka wɔ ɪn Nāaŋmɪn puorbo tɪ kō tōɔ nyɔɔ a wɔ jālbir ɛ, wɔ be le na wɔ māɛ, ka a wɔ puorfɔ ɪ pɔɔ. XXVII Puorfɔ 'lɔ na pe le a Sāa Nāaŋmɪn pɔɔ na wɔ ɪ cheche na ba tara dɛɛr ɛ. Sōnō a bala na ɪ a kpuɪr, nɪ a pɔɔkɔɛ, a ba dɔɔye pɔ, tɪ nyɔɔ fɔ māɛ ka a wer ta sōɔ fɔ ɛ.

II

I N yeer, yin soo de a si Soro Yesu Kurisito tur soo, yi taa turo nibe nõnõ ε. II Ala i nibe ayi wa kpe naa a yi lõfo jie, ka a àssoo pãe na wo 'yõon selma motsoo, tiche ka a àssoo mu i nõo soo su bõjarsı. III Ka yi lieb 'yer ko a 'lo na pãe, "Jãne ka a dakoo ju," ti 'yer ku a 'lo mu na su a bõjarsı, "Ara ka bu wa jãne ka a tãe a n gbex par." IV Ala i le le, a ba i yi turo naa a nibe bamune nõnõ na yi de tier deer tooo ni a ba 'yer ε?

V N yeer yi chele, Nãanmın ir a bala a wer nibe na nye ka ba i nõn dẽme ka ban tara soofu ti kpẽn a wo nãalõu po won tur a nẽe ku a bala na nõ wo. VI Tiche yi ma kperẽ na a nõo soo. A ba i a taraa dẽme le ma ge yi ε. A ba i bala le ma nyoo yi chiini a 'yer toofo jie ε? VII A ba i bala le soo a soõna 'lo ban buolo yi ε?

VIII Ala i yi tu naa a nẽe 'lo na seb a Nãanmın gãn po ıka, "Fo nõ a fo to soo a fo kaar," (Mosesi Gãma Na Tu Ata 19:18) yi maal vıla. IX Tiche yin wa turo nõnõ, yi maal deer, ka a nẽe 'yer ıka yi bor naa na yi i a nẽe sõsõonbo. X Nure 'lo jaa na turo a nẽer a jaa ti wa 'mab bõ'yen, wo soõn a jaa. XI A 'lo na 'yer, "Taa sãne ε," (A Yifo Gãn 20:14) 'lo mu le 'yer, "Taa koro nure ε." (Mosesi Gãma Na Tu Anũu 5:18) Fõo ba sã ε, ti ku nure, fo soõn a jaa.

XII Yi 'yere ti maala bõon ıka Nãanmın na tooo a yi 'yer nitãa le a nẽe 'lo na ma vã ka nure so a wo mãe na 'yer. XIII Bojũu a 'yer toofo daar, fõo nyã na ba dõo tara nibibaal jofu ε, Nãanmın kõ mu jo a fo nibibaal ε. Nibibaal jofu tõon 'yer toofo.

XIV Vıla buor ni nyã n yeer, ala i nure 'yer naa ıka wo tara na soofu, tiche ba lõon tõmõ ε, a soofu nyã na tõi faa wo o? XV Ala i yebe in agãn kpãakpol ti ba tara bõdiir ε, XVI ka a yi àssoo 'yer ko wo, "Chiine ni nyã'maar, a i vıla ko fo ka fo nye di tu," tiche na faa sõo wo a agãn bõbuorsı ε, bo vıla le a i? XVII A le jũu, soofu ka tõmõ ba puo ε, wo in bõkũu.

XVIII Tiche nure àssoo na 'yer naa, "Fõo tara na soofu ka maa mu tara a tõmõ." Wiil ma a fo soofu ka tõmõ ba puo ε, ti n mu wiil fo a n soofu ni a tõmõ. XIX Fo soo naa ıka Nãanmın bõ'yen tẽe le be. A in vıla. A sudebe gba mi soõn de a le, ti na ba mi joro dãbãe.

XX Fõo jol nyã, soofu tõmõ na ba puo ε, faa bõo ka bõkũu le ε? XXI A ba i a si sãakpã Abraham wiil a soofu ni a tõmõ, won dõo de a wo bie Isaaki ıka wo lon buor ε? 1 XXII Faa nye a soofu ni a tõmõ na 'mataa ε, ka a wo soofu sãe ni a le won tõi. XXIII Ka a le na seb a Nãanmın gãn po i yelmãe ıka, "Abraham soõn de Nãanmın, ka a le vã ka wo i nitor." (A Pielfo Gãn 15:6) Ka Nãanmın buol wo wo baraa. XXIV Yaa nye, nure na in nitor Nãanmın niem a le won tõi, a ba i a wo soofu tẽe ε. XXV A le ni wo ju le ba dõo kaa a sãsã puo ban buolo Worahab ka wo i nitor, won dõo de a tõtõnbo wiil ba soyu ka ba lieb kul. 2 XXVI A le a sɛe na ma wa yi a agãn po ka wo i bõkũu, le mu le a soofu ka tõmõ ba puo ε mu i bõkũu.

III

I N yeer, yi jaa yi ta buoro ıka yi i wiwiilbe ε, bojũu yi bõon naa ıka a sın bala na i a wiwiilbe na nyen 'yer toofo gar nure jaa. II Si jaa ma maal 'mab. Ala i nure jaa ba 'yer 'mab ε, wo in nitor na wo nyooo a wo mãe.

1 II:XXI 2:21 (A Pielfo Gãn 22) 2 II:XXV 2:25 A Worahab dõo kperẽ be a Jeriko tãe po, na wo dõo soõ a Nãanmın nibe. (Josua 2)

^{III} Si ma 'yõon a kur a wiist neer pɔ, ka a ma tu a si neer, ka si ma lieb chiin jie jaa sɪn bɔɔrɔ. ^{IV} Bu yi kaa a gbor bere ala a man kpɛɛ pɔ a sese kpɛɛ na ma furo chiine, tiche a gbor mɔnɔ ma den a vuur mɔ chiin jie jaa won bɔɔrɔ. ^V Le mi le a jãlbir na i jaa pɔorbile a ãgãn pɔ ti ma fere. Wɔ kaara fika bũu bir na lo tuu kpɛɛ pɔ di wo jaa. ^{VI} A jãlbir mi ɪn bũu na i a wer dɛer na be a si ãgãn pɔ na wo sɔɔ a ãgãn wo jaa bar, na wo chomɔ a ãgãn ni a bũu dagel 'lo na ba kpĩine ɛ.

^{VII} Nure ma tɔɔn guol mɔdɔɔ jaa bɔrɔ, ni lubil jaa bɔrɔ, bɔvuuraa jaa bɔrɔ, ni a man pɔ bonsi. ^{VIII} Tiche nure maa tɔɔ a wo jãlbir ɛ, wo ɪn bɔbier na ba pɛne ɛ, na wo mi i loɔ na kɔrɔ.

^{IX} A jãlbir nyã le si ma de pɛen a si Sãa na i a si Soro, na si le de ma pɔn 'yɔɔ a bala a Nãanmun na me ka ba kaara a wo kaar. ^X A nebõ'yen 'lo pɔ le a pɛefo ni pɔ'yɔɔfo ma yire. N yeer a ba tor ɛ. ^{XI} Kõvula ni kɔdɛer na tɔɔ yire bul bõ'yen pɔ bu? ^{XII} N yeer, kɔkɔɔ na tɔɔ wɔ dãbãnãa bu dãbãnãa na tɔɔ wɔ kɔkɔɔ ɔ? Le mi le, kõvula ni kɔdɛer kɔ tɔɔ 'mataar yire bul bõ'yen pɔ ɛ.

^{XIII} A yi ãsɔɔ tara na yɛ ni bɔɔfo bu? Vɛ ka a wiil a wo maalfɔ pɔ, ni le won siir a wo mãe maala ni yɛ. ^{XIV} Tiche ala i a yi nyãa pɔ, nyuur dɛer ni tuo, ni yoboyele ben be, yi ta wile yi mãe ñmara jirsɪ 'yɔɔnɔ a yelmãe ɛ. ^{XV} A yɛ nyã bɔrɔ ba yi saaju wa ɛ, tiche wo i naa a wer nyã yɛ nɪsaal na tara ka wo yi a si dɛer sɛ. ^{XVI} Bojũu jie 'lo nyuur, ni tuo, ni yoboyele na be, be le guor taa ba be ɛ, ka tɔ dɛer jaa bɔrɔ be be.

^{XVII} Tiche a yɛ 'lo, na yi saaju ɪn cheche na wo tara nyã'maar nɔfo, ni sɔfofo, ni mãe siirfo, ni vula maalfɔ, na wo joro nɪbaal, na wo wɔnɔ bisɔn, na waa ooro ɛ, bu tara neer ayi ɛ. ^{XVIII} A bala na ba bɔɔrɔ jɛer ɛ, na bɔr ni nyã'maar, na ñman yeltorst.

IV

^I Nyune le a jɛer ni nechure yi be a yi chara pɔ? A ba i a yi naa a vɔlaa 'lo na be a yi 'yɔɔ jɛer ɛ? ^{II} Yi ma bɔɔrɔ na bon kɔɔ ti yi maa nye ɛ, na yi ma kɔrɔ taa. Na yi ma tara nyuur ni bomo, ti na yi maa nyãa ɛ, na yi pãa tara jɛer ni nechure, ti maa nyãa ɛ, bojũu yi maa sɔɔr Nãanmun ɛ. ^{III} Yin wa sɔɔr a Nãanmun sɛ, yi maa nye ɛ, bojũu yi sɔɔr naa ni potidɛer na de maal a le na pɛl a yi pɔɔ.

^{IV} Yin sɛsɛ nɪbe ba nyã, yaa bɔɔ ika nure nyã na i a wer baraa 'laar Nãanmun ɛ? Nure 'lo jaa na ñmaa a wer nyã baraa ɪn Nãanmun dɔ sɔɔ. ^V Ta baala a Nãanmun gãn na 'yer ika, yelmãe jaa le a Nãanmun kaara a Sɪe 'lo won de 'yɔɔ si. ^{VI} Tiche Nãanmun ma kɔ si naa a wo wãefo, ala le so a Nãanmun gãn na 'yer, "Nãanmun ma tɔr naa bala na bɔɔr yuor, ti na wo ma wãe a bala na siir ba mãe." *(Sokpar Gãn 3:34)*

^{VII} A le jũu, yi siir a yi mãe kɔ Nãanmun, na yi tɔɔ yi mãe yin a si dɛer sɔɔ sɛ, won bar yin ti jo. ^{VIII} Yi tɔɔ gbor Nãanmun, wo mi na tɔɔn gbor yi. Yin yelbe-ɪrbɛ, yi pɛe a yi nuur na yi lieb a yi tier, yin tier ayi dɛme. ^{IX} Yi waala, na yi tara posɔɔ, na yi kɔnɔ. Yi vɛ ka a yi laar lieb kɔn, ka a yi pɔpel lieb posɔɔ. ^X Yi siir a yi mãe a si Soro niem, won 'mɔɔ yin ka yi do.

^{XI} N yeer, yi ta sɔɔnɔ taa yoe ɛ. Nure 'lo jaa na sɔɔnɔ a wo tɔ sɔɔ yuor, wo tɔɔr a wo 'yer, wo tɔɔrɔ naa a nebinãa 'lo 'yer. Fõu wa tɔɔrɔ a nebinãa 'yer, faa turo a le a nebinãa na 'yer ɛ, ti i a wo 'yer tɔɔrɔ. ^{XII} Nãanmun le

bin a wɔ nɛɛ kɔ sɪ, na wɔ ɪ a 'yer tɔɔrɔ, 'lo le na tɔɔ faa bɪ sɔɔ bar. Tɪche fɔɔ mɪ nɪ ana na fɔ tɔɔrɔ a fɔ tɔ sɔɔ 'yer?

^{XIII} Yɪ chele, a yɪn bala na ma 'yer ɪka, "Dɪna bɪ bio sɪn chen tɛkpɛɛ pɔ tɪ maal yuon, da bomo, da nye libie." ^{XIV} Yaa bɔɔ len na ɪ bio ɛ, bo le a yɪ nyevɔr? Wɔ kaara fɪka ul na lo tɪ wel ajienaa. ^{XV} Yɪ ta ma 'yer ɪka, "Ala ɪ Nāanɪmɪn sɔɔ naa ka sɪ tara nyevɔr, sɪn maal nyā bɪ anyāna." ^{XVI} Tɪ le an be nɪ nyā, yɪ bɔɔrɔ na yuor, na yɪ wile yɪ māɛ, ka a māɛ wiilfɔ nyā ɪ yelbier. ^{XVII} Nɪrɛ jaa na pāa bɔɔ vɪla tɪ ba maal ɛ, wɔ ɪn bier.

V

^I Yɪ chele, yɪn tara dɛmɛ, yɪ kɔnɔ ŋmiere chɛlsɪ a yele 'lo na waara a yɪ ju. ^{II} A yɪ nābomo pɔɔ naa, ka yele mɔs a yɪ fɔɔr. ^{III} A yɪ selma nɪ a libie lon sɔɔr, ka a ba sɔɔr lofɔ wiil ɪka an di yɪn bɪu kaar. A baarfɔ ta naa, tɪ yɪ chene bin a nābomo. ^{IV} Yɪ nye a bala yɪn de ka ba tɔnɔ a yɪ por pɔ, tɪ yɪ mɔɔ ba a yar ka ba kɔnɔ 'yɔɔnɔ yɪ, ka a yɪ bɔŋmarba kɔn ta a sɪ Soro na ɪ a Tɔɔfɔ Sɔɔ. ^V Yɪ din nɔɔ ka a wer pɔ le yɪn bɔɔrɔ. Yɪ guol naa yɪ māɛ a le kɔfɔ 'yɔɔ. ^{VI} Yɪ ma 'yɔɔn a bala na tor 'yer, na yɪ kɔ ba, tɪ baa maal bon jaa ɛ.

^{VII} A le jɪu, yɛɛr yɪ tara kānyir tɪ tān a sɪ Soro waa daar. Kaa nye a le a kɔɔraa na ma tara kānyir chele nɪ a bonɪ wɔfɔ daar, na wɔ tara kānyir chele a sadɔɔ nɪ a sabaaraa. ^{VIII} Yɪn mɪ, yɪ tara kānyir na yɪ ara kpɛɔ, bojɪu a sɪ Soro waa gbɔr naa.

^{IX} Yɛɛr yɪ ta hūhūnɔ 'yɔɔnɔ taa na yɪ taa nye 'yer tɔɔrfɔ ɛ. A 'yer tɔɔrɔ ara naa a dɔɔdɔr nɛɛ.

^X Yɛɛr, yɪ kaa a Nāanɪmɪn 'ye'yerbe bala na de a sɪ Soro yuor 'yer 'yer, din dɔɔye tɪ tara kānyir. ^{XI} Ala le so ka sɪ bɔɔlɔ ba bɔɔsɔn dɛmɛ. Yɪ wɔn a Job kānyir wɔn tara na yɪ mɪ nye a le a sɪ Soro na maal kɔ wɔ a baaraa. A sɪ Soro ɪn nɪbaal joro, na wɔ maala vɪla.

^{XII} N yɛɛr, ala na che le a anyā, yɪ taa pɔrɔ nɪ saaju ɛ, bɪ a tɛɛ ɛ, bɪ bon jaa ɛ, tɪ yɪ vɛ ka yɪ ɔɔ, ɪ ɔɔ, ka yɪ kai, mɪ ɪ kai. Ka yɪ taa kpɛ 'yer pɔ ɛ.

^{XIII} Wɔm pɔɔn a yɪ āsɔɔ bɪ? Wɔ sɔɔr Nāanɪmɪn. Nɔɔ kpɛn a yɪ āsɔɔ bɪ? Wɔ yiele yiel dāna nɪ Nāanɪmɪn. ^{XIV} A yɪ āsɔɔ bɪrɛ na bɪ? Wɔ bɔɔl a pupuorbɪir nɪbɛrɛ ka ba wa je wɔ kāa nɪ a sɪ Soro yuor, na ba sɔɔr Nāanɪmɪn kɔ wɔ. ^{XV} A Nāanɪmɪn ban sɔɔr nɪ sɔɔfɔ na sa naa nɪnyɪnɛ baal, a sɪ Soro na nyɔɔ wɔ naa ka wɔ ir. Ala ɪ wɔ mɪ maal dɛɛr, Nāanɪmɪn na vɛn kɔ wɔ. ^{XVI} A le jɪu, yɪ 'yɛrɛ a yɪ maal dɛbɛ kɔrɔ taa, na yɪ sɔɔrɔ Nāanɪmɪn 'yɔɔnɔ taa, ka wɔ sāana yɪ. Nɪtor Nāanɪmɪn sɔɔrfɔ tara na kpɛɔ na maal bon.

^{XVII} Elaija ɪn nɪrɛ a sɪ kaar, wɔ sɔɔr Nāanɪmɪn nɪbijɛ ɪka saa wɔ ta wa ɛ, ka war ŋmaa yuom ata nɪ ŋmaa. ^{XVIII} Wɔ le sɔɔr Nāanɪmɪn go ka a saa wa, ka a bonɪ bɪla a tɛɛ naa wɔ.

^{XIX} N yɛɛr, ala ɪ a yɪ āsɔɔ 'mab naa a yelmāɛ sɔr pɔ, ka a yɪ āsɔɔ lɛb wɔ waan, ^{XX} yɪ bɔɔn a anyā ɪka, nɪrɛ 'lo jaa na lɛb yelbe-ɪrɛ yɪn a wɔ yelbier pɔ, wɔ faa wɔn yɪn kɪu pɔ, na wɔ mɪ pɔɔ yelbebe yɔɔ jaa.

A PITA GĀN NA DE NIE

I Maa Pita na ı a Yesu Kırısıto nıtōnāa le seere a gān nyā koro a yın a Nāanmın na chel ir a yı ı sāanba yēyel ka a wer pō, na yı be a Pontus, nı Galatiya, nı Kapadosiya, nı Asiya, nı a Bitiniya. II A Sāa Nāanmın den nie bōō yı, ka a wō Sıe oo yı, a yı ı cheche, yın wōnō a Yesu Kırısıto toor jūu, ka wō mır yı a wō jāı. Wāefō nı nyā'maar na dōolo yın taa.

III Pēefō wō ta a Nāanmın na ı a sı Soro Yesu Kırısıto Sāa! A wō nıbaal berma naa, ka wō dōō sı dōō paalaa, na wō kō sı tiertō vor tu a Yesu Kırısıto won sāt a kūu pō, IV nı a nābomo ala won bin gun sı be a saaju, a ba were ε, a ba sōōnō ε, bı jool ε. V A tu naa yı soōfō pō, ka a Nāanmın Kpēō ger pōō yı, tı tān a bıbir baaraa 'lo a faafō 'lo na chōor baar na wa nyır. VI A anyāna pō le yı chile yōō jaa, an soō ı ıka yın din dōoye beer kaa boro boro pō. VII A anyāna wa naa ka a yı soōfō na kpēme gar a selma na ı bōōōnāa ban ma dōol būu pō ir a deer bar. A yı soōfō na lieb ı pēefō, nı tur, nı 'yōōfō a sōō 'lo a Yesu Kırısıto na wa nyır. VIII Yı gba na ba nye wō ε, tı na yı nō wō. Yaa gba nye wō a pōpānyā ε, tı soō wō, na yı seen a popel tur 'lo nıre na kō tōō man ε. IX Bojūu yı nyere naa a yı soōfō bon na ı a yı sıur faafō.

X A faafō nyā 'yer le a Nāanmın 'ye'yerbe dōō 'yer a wāefō nyā na wa a yı sē. Ba vıer naa a faafō nyā na ba chēpē wō jaa ne ne. XI Ba mōōn nıbir ıka ba bōō a sōō nı a yelsı ala a Kırısıto Sıe na be a ba sē na wile ba, a le won 'yer a dōoye a Kırısıto na di nı a tur ala na turo. XII Nāanmın wiil naa a wō 'ye'yerbe banyāna ıka a ba ı ba māe 'yōō le ba tōnō a le ε, tı che yın 'yōō le. A le ban 'yer a nyāna yın ben wōnō a pōpānyā a bala na mōolo a 'yer nōō tu a Nāanmın Sıe won tō a wō yı a saaju. A malakası mı gba ta bōoro naa ıka ba muul kaa a anyāna.

XIII A le jūu, yı chōor a yı tier gun tōmō, na yı nyōoro yı māe. Yı de a yı tiertō 'yōō a wāefō 'lo a Yesu Kırısıto na kō yı a wō waa daar. XIV Yın wōnō a Nāanmın toor jūu, yı taa le maala a kōro mamaalbie ε, a le yın ba dōō bōō ε. XV Tiche nıtāa le a 'lo na bōol yı na ı cheche, yı mı ı cheche a yı yelmaalsı a jaa pō. XVI Bojūu a seb ıka, "Yı ı cheche, bojūu n ın cheche." (*Mosesı Gāma Na Tu Ata 19:2*)

XVII Yın ma bōolo wō a yı Sāa, 'lo le na tōor nıre jaa 'yer, na waa turo ε, yı kpıere a yı kpēfo nıtāa sāanba, na yı joro wō dābāe. XVIII Bojūu yı bōōn naa ıka a ba ı bōōōnāa fıka libir, bı selma le Nāanmın de yab den yı yın a yı sākpaımıne yelporsı ala na lū yı pō ε, XIX tiche a ı naa a Kırısıto jāı vıla ala na ı a peraabile na ba tara chefo ε, bı jāne jaa ε. XX Nāanmın ir wō naa tı wa bıer maal a wer, tiche wō vēn ka wō nyır a sōō baaraa a yı jūu. XXI A wō jūu le yı soō de a Nāanmın na ir wō a kūu pō na wō kō wō tur, ka a yı soōfō nı a yı tiertō na be a Nāanmın 'yōō.

XXII Pōpānyā yın chōor a yı māe yın turo a yelmāe jūu, yı nōnō naa a yere sıre jaa. Yı nōnō taa nı a yı nyāa wō jaa. XXIII Bojūu yı nyen dōō paalaa 'lo na ba ı bōōkpiraa ε, tiche won ben be, na ba tu a Nāanmın 'yer na ı vor, na be be bıbir jaa. XXIV Bojūu, "Nısaal kaara naa fıka mōor, ka a ba tur wō jaa kaara fıka a mōpuul. A mōor wa jool, a puul mı ma suor

naa. ^{XXV} Tiche a si Soro 'yer 'lo ben be bibir jaa." (Isaiya 40:6-8) A 'yer nyāna le ba muol ko yi.

II

^I A le jūu, yi ir yi mæe yin a yosōo 'yer, belfo, neer ayi tarfo, nyuur, ni kporfo jaa boro po. ^{II} Yi kaara fika bipile, na yi boro a Nāanmūn 'yer ka i yi volaa a bir kaar, a yin tōo nōo a yi faafu po, ^{III} bojūu an i yi lem kaa le a si Soro na nōmō.

^{IV} An i yi wa naa a wo sē na i a Kōsir vor a nisaal na tor bar, tiche ka a Nāanmūn ir wo a wo i bōsō, ^V yin mi na i fika a kosivoe a ba men yi, ni a Nāanmūn yir ka yi i a wo bōorlo chechesi, na yi loro a wo bōor won soo tu a Yesu Kirisito 'yōo. ^{VI} A seb a Nāanmūn gān po ika, "Nye, n bin a kōsir be a jiyon tēe po, a kōsir vīla 'lo in kaa ir ka wo i a kōsir ju, ka nre 'lo jaa na soo de wo, vā kō di wo ε." (Isaiya 28:16) ^{VII} Pōpānyā a yin bala na soo de wo, wo in kōsir sō. Tiche a bala na ba soo de wo ε, "A kōsir 'lo a mumerbe na tor bar, 'lo le i a kōsir ju," (Yiel Gān

118:22) ^{VIII} na, "Wo i a kōsir 'lo a nibe na ŋmiere a gbēε, na wo i a pie 'lo ban bāra loro." (Isaiya 8:14) Ba ŋmiere naa ba gbēε bojūu ba tor naa a 'yer 'lo 'yōo a Nāanmūn na dōo bin ba.

^{IX} Tiche yin 'lo, Nāanmūn le ir yi a yi i a wo bōorlo nāmune, na yi i nichechesi, na yi i a Nāanmūn sofō, ka yi na peere wo, an i 'lo le buol yi yin a libe po waan a wo chāa herete po. ^X Yaa dōo i a wo nibe ε, tiche pōpānyā yi i naa a Nāanmūn nibe. Yaa dōo tara a Nāanmūn nibaal ε, tiche pōpānyā yi tara wo naa.

^{XI} N barmune, n sooro yi naa nitāa niyoori ni sāanba ka a wer po ika, yi ir yi mæe yin a āgān volaa na ma jeere ni a yi sur. ^{XII} Yi kpiere vīla a bala na ba puoro sē, ban soo gba kpiere yi ika deer le yi maala, bala wa nye a yi vīla maalfō ban 'yōon Nāanmūn tur a wo waa bibir.

^{XIII} A si Soro jūu, yi siir yi mæe ko a tōofō dēme, ala soo i a nākpēε 'lo le, ^{XIV} bu a nābil bala won ir bin a tēn tēn ka ba kpāana a bala na maala deer ti peere a bala mi na maala a le na tor. ^{XV} Bojūu Nāanmūn bofo le ika yin maala vīla na yi poo a ba bōo dēme na i a jolo neer. ^{XVI} Yi kpiere nitāa sumune, tiche yi taa de a mæe sofō nyā pōon yelbier ε, ti yi kpiere fika Nāanmūn gbāgbaar. ^{XVII} Yi 'yōonō nre jaa na yi nō a yi taa Yesu turbo, na yi joro Nāanmūn dābāε, ti 'yōonō a nāa.

^{XVIII} Gbāgbaar, yi siir yi mæe ko a yi tōnbo ni 'yōofō, a ta i a bala na bal nibir maala yi vīla tēε, tiche a bala mi na kpēme a nibir. ^{XIX} Bojūu a Nāanmūn na maal vīla ko nre 'lo na tara tier vīla, na wo di dooye na ba tara sor ε, bojūu wo tara na Nāanmūn tier. ^{XX} Tiche bo le na i a yi tōnō, ala i ba ŋme yi naa yin tō deer jūu? Tiche ala i yi din dooye yin maal vīla jūu, an in tōnō ko yi Nāanmūn niem. ^{XXI} A anyāna jūu le a Nāanmūn buol yi, bojūu Kirisito mi dōo di dooye, na wo maal wiil yi ika yi turo a wo pala. ^{XXII} "Ka waa dōo maal deer jaa ε, bu ka belfo yi a wo neε po ε."

(Isaiya 53:9) ^{XXIII} A le ban dōo toro wo, waa mi to yaa a sān ε. A dooye na po wo, waa jo dābāε ε. Tiche wo den a wo mæe ko a Nāanmūn na tooro a 'yer jaa dē dē. ^{XXIV} A wo mæe le tuo a si yeldebe a wo āgān po a daa ju, ka si mi na kpi ko yelbier ti be be ko yeltor si. A wo fele ala jūu le sāa si. ^{XXV} Na yi kaara fika piir na dōo boro, tiche pōpānyā yi leb wa a pechine na kaara a yi sur sē.

III

^I Pɔbɔ, a le ni wɔ ju mi le, yi sur yi mæe kɔ a yi sirbe. Bamine baa sɔɔ puor ε, tiche a yi befɔ na tɔɔn lieb a ba tier a ba puoro, ^{II} bala wa nye a le a yi maalfɔ na i vɪla, ni le yin 'yɔɔnɔ a yi mæe. ^{III} Yi ta vɛ ka a yi vɪla i a yɔɔ pæefɔ tee ε, nitāa a ju wobfɔ, selma bɔjɔrsi yarfɔ, ni a fɔnɪbɪkpæen sefo ε. ^{IV} Tiche yi vɛ ka a yi pæefɔ be puom na ba jɔɔlɔ ε, na i vɪla, he le le le, ni jomm, ala le i vɪla a Nāanɪmɪn niem. ^V Bojju nitɔnɔ le a mama pɔɔsɔn bala na tara a Nāanɪmɪn tier ma maal a ba mæe vɪla. Na ba sɔɔ turo, na ba sur ba mæe kɔ a ba sirbe. ^{VI} Le mi le a Saara na dɔɔ wɔnɔ a Abraham toor na wɔ ma bɔɔlɔ wɔ a wɔ soro. Yin le i a wɔ bibiir, ala i yi maala na a le na vɪle na yi kɔ joro dābæe ε.

^{VII} Sirbe a le ni wɔ ju mi le, yi tiere a yi pɔbɔ yin lɔɔ kpɪere ni. Yi kaara ba ni 'yɔɔfɔ, bojju baa tara kpæen jā yi ε, ti na ba puɔ yi a Nāanɪmɪn wæefɔ kɔfɔ 'lɔ na i nyevɔr, ka bon jaa taa var a yi Nāanɪmɪn sɔɔrfɔ ε.

^{VIII} A 'yer baaraa le a anyā, yi jaa yi tara tier bɔ'yen, na yi kaara taa nɪbaal, na yi nɔ taa maala vɪla korɔ taa ni mæe siirfɔ. ^{IX} Yi ta de yelbier yāan yelbier sān ε, bu tɔbir yāan tɔbir sān ε, tiche yi 'yer nevɪla 'yɔɔ ba, bojju a anyā 'yɔɔ le a Nāanɪmɪn bɔɔl yi ika yin nyen sɔɔfo. ^X Bojju, "Ala i nɪre nɔn nyevɔr na wɔ bɔɔrɔ bɪbɪvɪelsɪ wɔ ir wɔ nɛε yin 'yerdeer ni belfɔ pu. ^{XI} Wɔ lieb puor 'yɔɔ yelbier ti maala vɪla, na wɔ bɔɔrɔ nyā'maar joro turo a wɔ puor. ^{XII} Bojju a si Soro kaara naa a bala na tor, na wɔ wɔnɔ a ba sɔɔrfɔ. Tiche a si Soro puɔ ma sɔɔ naa ni a bala na ma maala yelbier." (*Yiel Gān 34:12-16*)

^{XIII} An le na ge yi ala i yi mɔɔ nɪbir maala vɪla? ^{XIV} Tiche ala i yi gba din dɔɔye yin maala vɪla juu, Nāanɪmɪn na sɔɔ yi naa. "Yi ta joro dābæe ni a ba vuurfɔ ε. Yi taa joro dābæe ε," (*Isaiya 8:12*) ^{XV} Tiche a yi nyān pɔ, yi 'yɔɔnɔ a Kɪrsɪto na i a yi Soro. Na yi ma chɔɔr sɔɔ jaa ala i nɪre wa sɔɔr yi naa a tierɔ 'lɔ yin tara, tiche yi ma man naa jomm ni 'yɔɔfɔ, ^{XVI} na yi vɛ ka a yi tier char, ka a bala na sɔɔnɔ a yi yuor yin turo a Kɪrsɪto juu, ka vā na kpe ba, ni a ba yosɔɔ 'yer. ^{XVII} An in vɪla ala i Nāanɪmɪn bɔfɔ le, yin di dɔɔye vɪla maalfɔ juu, gar yin na di dɔɔye deer maalfɔ juu. ^{XVIII} Bojju Kɪrsɪto kpi naa a yi yelbier juu gbebɔ'yen tee, a 'lɔ na tor kɔ a bala na ba tor ε, ika wɔ waan yi Nāanɪmɪn sɛ. Ba kɔ naa a wɔ āgān, tiche ka a Nāanɪmɪn sɪε sāt wɔ a kuu pɔ, ^{XIX} a sɪε nyā le a Kɪrsɪto chiin a kpīi tee na wɔ ti mɔɔl kɔ a kpīisɪ bala na be a pɔɔfo die pɔ. ^{XX} A banyāna le tor a Nāanɪmɪn nɛε, tiche ka wɔ di kānyir ka a Nowa wa maal a daka bulomtum baar. A nɪbe bālāa na i aniin tee wa nyen faafɔ a kɔɔ pɔ. ^{XXI} A kɔɔ nyā nyetāan fika a Nāanɪmɪn kɔɔ sofo na faa yi mi a pɔpāanyā, a ba i āgān deer peε barfɔ le ε, tiche a nɛε yin tir kɔ Nāanɪmɪn ni pɔtvɪla. Yi nyen faafɔ tu a Kɪrsɪto kuu irfɔ pɔ. ^{XXII} 'Lɔ le do a saaju ti jāne, a Nāanɪmɪn nūsɔɔ jie ka a malakasɪ, ni a tɔɔvɔ dɛme, ni a kpæen dɛme ba jaa turo a wɔ nɛε.

IV

^I A le juu, a Kɪrsɪto na di dɔɔye a wɔ āgān pɔ, yi mi su a tājebonsɪ ala gun a tier 'lɔnɔ, bojju a 'lɔ na di dɔɔye a wɔ āgān pɔ ba le puɔ yelbier pɔ ε. ^{II} Ala le sɔ, wɔ ta le kpɪere a wer pɔ ni a āgān volaa ε, tiche wɔ kpɪere a le a Nāanɪmɪn na bɔɔrɔ. ^{III} Bojju a koro jaa, yi mi sɔɔn sɔɔ na yi maala a le a bala na ba puoro ε, na maala, na baa tɔɔrɔ a ba mæe nyɔɔrɔ ε. Ka a

āgān volaa, nī dāburo, nī a pepe dib, na yī pōō a dānyurbo gbul pō, na yī maala tibe na sōōnō a Nāaḡmīn nēē. ^{IV} Ban tier naa ūka yelsāan le, yīn ba le pōō ba a befō 'lōnō pō ē, ka ba pāa piel torō yī. ^V Tiche ban man a ba nēē 'yer kō a Nāaḡmīn na wa tōōr a vōē nī a kpīisi 'yer. ^{VI} A anyāna jūu le so ka ba gba mī mōol a 'yer nōō kō a kpīisi, ūka ban tōōr a ba 'yer nītāa le ban na tōōr nure jaa 'yer, tiche ka ba kpīere a sūr pō Nāaḡmīn kaar.

^{VII} A bonst a jaa baarfō tara naa, a le jūu yī mōō nūbir na yī kpāa a yī māē tōō suorō Nāaḡmīn. ^{VIII} A ala na gar a jaa le a anyā, yī chene vē ka a nōfō be a yī pō, bojūu nōfō ma pōōn yeldebe yōō. ^{IX} Yī ma diere taa a yī yie tī ta ma ure gborō gborō ē. ^X Isoō jaa wō de a Nāaḡmīn kofō won nye tōnō korō nī a wō taaba nī yelmāē nī a Nāaḡmīn wāēfō a jaa. ^{XI} Ala ī nure jaa 'yere na, wō 'yere a Nāaḡmīn 'yerbie ala. Ala ī wō ūn tōtōnō, wō tōnō nī a kpēō 'lō a Nāaḡmīn na kō wō, ka a yele a jaa pō, ka Nāaḡmīn nye tur tu a Yesu Kīristo pō. 'Lō le so a tur nī kpēō bībir bībir jaa. A ī a le.

^{XII} N yēer nōnōnbō, yī ta vē ka nēē 'maa yī nī a beēr kaa tuo na vulo yī fīka yelsāan kōō le ure yī ē. ^{XIII} Tiche yī chule an ī yī pōō naa a Kīristo dōōye difō pō, ka nōō na kpe yī a wō tur wa nyīr. ^{XIV} Ala ī ba tō yī naa yīn bōōlō a Kīristo yuor jūu, Nāaḡmīn na sōō yī naa, bojūu Nāaḡmīn Sīe ben a yī 'yōō. ^{XV} Ala ī yī dīn dōōye, a ta ī fīka nīkorō, bī nānyie, bī nūdeēr, bī tō'yōōnbō le yī ī ē. ^{XVI} Tiche ala ī a yī āsōō jaa wa dire na dōōye won turo Kīristo jūu, wō ta vē ka vā kpe wō ē, tiche wō pēere Nāaḡmīn a yuor nyā won dī jūu. ^{XVII} Bojūu a 'yer tōōrfō sōō ta naa, ka Nāaḡmīn na piel tōōrō a wō nibe 'yer. Ala ī sin le won piel, ḡmune le an kaara kō a bala na tor a Nāaḡmīn 'yer nōō? ^{XVIII} A seb ūka, "Ala ī an ūn kpēō kō a nitor, ḡmune le an kaara kō a bala na ba puor ē, nī a yelbe-īrbe?" (*Sokpar Gān 11:31*)

^{XIX} A le jūu, vē a bala na dire a dōōye a Nāaḡmīn bōfō jūu, de ba māē kō a Nāaḡmīn yelmāē sōō na mē ba, tī mōō nūbir maala vīla.

V

^I A maa na ī a nūdiere naa nye a Kīristo dōōye nī nūbir, naa mī ī nure nyā na pōō a tur 'lō na wa nyīr, nī 'yōōnō na a nūdiere na be be a yī pō ākpāen, ^{II} ūka ba kaara a Nāaḡmīn piir a won de 'yōō a yī nuur pō, na yī tōnō kaara nī ba, a ta ī fīrfō ē, tiche a ī yī bōfō, bojūu le le a Nāaḡmīn bōōrō. A ta ī libie 'yōō ē, tiche ka a nōmō yī a tōfō. ^{III} Yī ta pīrpire a bala yīn kaar ē, tiche yī ī jāne kō a piir. ^{IV} A pechiin gbōōraa wa wa, yīn nyen a sāyar na ī a tur na ba jōl ē.

^V Le nī wō ju mī le a yīn bala na ī a pōlbil, yī siir yī māē kō a yī nūdiere. Yī jaa jaa yī ma siir yī māē na yī ma tōnō korō taa, bojūu a seb ūka, "Nāaḡmīn 'laar a bala na 'mōōrō a ba māē, tī ma sōnō a bala na ma siir ba māē."

(*Sokpar Gān 3:34*) ^{VI} A le jūu, yī siir yī māē

a Nāaḡmīn kpēō sōō nuur pō, ka wō 'mōō yī a yī do a sōō 'lō won bōōrō. ^{VII} Yī de a yī yelwōnst a jaa kō wō, bojūu 'lō le 'yōōnō a yī tōō.

^{VIII} Yī gu yī māē na yī 'yōōnō jūmō, a yī dōōsōō tī kaara naa jukpēē kaar, na uoro yōōrō na wō pāa kaara bōōrō nure ūka wō nyōō 'wōb. ^{IX} Yī var wō sōr, na yī ba gber arā a yī sōōfō pō, bojūu yī bōōn naa ūka a yī taaba na be a wer wō jaa, mī dire na a dōōye nyāna tō yīn dire.

^X Yīn wa dī a dōōye nyāna bālāa a Nāaḡmīn na ī a wāēfō sōō a 'lō na bōōl yī 'yōō a tur nyā na ba tara baarfō pō a Kīristo 'yōō, wō māē na

maal yɪ naa na wɔ 'yɔɔ yɪ ãkpɛɔ tɪ na wɔ vɛ a yɪ ara kpɛɔ kɔ dãm ɛ. ^{XI} 'Lo le so a kpɛɔ bɪbɪr nɪ bɪbɪr jaa. A ɪ a le.

^{XII} Silasɪ na ɪ a yebe yelmãe sɔɔ le sɔɔ ma ka n seb a gãn bile nyāna, naa 'yɔɔn yɪ ãkpãen din dāasɛ ɪka anyāna le ɪ a Nāanmɪn sɪɛ wãɛfɔ. Yɪ ara kpɛɔ. ^{XIII} A yɪ taaba pupuorbiir na be a Babilon Nāanmɪn na 'mataa ir yɪ, puor yɪ naa, ka a n bidaba Maakɪ mɪ puoro yɪ. ^{XIV} Yɪ puor puor taa nɪ nɔfɔ. Nyā'maar wɔ be a yɪn bala na be a Kɪrɪsɪto 'yɔɔ.

A PITA GĀN NA TU AYI

^I Maa Simon Pita na ı a Yesu Kırısıto gbāgbaa ni a wo nitōnāa le seere a gān nyā korō a yın na tu a sı Nāaηmın yeltorsı pō, ni a sı Fafaara Yesu Kırısıto na yı nye a sōōfo 'lo na kpēme a sı kaar. ^{II} Wāēfo ni nyā'maar a dōolo yı taa tu a bōōfo yın bōō Nāaηmın ni a sı Soro Yesu.

^{III} A Wo kpēō le wo kon sı bon jaa sın bōōrō a nyevor nyā jūu ni Nāaηmın puor vıla tu a sı bōōfo sın bōō a 'lo na bōol sı, ni a wo māe tur ni a wo maal vıla. ^{IV} Tu anyāna pō le wo kon sı a bon na berma ni a bōsōn won tur a nee ıka, a tu a pō, ka yın pōō a befo 'lo na ba sōōnō ε, na yı jo yı a wer nyā a yelbier volaa na sōō.

^V A anyāna jūu, yı mō na yı de vıla maalfō pōō a yı sōōfo pō, na yı de bōōfo mı pōō a vıla maalfō pō, ^{VI} ka a māe nyōōfo mı pōō a vıla maalfō pō, ka a nıbir mōōfo pōō a māe nyōōfo pō, ka a Nāaηmın puor vıla pōō a nıbir mōōfo pō, ^{VII} ka a yeer maal vıla pōō a Nāaηmın puor vıla pō, na yı de nōfo pōō a yeer maal vıla pō. ^{VIII} Bojūu ala ı yı tara naa anyāna a jaa ka a pōōrō 'yōōnō, an sōō yı naa ka yı kō tara yāan na yaa tōōnō wōnō wōmō a bōōfo yın bōō a sı Soro Yesu Kırısıto ε. ^{IX} Tıche ala ı nıre baa tara a anyāna ε, waa nyere ε, na wo ı jōō, na wo ın ıka Nāaηmın pēen a wo kōro jaa yeldebe bar.

^X A le jūu n yeer, yı ba gber ka a yı bōōlfo ni a yı chel irfo ı yelmāe. Ala ı yın maala a anyāna, yaa be jaa na wa lo ε. ^{XI} Ka a sōr yuo kō yı a yı kpe a sı Soro ni a Fafaara Yesu Kırısıto nāalōō na ba tara baarfō pō.

^{XII} A le ın ma jēō yı naa a yelst anyāna, yı gba na bōō yaa ka yı ba gber ara a yelmāe yın tara pō. ^{XIII} A tara na sōr ka n jēō a yı tier ın chene vorō a āgān vaar pō, ^{XIV} bojūu n bōōn naa ıka a kō le kor ε tıche ka n kpi ε, nitāa le a sı Soro Yesu Kırısıto na man kō ma. ^{XV} ın ı naa le jaa ın na tōō, maa wa sōō kpi, tı ka yı ma chene tōō tiere a yelst anyāna.

^{XVI} A ba ı fuol ni yē 'yer le sı de 'yer kō yı a kpēō ni a sı Soro Yesu Kırısıto waa ε, tıche sın māe le nye a wo kpēe ni nıbir. ^{XVII} Wo nyen 'yōōfo ni tur yı a Sāa Nāaηmın sē le a kōkōr na yı a tur jıkpēe jie wa a wo sē 'yere, "Nyā le ı a n Bie 'lo ın nō, a wo ye le pel naa n pōō." ^{XVIII} Sın māe wōn a kōkōr nyāna na yı a saaju wa, an ı sın ni 'lo jaa le dōō be a tōcheche par.

^{XIX} Sın le tara a Nāaηmın 'ye'yerbe na dōō be be 'yer na chaar, yı yuo toor chele a 'yer. A kaara naa fıka chāa na chaara libe pō, tı tān a wer na chaar ka a bivie ηmerbir pur 'yōō a yı nyān pō. ^{XX} A yelkpēe le ıka, yı bōō a par ıka Nāaηmın 'ye'yere jaa kō tōō de a wo yē wiil a ala na seb a Nāaηmın gān pō par ε. ^{XXI} Bojūu nıre maa kpu 'yer a Nāaηmın 'yer ε, tıche nıre ma 'yer a le na yı a Nāaηmın sē, an ı a wo Ste le tara ba.

II

^I Tıche a jir ηmarba 'ye'yerbe mı dōō be be a nıbe pō, nitāa le a jir ηmarba wiwiilbe na wa be a yı pō. Ban sōol wiil sōōfo 'yer, na ba chur a Tōōfo Sōō na da ba na ba waan sōōfo wa 'yōō a ba māe. ^{II} Nıyōō na turo naa a ba vā sōı anyāna, tı na ba kpere a yelmāe sōr. ^{III} A bōgar wiwiilbe

banyāna na 'mōɔn yi naa ni a ba nenōɔ 'yerbie. Nāanmɔn guor naa a ba 'yer kōro jaa ka a ba sōsōnōɔ ba guro ε.

^{IV} Bojūu Nāanmɔn ba dōɔ bar a malakasɩ bala na maal a dɛɛr ε, tiche wɔ 'yōɔ ban a bōɔ fulom libe 'lɔ pɔ bar chele ni a ba 'yer tɔɔrfɔ daar. ^V Waa dōɔ bar a kōr nɔbe ε, na wɔ vē ka a kōɔ wa paal pɔɔ a bala na ba puoro ε, tu na wɔ faa a Nowa na ɩ yeltorstɩ 'yer mɔɔlɔ ni nɔbe ayopōi. ^{VI} Nāanmɔn den būu chom a Sodom ni a Gomora nɔbe ka a di lɛɛb tãpiɛl, a nitō wiil ɩka lɛ lɛ na ɩ a bala na ba puoro ε. ^{VII} Wɔ mɩ faa naa Lotɩ na ɩ a nitɔr a wɔ pɔɔ na ma sōɔn a bala na tōnō a dɛɛr. ^{VIII} Bojūu a nitɔr nyāna lōɔn kpɛrɛrɛ ni ba bɩbir jaa, ka a wɔ tɛr ma sōɔ lɛ won ma nyɛ tɩ wō ban ɩrɛ. ^{IX} An ɩ nitō lɛ a be, a sɩ Soro bōɔn lɛ won pāa na ɩ faa a bala na puoro yin a wōm pɔ, tɩ tara a bala na ba puoro ε, a ba be a ba gefɔ pɔ tɩ tãn a 'yer tɔɔrfɔ bɩbir.

^X A anyāna ɩn yelmāɛ a bala na turo a ba āgān sōɔnaa nyā dɛɛr volaa, baa turo a kpāɛn dɛmɛ nɛɛ ε. Ba ɩn jukpāɛn dɛmɛ na ba 'mɔɔrɔ ba māɛ, baa joro dābāɛ ε, tɩ ma kpɛrɛ a saaju bōmaalsɩ. ^{XI} Tiche a malakasɩ gba na ɩ gādaar na ba tara kpāɛn, ba maa 'la kpe a bōmaalsɩ anyāna a sɩ Soro niem ε. ^{XII} Tiche a nɔbe banyāna ma fere naa ni a bonstɩ ala ban ba bōɔ a par ε. Ba kaara naa mōdōn kaar bōmaalaa na ba tara tɛrɛ, ba dōɔ ba naa na nyɔɔr ba kɔ, ba mɩ kaara a mōdōn kaar na ba mɩ na we.

^{XIII} A dɛɛr ala ban maal, a dɛɛr ala lɛ ban yāan ba a sãn. A ba tɛr volaa ban ma maala a mōtōɔ, a nōmōɔ ba naa, ban lōɔn dire ni yi na ban sōɔ a yi befɔ 'yōɔ yi vā. ^{XIV} A ba nɔbie sɛɛn naa a sɛsɛyele, a ba maa bar dɛɛr ɩfɔ ε. Ba ma bele naa a bala na bal na ba ɩ bɔgar dɛmɛ, ba ben pɔ'yōɔfɔ pɔ. ^{XV} Ba bar a sɔr dɛ dɛ 'lɔ tɩ bɔr, na ba tu a Balaam na ɩ a Beor bidaba sɔr. 'Lɔ lɛ nō sāyar na ba ɩ ε, ^{XVI} tiche wɔ nyɛn a wɔ bawōno tōnō, bōɔ na ɩ dōɔ den nɩrɛ kɔkɔr 'yer 'yer na wɔ ŋmaan a 'ye'yere nyāna dābol yele sɔr. 1

^{XVII} A nɔbe banyāna ɩ naa fɩka kɔlsɩ na ba tara kōɔ ε, bɩ uul sɛsɛbe na furo chiine. Libe jaa gbɛb lɛ guro ba. ^{XVIII} Bojūu yobo 'yer pɔrsɩ lɛ ba ma 'yere, na ba bɔɔlɔ a āgān voldɛɛr, na ba bele ni a nɔbe bala na faa joro a bala na bɔr sɛ. ^{XIX} Ba ma tɩr nɛɛ kɔ ba ɩka ban faa ban a gbāgbayele pɔ, tiche ka a bala māɛ ɩ a yelsōnstɩ gbāgbaar, bojūu nɩrɛ ɩn gbāgbaa kɔ bon 'lɔ jaa na tōɔ wɔ. ^{XX} Ala ɩ ba faan ba māɛ yin a wer nyā bɔdɛɛr pɔ, ban wa bōɔ a sɩ Soro ni a Fafaara Yesu Kɩristo tɩ na ba lɛ tɩ kpe a ala pɔ ka a tōɔ ba, a ba baarfɔ na ɩn dɛɛr gar a lɛ ban dōɔ be. ^{XXI} An taa sa naa ala ɩ baa ta bōɔ a sɔr toraa ε, gar ban ben bōɔn tɩ lɛɛb puor 'yōɔ a nebin cheche 'lɔ ban de kɔ ba. ^{XXII} Bala 'lɔ, a sɔkpa nyā ɩn yelmāɛ ban dōɔ lɔb ɩka, baa lɛɛb tɩ di a ala won tɩ bar; (*Sokpar Gān 26:11*) ka a dobaa ban so kōɔ mɩ lɛɛb tɩ mamar a memɛrɛ.

III

^I N barmine, a gāma ayi sɔɔ lɛ anyā ɩn sɛɛrɛ kɔrɔ yi. A jaa ayi pɔ, n sɛb ɩka n lɛ jɛɔ yi tɛr 'lɔ na tor pɔ. ^{II} N bɔɔrɔ naa ɩka yi lɛɛb tɛr a 'yerbie ala a Nāanmɔn 'ye'yercheche bala na dōɔ 'yer a sɩ Soro ni a Fafaara na dōɔ man ba tu a wɔ nitōnstɩ 'yōɔ.

1 **II: XVI** 2:16 Balaam dōɔ ɩ Nāanmɔn 'ye'yere na sɔɔ ɩka won den libie tɩ pɔ 'yōɔ a Istral nɔbe. Won wa chiine, malaka ŋmaa won sɔr ka waa tōɔ ɩ a lɛ ε. (A Sɔrfɔ Gān 22-24)

III Yı de nie bõõn ıka a ber baaraa sõõ, nılaarba na turo a ba āgān volaa na wa naa wa laara yı. IV Ban wa soro yı naa, “Nyıne le a 'lo na tur a nee kō yı ıka won wa naa? A le daar jaa a sı sāmıne na kpi a yelsı a jaa mı chene na chiıne a le ne an piel.” V Tıche ba bõõn naa tı maala fıka ba iin naa a kōro jaa an ı Nāaıymın 'yerbie le wō maal a saaju, nı a tēe a kōõ ju, nı a kōõ par. VI A tēkor, kōõ mı le dõõ paal pōõ a wer a wō sõõ. VII A 'yer nyāna nı wō ju le wō bar a saaju, nı a tēe go gun a 'yer tōõrfō, na won sõõn a bala na ba puoro ε, nı bũu.

VIII Tıche yı ta iin a yelbõ'yen nyāna ε, n barmıne. A sı Soro sē, bıbir bõ'yen kaara naa fıka yuon tur, ka a yuon tur kaara fıka bıbir bõ'yen a wō sē. IX A sı Soro ba baala nı a wō nee won tur ε, nıtāa le a bamıne na 'yer ıka a kor naa ε. Wō dın kānyır kō yı, won ba bōõõ ıka āsōõ jaa wō we ε, tıche yı heb a yı tıer.

X A sı Soro bıbir na wa naa fıka le nānyıe na ma wa, ka a saaju pōõn gõmõ wō jaa, na wō po chen. A bonsı ala na be a saaju ka a bũu nyıl na wō pāa yuo yele a jaa a nıbe na maala ka a gā chāa pō.

XI An ı a bonsı a jaa na wa sõõn a nıtõnõ, nıbotõ le a sεε ıka yı ı? A sεε naa ka a yı maalfõ ı cheche, na yı puoro Nāaıymın, XII nıtāa le yın ben kaara a Nāaıymın waa bıbir na yı 'mı'mıne nı a wō waa. A bıbir nyāna na waan nı sõõfō, a saaju wō jaa na dı naa, ka a bonsı a jaa mı nyıl nı a tōl. XIII Tıche sıın chele naa tēpaalaa nı a saaju paalaa na ı a nıtorsı tēe, 'lo a Nāaıymın na tur a nee.

XIV A le n barmıne, yın pāa na chele a anyāna jũu, yı mōõ nıbir na yı taa tara chefō nı mabfō jie ε, na yı tara wō nı nyā'maar. XV Yı tıer a anyā ıka a sı Soro kānyır ı naa a yı faafō le, nıtāa le a sı yebe Pōõl mı na dõõ seb kō yı nı a yē 'lo a Nāaıymın na kō wō. XVI A wō gāma a jaa pō, a 'yer bõ'yen le wō seb, na wō 'yerε a yelsı anyāna. A wō gāma pō yelsı ben be na ı tuo a par bõõfō, ka a ba bõõ nı a a bala na ba bõõ ara dēme heb a bur bur nıtāa le ban lıer a Nāaıymın gāma amıne, ka a na ı ba māe sõõfō.

XVII A le jũu, n barmıne, yın ben de nie bõõn a nıtõ, yı guro a yı māe ka a ba belfō ta wa vē ka yı faa lo tı bar a yı gber bafō jie ε. XVIII Tıche yı nõõnõ a sı Soro nı a Fafaara Yesu Kırısıto wāefō nı a wō bõõfō pō. 'Lo le so a tur a pōpānyā, nı bıbir, nı a bıbir jaa. A ı a le.

A JOON GĀN NA DE NIE

^I Maa Joon seere na koro a yin na turo a Yesu. A 'yer na dōo be be a wer pielfo daar, 'lo le si wō a wo yeke na si nye wō. Si nye wō naa ni a si nibie na si sur wō ni a si mæ nuur. A 'yer nyā le i a nyevor. ^{II} A nyevor nyā le yi a Nāan̄mun sē ka wo de wiil si a si nye wo, 'lo le si dire a wo dāaste na si moolo koro yi ika 'lo le i a nyevor na ba tara baarfō ε. 'Lo le dōo be a Sāa Nāan̄mun sē, ka wo wa ir wo wiil si. ^{III} Si 'yerε na koro yi a le a sin mæ na nye ti wō, ka a le na vē ka sin ni yin na tara nebō'yen, ka a sin ni a Sāa Nāan̄mun 'matāan a wo Bie Yesu Kırısto tara a nebō'yen. ^{IV} A nyā le si seere koro yi kaa si chulfō na sεε.

^V A 'yer won kō si ka si moolo koro yi ni nyā, Nāan̄mun un chāa ka libe ba be a wo 'yōo jaa ε. ^{VI} Ala i si 'yer naa ika sin ni 'lo tara na nebō'yen ti chene chiine a libe pō, si un jir n̄marba na saa turo a yelmæ ε. ^{VII} Tiche ala i si chiine naa a chāa pō nitāa le a 'lo na be a chāa pō, sin tara na nebō'yen ka a wo Bie Yesu jāi pεε a si yeldebe a jaa bar. ^{VIII} Ala i si 'yer ika saa tara yeldeer jaa ε, si bele na si mæ, na saa tara yelmæ ε. ^{IX} Ala i si 'yer naa a si yeldebe kō Nāan̄mun, won vēn kō si, ti pεε a si yeldebe a jaa bar, bojūu Nāan̄mun un yelmæ sōo ni n̄tor. ^X Ala i si 'yer naa ika saa maal yeldeer jaa ε, si buolo na Nāan̄mun jir n̄mara, na saa de a wo 'yer a si nyāa pō ε.

II

^I N bibiir, n seere naa anyā koro yi ka yi āsōo jaa taa wa ire yeldeer ε, tiche ala i āsōo wa un yeldeer, si tara na po pire na be a Sāa sē. 'Lo le i a Yesu Kırısto na i a Torfo Sōo. ^{II} 'Lo le lo a si yeldebe boor kō si, a ba i sin tεε ε, tiche a wer wō jaa.

^{III} A nitō le si de bōon ika si be naa a wo sē, sin turo a wo nebinsi jūu. ^{IV} N̄re 'yer ika wo bōon Nāan̄mun ti ba ire a le won bin a nεε ε, a n̄yune un jir n̄mara na waa tara yelmæ ε. ^V Tiche n̄re jaa na turo a Nāan̄mun 'yer, sire jaa Nāan̄mun nōfo sεen a wo pō. Nitō le si de bōon ika si be naa a wo pō. ^{VI} N̄re jaa na 'yer ika wo be naa Nāan̄mun 'yōo, wo chiine a le a Yesu na dōo chen.

^{VII} N barmine, a ba i nebin paalaa le n seere koro yi ε, tiche a bōkora a 'lo yin tara yi a pielfo le, 'lo le i a nekora a yin wō. ^{VIII} Tiche wo un bōpaalaa, bojūu a un sire a Yesu 'yōo, naa mi i sire a yi 'yōo, bojūu a libe tōon 'laa, ka a sire chāa chaara. ^{IX} N̄re jaa wa 'yer ika maa ben chāa pō, ti 'laar a wo yebe, wo chene na be a libe pō. ^X N̄re 'lo jaa na nō a wo yebe ben a chāa pō, ka bon jaa ba be be na vē ka wo n̄me gber ε. ^{XI} Tiche n̄re 'lo jaa na 'laar a wo yebe ben a libe pō, na wo yōoro a libe pō, na waa bōo a jie won chiine ε, bojūu a libe jōo wo naa.

^{XII} N bibiir, n seere na a gān nyā koro yi bojūu Nāan̄mun vē naa a yi yeldebe kō yi a le a Yesu na i kō yi jūu. ^{XIII} Sāamune, n seere na koro yi bojūu, yi bōon a 'lo na yi a wer pielfo. Pōlbil, n seere na koro yi bojūu yi tōon a deer sōo. Naa mi seere koro a yin bibiir bojūu yi bōon a Sāa Nāan̄mun. ^{XIV} N seb kō a yin sāamune bojūu, yi bōon a 'lo na yi a wer

pielfo daar. N seb ko a yin polbil a Nāanmūn 'yer na be a yi 'yōo jūu, yi kpēme na, na yi jeb tōo a deer soo.

^{XV} Yi taa ure wa nōnō a Nāanmūn dōdōmōsɪ bɪ bon jaa ban tara ε. Ala ɪ āsoo jaa wa nōn a le, a Sāa Nāanmūn nōfo ba be a wɔ 'yōo ε. ^{XVI} Bojūu a bonst anyā sɪn nyε ɪ naa a āgān nyā volaa na a nubie volaa bɪ tara jā jur nɪ bōtarɪ. A nyāna a jaa won na ure ba yi a Sāa Nāanmūn sē ε, tiche a yi naa dōdōmōsɪ sē. ^{XVII} A bodebe anyā mɪ poro na chiine, tiche nure 'lo jaa na ure a Nāanmūn bofo na ben be sōo jaa.

^{XVIII} N bibiir, a wer baarfɔ ta naa, nɪtāa le yin dōo wō ɪka a bala na 'laar a Kɪristo na wa naa, ba yoo le a banyāna na be ka gba. Ala le sɪ de bōon ɪka a baraa sōo le. ^{XIX} A nibe banyāna dōo be a sɪ sē tɪ wa yi. Ka a ba yifo wiil ɪka baa tara sɪ nɪ nebō'yen ε, sɪn nɪ bala ta ɪ bō'yen, ban taa be naa sɪ sē, tiche a ba yifo wiil ɪka baa pɔo sɪ ε. ^{XX} Tiche yin 'lo, Yesu kɔ yi naa a wɔ Stε ka yi jaa bōo a yelmāε. ^{XXI} N ba seere koro yi bojūu yin ba bōo a yelmāε ε, tiche yin bōo a yelmāε le. Bojūu yi mɪ bōon a jir na tεε nɪ yelmāε.

^{XXII} An le ɪ a jir ŋmara? Nure 'lo na 'yer ɪka a Yesu ba ɪ a Nɪ-iraa ε, a nure 'lo le 'laar a Kɪristo. A nunyine tɔr naa a Sāa nɪ a Bie jaa. ^{XXIII} Nure 'lo na tɔr a Bie mɪ tɔr a Sāa, nure 'lo na 'yer chāa pɔ ɪka Yesu le a Nāanmūn Bie, tara na nebō'yen nɪ a Sāa Nāanmūn. ^{XXIV} Yi chene tara a le ne yin wō a Yesu 'yer a pielfo, yin wa chene tara a le, yin tara na nebō'yen nɪ a Sāa nɪ a wɔ Bie. ^{XXV} Nitō le a Nāanmūn 'yer ɪka won ɪ naa won vē naa ka sɪ tara nyevɔr na ba tara baarfɔ ε.

^{XXVI} N seere na a anyāna koro yi ɪka yi bōonō sō nɪ a bala na bar yi tɪ yi, ba bɔoro naa ɪka ba bel yi yin. ^{XXVII} A yin 'lo, ba kō tōo bel yi ε, bojūu Yesu kɔ yi naa a Stε ka wɔ be a yi 'yōo. A Stε na ɪ yelmāε na wile yi jūu, yaa le bōoro ɪka nure wɔ wiil yi a yelmāε go ε, tiche a Stε a Yesu na kɔ yi vē naa ka yi bōo a yelmāε, ka ala mɪ a Stε na wile ɪ yelmāε, jir jaa ba be be ε. A le jūu, yi chene tara a Yesu nɪ nebō'yen nɪtāa le a Stε na 'yer yi.

^{XXVIII} A le jūu n bibiir, yi chene tara a Yesu nɪ nebō'yen, ka 'lo wa yi a saaju lɛb waara a wer pɔ, sɪn tara na nyāa ka dābāε kō koro sɪ a wɔ tuorfɔ ε. ^{XXIX} Yi bōon naa ɪka a Yesu ye le tor naa, nure jaa mɪ na maala a le, mɪ ɪ naa a Nāanmūn bie.

III

^I Nyε le a sɪ Sāa na nō sɪ jā. Wɔ soon bɔolo sɪ a Nāanmūn bibiir, ka sɪ mɪ sɪr ɪ! A le jūu, a wer nibe ba bōo wɔ ε, ala le so ban ba bōo sɪ ε. ^{II} N barmune, pōpāanyā, sɪ ɪ naa Nāanmūn bibiir, saa bōo le sɪn na be daar kōo ε, tiche sɪ bōon naa ɪka, a Yesu wa lɛb wa a wer nyā pɔ, sɪn nyε naa a le won na be, na sɪ kaara a wɔ kaar. ^{III} Yi āsoo jaa na tara a tɪerto nyāna a Yesu 'yōo, wɔ ir wɔ māε yin deer pɔ, nɪtāa le a Yesu na ɪ cheche.

^{IV} Nure 'lo jaa na chene ure yeldεεr, a nunyine sōonō naa a Nāanmūn nebinsɪ ala won bin, bojūu waa tara Nāanmūn nɪ nebō'yen ε. ^V Tiche yi bōon ɪka Yesu ba maal deer ε, a le ka wɔ wa ɪka wɔ wa de a sɪ debe bar. ^{VI} A le nure 'lo jaa na tara Yesu nɪ nebō'yen, wɔ maa le chene ure yeldεεr go ε, tiche a nunyine wa chene ure yeldεεr, waa bōo a Yesu nɪ a nunyine won ɪ ε.

^{VII} N bibiir yi bōonō sō, ka nure jaa taa bele yi ε. Nure 'lo na maala a le na tor, wɔ ɪ naa nitor nɪtāa le Yesu na ɪ nitor. ^{VIII} Nure 'lo jaa na chene ure

yeldæer yi naa a tu sê, bojûu 'lo le ure yeldebe yi a wer pielfo. Ala le so ka Yesu na i Nāanmūn Bie wa ũka wō wa sōo a tu tōmō. ^{IX} Nire 'lo jaa na wa i Nāanmūn bie, maa le sêe ũka wō le ure yeldebe go ε, bojûu Nāanmūn befo be naa a wō yōo. Wō kō le chene ure yeldebe go ε, bojûu wō in Nāanmūn bie. ^X Nitō le si de bōon a Nāanmūn bibiir ni a Tu bibiir. Nire 'lo jaa na ba wa turo a Nāanmūn nêe 'lo won bin bu na waa le nō a wō yêe, waa i Nāanmūn bie ε.

^{XI} An yi a daar 'lo jaa yin piel sōo Yesu, yi wō naa a Nāanmūn 'yer bie na 'yer ũka si nō taa. ^{XII} Yi ta i a si kaara a Kain kaar ε, wō tara na a dæer sōo tier na wō kō a wō yebile. Bo le so won kō a yebile? Bojûu a Kain tōmō in dæer, tiche ka a wō yebile tōmō tor. ¹

^{XIII} N yêe, yi ta vê ka a fer yi ala i a nibe na be a wer pō wa 'laar yi naa ε. ^{XIV} Si bōon nara ũka si nō naa a si taaba. A wiil ũka si yin kūu pō, ti kpe nyevor na ba tara baarfō pō. Nire 'lo na ba nō a wō yêe ε, wō chene na be kūu pō. ^{XV} Nire 'lo jaa na 'laar a wō yêe in nikoro a wō nyāa pō, ka yi mi bōon ũka nikoro ba tara nyevor na ba tara baarfō ε.

^{XVI} Si bōon le a nōfo na be, bojûu Yesu sōon kpi kō si, ka a mi sêe ũka, si mi sōo kpi kō a si yêe. ^{XVII} Ala i a yi āsōo tara naa ka a sēn wō, ti nye a wō taa yêe an wōnō ka wō lieb puor yōo ba, a Nāanmūn nōfo kō tōo be a wō sōo 'yōo ε. ^{XVIII} N bibiir, yi ta vê ka si nōfo i 'yerbie ni jālbir 'yerbie ε, tiche yi i ka si sōnō taa nitāa le a Nāanmūn na nō si sure jaa.

^{XIX} A si befo pō le sin bōo ũka si be naa a yelmāe pō sōo 'lo jaa sin wa ara a Nāanmūn niem sōoro wō, si kō le joro dābāe ε, ^{XX} ala gba i a si tier 'yer ũka si maal dæer. Bojûu Nāanmūn bōon ye le jaa a si nyān pō, na wō bōo ye le jaa sin ure.

^{XXI} N barmine, ala i si bōon naa a si tier pō, ũka si maa chene maala dæer ε, sin wa sōoro Nāanmūn, si kō joro dābāe ε, ^{XXII} sin nyen bon jaa sin sōer yi a wō sê, bojûu si turo naa a wō nêe na si ure a le na pele a wō pōo. ^{XXIII} Nāanmūn nêe won bin ni nyā, ũka si sōo a wō Bie Yesu Kirsito yuor na si nō a si taaba, nitāa a le won 'yer si. ^{XXIV} Bala jaa na turo a Nāanmūn nêe won bin, ba ben a wō 'yōo, ka wō mi be a ba 'yōo. Si bōon naa ũka wō ben a si 'yōo, a Siε 'lo won de kō si jūu.

IV

^I N barmine, yi taa ure wa sōo nire jaa na 'yer ũka wō tara na a Nāanmūn Siε ε, tiche yi beer a nunyine 'lo kaa, ka ala i a 'yer won 'yere yin a Nāanmūn sê. Bojûu jir 'ye'yerbe yi naa jie jaa na ba 'yere ũka a le ban 'yere Nāanmūn le kō ba. ^{II} Nitō le yin de bōon a nire 'lo na yi a Nāanmūn sê, nire 'lo ni wa 'yer ũka Yesu wa naa a wer pō nitāa nisaal, a nire 'lo le yi a Nāanmūn sê. ^{III} Nire jaa wa tōr a le ba yi Nāanmūn sê ε, a nire nyā le 'laar a Kirsito, a 'lo yin wō ũka won wa naa, 'lo le be be a wer pō a pōpānyā.

^{IV} N bibiir, yin 'lo in Nāanmūn nibe na yi tōo ba, bojûu a Nāanmūn Siε 'lo na be a yi pō, berma naa gar a dæer sōo 'lo na be a wer pō. ^V A jir dēme banyāna na 'yer ũka Nāanmūn le kō ba a wiilfo anyāna i naa a wer nyā nibe. Ka a ba wiilfo i a wer nyā pō wiilfo, ka a bala na ba i Nāanmūn nibe ε, ma sōo a ba wiilfo. ^{VI} Sin 'lo in naa a Nāanmūn nibe. Nire 'lo jaa na bōo Nāanmūn, ma sōo naa a le sin wile, ti nire 'lo na ba bōo Nāanmūn ε,

¹ III:XXI 3:12 Kain in a Adama ni a Hawa bidadōo. Nyuur jūu, wō kon a wō yebile. (A Pielfo Gān 4:1-16)

maa soo a le sin wile ε. Ntõ le sin tõo bõon ka a nunyine na 'yere tara naa Nāanmūn Sīe 'lo na i a yelmāe, bu nire 'lo na yi a Satan sē na i a jir ŋmara.

VII N barmine, yī vē a sī wile taa nõfo. N 'yer naa a ntõ bojū Nāanmūn le ma vē a sī ma tōo nõ taa. Nire 'lo jaa na wa nõ a wō tō soo, a wiil ūka Nāanmūn bie le wō i na wō bõo Nāanmūn. **VIII** Nire 'lo jaa na baa wa nõ a wō taaba ε, ba bõo Nāanmūn ε, bojū Nāanmūn befo wō jaa in nõfo. **IX** A sor nyā le Nāanmūn tu wiil a wō nõfo kō sī. Wō vēn a wō Bibõ'yen tee ka wō wa a wer pō, a wō jūu, sī tara na a yelmāe nyevor. **X** Ntõ le a nõfo be, a ba i sin le nõ Nāanmūn ε, tiche 'lo le nõ sī, na wō tō a wō Bie ka wō wa lo a sī yeldebe bōor kō sī.

XI N barmine, an i Nāanmūn le nõ sī a ntõ, a mī see naa ūka, sī mī nõ taa. **XII** Nire jaa ba nye Nāanmūn le won be ε, tiche sin wa nõ taa, sin nī Nāanmūn tara na nebõ'yen. Ka a Nāanmūn nõfo 'lo na be a sī 'yõo chaar kō a nibe.

XIII Nāanmūn kō sī naa a wō Sīe, a le jūu le sī bõon ūka, Nāanmūn ben a sī 'yõo, ka sī mī be a wō 'yõo, ala le so sin nī Nāanmūn na tara nebõ'yen. **XIV** Sī nye naa na sī mī di dāaste ūka a Sāa tō naa a wō Bie ka wō wa faa a wer nibe. **XV** Nāanmūn tara na nebõ'yen nī nire nyā na 'yer chāa pō, tī soo ūka Yesu i naa Nāanmūn Bie, ka sī bõon ūka Nāanmūn nī a nunyine tara na nebõ'yen. **XVI** A le sin 'lo, sī bõon naa na sī soo de ūka, Nāanmūn nõ sin soo jaa. Nāanmūn in nõfo soo. Nire mī na nõ Nāanmūn nī a wō taaba, wō ben Nāanmūn 'yõo, ka Nāanmūn mī be a wō 'yõo.

XVII Sin 'lo a Nāanmūn nõfo chaara a sī pō, ka dābāe kō korō sī a soo 'lo sin wa ara a wō niem a 'yer tōrfō daar ε. Bojūu a wer nyā pō sī kaar naa ntāa Yesu. **XVIII** Dābāe ba be nõfo pō ε, tiche nõfo na chaar ma diin dābāe bar, bojūu dābāe ma kpēn nire won joro gefō. Nõfo mī na chaar, ba joro dābāe ε.

XIX Bojūu Nāanmūn le de nie nõ sī, ala le so a sī mī nõ wō. **XX** Ala i nire 'yer ūka wō nõn Nāanmūn, tī chene 'laar a wō yeer, a nunyine 'lõnõ in jir ŋmara. Bojūu nire 'lo jaa na ba nõ a wō tō soo won nyen nibir, kō tōo nõ Nāanmūn won ba nyen nibir ε. **XXI** A neε le a nyā a Nāanmūn na 'yer bin, nire 'lo jaa na nõ a 'lo Nāanmūn see naa ūka wō nõ a wō taaba.

V

I Nire 'lo jaa na soo ūka Yesu le i a Nī-iraa, i naa Nāanmūn bie. Nire 'lo na nõ a sāa mī nõ naa a bie. **II** Ntõ le sin de bõon ūka sī nõ naa a Nāanmūn bibiir ala i sī nõn a Nāanmūn na sī turo a wō neε won bin. **III** Ntõ le sin de bõon ūka sī nõn Nāanmūn sūre jaa, ala i sī tun a le jaa won 'yer ka sī tu. A ba i tuo ka sī na tu a le jaa won 'yer ūka sī tu ε. **IV** Bojūu nire jaa na i Nāanmūn bie ma heb puor 'yõo a sor debe ala a nibe na turo. A le vē naa, ka wō ma tōo tor a sor debe ala a nibe na turo, Yesu won soo jūu. **V** An le na tōo heb puor 'yõo a wer? Nire 'lo tee na soo ūka Yesu le i a Nāanmūn Bie.

VI A Yesu Kırısto nyā le wa a ba so wō Nāanmūn kōo nī a wō jāi. Waa so a kōo tee ε, tī wō kpi naa na wō kpaar a wō jāi, ka a Sīe mī di a wō dāaste, bojūu Nāanmūn Sīe ma 'yere naa yelmāe. **VII** Bojūu dāastei ata le be be, **VIII** a Sīe, nī a kōo, nī a jāi, ka a jaa ata dāaste i nebõ'yen. **IX** Ala i

sı ma sɔɔ naa nısaal dāaste, sın sɔɔ naa Nāaŋmın dāaste 'lɔ won di a wɔ Bie 'yɔɔ, bojju Nāaŋmın dāaste berma naa gar nısaal dāaste.

^X Nıre 'lɔ jaa na sɔɔ a Nāaŋmın Bie, a dāaste nyā be naa a wɔ nyāa pɔ. Nıre nyā jaa na ba wa sɔɔ Nāaŋmın ε, wɔ bɔɔl won jir ŋmara bojju waa sɔɔ a dāaste won di a wɔ Bie 'yɔɔ ε. ^{XI} A dāaste nı nyā, Nāaŋmın kɔ sı naa nyevɔr na ba tara baarfɔ ε, ka a nyevɔr nyā be a wɔ Bie 'yɔɔ. ^{XII} Nıre 'lɔ na tara a Bie, tara na nyevɔr na ba tara baarfɔ ε. Nıre 'lɔ na ba wa tara a Bie ε, ba tara nyevɔr ε.

^{XIII} N seb kɔ a yın bala na sɔɔ a Nāaŋmın Bie yuor, ka yın bɔɔ ıka yı tara na nyevɔr na ba tara baarfɔ ε. ^{XIV} A 'lafɔ nyā le sı tara ıka, sın wa sɔɔr Nāaŋmın a le won bɔɔrɔ, won wɔ naa naa. ^{XV} Ka ala ı sı bɔɔn na ıka Nāaŋmın wɔ naa a le sın ma sɔɔr wɔ, sı bɔɔn naa ıka sı tara na bon jaa sın sɔɔr wɔ. ^{XVI} Ala ı yı wa nye naa a yı tɔ sɔɔ na ure yeldeer kɔɔ na kɔ sɔɔ wɔ ε, yı sɔɔr Nāaŋmın ka wɔ vɛ kɔ wɔ. Tıche yeldebe amıne ben be fon na ı ka Nāaŋmın kɔ vɛ kɔ fɔ ε, n ba 'yer ıka yı sɔɔr a ala ε. ^{XVII} Yeldebe a jaa ın yelbier, tıche yelbier a jaa baa korɔ kuu ε.

^{XVIII} Sın bɔɔn naa ıka nıre 'lɔ mı na wa ı Nāaŋmın bie, kɔ le chene ure yeldeer ε, Nāaŋmın Bie na gu ba naa ka a deer sɔɔ kɔ sır ba ε. ^{XIX} Sın bɔɔn naa ıka sı ın Nāaŋmın bibiir, ka a wer wɔ jaa be a deer sɔɔ tɔɔfɔ pɔ. ^{XX} Sı mı bɔɔn naa ıka Nāaŋmın Bie wa naa, 'lɔ le vɛ ka sı bɔɔ a Nāaŋmın nyā na ı a yelmāε. Sı be naa a Nāaŋmın nyā nı a wɔ Bie Yesu Kırısıtɔ 'yɔɔ. 'Lɔ le ı a yelmāε Nāaŋmın nı a nyevɔr na ba tara baarfɔ ε. ^{XXI} N bibiir, yı tɔɔ yı māε yın bɔttıbe jaa pɔ.

A JŌŌN GĀN NA TU AYI

^I Maa nukpɛɛ lɛ sɛɛrɛ korɔ a fɔɔ pɔɔ nyā Nāanmɪn na ir nɪ a fɔ bibiir. N nɔ̄ fɔ naa nɪ a yelmāɛ, a ba ɪ maa tɛɛ ɛ, tɪchɛ bala jaa mɪ na bɔɔ a yelmāɛ mɪ nɔ̄ fɔ naa. ^{II} An ɪ a yelmāɛ ben a sɪ 'yɔɔ jūu, na won be a sɪ sɛ̄ sɔɔ jaa. ^{III} Wāɛfɔ, nɪ nɪbaal, nɪ nyā'maar na yɪ a sɪ Sāa Nāanmɪn nɪ a wɔ Bie Yesu Kɪrɪsɪtɔ a be a sɪn bala na be a yelmāɛ nɪ a nɔ̄fɔ pɔ.

^{IV} Nɔ̄ɔ kpɛ ma naa ɪn nyɛ a fɔ bibiir bamɪnɛ na chiine a yelmāɛ pɔ, nɪtāa lɛ a Sāa na bin a nɛɛ kɔ sɪ. ^V Pöpāanyā n yɛpɔɔ, a ba ɪ nɛbin paalaa lɛ n sɛɛrɛ korɔ fɔ ɛ, tɪchɛ a bōkɔraa 'lɔ lɛ na 'yɛr ɪka sɪ nɔ̄ taa. ^{VI} A nɔ̄fɔ nɪ nyā ɪka sɪ turo a lɛ a Nāanmɪn na bin a wɔ nɛɛ kɔ sɪ. Wɔ 'yɛr ɪka sɪ nɔ̄ taa nɪtāa lɛ sɪn wɔ yɪ a pielfɔ, sɪ ɪrɛ a lɛ nɛ.

^{VII} Bēbelbe sɛɛn a wɛr, bala lɛ ba sɔɔ ɪka Yesu wan a wɛr pɔ nɪtāa nɪsaal ɛ. A nɪbɛ banyāna lɛ ɪ a bēbelbe tɪ 'laar a Kɪrɪsɪtɔ. ^{VIII} Yɪ guro yɪ māɛ ka a yɪ tōmɔ̄ ta lɔ ɛ, tɪchɛ ka yɪ nyɛ a yɪ sāyar. ^{IX} Nɪrɛ 'lɔ na ba wa turo a lɛ a Yesu na wiil ɛ, waa tara nɛbɔ'yɛn nɪ Nāanmɪn ɛ, tɪ fɔɔ nyā na turo a lɛ won wiil, tara naa Sāa nɪ a Bie. ^X Ala ɪ nɪrɛ wa wa naa a yɪ sɛ̄, tɪ ba tara a wiilfɔ nyā ɛ, yɪ ta sɔɔ ka wɔ kpɛ a yɪ yɪr bu puor wɔ ɛ. ^{XI} Nɪrɛ 'lɔ na puor a nɪnyɪnɛ nyāna mɪ pɔɔ naa a wɔ tɔdɛɛr pɔ.

^{XII} N chɛnɛ na tara yɛlyɔɔ ɪn taa sɛb kɔ fɔ, tɪchɛ ɪn bɔɔɔ ɪka n wa a yɪ sɛ̄ jūu, maa wa wa sɪn 'mataa jānɛ 'yɛrɛ ka nɔ̄ɔ nyɔɔ sɪ. ^{XIII} A yɛpɔɔ nyā mɪ a Nāanmɪn na ir bibiir mɪ puor fɔ naa.

A JOON GĀN NA TU ATA

^I Maa na ɪ a nkpɛɛ lɛ seb a gān nyā korɔ a fōo Gayus na ɪ a n baraa, ɪn nō a yelmāe jūu. ^{II} N baraa, n sɔɔɔ na Nāanmun ɪka a fō āgān wɔ kpɛme ka a yele a jaa ɪ vɪla kɔ fō, nɪtāa lɛ a fō sɪɛ na kpɛme. ^{III} Nōɔ kpe ma naa lɛ a yeɛr bamune na wa 'yer a lɛ fon turo a yelmāe na fō chiine a yelmāe pɔ. ^{IV} Bon jaa maa ɪ ma nōɔ jā ɪn maa wō ɪka a n bibiir chiine naa a yelmāe pɔ.

^V N baraa, fō tara na yelmāe a lɛ fon maala korɔ a yeɛr, ba gba na ɪ sāanba a fō sɛ. ^{VI} Ban wa, ba wa 'yer naa a fō nōfo kɔ a pupuorbiir a ka. Mō na fō ma bar ba a sɔr a lɛ ne, lɛ lɛ pele a Nāanmun pɔɔ. ^{VII} Yesu yuor jūu lɛ ba chiine, na ba maa sɔɔ de bon jaa a bala na ba ɪ a Yesu turbo sɛ ɛ. ^{VIII} Sun lɛ a sɛɛ ɪka sɪ sōɔ ba na sɪ pɔɔ ba 'mataa tō kɔ a yelmāe.

^{IX} N seb sebile kɔ a pupuorbiir na be a fō sɛ, tɪche a Diotrefes na bɔɔɔ ɪka wɔ ɪ a nɪdiere, sɪn nɪ 'lo ba tara nebō'yen ɛ. ^X Ala lɛ so, maa wa tɪ ɪn 'yer yɪ naa a lɛ won yɔɔɔ hūhūnō ŋmara a jirsɪ 'yōnō sɪ. A lɛ tɛɛ ba lɛ ɛ, tɪ wɔ maa sɔɔ de a sɪ yeɛr ɛ. Wɔ ma ŋmaan a bala na bɔɔɔ ɪka ba de ba sɔr tɪ ma dii ba bar a puorfɔ jie.

^{XI} N baraa, ta tɔɔr yeldɛɛr ɛ, tɪche tɔɔɔ yelvɪla, nɪre 'lo na maala vɪla bōɔn Nāanmun. Tɪche nɪre 'lo mɪ na maala dɛɛr ba bōɔ Nāanmun ɛ.

^{XII} Demetirus, nɪre jaa 'yer a wɔ vɪla maalfɔ 'yer, a yelmāe mɪ din a wɔ dāasɛ. Sun mɪ din a wɔ vɪla dāasɛ, ka yɪn mɪ bōɔn ɪka a sɪ dāasɛ ɪn sɪɛ.

^{XIII} N chene na tara yelyɔɔ ɪn taa seb kɔ fō, tɪche n ba bɔɔɔ ɪka n seb ɛ. ^{XIV} A kō lɛ kor ɛ, n bɔɔɔ naa ɪka n nye fō a sɪ jāne 'yer.

^{XV} Nyā'maar wɔ be a fō sɛ. A sɪ barmine na be ka puor fō naa, mɪ puor a sɪ barmine na be a be bō'yen 'yen.

A JUDI GĀN WŪN SEB KŪ A BALA NA PUORO

^I Maa Judt na ɪ a Yesu Kɪrɪstɔ gbāgbaa, naa mɪ ɪ a Jemestɪ yɛbɛ, lɛ sɛɛrɛ a gān nyā korɔ a yɪn bala a Sāa Nāanmɪn na bɔɔl a yɪ be a wɔ nɔfɔ pɔ ka wɔ gu yɪ taa lɛɛ a Yesu Kɪrɪstɔ 'yɔɔ. ^{II} Nɪbaal nɪ nyā'maar nɪ nɔfɔ a dɔɔlɔ yɪ taa.

^{III} N barmɪnɛ, n dɔɔ mɔɔ nɪbir ɪka n seb a faafɔ nyā sɪ jaa na pɔ, naa nyɛ ɪka a sɛɛ naa ka n seb kpākpāan yɪ a yɪ mɔɔrɔ nɪ a sɔɔfɔ 'yer 'lɔ a Nāanmɪn na de kɔ a wɔ nɪbɛ. ^{IV} Nɪbɛ bamɪnɛ sɔɔfɔ yelɛ na dɔɔ seb bin kɔr jaa sɔɔl naa na ba fuɔl kpɛ a yɪ pɔ. Baa puoro ɛ, ba nyɔɔn a sɪ Nāanmɪn wāfɔfɔ yelɛ lɛb na ba nyɛ sɔr sɛnɛ tɪ na ba tɔr a Yesu Kɪrɪstɔ tɛɛ na ɪ a sɪ Tɔɔnɔ nɪ a sɪ Soro.

^V Yɪ gba den nie bɔɔn a anyāna, tɪ n bɔɔrɔ naa ɪka n lɛ jɛɔ yɪ ɪka, a sɪ Soro faan a wɔ nɪbɛ yɪn a Ijipitɪ tɛɛ pɔ, tɪchɛ wɔ lɛ wa nyɔɔl a bala jaa na ba sɔɔ ɛ. ^{VI} A malakasɪ bala na ba ara a ba tɔɔfɔ araa jie ɛ, tɪchɛ na ba tɔr a ba māɛ yɪr bar, bala lɛ a Nāanmɪn lūn a bɔjɔr kpāɛn 'yɔɔ be a libɛ pɔ chele nɪ a 'yer tɔɔrfɔ bɪbir kpɛɛ daar. ^{VII} A lɛ nɛ nɪ wɔ ju mɪ lɛ, a Sodom nɪ a Gomora, nɪ a tɛchɛɛlɪsɪ ala na jilɔ de a ba māɛ kɔ a sɛsɛyɛlɛ, ka dɔɔr gāna nɪ taa, ka a bɪu na ba kpɪinɛ ɛ, di ba, naa ɪ yelmanaa gā.

^{VIII} A lɛ nɪ wɔ ju mɪ lɛ, a jāna dɛmɛ banyāna sɔɔn a ba āgāma, baa turo a sɪ Soro bɪnfɔ ɛ. Ba ma kpɛrɛ naa a saaju bɔmāalsɪ. ^{IX} Tɪchɛ a Maɪkɪl gba na ɪ a malakasɪ nɪkpɛɛ a 'lɔ naa Tɪ na dɔɔ chɪrɛ taa nɪ Mosesɪ āgān yelɛ, waa 'la tu a Tɪ bɪ kpɛ wɔ ɛ, tɪ na wɔ 'yer, “A sɪ Soro lɛ na kpāa fɔ.” ^X Tɪchɛ a nɪbɛ banyāna ma kpɛrɛ naa a bonsɪ ala ban ba bɔɔ a par ɛ, ka a yɛlɪsɪ ala ban ba bɔɔ yɪ a ba dɔɔfɔ daar, kaara fɪka dɔn na ba tara tɪɛr ɛ, a yɛlɪsɪ anyāna lɛ na sɔɔ ba.

^{XI} Nebɪɛr nyɔɔ ba naa, bojūu ba den a Kain sɔr. Tɔnɔ jūu a ba far kpɛ a Balaam bɔrfɔ pɔ. A nɛchɪrɛ jūu, ba mɪ nyɔɔl naa a Kora kaar. ¹

^{XII} A nɪbɛ banyāna kaara fɪka bɔsɔɔnɪsɪ na jɛr yɪ a yɪ nebɔ'yɛn lɔɔ di daar. Ba maa bɛɛ nɪrɛ ɛ, ba māɛ lɛ ba kaara. Ba ɪn julɔjuur na ba tara kɔɔ ɛ, ka a sɛsɛbɛ furo yɔɔrɔ nɪ. Ba kaara fɪka kpāchāan tɪr na ba tara wɔmɔ ɛ, ka ba vɔ dɪɛl bar ka a kpi. ^{XIII} Ba kaara na fɪka a man kpɛɛ a sɛsɛkpɛɛ na furo ka a ba vā furo a kɔɔ fuul kaar, na ba kaara fɪka ɲmarbie bɔrɔ yɔɔrɔ ka a Nāanmɪn chɔɔr jilɪbɛ jaa gbɛb guro nɪ ba.

^{XIV} Enok na ɪ a Adama yɔɔ suulaa ayopɔi sɔɔ mɪ dɔɔ 'yer a nɪbɛ banyāna 'yer, “Nyɛ, a sɪ Soro waara naa nɪ a wɔ nɪchɛchɛsɪ turo turo. ^{XV} Wɔn wa tɔɔr nɪrɛ jaa 'yer, na wɔ 'yer a lɛ a bala na ba puoro ɛ, a lɛ jaa ban tɔ nɪ a lɛ ban maal tɔr a Nāanmɪn nɪ a 'yer bɪkpāɛn ala ban 'yer dɔɔl wɔ.” ^{XVI} A nɪbɛ banyāna lɛ ma ɪrɛ gbɔrɔ gbɔrɔ, na ba nyɛrɛ a ba taaba bɔrfɔ. Ba ma

¹ **I:XI** 11 Kain ɪn a Adama nɪ a Hawa bɪdadɔɔ. Nyuur jūu, ka wɔ ko a wɔ yɛbɪlɛ. (A Pielɔfɔ Gān 4:1-16) A Balaam dɔɔ ɪ Nāanmɪn 'yɛ'yɛrɛ na sɔɔ ɪka won den libɛ tɪ pɔ 'yɔɔ a Istral nɪbɛ. Won wa chɪinɛ, malaka ɲmaa won sɔr ka waa tɔɔ ɪ a lɛ. (A Sɔrfɔ Gān 22-24) A Kora lɛ dɔɔ ɪ a bawɔno na de a nɪbɛ nie ka ba tɪ mii 'yɔɔ a Mosesɪ nɪ a Aaron. Ka Nāanmɪn nyɛn wɔ suur, ka a tɛɛ yuo vɔl wɔ nɪ a bala jaa na turo wɔ. (A Sɔrfɔ Gān 16)

turo naa a ba mǎe voldeer, a ba mǎe yobo 'yer le ba ma 'yere bele ni a ba taaba tǎnǎ jǔu.

^{XVII} Tiche n barmine, yi tier a le a si Soro Yesu Kirisito nitǎnsi na dǎo 'yer. ^{XVIII} Ba 'yer ko yi ika, "A ber baaraa sǎo, nulaarba na turo a ba āgǎn volaa na wa naa." ^{XIX} A nibe banyāna le ma waan ootaa, na ba turo a āgǎn bǎfo na baa tara a Nāanmin Siε ε.

^{XX} Tiche a yin n barmine, yi me a yi mǎe dǎol a yi sǎofǎ cheche ju, na yi sǎoro a Nāanmin ni a wǎ Siε kpǎo. ^{XXI} Yi sǎol yi mǎe a Nāanmin nǎfo pǎ na yi chele a si Soro Yesu Kirisito nibaal, a wǎ waan a nyevor na ba tara baarfǎ ε, wa ko yi.

^{XXII} Yi tara a bala na baala ni nibaal. ^{XXIII} Yi vǎo a bamine yin a bǔu pǎ na yi faa ba. Na yi mi kaa a bamine nibaal ti 'yǎonǎ jǎmǎ, na yi taa maal a ba deer ala ban maala ε.

^{XXIV} A 'lo na gu yi ka yi kǎ tǎo lo ε, na won wa waan yi a wǎ tur niem a yi kǎ tara chefǎ ε, ka a nǎo kpǎε kpe yi. ^{XXV} A Nāanmin bǎ'yen nyā tee le i a si Fafaara, wǎ nye tur, ni 'yǎofǎ, ni kpǎo, ni tǎofǎ tu a si Soro Yesu Kirisito 'yǎo sere ti wǎ wa maal a wer ni pǎpānyā bǎbir ni bǎbir jaa! A i a le.

A YESU KIRISTO YELWILSI GĀN

I A yelwiilst ala a Nāanm̄n na k̄o a Yesu Kiristo ika w̄o wiil k̄o a w̄o gbāgbaa ala k̄o yaar t̄i ɛ. Yesu t̄o naa a w̄o malaka ika w̄o t̄i 'yer k̄o a w̄o gbāgbaa Ɔɔɔn. II Ɔɔɔn m̄i man naa a ala a jaa won nye na ɪ a Nāanm̄n 'yer n̄i le a Yesu Kiristo na 'yer. III Popel s̄oo le a 'lo na kar a gān nyā. Popel d̄eme m̄i le a bala na w̄o t̄i de 'ȳɔɔ a ba nyān p̄o, le an seb a gān nyā p̄o, boj̄ju a b̄ibir gbor naa.

IV Maa Ɔɔɔn le seb a gān nyā k̄oro a yin pupuorbiir gbuls̄i ayop̄oi na be Asiya paal p̄o. Wāefo n̄i nyā'maar yi a Nāanm̄n s̄ē, 'lo le ɪ, 'lo le be be, n̄i 'lo le na wa, naa yi a Sur ayop̄oi na ara a Nāanm̄n dak̄oo niem, V naa yi a Yesu Kiristo s̄ē, 'lo le ɪ a yelmāe d̄aas̄e s̄oo, na w̄o ɪ a bid̄oo 'lo na ir a k̄uu p̄o ɪ vor, 'lo le ɪ a nām̄ne ba jaa nākp̄ēe na be ka a wer p̄o. 'Lo le n̄o s̄i na w̄o de a w̄o jāi p̄ee s̄i yin a s̄i yeld̄eer p̄o na w̄o faa s̄i, VI na w̄o maal s̄i a w̄o nāal̄oo n̄ibe n̄i Nāanm̄n b̄oor lorbo ka s̄in t̄on̄o k̄oro a w̄o Nāanm̄n na ɪ a Sāa, 'lo le so a t̄ur n̄i a kp̄ēo a b̄ibir n̄i b̄ibir jaa! A ɪ a le. VII Ȳi nye, won yi naa a sajul̄ojuur p̄o waara, ka a n̄ibe ba jaa nye w̄o l̄oon a bala na ch̄or w̄o, a n̄ibors̄i na be ka a t̄ee na k̄on̄o naa a w̄o waa j̄uu. Le le an ɪ! A ɪ a le.

VIII A s̄i Soro Nāanm̄n na ɪ a kp̄ēo jaa s̄oo 'yer naa, “Maa le a Pielfo n̄i a Baaraa. Maa le d̄oo be be. Maa le chene be be. Maa le na wa.”

IX Maa Ɔɔɔn na ɪ a ȳi yebe, n̄i p̄oo ȳi naa a d̄ooye p̄o a Yesu tuf̄o j̄uu. Maa n̄i yin jaa ben a Nāanm̄n nāal̄oo p̄o t̄i chene tara kānyir. N ben a man d̄odol p̄o ban b̄oolo Patimos̄i boj̄ju n̄i 'yer naa a Nāanm̄n 'yer naa di a Yesu d̄aas̄e. X A s̄i Soro B̄ibir Daar, Nāanm̄n S̄ie ir ma naa ka n̄i w̄o nekp̄ēe na t̄an a n̄i puor fika ɪl ban p̄eel, XI ka a k̄ok̄or 'yer, “Seb a ala a jaa fon nye 'ȳɔɔ a gān p̄o, na f̄o t̄ur k̄o a pupuorbiir gbuls̄i ayop̄oi. Efesus, Semena, Pergamum, Tayatira, Saadis̄i, Feladelfiya n̄i Laodisea.”

XII N l̄eb ika n̄i kaa an le 'yere a le k̄oro ma. In wa l̄eb, n̄i nyen selma fāt̄ne d̄oolfo jie jiir ayop̄oi. XIII A fāt̄ne d̄oolfo jiir anyāna s̄als̄oo, n̄i nyen n̄re na kaara fika N̄isaal Bie (Daniel 7:13) na w̄o su fuu w̄oo ka w̄o ta a gb̄ee p̄o, t̄i a selma gān b̄āb̄a a w̄o nyāa ju. XIV A w̄o juk̄ool pel fika ḡon, ka a n̄ibe kaara fika b̄uu na 'l̄re. XV Ka a gb̄ee nyile fika kur jie ban juu ir s̄aa p̄o, ka a k̄ok̄or won 'yere nyetāan k̄ok̄p̄ēe na joro. XVI N̄merbie ayop̄oi be naa a w̄o n̄ūs̄oo p̄o, ka a sob̄oraa na dire a jiir a jaa ayi, yi a w̄o n̄ee p̄o. Ka a w̄o nie nyile fika m̄ot̄oo na ara gar ju s̄als̄oo.

XVII In wa nye a le, ka n̄i lo kpa a w̄o niem gā fika k̄uu. Ka w̄o p̄aa d̄ool ma a w̄o n̄ūs̄oo t̄i 'yer k̄o ma, “Ta joro d̄āb̄ae ɛ. Maa le a Pielfo n̄i a Baaraa. XVIII Maa le ɪ a Nyevor S̄oo. Nye, n̄i d̄oo kpi, t̄iche n̄i ir naa ɪ vor, n̄i k̄o le kpi go ɛ. Maa le tara a k̄uu n̄i a kp̄iis̄i t̄ee p̄an bir.

XIX “A le juu seb a ala fon nye na d̄oo ɪ n̄i a p̄ōp̄ānyā, n̄i a ala na wa ɪ daar k̄oo. XX A yels̄oolaa 'lo na be a n̄merbie ayop̄oi ala fon nye a n̄i n̄ūs̄oo p̄o n̄i a selma fāt̄ne d̄oolfo jie jiir ayop̄oi par n̄i nyā. A n̄merbie ayop̄oi ala ɪ naa a pupuorbiir gbuls̄i ayop̄oi malakas̄i, fāt̄ne d̄oolfo jie jiir ayop̄oi m̄i ɪ a pupuorbiir gbuls̄i ayop̄oi.

II

I "Seb kɔ a malaka 'lɔ na ara kɔ a Efesus pupuorbiir ɪka, a 'lɔ na tara a ŋmerbie ayopɔi a wɔ nūsɔɔ pɔ na wɔ chiine a selma fātune dɔɔlfɔ jie jiir ayopɔi sãlsɔɔ 'yer le a anyãna. II N bɔɔ naa a le fon be, naa bɔɔ a fo tɔmɔ nɪ a fo kãnyir. N bɔɔn naa a le fon ba 'maa nɪbir kɔ a putudeme ε, ala le so ka fo beer a bala na 'yer ɪka Yesu nɪtɔnsɪ le ba ɪ na fo nye ka ba ɪ jir ŋmarba. III Fɔ tara na kãnyir na fo di dɔɔye a n yuor jũu, tɪ faa bal ε. IV Tɪche n chene na tara fo nɪ 'yer. Fɔ bar naa a fo dɔɔ nɔfɔ 'lɔ. V Tɪer kaa a le fon dɔɔ be tɪ wa lo! Lɪeb a fo tɪer na fo be a le fon dɔɔ be. Ala ɪ fɔɔ ba wa lɪeb a fo tɪer ε, ɪn wa naa wa 'lɔɔ a fo fātun dɔɔlfɔ jie bar. VI Tɪche a le fon ba nɔ nɪ nyã, fo 'laar naa a Nikolayiti nɪbe maalfɔ, n mɪ 'laar naa a ba maalfɔ. VII Nɪre 'lɔ na tara toor wɔ chele a ala a Nãanmɪn Sɪe na 'yere kɔɔ a pupuorbiir gbulsɪ. A 'lɔ na jeb tɔɔ, ɪn kɔ won sɔr ka wɔ kpe a Nãanmɪn jɔɔ pɔ pɔr a nyevɔr tɪe wɔmɔ na wɔ di.

VIII "Seb kɔ a malaka 'lɔ na ara kɔ a Semena pupuorbiir ɪka, a 'lɔ na ɪ a Pielfɔ nɪ a Baaraa, a 'lɔ na kpi tɪ ir ɪ vor 'yer le a anyãna. IX N bɔɔ naa a fo wɔm nɪ a fo nɔɔ tɪche fo ɪn taraa sɔɔ! N bɔɔ naa a gagarɪ bala na 'yer ɪka Juu nɪbe le ba ɪ tɪ na baa ɪ ε, ba ɪ naa Satan lɔɔfɔ dɛme. X Taa joro dãbãe a dɔɔye na wa a fo sɛ ε. Nye, a tɪ na vɛ naa ka ba nyɔɔr a yɪ bamune 'yɔɔ pɔɔfɔ die pɔ, beer yɪ kaa, ka yɪ di dɔɔye ber pie. Ala ɪ yɪn kpin gba, yɪ taa bara a yɪ sɔɔfɔ ε, ka ɪn kɔ yɪ a nyevɔr 'lɔ na kaara a nãa jupil kaar. XI Nɪre 'lɔ na tara toor wɔ chele a le a Nãanmɪn Sɪe na 'yere kɔɔ a pupuorbiir gbulsɪ. Nɪre 'lɔ na jeb tɔɔ, a gbɛe ayi kũu kɔ le sɪr wɔ go ε.

XII "Seb kɔ a malaka 'lɔ na ara kɔ a Pergamun pupuorbiir ɪka, a 'lɔ a soboraa na dire a jiir a jaa ayi 'yer le anyãna. XIII N bɔɔ naa a jie fon kpiere, be le ɪ a Satan dɔɔ, tɪ faa vɛ a n yuor bɔɔlfɔ ε. Fɔ chene na sɔɔ a n yuor. Fɔ gba na wa nye a Antipasɪ na dire a n dãasɪe ka ba kɔ wɔ a yɪ tɛe pɔ be a Satan dɔɔ na be. XIV Tɪche n chene na tara fo nɪ 'yer. Fɔ chene na tara nɪbe ka ba turo a Balaam wiilfo, 'lɔ le wiil a Balak ɪka wɔ ber a Istral nɪbe nɛe ka ba maal deer na wɔ ɪka ba di a botɪbe bɔdiir na ba gãna nɪ taa. 1 XV A le nɪ wɔ ju mɪ le fo mɪ chene tara a nɪbe na turo a Nikolayiti nɪbe wiilfo. XVI Lɪeb a fo tɪer, ka le ba le ε, ɪn wan fɔɔ wa jeb a nɪbe bala nɪ a soboraa 'lɔ na yɪ a n nɛe pɔ. XVII Nɪre 'lɔ na tara toor, wɔ chele a le a Nãanmɪn Sɪe na 'yere kɔɔ a pupuorbiir gbulsɪ. A 'lɔ na jeb tɔɔ, ɪn kɔ won a maana ala na sɔɔl. Naa le kɔ wɔ kusɪr pɪla ban seb yopaalaa dɔɔl nɪre jaa na ba bɔɔ ε, a 'lɔ na so le bɔɔ. 2

XVIII "Seb kɔ a malaka 'lɔ na ara kɔ a Tayatira pupuorbiir ɪka, a Nãanmɪn Bie 'yer le a anyãna. A 'lɔ nɪbie na kaara a bũu 'luraa kaar ka a wɔ gbɛe nyetãan fɪka kur jɛe na be bũu pɔ. XIX N bɔɔ naa a fo tɔmɔ, a fo nɔfɔ, a fo sɔɔfɔ nɪ a fo kãnyir. A le fon tɔnɔ a pɔpãanyã gar a le fon dɔɔ tɔ. XX Tɪche n chene na tara fo nɪ 'yer. Fɔ bal kɔ a pɔɔ 'lɔ ban bɔɔlɔ a Jehebɛl 'lɔ na bɔɔlɔ a wɔ mãe a Nãanmɪn 'ye'yere. Wɔ wile naa a n tɔtɔnbɔ ka ba sɛne na ba ɔɔɔ nɪ a botɪbe nɔnɔ. XXI N kɔ won sɔɔ ɪka wɔ lɪeb a wɔ tɪer yɪn a wɔ sɛsɛyele pɔ, tɪche waa sɔɔɔr ε. XXII Le ɪn vɛn ka baal nyɔɔ wɔ ka bala

1 II: XIV 2:14 A Balaam dɔɔ ɪ Nãanmɪn 'ye'yere na sɔɔ ɪka won den libie tɪ pɔ 'yɔɔ a Istral nɪbe. Won wa chiine, malaka ŋmaa won sɔr ka waa tɔɔ ɪ a le ε. (A Sɔrfɔ Gãn 22-24) 2 II: XVII 2:17 A manna anyãna ɪn bɔdiir a Nãanmɪn dɔɔ kɔ a Istral nɪbe be a mɔgɔɔ pɔ, ka ba di. (A Yifo Gãn 16:4-36, nɪ Jɔɔn 6:31, 49)

naa 'lo na sēne, ka bala baa l̄eb bar a wō s̄or ε. ^{XXIII} In kō naa a bala na turo wō, ka a pupuorbiir gbulst̄i b̄ōō ɪka maa le b̄ōō n̄r̄e t̄ier n̄i n̄r̄e nyāa naa na yab ās̄ōō jaa n̄i wō t̄ōm̄ō. ^{XXIV} T̄iche a yun na che a be a Tayatira na ba de a p̄ōō wiilf̄o b̄u j̄ān a Satan yels̄ōōl̄s̄t̄i ε, n chene na tara 'yer na 'yer kō ȳi. N k̄ō de ye le jaa d̄ōōl̄ ȳi ε. ^{XXV} Ȳi chene nyōō a le ne wa t̄ān a daar 'lo in na wa. ^{XXVI} N̄r̄e 'lo na jeb t̄ōō na wō ɪre a le in b̄ōōr̄, in kō won kp̄ēō ka wō t̄ōō a paals̄t̄i ba jaa, ^{XXVII} 'Wōn kaara ba naa n̄i kur d̄āgbal na wō ma ηmer ba lam̄er kaar.' (*Yiel Gān 2:9*) N̄t̄āa le in nye a kp̄ēō ȳin a n S̄āa s̄ē. ^{XXVIII} N m̄i na kō wō naa a biv̄e ηmerbir. ^{XXIX} N̄r̄e 'lo na tara toor wō chele a ala N̄āan̄m̄in S̄t̄e na 'yere kōr̄ō a pupuorbiir gbulst̄i.

III

I "Seb kō a malaka 'lo na ara kō a Saadis̄t̄i pupuorbiir ɪka, a 'lo na tara a N̄āan̄m̄in S̄ur ayop̄ōi n̄i a ηmerbie ayop̄ōi, n b̄ōō naa a f̄ō t̄ōm̄ō. A f̄ō yuor yire na ɪka f̄ō in b̄ōv̄or t̄iche b̄ōk̄ūu le f̄ō ɪ. ^{II} J̄eō ir! Na f̄ō 'yōō a bala na che na kpire ākp̄āen, boj̄ūu n j̄ōor nye ka a f̄ō t̄ōm̄ō ba s̄eε a n N̄āan̄m̄in s̄ē ε. ^{III} T̄ier t̄ō a ala fon de t̄i w̄ō, turo a ala t̄i na f̄ō l̄eb a t̄ier. T̄iche f̄ōō ba j̄eō ir ε, in wan n̄ānyie kaar ka f̄ō k̄ō b̄ōō a s̄ōō 'lo in na wa a f̄ō s̄ē ε. ^{IV} T̄iche f̄ō chene na tara n̄be b̄ālāa a ba be a Saadis̄t̄i ka a ba f̄ōr̄ ba nyōōr debe ε. Bala n̄i maa na 'mantaa chiine, ka ba su b̄ōp̄el, boj̄ūu ba s̄een naa. ^V N̄r̄e 'lo jaa na jeb t̄ōō a ba kaar m̄i na sun a b̄ōp̄el. N k̄ō kp̄iin a wō yuor bar a nyev̄or ḡān p̄ō ε, t̄iche in p̄or a wō yuor a n S̄āa n̄i a wō malakast̄i niem. ^{VI} N̄r̄e 'lo na tara toor, wō chele a ala a N̄āan̄m̄in S̄t̄e na 'yere kōr̄ō a pupuorbiir gbulst̄i.

^{VII} "Seb kō a malaka 'lo na ara kō a Feladelfiya pupuorbiir ɪka, a 'lo na ɪ a cheche s̄ōō n̄i a yelm̄āe s̄ōō 'yer le a anyā, 'lo le tara a N̄ākp̄ēε David p̄ān bir. 'Lo wa yuo, n̄r̄e k̄ō t̄ōō p̄ōō ε, 'lo m̄i wa p̄ōō, n̄r̄e k̄ō t̄ōō yuo ε. ^{VIII} N b̄ōō naa a f̄ō t̄ōm̄ō a jaa. Nye, n yuo naa a p̄ān bar, n̄r̄e jaa na k̄ō t̄ōō p̄ōō ε. N b̄ōō naa a f̄ō kp̄ēō na ba j̄ā bon ε, t̄iche f̄ō chene na tara a n 'yer na faa chiir a n yuor ε. ^{IX} N b̄ōō naa a bala na ɪ a Satan l̄ōōf̄ō d̄ēme t̄i na ba 'yer ɪka Juu n̄be le ba ɪ, jir ηmarba le ba ɪ. In vē naa ka ba wa gbur dumo a ȳi niem na ba b̄ōō ɪka n n̄ō ȳi naa. ^X A le fon tu a n 'yer na f̄ō di kānyir, in gu f̄ō naa a s̄ōō 'lo a d̄ōōye na wa a n̄be ba jaa jie na kpire ka a wer p̄ō. ^{XI} N k̄ō kor t̄i wa ε. Nyōō a le ne fon tara, ka n̄r̄e jaa taa faa a f̄ō n̄āa jupil ε. ^{XII} A 'lo na jeb t̄ōō, in maal won a luur a n N̄āan̄m̄in puorf̄ō yir. Wō k̄ō le v̄ōō go ε. In seb naa a n N̄āan̄m̄in yuor n̄i a n N̄āan̄m̄in t̄ēe yuor na ɪ a Jerusalem paalaa won bar ka wō yire a saaju suro waara mar wō, naa m̄i le seb a n yopaalaa mar wō. ^{XIII} N̄r̄e 'lo na tara toor, wō chele a le a N̄āan̄m̄in S̄t̄e na 'yere kōr̄ō a pupuorbiir gbulst̄i.

^{XIV} "Seb kō a malaka 'lo na ara kō a Laodisea pupuorbiir ɪka, a 'lo 'yerbie na ɪ A I A Le, a yelm̄āe d̄ē d̄ē s̄ōō n̄i a yelm̄āe d̄āas̄t̄e s̄ōō, 'lo 'yōō le a N̄āan̄m̄in tu m̄e bomo a jaa. ^{XV} N b̄ōō naa a f̄ō t̄ōm̄ō, faa 'maa ε, faa le t̄ōl̄ō m̄i ε. An taa n̄ōm̄ō ma naa ala ɪ f̄ō ta 'maa naa b̄u t̄ōl̄ō. ^{XVI} A le fon ben ɪ a t̄ōl̄ō t̄ōl̄ō j̄ūu, faa t̄ōl̄ō ε, faa m̄i le 'maa ε, in chr̄ fon bar a n n̄eε p̄ō. ^{XVII} F̄ō 'yer ɪka taraa s̄ōō le f̄ō ɪ, na f̄ō tara n̄ābonst̄i na faa faa bon jaa ε. T̄iche faa b̄ōō ɪka f̄ō in n̄k̄ōō n̄i n̄baal n̄r̄e, n̄i n̄ōō s̄ōō, na f̄ō ɪ j̄ōō n̄i sal'm̄ōor. ^{XVIII} N s̄ōōr̄ō f̄ō naa ɪka f̄ō da selma a n s̄ē in 'yōō b̄ūu p̄ō maal na f̄ō ɪ tara s̄ōō. Na f̄ō m̄i da f̄ōp̄ula a n s̄ē p̄ōō a f̄ō sal'm̄ōor v̄i, na f̄ō le da a n̄bie t̄āi m̄i 'yōō a n̄bie p̄ō nyere. ^{XIX} N ma ḡō naa a bala in n̄ō, naa t̄ōō

ba toor. A le mō nubijie heb a fo tier. ^{XX} Nye, n ara naa dōdor nee boolo, ala i āsoo jaa wa wō naa a n kōkor na wo yuo a pān, in kpe naa ka a maa naa nunyine a si ti 'mataa dire. ^{XXI} Nure 'lo na jeb tōo, in ko won sor ka wo jāne a n lōboor nitāa le in jeb tōo naa jāne a n Sāa lōboor. ^{XXII} Nure 'lo na tara toor, wo chele a le a Nāanmūn Siε na 'yere koro a pupuorbiir gbulst.”

IV

^I A anyā puor, n le kāan nye a saaju pān na yuo ara. Ka a kōkor 'lo in dōo wō a ul ban peel kaar 'yer ko ma, “Do wa, ka n wiil fo a ala na i anyā puor.” ^{II} Ajienaa kaa i Nāanmūn Siε de ma naa ka n nye a nāa dakoo a be a saaju nure kōo na jāne. ^{III} Ka a nure 'lo na jāne a nāa dakoo ju nyile jaa pala pala fika gar kosir, ni kosir wolo wolo, ka a sagōgoraa na nyile ηmaa jilō a nāa dakoo. ^{IV} Dakoor ljer ni anaar mi ben be jilō a nāa dakoo, ka a nberε ljer ni anaar mi jāne a ju, na ba su bōpriel na ba sun selma jupile. ^V Saa nyurfō ni gōmō na tāna yire naa a nāa dakoo par. Ka a fātine ayopōi mi 'lire a nāa dakoo par, anyāna le i a Nāanmūn Sur ayopōi. ^{VI} A nāa dakoo niem bon ben be kaara man kōo kaar jaa wel wel wel, na wo nyile chāana kaar. A bōnubie anaar jil naa a nāa dakoo tara nubie a jiiir a jaa a puor ni a niem.

^{VII} A bōnubir 'lo na de nie nyetāan jukpēε, ka a ayi soo mi nyetāan narbile, ka a ata soo mi nyetāan nisaal, ka a anaar soo mi nyetāan tuu. ^{VIII} A bōnubie anyāna āsoo jaa tara naa pibe ayooob, ka a nubie poo a āgān wo jaa naa pibe po. Ba ma yiele ni yiel mōtōo ni tāsoo ika, “Cheche, cheche, cheche 'lo le i a si Soro Nāanmūn ni a kpēo jaa soo. 'Lo le be be, 'lo le i, 'lo le na wa.” ^{IX} Sōo 'lo jaa a bōnubie ala na ma wa puoro peere dāna ni a 'lo na jāne a nāa dakoo ju, 'lo le be be jaa kpo kpo. ^X a nberε ljer ni anaar bala gān kpa tēε ti puor a 'lo na jāne a nāa dakoo ju, 'lo le na be be jaa kpo kpo. Ba yāan a ba nājupile bin a nāa dakoo par ti 'yere, ^{XI} “A si Soro ni a si Nāanmūn, fōo le a seen ika fo de a tur; 'yōofō ni a kpēo. Bojūu fōo le maal a bomo a jaa, a fo bōfo po le a jaa maal naa be be.”

V

^I N pāa nyen a 'lo na jāne a nāa dakoo ju ka wo tara a kōr gān 'lo ban pilō a wo nūsōo po, ka a sebie be a poo po ni a yōo, na ba de jānsi ayopōi mar poo. ^{II} N nyen a malaka kpēo soo 'lo na de nekpēε suor, “An le see ika wo 'loor a jānsi ti yuo a gān?” ^{III} Tiche nure jaa ba be a saaju, bu a wer po, bu a tēε par na tōo yuo a gān kar ε. ^{IV} Ka n kō nūbaal kōn bojūu nure jaa na ba be be seen na yuo a gān kar kaa ε. ^V Be le a nberε bala āsoo pāa 'yer ko ma, “Ta kōnō ε. Nye a Jukpēε 'lo na yi a Juda boro po, na i a Nākpēε David yōo na jeb tōo. 'Lo le see na tōo 'loor a jānsi ala bar ti yuo a gān.”

^{VI} N pāa le nyen Peraabile ka wo nyetāan bon ban dōo ko ka wo ara a nāa dakoo par, ka a bōnubie anaar ni a nberε ara jilō wo. Wo tara na ile ayopōi ni nubie ayopōi, ala le i a Nāanmūn Sur ayopōi won ma tō a wer po jiiir a jaa. ^{VII} 'Lo le ti de a gān a nure 'lo na jāne a nāa dakoo ju nūsōo po. ^{VIII} Won wa de a gān ka a bōnubie anaar bala ni a nberε ljer ni anaar bala, ba jaa gān kpa tēε a Peraabile niem, ka āsoo jaa tara kōrōjom ni selma lapoe na seen a tāi nyūu vīa, ala le i a Nāanmūn nibe suorfoosi. ^{IX} Bala le yiele a yiel paalaa na ba 'yere, “Fōo le seen ika fo de a gān na

fɔ 'loɔr a jānsɪ, bojūu fōɔ lɛ ba kɔ, ka fɔ de a fɔ jāi yab den nɪbɔɔ, 'yer bɔɔ, balsɪ ba jaa nɪ a paalsɪ a jaa kɔ Nāanmɪn. ^X Fōɔ lɛ maal ba ka ba ɪ a Nāanmɪn nāalōɔ nɪbɛ nɪ a bɔɔrlorbo tōnō kɔɔ a sɪ Nāanmɪn, bala lɛ na wa ɪ a wer nyā wɔ jaa nāmune."

^{XI} Be lɛ n pāa kaa nyɛ malakastɪ turo turo fon kō bōɔ a ba nɛɛ ɛ, ka ba ara jilō a nāa dakɔɔ nɪ a bōnɪbie ala nɪ a nɪberɛ bala. ^{XII} Ba yiele naa nɪ kɔkɔpɛɛ 'yerɛ, "A Peraabile 'lo ban dōɔ kɔ lɛ seen ɪka wɔ tara a kpɛɔ nɪ a nābomo, nɪ a yɛ, nɪ a fōɔ, nɪ a 'yōɔfɔ, nɪ a tɪɪ, nɪ a dānfɔ."

^{XIII} Be lɛ n wō a bōmaalsɪ a jaa na be a saaju, nɪ a tɛɛ, nɪ a tɛɛ par, nɪ a man pɔ, nɪ bomo a jaa na be a ba pɔ, na ba yiele yiel 'yerɛ, "A 'lo na jānɛ a nāa dakɔɔ ju, nɪ a Peraabile lɛ so a dānfɔ, nɪ a 'yōɔfɔ, nɪ a tɪɪ, nɪ a kpɛɔ, bɪbir jaa." ^{XIV} Ka a bōnɪbie anaar bala 'yer, "A ɪ a lɛ," ka a nɪberɛ bala gbur dumo puor a 'lo na jānɛ a nāa dakɔɔ ju nɪ a Peraabile.

VI

^I Ka n kaa naa nyɛ a Peraabile na 'loɔ a jānsɪ ayopōi ala ban mar a gān 'lo na de nie, be lɛ n wō a bōnɪbie anaar bala āsɔɔ kɔkɔɔ fɪka saa na tān, ka wɔ bɔɔl, "Wa!" ^{II} Be lɛ n kaa nyɛ ka a ɪ wii pɪla lɛ, ka a 'lo na do, jā tam a ba de nāa jupil kɔ wɔ ka wɔ yin darfɔ an ɪ tōɔfɔ sɔɔ lɛ wɔ ɪ.

^{III} A Peraabile na lɛ 'loɔ a jānsɪ ayi sōɔ, n wōn a bōnɪbie ala ayi sɔɔ na 'yer, "Wa!" ^{IV} Ka a wii jɛɛ wa yi, a 'lo na do ba kɔ won kpɛɔ ɪka wɔ faa a nyā'maar tɪ vɛ ka jɛɛ ɪr a wer wɔ jaa, ka a nɪbɛ kɔɔ taa. Ka ba kɔ wɔ a jɛɛ sɔkpɛɛ.

^V A Peraabile na lɛ 'loɔ a jānsɪ ata sɔɔ, n wōn a bōnɪbie ata sɔɔ na 'yer, "Wa!" Ka n kaa ka a ɪ wii sɔɔlaa lɛ, ka a 'lo na do tara bōmansɪ a nūu pɔ. ^{VI} Be lɛ n wō a bōnɪbie anaar bala chara pɔ fɪka kɔkɔɔ na 'yerɛ, "Kō lo naa, chi bōmanāa neb'ɔyen na da naa nɪb'ɔyen bɪbir gbul sāyar. Ka a kamaana mɪ nɛɛr ata mɪ da nɪb'ɔyen bɪbir gbul sāyar, tɪ taa ɪrɛ wa sōɔnō a kāa nɪ a dāa bara ɛ."

^{VII} A Peraabile na lɛ 'loɔ a jānsɪ anaar sɔɔ, n wō naa a bōnɪbie anaar sɔɔ na 'yer, "Wa!" ^{VIII} Ka n kaa nyɛ wii ul a nɪdaa. Ka a 'lo na do puor di kūu, ka a kpɪisɪ tɛɛ mɪ turo a wɔ puor. Ba kɔ ban kpɛɔ ɪka ba de sɔkpɛɛ, nɪ kō, nɪ baal, nɪ mɔdōn kɔn a wer nɪbɛ ala ɪ ba pōn a tɛɛ a wɔ jɪir anaar.

^{IX} Won lɛ 'loɔ a jānsɪ anūu sɔɔ, n nyɛn a nɪsɪɪ bala ban dōɔ kɔ a Nāanmɪn 'yer nɪ a wɔ dāasɛ jūu ka ba be a Nāanmɪn bɔɔr lofɔ jie pɪlem. ^X Ba tāna naa nɪ nekpɛɛ 'yerɛ, "A Tōɔfɔ sɔɔ, nɪ cheche sɔɔ, nɪ yelmāɛ sɔɔ, a wa ta dabor ka fɔ tɔɔr a wer nɪbɛ 'yer na fɔ yab a sɪ jāi sāma?" ^{XI} Be lɛ ba kɔ ba jaa bōpɪɛl tɪ 'yer ɪka ba di kānyir bālāa ka ba baar kɔ a ba tōtōtaaba nɪ a yɛɛr a ba kaar ka a ta.

^{XII} N kaara naa ka wɔ lɛ 'loɔ a jānsɪ ayɔɔb sɔɔ. Ka a tɛɛ mii wɔ jaa, ka a mōtōɔ sɔb fɔsɔɔlaa kaar, ka a nɛmɛraa mɪ lɛb jāi kaar jaa kpān kpān, ^{XIII} ka a nɛmɛrbie mɪ yi a saaju pɔɔɔ loro a tɛɛ pɔ fɪka tōɔ kara sɛsɛkpɛɛ na fu lob. ^{XIV} Be lɛ a saaju pilō fɪka sōgānāa ban pil, ka a tōn a jaa nɪ a dōdolsɪ a jaa mɪ ɪr a ba jɪir.

^{XV} Ka a tɛɛ nyā nāmune, a tɛɛ nyā nɪberɛ, a fōɔ dɛmɛ, taraa dɛmɛ, a gādaar, nɪ a gbāgbaar ba jaa, nɪ a sumine ba jaa pāa sɔɔɔ a tōn bɔɔr pɔ nɪ a tōn kɔsɛɛ pɔ. ^{XVI} Ba pāa bɔɔɔ na a tōn naa kɔspānsɪ, "Yɪ lo pii sɪ ka sɪ taa lɛ nyɛ a 'lo na jānɛ a nāa dakɔɔ ju ɛ, na sɪ ta mɪ lɛ nyɛ a Peraabile suur ɛ! ^{XVII} A ba sukpɛɛ bɪbir vɛɛ naa, an lɛ na tōɔ ara a ba niem?"

VII

^I A anyā puor, n nyen a malakası anaar ka ba ara a tēe lōbobo anaar, na ba nyoo a sesebe taa le ıka wō taa furo a wēr pō, naa man pō, bu tēe ju ε.

^{II} Be le n nye a malaka āsōo ka wō yi a mōtōo purfō jie waara na wō tara a Nāanmın vor sōo jāne. Wō bōol naa a malakası anaar bala nı nekpēe ban kō sōr ıka ba sōo a tēe wō jaa naa man 'yere koro ba, ^{III} "Yı taa ıre wa sōonō a tēe, naa man, naa tur ε, a sı 'yōō a sı Nāanmın tōtōnbo a jānsı a ba gbersı pō baar." ^{IV} N pāa wō naa a nıbe bala ban 'yōō a jānsı neε ka ba ı, nıbe turo kōbaa lıjaayi nı anaar (144,000) na yi a Isıral balbōrsı pō. ^V A bala na yi a Juda bōrō pō ban 'yōō a jānsı ın nıbe turo pie naa yi (12,000), ka a Wuruben bōrō mı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ka a Gad bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ^{VI} ka a Aserı bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ka a Naftalı bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ka a Manase bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ^{VII} ka a Simeon bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ka a Levi bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ka a Isakar bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ^{VIII} ka a Jebulun bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ka a Josefō bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000), ka a Benjamin bōrō mı ı a nıbe turo pie nı ayı (12,000).

^{IX} A anyā puor, n le nyen nyoo nıre na kō tōo ba sōr ε, ka ba yi a paalsı a jaa pō, balbōrsı, nıbōrsı, 'yerbōrsı a jaa pō, na ba ara a nāa dakoo nı a Peraabile niem. Ba sun fōrtel tı tara be wılsı a ba nuur pō. ^X Bala le chıle 'yere, "A faafō yi naa a sı Nāanmın na jāne a nāa dakoo ju nı a Peraabile sē." ^{XI} Ka a malakası bala na ara jılō a nāa dakoo, nı a nıbere, nı a bōnıbie anaar bala gān kpa a nāa dakoo niem puoro a Nāanmın 'yere, ^{XII} "A ı a le! Nāanmın son pēefō nı tur, nı yē, nı dānfō, nı 'yōōfō, nı kpēō nı fōo. A ı a le!"

^{XIII} Be le a nıkpēe āsōo sōor ma, "A bala na su a bōrtel, ba boo le, nı nyne le ba yi?" ^{XIV} Ka n 'yer ıka, "Nıkpēe, fōo ba le bōo ba." Ka wō 'yer, "A banyāna, bala le yi a dooye kpēe 'lo pō. Ba pēen a ba fōor nı a Peraabile jā. ^{XV} Ala le so ka ba ara a Nāanmın nāa dakoo par tōnō koro wō mōtōo nı tāsōo a wō puorfō yır. A 'lo na jāne a nāa dakoo ju na 'yır pōo ba. ^{XVI} Kō kō le kpe ba go ε, kōnyūur mı kō le kpe ba go ε. Mōtōo kō le ηme ba go ε, tōl kō le koro go ε. ^{XVII} A Peraabile na ara a nāa dakoo sālsoo le na chāne ba. Wōn ma ηmaa ban chiin a nyevor kōo par, ka Nāanmın pāa 'yır a ba nıbıkōo a jaa bar."

VIII

^I Be le a Peraabile 'loo a jānsı ayopōi sōo ka a saaju wō jaa ηmaa vōor jaa chur chur chur kor bālāa.

^{II} Ka n nye a malakası ayopōi bala na ara a Nāanmın niem ka ba kō ba ıl pēelsı ayopōi.

^{III} A malaka āsōo na tara a selma lapōr, wa ara naa a bōorlo bomo chōmfō jie. Ba den a tātı nyūu vıla ala kō wō ıka wō de pōo a Nāanmın nıbe ba jaa sōorfōsı a selma bōorlo bomo chōmfō jie kō a 'lo na jāne a nāa dakoo ju. ^{IV} A tātı nyūu vıla jōor yire naa a selma lapōr 'matāan a Nāanmın nıbe sōorfō yi a malaka nūu pō, duoro a Nāanmın sē. ^V Be le a malaka le mōo būu bie a selma bōorlo bomo chōmfō jie sēe a lapōr na wō lōb bar ka a wēr pō ka tānfō, nı gōmō, nı saa nyurfō ka a tēe wō jaa dam.

^{VI} Ka a malakası ayopōi bala na tara a ıle, go a pēelfō.

VII A malaka 'lo na de nie pɛɛl naa a wɔ ɯl, ka a sakpolɔbie nɩ bũu na 'matāan jāi loro a wɛr pɔ. Ka a tɛɛ jiir ata jibɔ'yen di wɔ jaa, ka a tɯr mɩ jiir ata jibɔ'yen mɩ di lɔɔn a mɔ'yɔlɔ a jaa.

VIII Ka a malakasɩ ayi sɔɔ mɩ pɛɛl a wɔ ɯl, ka ba 'lob bon na nyetāan tɔkpɛɛ na nyɔɔ bũu 'yɔɔ a man pɔ. A man jiir ata jibɔ'yen lɛɛb jāi, **IX** ka a bɔnɩbie mɩ jiir ata jibɔ'yen kpi, ka a gborberɛ ala mɩ jiir ata jibɔ'yen mɩ wɛ.

X Ka a malakasɩ ata sɔɔ mɩ pɛɛl a wɔ ɯl, ka a ŋmerbir kpɛɛ na 'lɩrɛ fɩka bũu yi a saaju lo a pɔnsɩ nɩ a bulsɩ jiir ata a jibɔ'yen pɔ. **XI** A ŋmerbir yuor din, Bɔtuo. Ka a kɔn jiir ata jibɔ'yen be tuo, ka a nɩbe bala na nyũ a kɔtuo ala, ka yɔɔ jie kpi.

XII A malakasɩ anaar sɔɔ pɛɛl naa a wɔ ɯl, ka ba ŋme a mɔtɔɔ jiir ata jibɔ'yen nɩ a ŋmeraa jiir ata jibɔ'yen naa ŋmerbie ka ba jiir ata jibɔ'yen ɩ libe. A bɩbir jiir ata jibɔ'yen ba tara chāa ε, ka a ŋmeraa naa ŋmerbie mɩ ba chaar a tāsɔɔ jiir ata jibɔ'yen ε.

XIII Be lɛ n kaa naa wɔ tuu na ɔɔɔ be a saaju 'yɛrɛ nɩ nekɛɛ, "Nebier! Nebier! Nebier! Yele na wa naa nɩsaal jaa na be a wɛr pɔ, ala ɩ a malakasɩ ata bala na chɛ wa pɛɛl naa a ba lɛ."

IX

I A malakasɩ anũu sɔɔ na wa pɛɛl a wɔ ɯl, ka n nyɛ a ŋmerbir 'lo na dɔɔ yi a saaju lo a tɛɛ. A ŋmerbir nyā lɛ ba de a bɔɔ fulom pān bir kɔ.

II Wɔn wa yuo a bɔɔ fulom nyā nɛɛ, ka jɔɔr yire fɩka bũu kpɛɛ jɔɔr. A jɔɔr anyāna na yire a bɔɔ fulom nyāna pɔ liin pɔɔ a mɔtɔɔ naa tɛɛ wɔ jaa. **III** A jɔɔr anyāna pɔ lɛ soor yi yaar a tɛɛ wɔ jaa ka ba kɔ ba lɔɔ fɩka lɔn lɔɔ.

IV Ba 'yer kɔ ba ɩka ba taa ɩrɛ wa ɔɔɔ mɔɩ bɩ bɔbul nɩ a tɩɛ vaar ε, tɩchɛ a dɔnɔ a nɩbe bala tɛɛ na ba tara a Nāanɩmɩn jānɛ a ba gbersɩ pɔ ε. **V** Baa kɔ ba sɔr ɩka ba kɔɔ ε, tɩchɛ ba ge a nɩbe ŋmersɩ anũu. Ka a ba dɔfɔ ɔɔr kaara fɩka lɔɔ na dɔ nɩrɛ ɔɔɔ. **VI** A ber anyāna pɔ nɩbe na bɔɔɔ na kũu tɩchɛ ba kũ nyɛ wɔ ε. Ban bɔɔɔ naa ɩka ba kpi tɩchɛ a kũu kɔ lɛ kɔ ba gba ε.

VII A soor nyetāan wiisɩ ban pāɛ jɛɛr 'yɔɔ, ka a jur kaara fɩka selma jupile ban su, ka a ba nin nyetāan nɩsaal nie. **VIII** A ba kɔɔl kaara fɩka pɔbɔ jukɔɔl, ka a nyɩme mɩ kaara fɩka jukɛɛ nyɩme. **IX** Ba tara na nyāa pɔɔrsɩ ka a kaara fɩka kue, ka a pɩbe dɔɔnɔ fɩka torkosɩ a wiisɩ na tɔɔɔ joro chiine jɛɛr jie. **X** Ba tara na jɔɛ dɔnɔ nɩ lɔn kaar, a jɔɛ ala tara na fɔɔ na dɔn nɩbe ge ba ŋmersɩ anũu. **XI** Ba tara na nāa na kaara ba, 'lo lɛ a malaka 'lo na kaara a bɔɔ fulom 'lo. Heburu nɩbe bɔɔlɔ wɔ naa, Abadɔn, ka a Greek nɩbe mɩ bɔɔlɔ, Apolyɔn. A par lɛ, sɔsɔɔnɔ.

XII A nebier 'lo na de nie lɛ a nyā na tal, tɩchɛ ka a ayi sɔɔ chɛnɛ be puor waara.

XIII Ka a malakasɩ ayɔɔb sɔɔ pɛɛl a wɔ ɯl, n wɔn kɔkɔr na yire a selma tāi nyũu vɩla chɔmfɔ jie kpɔkpɔɛ, be lɛ ba ma chɔm a kānyũu na be a Nāanɩmɩn niem. **XIV** A kɔkɔr 'yer kɔ a malaka ayɔɔb sɔɔ 'lo na tara a ɯl, "For a malakasɩ anaar bala ban lũ a be a Yufɩrɩtɩ pɔn kpɛɛ pɔ." **XV** A wɔ for a malakasɩ anaar ba nyāna ban dɔɔ lũ gun a sɔɔ 'lɔnɔ, a bɩbir 'lɔnɔ nɩ a chuu 'lɔnɔ naa yuon 'lɔnɔ ɩka ba kɔ a nɩsaal jiir ata jibɔ'yen bar. **XVI** Ka a bala na do a wiisɩ ba bɔɔl naa a ba nɛɛ fɔn kɔ tɔɔ ba sɔr ε.

XVII A wiisɩ nɩ a bala na do ɩn nyɛ a jāna pɔ, a nyāa pɔɔrsɩ mɔɔ naa fɩka bũu, ka amɩnɛ mɩ ɩ bufulo, ka amɩnɛ mɩ ɩ bɔdɔɔr. Ka a wiisɩ jur nyetāan

jubere jur, ka a būu joor ni jerbi ni yire a ba nee po. ^{XVIII} A gefo ata ala na yi a wiisti nee po le, būu, ni joor, ni jerbi, ala le ba kon nibe jiiir ata jibō'yen. ^{XX} A wiisti anyā fōo be naa a ba nee po naa jōe po, a ba jōe kaara fika waba naa tara jur, ala le ba de gere ni a nisaal.

^{XX} A nisaalba bala na che, na baa kpin a gefo nyā ε, ba soo bar a tibe ala ban maal ni a ba nuur ε. Ba chene na puoro a sibebe, ni a botibe ban maal a selma, ni a kur piel, ni a kur jie, ni a kusibe, ni a daar na ba wōnō 'yer ε, ba kō tōo chen ε. ^{XXI} Baa ni leeb a ba tier bar a nikoyelsti, ni soyselsti, ni sēsēyelsti, ni nānyiyelsti ε.

X

^I N le nyen a malaka kpēo āsoo na yi a saaju suro waara. Wo vaar naa julōjuur ka a sagōgoraa dōol a jum. A nie kaara fika mōtōo, ka a gbēe ni kaara fika būu lraa. ^{II} Wo tara na gān bile na yuo a wo nūu po, na wo de a nūsōo gber 'lor a man po ti a gobaa gber dōol a gogoro ju, ^{III} ti na wo pāa tān kpēo jaa fika jukpēe na uor. Won wa tān a le ka a kōkōe i ayopōi mi tān satanaa kaar. ^{IV} An wa tān a gbēe ayopōi a le, ka n ta bōoro ika n seb tiche n wōn kōkor na yi a saaju 'yer, "A tānfo ayopōi ala na 'yer sool bar, ta seb bin ε."

^V Be le a malaka 'lo in nye na 'lor a nūsōo gber a man po ti dōol a a goba gber a gogoro ju, jēen a nūsōo a saaju. ^{VI} Wo pon naa a Nāanmūn nyā na be be jaa kpo kpo, 'lo le me a saaju, ni a tēe, ni a man, ni bomo a jaa na be a ba po, "A kō le kor go ε! ^{VII} Tiche a bibir 'lo a malakasti ayopōi soo na wa peel a wo ul, a Nāanmūn yelsōolaa na pāa maal baar nitāa a le won man kō a wo gbāgbaar 'ye'yerbe."

^{VIII} Be le a kōkor 'lo in dōo wō a saaju le 'yer kō ma go, "Chen ti de a gān bile 'lo na yuo a malaka 'lo na ara a man po naa gogoro ju nūu po."

^{IX} Ka n chen a malaka sē ti soor wo ika wo kō ma a gān bile. Ka wo 'yer, "De 'wōb, won mire naa a fo pōo po ti nōmō a fo nee po sikāa kaar." ^X N den a gān bile a malaka nūu po 'wōb. Ka wo nōmō a n nee po a sikāa kaar, tiche in wa vol baar, ka wo mire a pōo po. ^{XI} A ba le 'yer kō ma go, "Yer 'yer kō a niboro, ni paalsti, ni 'yerborsti ni a nāmune."

XI

^I Be le a nire kōo de dāgbal na kaara a damanaa kaar kō ma ti 'yer, "Chen ti man a Nāanmūn puorfo yir ni a bōor lofo jie na fo sor a nibe bala na puoro a be. ^{II} Tiche taa ire wa mana a yōo ε, bojūu be le a bala na ba i a Nāanmūn nibe ε, na be 'mu 'mulo a tēcheche nyāna ηmersi ljaayi ni ayi. ^{III} In kō naa a n yelmāe dāasie nibe ayi ka ba su fōjārsi ti mōolo na ba 'yere ber tur dōol kōor ayi ni ljaata (1,260)." ^{IV} A dāasie dēme ayi bala i naa a kāa tur ayi ni a fātune dōolfo jie jiiir ayi, ba ara naa a Soro nyā na i a wer wo jaa niem. ^V Ala i nire bōoro naa ika wo maal ba bier, būu ma yi naa a ba nee po di a bala na i a ba dōdōmōsi. Nitō le a nire 'lo na tier a ba sōfo ma kpi. ^{VI} A nibe bala tara na kpēo na nyoo saa a saaju ka a saa kō wa a sōo 'lo ban mōolo ε. Ba ni tara na kpēo na leeb a kōn a jaa ka a i jāi, na ba ni na tōo vē ka yelbier wa a tēe po sōo jaa ban bōoro.

^{VII} Ala i ba wa baar naa a dāasie difo, a mōdōo 'lo na yi a bōo fulom 'lo po na ηmaan ban jēer na wo tōo ba na wo kō. ^{VIII} Ka a ba āgāma gā be a tēkpēe 'lo sokpēe ju. A tēkpēe nyā le ba looro sokpa bōolo ni Sodom bi Ijipiti, be le ba kpa a ba Soro a daa ju. ^{IX} Niboro, ni 'yerboro, ni balsi ba

jaa, nɪ paalsɪ a jaa na kaara naa a ba āgāma ban tɔr a ũfɔ bɪbie ata nɪ bōŋmaa. ^X Nōɔ na kpɛn a nɪbɛ na kpɪɛrɛ a wɛr pɔ ka ba chɪlɛ kɔrɔ taa bonstɪ, bojūu ba kɔ naa a 'yɛ'yɛrbɛ ayɪ banyāna na dōɔ ge a wɛr nɪbɛ.

^{XI} Tɪchɛ a bɪbie ata nɪ a bōŋmaa ala na wa pɔ, Nāaŋmɪn 'yōɔ ban nyɛvɔr ka ba lɛ ɪr ɪ vɔɛ, ka a dābāɛ kpɛ a bala na nyɛ ba. ^{XII} A 'yɛ'yɛrbɛ ayɪ banyāna pāa wōn nɛkpɛɛ na yɪ saaju 'yɛr, "Yɪ do wa ka." Ka ba tu a julɔjuur pɔ duoro a saaju ka a ba dōdōmōsɪ kaara ba.

^{XIII} Bɛ lɛ ajiɛnaa ka a tɛɛ mii ka a tɛkpɛɛ 'lɔnō yɪɛ jiir pie jibō'yɛn lo naa kɔ nɪbɛ tur ayopōi (7,000) ka a dābāɛ kpɛ a bala na chɛ a ba pɛɛrɛ a Nāaŋmɪn nyā na bɛ a saaju.

^{XIV} A nɛbɪɛr ayɪ sɔɔ lɛ a nyā na pɔ, tɪchɛ a ata sɔɔ mɪ turo naa.

^{XV} A malakastɪ ayopōi sɔɔ pɛɛl naa a wɔ ɪl, ka a kɔkɔyɔɔ 'yɛrɛ bɛ a saaju, "A wɛr nyā nāalōɔ ɪ naa a sɪ Soro nɪ a wɔ Nɪ-iraa nāalōɔ, 'lɔ lɛ na dɪ a nāa jaa kpo kpo." ^{XVI} A nɪbɛrɛ lɪjɛr nɪ anaar bala na jānɛ a ba nāa dakɔɔr ju a Nāaŋmɪn niɛm gān kpa tɛɛ puor a Nāaŋmɪn ^{XVII} tɪ 'yɛrɛ, "Sɪ puor naa a Soro Nāaŋmɪn na ɪ a Tōɔfɔ Sɔɔ, 'Lɔ lɛ ɪ, nɪ 'Lɔ lɛ dōɔ bɛ bɛ, bojūu wɔ dɛn a wɔ kpɛɔ piɛl kaara nɪ a wɛr wɔ jaa. ^{XVIII} A paalsɪ vōn fɔn nɛɛ ka fɔ suur mɪ dɪrɛ. A sōɔ ta naa ka fɔn tɔɔr a kūn 'yɛr, na fɔn yab a fɔ gbāgbaar na ɪ a 'yɛ'yɛrbɛ lōɔn a fɔ nɪbɛ naa bala na 'yōɔnō a fɔ yuor, a bil naa bɛrɛ ba jaa, na fɔn sōɔ a bala na sōɔ a wɛr."

^{XIX} Ka a Nāaŋmɪn yɪr na bɛ a saaju pān pāa yuo ka ba nyɛ a nɛtɪraa daka bɛ a yɪr pɔ. Ka saa nyɪurfɔ, gōmō, nɪ tānfɔ, ka a tɛɛ wɔ jaa mii, ka a sakpɔlɔbɪbɛrɛ loro.

XII

^I A nɛ'maa yɛlbɛrɛ na yɪ a saaju ka a pɔɔ vaar mōtōɔ fɪka fɔbaa tɪ dɔɔl a gbɛɛ a ŋmɛraa ju, ka a ŋmɛrbɪɛ pie nɪ ayɪ ɪ nāa jupɪl ka wɔ su. ^{II} Pɔɔ lɛ wɔ tara ka wɔ dɔɔfɔ ta ka wɔ kōnō nɪ. ^{III} Bɛ lɛ ka a nɛ'maa yɛlɛ āsɔɔ lɛ yɪ a saaju kaara fɪka dajɪl na ɪ jɪɛ na wɔ tara jur ayopōi nɪ ɪlɛ pie ka a nāa jupɪlɛ bɛ a jur pɔ. ^{IV} A wɔ jɔɔr pɪr naa a ŋmɛrbɪɛ jiir ata jibō'yɛn a saaju 'lɔb a tɛɛ. Tɪ ara gu a pɔɔ 'lɔ na bɔɔrɔ a dɔɔfɔ ɪka 'lɔ wa dɔɔ wɔ vɔl a bɪɛ. ^V A pɔɔ dɔɔn a bɪɛ ka wɔ ɪ dabile, 'lɔ lɛ na kaara a paalsɪ a jaa nɪ la kpɛɔ 'lɔ na kaara a kur dāgbal kaar. Ba jāan a pɔɔ bɪɛ nyā don a Nāaŋmɪn sɛ ka wɔ tɪ bɛ a wɔ nāalōɔ pɔ. ^{VI} Tɪ ka a pɔɔ mɪ jo kpɛ a mɔgōɔ pɔ na wɔ tɪ bɛ a jɪɛ Nāaŋmɪn na chɔɔr bar ka ban kaara wɔ maal bɛr tur kɔɔr ayɪ dɔɔl lɪjaata (1,260).

^{VII} Ka a jɛɛr lo bɛ a saaju. Matkɪl nɪ a malakastɪ jɛɛr nɪ naa a dajɪl, ka a dajɪl nɪ a wɔ malakastɪ mɪ lɪɛb jɛɛrɛ nɪ a Matkɪl nɪ a wɔ malakastɪ. ^{VIII} Tɪchɛ ba tōɔ naa a dajɪl nɪ a wɔ malakastɪ, dɪɪ ba bar a bɛ a saaju. ^{IX} Ba lɔb a dajɪl kpɛɛ nyā bar a yōɔ, a kōr waa 'lɔnō na ɪ a dɛɛr sɔɔ, nɪ a Satan, 'lɔ lɛ bɛlō a wɛr nɪbɛ ba jaa. Ba lɔb wɔn bar ka a wɛr pɔ, nɪ a wɔ malakastɪ.

^X Bɛ lɛ n wō nɛkpɛɛ na 'yɛr bɛ a saaju, "Pōpāanyā, a faafɔ bɪbɪr vɪɛ naa, a sɪ Nāaŋmɪn wiɪl naa a wɔ kpɛɔ, nɪ a wɔ nāalōɔ, nɪ a wɔ Nɪ-iraa kpɛɔ. Bojūu a 'lɔ na bɛrɛ a sɪ yɛɛr nɛɛ, 'lɔ lɛ bɛrɛ ba a nɛɛ a Nāaŋmɪn niɛm mōtōɔ nɪ tāsɔɔ, ba daa wɔn lɔb. ^{XI} Ba tōɔ wɔ naa nɪ a Pɛraabile jān nɪ a ba dāastɛ 'yɛrbɪɛ. Ba sɔɔn kūu na baa dɛ a ba nyɛvɔr ka wɔ ɪ bon ɛ. ^{XII} A lɛ jūu, saaju naa bala na kpɪɛrɛ a bɛ, yɪ chɪlɛ! Tɪchɛ nɛbɪɛr bɛn a yɪn na bɛ a wɛr nɪ a man pɔ, yɪn dɪn dɔɔyɛ, bojūu a dɛɛr sɔɔ suun a yɪ sɛ! Ka a wɔ suur dɪrɛ, bojūu a wɔ bɛr ba waa ɛ."

^{XIII} Le a dajil na wa nye ka a ɪ t̄ee le wo lo, wo dire naa a pɔɔ 'lo na dɔɔ a dabile. ^{XIV} Ka ba kɔ a pɔɔ tuu kp̄ɛɛ pibe ayi, ɪka wo ɔɔ chen a jie ban chɔɔr bar be a mɔgɔɔ pɔ, be le ban ti kaara wo yuom ata ni b̄ɔɲmaa ka a waa taa pɔɔ wo ɛ. ^{XV} Be le ka a waa chir k̄ɔɔ a n̄ee pɔ p̄ɔn k̄ɔɔ kaar, ɪka a di a pɔɔ, ^{XVI} t̄iche ka a t̄ee s̄ɔɔ a pɔɔ haa a n̄ee nȳu a k̄ɔɔ ala a dajil na chir a n̄ee pɔ. ^{XVII} Ka a dajil p̄aa nye suur 'ȳɔɔ a pɔɔ na wo chen ti ɲmaan a pɔɔ bibiir bala na che j̄eer. A bala na turo a N̄aan̄mun n̄ee na ba mi tara a Yesu 'yer yelm̄ae.

XIII

^I Ka a dajil ara a man gogoro n̄ee. N nyen mod̄ɔɔ na yire a man pɔ na wo tara jur ayop̄ɔi ti bul ɪle pie ka a n̄aa jupile su a ɪle ala pɔ. A jur ala pɔ yoe ben be na fere s̄ɔɔn̄ɔ N̄aan̄mun yuor. ^{II} A mod̄ɔɔ 'lo ɪn nye nyent̄aan gb̄ɔgb̄ɔ t̄iche ka a gb̄ee kaara fika peelaa gb̄ee ka a n̄ee mi kaara fika jukp̄ɛɛ n̄ee. Ka a dajil de a wo kp̄ɔɔ ni a wo n̄aa dakɔɔ ni a wo t̄ɔɔfɔ kɔ a mod̄ɔɔ 'lɔn̄ɔ. ^{III} A mod̄ɔɔ ju āsɔɔ kaara fika bon ban che ɪre na kɔ t̄iche ka a ch̄efɔ jie 'lo 'mɔ pɔɔ. N̄ee 'maan a n̄ire jaa na be a wer pɔ ti na ba turo a mod̄ɔɔ 'lo. ^{IV} Ka n̄ire jaa p̄aa p̄eere a dajil boj̄uu 'lo le de a wo kp̄ɔɔ kɔ a mod̄ɔɔ 'lo na ba mi p̄eere a mod̄ɔɔ 'lo 'yere ni ti sorɔ, "An le kaara a mod̄ɔɔ nȳa kaar? Ni an le na t̄ɔɔ ɲmaan wo j̄eer?"

^V A mod̄ɔɔ nȳa tara na n̄ee na 'yere ɛ j̄aj̄ur 'yer na wo fere, wo tara na sor ɪka wo 'yer a wo yobo 'yer maal ɲmersi lijaayi ni ayi (42). ^{VI} A wo 'yerbie chure ni naa N̄aan̄mun na wo fere s̄ɔɔn̄ɔ a N̄aan̄mun yuor ni a jie 'lo won be ni a bala na k̄p̄iere a saaju. ^{VII} Ba kɔ won sor ɪka wo jeb a N̄aan̄mun n̄ibe na wo t̄ɔɔ ba na wo mi t̄ɔɔ a n̄ib̄ɔɔ, ni 'yerb̄ɔɔ, ni balb̄ɔɔ, ni paalsi. ^{VIII} A bala ba jaa yuor na ba d̄ɔɔ seb a Peraabile ban d̄ɔɔ kɔ a nyevor ḡan pɔ ɛ, ti a wer wa m̄e, na gbur dumo puor a mod̄ɔɔ nȳana.

^{IX} N̄ire 'lo na tara toor, wo chele. ^X Ala ɪ āsɔɔ jaa nyɔɔfɔ le ban nyɔɔ wo, ban nyɔɔ won chiin. Ala ɪ sɔkp̄ɛɛ mi le ban kon āsɔɔ, a sɔkp̄ɛɛ le ban kon wo. A le j̄uu a bala na ɪ N̄aan̄mun n̄ibe, ba tara k̄anyir ni yelm̄ae.

^{XI} N p̄aa le nyen a mod̄ɔɔ āsɔɔ na yire a t̄ee tara ɪle ayi fika peraabile ti 'yere fika a dajil. ^{XII} Wo yin de a mod̄ɔɔd̄ɔɔ 'lo kp̄ɔɔ na wo wiil wo m̄ae a mod̄ɔɔd̄ɔɔ 'lo niem ti fir a n̄ibe ba jaa na be ka a wer pɔ ka ba gbur dumo puor a mod̄ɔɔd̄ɔɔ 'lo ch̄efɔ jie na 'mɔ pɔɔ. ^{XIII} Wo t̄ɔn ne'maa t̄ɔm̄ɔsi na wo gba ma v̄e ka b̄uu yi saaju suu wa a t̄ee ka n̄ibe ba jaa nye. ^{XIV} A wo ne'maa t̄ɔm̄ɔ anȳana j̄uu, ba kɔ won kp̄ɔɔ ka wo de a mod̄ɔɔd̄ɔɔ 'lo jie, na wo bel a wer n̄ibe. Ka wo 'yer ba ka ba m̄e bot̄ibe 'ȳɔɔn̄ɔ ni a mod̄ɔɔ 'lo ban d̄ɔɔ chen a sɔɔ ti wo 'mɔ pɔɔ. ^{XV} Ba kɔ won sor ɪka wo kɔ a bot̄u 'lo nyevor won m̄e ka wo nyet̄aan a mod̄ɔɔd̄ɔɔ 'lo, ka wo na t̄ɔɔ 'yer ka ba kɔ a bala na t̄ɔr a bot̄u puorfɔ. ^{XVI} Wo mi fir n̄ire jaa, ka bile le wo ɪ bu kp̄ɛɛ le, taraa sɔɔ bu n̄ɔɔ sɔɔ, sumine bu gb̄agbaa, ka ba 'ȳɔɔ ba jaa j̄ans̄i a n̄ūs̄ɔɔ n̄uu pɔ bu a gberaa pɔ. ^{XVII} N̄ire jaa k̄ɔ t̄ɔɔ daara bu da bon ka baa 'ȳɔɔ wo a j̄ane na ɪ a mod̄ɔɔ yuor bu a wo j̄ane 'lo na ɪ a wo yuor ɛ.

^{XVIII} Ka 'lo ȳe 'yer le, ala ɪ n̄ire tara na b̄ɔɔfɔ, won t̄ɔɔ sor a mod̄ɔɔ sebie an ɪ n̄isaal sebie le. A sebie ɪ naa k̄ɔɔr ayɔɔb d̄ɔɔl lijaata ni ayɔɔb (666).

XIV

^I Be le n kaa nye a Peraabile ka wɔ 'mataa ara nɛ nɛbe turo kɔbaa lijaayi nɛ anaar (144,000) a Jiyon tɔɔ ju ka wɔ yuor nɛ a Sāa yuor seb 'mar a ba gberɛsɛ pɔ. ^{II} N wɔn kɔkɔɛ a saaju na gɔnɔ fika kɔkpɛɛ na joro bɛ saa na tɔn. A gɔmɔ mɛ kaara fika kɔrɔjomsɛ ban ŋmiere. ^{III} Ba yiele naa yiel paalaa a nāa dakɔɔ niem nɛ a bɔnɔbie anaar bala nɛ a nɛbere bala niem. Nɛre jaa ba be be na tɔɔ a yiel jɔn ɛ, ka a nɛbe turo kɔbaa lijaayi nɛ anaar (144,000) bala tɛɛ a Nāaŋmɛn na faa ka a wer pɔ ba le ɛ. ^{IV} A banyāna le ba sɔɔ ba mɛɛ nɛ pɔbɔ ɛ, bojūu ba gun ba mɛɛ ɪ cheche, na ba ma turo a Peraabile jie jaa won chiine, bala le ba da de kɔ Nāaŋmɛn fika bɔdɔɔ ban de kɔ Nāaŋmɛn nɛ a Peraabile. ^V Baa haa nɛɛ ŋmaa jir ɛ. Baa tara chefo bālāa jaa ɛ.

^{VI} N pāa le nyen a malakasɛ āsɔɔ na ɔɔɔ be a saaju tɛ tara a 'yer kpo kpo bɔɔɔ ɪka wɔ 'yer kɔ a bala na be ka a wer pɔ, nɛ paalsɛ a jaa, nɛ balbɔrsɛ a jaa, nɛ 'yerbɔrsɛ a jaa, nɛ nɛbɔrsɛ a jaa. ^{VII} Wɔ tɔn na nɛ nekpɛɛ, "Yɛ joro a Nāaŋmɛn dābāɛ na yɛ kɔɔ wɔ tɛɛ, bojūu a wɔ bibir vɛɛ naa ka won tɔɔɔ a nɛbe 'yer. Yɛ puor wɔ, 'lɔ le maal a saaju, nɛ a wer, nɛ a man nɛ a kɔɔ yifo jiiɛ."

^{VIII} A malakasɛ ayi sɔɔ mɛ tun wa 'yerɛ, "Wɔ wɛl naa, wɔ wɛl naa, a Babilon tɛkpɛɛ nyā 'lɔ le maal a paalsɛ a jaa a ba nyū a wɔ sɛsɛyele dāa ala na tɔɔ Nāaŋmɛn suɛr waan."

^{IX} Ka a malakasɛ ata sɔɔ mɛ tu wa 'yerɛ nɛ kɔkɔkpɛɛ, "Ala wa ɪ āsɔɔ jaa puor naa a mɔdɔɔ nyāna naa bɔtɛ nyāna ban mɛ a wɔ kaar, na wɔ sɔɔ ka ba 'yɔɔ wɔ a jāne a gberaa pɔ bɛ a nūu pɔ, ^X wɔ mɛ na nyūn a dāa ala na ɪ a Nāaŋmɛn suɛr, ala le ba pɔɔ 'yɔɔ a ŋmele pɔ na ɪ a suɛr. Ban ge wɔ naa nɛ a jerbɛ būu na dire a malaka chechesɛ bala naa Peraabile niem.

^{XI} A ba gefo jɔɔɔ na uro ba tara ŋmaafɔ ɛ. Pɛnfo ba be be kɔ a bala na gbur dumo puor a mɔdɔɔ nɛ a bɔtɛ 'lɔ ban mɛ a wɔ kaar mɔtɔɔ bɛ tāsɔɔ ɛ, bɛ āsɔɔ jaa na sɔɔ de a jāne na ɪ a mɔdɔɔ yuor ɛ." ^{XII} A le jūu, a bala na ɪ Nāaŋmɛn nɛbe na ba turo a wɔ nɛɛ na ba mɛ ara nɛ yelmɛ kɔ a Yesu ba tara kānyir.

^{XIII} N pāa le wɔn kɔkɔɔ na yɛ a saaju 'yerɛ, "Seb a anyāna an yɛ a dɛna chiine, pɔpel sɔɔ le a 'lɔ na kpi a Soro sɔɔ pɔ." "Ɔɔ," le a Nāaŋmɛn Sɛɛ 'yer, "Ban pɛn naa a ba dɔɔye pɔ. Bojūu a le ban dɔɔ tɔ, na turo ba naa."

^{XIV} N le kāan nye julɔjupɪla, ka a nɛre 'lɔ na jāne a julɔjuur ju kaara fika nɛsaal bie (*Daniel 7:13*) na wɔ su selma jupɪl a ju pɔ, tɛ na wɔ tara bɔŋma sɔkpɛɛ na dire a nūu pɔ. ^{XV} Be le a malaka āsɔɔ mɛ yɛ be a Nāaŋmɛn yir wa bɔɔɔ 'yerɛ kpɛɔ jaa kɔɔ a 'lɔ na jāne a julɔjuur ju, "De a sɔkpɛɛ na fɔ piel tɔmɔ bojūu a tɔmɔ sɔɔ ta naa, bojūu a wer nyā ban na ŋma mɔɔ naa." ^{XVI} Le le a 'lɔ na jāne a julɔjuur ju jaal a sɔkpɛɛ bar a wer pɔ na wɔ ŋma a wer wɔ jaa.

^{XVII} A malaka āsɔɔ mɛ na yɛ a be a Nāaŋmɛn puorfɔ yir a saaju na wɔ mɛ tara a bɔŋma sɔkpɛɛ diir āsɔɔ. ^{XVIII} Ka a malaka āsɔɔ mɛ 'lɔ le kaara a būu ka wɔ yɛ a be a tɛ nyūu vɪla chɔmfɔ jie bɔɔl a 'lɔ na tara a bɔŋma sɔkpɛɛ diir kpɛɔ jaa tɛ 'yer, "De a fɔ bɔŋma sɔkpɛɛ diir 'lɔ na fɔ ŋman a tɛ wɔmɔ, a wer le ɪ a tɛ ka wɔ wɔmɔ mɔɔ." ^{XIX} A malaka jaal a wɔ sɔkpɛɛ bar ka a wer pɔ ka wɔ ŋmara a wɔmɔ kpaara 'yɔɔnɔ a be ban ma nɛɛɛ ŋmɛɛ, na ɪ a Nāaŋmɛn suɛr. ^{XX} Ba nɛɛɛ ban a be a nɛŋmɛrfɔ

jie a tēkpēe 'lo yōo, ka a jāi joro a ŋmerfo jie ure na ta mel koor ayi ka a wii mi ma kpe ka a nee 'lor.

XV

^I N nye naa a ne'maa yelwiilaa jāne āsoo a saaju, malakasi ayopoi na tara wōmsi ayopoi, ala le ɪ a baaraa na vē ka Nāaŋmun suur lo. ^{II} N le nyen bon na kaara fika man kōo jaa wel wel nyle chāana kaar lōotāan būu ka nibe ara a wō gogoro par. Bala le jeb tōo a modōo ni a wō botu ni a yuor jāne. Nāaŋmun kō ban kōrōjoms ^{III} ka ba yiele ni a wō gbāgbaa Moses ni a Peraabile yiele 'yere, "A Soro Nāaŋmun na ɪ a Tōofu Sōo, a fo tōmō 'maan nee ti pōn bar, fo in nitor ni yelmāe sōo, fōo le ɪ a nāmune ba jaa Nāa. ^{IV} An le kō joro a fōo Soro dābāe na wō kō a fo yuor tur e? Bojūu fōo tee le ɪ cheche. A paalsi a jaa na wa gān kpa tēe a fo niem, bojūu nire jaa nye naa a fo tōtorsu."

^V Bojūu a anyā puor, n kāan nye a saaju ka a Nāaŋmun puorfo yir a jicheche 'lo na ɪ a dāasie jie ka wō yuo. ^{VI} Ka a malakasi ayopoi yi a jicheche nyāna na ba tara a Nāaŋmun suur wōmsi ayopoi sun bōptel na nyle ka a selma bōlunsi bābā a ba nyān pō. ^{VII} Be le ka a bōnubie anaar bala āsoo kō a malakasi ayopoi bala selma laar ayopoi na seer ni a Nāaŋmun nyā na be be jaa kpo kpo suur. ^{VIII} Ka a joor see a Nāaŋmun puorfo yir yi a Nāaŋmun tur ni a wō kpēo pō, ka nire jaa kō tōo kpe a puorfo yir ka a malakasi ba wa baar a Nāaŋmun suur wōmsi ala baar e.

XVI

^I N wōn nekpeē na yi a be a puorfo yir 'yere koro a malakasi ayopoi bala, "Yi chen ti kpaar a Nāaŋmun suur a laar pō bar a wer."

^{II} Ka a malaka dōo 'lo chen ti kpaar a wō laa bar ka a tēe ka a natidebe na biere te a nibe bala na tara a modōo 'lo jāne ti mi gbur dumo puor a bōtu.

^{III} A malaka ayi sōo mi kpaar a wō laa bar a man pō, ka a kōo lieb fika kūu jāi, ka a bōvoursi a jaa na be a man pō kpi.

^{IV} A malaka ata sōo mi kpaar a wō laa 'yōo a pōnsi ni kōlsi pō, ka a kōn mi lieb jāi. ^V Be le n wō a malaka 'lo na kaara a kōn 'yer, "Fōo le ɪ a Torfo Sōo, a fo 'yer tōorfo nyā tor naa, fōo le ɪ, fōo mi le dōo be be Cheche Sōo a yelsi anyāna fon tōor a 'yer jūu. ^{VI} Bojūu a putudēme bala le kō a fo nibe ni a fo 'ye'yerbe a fo kō ba a jāi ūka ba nyū, a le seen ba naa." ^{VII} Be le n wō kokor na 'yer be a bōor lofo jie, "Ōo, n Soro Nāaŋmun na ɪ a Tōofu Sōo, a fo 'yer tōorfo in yelmāe ti mi tor."

^{VIII} A malakasi anaar sōo kpaar a wō laa 'yōo mōtōo ka wō tara kpēo vuul a nibe ni būu. ^{IX} A mōtōo tōl vuul ba naa ti ba chene toro a Nāaŋmun yuor an ɪ 'lo le tara a gefo anyāna a jaa kpēo na baa lieb ba tier kō wō tur e.

^X A malakasi anūu sōo kpaar a wō laa 'yōo a modōo nāa dakoo ju, ka a wō nāalōo wō jaa lieb libe, ka a wōnō a nibe ka ba ooro jālbie ^{XI} ti chene toro a Nāaŋmun nyā na be a saaju a ba natie ni an biere ba jūu. Tiche baa lieb a ba tier bar a ba tōdebe e.

^{XII} A malakasi ayooob sōo mi kpaar naa a wō laa 'yōo a Yufuriti pōn kpēe pō, ka a kōo sir choor a sōr bar kō a mōtōo purfo jie nāmune. ^{XIII} N le nyen a sīdebe na kaara pātie kaar ka a yire a bōn 'lo na kaara a dajil kaar nee pō, naa le yire a modōo 'lo mi nee pō, naa mi le yire a jir ŋmarba 'ye'yerbe

neer pɔ. ^{XIV} A sur anyā ɪ naa a tu sur na tɔnɔ̃ ne'maa tɔmɔ̃sɪ. Ba chen naa a wer wɔ jaa nāmune sɛ̃ tɪ lɔɔ taa na ŋmaan a Nāanmɪn Tɔɔfɔ Sɔɔ jɛɛr a wɔ bɪbɪr kpɛ̃ɔ 'lo daar.

^{XV} “Nye ɪn wan nānyie kaar. Bɔɔsɔn sɔɔ le a 'lo na ba gur ɛ, tɪ mɪ tara a wɔ bɔ̃sursɪ jɛn na wɔ kɔ̃ wa chiine nɪ sal'mɔɔr ka a ure wɔ vɪ ɛ.”

^{XVI} Be le a sur lɔɔtaa a nāmune a jie 'lo a Heburu nɪbe na bɔɔlo Amagedɔn.

^{XVII} A malakasi ayopɔi sɔɔ kpaar naa a wɔ laa 'yɔɔ sesebe pɔ, ka kɔkɔr yi be a Nāanmɪn puorfɔ yir a nāa dakɔɔ par 'yerɛ kpɛ̃ɔ jaa, “A maal naa!”

^{XVIII} Be le ka saa nyurfɔ, nɪ gɔ̃mɔ̃, nɪ saa tānfɔ wa, ka a tɛɛ dam wɔ jaa miin kpɛ̃ɔ. An yi a le daar jaa, nɪsaal na be ka a wer pɔ a tɛɛ ba mii a kpɛ̃ɔ a le ɛ. ^{XIX} Ka a tɛkpɛ̃ɛ 'mar jiir ata, ka a paalsɪ tɛberɛ mɪ lo lo. Nāanmɪn chene na tɛr tɔ a tɛkpɛ̃ɛ Babilon na wɔ gbɔm wɔ a dāa na sɛɛ ŋmele na ɪ a wɔ suur. ^{XX} Dɔdɔlɪ a jaa bɔr naa ka fɔ kɔ̃ le nye tɔɔ go ɛ, ^{XXI} ka a sakpɔlɔ̃bibere na tɛrɛ yire a saaju loro ŋmiere a nɪbe ka ba tɔrɔ a Nāanmɪn a sakpɔlɔ̃bie gefu nyā jūu.

XVII

^I A malakasi ayopɔi na tara a laar ayopɔi, āsɔɔ wan wa 'yer kɔ ma, “Wa, ɪn wiil fɔn a le a pɔɔ baa nyā yuor na yi na jāne a mansɪ neɛ 'yer tɔɔrfɔ.

^{II} 'Lo le a wer nāmune gān ka a wer nɪbe mɪ buu nɪ a wɔ sɛ̃sɛ̃yele.”

^{III} Be le, a malaka 'mɔɔ man a sɪɛ pɔ chiin a mɔgɔɔ pɔ. Be le nɪ tɪ nye a pɔɔ na jāne a mɔdɔ̃jɪɛ ju. Ka a mɔdɔ̃ɔ nyā āgān wɔ jaa pɔɔn yoe na fere nɪ Nāanmɪn na wɔ tara jur ayopɔi nɪ ɪle pie. ^{IV} A pɔɔ vaar naa fɔjɪ ile ile na wɔ pāɛn selma nɪ kɔsɔsɔn nɪ lerbikpāɛn. Wɔ tara naa a selma ŋmele a wɔ nɪsɔɔ pɔ a wɔ tɔ̃ kakaba nɪ a wɔ sɛ̃sɛ̃yele na sɛɛ. ^V Yuor seb mar a wɔ gberaa pɔ, “Fɔn kɔ̃ tɔɔ bɔɔ a par ɛ, a Babilon na yi yuor, pɔɔ baar ma, nɪ a wer tɔ̃ kakabɪ ma.” ^{VI} N nyen a pɔɔ na nyū a Nāanmɪn nɪbe jāu buu, a bala na di a Yesu dāasɛ. ɪn wa nye wɔ a le, neɛ 'maa ma naa.

^{VII} Ka a malaka suur ma, “Ŋmune a neɛ 'maa fɔ? ɪn wiil fɔ naa a pɔɔ nɪ a mɔdɔ̃ɔ won do na tara jur ayopɔi nɪ ɪle pie yelsɔɔlaa par. ^{VIII} A mɔdɔ̃ɔ 'lo fɔn nye, wɔ dɔɔ be be, pɔ̃pāanyā waa le be be go ɛ. Won yi naa a bɔɔ fulom pɔ na wɔ chen a sɔɔfɔ jie. A wer nɪbe bala yoe na ba seb a nyevɔr gān pɔ ɛ, yi a wer maalfɔ daar ɛ, bala wa nye a mɔdɔ̃ɔ nyā, neɛ na 'maa ba naa bojūu wɔ dɔɔ be be na waa le be be ɛ, tɪ na won ɪbe wa.

^{IX} “A ka ɪ naa tɛr na tara yɛ̃ 'yer. A jur ayopɔi ɪ naa a tɔn ayopɔi a pɔɔ na jāne, nɪ a nāmune ayopɔi. ^X A ba anūu kpi naa tɪ ka bɔ̃'yen chene, bɔ̃'yen mɪ ba wa sere ɛ. Tɪche 'lo wa wa, won kor bālāa. ^{XI} A mɔdɔ̃ɔ 'lo na dɔɔ be be na waa le be be go ɛ, wɔ ɪ naa a nāmune aniin sɔɔ na pɔɔ ayopɔi bala pɔ na chiine a sɔɔfɔ jie.

^{XII} “A ɪle pie ala fɔn nye ɪ naa nāmune pie na ba di a nāa sere ɛ, tɪche ban kɔ ban kpɛ̃ɔ ka ba ɪ nāmune lɔɔn a mɔdɔ̃ɔ sɔɔ bālāa. ^{XIII} Ba jaa tɛr ɪn bɔ̃'yen, ka ba de a ba kpɛ̃ɔ nɪ fɔɔ kɔ a mɔdɔ̃ɔ. ^{XIV} Ban ŋmaan naa a Peraabile jɛɛr, tɪche ka a Peraabile na tɔɔ ba, bojūu 'lo le ɪ a sorbo ba jaa Soro nɪ a nāmune ba jaa Nāa. A bala won bɔɔl na wɔ chɛl ɪr ka ba turo nɪ yelmāɛ, na pɔɔ wɔ naa.”

^{XV} Ka a malaka 'yer kɔ ma, “A kɔn ala fɔn nye be a pɔɔ baa 'lo na jāne, ɪ naa a nɪborsɪ, nɪyɔɔ, paalsɪ nɪ 'yerborsɪ. ^{XVI} A mɔdɔ̃ɔ nɪ a ɪle pie ala fɔn nye ban 'laar naa a pɔɔ baa nyāna na ba tɔɔ wɔ chɛr tɪ che wɔ sal'mɔɔr.

Ban 'wɔb wɔ naa tɪ che 'yɔɔ bũu pɔ ka wɔ di. ^{XVII} Bojũu an ɪ Nãan̄mun le de 'yɔɔ a ba tɪer pɔ ka ba na ɪ a wɔ bɔfɔ, ka ba jaa tɪer ɪ bõ'yen ka ba sɔɔ de a ba kpɛɔ kɔ a modɔɔ ka wɔ di nãa ka Nãan̄mun 'yer wa maal baar. ^{XVIII} A pɔɔ fon nye ɪ naa a tɛkpɛɛ 'lo nãa na tɔɔ a wer nãmune ba jaa."

XVIII

^I A anyã puor, n nyen a malaka ãsɔɔ na yi a saaju suro waara. Wɔ tara na kpɛɔ. A chãa na be a wɔ 'yɔɔ chaar naa a wer wɔ jaa. ^{II} Na wɔ tãn kpɛɔ nɪ nekpeɛ 'yere, "Wɔ wel naa! A Babilon tɛkpɛɛ 'lo wɔ wel naa! Wɔ lɛb dɛer dɛme gaa jie, nɪ sɔdebe, nɪ lubil debe nɪbe na ba ɔɔɔ ɛ kpɛfɔ jie. ^{III} Bojũu an ɪ a paalsɪ ba jaa buu naa nɪ a wɔ sɛsɛyele, ka a nãmune na be ka a wer pɔ gãn wɔ. A yayarba na be a wer pɔ len tu a wɔ bõyɔɔ pɔ."

^{IV} Be le n le wɔ kɔkɔr ãsɔɔ na yi a saaju 'yer, "Maa nɪbe, yɪ wa yi a wɔ pɔ na yɪ taa ure wa pɔɔ a wɔ dɛer pɔ ɛ, bɪ na yɪ pɔɔ a wɔ wɔm pɔ ɛ. ^V Bojũu a wɔ maal debe dɔɔl taa tɪ ta a saaju, ka Nãan̄mun tɪer tɔ a wɔ dɛer won maal. ^{VI} Yɪ kɔ wɔ nɪtãa le won kɔ yɪ. Yɪ yab wɔ tɪ le dɔɔl wɔ. Yɪ kɔ wɔ a dãa nɪ a wɔ ɲmele nɛer ayi ka wɔ nyũ. ^{VII} Ge wɔ ka wɔ waal, a yuor nɪ a nɔɔ won bɔɔɔ kɔɔɔ a wɔ mãe. Wɔ ma chen nyãa 'yer, 'N un pɔɔ nãa jãne, n ba ɪ pɔɔ kɔɔɔ ɛ. Nɪbaal kɔ wa kpe ma jaa ɛ.' ^{VIII} A le jũu, bɪbir bõ'yen le a wɔm na wa a wɔ ju, kũu, nɪ kɔn, nɪ kɔ. Bũu le ɪ a dɪ wɔ an ɪ a Soro Nãan̄mun nyã na tɔɔɔ a wɔ 'yer un tɔɔfɔ sɔɔ.

^{IX} "Ka a wer nãmune na dɔɔ gãn wɔ na ba 'mataa din wɔ a nɔɔ, bala wa nye a le won dire ka a jɔɔr uro, an ure ban nɪbaal ka ba kɔnɔ kɔɔɔ wɔ. ^X Dãbãe kpe ba naa a ger nyã jũu, ban ara na tɛer jaa tɪ kɔnɔ 'yere, 'Nebier, nebier, a fɔɔ tɛkpɛɛ nyã, pa Babilon, a fɔɔ nyã na tara a kpɛɔ, bɪbir bõ'yen le a sɔɔfɔ be wa a fɔ ju.'

^{XI} "A yayarba na be a wer pɔ na kɔnɔ na tɪ waala bojũu nɪre ba be be na da a bonst go ɛ. ^{XII} A selma, kpãna, kɔsɪsɔn nɪ a lerbikpãen, nɪ fuu pɪel, nɪ fuuji ile ile, nɪ fuu saalsɪ, nɪ a fuuji kpãn kpãn, nɪ a daar ala nyũu na nɔmɔ, nɪ bomo ala jaa ban de wab chele maal. A daar ala daa na be tuo, a kurjɛ, nɪ kursɔɔɔ, nɪ a kɔsɪkpũlo bie. ^{XIII} A kãnyũu vɪel ala, nɪ a dãn, nɪ a kãn, nɪ a jɔn, nɪ chir, nɪ a niin, nɪ a piir, nɪ a wiist, nɪ a wiist torkost, nɪ a gbãgbaar.

^{XIV} "A bõvɪelst ala na ure fɔ a volaa, a jaa chen naa. A fɔ nãbomo naa fɔ yoboyele a jaa bɔr naa. Fɔ kɔ le nyãa go ɛ. ^{XV} A yayarba na da a bomo kɔ wɔ na ba le, nɛɛ na 'maa ba naa a wɔ ge fɔ nyã pɔ, ka ba ser yɪ tɛer jaa tɪ kɔnɔ waala ^{XVI} 'yere nɪ, 'Nebier, nebier, a fɔɔ tɛkpɛɛ nyã, a fɔɔ na ma su a fɔpɪel, nɪ a fɔjɪ ile ile, nɪ a fɔkpãn kpãnst. Na fɔ ma pãen a selma, nɪ a kɔsɪsɔn, nɪ a lerbikpãen. ^{XVII} Mɔtɔ bõ'yen le a fɔ nãbomo anyãna be we a jaa.' A bala na kaara a gborbere ala a man kpɛɛ pɔ, nɪ a nɪbe bala na be be, nɪ a bala jaa na tɔnɔ dire be a man pɔ, na ara na tɛer. ^{XVIII} Bala wa nye a jɔɔr ban kɔnɔ na 'yere nɪ, "Tɛbuor le be ka na wɔ ta a tɛkpɛɛ nyã?" ^{XIX} Ban ɔɔn tãna 'yɔɔnɔ a jur pɔ tɪ kɔnɔ tɪ waala 'yere nɪ, 'Nebier, nebier, a fɔɔ tɛkpɛɛ nyã. A jie nyã a bala jaa na tara a gborbere yɔɔɔ nɪ a man pɔ, ba jaa len tu a fɔ jie, tɪ mɔtɔ bõ'yen a fɔ be we a nɪtɔ?' ^{XX} Saaju, chɪle a wɔ jũu, yɪn Nãan̄mun nɪbe nɪ a nɪtɔnst nɪ a 'ye'yerbe yɪ chɪle. Nãan̄mun tɔɔɔ a wɔ 'yer nɪtãa a le won maal yɪ."

^{XXI} Be le ka a malaka kpɛɔ pãa 'mɔɔ kɔsɪr kpɛɛ na jãtãan nɪer lob 'yɔɔ a man pɔ tɪ 'yer, "Nɪtɔ le un lob fɔ bar, a fɔɔ Babilon tɛkpɛɛ nyã ka nɪre kɔ

le nye fo jaa go ε. ^{XXII} Ba kō le wō kōrōjom ηmefo, ni yiel yielbe, ni daa peelbe, ni ɔle peelbe jaa go ε. Tōtōnbō jaa bōrō kō le be be go ε, ba kō le wō jō nāenbe dōon go ε. ^{XXIII} Fātɪn būu kō le chaar be go ε. Ba kō le wō pōo paalaa ni wō sɪre kōkōr go ε. A fo yayarba le dōo yi yuor a wer pō. A fo tāsōo ye le fo de bel a paalsɪ jaa ka ba bōr. ^{XXIV} A wō pō le ba nye a 'ye'yerbe ni a Nāanɪmɪn nɪbe jāt ni bala ba jaa ban dōo kō a wer pō."

XIX

^I A anyā puor, n wōn gōmō fika nɪyōō na tāna be a saaju 'yerε ni, "Dānfō wō ta Nāanɪmɪn! Faafo ni tur ni kpēō ɪ naa a wō tōor, ^{II} bojūu a wō 'yer tōorfō ni yelmāε tɪ mɪ tor. Wō 'yōōn a pōo baa na 'yer, 'lo le sōō a wer nɪbe ni a wō sēsēyele. A wō gbāgbaar wōn kō, wō yab wōn a sān."

^{III} Ba le tāna na go, "Dānfō wō ta Nāanɪmɪn. A wō jōor na uro duoro ba tara ηmaafō ε."

^{IV} Ka a nɪbere hjer ni anaar ni a bōnɪbie anaar bala gān kpa tēε puor a Nāanɪmɪn na jāne a nāa dakōō ju pēere wō 'yerε ni, "A ɪ a le. Dānfō wō ta a Nāanɪmɪn."

^V Be le ka a kōkōr yi be a nāa dakōō par 'yerε, "A yɪn na ɪ a Nāanɪmɪn gbāgbaar na yɪ joro wō dābāε. Ka bil bɪ bere le, yɪ pēere a sɪ Nāanɪmɪn!"

^{VI} N pāa le wōn dōon fika nɪyōō na gōnō, bɪ fika kōkpēε na joro, bɪ saa na tāna kpēō jaa, "Dānfō wō ta Nāanɪmɪn! Bojūu a sɪ Soro Nāanɪmɪn na ɪ a Tōōfō Sōō, le di a nāa. ^{VII} Yɪ ɪ a sɪ chɪle ka sɪ āgān 'maa a sɪ kō a Nāanɪmɪn tur an ɪ a wō Peraabile pōo kulfo bɪbɪr vɪε naa, ka a pōo mɪ chōōr a wō māε baar. ^{VIII} Wō sun bōpɪel na vɪεle tɪ nɪyle." A bōpɪel anyāna le a Nāanɪmɪn nɪbe yeltorsɪ.

^{IX} Ka a malaka 'yer kō ma, "Sεb a anyāna, 'An ɪn popel kō a bala ban bōol a Peraabile pōo kulfo lōō di jie.' " Ka a malaka mɪ 'yer pōo, "A Nāanɪmɪn 'yer anyāna ɪn yelmāε."

^X Ka n gā kpa tēε ɪka n puor wō, tɪche ka wō 'yer kō ma, "Ta maal a le ε. N mɪ ɪ naa a gbāgbaa nɪtāa a fōō nɪ a fo yerε kaar, bala le tara Yesu dāaste. Puor Nāanɪmɪn! Bojūu, a Yesu dāaste le ɪ a Sɪε 'yer."

^{XI} N nyen a saaju na yuo, ka a ɪ wii pɪla le, ka a nɪre 'lo na do yuor di, yelmāε sōō nɪ nɪtor. Yeltorsɪ le wō ma tōōr a wō 'yer tɪ ηmaan wō jεεr.

^{XII} A wō nɪbie 'lɪre naa fika būu, ka a nājupɪl yōō su a wō ju pō. Yuor sεb mar wō nɪre jaa na ba bōō ε, ka 'lo tεε ba le ε. ^{XIII} A fuu wōo won su ɪn jāt wō jaa ka a yuor di, "Nāanɪmɪn 'Yer." ^{XIV} A saaju sojasɪ sun bōpɪel don wii pɪel turo ni wō. ^{XV} Ka a sōkpēε diir yi a wō nεε pō, 'lo le wō de chɪere ni a paalsɪ ba jaa, "Wōn kaara ba jaa ni a kpēō 'lo na kaara a kur dāgbal kaar."

(*Yiel Gān 2:9*) Wōn nεere ban ηmεre be a tεε wōmō nεηmerfo jie ni a Nāanɪmɪn na ɪ a Tōōfō Sōō suur. ^{XVI} Yuor nyāna le be a wō fuu wōo na suu a gbekpēε pō ɪka, A NĀMINE BA JAA NĀA, NI A SORBO BA JAA SORO.

^{XVII} N nyen malaka na ara a mōtōō ju tɪ bōol a lubil a jaa na oōrō be a saaju ni kōkōkpēε, "Yɪ lōō taa wa a Nāanɪmɪn lōō di jie. ^{XVIII} Le le, yɪ wa diɪre a nāmune āgāma ni a fōn dēme ni a kpāen dēme, a wiisi ni a ba duorbo, gbāgbaar ni sumune, a bil ni a bere, a nɪbe banyāna ba jaa āgāma."

^{XIX} Ka n nye a mōdōō ni a wer nāmune ni a ba sojasɪ lōon taa ηmaan a 'lo na do a wii ni a wō sojasɪ jεεr. ^{XX} Tɪche ba nɪyōōn a mōdōō lōon a jɪr ηmara 'ye'yerε na tō a nε'maa tōmō a mōdōō niem. A nε'maa tōmō

anyāna le wə de belō a bala na tara a modōō jāne tɪ puor a botu. Ba lob ba jaa ayi bōnɔbie 'yōō a jerbɪ būu na dire pɔ. ^{XXI} A bala na che, a 'lo na jāne a wii ju kɔ ba naa nɪ a sɔkpɛɛ diir 'lo na yi a wə nɛɛ pɔ, ka a lubil pāa di a ba āgāma tɪ.

XX

^I N nyen a malaka na yi a saaju suro waara tara a bōō fulom 'lo pān bir nɪ bōjɔr gbor. ^{II} Wə tōō naa a dajil 'lo na ɪ a kōr waa, 'lo le ɪ a dɛɛr sɔɔ na ɪ a Satan na wə lū wə nɪ a bōjɔr gbor ka wōn maal yuomo tur (1,000).

^{III} Wə lɔb wɔn 'yōō a bōō fulom nyā pɔ, tɪ kpal na wə 'yōō jāne a wə kō le tōō a paalsɪ bel go ɛ, ka a yuomo tur (1,000) wa baar. A ala puor, ban yuo wə naa ka wə maal ber bālāa.

^{IV} N nyen nāa dakōō, ka a bala na jāne, ba kɔ ban sɔr ɪka ba tōōr 'yer. N le nyɛ naa a bala na dōō dire a Yesu dāasɛ nɪ a Nāanɔmɪn 'yer jūu ban kɔ, n nyen a ba sɪr. Bala le ba sōō puor a modōō nɪ a botu ɛ, bɪ sōō de a wə jāne a ba gber pɔ bɪ a nuur pɔ ɛ. Ba ir naa a kūu pɔ ɪ vɔɛ ka bala naa Yesu lōō di nāa a yuomo tur (1,000). ^V A kūn bala na che baa ir ɛ, ka a yuomo tur (1,000) ala ba wa baar ɛ. A dōō dōō kūu pɔ irfɔ le a anyā.

^{VI} Pɔpɛl le kɔ a nɪ chechesɪ banyāna na de nie ir a kūu pɔ ɪ vɔɛ. A gbɛɛ ayi kūu kō le pɔɔ ba go ɛ, tɪche ban ɪn a Nāanɔmɪn bōōr lorbo, ka bala nɪ a Nɪ-iraa lōō di nāa a yuomo tur (1,000) ala pɔ.

^{VII} A yuomo tur wa ta, a malaka na yuo naa a Satan a bōō fulom 'lo pɔ na wə for wə bar, ^{VIII} ka wə yi belō a wer kōkobo anaar wə jaa nɔbe, Gōōɔ nɪ Magɔɔtɪ na wə lōō ba jaa ka ba nɔmaa jɛɛr. A nɔbe waa naa fon kō tōō ba sɔr ɛ. ^{IX} Ba yer a wer wə jaa na ba wa jilō a Nāanɔmɪn nɔbe jaa jie a tēe 'lo a Nāanɔmɪn na nō. Tɪche ka a būu yi saaju lo di ba jaa. ^X Ka a dɛɛr sɔɔ 'lo na belō ba, ba lob wɔn 'yōō a jerbɪ būu na dire pɔ, be le a modōō nɪ a jir nɔmara 'ye'yerɛ be. Ban ge ba naa mōtōō nɪ tāsōō wə jaa, ka ba be be jaa kpo kpo.

^{XI} N pāa le nyen a nāa dakōō pula, ka a 'lo na jāne. A tēe nɪ a saaju bɔr a wə niem, baa le tara jie go ɛ. ^{XII} N nyen a kūn, bil naa bere ka ba ara a nāa dakōō niem, a ba yuor gāma bin. Ba le yuon a gān āsɔɔ na ɪ a nyevɔr gān. Ba tōōr naa a kūn bala 'yer nɪtāa a le ban dōō maal a ba sɛb 'yōō a gān pɔ bin. ^{XIII} A man tur naa a kūn ala wɔn tara, ka a kūu nɪ a kpīisɪ tēe mɪ tur a kūn bala ban tara, ka ba tōōr nɪrɛ āsɔɔ jaa 'yer a le wɔn dōō maal. ^{XIV} Ba lɔb a kūu nɪ a kpīisɪ tēe 'yōō a būu dagel pɔ. A būu nyā na dire le a kūu gbɛɛ ayi. ^{XV} Ala ɪ nɪrɛ jaa yuor ba wa sɛb a be a nyevɔr gān pɔ ɛ, ban lɔb wɔn 'yōō a būu dagel nyā pɔ.

XXI

^I A anyā puor, n pāa nyen saaju paalaa nɪ tēpaalaa, bojūu a saaju koraa nyā nɪ a tēkoraa nyā bɔr naa, ka a man ba le be be go ɛ. ^{II} N nyen a Tēcheche na ɪ a Jerusalem paalaa ka wə yi a saaju a Nāanɔmɪn sɛ suro waara fɪka, pɔosaraa na pāen bōkākɛɛ gun a sɪrɛ kulfɔ. ^{III} Ka n wō kɔkɔr na yi a be a nāa dakōō par 'yerɛ, "Pōpāanyā, Nāanɔmɪn na kpɪɛraa a nɪsaalba pɔ, na wə be a ba sɛ. Ban ɪn a wə nɔbe, ka wə mɪ be a ba sɛ ɪ a ba Nāanɔmɪn. ^{IV} Wɔn 'yɪr naa a ba nɪbikōō a nie pɔ bar. Kūu kō le be be go ɛ. Waal ba le be be go ɛ. Kōn mɪ ba le be be go ɛ. Nɪrɛ ba le bɪrɛ be go ɛ. Bojūu a yelkoro a jaa pōn chen."

^V Ka a 'lo na jāne a nāa dakoo ju 'yer, "N maala naa a bomo a jaa böpaalaa!" Na wo pāa le 'yer ko ma, "Seb a anyāna bin, baal ba be be ε, a un yelmāe."

^{VI} Wo 'yer ko ma, "A maal naa. Maa le a Pielfo ni a Baaraa. 'Lo jaa a kōnyūr na kpe, un ko won a nyevor kōo na yi a bulo po ka wo nyū pōo. ^{VII} Nire 'lo jaa na jeb tōo, un ko won a anyāna a jaa. Ka n i a wo Nāanmūn ka wo m i a n bie. ^{VIII} Tiche a bala na i a dābān dēme, ni bala na ba soo de ε, ni tier debe dēme, ni nikorbo, ni sēsēnbe, ni soobosi, ni tpuorbo, ni jir ŋmarba ba jaa, a ba jie i naa be a jerbi būu dagel pō. A nyā le i a kūu gbēe ayi."

^{IX} Ka a malakasi ayopōi na tara a wōm ayopōi 'lo na tara a baaraa wa 'yer ko ma, "Wa, ka n wiil fo a pōosaraa na i a Peraabile pōo." ^X A malaka 'moo man a Ste pō don a tō wōo kpēe ju na wo ti wiil ma a Tēcheche na i a Jerusalem na yi a Nāanmūn sē suro waara. ^{XI} Wo chaar wo jaa ni a Nāanmūn tur, a chaarfo kaara fika a kōsīsōn na wo nyile chaar jaa wel wel a kōsibe ala ban bōolo a jaspa kaar. ^{XII} Dachin wōo na kpēme jilō wo jaa na wo tara dōdōi pie ni ayi, ka a dōdōr āsoo jaa tara malaka na kaara. Ba seb a Isral bal pie ni ayi yoe mar a dōdōi pō. ^{XIII} Dōdōi ata ben a mōtōo purfo jie, ka ata m i be a kōkoor, ka ata m i be a kōkoor nyā, ka a ata m i be a mōtōo morfo jie. ^{XIV} Dachin par kparasi pie ni ayi ju le a dachin dōol. Ala pō le ba seb a Peraabile nitōnsi pie ni ayi yoe dōol.

^{XV} A malaka 'lo na 'yere ni ma tara na selma damanaa ūka wo man a tēe dōdōi ni a dachin. ^{XVI} A tēe par kparaa jātaa, a wōofō ni a yalfō wo jaa. Wo man a tēe nye ka wo i mel tur dōol kōor anaar (1,400). A wōofō ni a yalfō, a dofō, ni a jāafō. ^{XVII} Wo man a dachin ka a yal i gbēe kōor ayi dōol pie ni ayōob (216). A malaka man a le a nusaal na ma man. ^{XVIII} A kōsibe ala ban bōolo a jaspa le ba men a dachin, ka a tēe wo jaa i selma na wo chaar chāana kaar. ^{XIX} Kōsīsōn a jaa burō le ba de kpar a tēe par kparaa. A par kpardōo 'lo un a kōsīsōn ala ban bōolo a jaspa, ka a ayi soo m i di safer, ka a ata soo di agete, ka a anaar soo m i di emerald, ^{XX} ka a anūu soo di onksu, ka a ayōob soo m i di kanlian, ka a ayopōi soo di keresoliti, ka a aniin soo m i di berl, ka a pie forbir soo di topaji, ka a pie soo di kurisopirase, ka a pie ni bō'yen di jasunti, ka a pie ni ayi soo m i di ametesete. ^{XXI} A dōdōr nēe pie ni ayi ala i naa a kōsīsōn pie ni ayi. Kōsibō'yen le ba maal a jaa. A sōkpēe na be a tēkpēe nyā pō selma le wo jaa ka wo chaar chāana kaar.

^{XXII} N ba nye puorfo yir be a tēe pō ε, bojūu a si Soro Nāanmūn na i Tōofō soo ni a Peraabile le i a puorfo yir. ^{XXIII} A tēe nyā ba burō mōtōo, bu ŋmeraa chāa ε, bojūu a Nāanmūn tur le i a chāa, ka a Peraabile i a wo fātūn. ^{XXIV} A chāa nyā pō le a paal borsu nibe na yōorō, ka a wer nāmune m i waan a ba nābomo a be. ^{XXV} A wo dōdōr nēe ba be na wa pōo a mōtōo ε, an i tāsōo ba le be be go ε. ^{XXVI} A paal borsu nibe nābomo ni a ba tur, ban waan naa be. ^{XXVII} Bōdeer kō kpe be ε, bu bala na tōnō vī tōmō, bu nibelbe, tiche a bala tēe yuor na seb a Peraabile nyevor gān pō.

XXII

^I Ka a malaka pāa wiil ma a nyevor pōn kōo ka wo i jaa wel wel ka a joro yire a Nāanmūn ni a Peraabile nāa dakoo par, ^{II} naa joro a tēe sōr kpēe sālsōo. Nyevor tēe ara naa a pōn lōbobo, ka a jaa ma wōnō wōborsu

pie ni ayi yuon jaa, ka a wiil ũka a ma wõ naa n̄meraa jaa gbebo'yen. A vai le ban s̄aan a paalst a jaa n̄ube baal. ^{III} N̄aan̄mun po'yõofu ba le be bon jaa po go ε. N̄aan̄mun ni a Peraabile n̄aa dakoo na ben a t̄ee po, ka a wo gb̄agbaa r̄õnõ korõ wo. ^{IV} Ban nyen a wo nie, ka a wo yuor be a ba gber po. ^V T̄asoo k̄õ le be be go ε. Baa le boorõ f̄atun ch̄aa ε, bu m̄õt̄õ ch̄aa ε. Bojũu a si Soro N̄aan̄mun m̄ae na chaar ba naa a wo ch̄aa, na ba di n̄aa b̄ibir jaa.

^{VI} Ka a malaka 'yer k̄o ma, "Baal ba be a 'yerbie anȳana po ε, a in yelm̄ae. A Soro N̄aan̄mun na ma k̄o a wo Ste a wo 'ye'yerbe t̄õ naa a wo malaka ũka wo wa wiil a wo gb̄agbaa ye le ala na k̄õ yaar ti i ε."

^{VII} "Nyε, n k̄õ yaar ti wa ε! Popel soo le a 'lo na soo a 'yerbie anȳana a jaa na seb a ḡan nȳa po."

^{VIII} Maa Joon le wõ ti nye a anȳana. In wa wõ ti nye a le baar, n ḡan kpa t̄ee ũka n puor a malaka, 'lo le wile ma a anȳana. ^{IX} T̄iche ka wo 'yer k̄o ma, "Ta maal a le ε! N mi i naa a gb̄agbaa n̄t̄aa a f̄õo ni a fo yeer 'ye'yerbe ni bala jaa na turo a ḡan nȳa 'yer. Puor N̄aan̄mun!"

^X Ka a malaka p̄aa 'yer k̄o ma, "Ta sool a 'ye'yerε 'yer nȳana a ḡan nȳana po bar ε, bojũu a s̄õo gbor naa. ^{XI} V̄ε ka a 'lo na i n̄id̄er, wo chene ire a d̄er. V̄ε ka a 'lo mi na maala yeldebe, ka wo chene maala a yeldebe. V̄ε ka a 'lo na tor, wo chene i a n̄itor. 'Lo mi na i cheche, wo chene i a cheche."

^{XII} "Nyε, n k̄õ yaar ti wa ε! N tara na a n yar na k̄o n̄ire jaa le won t̄õ.

^{XIII} Maa le a Pielfo ni a Baaraa, a nid̄õn ni a puor soo.

^{XIV} "Popel d̄eme le a bala na p̄ε a ba fuusi. Ban tara na sor di a nyevor t̄ie wõm̄õ, na ba tu a d̄õd̄or n̄εε kpe a t̄ee po. ^{XV} T̄iche baar, ni a soob̄osi, ni a s̄ēs̄ēnbe, ni a n̄ikorbo, ni a t̄ipuoarbo, ni a bala jaa na nõ jir n̄maafu, ban ara na a yõo.

^{XVI} "Maa Yesu le t̄õ a n malaka ni a d̄aas̄ie nȳana a yi s̄ε k̄o a pupuorbiir gbulst. Maa le i a David nyur ni a wo yõo, ni a biv̄ie n̄merbir na chaar."

^{XVII} Ka a Ste ni a poɔ paalaa 'yer, "Wa!" Ka a 'lo mi na wõ naa 'yer, "Wa!" N̄ire jaa k̄õnyũur na kpe, v̄ε ka wo wa, n̄ire jaa na boorõ, v̄ε ka wo wa de a nyevor k̄õ k̄ofu nyũ poɔ.

^{XVIII} N kp̄aan ās̄oo jaa na wõnõ a 'ye'yerε 'yer a ḡan nȳana po. Ala i ās̄oo jaa wa den bon d̄ool a 'yer nȳa po, N̄aan̄mun mi na d̄ool wo naa a wõm̄ ala a ḡan nȳa na 'yer a ba 'yer. ^{XIX} Ka ala i n̄ire ās̄oo jaa mi wa ir bon bar a 'ye'yerε 'yer a ḡan nȳa po bar, N̄aan̄mun mi na m̄õo wo naa a nyevor t̄ie wõm̄õ ni a t̄echeche po kpefo a ḡan nȳa na 'yer a wo 'yer.

^{XX} A 'lo na di a anȳana d̄aas̄ie 'yer naa, "Jo, n k̄õ yaar ti wa ε." A i a le. Wa si Soro Yesu.

^{XXI} A si Soro Yesu w̄aefu wo be a N̄aan̄mun n̄ube s̄ε. A i a le.